BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
11 B
6

14-27 e. 19

Digitized by Google

Digitized by Google

NATVRALIS PHILOSOPHIÆ

QVARTÆ PARTIS.

Quæ de ente Mobili Animato agit, ad Libros Ariſtotelis de Anima.

TOMVS PRIMVS.

AVCTORE

P.M.F. IOANNE

DE S. THOMA

LISBONIENSI

Ordinis Prædicatorum.

Complutenſis Academiæ publico Theol. Profeſs. in Cathedra Veſpertina,

Collegij S. Thomæ Regente, & Sacræ Inquiſitionis Cenſore.

BONONIÆ, M.DC.LXXXIV.

Typis Ioſephi Longi. *Super. permiſſu.*

V.D Fulgentius Orighetus Re-
ctor Pœnitentiariæ pro Illu-
ſtriſs.& Reuerendiſs. Domi-
no Ioſepho Muſotto Vica-
rio Capitulari Bononiæ.

Reimprimatur.

Fr. Vincentius Vbaldinus Vica-
rius Generalis S.Officij Bo-
non.Ordinis Prædicatorum.

Digitized by Google

INDEX
QVÆSTIONVM,
& Articulorum.

De ente mobili animato, ſeu in tres Libros Ariſtotelis de Anima.

PROOEMIVM. pag. 1

Summa Textus Libri Primi de Anima. 6

QVÆSTIO PRIMA.

De anima in communi eiuſque definitionibus.

ARticulus I. Explicatur prima definitio animæ. pag. 7

Articulus II. Vtrùm ſecunda definitio animæ rectè ſit tradita, & an ſint iſtæ definitiones eſſentiales? 25

Articulus III. Vtrùm in quocunque viuente ſit tantum vna forma ſubſtantialis ad omnes gradus? 39

Articulus IV. Quæ ſit diuiſio animæ, & quot ſint gradus, & modi viuentium? 61

Articulus V. Quomodo poſſint omnes gradus vitæ in vna forma contineri? 75

QVÆ-

QVÆSTIO SECVNDA.

De proprietatibus animæ in communi.

ARticulus I. Vtrùm aliquæ animæ ſint diuiſibiles aliæ indiuiſibiles? 87
Articulus II. Vtrùm potentiæ animæ ſint ab ipſa diſtinctæ, & ab ea dimanent? 111
Articulus III. Vtrùm potentiæ ſpecificentur, diſtinguantur, per actus, & obiecta? pag. 138

QVÆSTIO TERTIA.

De anima vegetatiua, eiuſque potentijs.

ARticulus I. Quid ſit anima vegetatiua, & quot eius potentiæ? 160
Articulus II. Quid ſit potentia nutritiua, eiuſque obiectum, & facultates ei miniſtrantes. 169
Articulus III. An generatiua diſtinguatur ab alijs potentijs vegetatiuis, & quæ potentiæ, ei deſeruiant? 187

QVÆSTIO QVARTA.

De anima ſenſitiua, & potentijs eius in communi.

ARticulus I. Vtrùm ſenſus ſint potentiæ paſſiuæ, vel actiuæ? 199
Articulus II. Vtrùm ſenſibile rectè diuidatur in commune, proprium, & per accidens. pag.

pagina 226
Articulus III. Vtrùm ſenſibile poſitum ſupra ſenſum ſentiatur, & an lædat ſenſum? pag. 240
Articulus IV. Vtrùm ſenſibus externis conueniat deceptio, & reflexio ſupra ſuos actus? 253

QVÆSTIO QVINTA.

De ſenſibus externis in particulari quo ad ſe.

ARticulus I. Quod ſit ſubiectum potentiæ viſiuæ, & medium illius? 266
Articulus II. Quomodo fiat actio videntis, & quid ſit? 281
Articulus III. Quod ſit organum potentiæ, auditiuæ, medium & actus? 291
Articulus IV. Quæ ſit potentia, actus, & medium odoratus? 305
Articulus V. Quid de potentia medio, & actus guſtus? 320
Articulus VI. Quid de potentia actu, & medio tactus? 331

QVÆSTIO SEXTA.

De obiectis ſenſuum externorum in communi.

ARticulus I. vtrùm requiratur neceſſariò quod obiectum exterius ſit præſens vt ſentiri poſſit. 345
Articulus II. Vtrùm neceſſariò ſint ponendæ ſpecies impreſſæ in ſenſibus. 361

Arti-

Articulus III. Expediuntur difficultates articulo præcedenti poſitæ. 373
Articulus IV. Vtrùm ſenſus externi forment idolum, ſeu ſpeciem expræſſam, vt cognoſcant. 392.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De obiectis ſenſuum exteriorum in particulari.

ARticulus I. Quid ſit color qui eſt obiectum viſus. 405
Articulus II. Quid ſit lux, & quomodo ad colorem, & viſum comparetur? 422
Articulus III. Quid ſit ſonus, & in quo ſubiecto ſit. 440
Articulus IV. Quid ſit vox, Quid echo. 457
Articulus V. In quo conſiſtat odor, qui eſt obiectum olfactus? 468
Articulus VI. Quidnam ſit ſapor, qui eſt obiectum guſtus? 474
Articulus VII. Quod ſit obiectum tactus. pag. 482

QVÆSTIO OCTAVA.

De ſenſibus internis.

ARticulus I. Vtrùm dentur ſenſus interni, & quot ſint? 497
Articulus II. Quid ſint phantaſia, & reliquæ potentiæ interiores, & in quibus ſubiecti ſint? 521
Articulus III. Expediuntur difficultates contra

tra præcedentem doctrinam. 538

Articulus IV. Quæ ſint ſpecies impreſſæ, & expreſſæ in ſenſibus internis. 550.

Summa Textus Libri Secundi. pag. 563.

FINIS.

QVAR-

Google

QVARTA PARS PHILOSOPHIÆ NATVRALIS.

De ente mobili animato, ſeù in tres Libros Ariſtotelis de Anima.

PROOEMIVM.

CIRCA ſubiectum, de quo agitur in iſto tractatu dubium eſt: An ſubiectum horum librorum ſit animal, vel corpus, ſeu ens animatum. Et quòd ſit anima colligi videtur: Tùm ex inſcriptione librorum, qui dicuntur de anima, non de animali, vel de animato: Tùm quia illud eſt obiectum alicuius ſcientiæ, vel libri, de quo traditur deffinitio, ſiquidem ex deffinitione tanquam ex principio colliguntur propriæ paſſiones conuenientes eidem, cui conuenit definitio, ſed in hoc opere non deffinitur animal, vel corpus animatum, ſed anima, cum dicitur, quod eſt actus corporis organici, eſſe autem actum non conuenit corpori animato, ſed ipſi formæ, quæ eſt anima, ergo anima eſt, quæ deffinitur in hoc tractatu, & conſequenter ſubiectum, de quo demonſtrantur paſſiones, quod eſt vtique ſubiectum de quo agit iſta ſcientia. Denique ipſæ paſ-

paſſiones, quæ in hac ſcientia demonſtrantur ſunt paſſiones animæ. Vnde dicit Ariſtoteles. in Procemio librorum de anima, quòd intendit quærere naturam ipſius animæ, & ſubſtantiam, & quæcunque accidunt circa illam, quorum aliæ propriæ paſſiones animæ eſſe videntur, aliæ autem communes, & propter ipſum animalibus ineſſe videntur: ergo aperte diſtinguit animam, de qua hic agit ab animali, & paſſiones animæ ab his, quæ per animam conueniunt animali, ſeu corpori animato, ergo hic agit de anima, non de ente animato.

Ex alia verò parte videtur ſubiectum horum librorum eſſe ens animatum, ſiquidem eſt pars ſcientiæ de ente mobili, & hic agitur de aliquo ente mobili ſpeciali; anima autem non eſt ens mobile, ſed principium entis mobilis, & pars eius, ens autem animatum eſt ens mobile. Deinde, quia affectiones; quæ demõſtrantur in hoc libro ſunt ipſius animati, *vt quòd*, animæ autem ſolum, *vt quo*, ſicut ſentire, mouere, appetere, &c. Ergo ſubiectum, *quod* non eſt anima, ſed ens mobile animatum, ſicut in alijs libris ens mobile corruptibile, vel incorruptibile eſt id de quo agitur. Denique, quia alias non tractaretur in tota Philoſophia de ente animato, ſi hic non agitur, quod eſt inconueniens, cum ſit ens mobile, & principalius, quàm anima, quæ ſolum eſt eius pars.

Reſolutio eſt, quam tradit D. Tho. in Procemio libro um de anima, & inſinuat etiam 1. Phyſicorum, lect. 1. Dicit ergo D. Thom. quòd commune omnibus animatis eſt anima, & ideò ad tradendum de rebus animatis ſcientiam,

neceſſarium fuit primo tradere ſcientiam de anima tanquam communem eis. Ariſtot. ergo volens tradere ſcientiam de ipſis rebus animatis, primò tradidit ſcientiam de anima, tanquã in communi, poſt modum verò determinat de proprijs, & ſingulis animatis in ſequentibus libris de ſenſu, & ſenſato, & de paruis naturalibus, & de animalibus, & plantis, qui ſunt ſicut partes librorum de anima: & ita S. Thom. in libro de ſenſu, & ſenſato, lect. 1. inquit: *Quòd Philoſophus diſtinxit hanc conſiderationem in tres partes, nam primò quidem conſiderat de anima ſecundum ſe, quaſi in quadam abſtractione, ſecundò conſiderationem facit de his quæ ſunt animæ ſecundum quandam concretionem ad corpus, ſed in generali: tertiò conſiderationem facit applicando omnia hæc ad ſingulas ſpecies animalium, & plantarum. Prima igitur conſideratio continetur in lib. de anima, tertia in lib quos ſcribit de animalibus, & plantis. Media verò continetur in libris quos ſcribit de quibuſdam, quæ pertinent communiter ad omnia animalia, vel ad plura genera eorum, vel etiam ad omnia viuentia, circa quæ tractatur in lib. de ſenſu, & ſenſato, & alijs paruis naturalibus.* Ita D. Thom. Itaque libri iſti de anima non ſunt integer tractatus, ſed pars quædam tractatus de corpore animato: intentum enim Philoſophi in hac vltima Philoſoph. parte eſt agere de ente mobili animato, ſicut in libris de generatione egit de ente mobili corruptibili: ſed ſicut in lib. de generat. prius egit de generatione ipſa, & motibus eã conſequentibus, deinde de ipſis corporibus generabilibus, quæ sũt elementa, & mixta: ita in præſenti volẽs agere

de ente mobili animato primò agit de ipſa anima, quæ eſt ratio communior in qua omnia animata conueniunt, & à qua denominantur animata deindè agit de ipſo corpore, tùm in fine libri tertij de anima, tùm præcipuè in alijs libris de ſenſu, & ſenſato, & paruis naturalibus, & de plantis, & de animalibus, quæ ſe habent vt complementum librorum de anima, & omnia vnum tractatum efficiunt, cuius integri tractatus obiectum eſt ens mobile animatum, quod denominatur tale ab anima quæ eſt eius forma, & principium, ratione cuius dici poteſt, quòd anima ſe habet, vt obiectum *quò* huius tractatus, & formalis ratio eius, quia eſt id, quo redditur corpus animatum. Vndè neceſſe fuit priùs agere de ipſa anima tanquam de principio communi entis animati, & hoc præſtat Philoſophus in iſtis tribus libris de anima.

Ad rationes dubitandi à principio concedimus, quæ ſecundo loco ſunt poſitæ loquendo de obiecto integri huius tractatus. Ad eas verò, quæ primo loco ſunt poſitæ, ad primum dicitur, inſcribi iſtos libros de anima, quia in eis non agitur de toto obiecto adæquato, quod eſt ens animatum, ſed de parte, eius, ſeu principio, quod eſt anima, qua conſtituitur ens animatum. Vnde in alijs lib. quibus completur totus iſte tractatus non eſt inſcriptio de anima, ſed de rebus animalis.

Ad ſecundum dicitur, quòd definitio, quam in iſtis tribus libris tradit Ariſtoteles, & paſſiones, quas in eis demonſtrat ſolum conueniunt animæ, & non rei animatæ, & ita in iſtis libris vt diximus non agit Philoſophus de toto obie-

cto

cto adæquato huius operis, ſed de parte illius, quod eſt principium ſeu forma entis animati, & talem formam definit Ariſtoteles, in præſenti: obiectum tamen adæquatum totius operis non eſt anima, ſed animatum.

ORDO HVIVS TRACTATVS de Anima.

ARiſtoteles tribus libris diſtinxit tractatum hunc de anima in communi. In primo retulit, & impugnauit varias Philoſophorum opiniones circa naturam animæ. In ſecundo ſuam ſententiam explicauit circa eandem naturam animæ tàm in communi, quàm quoad animam vegetatiuam, & ſenſitiuam, earumque potentias. In tertio principaliter agit de intellectu, ſeu de anima intellectiua. Tùm, quoad potentias ei immediatè miniſtrantes, quæ ſunt ſenſus interiores vt phantaſia, tùm quoad ipſam vim intellectiuam in ſe. tùm quoad potentias conſequentes, quæ ſunt appetitiua, & loco motiua.

Nos totum tractatum in 12. quæſtiones diuidimus *In prima*, agemus de anima in communi eiuſque definitionibus. *In ſecunda*, de proprietatibus animæ in communi, vt de potentijs, & indiuiſibilitate, &c. *In tertia*, de anima vegetatiua,& de potentijs ei correſpondentibus. *In quarta*, de anima ſenſitiua, & ſenſibus in communi. *In quinta*, de ſenſibus externis ſecundùm ſe. *In ſexta*, de ſenſibili externo, ſeu obiecto ſenſuum in communi. *In ſeptima*, de ejuſdem obiectis in particulari,

In octaua, de ſenſibus internis. *In nona*, de anima rationali ſecundum ſe. *In decima*, de intellectu agente, & poſſibili, *In vndecima*, de actu intellectionis, & conceptu. *In duodecima*, de appetitu, & loco motiuo. De anima autem ſeparata ſeorſum non agemus, quia quatuor quæ præcipue de ea diſputantur, in quæſtionibus præfatis miſcentur. De ſtatu eius, & immortalitate in quæſt. 9. de modo intelligendi tam vniuerſalia, quam ſingularia, quæſt. 10. de potentia motiua, & an remaneant aliæ potentiæ in anima ſeparata, quæſt. 12.

SVMMA TEXTVS

Libri Primi de Anima.

Circa hunc librum, non eſt, quod textum per capita diſtinguamus, quia in eo Ariſtoteles ſolum facit duo. In primo capite ponit procœmium, in quo proponit dignitatem, vtilitatemque huius ſcientiæ, & quo ordine de anima agendum ſit. In reliquis quatuor capitibus varias refert Philoſophorum antiquorum ſententias circa naturam animæ, eaſque refutat. Præſertim recitatis in cap. 7. varijs opinionibus. In 3. oſtendit animam ſnon eſſe ſubſtantiam, quæ ſe ipſam monet, vt aliqui dicebant. In 4. oſtendit animam non eſſe harmoniam, ſeu temperationem contrariorum. In quinto oſtendit animam non eſſe corpus ſubtiliſſimum, vt dicebant alij.

QVÆ.

QVÆSTIO I.

De Anima in communi eiuſque deffinitionibus.

ARTICVLVS I.

Explicatur prima definitio Animæ.

DAri Animam, (quod pertinet ad quæſtionem an eſt) ſuperfluum eſt inquirere cum ex ipſis operationibus, & effectibus manifeſtè conſtet dari aliqua, quæ vitaliter ſe mouent, ſicut experimur animalia ſentire, nutriri, ſe mouere, & forma, quæ talium operationum eſt principium vocatur anima; de qua Philoſophus duplicem tradidit deffinitionem in 2. de anima cap. 1. & 2. Prima ita ſe habet: *Anima eſt actus primus corporis phyſici organici potentia vitam habentis:* Addunt aliqui particulam *ſubſtantialis*, ſcilicet quòd ſit actus primus ſubſtantialis, quam tamen Ariſt. non expreſſit, ſed explicauit, & deduxit. Secunda definitio eſt: *Anima eſt id, quo viuimus, ſentimus, loco mouemus, & intelligemus primò.*

In præſenti articulo ſolùm primam definitionem explicamus, in qua quatuor particulæ indigent explicatione. Prima, cùm dicitur actus primus. Secunda, corporis phyſici. Tertia, organici. Quarta, potentia vitam habentis. Deffinitur enim anima per actum primum, quia eſt forma dans eſſe, deinde verò per ordi-

tiem ad ſubiectum cuius conditiones requiſitæ ſequentibus particulis deſignantur quibus explicatur proportionatum, & conueniens ſubiectum animæ. intendit enim Philoſophus in hac definitione tradere naturam animæ, in quantum anima eſt, ideſt non ſolum vt dicit formam, ſed etiam vt dicit gradum viuentis, licet gradus ſine forma non ſit.

Primum ergo, quòd occurrit explicandum circa hãc diſtinctionem eſt, quòd dicitur *actus primus*. Circa quam particulam latè diſcurrit Caiet. lib. 2. de anim. cap. 1. & alij interpretes: & in primis non intelligitur, quòd ſit actus primus informans actu, ſufficit quòd ex ſe, & ex propria ratione ſit informatiuus, vt patet in anima ſeparata, quæ verè eſt actus primus, & tamen non informat actu. Per hanc ergo particulam duo poſſunt explicari. Primo, quòd anima ſit actus primus, ideſt ſubſtantialis, quia accidentalis ſupponit ſubſtantialem, & ita non eſt primus: & conſequenter etiam excluditur actus ſecundus, qui eſt operatio, hæc enim ſupponit primum, non ſolùm quia accidens eſt, ſed quia eſt egreſſio ab aliquo agente, quod debet eſſe prius. Per hanc etiam particulam diſtinguitur anima à partibus organicis, quæ non ſunt primum principium viuendi, ſed inſtrumenta ipſius animæ ipſa autem eſt primum principium, ſeu actus primus viuendi; & ideò etiam anima non eſt corpus, etiam ſi aliqua anima corporea ſit, vt docet D. Tho. 1. p. q. 75. art. 2. eo quod anima eſt primum principium vitæ ipſi corpori, non ergo ipſa eſt corpus. Secundò explicatur, quòd ſit actus primus ita formaliter, quòd poſſit ſeparari, & ceſſare ab

actu

actu' ſecundo, in quo differt à formis elementorum, quæ non poſſunt ab aliquo actu ſecundo ceſſare per ſe, & ab intrinſeco niſi impediantur, ſicut Viuentia, quæ habent certum terminum in ſuis operationibus, quo habito ceſſant ab intrinſeco. Et ſic intellexit S.Tho.2. de anima lect. 1. ſuper tex. 5. Caiet. ibi q. 2. Banez 1. p. q. 75. art. 1. dub. 2. Sed tamen non eſt neceſſe hoc intelligere in illa ſola particula *actus primus*, in hac enim conuenit anima cum omnibus formis ſubſtantialibus, ſed ſufficit hoc colligere ex alijs particulis, quibus anima diſcernitur ab alijs formis inanimatis. Vndè verò deducatur, quòd anima debeat eſſe actus informans, & non ſolum aſſiſtens corporis tanquam motor, quod tamen præſupponere videtur Ariſt. in hac deffinitione, dicemus in ſolutione argumentorum.

Secunda particula eſt *corporis Phyſici*, per quam diſtinguitur anima tùm à formis ſeparatis, quales ſunt Angeli, tùm à formis artificialibus, & mathematicis, tùm à formis inanimatis. A formis ſeparatis, quia illæ non informant materiam, anima verò eſt actus corporis, & ideò debuit definiri per ordinem ad corpus tanquam ad informabile, ſicut quæcumque forma dicens ordinem ad extrinſecum definitur per illud tanquam per additamentum. A formis artificialibus, & mathematicis differt per ly *Phyſici* corpus enim quòd informatur ab anima debet eſſe phyſicum, ſeu naturale, & conſtitui naturale ab ipſa anima, non artificiale, nec mathematicum. A formis inanimatis differt per illam particulam *corporis*. Dupliciter enim explicatur ab authoribus. Primo, quod

nomine corporis intelligitur ipſa materia prima, quæ immediatè eſt capax formæ corporeæ, & ſic non diſtinguitur per iſtam particulam anima à reliquis formis, quia omnes informant materiam primam. Et hæc explicatio indicatur à D. Thom. 2. de anim. lect. 1. ad textum 4. & ſequuntur plures authores apud Conimbr. hic quæſt. 1. art. 1. Secundò explicatur formaliùs illa particula *corporis*, non pro materia prima nuda, ſed formata gradu corporeitatis, quia licèt anima informet immediatè materiam dando illi gradus omnes, neque enim in vno compoſito dantur plures formæ ſubſtanciales pro pluribus gradibus, vt infr. art. 3. oſtendemus, tamen anima in quantum anima, ideſt ſecundùm gradum animæ neceſſariò ſupponit gradum corporis in materia, non quidem præſtitum ab alia forma, ſed à ſe conſtitutum præſuppoſitum tamen ad gradum animæ. In præſenti autem definitur anima ſecundùm formalem rationem gradus animæ, & ideò potius dicitur actus corporis, quam actus materiæ, quia ſumitur anima formaliter vt exercet gradum animæ, non vt præbet gradum corporis. Quæ expoſitio eſt D. Thom. quæſt. de ſpiritualibus creat. art. 3. ad 2. & 2. de anim. lect. 1. circa text. 4.

Quod ſi inſtes. Nam hoc modo etiam formæ inanimatæ dici poterunt actus corporis, quia ſupra gradum corporeitatis, qui eſt communis adduntaliquem determinatum, quo vnum corpus differt ab alio. *Reſp.* in re ita eſſe, quòd gradus ſpecificus, & vltimus rei inanimatæ addit actualitatem ſupra gradum communem corporeitatis, ſed tamen ſpeciali modo dicitur

de

de gradu animæ, quòd ſit actus corporis,quia non ſolum addit determinationem, & ſpecificationem gradus corporeitatis communis, ſed etiam eleuationem ſuper illum in altiori modo operandi, ſcilicet ſe mouendo: corpus autem, in quantum corpus ſolum operatur, vt motum: aliæ verò formæ inanimatæ addunt quidem ſupra gradum corporeitatis determinando, & ſpecificando illum, non tamen eleuando ſupra illum, quia non operantur niſi vt motæ, & non ſe mouendo.

Tertia particula definitionis eſt *organici*. Vbi duo nota. *Primùm*, quid ſit corpus organicum. *Secundùm*, quotuplex ſit organizatio, vt inde videamus de qua intelligatur definitio. *Primùm*, declaratur ex ſimilitudine organi artificialis,quod diuerſis partibus conſtat, quibus diuerſos ſonos facit, vel modulationes: ſic illa forma, quæ vnam tantum operationem non habet, ſed plures, quarum vna eſt mota, alia mouens, exigit partes diuerſas, & etherogeneas, ſicut videmus in animali eſſe diuerſas rationes, & officia, aures, oculos, pedes, manus, &c. In corpore autem inanimato omnes partes ſunt eiuſdem rationis, ſeu homogeneæ,quia licèt habeant diuerſas operationes, in qualibet tamen parte omnes ei conueniunt, ſicut ſi ignis calefacit omnes partes calefaciunt, & ſi mouetur ſurſum, omnes partes mouentur, etſi magnes trahit ferrum, omnes partes attrahunt. Vndè non requirunt partes organicas, ſed omnes eiuſdem rationis, viuentia autem ita habent diuerſas operationes, quòd non omnes eidem parti conueniunt, ſed vna vnī, & alia alteri, eo quod vna mouet aliam, &

ſic non omnes æquè mouentur, & mouent, & ita diſpoſitio partium in animali habet ſe ad modum artificioſum, quia eſt ordinata, & organica. Quæ explicatio ſumitur ex D. Thom. 2. de anima, lect. 1. circa text. 4.

Secundum verò explicatur, quia organizatio ſumitur dupliciter, ſcilicet, accidentaliter, & ſubſtantialiter; accidentaliter pro ipſa diſpoſitione accidentali, qua diſponitur, & temperatur pars organica, v. g. quòd habeat talem quantitatem & figuram, talem mixtionem primarum qualitatum, talem colorem, &c. Subſtantialiter conſiſtit organizatio in hoc, quòd organum ſit viuificatum, & informatum ab anima ratione cuius partes organicæ in cadauere æquiuoce ſunt tales, oculos enim mortui, non eſt magis oculus, quam qui eſt in lapide.

Et quidem, quod partes organicæ differant inter ſe ſaltem accidentaliter certum eſt, & ipſa experientia conſtat, cum videamus diuerſa accidentia eſſe in oculo, & in aere, & in alijs partibus, quarum quædam ſunt molliores, aliæ duriores, aliæ huius figuræ, aliæ alterius. Et quidem D.Tho.1.p.q.76. art.3.ad 3. inquit. *Quod partes diſſimilares animalium non poteſt dici, quòd ſint diuerſarum ſpecierum, ſed diuerſarum diſpoſitionum.* Sed difficultas eſt, an iſtæ partes differant etiam ſubſtantiali aliqua differentia proueniente ab ipſa forma, ita quod diuerſo modo partes iſtæ à ſubſtantiali forma informentur. Quam diſputationem latè tractat Suarez tract. de anim. lib. 1. c. 2. Sed breuiùs reſolui poteſt, dicendo, quòd inter iſtas partes datur differentia aliqua ſubſtantialis, non quidem à

diuerſa

diuerſa forma proueniens, quia in eodem indiuiduo non ſunt diuerſæ formæ ſubſtantiales, ſed ab eadem forma, quatenus virtualiter eſt multiplex, ſiue dando diuerſum gradum, v.g. ſenſitiuum, vel vegetatiuum, ſiuè diuerſum modum informandi diuerſas partes. Quæ eſt reſolutio D.Thom. in q.de anim.art. 9. vbi docet, *in rebus animatis non ſolum requiri diuerſa accidentia ad diuerſas operationes, ſed etiam diuerſas partes; & quòd anima ſingulis partibus det eſſe ſubſtantiale ſecundum illum modum, qui competit operationi earum.* Et art. 14. docet. *Quòd licèt anima ſit vna forma, partes tamen corporis diuerſimode perficiuntur ab ipſo.* Et q. de ſpiritualib. creatur, art. 4. ad 14. inquit: *Quod ſecundùm rationem ſpeciei magis conuenit carò mea cum carne tua, quam oſſa mea cum carne mea,* & ſimiliter nomina diuerſam ſpeciem in partibus organicis in 4.diſt. 14. q.1. art.1.quæſtiunc.3. Sic ergo partes organicæ habent diuerſam ſpeciem incompletam, & ſecundùm quid etiam in genere ſubſtantiali, quatenus diuerſo modo informantur ab anima, qui diuerſus modus in eo conſiſtit, quod quælibet pars organica participat à forma talem informationem ſubſtantialem, vt principium ſit & radix diuerſorum accidentium, & operationum. Neque hoc difficile intelligitur cum videamus eandem animam diuerſos gradus habere, vt vegetatiuum, & ſenſitiuum, &c. nec omnes communicari cuilibet parti, nam vngues, & capilli participant gradum vegetatiuum,& non ſenſitiuum, ſi ergo quoad communicationem graduum diuerſo modo anima informat ſubſtantialiter, cur non

etiam quoad informationem partium organicarum? Neque ad hoc opportet ponere diuerſas vniones entitatiue, ſed ſicut forma eſt vnica, licèt virtualiter multiplex, ita eſt vnica, vnio, licèt multiplex virtualiter, quia diuerſos effectus habet, ſicut & ipſa forma, quia vnio non eſt aliud, quam ipſa cōmunicatio formæ.

Hoc ſuppoſito, cum dicitur in definitione, *quòd anima eſt actus corporis organici*, ly organici vtroque modo debet intelligi, ſcilicet accidentaliter, & ſubſtantialiter, vtrumque enim requirit anima, & vtrumque conſequitur ex informatione, ſcilicet, & quòd ipſæ partes organicæ ſint animatæ per informationem animæ, & quod habeant diſpoſitiones, & accidentia ſibi debita, & conuenientia. Neque enim in definitione animæ cum dicitur corpus phyſicum, & organicum, intelligi oportet, quod hoc habeat antecedenter ad informationem animæ, ſed per ipſam. Vnde dicit D. Tho. in q. de anim. art. 1. ad 15. *Quod in definitionibus formarum aliquando ponitur ſubiectum, vt informe ſicut cum dicitur motus actus entis, in potentia, aliquando ponitur ſubiectum formatum, ſicut cum dicitur motus eſt actus mobilis, lumen eſt actus lucidi, & hoc modo dicitur anima actus corporis organici phyſici, quia anima facit ipſum corpus organicum, ſicut lumen facit aliquid eſſe lucidum.* Et in hoc ſenſu idem eſt dicere actus corporis organici, atque dicere actus corporis animati, & viui ſecundùm diuerſas partes etherogeneas diſtincti, ſicut ſi explicetur forma per effectum formalem, quem facit in proprio ſubiecto; quia tamen etiam in ly organici intelligi de-

bet

bet organizatio accidentalis, quia vt diximus ea requiritur ad ipſam diſpoſitionem organorum, non inconuenit intelligere, quòd anima ſit actus corporis organici in hoc ſenſu, quòd eſt organicum diſpoſitiue etiam antecedenter ad informationem animæ, diſponitur enim materia per oganizationem, vt introducatur anima; poſt introductionem autem animæ etiam dantur diſpoſitiones organicæ, quia dantur accidentia quibus diſponitur materia illa ad retinendum formam, & ad operandum, licèt verum ſit, quòd diſpoſitiones, quæ præcedebant informationem animæ, ipſa introducta non maneant eædem numero propter mutationem ſubiecti, vt latè oſtendemus in lib. de gener. q. 1. & 9.

Vltima particula definitionis eſt *potentia vitam habentis*, quæ ponitur ad maiorem explicationem præcedentium particularum. Eſt autem duplex vita, alia in actu ſecundo pro operatione; quæ dicitur vita accidentalis, alia in actu primo pro ipſa informatione formæ viuentis. In præſenti ergo illa particula, *potentia vitam habentis*, communiter ſumitur pro vita accidentali, quæ eſt operatio in actu ſecundo, vt intelligatur, quòd anima ipſa eſt actus primus, quia eſt in potentia ad operationem vitalem, quæ eſt vita in actu ſecundo. Quæ expoſitio ſumitur ex D. Tho. 2. de anim. lect. 2. & 1. p. q. 75. art. 4. ad 1. Quare per hanc particulam *potentia vitam habentis*, magis explicatur illa particula *organicum*, corpus enim organicum etiam poſtquam animatum eſt, ad hoc habet organa, vt vitales operationes per illa exerceat; & ſic potentia habet vitam,

idest

ideſt habet in actu primo potentiam ad vitales operationes. Nec obſtat, quòd vitales operationes ſunt multæ, anima verò eſt vna in ratione formæ informantis, quia omnes illæ operationes ſub vna formali ratione reſpiciuntur ab anima, & procedunt ab ipſa, ſcilicèt ſub ratione vitalis, & animati. Quia tamen vt diximus ſupra, etiam poteſt intelligi corpus organicum non pro corpore animato ſubſtantialiter, ſed per organizationem accidentalem diſpoſito ad informationem animæ, poteſt etiam intelligi illa particula *potentia vitam habentis* de potentia proxima ordinata ad ipſam vitam ſubſtantialem, quæ eſt anima in actu primo, & non ſolùm ad operationem in actu ſecundo. Et ita per hanc particulam explicatur quale debeat eſſe corpus organicum, non ſicut cadauer, quod eſt corpus mortuum, nec ſicut embrio, quod ſolum remotè eſt diſpoſitum ad recipiendam animam, ſed in potentia proxima vitam habens ideſt organizatum, cum diſpoſitione proxima ad recipiendam formam vitalem. Nec eſt inconueniens, quòd anima, & quælibet forma ſubſtantialis definiatur cum aliqua connotatione ad accidentia, quibus diſponitur materia, quia debet definiri forma per ordinem ad informationem, & hæc dependet à diſpoſitionibus tanquam à conditionibus requiſitis.

An verò iſta definitio ſit eſſentialis, & vniuoca reſpectu omnis animæ, dicemus articulo ſequenti, vbi idem inquiretur de ſecunda animæ definitione.

SOL-

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

CОntra ſingulas particulas definitionis arguitur. Primò contra primam particulam *actus primus*, intelligitur enim nomine actus primi actus ſubſtantialis informans, iſte enim propriè eſt actus primus, hoc autem non eſt certum, ſed probandum erat ab Ariſtot. non ſupponendum. Nam plures ex antiquis negarunt animam eſſe formam ſubſtantialem, ſed quandam harmoniam, vel temperamentum humorum, plures etiam exiſtimarunt, quòd ſi anima erat ſubſtantia ſolùm vniebatur, vt motor non vt informans, & ipſe Ariſtot. in hoc ſecundo libro cap. 1. in fine dicit, nondum conſtare vtrum anima ſit vera forma, vel motor corporis, ergò in definitione non debet poni illa particula *actus primus*, quæ formam ſubſtantialem, & informationem deſignat. *Confirm.* quia anima eſt actus perfectiſſimus in genere viuentis, ergo non debet eſſe actus primus, ſed ſecundus, quia iſte eſt perfectio primi, vtpotè magis elongatus à potentialitate. *Confirm.* ſecundò. Quia non poteſt anima eſſe actus primus ex eo quod ab intrinſeco ſit ſeparabilis ab actu ſecundo, ſiquidem non poteſt anima ceſſare ab omni actu, vel ſecundùm cognitionem ſi ſit in vigilia, vel quoad nutritionem, vel ſaltem quo ad motum cordis. Et deinde quia ſola anima humana operatur liberè, ita quòd poſitis omnibus requiſitis poſſit ceſſare ab actu. Reliquæ omnes naturaliter operantur, & ſic non poſſunt ceſſare ab actu ſecundo

poſi-

poſitis omnibus requiſitis ad agendum, ſi verò non ponantur omnia requiſita etiam ſi formæ ſint inanimatæ non operabuntur, ſed ceſſabunt ab actu. Denique formæ inanimatæ vt lapis, vel terra naturaliter quieſcunt, ergo ex natura ſua poſſunt ſeparari ab actu ſecundo, qui eſt motus.

Reſp. Ariſt. in definitione tradita nihil ſupponere probandum. Sic enim proceſſit Ariſtot. ad tradendam definitionem animæ, quòd prius in toto libro primo excluſit errores antiquorum, qui non benè explicabant naturam animæ, quibus excluſis propriam tradit definitionem, & id quod verè conuenit animæ. Conuenit autem autem animæ eſſe actum primum, ideſt ſubſtantialem, & informantem. Et hoc probari non poteſt probatione à priori, cum non ſit propria paſſio, ſed ipſa ſubſtantia, & natura animæ, quæ non habet aliquid prius, à quo per connexionem conſequatur: poteſt tamen probari indicijs, & experientijs, quia conſtat dari corpora animata, quæ viuunt, & ſe ipſa mouent, vt ipſis ſenſibus videmus, debent ergo habere aliquam formam, qua conſtituanntur in eſſe proprio viuentis; & animalis, & hæc forma non poteſt eſſe accidens, quia res inanimatæ ſubſtantialem formam habent, qua conſtituantur, alioquin ſi neque etiam res inanimatæ haberent formam ſubſtantialem, nulla res neque animata, neque inanimata conſtaret forma ſubſtantiali, quod eſſet incidere in errorem antiquorum Philoſophorum, qui negabant formas ſubſtantiales, & ſubſtantialem generationem, quod ſupponitur iam impugnatum in lib. de generat. &

in

in 1. Phyſic. non aûtem hic erat probandum. Si ergo tres inanimatæ habent formam ſubſtantialem conſtituentem ſe, à fortiori res animatæ, quæ ſunt perfectiores, & non minus generantur ſubſtantialiter quam illæ: & ſic propria earum forma, quæ vocatur anima, actus ſubſtantialis, ſeu actus primus eſſe debet. Quod verò Philoſophus dixit in fine capitis primi, nondum conſtare animam vniri vt motorem, vel vt informantem, id dixit, quia nondum id explicuerat, ſicut fecit in ſequenti capite, conſtat enim animam non ſolùm præbere motum corpori, ſed etiam ipſum eſſe, & ſpeciem, & quidditatem rei animatæ.

Ex his autem colligitur animam non eſſe ipſum temperamentum qualitatum, ſeù humorum, vt aliqui poſuerunt, & attribuit Galeno D.Thom. 2. cont. Gent. cap. 63. quia qualitates illæ temperatæ pertinent ad diſpoſitiones, quibus anima coniungitur corpori, non autem ad ipſam rationem ſubſtantialem animæ, quæ non poteſt conſiſtere in ipſa forma accidentali, ſed in ſubſtantiali, vt dictum eſt.

Ad primam confir. Reſp. animam eſſe actum perfectiſſimum in linea actus primi, non in ratione ipſius actus ſecundi, ſeu formæ conſummantis, & vltimò perficientis, hoc enim pertinet ad formas accidentales, quæ ſe habent vt ornatus, & perfectiones ſecundæ ipſius ſubſtantiæ, in quibus conſummantur. Et ſic quòd actus ſecundus ſit perfectior in ratione actualitatis, quam primus non arguit, quod ſit perfectior in ratione formæ radicalis, & conſti-

conſtitutiuæ, ſed in ratione formæ conſummantis, & accidentalis; ſi autem actus ſecundus inuenietur purificatus ab imperfectione accidentis, & in linea ſubſtantiali, ille eſſet perfectiſſimus, & pluſquam anima, ſicut in Deo, qui eſt actus purus. Quòd verò dicitur actum ſecundum eſſe finem operantis, reſpondetur eſſe finem ſumendo operationem non abſtractè, & condiuisè ab operante, ſed in concreto cum ipſo, quia ipſa res operatiua eſt propter ſe ipſam, vt operantem, vt docet S. Thom. 3. contrag. cap. 17. & Caiet. 1. 2. q. 3. art. 2. & ita intelligitur, quòd vnumquodque eſt propter ſuam operationem, ideſt propter ſe ipſum vt operans, quaſi ipſum in potentia reſpiciat ſe ipſum operans in actu vt finem. Eſt etiam operatio finis quò, non finis qui, quia per opperationem apprehendimus id, quod deſideramus: finis autem quò non eſt neceſſe, quòd ſit perfectior re finalizata.

Ad ſecundam confirm. Reſpond. omiſſis alijs explicationibus, quòd anima ſeparabilis eſt ab omni actu ſecundo diuiſiuè, non ab omnibus collectiuè, ſi enim omnes actus vitales ceſſarent, anima eſſet mortuum. Quia verò anima habet plures actus non verò ad vnum tantum determinatur, ſicut res inanimata, & illos habet ſecundùm determinatam mẽſuram ab intrinſeco, ideò ex ſua natura habet non omnes ſemper exercere, ſicut non poteſt animal ſemper ſe mouere; quia ab intrinſeco laſſatur, nec ſemper generare, nec ſemper augeri, etiam plantæ; neque hoc eſt ex defectu materiæ extrinſecæ, vel impedimento, ſed ex intrin-

intrinſecâ virtute, quæ deficit, ſi continuè operatur, quod non habent inanimata, ſemper enim generabunt ſi habuerint materiam, & ſemper mouebuntur extra centrum, ſi non ſint impedita. In motu autem cordis non poteſt animal ceſſare, quia ille motus vitalis, eſt illi à generante ad modum propriæ paſſionis mouetur enim ab alio, vt habeat inde principium motus: in illis verò motibus in quibus ſe ipſum perfectè mouet, & non à generante, poteſt ceſſare ab intrinſeco, vt diximus non quidem ab omnibus motibus collectiuè, ſed à quolibet diuiſiuè etiam ſi animal ſit in vigilia.

Secundo arguitur. Quia anima in re non eſt actus corporis, ſed materiæ primæ formaliſſime loquendo, nam illius eſt actus; quod actuatur ab ipſa, & eſt in potentia ad ipſam phyſice, & in re, & non ſecundum metaphyſicas diſtinctiones, ſed id quod eſt in potentia ad animam, & in re ſuſcipit illam eſt materia prima nuda, ſic enim recipit formam, & vnitur illi phyſice; ſiquidem non eſt alia forma dans gradum corporis, & alia dans gradum animæ, ſed vna, & eadem, ergo talis forma in re, & phyſice non eſt actus informans materiam, & conſtituens corpus, ſicut & conſtituens animatum. *Confir.* Quia aliàs anima formaliter in quantum anima eſſet forma accidentalis, quod eſt abſurdum. Sequela patet, quia in quantum anima ſupponit materiam actuatam ipſa corporeitate, ergo non dat primum actum, ergo neque ſubſtantialem, quia ſubſtantialis actus eſt primus. & ſicut ſi eſſent plures formæ in vno compoſito, ſecunda debe-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

deberet accidentaliter informare, vt ex D. Thom. dicemus art. 3. ſimiliter ſi vnus gradus ſupponit corpus in actu conſtitutum neceſſariò erit gradus accidentalis.

Reſpondetur. Quòd anima eſt forma informans materiam, ſed tamen dicitur actus corporis duplici ratione. Primò intelligendo ly corporis non pro ſubiecto informabili, ſed pro compoſito conſtituto per animam, ſicut cum dicitur lux eſſe actus lucidi, ideſt conſtituti per lucem, & eodem modo dici poteſt anima actus animati, id enim ſignificat corpus organicum, ideſt corpus viuum, & animatum, vt ſupra expoſuimus. Neque tunc definitio animæ includet ipſum definitum, ſed definietur forma per ſuum effectum formalem, ſcilicet anima per animatum, licèt rurſus ipſe effectus formalis dicet ordinem ad cauſam ſuam, quia effectus, & cauſa correlatiuè ſe habent. Secundò intelligi poteſt nomine corporis ſubiectum informabile, ſed tunc non intelligitur definitio de ipſa anima, vt abſolutè eſt forma, ſed ſpecificatiuè, vt eſt gradus: nec ly corpus intelligitur ipſa materia informabilis, ſed illud, quod ſe habet, vt materiale ex parte gradus inferioris reſpectu gradus ſuperioris, anima enim non ſolum ſe habet, vt informans, & conſtituens corpus ſicut aliæ formæ, ſed vt eleuans corpus ad ſuperiorem gradum, & altiorem modum operandi, & reſpectu animæ ſic eleuantis debuit poni pro materiali, non ſolum id quod informat, ſed ipſum corpus, quod eleuat. Nec obſtat, quòd anima ſolum educitur de potentia materiæ, non verò de potentia gradus

cor-

corporei; nec phyſicè informat ipſum. Reſpondetur enim, quòd anima vt forma informans, & educibilis eſt actus corporis ratione materiæ tantum, quæ in corpore includitur, ſed in quantum eleuans, & graduans reſpicit ipſum corpus, & non ſolam materiam, quin eleuat illud ad altiorem gradum.

Ad confirmationem reſpondetur animam non eſſe formam accidentalem etiam ſecundùm gradum animæ, quia non dat eſſe diſtinctum à gradu corporeitatis, & ſubſtantiæ, ſed explicationem maiorem eiuſdem, vnde non poteſt accidentale eſſe præbere, quia eſt in eadem linea, & prædicamento ſubſtantiæ, & ab eadem forma proueniens. Quando autem dantur duæ formæ entitatiue diſtinctæ, & quæ non dant vnum, & idem eſſe, ſed diuerſum, tunc ſecundùm eſſe non poteſt eſſe ſubſtantiale, ſed accidentale, quia ſuperuenit ſubiecto informato, & habenti eſſe primum, non verò idem eſſe ſecundùm maiorem explicationem, & graduationem præbet, vt dicemus art. 3.

Tertiò obijci. Quia in illa particula *potentia vitam habencis*, vel intelligitur vita ſubſtantialis, quæ habetur per informationem animæ; vel accidentalis, quæ conſiſtit in operatione. Primum eſſe non poteſt, quia ſic non eſſet habens vitam in potentia, ſed in actu, quia corpus viuum ſeu organicum actu eſt informatum ab anima. Si ſecundum in primis deffiniretur anima per aliquid ſibi poſterius, ſcilicet, per operationem, quæ ab ea emanat: deinde deberet dici actu vitam habens, quia animal ſemper habet aliquam ope-

operationem in actu ſaltem motum cordis vt diximus. Denique, quia ſic hæc prima definitio coincideret cum ſecunda, quæ dicitur, quòd anima eſt primum principium nutriendi, ſentiendi, intelligendi, &c. quæ omnes ſunt operationes vitæ.

Reſpondet. Quòd vt ſupra diximus illa particula *potentia vitam habentis*, de vita pro operatione intelligitur. Et ad probationem, in contrarium. Reſpondet. Quòd operatio eſt aliquid poſterius anima in genere cauſæ effectiuæ, & in executione, eſt tamen prior illa in genere cauſæ finalis,& intentione, quia vnumquodque eſt propter ſuam operationem.

Ad ſecundam inſtantiam reſpondet. Quòd anima de ſe non eſt niſi actus primus, & conſequenter non habet operationem niſi in potentia. Quòd verò ſemper habeat operationem aliquam ſibi adiunctam non tollit, quòd ſit in potentia ad quamlibet diuiſiuè quantum eſt ex ſe, quia poteſt ab intrinſeco ceſſare à qualibet in qua perfectè ſe mouet, vel tranſmutare ſe de vna operatione ad aliam. In motu autem cordis non mouetur à ſe, ſed à generante licèt per illum motum viuat tanquam per primum motum vitalem non deriuatum ab alio priori motu, ſed à mouente extrinſeco quatenus eſt principium viuentis, & cauſa vitæ, & conſequenter primi motus vitæ, quia etiam viuentia non ſe mouent niſi vt mota,& ab extrinſeco principio dependentia. De quo latus diximus, in quæſt,23. Phyſicorum.

Ad tertiam inſtantiam dicemus articulo ſe-

ſequenti in quo ſecundam animæ definitionem explicabimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſecunda definitio animæ rectè ſit tradita, & an ſint iſtæ definitiones eſſentiales.

SEcunda definitio animæ, quæ ſumitur ex hoc ſecundo libro textu 24. & ex D. Tho. ibi lect. 4. ſic ſe habet, *Anima eſt id, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus primò,* ideſt. eſt primum principium intelligendi, mouendi. ſentiendi, & viuendi. Hanc definitionem tradit. Ariſtot. vt per eam magis explicet primam, eamque demonſtret. Vndè duo oportet explicare in hoc articulo *Primò,* definitionem ipſam in ſe. *Secundò,* quomodo per ipſam demonſtretur alia prior.

Circa primum dicimus duo, *Primum,* quòd iſta definitio eſt recta, & exacta. *Ratio* eſt, quia explicat omne, quod pertinet ad animam per gradus, & officia ſua, ergo eſt exacta. Anteced. conſtat, ſingulas particulas explicando. Prima eſt illa particula, *id quò,* cui coniungenda eſt vltima particula, quæ dicitur. *Primò,* ideſt quo primò viuimus, & ſentimus, quaſi ſit primum principium viuendi. Et illa particula, *quò* denotat formam ſeu principium intrinſecum, extrinſeca enim principia non ſunt id, quo aliquid conſtituitur in eſſe, ſicut cauſa efficiens, & finalis non eſt id, quo aliquid conſtituitur, ſed à quo mouetur, vel cuius gratia fit. Dicitur *Primò* ad denotandum, quòd anima debet eſſe principium

ſubſtatiale, & radicale, potentiæ autem operatiuæ non ſunt id, quo primò operamur, aut viuimus, ſed inſtrumenta operandi, & viuendi. In reliquis particulis denotantur principales gradus, & operationes animæ, ſcilicet gradus vegetatiuus in illa particula, *qua viuimus*, gradus ſentiendi in illa particula, *qua ſentimus*, gradus intellectus in illa particula, *qua intelligimus*, operatio autem appetendi, & loco mouendi in illa particula, *qua loco mouemur*.

Dices: viuere eſt commune omnibus gradibus viuentium, ergo non explicatur in hac definitione gradus vegetatiuus in particulari. Secundo, Illa particula, *loco mouemur*, vel explicat gradum viuendi, aut potentiam operandi. Non primùm quia loco motiuum eſt aliquid conſecutum ad gradum ſentiendi, & intelligendi multò magis, quàm appetitiuum, quia ab appetitu dependet, & ſequitur motus progreſſiuus. Si autem ſumitur pro potentia cur non ponitur in definitione appetitus, qui eſt principalior potentia, quam loco motiua, nec minus nobis nota, quam illa? Denique inconuenienter ponitur in definitione, quo viuimus, & ſentimus, &c. Quia id videtur ſolum conuenire nobis non autem omni alio viuenti. Et ſimiliter illa copulatio viuendi, & ſentiendi, &c. non verificatur de aliqua anima in particulari niſi tantum de huma, cui ſoli conueniunt omnes illi gradus ſimul, ergo non poteſt applicari omni animæ.

Ad primum reſpondent, Quòd viuere dupliciter ſumitur, vno modo abſtractè, & in communi, alio modo pro eo quod eſt primum in

genere

genere viuendi, & ipſo communi nominè vitæ nominatur, quia eſt fundamentum ad reliquas omnes vitas. In definitione ergo ſumitur ly viuere in hoc ſecundo ſenſu. Vndè dicit D. Thom. in hoc 2. lib. lect. 4. ſuper text. 24. *Quòd viuere refert Ariſtot. ad principium vegetatiuum, quia prius dixerat, quòd viuere propter hoc principium ineſt omnibus viuentibus.*

Ad ſecundum dicitur: quòd in potentia loco motiua inuoluitur appetitiua, quia potententia loco motiua eſt executiua appetitus, imò aliqui volunt eam non diſtingui ab appetitu, de quo dicemus infr. quæſt. 12. Quarè per loco motiuum compendio intelligit Ariſtot. etiam appetitiuum, quia motus progreſſiuus eſt executio appetitus. & per ipſum tanquam per effectum notiorem meliùs nobis innoteſcit appetitus.

Ad tertium reſpondet. Quòd ly viuimus, & ſentimus, &c. non loquitur ſolum de nobis hominibus, ſed de nobis viuentibus ſeu animatis, nec reſtringi debet ad ſpeciem humanam, ſed ad genus viuentium. Nec illa particula *&* ſumitur copulatim, ſed diſtributiuè, ſcilicèt quòd quæcumque anima aliquam ex illis operationibus ſeu gradibus habeat. Licèt aliqua anima propter ſuam eminentiam, ſcilicèt anima humana, omnes illas habeat. Et ſic virtualiter traditur hic definitio, & diuiſio animæ, quòd nullum eſt inconueniens, explicatio enim rei communis iuuatur per inferiora in quæ diuiditur, & ad quæ dicit ordinem.

Secundò explicari opportet, an iſta definitio, & ſimiliter prima articulo præcedenti tradita,

& quæ per iſtam demonſtratur, ſint definitiones eſſentiales. In qua parte Authores diuiſi ſunt, nam quidam exiſtimant hanc ſecundam definitionem eſſentialem eſſe, quia illa particula, *quò viuimus ſentimus, &c.* ſumitur pro principio radicali viuendi, principium autem radicale eſſentia animæ eſt. Vndè M. Ban. 1. part. quæſt. 75. art. 1. in explicatione huius ſecundæ definitionis, ſentit eſſe valde probabile, quòd ſit definitio eſſentialis, idemque ſentit Caiet. 2. de anim. cap, 2. quæſt, 4. Alij intelligunt iſtam ſecundam definitionem eſſe deſcriptiuam, quia traditur per operationes vitæ, quæ ſunt aliquid poſterius, & accidentale. Et ita in hanc ſententiam videtur ponderare D. Thom, 2. de anim. lect. 3. in principio docens, quòd prima definitio animæ demonſtratur per iſtam ſecundam à poſteriori, & per effectus. Vnde hanc ſententiam ſequitur P. Suar. tractatu de anima lib. 2. cap. 3. circa tertium punctum, & alij. De prima autem definitione animæ ſcilicet, quòd ſit actus corporis organici, communis ſententia eſt, quòd ſit definitio quidditatiua.

Reſpondeo ergo, & dico ſecundò. Vtramque definitionem abſolutè eſſe eſſentialem, & in vtraque connotari aliquid extrinſecum per ordinem. ad quòd definitur anima, licèt in hac ſecunda definitione connotetur aliquid extrinſecum, quòd magis ſe habet vt effectus animæ in genere cauſæ efficientis; & ſic eſt aliquid magis notum quo ad nos ad demonſtrandum à poſteriori primam definitionem. Vt explicetur fundamentum huius concluſionis aduerto, quòd ſubſtantia incompleta,

qualis

qualis eſt forma, & etiam ipſa anima, non poteſt definiri abſolute, & in ordine ad ſe, ſicut ſubſtantia completa, & totalis, ſed in ordine ad aliquid extrinſecum, qui tamèn ordo formæ ipſi intrinſecus, & eſſentialis eſt, eo quòd forma eſſentialiter dicit ordinem ad alterum, quod informat, vel componit. Eſt autem in forma ſubſtantiali duplex ordo eſſentialis, & intrinſecus, ſcilicet ordo informandi, & ordo operandi, eſt enim forma principium dandi eſſe & principium etiam, ſeu radix operationis, & in ratione informandi reſpicit materiam, ſeu ſubiectum, quod eſt informabile à ſe, in ratione autem operandi reſpicit actum ſecundum, ſeù operationem, non quidem proximè ſicut potentia, ſed remote, & radicaliter ſicut primum principium. Inter iſtos autem duos ordines, ſeu reſpectus primus, qui eſt ad materiam, ſeu ſubiectum intimior eſt formæ, & prior in illa, tùm quia id, quod illi præbet eſt eſſe, & ſubſtantialem ſpeciem, tùm quia forma, & materia ad inuicem ſunt cauſæ, & ita forma definitur per ordinem ad materiam non ſolùm vt cauſatam à ſe in ratione informatæ, ſed etiam vt ad cauſam ſui in quantum recipit illam, & dependet ab illa in eſſe. At verò forma ſubſtantialis, licèt eſſentialiter habeat eſſe radix potentiarum, & operationum, cum non ſit radix illarum per aliquid ſupperaditum, ſed per ipſam, tamen non reſpicit operationem niſi vt effectum, non vt cauſam, à qua ſpecificatur, neque enim operatio ſpecificat ipſam ſubſtantiam, quæ eſt radicale eius principium, ſiquidem ſubſtantia non ſpecificatur ab aliquo ex-

trinſeco, ſed ipſæ potentiæ animæ ſunt, quæ ſpecificantur ab actibus, & obiectis. Vndè vt ſupra diximus operatio ſola non eſt finis cuius gratia ipſius operantis, ſed finis effectus, finis autem eſt ipſemet operans in actu.

Hoc ſuppoſito probatur concluſio, quia vtraque definitio traditur per aliquid intrinſecum, & eſſentiale ipſi animæ, ergo eſt quidditatiua. Anteced. quoad primam definitionem probatur, quia in illa dicitur, quòd anima eſt actus primus corporis, ſed eſſe actum primum eſt illi eſſentiale, quia non eſt aliquid extrinſecum, vel conſecutum ad aliam priorem rationem, ſed per propriam, & intrinſecam eſſentiam anima actuat, & informat tanquam actus primus: ſimiliter ordo ad corpus, seù ad materiam eſt intrinſecus, & eſſentialis ipſi formæ, seù animæ, ergo traditur iſta prima definitio per aliquid quidditatiuum, & eſſentiale. Quoad ſecundam verò definitionem probatur, quia vt diximus, in forma ſubſtantiali eſſe radicem potentiarum, & operationum eſt aliquid eſſentiale, & quidditatiuum, ſiquidem non habet hoc forma ſubſtantialis per aliquid ſuperadditum, quod ſit extra eſſentiam, fundatur enim in ipſa eſſentia connexio cum paſſionibus, & operationibus, ſi autem eſſet radix illarum per aliquid ſuperadditum eſſentiæ, de illo eſſet eadem definitio, quo modo dimanaret, & connecteretur cum tali eſſentia, conſtat autem, quòd iſta ſecunda definitio traditur per ipſam primam radicem operationum vitalium, quia dicitur anima eſſe id quo viuimus, & ſentimus primò, ergo definitur per primam radicem viuendi, & ſentiendi

Et

Et licèt operationes ſint extrinſecæ ipſi animæ tanquam effectus eius, tamen ordo radicalis ad illas, eſſentialis eſt animæ: & ſicut prima definitio traditur per ordinem ad aliquid extrinſecum, ſcilicet, corpus, ſeu materiam, & tamen eſt eſſentialis definitio, quia ordo ad corpus eſſentialis eſt animæ, ſeù formæ, ita hæc ſecunda definitio eſſentialis erit, licèt tradatur per ordinem ad operationes extrinſecas, quia ordo radicalis ad illas eſſentialis eſt animæ. Quòd ſi per ly viuere, & ſentire, &c. intelligamus non operationes vitales, ſed ipſam informationem, ſeù effectum formalem, quo ſubſtantialiter aliquid conſtituitur in eſſe viuentis, vel ſenſitiui, &c. tunc multò euidentius definitio hæc eſt quidditatiua, quia traditur per effectum formalem intrinſecum; & quidditatiuum ipſius animæ, ad quem dicit eſſentialem ordinem. Quòd verò in hac ſecunda definitione connotetur aliquid magis conducens ad demonſtrationem à poſteriori reſpectu primæ ſtatim explicabimus.

Circa ſecundum, quòd in præſenti articulo inquirimus, ſcilicèt, quomodo demonſtretur prior definitio animæ per hanc poſteriorem dubium eſt, quomodo iſta ſecunda definitio differat à priori, ſiquidem vtraque videtur tradi per ordinem ad operationes dicitur enim iſta ſecunda, quòd eſt primum principium, quo viuimus & ſentimus, quod pertinet ad operationes vitales, & prima definitio, dicit, quòd anima eſt actus corporis potentia vitam habentis, vbi ly vitam explicauimus de vita accidentali, quæ vtique eſt operatio vitalis. Et *ſecundò* eſt dubium, an iſta ſecunda defini-

tio demonſtret priorem à poſteriori, vel à priori.

Ad primam difficultatem reſpondetur iſtam ſecundam definitionem differre à prima, tùm in modo explicandi, & definiendi, tùm in rebus explicatis. In modo quidem definiendi, quia hæc ſecunda definit animam vt principium radicaliter operatiuum, prima verò vt principium informatiuum, licèt etiam addatur illa particula, *potentia vitam habentis*, in qua ſolum ponitur in communi id, quod ſecunda definitio in particulari explicat per omnes gradus, ſeù operationes vitæ; vnde etiam differunt in hac particula, & in explicando ordinem ad operationes vitales. Et hinc conſtat, quòd etiam differunt in ipſis rebus explicatis, quia prima definitio traditur per habitudinem animæ ad corpus, & hoc eſt, quòd primò & per ſe explicat, & habitudo eſt cauſæ formalis ad id, quod informat. Secunda verò definitio traditur per habitudinem ad ipſos effectus, qui ex tali forma reſultant, ſiuè formales, ſi ly viuimus, & ſentimus explicetur de ipſa vita ſubſtantiali, vel per habitudinem ad effectus operationes, & in genere cauſæ efficientis, ſi intelligatur de viuere, & intelligere accidentaliter pro operatione.

Ad ſecundam difficultatem reſpondetur, quòd Philoſophus in hoc ſecundo capite, vbi tradit hanc ſecundam definitionem docet per eam demonſtrari primam tanquam per notiorem. Vt autem explicemus quomodo demonſtretur, aduerte, quòd definitio a poſteriori, quæ eſt per effectus non ordinatur

niſi

niſi ad demonſtrandum cauſam eſſe, ſeù quod ad an eſt, & ideò dicitur demonſtratio quia, & non propter quid, vt ſi vellemus demonſtrare, quòd datur anima in rerum natura, idque oſtenderemus ex effectibus, quia datur operatio vitalis, ſcilicet ſentire, & intelligere, &c. ergo datur anima, hæc eſſet demonſtratio à poſteriori, & quia. Nunc autem Philoſophus non intendit per hanc ſecundam definitionem demonſtrare, quòd detur anima, ſed quòd prior definitio rectè ſit tradita. Et ad hoc aſſumit non ipſas operationes animæ tanquam effectus eius, ſed ipſum munus, ſeù officium animæ, vt eſt radix ſuarum operationum ad oſtendendum, quòd cui conuenit tale munus etiam conuenit, quòd ſit actus primus reſpectu corporis. Et ſic D. Thom. in hoc 2. lib. lection. 4. circa textum 24. hoc modo exponit ſyllogiſmus Philoſophi: *Duorum, quorum vtroque dicimur aliquid eſſe, aut operari, vnum ſcilicet, quod eſt primum eſt forma, & aliud quaſi materia, ſed anima eſt primum, quò viuimus, licèt anima, & corpore viuamus, ergo anima eſt forma reſpectu corporis viuentis, ſeù organici quæ fuit definitio animæ ſupra poſita.* Vbi manifeſtum eſt non procedere ex aliquo effectu, quaſi ex operationibus vitalibus probet animam eſſe actum corporis organici, ſiue ſumantur operationes vt effectus, ſiue vt fines; ſed tota probatio Ariſtot. conſiſtit in eo, quòd cum in viuente includantur duæ partes, ſcilicet corpus, & anima illud ex his duobus dicetur forma, ſeù actus primus, quòd eſt primum, quò viuens viuit, & ſentit; cuius exemplum ponit in ſcientia, &

ſanitate, quia eſt id quo primò ſcimus, vel ſumus ſani, ergo anima debet eſſe, quo primò viuimus, aut ſentimus, ergo erit forma, ſeù actus corporis. Vbi ſumit Ariſtot. pro medio, quòd forma eſt primum quò aliquid dicitur tale, ſicut in exemplo ſcientiæ, & ſanitatis conſtat, & primum, quò dicimus viuere, & ſentire eſt anima, quòd eſt ſecunda definitio, & inde infert, quod anima debet eſſe actus primùs corporis, quod eſt prima definitio. Non ergo ſumit pro medio ipſas operationes tanquam aliquid extrinſecum, vt procedat ab effectu ad cauſam, ſed aliquid intrinſecum ipſi animæ, ſcilicet eſſe primum principium iſtarum operationum, ad probandum inde aliud etiam intrinſecum conueniens ipſi animæ, ſcilicet quòd ſit forma, & actus primus corporis organici quaſi demonſtrans vnum officium, ſeù munus intrinſecum animæ ex alio.

Quòd ſit inquiras. An ſit iſta demonſtratio à priori, vel à poſteriori, & quo modo tradatur per aliquid notius. *Reſpond*. D. Thom. in hoc 2. lib. lect. 3. in initio, & ſuper textum 13. dicere, quòd hæc demonſtratio eſt à poſteriori, & per effectus. Quod verum eſt, conſiderando iſtam ſecundam definitionem quantum ad id, quod connotat in obliquo, dicitur enim principium ſentiendi, & viuendi, ideſt, operatiuum vitæ, & ſenſus, & ſic dicit aliquid, quod eſt poſterius, & notius quoad nos; & ſic eſſe principium talium operationum, in obliquo connotat ipſas operationes, quæ ſe habent vt effectus poſteriores. Conſiderando autem id, quod directe ponitur in

iſta

iſta definitione, ſcilicet eſſe principium primum ſeù radicem ipſam ſentiendi, & viuendi ſic manifeſtum eſt non dari à poſteriori, tanquam per effectum, quia eſſe radicem operationum non eſt effectus naturæ, ſed ipſamet natura. Sed quia in ipſa natura iſte ordo ad operationes eſt tanquam formalitas quædam & reſpectus poſterior, quàm formalitas, ſeù ordo ad materiam, & ſubiectum informabile, póteſt etiam intelligi, quòd ſit demonſtratio à poſteriori, eo modo, quo inter formalitates alicuius rei vna dicitur conſequi, & poſterior eſſe quàm altera, ſicut etiam inter ipſa diuina attributa poteſt dari demonſtratio à priori, vel poſteriori ſecundum quod vna ratio intelligitur prior altera, vel conſecuta ad illam. Deniquè poteſt demonſtratio iſta a priori ſumi in alio ſenſu, ſcilicet intelligendo per ly ſentimus, & viuimus non operationes ipſas, ſed ipſum eſſe viuendi, & ſentiendi, quòd primò præbetur ab anima, tunc enim per aliquid requiſitum ad officium formæ, demonſtratur, quòd anima ſit actus, vel forma, ſcilicet, quia eſt id, quò primò conſtituitur, & denominatur aliquid tale, probatur eſſe formam talis: qua ratione D. Thom. explicat hunc ſyllogiſmum, ſeù demonſtrationem ſuper illum text. 14. Et ſic vtraque explicatio locum habet in D. Thom. ſecundùm diuerſas conſiderationes.

Quòd ſi dicas: nam eſſe actum, ſeù formam non eſt effectus conſecutus in anima, ſed aliquid illi eſſentiale: ſimiliter eſſe primum, quo aliquid conſtituitur non habet rationem cauſæ formalis, vel efficientis, aut alterius cauſalitatis ad hoc, quòd aliquid ſit actus, vel for-

ma, ergò non eſt demonſtratio à priori;

Reſp. Quòd ly forma, & actus poteſt ſumi dupliciter, vno modo entitatiuè, vt eſt in ſe ſecundùm quòd diſtinguitur contra potentiam, alio modo ſecundùm reſpectum formæ, & vt exerceret officium informandi. Primo modo non poteſt demonſtrari, quòd aliquid ſit forma, quia eſſentia rei eſt indemonſtrabilis. Secundo modo poteſt demonſtrari, quòd alicui conueniat officium formæ, quia conuenit illi, id quod requiritur ad tale munus, ſcilicèt eſſe primum, quo aliquid conſtituitur in eſſe talis. Et hoc ideò, quia omne prædicatum reſpectiuum poteſt demonſtrari per abſolutum, quod habet vt fundamentum, tanquam rationem priorem, eo modo, quo in diuinis vnam rationem attributi demonſtramus per aliam. Et quando dicitur, in quo genere cauſæ ſit hæc demonſtratio? Reſpond. quòd reducitur ad cauſam formalem, eo modo, quo fundamentum eſt cauſa rei fundatæ, ſcilicet ad modum ſpecificantis illam, & deriuantis ex ſe; aut ſaltem ad cauſam materialem ſuſtentantem rem fundatam: imò etiam ſi ſolùm ſe haberet, vt conditio requiſita, dummodo eſſentialiter requireretur, demonſtratio eſſet per cauſam formalem reductiuè, non informantem, ſed modificantem, vel apponentem conditionem ad conſtitutionem requiſitam.

Quòd verò hæc demonſtratio fiat per aliquid notius quoad nos, ex eo conſtat, quia eſſe actum corporis organici non eſt ita notum ſenſibus, ſicut eſt notum per ipſas operationes, & motus, quòd aliquid ſit viuens, & ſentiens; ex quo concluditur, quòd opportet

dari

dari aliquid quo primum conſtituatur in eſſe viuentis, & hoc debet eſſe actus informans tale corpus, & hæc informatio, & actuatio in ſe non eſt ita nota.

Ex dictis conſtat non habere locum argumenta quæ deducuntur contra hanc demonſtrationem ex eo quod eſt per operationes tanquam per effectus, nec operationes ſe poſſunt habere vt fines, quia potius ipſum viuens eſt finis operationum, & ſubſtantia ipſa non ſpecificatur à fine, vel obiecto ſicut potentiæ. Cæterum iam diximus non fundari hanc demonſtrationem in operationibus, vt in effectibus ad cauſam; ſed in ratione principij quo aliquid eſt primò tale ad hoc, quod eſt eſſe formam rei talis.

Sed inſtabis in anima rationali, quæ vt intellectiua eſt primum principium intelligendi, & prout talis non eſt actus corporis organici, quia intelligere non exercetur per organum corporeum, ergò vel non conuenit illi prima definitio, vel hæc ſecunda non demonſtrat adæquatè primam.

Reſp. Animam rationalem per ſe, & eſſentialiter eſſe formam hominis, vt definitur in Concilio Vienenſi Clement. 1. de ſumma Trinit. Et in Concilio Lateranenſi ſub Leone Decimo ſeſſ. 8. Ex quo infertur, quòd etiam in quantum rationalis verè eſt anima, quia verè conſtituit hominem quantum ad id, quod propri-m hominis eſt. ſcilicet in quantum rationalis, quia eſſe hominem habet ab anima, vt à forma, & conſequenter eſſe rationalem, quòd conſtituit hominem vt homo eſt. Cum ergo dicitur, quòd non eſt actus corpo-

ris

ris organici inquantum intellectiua eſt.

Reſp. Quòd etiam inquantum intellectiua eſt actus corporis organici non quidem, quòd potentia intellectiua ſit affixa, & dependens ab organo, ſed quia vtitur illo miniſterialiter quatenus pro iſto ſtatu eſt dependens à phantaſmatibus vt miniſtrantibus ſibi ſpecies. Atque ità non repugnat formam ſpiritualem eſſe actum corporis non per dependentiam ab illo, ſed per communicationem ſuæ actualitatis ad illud. Et licèt eſſe talis formæ, in ſe ſpirituale ſit, tamen quia eminenter eſt corporeum, poteſt modo corporali, & non ſpirituali communicare tale eſſe corpori, vt amplius dicemus infrà q. 9. & videri poteſt de hoc D. Th. quæſt. de anima art. 1. ad 13. & 18. & 19. & quæſt. de ſpiritualib. creat. artic. 2. ad 4. & 1. par. q. 76. art. 1. ad 5.

Quod ſi dicas. Cur ſimiliter accidens ſpirituale non poterit inhærere corpori, ſi corpus eſt capax exiſtentiæ ſpiritualis per animam?

Reſp. Cauſam eſſe quia accidens ſpirituale non eſt eminenter corporeum, neque gradum corporeitatis habet eo, quòd illud accidens dicitur ſpirituale, quòd eſt participatio quædam, ſeù virtus gradus ſpiritualis in eo in quo ſpiritualis eſt; vndè nihil habet de participatione gradus corporei, & ſic neque poteſt corporeum eſſe dare, neque ab illo dependere in ſua ſuſtentatione ſicut dependet res inhærens. Nec tamen repugnat omnis communicatio ſpiritualis accidentis ſubiecto corporeo, quando ſcilicet communicatur ei modo imperfecto, & quaſi motio, & eleuatio ſuperioris, ſicut virtus inſtrumentalis, qua moue-

tur

tur corpus à ſpiritu ad aliquem ſpiritualem effectum, quia impreſſio per modum motus inhæret corpori non abſolutè, ſed vt obedientialiter ſubijcitur ſpiritui, de quo diximus quæſt. 26. Phyſic. art, 1. & iterum infra quæſt, 10. tractando de intellectu agente.

ARTICVLVS III.

Vtrùm in quocumque viuente ſit tantum vna forma ſubſtantialis ad omnes gradus?

DIfficultas præſens, quæ ſatis apud antiquos diſputata eſt, & communis eſt omni compoſito ſubſtantiali, ex quadruplici capite oritur. *Primò*, an multiplicentur formæ ſubſtantiales iuxta plura prædicata quidditatiua, ita quòd diuerſa prædicata à diuerſis formis proueniant. *Secundò*, eſt ſpecialis difficultas circa formam corporeitatis, an ſit coeua materiæ, reliquæ verò formæ ſuperueniant illi. *Tertiò*, ex parte graduum vitæ ſpecialem difficultatem habet in viuentibus, an proueniant à diuerſis formis. *Quartò*, ex parte diuerſarum partium ethereogenarum, vel ex parte diuerſorum humorum in animalibus; videntur enim ſingula iſta exigere diuerſas formas propter diuerſas proprietates, & officia quæ habent. Et ita diuerſi authores antiqui ſecundum hæc diuerſimodè moti ſunt ad ponendum diuerſas formas. Et difficultas currit ſupponendo, quòd quælibet forma præbeat gradum, & prædicatum quidditatiuum ſingularizatum, ſic enim inquirimus an

iſta

iſta prædicata, & diuerſi gradus prout in ſingulari, proueniant à diuerſis formis in eodem compoſito.

In hac parte eſt controuerſia cum Scoto, & eius ſchola, & ante ipſum fuit cum Auicenna, & multo ante cum Platonicis, qui ponebant diuerſas formas eſſe in diuerſis partibus eiuſdem compoſiti, vt in corde, cerebro, hepate, quod in homine non ita difficile intelligebatur apud ipſos, quia animam intellectiuam ſolùm ponebant, vt motorem, non vt formam ſubſtantialem, & ſic pertinebantur aliæ formæ eſſe in corpore, vt conſtitueretur mobile ab anima, vt inquit S. Thom. 1. p. q. 76. art. 4. Supponendo autem animam humanam vniri vt veram formam hominis, eadem difficultas currit in ipſa, atque in alijs compoſitis. Scotus ergò in 4. diſt. 11. q. 3. ſentit rationes D. Thom. non concludere vnitatem formæ, & ita in homine præter animam intellectiuam ponit formam corporeitatis, ſeù mixti propter rationes infra adducendas.

Nihilominus tanquam certa concluſio, & communi authorum approbatione recepta ſtatuendum eſt, in nullo compoſito ſubſtantiali, quòd eſt vnum per ſe poſſe dari plures formas ſubſtantiales, neque propter diuerſa prædicata, ſeù gradus, neque propter diuerſitatem partium eterogenearum. Hæc concluſio eſt perpetua in D. Thom. vt patet 1. p. q. 76. art. 3. & 4. & 2. contra gentil. cap. 58. & 7. Met. lect. 12. & q. de anima art. 11. & ſequuntur communiter alij authores, qui latè citantur à P. Suar. diſp. 13. Met. ſect. 3. num. 12. & lib. 1. de anima cap. 6. & à M. Bannez lib. 1.

de

de generatione ſect. 8.

Rationes præcipuè ſunt duæ, quæ diligenter in præſenti tractandæ ſunt. *Prima* ratio principalis ſumitur ex ipſa propria, & intrinſeca ratione formæ ſubſtantialis, quia de eius ratione eſt, quòd det eſſe ſimpliciter ſicut forma accidentalis dat eſſe ſecundùm quid, quòd dicitur ſecundùm quid, quia ſuperuenit alicui eſſe præſuppoſito, & ſic non conſtituit eſſe ſimpliciter in ipſa re, quam informat, ſed eſſe vt tale idest, vt ſuperadditum alteri eſſe, per quod res ſupponitur exiſtens: ſi ergo darentur plures formæ ſubſtātiales incompletæ in vno compoſito, neceſſario vna forma ſuperueniret alteri, & præſupponeret ipſum compoſitum habere aliquod eſſe per priorem formam, quo abſolutè, & ſine addito redderetur exiſtens, & extra cauſas, hoc enim eſt ſimpliciter dare eſſe, & ita ſumimus in præſenti ly ſimpliciter ad euitandam omnem æquiuocationem, ſcil. pro eo, quod reddit abſolutè, & ſine addito aliquid exiſtens, ergo ſi per vnam formam ſubſtantialem, quantumuis incompletam redditur aliquid abſolutè, & ſine addito exiſtens, ſiquidem verè ſupponitur corpus, v. g. vel ſubſtantia conſtituta, per ſecundam formam iam non ſit eſſe ſimpliciter, quia ſupponitur, ſed vt tale, quod eſt eſſe ſecundum quid, & proprium accidentium. Itaquè repugnat, quòd detur aliquod eſſe à forma ſubſtantiali, & non ſit primum eſſe, quod eſt eſſe ſimpliciter, & ſubſtans alijs, & conſequenter idem eſt dari plures formas ſubſtantiales in aliquo compoſito, & dari plura eſſe, quorum quodlibet ſit primum

mum, & ſubſtantiale, quòd omnino repugnat.

Hæc ratio euacuatur à Scoto, & ab omnibus qui tenent materiam primam ſecundùm ſe eſse ens in actu entitatiuè, ſicut enim materia prima apud iſtos habet eſse in rerum natura ſimpliciter, ideſt ſine addito, quia verè exiſtit, & tamen per introductionem formæ mutatur ad-tale eſse, & non conſtituit ens per accidens cum forma, quia illud eſſe, quod habet eſt incompletum, & adhuc in potentia ad vlteriorem actum, atque adeo cum illo poteſt componere eſse completum, quod ſimpliciter ſit vnum ſicut in compoſitione metaphyſica gradus quilibet includit aliquod eſse, qui tamen cum vlteriori gradu componit aliquid vnum per ſe, ſic ſimiliter in comqoſitione phyſica dici poteſt de formis incompletis, quarum quælibet dat eſse cum potentia ad vlteriorem formam,& eſse. Quando autem dicitur, quòd ex duobus entibus in actu non fit vnum per ſe intelligitur de duobus entibus in actu plenè. & completè, ſi enim adhuc eſt in potentia ad vlteriorem actum, cum illo componet, non vt ens in actu, ſed vt in potentia.

Hæc euaſio coegit P. Suarez loco ſupra citato ab hac ratione abſtinere, & aliunde probare concluſionem poſitam, tùm inductione, quia eadem forma accidentalis, v. g. albedo dat eſſe genericum,& ſpecificum, & ſimiliter eadem forma in Angelis vtrumque facit, cur ergo eadem forma ſubſtantialis in rebus compoſitis id non faciet? Tum etiam quia nulla forma eſt in re exiſtens, quæ ſpecifica non ſit,

quia

quia genericum ſine ſpecifico dari non poteſt. Habet enim quælibet forma diſtinctum eſſe à materia, & alijs formis ſpecificis, ergò debet habere ſpecificam differentiam; ſi autem habet, vtique illam communicat materiæ, quia quidquid in ſe habet, totum præbet materiæ, quam informat.

Cùm verò vrgetur exemplo ipſius materiæ quæ in eius ſententia habet eſse, & tamen illud communicat alijs formis completurque quaſi ſpecificè per formas, ergò ſimiliter poteſt aliqua forma dare actualitatem genericam materiæ, & tamen vlterius eſse complebilem per formas ſpecificas. Reſpondetur materiam eſse fundamentum ſubſtantiæ compoſitæ, & per modum potentiæ inchoare ipſum compoſitum, & ita de ſe eſt indifferens, vt per varios actus compleatur: at verò forma eſt complementum naturæ ſubſtantialis, & ita hoc ipſo quòd habet determinatam ſpecificam rationem formæ ſi vniatur materiæ complet illam, & conſtituit in vltima ſpecie, nec relinquit in differentem vlterius ad aliam formam.

Cæterùm, in hac parte reſtat probandum P. Suar. cur omnis forma ſit complementum ita vltimum, & perfectum, quòd non poſſit vlterius perfici, & compleri, atque ita prima forma complebit informando, & dando eſſe ſed non perfectè, & vltimo, ſed adhuc in potentia ad vlteriorem actualitatem, ſicut perficitur anima per potentiam tanquam per formam, & potentia per habitum; & habitus per actum, quia iſti actus ordinatè ſe habent in perficiendo, & vnus eſt perfectior altero ordine quodam. Vnde, reſpondebit Scotus, quòd

quod prima forma ſubſtantialis dat eſſe ſpecificum non in ſpecie vltima, ſed ſubalterna, cum potentialitate ad vltimam formam ſpecificam, & per illum gradum ſubalternum diſtinguitur ab alijs formis dantibus alios gradus, ſicut materia quia habet gradum ſubſtantiæ partialis communiſſimum diſtinguitur ſpecie ab alijs, & eſt in potentia ad alia. Quare non videtur hac ratione ſatisfactum.

Oppertet ergo redire ad ipſam rationem D. Thom. quæ valde philoſophica eſt, & iuxta principia Ariſtot. ab ipſo D. Thom. tradita, & à nobis explicata 1. Phyſic. q. 3. & 1. de henerat. q. 1. art. 2. quòd materia eſt ens in potentia, & non habet ex ſe aliquem actum, etiam entitatiuum, aliàs non fieret compoſitum ſubſtantiale, neque ſubſtantialis generatio, quia non fieret eſſe ſimpliciter, ſed præſupponeretur. Et ideò S. Thom. q. illa 76. art. 4. fundans hanc rationem, ſubdit. *Quòd antiqui, qui poſuerunt materiam primam eſſe aliquod ens actu, puta ignem, aut aerem, aut aliquid huiuſmodi, dixerunt, quòd nihil generatur, aut corrumpitur ſimpliciter, ſed omne fieri dixerunt eſſe alterari, vt dicitur* 1. *Phyſicor.* Sentit ergo D. Thom. eandem eſſe rationem ponendi materiam primam, quòd ſit ens actu, & ponendi plures formas ſubſtantiales, quarum vna ſupponat aliam, vtrumque enim æque tollit vnitatem per ſe compoſiti, & generationis ſubſtantialis. Et ita non admittimus inſtantiam de materia prima.

Nihilominùs ne ſolùm alligemus rationem factam huic ſententiæ de materia prima, duo addimus in preſenti, *Primum*, quòd eſt contra

tra rationem formæ ſubſtantialis dare illud eſſe incompletum, & cum potentia ad vlterius eſſe, quia vel illud eſſe, quod præbet ſufficit ſe ſolo ponere extra cauſas rem quam conſtituit, vel non ſufficit, ſed indiget vlteriori forma incompleta, & eſſe eius, vt ponatur res extra cauſas. Si hoc ſecundum, non eſt eſſe formæ ſubſtantialis, quia non eſt principium alicuius eſſe ſufficientis exiſtere per ſe, ſed indigentis conſortio alterius, ergo ex vi talis formæ incompletæ nondum fundat conceptum formæ ſubſtantialis, ſed vel materiæ quæ ſi habet eſſe, ſolum eſt receptiuum alterius, & ita eſt ſubſtantia ſolum, vt recipiens non vt dans eſſe, vel vt forma accidentalis, quæ dat eſſe indigens alterius eſſe fulcimento, non autem per ſe exiſtens. Si dicatur primum, talis forma eſt complete ſubſtantialis. quia complete dat eſſe ſubſtantiæ, quod eſt eſſe per ſe, nec dependet ab alio eſſe vt ſit, & ſic reliquæ formæ aduenientes ſunt accidentales vtpote ſupponentes eſſe complete ſubſtantiale, & per ſe.

Secundum eſt: quia vel forma habet potentialitatem, vt vlterius informetur, vel ſolum relinquit in materia locum, & potentialitatem, vt informetur ab vlteriori forma. Primum eſſe non poteſt, quia forma quantumcumque ſit imperfecta, & incompleta, non tamen eſt informabilis ab vlteriori forma ſubſtantiali, quia ipſa nihil habet de materia, nihil eſt autem informabile ab vlteriori forma ſubſtantiali niſi materia, quia ſola poteſt componere cum forma ſubſtantiali; cuius ratio eſt, quia illud, quod componit ſubſtanti-

tialiter cum forma debet eſſe in potentia ad talem formam, ita quòd educatur ex illa, vel infundatur illi, non poteſt autem vna forma ſubſtantialis educi ex alia forma, ſed ſolum ex materia, quæ eſt in potentia ad omnes formas., ſi autem educeretur ab alia forma, illa non eſſet purè forma, ſed aliquid haberet etiam de materia, & ſic nunquam duæ formæ, quæ purè eſſent formæ ſubſtantiales inueniri poſſent in eodem compoſito ſubſtantiali. Si dicatur ſecundum, currit ratio facta à principio, quia tunc vna forma non determinat aliam ſubſtantialitèr componendo cum illa, ſed vnaquæq; cum materia facit ſuum compoſitum, ergo non reſtat aliquid per quod vniantur vnitate per ſe, ſed erunt ſicut plura compoſita accidentalia in eodem ſubiecto, v.g. album, & dulce, quæ ſolum vniuntur vnitate ſubiecti, quæ eſt per accidens, & ſecundum quid, non autem vnitate alicuius formæ, in qua habeant vnum eſſe per ſe. Niſi forte dicatur, quòd illa duo compoſita incompleta ſe habent ſicut partes integrantes, quæ componunt vnum totum, aut dicendo, quòd vltima forma conſtituit compoſitum in ratione totalis eſſe, vt ſignificat Scot, citato loco §. *Ad rationes* Sed contra primum eſt: quia plures partes integrantes, ſi non informantur eadem forma ſubſtantiali, ſed diuerſis, ſolum poſſunt habere vnitatem, vel ratione eiuſdem materiæ, vel ratione vnius quantitatis, neque enim eſt aliud principium faciendi vnitatem, niſi vel materia, vel forma ſubſtantialis, vel accidentalis; remota ergo vnitate ſubſtantialis formæ, ſolum remanet vnitas ratione

mate-

materiæ, vel quantitatis: vtrumque autem eſt vnitas ſecundùm quid, ſicut vniuntur album, & dulce in eodem ſubiecto. Contra ſecundam autem eſt, quia tunc ſolum dabitur vnitas ordinis, aut ad modum numeri in quantùm vltima forma claudit, & determinat reliquas, ſiquidem non informat illas, ſed materiam, vt probatum eſt,& ſic non faciet vnum ſubſtantialiter.

Ex quo patet diuerſam eſſe rationem de compoſitione phyſica, & metaphyſica, qùia metaphyſica ſolum fit pęnes diuerſos gradus, quorum multiplicatio non eſt ſecundum diuerſas formas, quarum vna informat aliam, ſed ſecundùm diuerſas conſiderationes eiuſdem integræ, & totalis rei ſecundùm quòd conſideratur magis indeterminata in potentia, vel magis determinata in actu, eo quòd non eſt actus purus, ſed conſtans ex actu,& potentià,& conſequenter diuerſas iſtas graduationes admittens ſecundùm determinabile, & determinatum; at verò compoſitio phyſica fit per veram, & realem informationem, non poteſt autem vna forma ſubſtantialis informari ab alia, quia nihil habet in ſe materia, ex qua educatur alia forma, ſolum autem informat illud à quo educitur, vel cui infunditur; vndè ſolùm poteſt admittere aliam formam, quatenus id eadem materia relinquit illi locum, & compatitur cum illa, & ſic compoſitum inde reſultans ſolum erit vnum vnitate potentiæ, ſeu materiæ informatæ, non vnitate formali, & actuali quæ eſt vnitas per ſe.

Secunda ratio principalis contra Scot. deducitur ex ipſa prædicatione, quia omnes gradus

dus generici, & ſpecifici prædicantur eſſentialiter de quolibet inferiori, ſicut homo eſſentialiter eſt animal, & rationale, & viuens, & corpus, ſed non poteſt eſſentialis prædicatio de eadem re ſumi à diuerſis formis, ergo debet prouenire ab eadem. Min. prob. quia quæ ſumuntur à diuerſis formis prædicantur de aliquo cui conueniunt iuxta modum, quo tales formæ in eo ſunt. Formæ autem quæ alicui conueniunt, vel vna per ſe coordinatur, & ſubordinatur alteri, vel non. Si non, ſolùm ſequitur prædicatio per accidens, quia vna forma non determinat aliam, nec per ſe ſubordinatur alteri, ergo neque per ſe prædicatur de alia, ſed per accidens, quia omnis prædicatio ſubordinationem, ſeù coordinationam importat prædicati, & ſubiecti. Si autem per ſe coordinantur illæ formæ, fiet quidem prædicatio per ſe, ſed in ſecundo modo, ſicut cum riſibile prædicatur de homine, eo quòd ſe habet, vt forma diſtincta connexa cùm altera, & conſequenter prædicatur de illa in ſecundo modo per ſe, vt mox oſtendemus, omnes autem gradus ſuperiores, & inferiores prædicantur eſſentialiter in primo modo per ſe de illo, cui conueniunt, ergò non debent prouenire à diuerſis formis.

Reſp. Scotus, quòd in prædicatis, quæ ſumuntur à diuerſis formis ſolum ſequitur, quòd neutra forma includat alteram, nec prædicetur de illa, & conſequenter, quòd genus non prædicetur de differentia, non tamen quòd vtraque non prædicetur de compoſito, ſeu ſubiecto. *Sed hoc*, & falſum eſt, & nun euacuat vim argumenti. Eſt falſum, quia vt benè

nè notat Caiet.q.illa 76.art.3 prædicata, quæ ſumuntur à diuerſis formis, etiam vnum prædicatur per ſe de alio, licèt non in primo modo per ſe, ſed in ſecundo, ſicut cum dicitur homo eſt riſibilis, ignis eſt calidus, licèt calidum, & riſibile ſumantur à forma accidentali. Non euacuat vim argumenti, quia facimus vim in eo, quòd tales formæ fundant prædicationem reſpectu ſui compoſiti, & conſtituti, verbi gratia, rationale, & animal, & viuens reſpectu hominis quem conſtituunt, & inquirimus, quam prædicationem fundent reſpectu huius conſtituti, an per ſe, vel per accidens? Si per accidens, eſt falſum, cum homo per ſe ſit viuens, & animal. Si per ſe, vel per ſe ſecundo modo, & hoc eſt falſum, cum ſint eſſentiales prædicationes, & primi modi. Si per ſe primo modo, non ſtat quòd, ſumantur à diuerſis formis; quia duæ formæ, hoc ipſo, quòd ſunt diſtinctæ ita ſe habent, quòd vna non eſt eſſentialiter alia, ſed diſtincta, licèt ſit illi coordinata, ergo non fundat prædicationem eſſentialem, & primi modi, ſed coordinationis, & connexionis duorum diſtinctorum, quæ eſt prædicatio per ſe ſecundi modi, & ſicut inter ſe ſunt connexæ illæ formæ ſic manent connexæ in ipſo compoſito, quod conſtituunt, neque enim ibi maiorẽ vnitatem, & perſeitatem habent, quam inter ſe ergo non fundabunt prædicationem in primo modo, ſed in ſecundo, ſicut duæ formæ connexæ.

Aliundè poſſet inſtati hæc ratio facta etiam in noſtra ſententia, quia materia, & forma ſunt entitates diuerſæ, & tamen præbent compoſi-

poſito prædicata eſſentialia in primo modo per ſe, ſicut à materia ſumitur prædicatum materialis, & corruptibilis, & alia ſimilia, forma verò quòd ſit corpus, viuens, animal, &c. Cur ergo repugnabit à diuerſis formis ſumi prædicata quidditatiua, quæ in primo modo per ſe, & eſſentialiter prædicentur?

Reſpondetur, eſſe diſparem rationem inter ipſam materiam, & formam, & inter formas inter ſe, quia materia, & forma ex propria, & intrinſeca eſſentia ſua ſe habent ſicut actus, & potentia, ipſumque compoſitum eſſentialiter conſtituunt, etiam in primo modo per ſe, quia actus, & potentia eſſentialiter, & in primo modo per ſe pertinent ad conſtitutionem compoſiti. At verò duæ formæ diſtinctæ non ſe habent ſicut actus, & potentia, & ita ſolum poſſunt alicui compoſito conuenire, quatenus inter ſe habent coordinationem, & vna eſt præambula ad aliam, vt docet S. Th. q. illa 76. art. 3. atque adeò ſolum fundant perſeitatem in ſecundo modo, qualis poteſt eſſe inter duas formas, quarum vna conſecutiue ſe habet ad aliam, & ſecundum connexionem, in ſumma, non fundatur eſſentialis prædicatio in primo modo per ſe, niſi; vel vnum ſit intra eſſentiam alterius, & non diſtinctum, ab illo, vel ſi ſit diſtinctum eſſentialiter ſe habeat, vt actus, & potentia, quia tunc vnum reſpicit alterum, non vt conſecutum, & connexum cum illo inter ſe ſolum, ſed vt eſſentialiter componens ipſum tertium; quod conſtat ex actu, & potentia; quæ verò ſe habent vt duo actus, ſeù vt duæ formæ poſſunt quidem habere connexionem qua vnum

con-

conſequatur ad aliud, non tamen, quòd eſſentialiter ſe reſpiciant in ratione componendi eſſentialiter, quia quod per ſe eſſentialiter componit, ſolum eſt actus, & potentia, non actus, & actus: ità ſi duo actus faciunt eſſentialem prædicationem, ſolum poteſt eſſe, quia eſſentialiter includitur vnum in altero, non verò ſi diſtinguitur ab illo.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur ex Scoto, quia in corpore Chriſti ſeparata anima manſit idem corpus numero, vt communiter dicunt PP. & S. Thom. admittit 3. part. q. 50. art. 5. & ſi in illo triduo ſeruaretur Euchariſtia, eſſet idem corpus, quod antè fuit conſecratum, & tamen non haberet animam rationalem, ergo aliqua forma manſit, quæ ſeparata anima, conſtitueret idem corpus numero ſicut anteà.

Confirmat. Quia omnia cadauera ex quacunque cauſa generentur ſunt eiuſdem rationis, ſed à diuerſis cauſis ſpecie differentibus non poteſt ſemper produci effectus eiuſdem ſpeciei, ergo cadauera ſunt eiuſdem rationis propter eandem formam corporeitatis.

Confirm. ſecundò. Quia anima intellectiua in ſe ſpiritualis eſt, & inextenſa, in corpore autem inuenitur extenſio, figura, corruptibilitas, &c, ergo hæc non ſunt ab anima, cuius eſſe eſt ſpirituale, & indiuiſibile, ergo ab alia forma præter animam. Deniquè ipſa anima intellectiua creatur à Deo, homo autem non creatur, ſed generatur, ergo formalis terminus generationis non eſt ipſa anima intellectiua, quia

C 2 vbi

vbi eſt diuerſa actio, ſcilicet generatiua, & creatiua, diuerſus terminus formalis eſse debet, & conſequenter diuerſa forma, vna quæ ſit terminus creationis, altera generationis.

Reſpondetur. Quòd corpus Chriſti mortuum, & viuum dicitur idem numero ratione ſuppoſiti, in quo ſuſtentatur non ratione formæ, qua conſtituitur, Itaquè terminatiuè eſt idem numero, non formaliter, ideſt ſolum ratione ſuppoſiti, à quo habetur vnitas numeralis vt à termino, & ſic eſt idem numero ſuppoſitaliter, licèt non omnibus modis ſit idem numero, vt D.Thom. affirmat loco citato ex 3. part. & non poteſt Scotus maiorem identitatem in ipſo corpore ſaluare, quam ſuppoſitalem, eo quòd ablata forma ſpecifica, remanet tantum generica corporeitatis omnibus communis; ergo non remanet idem indiuiduum ſpecificum, quod antea, ſolum ergò erit idem indiuidualiter ratione ſuppoſiti.

Ad primam confirmationem reſpondetur, inprimis non eſse certum omnia cadauera, eſse eiuſdem ſpeciei. Similiter agens principale cadaueris non eſt illud ferrum, quò animal iugulatur, & interficitur, illud enim eſt inſtrumentum tantum, principale autem eſt cœlum, vel elementum prædominans, quatenus ex abundantia alicuius qualitatis, v.g. caloris, vel frigoris animal moritur, tunc enim per illam qualitatem tendit ad formam elementi, in quam vltimò reſoluendum eſt cadauer mediante illa qualitate, v.g. in ignem, vel aquam, vel terram, & tunc ab illo elemento prædominante diſpoſitiuè in tali qualitate, generabitur

tur, quia ad illud tendit. Et iuxtà diuerſitatem Elementi, ad quod tendit erit diuerſitas cadaueris. Sed eſto, ſint omnes formæ cadaueris eiuſdem ſpeciei, adhuc reſtat eadem difficultas, quia vel ſunt omnia eiuſdem ſpeciei infimæ, & ſic præter formam genericam corporis neceſse erit producere ſpecialem cadaueris, & de illa inquiremus quomodo poſſit à diuerſis agentibus produci, etiam in ſententia Scoti. Vel forma cadaueris ſolum eſt forma generica corporis, remota anima, quæ dabat eſse ſpecificum hominis, & ſic iam homo ante mortem habet in ſe formam cadaueris, vndè per mortem non fiet generatio aliqua ſubſtantialis, ſed ſolum ſeparatio formarum, vt ſit iſta ſine illa, & conſequenter, neque corruptio ſubſtantialis erit, quia corruptio vnius eſt generatio alterius. Igitur cum forma cadaueris ſit medium, & via ad diuerſas formas, puta ad diuerſa elementa, non repugnat à diuerſis agentibus procedere, ſicut calor, & frigus poſsunt à diuerſis agentibus introduci, quia ſunt media, & diſpoſitio ad diuerſas formas.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, Formam humanam, licèt entitatiuè ſit ſpiritualis in ſe, eminenter tamen eſse corpoream, & ſic poteſt præbere eſse corporeum, & reliquos gradus, quos eminenter continet, ſicut enim cauſa æquiuoca eminens operatur effectum, quem formaliter non habet ſic etiam forma eminens ſe habet ad modum cauſæ æquiuocæ, & præbet effectum informando, quem formaliter tantum non habet, ſed eminenter, quia vt forma eminens informat. Et

eodem modo, licèt eſſe exiſtentiæ formæ humanæ ſit ſpirituale in ſe entitatiuè, tamen eminenter eſt corporeum, & ſic poteſt communicari corpori modo corporeo, ſicut ſubſiſtentia Verbi, licèt ſit ſpiritualis poteſt tamen propter ſuam eminentiam ſupplere ſubſiſtentiam corporis, & terminare illud, ſic eſſe animæ communicatur corpori, quia forma eius eſt. Vndè D. Thom. 1. 2. quæſt. 4. art. 5. ad ſecundum docet: *Quòd in anima ſeparata remanet idem eſſe compoſiti, eo quod eſſe animæ eſt ſubſiſtens, & idem eſt eſſe totius, & formæ.* Nec tamen ſimiliter eſſe Angeli communicari poteſt corpori, quia non eſt forma, neque qualitas ſpiritualis perfecta, quia non poteſt eſſe inhærens, & dependens à corpore, eſſe autem animæ cum ſit ſubſiſtens non dependet à corpore, ſed ad communicationem ſui eſſe trahit corpus.

Quod verò dicitur, animam intellectiuam creari à Deo hominem verò generari, non arguit duplicem formam, ſed ſufficit, quòd eadem ſubordinetur duplici agenti ſecundùm diuerſam conſiderationem. Itaquè anima, vt in ſe ſubſiſtens terminat creationem, vt autem vnita, & informans terminat generationem; & creatio ſe habet vt ſuperior, & vt ſubordinans ſibi generationem non quatenus creatio eſt præcisè, ſed vt infundens, ſeu creans illã in corpore generatio autem attigit animam non vt producta, ſed vt communicatam, materiæ, prout vnio, & communicatio iſta ex parte materiæ ſe tenet, & per diſpoſitiones tendit ad illam, & ſic habet diuerſum terminum formalem generatio, & creatio

tio, licèt non diuerſam formam: imò ſi reſpicerent diuerſas formas, generatio non fieret per communicationem, & vnionem animæ humanæ. & ſic homo non generaret hominem formaliter in quantum homo eſt, nec ſimilem ſibi in ſpecie.

Secundò arguitur. Quia plura videntur eſſe in homine, quæ non poſſunt ab eadem forma prouenire, quia contrarietatem habent inter ſe, ergò dantur diuerſæ formæ. Antecedens probatur: nam quoad ipſam ſubſtantiam animæ habet anima rationalis incorruptibilitatem, & indiuiſibilitatem, anima autem ſenſitiua corruptibilis, & diuiſibilis eſt; anima rationalis creatur à Deo vt ſubſiſtens, anima verò ſenſitiua educitur à materia, ſicut & eius operatio totaliter à materia dependet, & ita forma embrionis, quæ eſt ſenſitiua educitur de potentia materiæ, nec corrumpitur in aduentu animæ rationalis, aliàs diſponeret ad ſui corruptionem, quia diſponit ad animam rationalem. Quoad potentias verò operatiuas eſt contrarietas, quia quædam non poſſunt ſubiectari in anima rationali, ſed in organo corporeo, vt ſenſus, alioquin manerent in anima ſeparata, & tamen effluere debent ab aliqua forma, & in ea ſubiectari à qua emanant; aliæ verò potentiæ ſubiectantur in ipſa anima vt intellectus, & voluntas. Quoad operationes autem eſt contrarietas, vt patet in actibus voluntatis, & appetitus, pugnant enim adinuicem ſenſualitas, & voluntas, velle agere ſtudioſè, & velle prauè agere.

Confirmatur, quia aliàs non poſſet homo

producere vltimam diſpoſitionem requiſitam ad vnionem animæ rationalis, ſiquidem illa diſpoſitio debet emanare ab ipſa forma, ſicut omnes aliæ vltimæ diſpoſitiones à ſuis formis, ſed homo non producit animam rationalem, ergo neque vltimam diſpoſitionem ab ea dimanantem: ergo neque vnit animam corpori, quia forma ab eo agente introducitur, à quo cauſatur vltima diſpoſitio.

Reſpondetur, negando antecedens. Ad primam probationem reſpondetur, animam rationalem, licèt in ſe ſit incorruptibilis, & indiuiſibilis, modo tamen corruptibili, & corporeo informat, quia recipitur ad modum materiæ recipientis, materia autem eſt informabilis modo corporeo, & corruptibili, quia eſt indifferens ad plures formas, & ſic informatur ab vna cum capacitate acquirendi aliam, & relinquendi illam, neque eſse ei connaturale actuari ab vna forma cum impoſſibilitate tranſeundi ad aliam, quo d requiritur ad incorruptibilitatem. Et quia anima rationalis eminenter eſt ſenſitiua, & corporea, poteſt extenſionem, & diuiſibilitatem præbere. Nec omnis anima ſenſitiua educitur de potentia materiæ; ſed illa quæ tantum eſt ſenſitiua formaliter, non quæ eminenter, & in ſe ſpiritualis. Et licèt operationes ſenſitiuæ dependeant à corpore, non tamen principium talium operationum educitur de materia, ſi ſit principium eminens, & habens etiam alias operationes ſpirituales, quæ ab illa non dependent, ſed ſolùm quando eſt principium adæquatè corporeum, & determinatum ad operationes ſenſitiuas. Forma au-

autem embrionis certum eſt, quòd corrumpitur in aduentu formæ perfectioris, vt docet S. Thom. quæſtion. 3. de potent. art. 9. ad 9. ſicut quæcumquè diſpoſitio præcedens corrumpitur adueniente forma, & per accidens diſponit ad ſui corruptionem, diſponendo ad introductionem nouæ formæ.

Ad ſecundam probat. dicitur, Quòd omnes potentiæ, quæ ſunt in homine dimanant ab eadem anima, ſed non eodem modo, quædam enim dimanant abſolutè, & ſimpliciter vt intellectus, quædam dependenter à corpore, & vt eſt forma communicata corpori, & ita inhærent in organo corporeo, vt ſunt proprietates animæ vt coniunctæ, non pro omni ſtatu, vt docet S. Thom. 1. part. quæſtion. 77. artic. 2. ſicut alia eſt proprietas lapidis in centro, ſcilicet quieſcere, alia extra centrum, ſcilicet moueri.

Ad tertiam probation. dicitur, ad illam contrarietatem operationum non requiri diuerſas formas ſubſtantiales, ſed ſufficere diuerſas potentias eiuſdem formæ, ſicut non repugnat, quòd aliquod corpus in aliqua parte ſit frigidum, in alia calidum, vel ſiccum, & ſecundùm diuerſas qualitates ſortiatur diuerſas, & contrarias operationes, ergo multò melius continget in anima, quæ eſt forma eminentior, imò ex eo probat D. Thom. eſſe vnam animam, quia ſi intensè elicit operationem vnam, remittitur quoad aliam, quod eſt ſignum procedere vtramque ab eodem principio.

Ad confirm. reſpondet. hominem propriiſſimè generare alium, & producere vltimam

diſpoſitionem ad eius vnionem, quæ diſpoſitio eſt proprietas conſequens animam, vt coniunctam, & in ſtatu coniunctionis, non abſolutè, vt ens ſpirituale eſt in ſe, & tales proprietates poſſunt procedere ab agente, quod non eſt productiuum animæ, ſed coniunctiuum, & hoc eſt generans, & non ſolum Deus infundens. Videatur de hoc Caiet. prima parte, quæſt. 118. articul. 2. & Bannez, 1. de generat. quæſt. 8. articul. 3. ad 7.

Vltimo arguitur, anima eſt forma corporis, & facit cum illa compoſitionem naturalem, ergò eſt aliquid diſtinctum à corpore, corpus autem non eſt ſola materia, ſed compoſitum ex materia, & forma, materia enim eſt pura potentia, corpus autem aliquid eſt in actu; imò anima non ſolum eſt forma, ſed motor corporis, corpus verò eſt motum ab anima, vt docet Ariſtot. 8. Phyſicor. ergo diſtinguitur realiter à corpore, & non eſt forma conſtituens corpus, alias idem eſſet mouens, & motum, nec diſtingueretur realiter pars mouens, & mota; ergo opportet, quòd alia ſit forma conſtituens corpus, alia verò anima mouens corpus. Et præſertim vigetur hoc in ſententia, quæ tenet non fieri reſolutionem vſque ad materiam primam, ſed manere eadem accidentia in genito, quæ erant in corrupto, tunc enim neceſſe eſt, quòd vel aliqua forma ſubſtantialis, quæ erat in corrupto maneat, vel quòd accidentia in ſola materia ſuſtententur: hoc ſecundum eſt impoſſibile, cum materia ſit ens in pura potentia, ergo primum. *Confirmat.* Quia partes etherogeneæ differunt ſpecie, quia alia eſt ſpecies car-

nis,

nis, alia oſſis, vndè in 8. Phyſicor. text. 30. dicit Philoſophus, quòd non ſunt continuæ illæ partes viuentis, ſed contiguæ, & D. Thom. 1. p. q. 11. art. 2. ad 2. dicit, quòd carent forma totius, ergo quælibet habet ſuam diſtinctam. Id etiam conſtat ex diuerſis proprietatibus, & operationibus ſpecie diuerſis, quas habent ſicut alia eſt operatio auditus, alia oculi, alia cordis, &c. iſta autem ſunt ſigna diſtinctionis ſpecificæ, & conſequenter diuerſarum formarum, quia vnica forma non poteſt conſtituere diuerſas ſpecies. Idem argumentum fieri poteſt de ſanguine, & reliquis humoribus, quibus non informatur eadem anima, ſed ſunt ſicut aqua in vaſe, & tamen pertinet ad integritatem totius.

Reſpond. Quòd anima dicitur forma corporis, ſicut aliquid dicitur forma reſpectu compoſiti, ſeù effectus formalis, ſicut albedo eſt actus ſeù forma albi, & lux forma lucidi, ſic anima forma corporis per ipſam conſtituti. Quando verò dicitur animam componere cum corpore, ſi loquamur de compoſitione phyſica, & reali, intelligi debet nomine corporis ipſa materia, quæ eſt altera pars compoſiti; ſi verò intelligatur nomine corporis materia formata forma corporeitatis, ſic non intelligitur compoſitio phyſica animæ cum corpore, ſed compoſitio gradus interioris, ideſt animalis cum gradu ſuperiori ideſt corporis. Ad id, quod dicitur: quòd anima eſt motor corporis. Reſpond. Quòd anima non eſt motor, *vt quòd*, ſed *vt quò*, mouet autem mediante organo, quatenus vna pars organica mouet aliam; forma enim reſpectu materiæ

riæ non ſe habet effectiuè, ſed formaliter, & materia ipſa condiſtincta à forma non eſt capax motus, ſed mutationis à forma in formam, & hoc à generante, & introducente formam; pars autem organica dicit compoſitum ex materia, & forma licèt partiale, & ita poteſt per vnam partem moueri alia à forma, vt à principio *quò*, ab ipſo verò toto vt à principio, *quòd*. Neque ad hoc requiruntur diuerſæ formæ ſubſtantiales, ſed eadem cum multiplici virtute, & gradu ſecundùm quòd exigit diuerſas potentias, & temperaturas, & conſequenter diuerſa organa non verò diuerſas formas. Illam autem ſententiam, quæ tenet non fieri reſolutionem omnium accidentium, vſque ad materiam primam reiecimus q. 1. de generat.

Ad Confirm Reſpond. partes etherogeneas, vel ſolum differre ſpecie accidentali, de quo dicemus infra, vel ſi differunt ſpecie ſubſtantiali ſolum eſt ſpecies incompleta, & ſecundùm quid, de quo D. Tho. 1. 2. q. 72. art. 7. hoc autem non petit diuerſas formas ſubſtantiales, ſed ſufficit vna forma eminentior, vel habens plures gradus, & ſic exigens illam diuerſitatem incompletam partium. Quando autem Philoſoph. dixit, quod partes iſtæ non ſunt continuæ, non negat continuum in genere quantitatis, & vnitatis ſubſtantialis, ſed in ratione homogenei quæ eſt vnitas, ſeù ſimilitudo etiam in diſpoſitionibus, aut qualitatibus. Et ſimiliter D. Th. dicit non habere formam totius quantum ad modum denominationis, in homogeneis enim ſicut tota aqua, v. g. denominatur aqua, ita pars aquæ dici-

tur

tur aqua; in viuentibus autem totum denominatur, v. g. homo, vel equus, non autem manus, vel oculus, denominatur equus, vel homo. Quod verò dicitur de diuerſis proprietatibus, & operationibus, dico quòd talis diuerſitas non infert diuerſitatem formarum, ſed eminentiam eiuſdem ad plura; tunc autem diuerſæ operationes ſunt ſigna diuerſæ formæ ſpecificæ, quando ſunt adæquatæ, & totales; non autem quando inadæquatæ. Et ſic quando dicitur, quòd ab eadem forma non dantur diuerſæ ſpecies, diſtinguo, diuerſæ ſimpliciter, & adæquatè concedo, diuerſæ partialiter, & ſecundum quid, vel accidentaliter, nego, forma enim eminens, & virtualiter multiplex petit illam diuerſitatem partialem, ſicut & diuerſas potentias, & temperaturas, & organa, quæ ſi ſint in debito, & connaturali ſtatu vna non contrariatur alteri, benè tamen ſi exorbitent à debito temperamento. De ſanguine, & humoribus iam diximus in 1. de generat. q. 8. quomodo informentur ab eadem anima.

ARTICVLVS IV.

Quæ ſit diuerſio animæ, & quot ſint gradus, & modi viuentium?

SEcundùm D. Thom. 1. p. q. 78. artic. 1. tres ſunt animæ, & quatuor modi viuentium, & quinque genera potentiarum. Tres animæ dicuntur, *anima vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua*. Anima enim in præſenti generaliter ſumitur pro eo, quod conſtituit viuens à

quo

quo ſenſu dicit D.Th. 2. de anim. lect. 4. circa tex. 20. *Quod in plantis eſt vita, & conſequenter anima*. Modi viuentium dicuntur ſecundùm quatuor gradus vitæ, ſcil. *vegetatiuum, ſenſitiuum, loco motiuum, & intellectiuum*. Genera potentiarum ſunt quinque ſcil. *potentia vegetatiua, ſenſitiua, appetitiua, loco motiua, intellectiua*.

Circa iſtas diuiſiones ſunt aliqua dubia, quæ in præſenti examinanda ſunt, *Primum* eſt, an prima diuiſio animæ in vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam recta ſit, & quomodo colligatur? *Reſp.* rectam eſſe, eamque tradi ab Ariſt. in hoc lib. cap. 3. & D. Thom. ibi, & communiter ab interpretibus. Eius autem ſufficientia colligitur à D.Th. 1.p. q. 18. art. 3. & q. 78. artic. 1. ex eo, quòd omni viuenti, & omni animæ commune eſt ſe ipſum mouere, & in hoc primum diſtinguitur à non viuente, quia non viuens tantum mouetur ab alio, viuens autem ſe ipſum. Quare diuerſitas vitæ ex diuerſo modo ſe mouendi debet deſumi. Eſt autem triplex modus ſe mouendi, ergo & triplex vita. Min. prob. quia principium motus eſt agens, & finis, finis quidem quoad directionem, & allicientiam; agens autem quoad executionem, executio autem dependet ab aliqua forma tanquam à principali principio, & ab inſtrumento tanquam à medio operandi. Aliqua ergo ſunt quæ mouent ſe ipſa ſolum quoad executionem motus, non verò ad acquirendum finem, vel formam; quibus moueant ſe, ſed tam finis, quàm forma operandi ſunt illis determinata à natura, & paſſiuè illis dantur,

tur, non ſe mouent ad illa, & hic eſt infimus gradus vitæ, ſcil. vegetatiuus; plantæ enim mouent ſe quoad executionem nutritionis, & generationis, non tamen finem ſibi præſtituunt, neque formas, quibus operentur acquirunt. Alia verò ſunt quæ mouent ſe ipſa non ſolùm quoad executionem motus, ſed etiam quoad ipſas formas, quæ poſſunt eſſe principium motus, quia non habent illas determinatas à natura, ſed acquirere illas poſſunt, & huiuſmodi eſt vita ſenſitiua, ſenſus enim licèt ſint potentiæ operatiuæ, tamen indigent formis intentionalibus, quibus obiecta vniuntur potentijs, à quibus tanquam à principijs formalibus, & ſpecificatiuis operationes ſuæ dependent. Vnde iſte modus ſe mouendi altior eſt, quam modus vitæ vegetatiuæ, quia principia operandi non ſunt totaliter determinata à natura ſicut in vegetatiuis, ſed ad ea poſſunt ſe mouere, potentiæ enim ſenſitiuæ indifferentes ſunt ad has, vel illas ſpecies, ſeu obiecta. Alia denique mouent ſe ipſa etiam quoad determinationem finis, quia non habent à natura totaliter determinatum finem, ſed illum ſibi præſtituunt, & ita non aguntur in cognoſcendo finem, ſed ſe agunt, ideoquè indigent ratione conferente proportionem finis cum medijs, & ſic mouent ſe omni modo, quo aliquid ſe mouere poteſt, ſcil. quo ad finem, & quoad formas operandi, & quo ad executionem motus. Et hæc vita intellectiua adhuc admittit diuerſos, & perfectiores modos operandi ſecundum quod minori, vel maiori mutatione ab extrinſeco agente indiget ad ſuas operatio-

tiones; nam anima humana ita eſt infima in hoc genere, quòd non ſolum ab agentibus ſpiritualibus, ſed etiam ab ipſis corporibus perfici, & moueri poteſt ad acquiſitionem cognitionis mediantibus ſenſibus. Intelligentiæ verò ſeparatæ, vt Angeli non indigent moueri ab obiectis, ſed à ſuo creante mouentur accipiendo à principio omnes formas perfectiuas intellectus, quibus moueri poſſunt, & quantò paucioribus indigent, tantò ſunt perfectiores, quia tantò minus mouentur ab extrinſeco, & magis ſe mouent in cognoſcendo. Sed tamen omnia iſta habent vitam, & principia ſe mouendi ex participatione extrinſeci agentis, à quo producuntur, & mouentur, ſcilicet ab ipſo generante à quo participant vitam, & ad hoc determinantur, & aguntur, vt ſe agant. Vnde perfectiſſima vita eſt in Deo, qui omnibus modis eſt, & operatur à ſe ſine determinatione ab alio.

Obijcies, vegetatiuam debere excludi à ratione vitæ, eo quod omnis eius operatio non egreditur rationem alterationis, aut alicuius attractionis, vel expulſionis, ſeù actionis tranſeuntis, quòd totum inueniri poteſt in rebus inanimatis, nam alteratio à quocumque elemento fit; augmentatio etiam ſufficienter fit per aggenerationem vt in igne per extrinſecam appoſitionem, vndè ſi Deus ſe ſolo produceret in planta eandem quantitatem, quam producit augmentatio æquè benè diceretur augmentata, ac ſi eam acquireret, quod tamen non currit in cæteris animalibus, in quibus nutritio, & augmentatio fit cum ſenſu, & diſcretione alimenti, & cum

voluptate quando capitur cibus, vel dolore, & fame quando deeſt. Attractio etiam poteſt fieri per virtutem inanimatam, vt patet in magnete. Denique in Deo ſolum inuenitur vita per cognitionem, & amorem, ergo illa ſolum dicentur viuere quæ participant aliquo modo cognitionem, & amorem, aliàs non participant Deum, vt viuentem, & ſic non habent in ſe vitam, vt participatam, quia omnis vita participatur à vita, quæ eſt in Deo.

Ex alia parte videtur, quòd ſicut loco motiuum eſt diſtinctus gradus à ſenſitiuo ita ſit diſtincta anima, & ſic erunt quatuor animæ, ſicut quatuor gradus, neque enim eſt ratio, cur reductiuè pertineat ad animam ſenſitiuam, & ſic non condiſtinguatur in ratione animæ: in ratione autem gradus non reductiuè, ſed diſtinctè numeretur à gradu ſenſitiuo.

Ad primam dubitationem Reſp. Sine dubio vegetatiuum etiam vt inuenitur in plantis propriè habere rationem vitæ, quia ab intrinſeco, & per determinata organa ſe mouent, ſicut videmus, quòd fructificant, & creſcunt, & nutriuntur, quod totum eſt operatio vitæ, & ſic etiam appellantur in ſcriptura, vt 1. Corint. 15. *Tu quòd ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur.* Et Auguſt. 1. de Ciuitat. c. 10. docet plantas licèt non ſentiant, viuere tamen, & poſſe mori, & occidi, in cuius confirmationem affert illud Pſal. 77. *Et occidit in grandine vineas eorum.* Reſpondetur ergo ad argumentum. Quòd licèt vita vegetatiua non operetur actione imma-

nenti, ſed tranſeunte, tamen quia operatur mouendo ſe, hoc ſufficit ad rationem vitæ, ſicut patet in ipſa actione generatiua, quæ vitalis eſt, & tamen eſt actio tranſiens, & alteratione vtens, & indigens. Addo quòd iſtæ operationes vitales non fiunt à ſolis qualitatibus elementalibus, licèt illis vtatur viuens ad ſuas operationes, ſed fiunt à potentijs, quæ ſunt qualitates diſtinctæ, & ſupperadditæ ad iſtas, vt infrà q. 3. probabitur. Quare alteratio, & expulſio, & attractio etſi quæ ſunt ſimiles actiones non fiunt à viuente, eo modo quo ab inanimatis, quia fiunt mouendo ſe, & mediantibus partibus organicis, quod non fit ab inanimatis, ſed ſi ignis calefacit, omnes partes calefaciunt, & ſi magnes trahit ferrum, ſecundùm omnes partes trahit. Similiter dicendum eſt de augmentatione, neque enim acquiſitio maioris quantitatis quomodocunque pertinet ad viuens, ſed acquiſitio illius per talem modum, ſcil. acquiſitio illius mouendo ſe, & per intus ſuſceptionem non per iuxta appoſitionem, ſicut ignis, & alia inanimata augentur, quod non fieri per veram nutritionem, & augmentationem oſtendimus 2 de generat. q. 8. Itaquè eadem quantitas ab extrinſeco addita, vel vnita, aut aggenerata non pertinet ad operationem vitalem, eadem tamen modo vitali acquiſita ideſt per intus ſuſceptionem, & per potentias determinatas, pertinet ad operationem vitæ ſicut etiam idem vb, ſi acquiratur motu progreſſiuo acquiritur per operationem vitalem, ſi verò acquiratur motu grauitatis, & leuitatis, aut alio ſimili erit operatio inanima-

ta. Itaquè pertinet ad ſpeciem iſtarum operat ſonum, etiam motus ipſe quo ſint.

Ad vltimam inſtantiam Reſp. vegetatiuam etiam participare vitam Dei, non eo modo, quo eſt in Deo, ſed ſecundùm aliquam rationem inadæquatam, participat enim quendam modum vitæ, ſcil. hoc quod eſt ſe mouere, & non pure moueri ab alio, quòd formaliter inuenitur in Deo. Licèt non participet ipſam ſpeciem, ſeù gradum vitæ diuinæ, quod eſt cognoſcere, & amare.

Ad ſecundum Reſp Eſſe diſparem rationem de gradibus viuentium, & de generibus animarum. Genera enim animarum ſumuntur ex diuerſò genere operandi in mouendo ſe; modi verò, ſeù gradus viuentium ſumuntur ex maiori, vel minori perfectione intra idem genus ſe mouendi. Et ideò quando gradus viuentium dicitur ſenſitiuum, & loco motiuum, ibi ly ſenſitiuum non ſumitur pro ipſo genere ſentiendi, ſed pro modo ſeù gradu, quatenus dicit imperfectum, & infimum gradum in genere ſenſus, ſicut ſunt illa ſenſitiua quæ licèt habeant tactum, & motum dilationis, vel conſtrictionis, non tamen habent motum progreſſiuum, quia non habent perfectè omnes ſenſus, vt ſtatim dicemus: at verò loco motiuum eſt idem, quod ſenſitiuum perfectum, ideſt quæ habent ſenſus percipientes res diſtantes, hoc enim ipſo debent habere facultatem, & inſtrumenta, quibus poſſint ad res diſtantes moueri, & ad hoc ordinatur motus progreſſius, ſeù loco motiuum. Vndè oportuit diſtinguere iſtos duos gradus, quaſi imperfectum, & perfectum intra genus ſenſitiui.

tiui. Cæterum, cum animæ diuidantur penes ipſa genera vitæ, & ſe mouendi, ſub iſto genere animæ ſenſitiuæ comprehenſus eſt vterque ille gradus ſenſitiui imperfecti, & loco motiui, nec potuit ibi poni tanquam diuerſum genus animæ. Nec poteſt inſtari, quòd etiam ſenſitiuum continetur ſub vegetatiuo tanquam ſpecies ſub genere, atque adeò ſufficiebat etiam numerari vegetatiuum in diuiſione animarum, & non numerari ſenſitiuum. Reſpondetur enim, quòd ſenſitiuum non condiuiditur à vegetatiuo in communi ſumpto, cum illud includat, ſed eſt ſpecies condiuiſa contra alteram ſpeciem vegetatiui quale inuenitur in planta, & iſtæ ſpecies ſunt ſub alternæ, & pertinent ad diuerſa genera vitæ, eo quòd important diuerſum modum ſe mouendi ſecundùm diuerſum ordinem, & non ſolum ſecundùm magis, vel minus perfectum intra eundem, ſicut dictum eſt de ſenſitiuo magis perfecto, & minus perfecto in eodem ordine ſeu genere ſe mouendi, & ideò dicuntur diuerſa genera viuentium vegetatiuum, & ſenſitiuum, ſumpto vegetatiuo non in communi, ſed pro vegetatiuo infimo condiuiſo contra ſenſitiuum, ſicut eſt in plantis.

Secundum dubium, oritur ex hoc, quod vltimò dictum eſt in præcedenti, ſcil. quomodò in elligatur diuiſio quatuor graduum viuentium, & quinque generum potentiarum. *Ratio* dubitandi eſt: quia non apparet cur inter gradus viuentium numeretur loco motiuum, & non appetitiuum. Si enim hoc eſt quia appetitiuum non eſt per ſe, & directè gradus vitæ, ſed aliquid conſecutum per modum incli-

cli-

clinationis ad vitam ſenſitiuam, vel rationalem, vt S.Th. docet 2. de anim. lect. 5 & 1.p. q. 78. art. 1. idem potiori ratione dicetur de loco motiuo, quia multò magis eſt aliquid conſecutum, cum ſit executiuum ipſius appetitiui, mouetur enim potentia motiua ab appetitu, vt executiua illius, ergo à fortiori non erit gradus. Secundò non apparet quomodò vegetatiuum, & ſenſitiuum diuidunt animam, & gradum viuendi, & potentiam operandi: quòd ſi diuerſo modo applicatur, & ſumitur in illis, hoc ipſum opporteret explicari. Tertiò, quia gradus viuendi, vel diſtinguntur à priori, & ex ſua radice, ſcil. ex ipſa anima quæ dat vitam ſubſtantialem, vel à poſteriori ſcil. ex operatione potentiæ, per quam habetur vita accidentalis. Si primo modo, erunt tres gradus viuendi, ſicut & tres animæ. Si ſecundo modo erunt quinque, ſicut & ſunt quinque potentiæ, & operationes. Quomodo ergo adequatur iſta diuiſio quatuor graduum? Denique reſtat explicare quomodo ſumantur diuerſi gradus viuendi in vita intellectuali, ſicut eſt intelligere Humanum, Angelicum, & Diuinum, & in Angelico tot ſpecies vitæ intellectiuæ.

Reſp. Aliquos ſentire, quòd ſi attendamus ad vitam ſubſtantialem tot erunt gradus viuentium, quot ſunt animæ, eo quòd non poſſunt multiplicari compoſita, ſeù concreta plus quam formæ. Si autem attendamus ad vitam accidentalem, ſeù operationes vitales, additur ille quartus gradus loco motiui propter potentiam gradiendi quæ inuenitur in animalibus perfectis. Ita Conimb. 2. de anim. c.3. quæ-

quæſt.2. art.2. At verò P.Suar. tract.de anima lib. 1. cap.7. num.13. abſolutè docet non eſſe magis multiplicandum numerum animarum, quàm graduum viuentium, cenſet enim quòd loco motiuum eſt commune omni animæ.

Nihilominus prædicta diuiſio,quæ ex Ariſt. docetur à D. Th. 1. p. q. 78. citata, deſerenda non eſt. Et ita dicendum, quòd non ſolùm inuenitur diſtinctio animarum penes illum triplicem ordinem, ſeù genus vegetatiui, ſenſitiui, & intellectiui, ſed etiam in vnoquoque genere diſtinguendi ſunt gradus ſecundùm latitudinem participandi magis, vel minus perfectè tale genus vitæ. Et quidem in vita vegetatiua non datur aliqua latitudo gradualis, eo quòd propter imperfectionem illius vitæ tota conſtringitur ad actionem nutriendi, & gererandi, & iſtæ inueniri poſſunt in omni vegetabili, etiam in plantis iuxtà illud Gen. 1. *Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen*, & ſic pertinet ad vegetatiuum plantæ non ſolum nutriri, ſed etiam generare. Vndè non datur locus ad diuerſos gradus huius vitæ penes participationem plurium, vel pauciorum operationum vegetatiuarum, cum omnibus non repugnet vtraque operatio vegetatiua, in qua tota perfectiò, & graduatio illius vitæ reſumitur, licèt dentur diuerſæ ſpecies talium vegetabilium iuxtà diuerſam perfectionem, quam habent in eadem graduatione participandi vtranque operationem. In vita autem intellectiua ſunt etiam diuerſi gradus non penes diuerſas operationes intelligendi, & volendi, omnia enim intellectiua habent intellectum, & voluntatem,

ſed

ſed penes diuerſum modum communicandi cum materia, & corpore, vel recedendi ab illo, & accedendi ad immaterialitatem diuinam. Sed tamen non pertinet ad Philoſophum naturalem de illis agere, ſed ſiſtit in anima intellectiua coniuncta corpori: de ſubſtantijs autem ſeparatis agit Metaphyſicus, & Theologus.

Reſtat ergò, quòd in vita ſenſitiua inueniatur diuerſa graduatio penes latitudinem, quæ datur in participanda maiori, vel minori perfectione ſenſus, nam quidam ſenſus ſolum percipiunt res ſibi cõiunctas, vt tactus, & guſtus; alij etiam percipiunt diſtantia, & proptereà fundant, & exigunt potentiam loco motiuam, ideſt tendentem ad res diſtantes, quas apprehendunt, fruſtra enim apprehenderent diſtantes, ſi naturaliter carerent inſtrumentis acquirendi illas, quod fit per motum progreſſiuum, & per potentiam loco motiuam. Et quia non omnia animalia habent ſenſus perfectos, ſed quædam imperfectos, vt oſtrea, & conchilia, alia verò habent ſenſus perfectos, & ideò mouentur ad res diſtantes, ideò ponitur in vita ſenſitiua duplex gradus, alter ſenſitiui communiter dicti, alter ſenſitiui perfecti, quòd dicitur loco motiuum, quia progreſſiuè loco ſe mouent, ſiuè volando, ſiuè ambulando, ſiuè natando.

Nec obſtat, ſi dicas pro ſententia P. Suarez, quòd etiam oſtrea, & animalia imperfecta loco ſe mouent ſaltem motu dilatationis, & conſtrictionis, ergò omnibus conuenit potentia loco motiua. Reſpondetur enim, quòd loco motiuum non ſumitur in præſenti, ita commu-

muniter pro quocumque modo mouendi ſe in loco, ſed pro motiuo perfecto, & per modum progreſſiui, quod ſolùm conuenit animalibus habentibus ſenſus cognoſcentes diſtantias, eo quòd iſte motus eſt primò, & per ſe ad locum diſtantem, motus autem dilatationis, aut conſtrictionis, non eſt primò, & per ſe ad mutandum locum, ſed conſequitur motum aliquem alterationis in animali, & ità diuerſus modus ſe mouendi eſt in motu progreſſiuo.

Ad rationes dubitandi reſpondetur. Ad primam, quòd loco motiuum ſumitur dupliciter. Vno modo accidentaliter pro ipſa potentia mouendi, alio modo ſubſtantialiter, & pro radice, quæ ſupponitur ad iſtam potentiam. Primo modo non dicit gradum, ſed potentiam ſubordinatam appetitui, & ideò in diuiſione potentiarum ponitur appetitiuum, & loco motiuum. Secundò verò modo pertinet ad rationem gradus. *Quòd* ſi inſtes: cur non dicetur idem de appetitiuo, quòd radicaliter ſumptum, etiam ſumatur pro gradu.

Reſpondetur, ideò eſſe quia appetitiuum inuenitur in omni animali etiam imperfecto, etiam ſi progreſſiuè non moueatur; cuius ſignum eſt, quia etiam animalia imperfecta ſentiunt dolorem, ſi enim pungantur conſtringunt ſe, dolor autem eſt actus appetitus fugiẽtis. Vndè per ly appetitiuum non deſignatur ſpecialis gradus in animalibus, cum in omnibus inueniatur; at verò loco motiuum ſumptum pro progreſſiuo, ſolum competit habenti ſenſum, & appetitum perfectum, & ſic deſignare poteſt gradum, & perfectionem in animalibus.

Ad

Ad ſecundam reſpondet. Quòd quia viuentia ordinantur ad operationes vitales, tanquam ad propriam perfectionem, ideò aliquando ſignificatur per ipſam vitam radix, & principium viuendi, quod eſt anima, aliquando gradus, ſeu participatio ipſius vitæ, aliquando potentia, ſeù operatio vitalis, & ita poteſt ly vegetatiuum, & ſenſitiuum accommodari diuiſioni animæ, & graduum, & potentiarum.

Ad vltimam reſpondet. Iſtos quatuor modos ſeù gradus viuendi deſumi à priori ex ipſis animabus, ſeù principijs vitæ non quomodocunque, ſed vt fundant latitudinem participandi diuerſo modo vitam. Et ita licèt ſolùm ſint tres animæ, tamen ſecundùm latitudinem magis, vel minùs perfectè participandi vitam, fundantur plures gradus, non quidem in anima vegetatiua propter ſuam coarctationem, ſed in ſenſitiua, & intellectiua. Sed tamen de ſpeciebus intellectiuæ vitæ in his, quæ ſunt ſeparata à materia non pertinet conſiderare ad Philoſophum naturalem, ſed ſolum de intellectiuo coniuncto corpori vt diximus.

Tertia difficultas eſt: an omnes iſtæ diuiſiones ſint vniuocæ, vel analogæ? Reſpondetur ſine dubio vniuocas eſſe eo modo, quo vniuocatio poteſt reperiri in formis, quæ ſunt entia incompleta, ſcilicet, reductiuè ad ſua compoſita, quæ eſt ſententia D. Thom. 2. contr. gent. cap. 60. & 61. & ſumitur ex Ariſt. hoc 2. lib. cap. 1. & 2. tradentis eandem definitionem prò omni anima. Ratio eſt, quia anima rationalis, (de qua ſola poteſt eſſe difficultas) vel eſſet analogicè anima, quia ſimpliciter, & propriè non eſt anima informans

corpus, vel quia ita excellenter eſt anima, quòd ſola ipſa ſimpliciter, & abſolutè anima eſt, quia conſtituit mouens ſe ipſum omnimodo, reliquæ verò animæ diminutè, & imperfectè. Primum ſtare non poteſt, quia anima rationalis eſt vera forma hominis, vt ſupra diximus eſſe definitum ab *Ecclesia*, & ratione conſtat, quia verè conſtituit hominem, vt homo, & vt rationalis eſt, & non conſtituit vt materia, ergo vt vera forma. Secundum etiam eſt falſum, tùm quia ea, quæ conſtituuntur, per iſtas animas, vniuocè conueniunt, & in eodem prædicamento conſtituuntur, verbi gratia, planta, equus, homo, ergo etiam ipſæ formæ, & gradus eadem vniuocatione gaudent, ſi quidem ſolùm habent vniuocationem reductiuè ſicut ſua compoſita: tùm etiam, quia nulla ratio analogiæ intercedit inter iſtas animas, omnes enim eſſentialer, & intrinſecè ſunt principia ſe mouendi, & eſſentialiter competit illis definitio animæ, neque enim minus eſſentialiter eſt actus corporis organici anima plantæ, quam anima equi, vel hominis, licèt diuerſa perfectione, & gradu.

Quod ſi dicas, vnam animam dependere ab alia in ratione animandi ſicut ſenſitiua dependet à vegetatiua, & rationalis à ſenſitiua.

Reſpondeo. Quòd hoc non ſufficit ad analogiam, quia non eſt dependentia in ipſa participatione rationis ſuperioris hæc enim æqualiter participatur, ſed eſt dependentia in ipſa compoſitione, & in exercitio informandi, quia gradus vnius animæ non poteſt exercere ſuas operationes, & informationem, niſi ſupponendo priorem gradum alterius, ſicut etiam

ſuper

ſuperficies ſupponit lineam, & corpus, & tamen ſunt ſpecies quantitatis vniuocè participantes ipſam rationem extenſionis. Itaquè dependentia, & inæqualitas in ipſa participatione prædicati communis conſtituit analogiam, quatenus vnum per habitudinem ad aliud, & non ſimpliciter dicitur tale, ſicut accidens, & ſubſtantia reſpectu entis. Ceteræ verò dependentiæ ipſarum ſpecierum inter ſe quoad exercitium, & informationem, aut aliquid ſimile non faciunt analogiam, vt notat D. Thom. 1. Periherm. lect. 8.

Nec obſtat, quòd anima intellectiua dicatur ſimpliciter anima, quia conſtituit ſe mouens omnibus modis. Hoc enim ſolùm probat, quòd ſit perfectiſſima inter animas, & ſimpliciter, ideſt omnibus modis, non tamen quòd aliæ animæ non ſint etiam ſimpliciter tales, ideſt abſolutè, & vniuocè, ſiquidem ſimplicitèr dant eſſe ſubſtantiale vitale, alias homo, & equus non vniuocè conuenirent, quia homo eſt perfectior ſpecies, neque corpus, & ſuperficies in ratione quantitatis, quia corpus habet omnes tres dimenſiones ſuperficies verò duas.

ARTICVLVS V.

Quomodo poſſint omnes gradus vitæ in vna forma contineri?

DIfficultas eſt de ipſo modo continendi an formaliter vna anima contineat plures gradus, ſicut numerus maior continet minorem, an ſolùm virtualiter ſicut ſol, v.g. con-

tinet calorem, vel herbam.

Triplex eſt ſententia. Quidam attribuunt animæ rationali ſolùm continentiam virtualem aliorum graduum ſenſitiui, & vegetatiui. Alij dicunt formaliter illos contiuere non tamen vnum perfici ex coniunctione, & contractione per alterum, ſed totam perfectionem, quam habet gradus vegetatiuus, verbi gratia in animali eſſe ipſam differentiam ſenſitiui. Ita P. Suarez tractatu de anim. lib. 1. cap. 6. num. 7. Alij denique dicunt formaliter inueniri gradus ſuperiores in anima perfectiori, & gradus ſic contractos etiam perfici in ſe ipſis, ita quòd vegetatiuum plantæ differt ſpecie à vegetatiuo, quòd eſt in equo, vel homine. Ita M. Ban. 1. par. quæſt. 76. art. 4. dubit. 2. & alij qui citantur à Carmelit. diſputat. 4. quæſt. 2.

Reſpondeo, ergò quòd ſecundùm ſententiam D. Thomæ gradus vitæ in forma ſuperiori continentur eminenter formaliter, & non virtualiter tantùm, ita quòd ex parte modi continendi eminenter, ex parte modi verò rei contentæ formaliter continet vegetatiuum, & ſenſitiuum, & non aliquid loco ipſius, ſed ipſam veram, & formalem rationem vegetatiui, & ſenſitiui, quæ etiam ex coniunctione ad perfectiorem gradum intrinſecè in ſua propria ratione perficiuntur.

Pro huius intelligentia ſupponendum eſt, quòd vnum continere alterum poteſt eſſe tribus modis. Primò formaliter tantum, quando ſcilicet continetur aliquid in ea proprietate, quia in ſe eſt tam quoad perfectionem, quàm quoad imperfectionem, ſicut calidum conti-

continet calorem, album, albedinem. Secundò virtualiter tantum, quando ſcilicet continet virtutem, à qua poteſt præſtari, vel procedere illa forma, ſeù effectus, ſicut vinum, & piper continent virtualiter calorem, & lux ſolis virtualiter eſt calor, & Angelus virtualiter diſcurrit, quia ſine formali diſcurſu cognoſcit ea, quæ nos per diſcurſum, & lux, & piper ſine igne, vel calore formali calefaciunt, & deniquè omnia ſemina virtualiter continent fructum. Tertiò continet vnum formaliter, & eminenter aliud quoad perfectionem formalem illius ſine limitatione, & reſtrictione imperfectionis propriæ, ſed in altiori perfectione, & modo. Et hoc contingit quando res aliqua in ſua formali, & propria conſtitutione non includit imperfectionem repugnantem formæ altiori, & eminentiori. Et hac ratione inueniuntur in Deo perfectiones formaliter, & eminenter, quæ in creaturis cum reſtrictione, & limitatione inueniuntur, ſicut inuenitur in Deo ſapientia, potentia, bonitas, & ſimilia eminentiori modo, quam in creaturis, ſed tamen formaliter, imò quidquid perfectionis in creaturis eſt, ſemota imperfectione, & conſequenter modo eminentiori reperitur in Deo, & in rebus creatis videmus, quòd maior numerus continet minorem formaliter, vt ſenarius binarium, non cum reſtrictione, & limitatione ternarij, ſed perfectiori, & ampliori modo.

Dicimus ergo, quòd anima nobilior continet inferiores gradus formaliter, & eminenter ſicut figura perfectior imperfectiorem, & numerus maior minorem. Vndè D. Thom.

quodlibet, art.6. inquit. *Quòd formæ ſubſtantiales ſe habent ſicut numeri, vel ſicut figuræ, ſemper enim maior numerus, vel figura continet in ſe minorem, ſicut quinarius quaternarium, & pentagonum trigonū.* Quòd ſi aliquādo dicit, quòd anima humana in virtute habet corporeitatem ad alios gradus, vt quodlibeto 1. art.5.& q.de ſpiritualibus,creat.art.3.ad 16. idem eſt, quòd eminenter, non autem virtualiter tantùm excludendo continentiam formalem, apertè enim inquit, de anim. artic. 11. docet. *Quòd ſubſtantia animæ rationalis eſt vegetabilis, vel ſenſibilis.*

Ratio autem huius eſt: quia anima eſſentialiter eſt forma, & principium, *quò*, conſtitutiuum ſui compoſiti: ergo ſi compoſitum formaliter conſtituitur paſſiuè in ratione ſenſitiui, & vegetatiui, etiam ipſa forma debet formaliter, vt *quò*, continere alios gradus, quia quidquid eſt in effectu formali formaliter paſſiuè, & vt *quòd*, debet eſſe in ipſa forma formaliter actiuè, & vt *quò*.

Sed inſtabis: Quia formæ elementorum ſolùm ſunt virtualiter in mixto, & tamen in ipſo mixto ſunt effectus formales elementorum, vt calidum, & frigidum, & alia ſimilia.

Secundò, quia anima poteſt præbere effectum formalem, quem non habet in ſe formaliter, ſicut in ſe non eſt entitas corporea, & tamen conſtituit compoſitum corporeum.

Ad primùm reſpond. quòd formæ elementorum ſubſtantiales non conſtituunt mixtum, neque aliquem gradum eius, neque enim mixtum denominatur elementum, ſicut animal denominatur viuens, & corpus, & ita forma

conſti-

conſtituens animal debet eſſe formaliter vegetatiua, & corporea non autem elementalis, licèt, quia habet qualitates elementorum, vt frigidum, & calidum, virtualiter dicatur continere elementa, non formaliter.

Ad ſecundum reſpond. Quòd forma cum ſolùm ſit principium *quò* conſtitutiuum compoſiti, ſufficit, quòd ſi conſtituit illud ſenſitiuum, & vegetatiuum, & corporeum, in ſe ſit corporea, & ſenſitiua, *vt quò*, licèt entitatiuè, & *vt quod*, nequè corporea ſit, nequè vegetatiua, ſed ſpiritualis: & ſic anima rationalis eſt corporea, vt quo formaliter, quia modò corporeo informat, & rem corpoream conſtituit, licèt in ſe entitatiuè ſit res ſpiritualis: qua ratione etiam concurſus, & motio diuina poteſt eſſe principium *quò* liberi actus licèt in ſe entitatiuè, & *vt quod*, non habeat indifferentiam, ſed ſit determinatum ens.

Et ratio eſt, quia ſi anima rationalis ſolùm præberet gradum rationalem formaliter, & reliquos virtualiter, non eſſet homini ratio conueniendi formaliter cum equo, & planta, ſed virtualiter tantùm, & ſic ex vi animæ, qua informatur homo, non magis diceretur eſſe animal, quàm ſol dicitur calidus, quod eſt abſurdum.

Vltima pars concluſionis, ſcilicèt, quod vegetatiuum, vel ſenſitiuum coniunctum, & contractum per gradum inferiorem intrinſecè perficiatur, etiam in ipſa linea vegetatiui, & ſenſitatiui, probatur. Quia vegetatiuum in communi eſt aliquid potentiale, & contrahibile per differentias inferiores, quibus perficitur, & actuatus, ergo illud vegetatiuum, quod po-

nitur in planta, v.g. & in equo ſpecie differunt non ſolùm, quia planta, & equus differunt ſecundùm proprias rationes, ſed etiam quia ipſum vegetatiuum diuerſimodè perficitur actuatione, & perfectione intrinſeca; ſiquidem vegetatiuum in communi erat in potentia intrinſeca, vt perficeretur, ergo perfectio, quæ illi aduenit etiam in ratione ipſa vegetandi intrinſeca eſt. Perfici autem diuerſimodè in ipſa ratione vegetandi manifeſtum eſt, quia redditur principium diuerſarum operationum etiam in ratione vegetandi, ſicut videmus, quòd in animalibus nutritiua producit ſanguinem, & ſpiritus, & carnem, quod in arboribus non facit, ergo ſignum eſt, quòd etiam in ipſis potentijs, & ratione propria vegetatiui intrinſecè perficitur ex coniunctione ad plantam, vel ad animal, & in quolibet animali iuxta modum illius perfectiori, vel imperfectiori modo, vegetatiua ipſa fit principium diuerſarum operationum.

Nec obſtat: Quòd idem calor ſecundum ſpeciem eſt in animali, & in igne, & in animali generat carnem ſine intrinſeca mutatione in ſua ſpecie, non verò in igne.

Reſpond. Enim, quòd calor habet duos effectus, vnum principalem, ſcilicet calidum reddere, & caleſacere, & ſecundùm hoc eiuſdem ſpeciei eſt in igne, & in animali, & ita non indiget variare ſpeciem. Alter effectus eſt, quem habet in animali tantùm ſcilicèt generare carnem, & hic effectus eſt inſtrumentalis reſpectu caloris, & ita non oportet, quòd in ipſo calore, qui eſt inſtrumentum, varietur ſpecies, ſed in principali agente, à quo moue-

tur

tur calor, ſcilicet ipſo principio vitæ vegetatiuæ, à quo vi-aliter procedit nutritio. Vndè in tali principio debet dari varietas ſpecifica, eo quòd per ſe, & principaliter eſt principium diuerſæ nutritionis ſpecificæ in planta, & in animali. Ex quo etiam patet differentia inter phantaſiam hominis, & bruti ex vna parte, & vegetatiuum plantæ, & animalis ex alia, quòd phantaſia in homine eſt probabile, quòd ſit eiuſdem ſpeciei cum phantaſia equi licèt in homine ſit eleuatior quam in equo, quia illa maior eleuatio non mutat obiectum ſpecificum phantaſiæ, licèt mutet modum operandi cum aliquo diſcurſu circa tale obiectũ, & ideò probabile eſt non ſufficere ad diſtinctionem ſpecificam, de quo infra quæſtion. 8. At verò vegetatiuum in planta, & in animali mutat obiectum ſpecificum, quia in vno generat carnem, in alio non, tanquam agens principale. Gradus etiam ſenſitiuus perficitur in diuerſis animalibus eo, quòd habet in animalibus perfectis omnes ſenſus, quos non habet in imperfectis: & præſertim in homine ex coniunctione ad gradum rationalem habet potentiam ridendi, & flendi, quam non habet in alijs, vt in ſolut. ad vltimum dicemus.

Hinc colliges: Quòd illud vegetatiuum, quod eſt in planta ibiquè contrahitur, & ſpecificatur, non continetur formaliter in anima rationali, vel in alia anima perfecta. quia illud vegetatiuum, quod eſt in planta non tantùm eſt gradus, ſed ſpecies, quia illo ſpecificè, & vltimo conſtituitur, vna autem ſpecies non poteſt aliam continere formaliter eminenter

eo quòd vna ſpecies propter ſui limitationem, & oppoſitionem, quam habet reſpectu alterius ſpeciei, non poteſt illam continere, vt optimè tradit S.Thom.1.p.q. 84, art.2. ad 3. Solum ergò poteſt aliquid formaliter,& eminenter continere alterum, vel quia eſt gradus,aut pars conſtitutiua illius, ſicut homo eſt ſenſibilis, & corporeus,& quinarius habet in ſe binarium; vel quia eſt cauſa à qua participatur eſſe, quod eſt in altero ſicut à Deo participatur omnis perfectio, quæ eſt in creatura; & ſic illa, quæ ſunt ordinis diuini, poſſunt eminenter continere perfectiones inferiorum, ſicut fides practicum, & ſpeculatiuum. Itaquè anima formaliter eminenter continet vegetatiuum, quod eſt gradus; illud autem vegetatiuum ſpecificum, quod eſt in planta formaliter, & eminenter non continet, ſed tantum virtualiter, quatenùs ſuperiori modo exercet id, quod vegetatiuum plantæ.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur. Quia vna differentia, v.g. rationale formaliter non continet ſuperiorem, v.g. ſenſibile, vt diximus in logica q. 10. quia non prædicatur de illa, ergo neque anima rationalis continet ſenſibile formaliter quia differentiæ iſtæ ſumuntur ab anima.

Confirm. Quia vel anima rationalis continet ſenſitiuum formaliter, quia ſenſitiua eſt eius ratio formalis, & hoc conſtat eſſe falſum, cum ratio formalis,intellectiui addat ad ſenſitiuum, vel continet formaliter, quia ſenſitiuum, & intellectiuum identificantur in vno

tertio,

tertio, quod conſtituunt, & tunc illud tertium continebit formaliter. Iſtas animas non verò anima intellectiua ſenſitiuam.

Reſpond. Eſſe diſparem rationem de differentijs, & de animabus quia differentiæ ſunt actus metaphyſici, quia contrahunt genus, & conſtituunt ſpeciem, quod cum fiat penes præciſiones, & diuerſas explicationes conceptuum, ſtat benè quòd differentia vltima non contineat ſuperiorem, quæ eſt pars generis, ſed ab illa præſcindat. Cæterum anima dicit actum phyſicum, ad quem pertinet realiter ſubſtantialiter conſtituere totum compoſitum, & ita cum ſit vnica forma phyſica, & realis in quolibet compoſito, opportet quòd i... ſe formaliter, & vt *quo* contineat omne illud, quod formaliter, vt *quod* inuenitur in compoſito.

Ad confirmat. Reſpond. Quòd anima eſt formaliter ſenſitiua, & corporea, vt *quò*, ad eum modum, quo ratio ſuperior, & inferior inuenitur formaliter in ſpecie, quam conſtituunt, ſicut enim illæ rationes inueniuntur formaliter in ipſo compoſito, ita inueniuntur in ipſa forma conſtitutiua illius, ſed tanquam in principio, *quo* ſimplici modo, & tanquam in forma. Et ita non opportet, quòd ratio ſenſitiui ſit ratio intellectiui metaphyſicè loquendo, & ſecundùm conceptus formaliter, ſed quòd forma phyſica entitatiuè ſumpta, quæ formaliter conſtituit phyſicè compoſitum in ratione intellectiui, conſtituat etiam in ratione ſenſitiui, & ita contineat vtramque rationem non vt conſtitutum ex illis tanquam compoſitum, *quod*, ſed tanquam forma, &

principium *quò*, conſtituendi compoſitum ſecundùm vtramquè rationem.

Secundò obijcies, ex P. Suarez vbi ſupra contra vltimam partem concluſionis: quia ſi vegetatiuum, quod eſt in equo, v. g. habet rationem ſpecificam vegetatiui diſtinctam à vegetatiuo, quod eſt in homine, ergo conſtituitur in aliqua ſpecie atthoma intra genus, & lineam vegetabilis, & ſic quando aduenit illi ratio ſpecifica in linea ſenſitiui, vel rationalis, non poterit iam conſtitui vnum per ſe, quia iam ſupponitur ſpecies atthoma conſtituta in genere vegetatiui, & ſic non eſt vlterius contrahibilis ab alia differentia ſpecifica eleuatiori.

Confirmatur. Quia vel datur in equo vegetatiuum illud ſolum, in quo conuenit planta. vel aliquod aliud in quo non conuenit cum illa. Si primum ſolum datur vegetatiuum genericum, non autem ſpecificum intra lineam vegetiui ſi ſecundùm, illud vegetatiuum ſpecificum non poteſt eſſe aliud quàm ſenſitiuum, quia in omni eo, quod ſenſitiuum non eſt, conuenit animal cum planta, ſi autem à ſenſitiuo prouenit aliqua ſpecifica differentia in ipſo vegetatiuo, prærerquamquod eſt impoſſibile, quòd ab vno genere proueniat alterius generi differentia, eſt etiam impoſſibile, quòd ab eadem ſimplici differentia, ſcilicèt ſenſitiua proueniat duplex atthoma differentia, altera in ratione ſenſitiui, altera in ratione vegetatiui.

Deniquè confirmatur: Quia ſi vegetatiuum ſpecificè contraheretur in linea vegetatiui, & ſenſitiuum in linea ſenſitiui, quando coniungitur

gitur rationali, ſequeretur, quòd potentiæ à talibus gradibus emanantes eſſent diuerſæ ſpeciei in homine, in equo, & in planta, ſiquidem oriuntur à principijs ſpecie diſtinctis etiam in linea vegetabilis, & ſenſibilis. Conſequens autem eſt falſum, quia potentiæ ſenſitiuæ in brutis, & homine ſunt eiuſdem ſpeciei, vt viſus, & auditus, quia habent idem obiectum, ſcilicet viſibile, & audibile, & ſimiliter vegetatiua in planta, & in equo habent idem obiectum, ſcilicet alimentum.

Reſpond. Vegetatiuum non conſtitui in ſpecie ſua, & perfectione intrinſeca per differentiam aliquam diſtinctam à ſenſitiua, ſed per eandem quatenùs habet eminentiam ad perficiendum ipſum vegetatiuum etiam intra lineam vegetatiui, quoniam ſtante ſimplici illa differentia ſenſitiui propter ſuam eminentiam reſpectu vegetatiui, habet non ſolum conſtituere differentiam in ratione animalis, & ſenſitiui, ſed etiam perficere vegetatiuum intra rationem vegetatiui, eo quòd etiam ad ipſas operationes ſenſitiui neceſſariò prærequiritur vegetatiuum, & ad tale ſenſitiuum, tale, vel tale vegetatiuum, ſicut diuerſo modo nutriri debet homo, quam alia animalia, & ſic de rel quis, vndè opportet ipſam nutritiuam, quæ eſt propria potentia gradus vegetatiui, etiam in ratione nutritiuæ aliter perfici in vno, quàm in alio, quatenùs intrinſecè, & eſſentialiter deſeruit ipſi gradui ſenſitiuo.

Ad primam confirmationem reſpondetur. Quòd vegetatiuum equi, & plantæ, & habent conuenientiam genericam, ſeù communem,

&

& habent differentiam ſpecificam, etiam intra lineam vegetatiui ortam ab ipſo ſenſitiuo non ſolùm vt formaliter conſtituit naturam, & gradum ſenſitiuum, ſed etiam, vt habet eminentiam ad perficiendum vegetatiuum, quod ſibi deſeruiat, faciendo, quòd in ipſo ſit principium diuerſæ operationis vegetatiuæ deſeruientis tali ſenſitiuo. Nequè eſt inconueniens, quòd ab eadem ſimplici differentia propter ſui eminentiam ſuper illum gradum communem, vt ſibi deſeruientem, proueniat non ſolum propriæ naturæ conſtitutio, ſed etiam illius communis gradus perfectio, vt deſeruiens propriæ naturæ.

Ad ſecundam confirmationem reſp. Quòd licèt gradus imperfectior, & communior intrinſecè perficiatur ex coniunctione ad perfectionem, non tamen eſt neceſſe, quòd in omnibus potentijs, & perfectionibus intrinſecè immutetur, & ſpecificè diſtinguatur, nam in planta, & in animali vis augmentatiua, v. g. non eſt neceſſe, quòd ſpecie differant, quia in vtroque reſpicit idem obiectum ſcilicèt quantitatem, vt augendam, generatiua autem differt in vno, & in alio, quia reſpicit diuerſam naturam generandam pro obiecto, & idem eſt de nutritiua, quæ in vno facit carnem in alio lignum, & hoc eſt obiectum à quo ſpecificatur, non ſolum alimentum, & tamen ſunt potentiæ partis vegetatiuæ. Similiter in homine ſenſus externi ſunt potentiæ eiuſdem rationis, & ſpeciei, atque in alijs animalibus, quia habent idem obiectum: aliquæ tamen potentiæ ſunt in parte ſenſitiua hominis, quæ non ſunt in ſenſitiuo bruti ſicut eſt

poten-

potentia ridendi, & flendi, quæ per ordinem ad ſenſitiuam exercetur, nam modo ſenſibili fit riſus, & fletus, & tamen non eſt in brutis, ergò ſenſitiuum in homine, etiam in ratione ſenſitiui eſt principium operationis ſpecie diſtinctæ, atque in bruto, ergò etiam in ſe ipſo eſt ſenſitiuum ſpecie diſtinctum.

QVÆSTIO II.

De proprietatibus animæ in communi.

DVO genera proprietatum poſſimus in anima conſiderare. Quædam in ordine ad ſe, vt quòd ſit diuiſibilis, vel indiuiſibilis, quædam in ordine ad operationes, & obiecta, ſcilicèt ipſas potentias. De his ergò in communi tractabimus in iſta quæſtione. In ordine autem ad materiam conuenit animæ informatio, de qua nihil occurrit ſcibendum in præſenti, præter ea, quæ diximus in quæſt. 6. Phyſicor. de vnione, & quæſt. 11. de informatione formarum.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquæ animæ ſint diuiſibiles aliæ indiuiſibiles?

NOn eſt difficultas in præſenti de anima rationali, ex eodem enim principio, quo con-

conſtat eſſe ſpiritualem, colligitur, quòd ſit indiuiſibilis, ſiquidem illud dicitur ſpiritus, quod eſt immateriale, & carens partibus, ideòquè incapax extenſionis. Quòd verò anima humana ſpiritualis ſit, ſalua fide negari non poteſt, vt probabitur infra quæſt. 9. cùm anima ſit immaterialis, & incorruptibilis, & ità dicitur homo compoſitus ex corpore, & ſpiritu, vt habetur in cap. *Firmiter* de ſumma Trinit.

Secundò, eſt certum non poſſe aliquas animas perfectorum animalium ita eſſe diuiſibiles, vt etiam facta diuiſione conſeruentur in vtraquè parte diuiſa, perit enim vita à membris abſciſſis, ſicut ſi abſcindatur pars aliqua equi, vel bouis. Sed difficultas eſt an dùm manent vnitæ corpori ad eius extenſionem extendantur, ſicut aliæ formæ accidentales extenduntur, vt albedo, vel calor, & extenſo modo informant ſubiectum, an verò ita ſint indiuiſibiles, & inextenſæ in ſe, quòd ad extenſionem materiæ, quam informant, non reddantur extenſæ, etiam per accidens, expreſsè enim de quantitate per accidens reſpectu animarum loquitur S.Thom. 1.p.q. 76. art. 8. nec de alia poterat loqui.

Circa hanc ergo difficultatem verſantur duæ ſententiæ extremæ, & duæ mediæ. *Prima* extrema aliquorum antiquorum aſſerebat, omnem animam etiam rationalem eſſe diuiſibilem, quæ tamen in hoc vltimo admittenda non eſt, facit enim animam rationalem corpoream. *Secunda* ſententia extrema omnem animam facit indiuiſibilem etiam plantarum & animalium imperfectorum, quæ attribui ſo-

les

let Simplicio, Marſilio Ficino,& alijs apud M. Bannez 1. p. q.67. art. 8.ad 2. Inter ſententias medias, prima facit omnes animas diuiſibiles præter rationalem, quia incorporea eſt, reliquæ verò corporeæ ſunt, & conſequenter diuiſibiles. Ita Scotus, Durandus, Aegid. & alij plures, qui ibidem citantur à M. Bannez: & ex recentioribus ſequitur P. Suarez diſput. 15. metaph. ſect. 10. num. 32. Rub. hic, & alij. Secunda ſententia media excipit non ſolùm animam rationalem, ſed etiam animas animalium perfectorum, quæ indiuiſibiles ſunt. Hæc eſt S. Thom. 1. p. loco citato, & q. de ſpiritualibus creatur art. 4. & de anim. artic. 10. & 2. de anim. lect. 4. & ſequuntur communiter Thomiſtæ Caiet. Ferrar. Bannez. vbi ſupra, & Suar. tract. de anima lib. 1. cap. 13. Carmel. hic diſput. 5. & plures alijs.

Dico primò: Certum eſt; quòd non ſolùm anima intellectiua ſed etiam quæcumque alia ſecundùm gradum animæ formaliter loquendo non eſt principium *quò* diuiſibilitatis, & ex- extenſionis. Patet hoc; quia quantitas eſt proprietas conſequens gradum corporeitatis, & ita eſt communis omnibus corporibus animatis, & inanimatis, ergò non eſt propria animæ ſecundùm gradum animæ, & ſic formaliter, vt anima, non eſt principium *quò* diuiſibilitatis, quia illud eſt principium *quò* formaliter, quod eſt ratio ipſa ſub cuius formalitate talis proprietas egreditur, & conuenit.

Dico ſecundo: anima ſecundum gradum corporeitatis, quem includit eſt principium *quò* diuiſibilitatis, & hoc etiam competit animæ intellectiuæ, licèt eminentiori modo:

Ratio

Ratio eſt manifeſta, quia diuiſibilitas, ſeù quantitas eſt propria corporis, ergo illa forma, quæ eſt principium conſtituendi corpus, eſt etiam principium *quò* quantitatis, ſiquidem per illam conſtituitur corpus, ſed anima eſt forma conſtitutiua corporis, ſecundùm gradum corporeitatis, quia in ipſo compoſito, quod eſt corpus non datur alia forma ſubſtantialis à qua conſtituatur in eſſe corporis, ergo omnis anima ſecundùm gradum corporis eſt diuiſibilis, vt *quò*.

Dico tertio. Quantitas, quæ oritur ab anima ſecundùm gradum corporeum non reddit ipſam entitatem animæ diuiſibilem etiam per accidens ad eum modum, quo formæ inanimatæ, vel qualitates corporeæ redduntur extenſæ ratione quantitatis ſui ſubiecti, niſi quando anima ita eſt imperfecta, quòd etiam in ipſo munere, & officio animandi diuiſibilitatem petit, ſicut inuenitur in animabus imperfectis. Hanc exiſtimo eſſe mentem Sanctus Thom. vt manifeſtè colligitur ex q. de ſpiritual. creatur. art.4. inquit. *Quòd totalitas non poteſt attribui formis, niſi per accidens in quantum ſcilicèt per accidens diuiduntur diuiſione quantitatis ſicut albedo diuiſione ſuperficiei, ſed hoc eſt illarum tantum formarum, quæ coextenduntur quantitati, quòd ex hoc competit aliquibus formis, quia habent materiam ſimilem, & in toto, & in parte. Vndè formæ, quæ requirunt magnam diſſimilitudinem in partibus non habent huiuſmodi extenſionem, & totalitatem ſicut animæ præcipuè animalium perfectorum*. Et 1 p.q.76. art.8. *forma* inquit *quæ requirit diuerſitatem in partibus, ſicut eſt anima,*

anima, & præcipuè animalium perfectorum non æqualiter ſe habet ad totum, & ad partes. Vnde non diuiditur per accidens, ſcilicèt per diuiſionem quantitatis, ſic ergo totalitas quantitatiua non poteſt attribui animæ, nec per ſe, nec per accidens. Quæ loca D.Thomæ omninò expreſſa ſunt. Et cum dicit, quòd animæ præcipuè animalium perfectorum, &c. ſignificat hoc conuenire ipſi animæ ſecundùm ſe, licèt magis hoc reluceat in animalibus perfectis. Sed tamèn quòd in animalibus imperfectis, & in plantis anima ſit diuiſibilis docet in 2. de anima lect. 4. circà tex. 22. & q. de anima artic. 10. ad 15. quòd quomodo intelligatur ſtatim explicabimus.

Non obſtat, quòd ipſe D. Thom. in 4. diſt. 10. q. 2. art. 3. q. 3. dicit: *Quòd forma ſubſtantialis ligni eſt in qualibet parte eius, quia totalitas formæ ſubſtantialis non recipit quantitatis totalitatem, ſicut eſt de totalitate formarum accidentalium*. Ponit ergò D. Th differentiam inter formas accidentales, & ſubſtantiales, ſed accidentales quæ cadunt ſuper quantitatem ſolùm per accidens ſunt diuiſibiles, ergò omnes ſubſtantiales, nec per accidens. *Reſpond.* loqui S.Th. de totalitate formæ ſubſtantialis quoad naturam, & eſſentiam, vt patet in illis vltimis verbis: *Vbicumque erat tota natura panis, eſt tota natura Corporis Chriſti*, non tamen negat quin per accidens poſſit ex endi quo ad partes integrales, quæ quantitate diſcernuntur, & ordinantur. At verò formæ accidentales quæ quantitatem præſupponunt, licèt etiam per accidens, ideſt per quantitatem extendantur, tamen quia ex ſua

na-

natura quantitatem præſupponunt, & in ea fundantur, ideò ipſis, vt fundatis in quantitate, magis intrinſecum eſt extendi modo quantitatis quam formæ ſubſtantiali ex natura ſua.

Fundamentum ex D. Thom. poteſt ſumi à priori, & poſteriori. A priori fundantur in eo, quòd forma aliqua non quantificatur à quantitate totius, niſi quando partes, & totum ſunt eiuſdem rationis, quando autem per ſe, & eſſentialiter forma petit corpus organicum vt informet, ità quòd ipſa organizatio eſt diſpoſitio neceſſario requiſita, vt abſolutè forma ſit in materia, talis forma dicitur indiuiſibilis in informando, quia vnio eius ad materiam non poteſt dari niſi ſupponatur organizatio tanquam integra, vel vltima diſpoſitio, ita quòd ſine illa nullo modo informat, Quandocumque autem ad informationem alicuius formæ plures partes requiruntur, ita quòd ſine illis nullo modo poteſt dari informatio, comparatur ad omnia illa indiuiſibiliter forma, quia comparatur eſſentialiter, & neceſſariò; ſicut quia ad ignem requiritur calor, vt octo, tota illa diſpoſitio per modum vnius comparatur ad informationem formæ ignis, licèt calor vt octo plures gradus includat: ſic ſimiliter licèt organizatio plures partes includat, tamen in ordine ad informationem animæ per modum vnius indiuiſibilis diſpoſitionis requiritur, quia anima eſſentialiter eſt actus corporis organici. Quare ex ipſa vi, & ratione informationis non comparatur ad corpus organicum diuiſibili modo, ſed indiuiſibili, quia comparatur ad pluralitatem

par-

partium in organizatione incurſam tanquam ad diſpoſitionem neceſſariò requiſitam. Si autem ipſa informatio animæ reſpectu organizationis, ſeu corporis organici indiuiſibilis eſt, non reſtat ei locus vndè diuiſibilitatem quantitatiuam accipiat, quia per ſe non poteſt quantificari, cum anima non ſit corpus, ſed principium, ſeu forma corporis, ſolùm autem corpus eſt ſubiectum per ſe quantitatis, quia eſt totum ſeu compoſitum, vel ſecundùm alios materia eſt ſubiectum quantitatis, quia habet partes materiales, non autem forma; per accidens autem nulla forma habet quantitatem niſi eius informatio diuiſibilis ſit, vt contingit in qualitatibus corporeis, & formis inanimatis, nam quòd ab aliquâ forma dimanet quantitas non ſufficit, vt ipſa quantificetur, vt patet in anima rationali, à quâ dimanat quantitas, & tamen non quantificatur. Requiritur ergo, quòd ipſa forma modo diuiſibili informet, & non indiuiſibili modo reſpiciat plura, vt ab illis dicatur per accidens quantificari.

Dices: Hac ratione etiam probaretur animalia imperfecta, & plantas habere animas indiuiſibiles, quia petunt organizationem; imò quælibet forma inanimata, quia quælibet habet minimum in quantitate tanquam debitam diſpoſitionem, vt diximus in quæſtione 8. Phyſicor. ergò ſi ex eo, quòd anima exigit corpus organicum tanquam per ſe informabile eſt forma indiuiſibilis, ſimiliter quæcumque forma exigit determinatam quantitatem, vt informet materiam; ità quòd infrà illum minimum non poſſit eſſe, dicetur

illa

illa forma indiuiſibilis reſpectu illius minimi, quod tamen etiam habet partes ſicut in corpore organico.

Reſpondetur: Rationem factam probare abſolutè de omni anima, reſpectu corporis organici, quod connaturaliter requirit, ſed diuerſimodè applicari ad animalia perfecta, & imperfecta, eo quòd diuerſo modo requirunt organizationem ad vitam: ſunt enim quædam animalia, quæ habent vitam nimis imperfectam, & paucarum operationum, & ſic requirunt organa minus perfecta: & ita contingit, quòd diuiſo corpore maneant in qualibet parte organa ſufficientia ad illam vitam ita imperfectam, & materialem ſaltem pro aliquo tempore, & conſequenter in illis poteſt diuidi anima perindè, ac ſi multiplicaretur per generationem, & hac ratione dicuntur animæ illæ diuiſibiles, vt aduertit Sanct. Thom. quæſtione de anima artic. 10. ad 15. Quanquam nec omnimodo, & ex omni parte diuiſibilitas iſta reperiatur, nam ſi lacerta, verbi gratia, vel alij vermes diuidantur in longum à ſummo vſquè deorſum partes diſſectæ non viuunt, ſed ſi diuidantur penes latitudinem, & ſimiliter arbores non omnimodo deciſæ viuunt, quòd eſt ſignum hæc viuentia non eſſe diuiſibilium formarum, niſi quatenùs multiplicatur diſpoſitio organizationis ſufficiens ad motum illius vitæ imperfectæ, quia ſi alio modo diuidantur, perit vita. Quòd verò diciditur de formis inanimatis, quòd habent minimum ex parte paruitatis. Reſpondet, eſſe diſparem rationem, quia illud minimum ſolùm requirunt ratione limitationis formæ, non ratione virtutis, & per-

perfectionis propriæ talis formæ, quaſi pro diſpoſitione propria requirat illam determinatam quantitatem, ſicut viuentia organizationem. Vndè ex hoc non tollitur quin talis forma reſpiciat diuiſibili modo partes materiæ, quas informat, quia omnes homogeneæ ſunt, licèt infrà quamcunque minimam quantitatem non poſſit talis forma ſaluari propter generalem rationem limitationis, qua non ſolùm quantitas, ſed omnia accidentia determinata eſſe debent in paruum, & in magnum: & ita cum reliquas partes materiæ informat forma inanimata, non coarctatur ad determinatam partium diſpoſitionem, & figuram, & quantitatem iuxta quam informet, ſicut forma viuentis ad determinata organa.

Nèc obſtat, quòd etiam partes organizatæ animalis creſcunt, & ſub illa quantitate non requiruntur neceſſario ad informationem animæ, ergò in illis extendetur ſicut inanimata. Reſpondet. enim, quòd licèt in hoc ſit aliqua latitudo, & extenſio materialis partium, tamen formalis extenſio, & coordinatio earum indiuiſibili modo, ideſt neceſſario, & per ſe requiritur. Dicitur autem formalis extenſio ipſa connexio partium, & organorum quæ ita requiritur ad informationem animæ, vt non poſſit vna ſeorſum ab alia informari, licèt partes poſſint creſcere, vel minui, ſub eadem tamen connexione, & ordine cum alijs.

Secundò, ſumitur ratio à poſteriori ex aliquibus indicijs, vt affert Ariſtot. lib. de iuuentute & ſenectut. capit. 1. conſtat enim, quòd partes animalium perfectorum deciſæ nunquam viuunt, ergò ſignum eſt, quòd illa forma viuens

ûens non informat diuiſibili modo, ſi enim diuiſibilis ✓eſſet in informando non tam citò, ac diuiditur, periret vita, præſertim, quia ſi diuiſibili modo informaret, potiùs ex ipſa diuiſione perficeretur, quia id quod eſt par fieret ſubſiſtens. Quòd ſi dicas amittere vitam partem abſciſam, non propter indiuiſibilitatem animæ, ſed quia deſunt diſpoſitiones requiſitæ. Contra eſt: quia ſi iſtæ diſpoſitiones ſunt requiſitæ ad animam, quòd ſine tali organizatione partium non poteſt informare, ergo anima in informando reſpicit indiuiſibili modo illas partes ſicut reſpicit materiam diſpoſitam omnibus diſpoſitionibus, vſque ad vltimam modo indiuiſibili. Si autem informatio materiæ organizatæ indiuiſibiliter requiſita eſt, ſequitur quòd ipſa anima non eſt capax diuiſibilitatis, etiam per accidens, quia quantificatio per accidens, vel eſt ex receptione quantitatis, aut receptione formæ in ſubiecto quanto, vel ex informatione facta modo diuiſibili. Primum non conuenit formæ ſubſtantiali, niſi vt quò, non enim quantitatem recipit niſi compoſitum, vel materia, vt ſubiectum, quòd. Secundum non ſufficit ſine tertio, quia ſi informatio non fiat modo diuiſibili, forma non communicat in quantitate cum ſubiecto, ita vt ſubijciatur illi, ſed potiùs quantitatem ſubiecti reſpicit vnico modo, vt diſpoſitionem.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Primò arguitur, quia omnes animæ præter rationalem ſunt corporeæ, ergo ſunt capa-

paces diuiſibilitatis ſaltem mediatè, & per accidens, ad hoc enim ſufficit, quòd forma exiſtat in ſubiecto habente quantitatem, & quòd ipſa forma in ſe corporea ſit, ſicut vìdemus in accidentibus corporeis, & formis inanimatis: ſiquidem tales formæ corporeæ, correſpondent diuerſis partibus ſubiecti modo etiam partiali, ita quòd non tota forma cuilibet parti reſpondeat, ergo quæcunque formæ corporeæ diuiſibil s ſunt. Imò ex eo formæ aliquæ ſpirituales ſunt, quia incapaces extenſionis, ergo ſi animæ brutorum ſunt incapaces illius non eſt cur negemus eſſe ſpirituales.

Conf. Quia omnis operatio, & potentiæ animarum irrationalium ſunt diuiſibiles, & diuiſibili modo fiunt, ergo etiam ipſa anima diuiſibilis eſt. Anteced. conſtat, nam potentia videndi, v.g. eſt extenſa in pupilla, & ibi exercetur ſenſatio diuiſibili modo, ità vt remota extenſione non poſſit exerceri, & ſine diuiſibilitate operari, ſicut anima rationalis operatur per intellectum, ergo ſicut potentiæ ſunt extenſæ, ita etiam ipſa entitas animæ.

Reſp. Quòd licèt omnes illæ animæ ſint corporeæ non tamen eſt neceſſe, quòd in ſe paſſiuè ſint capaces extenſionis, etiam per accidens, niſi quando eadem informatio diuiſibili modo fit, vt explicatum eſt. Vndè negamus, quòd ſufficiat ad hoc, vt aliqua forma ſit diuiſibilis per accidens, quòd exiſtat in ſubiecto habente quantitatem, & ſit corporea, ſeu eiuſdem ordinis cum ſubiecto, ſed requiritur etiam, quòd actuatio ipſa, & informatio diuiſibili modo fiat, ſiquidem forma non poteſt reddi diuiſibilis per ſuſceptionem paſſiuam

quantitatis, quia quantitas, vt ſæpè dictum eſt non inhæret in forma, ſed in compoſito, vel in materia, ſolùm ergo poteſt reddi diuiſibilis ex modo ipſo informandi rem diuiſibilem, quòd ſcilicèt diuiſibili modo informet non autem ex eo, quòd præcisè informet rem diuiſibilem quomodocunque, ſed ex eo, quòd informet communicando cum ipſa in modo extenſionis, & quantitatis non autem accipiendo ipſam extenſionem plurium partium vt diſpoſitionem vnico modo requiſitam ad informandum etiam in prima, & indiuiſibili incæptione qua primò informat. Non ergo ſufficit informatio ſubiecti diuiſibilis, ſed requiritur etiam, quòd modus informandi diuiſibilis ſit. Et ita formæ quæ habent eandem diuiſibilitatem in informando quàm materia, quantificantur etiam per accidens ab illa, quia non magis reſpiciunt totum, quàm partem ad informandum, formæ autem quæ ex ſua propria ratione reſpiciunt ipſum totum, ſeù diſpoſitionem, aut compoſitionem plurium partium, qualis eſt organizatio tanquam vltimam, vel eſſentialem diſpoſitionem, licèt habeant actuare omnes illas partes non tamen habent in ſe partes recipere, quia modo indiuiſibili, & ſub ratione totius, ac diſpoſitionis indiuiſibilis illas reſpiciunt. Quomodo autem tota forma actuet quamlibet partem, & totum, & quomodo augmentato animali non ſuperaddatur noua pars formæ dicemus ſequenti argumento. Quòd verò dicitur de formis ſpiritualibus. Reſpondetur: illas non ſolùm dici ſpirituales, quia non ſunt capaces extenſionis in ſe paſſiuè recipiendæ;
ſed

ſed etiam quia ſunt independentes in ſuo eſſe ſpirituali à materia, ſicque excedunt totum ordinem materialem, quod non conuenit animalibus brutorum.

Ad confirmationem respondetur, eſſe diſparem rationem inter potencias, & operationes, quæ ſunt accidentia, & ipſam animam, quia accidentia corporalia extenduntur ad extenſionem ſui ſubiecti, nec excedunt limites organi illius, ſeù partis cui inhærent, vndè non ſunt formæ reſpicientes corpus organicum pro ſubiecto, ſed vnum tantum organum ſeù pars eſt ſubiectum illius potentiæ, ſeù operationis, verbi gratia, potentia viſiua in organo oculi, auditiua in aure, & ſic de alijs, & tactus, qui per totum corpus diffuſus eſt habet totum corpus, quaſi pro vno organo, & æquè exercetur in vna parte, atque in toto. Quare iſta accidentia, ſiuè potentiæ ſint, ſiuè operationes diuiſibili modo ſunt in ſubiecto, & præſertim, quia exercentur medijs qualitatibus elementalibus calore, & frigore, &c. à quibus dependet diſpoſitio organorum. At verò anima eſt forma eminentior, reſpicitque pro materia informabili corpus organicum, ita quòd ſi organizatum non ſit, non informatur ab anima, ideoquè, & diuiſibiles partes debet habere in corpore informando à ſe, & omnes illæ partes diuiſibiles, & organizatæ per modum vnius reſpiciuntur, quia per modum vnius vltimæ diſpoſitionis, ſicut calor, vt dicto diuiſibilis eſt in ſe, & modo indiuiſibili reſpicitur à forma ignis.

Secundò arguitur. Quia formæ perfectorum animalium educuntur de potentia mate-

riæ diuiſibilis, & modo diuiſibili, vt patet, tùm quando primò generatur animal, tùm quando poſtea augetur; quando enim primò generatur, educitur forma ex certa, ac determinata materia diſpoſitiuè organizata, & non educitur tota à toto, & tota à parte, hoc enim videtur inintelligibile, & vix concipitur in re ſpirituali, quanto magis in re corporea, ergò forma quæ educitur, debet eſſe extenſa ſicut ipſa materia: educitur etiam modo diuiſibili, quia per actionem extenſam, & diuiſibilem, ſcilicet, per generationem corpoream, & cum dependentia non ſolùm à materia, ſed ab eius partibus: ergo anima diuiſibilis eſſe debet. Similiter quando animal augetur ex noua parte materiæ educitur noua pars formæ, ſiquidem actio augmentatiua eſt eductiua formæ, non vnitiua tantùm, & non educit totam formam, vt de ſe patet, ergo partem, & ſic anima conſtat partibus.

Confirmat. Quia non eſt intelligibile, quòd forma corporea dum eſt in materia tota ſit in toto, & tota in qualibet parte modo naturali, ſic enim res corporea eſſet modo ſacramentali, ſicut Corpus Chriſti eſt in Sacramento, ergo dicendum eſt; quòd eſt tota in toto, & pars in parte, & ſic eſt diuiſibilis. *Confirmat.* ſecundò: quia ſi forma illa eſt vna, & indiuiſibilis, ergo neceſſario debet eſſe in eadem numero materia tota illa forma, ſuccedente autem noua materia, ſicut per nutritionem ſuccedit, vel illa forma manet eadem indiuiſibilis, quæ primò fuit generata, & producta vel non. Si non, ergo per nutritionem perit anima, & cum non habeat partes, ita vt pars

vna

vna pereat, alia maneat, totaliter peribit, quod eſt animal mori, dum nutritur. Si autem eſt eadem diuiſibilis: ergo tranſit de vna materia ad aliam, & indiuiduatur à diuerſis materijs, & ſic quando aduenit noua materia per nutritionem, ita vt prima illa materia ſub qua animal fuit generata totaliter ſit conſumpta, verum erit dicere, quòd illa forma non eſt educta ab illa materia, quàm actuat, ſiquidem ſolùm fuit educta ab illa materia, in qua primò fuit generata, poſtmodum verò per nutritionem vnitur materiæ, à qua non educitur, & ſic erit forma independens ab illa materia, cui per nutritionem vnitur, quod eſt proprium formæ ſpiritualis.

Reſpond. Animas animalium perfectorum educi de potentia materiæ, & à partibus eius, & cum dependentia ab illis quantum ad ſuum eſſe materiale, quod habent, non tamen ſub modo informationis diuiſibili ex parte ipſius formæ, neque vt recipiens in ſe paſſiuè ipſam quantitatem, & ideò forma illa ſic educta non habet quantitatem, niſi vt principium *quò*, ſicut etiam non eſt corpus niſi vt *quò*, & ita non oportet, quòd proportionetur partibus materiæ, ſecundùm æqualitatem partis ad partem, ita vt forma habeat partes ſicut habet materia, ſed ſecundùm æqualitatem proportionis, quia ſe habet illa forma, vt principium quo compoſitum habet partes, & quantitatem. Et hoc ſufficit, vt dicatur educi à partibus materiæ, & non tota à toto, & tota à parte; quia ipſa forma habet in ſe totum, & partes vt *quò*, paſſiuè autem habere illas, & *vt quòd* etiam per accidens non conuenit for-

mæ licèt dependeat in ſuo eſſe à partibus materiæ. Denominatiuè autem habere partes per accidens non conuenit formæ, niſi quando informatio ſua diuiſibilis eſt, quod non competit animæ, vt oſtendimus. Quòd verò actio generatiua ſit extenſa non obſtat, & inſtatur manifeſtè in generatione hominis, quæ eſt actio extenſa, & quantitatiuo modo facta, & tamen forma inextenſa eſt. Et hoc ideò, quia actio generatiua eſt in ipſo compoſito ſubiectiuè, vt diximus, q. 1. de generat. vel ſecundùm alios in materia, & indè redditur extenſa, & diuiſibilis per accidens ſicut reliqua accidentia diuiſibili modo ſe accomodantia ſubiecto; anima autem non eſt in materia tanquam accidens, ſed tanquam forma eminentior reſpiciens indiuiſibili modo corpus organicum, vt dictum eſt. Quomodo autem dicatur eſſe tota in toto, & tota in parte, ſtatim dicemus.

Ad inſtantiam verò, de diuiſibilitate animæ quando augetur animal, quod maiorem habet difficultatem. *Reſpondetur*. Quòd talis forma reuera non educitur ex materia, quæ ſucceſſu temporis aduenit, ſed ſolùm à principio fuit educta à materia illa, in qua primò generata eſt, ſed tamen ita fuit educta ab illa, & dependens in ipſo fieri, quòd in conſeruari ſit dependens tam ab ipſa, quàm à qualibet alia materia ſuccedente intra limites ſuæ informationis. Itaquè redditur dependens à materia in qua primò generatur, & educitur ab illa quantum ad ſuum fieri, & quia illa materia ſucceſſiuè continuatur eadem formaliter, licèt non eadem materialiter, continuatur etiam

per

per nutritionem illa dependentia animæ à materia non per nouum fieri, & educi, ſed per prioris conſeruationem, & continuationem. Eſt ſimile in ipſa materia prima, quæ quando primò creata eſt à Deo, fuit creata, vt dependens ab illa forma ſub qua creata eſt, quando verò poſtea ſucceſſiuè generantur formæ, redditur dependens à forma generata, non quia de nouo fiat, & creetur, ſed quia fit dependens in conſeruari de nouo ab illis formis, quæ intra ſuam potentiam continentur, & de nouo educuntur; anima autem rationalis ſicut prima eductione non educitur, ſed creatur, & vnitur materiæ, ita per nutritionem extenditur ad aliam materiam, quæ ei de nouo vnitur ſine dependentia ab illa in eſſe; forma verò bruti non ſolum vnitur materiæ nutritionis de nouo aduenienti, ſed redditur dependens ab illa in conſeruari, ſicut à priori materia fuit educta in fieri, & in primo ſui eſſe quando generatum eſt animal, & ita non ſolùm vnitur materiæ de nouo aduenienti ſicut anima rationalis, ſed redditur dependens in ſuo eſſe quantum ad conſeruari ab illa, non autem pars formæ educitur ab illa.

Ad primam confirmationem reſpondetur. Quòd forma non comparatur ad materiam ſicut corpus ad locum, vt ſit totum in toto, & pars in parte, vel tota in parte, quia forma corporea non comparatur ad materiam media quantitate, quæ ſola diſtinguit partes, & totum, neque vt ſubiectum quantitatis, quia vt ſæpè diximus quantitas ſolum innæret compoſito, vel materiæ: & ita cum forma non ſit in materia modo locali, ſed modo ſubſtantia-

li antecedenter ad quantitatem, neque ipſa ſit corpus, licèt ſit corporea, tanquam principium corporis, ita educitur ex toto,& ex partibus materiæ à quibus dependet, quòd tamen in ſe non habet diſtinctionem totius, & partis, niſi vt *quò*, non denominatiuè,vt quòd etiam per accidens. Solùm ergo poteſt conuenire formæ extenſio, & diuiſibilitas per accidens ratione informationis diuiſibili modo factæ, vt dictum eſt, quæ non inuenitur in anima. Argumentum autem factum ſi aliquid probat non ſolùm diuiſibilitatem per accidens, ſed partes, & diuiſibilitatem per ſe probat in anima. Cæterum ſubſtantiæ ſpirituales, vt Angelus, & anima rationalis ſunt indiuiſibili modo poſitiuè, etiam in ordine ad locum quem tangunt ratione ſuæ indiuiſibilis virtutis, & ſic ſunt totum in toto, loco, & totum in parte loci, quod eſt proprium ſpiritualis entitatis. Et iſte eſt miraculoſus modus corporis Chriſti in Euchariſtia, quia cum ſit corpus habens quantitatem comparatur tamen ad locum modo indiuiſibili. Anima autem non eſt corpus, neque habet quantitatem in ſe, neque comparatur ad materiam, vt ad locum, ſed vt ad ſubſtantiam partialem cum qua componit, ſicque non eſt miraculum, quòd organizationem eius reſpiciat vnico, & indiuiſibili modo, vt diſpoſitionem vltimam.

Quod ſi inſtes. Nam anima eſt in loco ſaltem per accidens mediante eo corpore, in quo eſt, & tunc deſignata parte animalis, v.g. pede, vel ibi eſt tota anima; vel pars; ſi hoc ſecundum iam eſt diuiſibilis: ſi primum, ergo

erit

erit tota in toto, & tota in parte loci ſaltem per accidens, quia ſimiliter in alia parte animalis erit tota anima. *Reſpond.* Animam eſſe totam in qualibet parte materiæ, licèt non totaliter, quia poteſt etiam aliam partem informare. Quando autem comparatur ad locum mediante ipſo compoſito, & eius quantitate poteſt dici, quòd per accidens extrinſecè eſt diuiſibiliter in loco, ſcilicet ratione corporis diuiſibilis cui eſt vnita, ſicut Corpus Chriſti dicitur ratione ſpecierum eſſe in loco diuiſibili ſpecierum, ſed hoc dicitur per accidens extrinſecè, quia non reſultat in ipſo Corpore Chriſti aliqua intrinſeca correſpondentia ad locum ſpecierum, ſicut neque in Angelo, aut anima rationali quando ſunt in aliquo corpore, & mediante illo correſpondent loco corporis diuiſibili. Alio modo poteſt aliquid eſſe per accidens in loco, id eſt per aliud, ita tamen, quòd etiam intrinſecè detur in eo correſpondentia diuiſibilis ad locum ſicut qualitates corporeæ, & formæ inanimatæ quæ ſunt extenſo modo in corpore. Primo modo habet anima perfectorum animalium eſſe in loco per accidens, non vt quòd ſic enim eſſe ſpiritualis, ſed vt quò non ſecundo modo.

Ad ſecundam confirm. reſp. Idem argumentum debere ſolui in anima rationali, quæ etiam indiuiduatur per reſpectum ad corpus, cuius eſt forma, & tamen conſtat, quòd corpus includit materiam fluentem, & non eodem modo ſemper perſeuerantem. Dicimus ergo, quòd ſufficit ad indiuiduationem iſtarum animarum, quòd reſpiciant corpus idem numero identitate formali, licèt non materiali,

quia licèt partes fluant continuò, manent tamen ſub eadem ratione formali, quia manent ſub eadem ſucceſſione, diſpoſitione, & figura, & ordine ad eandem formam, vt abunde explicatum eſt q. 8 de gen. & q. 6. Phyſic. quòd verò dicitur formam equi, v. g. non eſſe eductam ab illa materia, quæ per nutritionem accedit. *Reſp.* Non eſſe eductam ab illa materialiter ſumpta, ſed ab illa formaliter, quatenus hæc continuatur, & ſubrogatur illi à qua educta fuit, & manet eadem cum illa ſub eadem formalitate, & diſpoſitione, & vlterius, quia licèt non educatur ab illa materia ſuccedente per nutritionem, vnitur tamen forma dependenter ab illa in conſeruari, & ita animæ iſtæ perfectorum animalium non remanent independentes in eſſe ſuo à materia, cui per nutritionem vniuntur, vt dictum eſt. *Vltim. arg.* Nam animæ perfectorum animalium modo diuiſibili informant, ergo ſunt diuiſibiles per accidens. Conſeq. patet, quia ex eo negamus eſſe diuiſibiles, quia modo diuiſibili non informant. Antec. prob. quia non informant omnes partes eodem modo, cum ſint etherogeneæ, & diſſimilares, & quælibet earum diuiſibilis, & extenſa, & diuiſibili modo ſuſcipiens informationem in ſe ipſa: ergo ab illarum extenſione, & diuiſibilitate denominatur anima per accidens diuiſibilis. Deindè, quia animæ imperfectorum animalium non minus habent corpus organicum, licèt imperfectum, quàm animæ perfectorum animalium. Niſi dicatur, quòd animalia imperfecta habent multiplicata organa, & duplicem appetitum, & potentiam motiuam, vt facta diuiſione

ſione quælibet pars moueri poſſit progreſſiuè; motus enim progreſſiuus ab appetitu,& phantaſia procedere debet, & ita niſi in qualibet parte reciſa maneat diſtinctus appetitus, & phantaſia,non poterit diſtinctus motus poni, hoc autem ſatis abſurdum videtur, & ſine fundamento, ergo idem dicendum eſt de perfectis, & imperfectis animalibus. Vndè Ariſtotel. lib. de iuuent. & ſenectut. cap.1. dicit: *Quod quædam animalia imperfecta ſunt inſecta, quia diuiſa non viuunt, vt apes, & veſpæ. Confirmatur*, quia multoties membra perfectorum animalium reciſa viuunt ſaltem paruo tempore, ſicut caput abſciſſum ſaltat & mouetur, & corpus etiam truncum aliquando mouetur, vt videtur admittere Ariſtot. 3. de partibus animalium cap.7. alijque id referunt. Certè abſciſſo capite adhuc videmus animalia palpitare, nec videtur ceſſare vita quouſque non totaliter perdat motum, non poteſt autem ceſſare motus cordis in illo inſtanti, quo caput eſt abſciſſum, ſed indiget tempore, vt deficiente ſanguine, & reſpiratione ſuffocetur. Denique experientia conſtat partem aliquam abſciſam, vt naſus, vel auricula, ſi cito iungatur, poſſe medicamentis reſtaurari ad vitam, ergo ſignum eſt animam manſiſſe ibi diuiſam, ſi enim amiſiſſet animam, non poſſet iterum viuificari, quia à priuatione ad habitum non eſt regreſſus.

Reſpondetur, negando antecedens. Ad primam probationem dicitur. Quòd licèt anima reſpiciat diuerſas partes organicas, vt diuerſo modo informabiles, & ex parte ſui diuiſibiles, tamen ex parte formæ, modo indiuiſibili,

bili, quia eminenti modo reſpicit omnia illa organa, vt vnicam diſpoſitionem vnico, & indiuiſibili modo requiſitam ſicut forma ignis reſpicit calorem vt octo in ſe quidem diuiſibilem per plures gradus, vnico tamen modo, & indiuiſibili reſpicitur à forma videlicet tanquam diſpoſitio vltima, & præciſe requiſita. Et argumentum ſi aliquid probaret etiam procederet contra animam rationalem, quæ non minus reſpicit plures partes organicas, vt diuerſas, & diuiſibili modo informabiles ex parte ſui, non ex parte formæ. Et licèt quælibet pars organica ſit extenſa, non tamen reddit informationem animæ diuiſibilem, quia ita illam informat, quòd non quælibet pars conſtituat animal, ſed omnes ſimul vt informatæ per modum vnius, ſunt vnicum animal.

Ad ſecundam probationem reſpondetur. Quòd etiam animæ animalium imperfectorum reſpiciunt diuerſa organa per modum vnicæ, & indiuiſibilis diſpoſitionis; ſed differentia eſt, quòd in animalibus imperfectis propter imperfectionem vitæ, & paucitatem actionum quas habent, cum paucioribus organis ſaluatur ſufficiens diſpoſitio in eis, quæ non ſaluatur in animalibus perfectis, & ideò facta diuiſione manent ea, quæ ad talem vitam ſufficiunt. Quæ eſt ſolutio S.Thom.quæſtion. de anima articul.10. ad 15. Nec nos dicimus, quòd in iſtis animalibus habentur organa duplicata, vel potentiæ, v. g. duplex appetitus, vel phantaſia, ſed habent tantum vnam animam, & appetitum in actu, ſed plures in potentia, & facta diuiſione plurificantur in actu ſicut res inanimatæ facta diuiſione fiunt

plu-

plura in actu, cum ante eſſent vnum. Et ſic facta diuiſione in animalibus imperfectis reſultant in partibus diuiſis diuerſæ animæ habentes in ſingulis diuerſum ſenſum, & appetitum, & organa, & ſic ratione huius dicuntur animæ illæ diuiſibiles. Quæ eſt ſolutio D.Th. q. de ſpiritualib. creat. art. 4. ad 19. & in 2. contra gent. cap. 58. vbi expreſsè dicit: *Quòd animalia quæ diuiſa viuunt habent in eadem parte motum, & ſenſum, & appetitum*. Vndè ſi taliter diuidantur iſta animalia, quòd non reſultent in illis diuerſa organa ſufficientia ad motum, non ampliùs viuunt diuiſa; vt ſi lacerta diuidatur à ſummo vſque deorſum. Ariſtot. autem in illo loco dicit, quòd inter ipſa animalia imperfecta, aliqua ſunt inſecta, vt veſpæ, & apes, alia annuloſa, vt lumbricæ, & hæc ſecunda diuiſa viuunt, & diſtinguntur ab illis inſectis, non verò negat omnia animalia imperfecta viuere deciſa. Et de his dicit, quòd habent vnum principium vitæ antequam diuidantur, ſed cum diuiduntur fiunt actu plura.

Ad Confirm. Reſpond. Quòd non eſt exiſtimandum animalia viuere abſciſo capite, & oppoſitum eſt fabuloſum, aut arte Dæmonis procuratum, vel ſi verè aliquando accidit, Dei virtute factum eſt in martyribus ad gloriam fidei. Cæterùm caput abſciſſum videtur aliquando ſaltare, & corpus palpitare non propter vitalem motum animæ, ſed propter agitationem ſpirituum, qui in ipſa receptione ictus conglobantur circa cor, aut caput, & ſi ſint fortes, & multiplicati, in illa vltima euaporatione efficiunt ſaltum, & mouent partem illam. Cor autem in corpore trunco ſi aliquantulum

vi-

viuit donec ſuffocetur, & ſpiritus vitales exhalentur, non fit ex eo quòd anima ſit diuiſa in capite, & in trunco, præſertim cum hoc videamus fieri in homine cuius anima non diuiditur, ſed quia nondum eſt ſeparata à trunco, donec deficiat cor. Quòd an ita ſit, quòd decapitato homine adhuc viuat paululum licèt ſine ſenſu, quia ablata eſt phantaſia, & ſpiritus animales diuiſo capite ceſſant, non ita magni momenti eſt, nec ad præſens pertinet id diſquirere. Ad experientiam de parte abſciſſa, quæ iterum vnitur reliquis, & viuit.

Reſpond. Quòd ſi ita eſt, licèt illa pars diuiſa verè ſit mortua, tamen quia adhuc omnes diſpoſitiones non ſunt plenè reſolutæ, ſed aliquæ ſimiles manent, non repugnat iterum conglutinari calori naturali, & ab ipſo corpore animato iterum diſponi vt viuificetur, ſicut etiam vulnus à natura curatur, & partes conglutinantur, & ſicut pars ipſa abſciſſa ſi comedatur, calore naturali poteſt iterum diſponi, vt informetur forma animæ. Vndè licèt à priuatione ad habitum non ſit regreſſus, quando forma totaliter eſt ablata ab aliquo corpore, ita quòd omninò eſt amiſſa, tamen ſi forma adhuc manet, non repugnat, quòd partem aliquam à ſe ſeparatam poſſit per diſpoſitiones iterum ad ſui informationem trahere ſicut quamcumque aliam materiam ex qua poteſt nutriri.

AR-

ARTICVLVS II.

Vtrùm potentiæ animæ ſint ab ipſa diſtinctæ, & ab ea dimanent?

MVlti negant diſtingui, & conſequenter negant dimanare. Vndè nos vtrumque coniungimus, quia vnum ab alio dependet.

Igitur, circa diſtinctionem potentiarum à ſubſtantia, cuius ſunt potentiæ variè diſſident authores. Quidam vniuerſaliter omnes potentias dicunt non diſtingui à ſubſtantia, nec realiter, nec formaliter. Ita multi ex Nominalibus, Gabr. Och. Greg. qui videri poſſunt apud Conimb. 2. de anim. cap. 3. q. 4. artic. 1. & apud Suarez in tract. de anima lib. 2. cap. 1. Et non deſunt aliqui, qui modò id defendant. Alij dicunt potentias diſtingui ab anima non realiter, ſed formaliter. Ità Scotus in 2. diſt. 16. quæſtione vnica, & eius ſchola. Alij diſtinguunt de potentijs intellectiuis, & ſenſitiuis à vegetatiuis, & dicunt potentias intellectiuas, & ſenſitiuas diſtingui realiter à ſubſtantia animæ, quia earum effectus, & operationes aliquid accidentale ſunt; potentias verò vegetatiuas, quia producunt ſubſtantiam, ſiuè generando, ſiuè nutriendo non diſtinguuntur à ſubſtantia animæ, quia id quod producunt ſubſtantia eſt. Ita Duran. in 1. diſt. 3. in ſecunda parte diſtinctionis quæſtione 2. & D. Bonauent. ibidem. Alij denique vniuerſaliter dicunt omnes potentias realiter diſtingui à ſubſtantia: quæ eſt communior ſententia authorum.

Di-

Dico ergo primo, potentiæ animæ ſiuè ſenſitiuæ, ſiuè intellectiuæ ſiuè vegetatiuæ realiter ab ipſa ſubſtantia animæ diſtinguuntur. Itaquè vbicumquè operatio diſtincta eſt ab ipſa ſubſtantia, quia accidentalis eſt, licèt effectus productus ſit ſubſtantia, principium proximum eliciтiuum accidentale eſſe debet. Hanc concluſionem tradidimus in quæſt. 12. Phyſicor. artic. 2. Eam tenet D. Thom. 1. p. q. 77. artic. 1. & quæſt. 54. artic. 3. & quæſt. de anima artic. 12. Sumiturque ex Ariſtot. in prædicamen. capit. de qualit. vbi inter ſpecies qualitatis ponit potentiam, & impotentiam, ergo ſentit potentiam non eſſe ſubſtantiam.

Fundamentum ſumitur tùm à poſteriori, tùm à priori. A poſteriori quidem, quia videmus dari plures virtutes actiuas, quæ ſunt accidentia ſuperaddita ſubſtantiæ ſicut calor poſitus in ferro actiuè calefacit, & frigus frigefacit manum, & tamen conſtat eſſe accidentia, quia ferrum aliquando habet calorem, aliquando non, ergo in ferro calor eſt accidens, ergo ſimiliter in igne, cuius eſt propria paſſio, cum ſit eiuſdem ſpeciei calor in ferro, & in igne: & quòd actiuè agat manifeſtum eſt, quia calor ferri cauſat calorem in manu, & non formaliter, quia non informat manum cum ſit in ferro, ergo actiuè. Similiter ergo anima habebit actiuas virtutes diſtinctas ab ipſa ſubſtantia animæ, quibus operetur operationes ſenſitiuas, & intellectiuas, quæ accidentales ſunt, & ſimiliter actiones partis vegetatiuæ, quæ minus nobiles ſunt, & medio calore, & frigore, cæteriſque qualitatibus primis perficiuntur. Nec poteſt dici, quòd anima,

quæ eſt ſubſtantia nobilior non indiget potentijs ſuperadditis, ſicut aliæ ſubſtantiæ. Nam contra eſt: quia idem poſſet dici de mixtis reſpectu elementorum, quòd quia nobiliora ſunt elementis, non indigebunt qualitatibus actiuis ſuperadditis, nec ſimiliter cœlum, cum tamen videamus mixta agere per iſtas qualitates elementales, quæ accidentia ſunt, & cœlum agit per lucem, quæ eſt accidens, quia aliquando abeſt, vt videmus in luna. Deindè quia ſi anima eſt nobilior ſubſtantia, quàm elementa, etiam habet nobiliores operationes; elementorum autem ignobiliores, quibus ita proportionatum eſt, ſicut anima ſuis operationibus, ergo non magis dicetur anima ſufficiens principium ad operandum per ſuam ſubſtantiam, quàm elementum. Denique ſi anima nobiliores operationes, vt intelligere, & ſentire, poteſt per ſuam ſubſtantiam immediatè elicere, etiam ignobiliores poterit, vt calefacere, aut exſiccare, & ſimilia, conſtat autem quòd ad iſtas actiones requirit accidentia ſuperaddita, ſcilicet calorem, qui aliquando adeſt, vel abeſt, & conſequenter accidens eſt, ergo omnes operationes anima elicit medio accidenti,

Aliud ſignum à poſteriori ſumitur: ex eo, quòd potentiæ animæ diſtinguntur inter ſe, ergo etiam ab anima, quia ſi in anima identificarentur etiam inter ſe, nam quæcumque ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe. Diſtingui autem inter ſe conſtat. Tùm quia vna mouet aliam, vel repugnat illi ſicut intellectus mouet voluntatem, & è contra, & appetitus repugnat voluntati, & rationi. Tùm

etiam

etiam, quia vna non ſuſcipit denominationem alterius, ſicut non verificatur, quòd intellectus velit, aut voluntas intelligat. Tùm quia recipiunt in ſe habitus, qui ſunt accidentia, ſiuè ſint acquiſiti, ſiuè infuſi, quæ aliquando adſunt, aliquando non, & inter ſe, diſtinguuntur realiter quia ſeparantur inter ſe ſicut fides poteſt eſſe ſine charitate, ergo ſicut iſti habitus ſunt accidentia, & tamen præbent virtutem operandi, ita potentiæ, quæ per tales habitus operantur accidentia erunt. Tùm denique, quia ipſæ potentiæ ſeparantur inter ſe, ſicut homo cœcus non habet potentiam viſiuam, & tamen habet auditiuam, per cæcitatem enim non amittit ſolum ipſum actum videndi, nam etiam dormiens amittit illum, & tamen non eſt cœcus, nec ſolum amittit potentiam quantùm ad modum operandi, ſed quoad ſubſtantiam, quia nullo modo poteſt videre, quid enim abſurdius, quàm quòd cœcus poſſit videre? quod poterit ſi potentiam videndi retinet, ergo potentia viſiua eſt accidens ſuperadditum ſubſtantiæ, quia adeſt, ſubſtantia ipſa animæ inuariata. Quòd ſi dicatur, cœcum non amittere potentiam videndi, ſed poni impedimentum in organo, quo poſito anima non poteſt videre, ex impedimento poſito, non ex potentia ablata. Contra eſt, quia ſi deſtructo organo adhuc manet potentia in anima, quia ipſa ſubſtantia animæ eſt potentia, ergo anima ſeparata habet iſtas potentias viſus, & auditus, &c. ſiquidem non diſtinguuntur ab illa, hoc autem eſt impoſſibile, quia anima ſeparata eſt entitas ſpiritualis, potentiæ autem viſiua, & auditiua, ſunt corpo-

reæ, quia modò corporeo operantur, & circa obiectum corporeum, & ratio formalis diſtinguens vnam ab alia, & conſtituens, corporea eſt, v.g. lucidum coloratum, aut ſonorum,&c. ergo non ſunt ipſa ſubſtantia animæ. Si autem iſtæ potentiæ ſunt in organo corporali, & cum ipſo identificantur ergo ſicut ipſa organa realiter inter ſe diſtinguuntur, quia ſunt diuerſæ partes animalis, ita, & ipſæ potentiæ,ergo non identificantur in aliquo tertio.

Scio non deeſſe recentiores aliquos qui admittunt in anima ſeparata manere omnes iſtas potentias, quia omnes illæ ſunt ipſa entitas animæ, vt potens exercere per organa corporalia ſuas ſenſationes: Et addunt, quòd ipſa poten ia viſiua entitatiuè eſt ſpiritualis, & actio videndi ſpiritualis, & ſolum connotatiuè, & extrinſecè dicitur corporea quatenus organo corporeo vtitur ad attingenda obiecta externa. Ita probabile reputat P. Leſſius de ſummo bono lib.2. cap. 8. & alij Recentiores, Cæterum aſſertio hæc euertit multa Philoſophiæ principia, quæ tangunt potentiarum diſtinctionem, & conſtitutionem, præſertim quia actio, & obiectum circa quòd verſatur, neceſſariò proportionari debent inter ſe, & adæquari, cum omnino eſſentialis ratio actus erga aliquod obiectum ſit. Si ergo actio viſiua entitatiuè ſpiritualis eſt, & à ſpirituali vt animæ exit, opportet, quòd proportionetur, & ſpecificetur ab obiecto ſpirituali, quòd illius ſpiritualis actionis proprium, & per ſe obiectnm ſit,eiuſque entitatem ſpiritalem ſpecificet.Quod ſi ita eſt, ergo quando anima videt, vel audit, exercet actum reſpicientem obie-

obiectum ſpirituale, ergo indiget lumine, & ſpeciebus ſpiritualibus, ergo immateriali, & ſpirituali modo tendit ad tale obiectum ſpirituale, ergo ille actus intellectio eſt, quia ſpiritualis, & immaterialis, & ſpeciebus, ac lumine ſpiritualibus elicitus, quid ergo illi deeſt vt ſit intellectio? Et ſic confundetur intellectio cum ſenſatione. Deinde quodnam eſt illud obiectum ſpirituale circa quod verſatur auditio, vel viſio, aut guſtus entitatiuè, quando nihil de obiecto ſpirituali recordantibus, actus horum ſenſuum exercentur? Item ſpecies ſenſibiles, aut tollendæ ſunt, vt ſuperfluæ, aut ab illis emanabit actus in etitate ſpiritualis, ſcilicet viſio, & auditio. Denique ſimiliter dicetur, quòd actiones animæ vegetatiuæ, nutritio, & generatio entitatiuè ſpirituales ſunt, & connotatiuè, ſeu ratione organorum ſolum dicentur corporeæ, ſi enim potentiæ animæ ſunt eius entitas ſpiritualis, etiam iſtæ potentiæ ſpirituales earumque actiones ſpirituales erunt entitatiue. Conſtat autem nullum dari obiectum ſpirituale, vnde poſſint deſumere iſtæ actiones ſpiritualitatem, neque modo aliquo ſpirituali fieri. Ergo hæc abſurda ſunt.

Ratio autem à priori concluſionis poſitæ, eſt generalis pro omni ſubſtantia creata, & non ſolùm pro anima, & à nobis explicata eſt in q. 12. Phyſic. citata. Et breuiter reducitur ad duo principia: Primum, quòd operatio in creaturis eſt accidens. Secundùm quia potentiæ ſpecificantur ab operatione, ſeu actu, ſubſtantiæ autem non conuenit ſpecificari ab aliquo extra ſe. Hoc ſecundum principium art. ſeq. explicabitur, vbi oſtendemus

demus quomodo potentiæ ſpecificentur ab actu, & obiecto. Primum verò per ſe notum eſt: conſtat enim quòd operatio eſt aliquid procedens à ſubſtantia, & aliquando illi adeſt aliquando abeſt, nec ſemper operans eſt in actu ſecundo. Ex hoc verò deducitur, quòd ſi operatio eſt accidens, potentia quæ eſt principium proximum elicitiuum illius, & ſpecificatur ab illa debet eſſe accidens diſtinctum à ſubſtantia. Hæc conſequentia aliquibus difficilis videtur, & vrgetur aliquibus inſtantijs, quas adduximus, & ſoluimus dicta q. 12. Eſt tamen ea cònſequentia expreſſa D.Thom. q. illa 77. art. 1. vbi inquit, *quod ſi actus non eſſet in genere ſubſtantiæ, potentia quæ dicitur ad illum actum non poteſt eſſe in genere ſubſtantiæ.* Vbi pondero illud verbum, *potentia quæ dicitur ad illum actum:* aliud eſt enim potentia capax actus, ſiuè ordinata, aut condiuiſa actui, aliud, potentia quæ dicitur ad actum. Potentia enim, quæ dicitur ad actum importat potentiam ſpecificabilem ab actu, & ad illum eſſentialitèr ſe habentem. Subſtantia autem non poteſt ſpecificari ab operatione, quia in ſe,& in ſua ſpecie,& quidditate non pendet ab actu ſecundo, qui eſt operatio, eo quòd actus ſecundus eſt accidens, accidens autem ſupponit totam ſubſtantiam conſtitutam, ſiquidem ab illa ſuſtentatur in eſſe, ergo ſubſtantia non ſpecificatur ab actu, quia ſi ſpecificaretur non eſſet conſtituta in ſpecie ante actum. Si ergo datur potentia ſpecificabilis ab actu, impoſſibile eſt, quòd ſi operatio eſt accidens, ſpecificabilis ſit ſubſtantia, & ſic benè valet illa conſequentia, quòd ſi

ſpe-

ſpecificatiuum eſt accidens, ſpecificabile non eſt ſubſtantia. Quòd verò debeat poni actus, & potentia in eodem genere, ideſt in eodem prædicamento, nec ſomn auit D. Thom. nec ad propoſitum conducebat, quin potiùs oppoſitum docet in 1. diſt. 7. q. 1. art. 2. ad 2. Niſi genus latiſſimè ſumamus pro genere ſubſtantiæ, vt ſic, & accidens vt ſic, in his enim duobus benè ſequitur, quòd ſi potentia eſſentialiter eſt ordinata, & ſpecificabilis, ab aliquo, & hoc à quo ſpecificatur eſt accidens, talis potentia non eſt in genere ſubſtantiæ, non quia actus, & potentia debeant eſſe in eodem prædicamento cum ipſa potentia; quæ eſt qualitas dicatur ſpecificari ab actione, quæ eſt aliud prædicamentum, ſed quia potentia quæ eſt ſpecificabilis non poteſt eſſe in genere ſubſtantiæ, ſi ſpecificatur ab accidenti, quia ſubſtantia ab accidenti ſpecificari non poteſt, cum ſit ad ſe, & non ad aliud extra ſe, cum non ſit entis ens.

Vndè ſequitur, quòd etiam potentiæ vegetatiuæ debent diſtingui ab ipſa ſubſtantia animæ, quia licèt habeant pro effectu producto ſubſtantiam, operatio tamen ipſa, qua producunt, accidens eſt, quia adeſt, & abeſt operanti, & ad illam ordinatur per ſe, & ſpecificatur potentia, ergo debet potentia ipſa eſſe diſtincta à ſubſtantia, quæ ſpecificabilis non eſt ab accidenti. Quòd autem debeat aliquis actus ſpecificari ab obiecto, & aliqua virtus ab actu, oſtendemus ſeq. art.

Deniquè, alia ratio D. Thom. explicata à nobis eſt citato loco Phyſic. quia ſi ſubſtantia eſſet immediatum principium operandi ſem-

ſemper eſſet actu operans, ſicut quia eſt forma immediatè informans, quando eſt in materia ſemper actu informat, & quia immediatè ab ea emanant paſſiones, ſemper actu emanant, ergo ſimiliter ſi per ſe, & immediatè operaretur, ſemper actu eſſet operans, quia ratione ſuæ actualitatis operaretur, ſicut ratione actualitatis informat, ergo eodem modo eſſet actu operans, ſicut actu informans, & actu emanans. Quòd ſi hoc inſtetur in ipſa forma accidentali, v.g. in calore, qui per ſe ipſum eſt forma informans ſubiectum, & tamen per ſe ipſum eſt potentia immediata reſpectu calefactionis.

Reſpondet. Quòd calor non eſt principium primum operandi, ſed tanquam inſtrumentum ſubſtantiæ quam ſupponit vt radicem, & ideò non operatur per ſe ipſum, ſed beneficio ſubſtantiæ, non autem informat beneficio ſubſtantiæ, ſed per ſe, & ita eſt capax, vt ſit operans in potentia, & non ſemper in actu ſicut ipſa ſubſtantia, cuius eſt inſtrumentum. Et ſimiliter ſubſtantia, quia ſolum eſt radix operandi, & non immediatum principium, non eſt ſemper in actu operans, quia de ſe non habet omnia requiſita extrinſeca ad operandum in actu, ſed indiget potentia ſuperaddita, & applicatione, & alijs multis, vt ſit in actu ſecundo operans.

Dico ſecundò, Potentiæ dimanant ab anima, non per veram productionem ab anima elicitam, ſed ad eius productionem conſecutam. De iſta dimanatione videantur, quæ diximus. 12. Phyſic. art. vlt. & q. 22. art. 2. In communi conſtat, ſubſtantiam habere aliquam cau-

cauſalitatem erga proprias paſſiones, cum ſit ſufficiens principium in ſubſtantia, vt ei conueniant, & cum ea connectantur paſſiones, ſicut quòd igni conueniat calor, & ſoli lux, & rurſus proprietates dependent ab ipſa ſubſtantia, quia ſunt accidentia eius, & experientia ipſa videmus ab aqua remoto igne emanare motum, ergo eſt aliqua dependentia iſtarum paſſionum ab ipſa ſubſtantia, ergò eſt aliqua cauſalitas, principium enim à quo aliquid dependet in eſſe, cauſa eſt.

Difficultas eſt, an ſit cauſalitas effectiua, nam quod ſit cauſalitas materialis inter ſubſtantiam, & proprias paſſiones, non eſt dubium, quia eſt ſubiectum illarum, ſed talis cauſalitas, etiam conuenit ſubſtantiæ reſpectu accidentium communium, quæ recipit: vndè ex hoc non diſcernitur propria ratio emanationis. Quòd verò habeat rationem cauſæ finalis, non eſt etiam difficultas, quia ſubſtantia eſt principale operans, & propria paſſio eſt tanquam inſtrumentum illi deſeruiens, ergo habet ipſam pro fine. Imò, & aliquid habet de cauſa formali, quatenus ipſa eſſentia eſt ratio formalis propter quam connectitur, & conueniunt ipſi tales paſſiones, ratio autem formalis ad cauſalitatem formalem pertinet. Sed tota difficultas eſt in efficientia. Et conſiſtit in hoc, quia vel illa dimanatio eſt vera, & propria actio, ſeù cauſalitas effectiua, vel non. Si non, ergo proprietates non dimanant à natura in genere cauſæ efficientis, quia cauſa efficiens ſine efficientia, & actione intelligi non poteſt, & ſic reſtabit inquirendum, quo modo paſſiones cauſentur

tur

tur ab eſſentia. Neque enim valet dicere, quòd reſultant, vel emanant, hoc enim eſt verbis ludere, inquirimus enim, quid eſt illa reſultantia, & illa emanatio, ſi non eſt efficientia, & quomodò natura dicatur producere paſſiones ſuas, & cauſare, ſi efficienter non attingit. Si verò dimanatio eſt propria actio, & efficientia ſequuntur duo magna abſurda. Primum, quòd ſubſtantia per ſe immediatè ſit operatiua. Secundùm, quod aliquid producat effectum in ſe ipſo, & ſic erit ſimul mouens, & motum, agens, & patiens, quod ſæpè negauimus in q. 22. & 23 Phyſ. & 1. de gener. q. 5. Nec poteſt dici, quòd cauſantur ab eſſentia non per actionem ipſius, ſed generantis, quia ſic non producentur propriè, & per ſe ab eſſentia, à qua dimanant, & redit argumentum, quòd eſſentia non erit cauſa productiua paſſionum.

Propter hoc P. Suar. tract. de anima lib. 2. cap. 3. num. 10. & diſp. 28. Meth. ſect. 3. nu. 4. & 5. exiſtimat, quòd dimanatio eſt vera, & propria actio naturæ diſtincta ab actione generantis, quia producitur ſubſtantialem, abſolutè tamen docet dicendum eſſe, quòd generans non ſolùm generat formam ſubſtantiam, ſed etiam paſſiones, ſaltem mediatè, quia pertinet ad agens producere ſubſtantiam inſtructam ſuis principijs, & accidentibus, quibus indiget ad operandum. Nihilominùs non minus vrgetur hæc ſententia argumentis factis, nam generans, vel omninò ſiſtit, & terminat actionem ſuam in productione ſubſtantiæ, & vlterius non tranſit ad attingendum ipſas proprietates, vel actione ſua verè attingit illas.

Si primum, ergo nullo influxu pendent propriæ paſſiones ab agente principali, quia non poteſt alia cauſalitate attingere, quàm efficienti, & hæc tota ſiſtit, & conſumitur in ipſa ſubſtantia producta, neque vlterius tranſit, ſeù influit, ergo propriæ paſſiones nulla cauſalitate intrinſeca, & propria attinguntur à principali agente, quòd enim mediet ipſa ſubſtantia nihil refert, ſi phyſicè, & realitèr ipſum generans non influit actione ſua in ipſa accidentia; vndè ſequitur non poſſe generans perfectè ponere extra cauſas ſuum genitum in eo ſtatu, quo poſſit ſe conſeruare, & operari (dependet enim à diſpoſitionibus, & multò magis à proprijs paſſionibus quæ ſæpè diſpoſitiones eſſe ſolent) ſi non poteſt illas producere, & attingere. Si verò dicatur ſecundum, ergo fruſtra ponitur ſimilis actio ex parte ipſius eſſentiæ, ſeù ſubſtantiæ, ad quid enim ſeruiunt iſtæ duæ actiones, altera generantis, altera eſſentiæ, à qua dimanat paſſio? Siquidem prima, quæ eſt generantis ſufficit, verè enim generans ſufficiens eſt ad producendum ſubſtantiam, & paſſiones, ſicut eſt ſufficiens dare eſſe ipſi ſubſtantiæ, quod dependet à paſſionibus, & diſpoſitionibus. Ac denique, vel vtraque actio ex æquo ſe habet ad productionem talis proprietatis, vel non. Si ex æquo, ergo altera actio ex illis ſuperfluit, idem enim facit vna, quod altera, & ſic vtraque etiam poterit dici dimanatio, cum tamen à generante nullo modo dicantur dimanare paſſiones. Si non ex æquo, reſtat explicare in quo differant iſtæ duæ efficientiæ, ſcilicèt illa quæ eſt ab eſſentia, & quæ eſt à generante.

Qua-

Quare dicendum eſt cum D. Thom. 1. p. q.77. art.6. ad 3. quòd emanatio propriorum accidentium non eſt per tranſmutationem, ſed per naturalem reſultantiam, ſicut ex vno naturailter aliud reſultat, & in ſolutione ad ſecundum dixerat, quòd ſubiectum eſt cauſa quodammodo actiua reſpectu proprij accidentis.

Quod in citatis locis Phyſ. ſic explicauimus, quòd emanatio reſpectu eſſentiæ non eſt actio, ſed naturalis connexio, reſpectu autem generantis actio eſt, quæ quidem immediatè attingit ſubſtantiam, & quia ſubſtantia tali proprietati connexa eſt, ideò mediante tali connexione attingit ipſam proprietatem. Itaque emanatio entitatiuè eſt ipſa actio generantis, quæ ſubſtantiam, & proprietates attingit, denominatiuè verò induit formalitatem dimanationis reſpectu eſſentiæ, qua eſt medium ſeù ratio ipſa eſſentia, vt actio agentis non in ſubſtantia ſiſtat, ſed vlterius ad proprietatem tranſeat, & dicitur ab ea dimanare propria paſſio, quia ſe habet vt ratio, & medium, à quo generatio habet attingere ipſam propriam paſſionem, & non ſiſtere in ſubſtantia. Et vocatur naturalis reſultantia ideſt tranſitus actionis ad vlteriorem terminum in vi naturalis connexionis, ſed tamen ipſa eſſentia non eſt primum principium, vndè incipit illa actio, incipit enim à generante, ideoque non dicitur propriè efficiens; ſed eſt medium, vt actio attingat vlteriorem terminum propter connexionem cum illo, & ideò dicitur quodammodo actiua. Iſte modus probabilior eſt, quia ſaluat veram, & propriam effi-

tientiam reſpectu proprietatum paſſionum, ſed non diſtinctam ab actione generantis, ne cogamur ponere duplicem actionem reſpectu propriæ paſſionis, alteram ab eſſentia, alteram à generante, vel negare, quòd generans influat, & attingat ipſas paſſiones.

Vndè non obſtat difficultas ſupra allata, reſpondetur enim, quòd dimanatio entitatiuè eſt actio propriè dicta, ſed quia habet duo principia, alterum à quo primò egreditur, ſcilicèt generans, alterum, medio quo attingit propriam paſſionem, quia connectitur cum illa, ideò reſpectu primi dicitur actio, ſeù operatio, reſpectu ſecundi emanatio, ſeù reſultantia. Nec ſequuntur illa inconuenientia ibi inſinuata, quia ſubſtantia immediate non agit actione puopriè dicta, ſiquidem illa emanatio vt actio eſt, procedit à generante, mediante eius virtute actiua, ab ipſa autem re genita, cuius eſt propria paſſio illa, quæ dimanat, non procedit primò, & per ſe illa actio, ſed eſt ab illa, vt à medio connexo per ſe cum paſſione, vt explicatum eſt, quod non repugnat ipſi ſubſtantiæ. Nec ſequitur, quòd idem moueat ſe ipſum, quia cum illa actio primò, & per ſe procedat à generante iam inuenitur diſtinctio inter mouens, & motum, ſicut eſt inter generans, & genitum. Et ad vltimam replicam Reſp. quod propria paſſio producitur ab eſſentia, à qua dimanat in virtute ipſius generantis, vt primò terminate ad ſe, & mediantè ſe ad paſſionem, non per aliam actionem diſtinctam à generatione entitatiuè.

Dico tertio, etiam vna potentia, ſeù propria paſſio poteſt emanare ab alterà, & non imme-

immediatè ab eſſentia, quando inter ipſas po-tentias inuenitur aliquis ordo, ſeù ſubordinatio. Eſt D.Thom.1.p.quæſt. 77. art.7.ad 1.& videli etiam poteſt in 1.diſt.3. quæſt.4.artic. 2. & in 2.diſt.24. q.1.art. 2. Eſt tamen contra P. Suar. loco citato de anima, num. 16. & 17. Deducitur tamen manifeſtè ex dictis, ſiquidem ibi ponitur emanatio vnius ab alio, vbi ponitur neceſſaria connexio vnius cùm alio ordinatè ſe habens, ità quòd vnum eſt ratio alterius, ſed etiam inter ipſas potentias inuenitur huiuſmodi connexio, & ordo, ità quòd vna non conuenit niſi mediante alia, ſicut voluntas non niſi mediante intellectu, & ſenſus exteriores ſunt propter interiores, ergo iſtæ potentiæ, ita attinguntur à generante, quòd vna eſt ratio, ſeù medium attingendi aliam, nec poteſt illa generatio æquè immediatè omnes attingere, ſed ideò attingit vnum quia eſt connexa cùm alia, ſicut ideò attingit primam paſſionem, quia eſt connexa cùm eſſentia.

Sed inſtat, Pater Suarez, quia neque inter potentias diuerſorum graduum, neque inter potentias eiuſdem gradus inuenitur talis actiua emanatio, ergo. Non inter potentias diuerſorum graduum, quia non apparet quomodo ab intellectu dimanet potentia ſentiendi, vel nutriendi, ita quòd habeat efficientiam in illa, præſertim quia ad efficiendum requiritur exiſtentia, intellectus autem non prius exiſtit quam ſenſus, ſed è contra, eò quòd gradus ſenſitiuus ordine executionis præcedit rationalem. Additur etiam exemplum in rebus inanimatis, ſicut humiditatis in aere non

oritur effectiuè à calore neque è contra, ergò idem erit in potentijs animæ. Neque etiam inter potentias eiuſdem gradus, v.g. inter potentias ſenſitiuas apparet, quomodò effectiuè emanet viſus ab auditu, vel è contra. Et ratio eſt, quia ab illo dimanat aliquid effectiuè, à quo dependet effectiuè, conſtat autem, quòd in operatione vitali, viſus non pendet ab auditu, neque è contra, ſed omnes potentiæ dependent immediatè ab anima in ſuis actibus, ergo, & in ſui emanatione. Ac denique ſicut anima confert immediatè eſſe vegetatiuum, & ſenſitiuum cur non poterit immediatè conferre omnes potentias, ſicut & immediatè influit in illas?

Reſpond. ad primam inſtantiam, quòd ab intellectu immediatè, & ſecundum ſe non dimanat potentia vegetatiua, & nutritiua, ſed mediate quatenùs intellectus eſt coniunctus corpori, & ab intellectu, vt coniuncto dimanat ſenſus internus, vt ei miniſtrans, & à ſenſu interno externus, qui ei miniſtrat, & à ſenſibus externis præſertim à tactu nutritiua, & generatiua, quæ eorum temperamento deſeruiunt. In plantis autem potentiæ nutritiua, & generatiua, cum non ſint coniunctæ ſuperiori gradui non dimanabunt ab aliqua potentia priori, ſed vna ab alia, vel ab ipſa anima. Nec obſtat, quòd hæc cauſalis eſt falſa, quia aliquid eſt rationale, & ſenſibile, ergo rationale non eſt cauſa potentiarum ſenſibilium, & emanationis earum. Reſpond. enim: quòd illa non eſt bona cauſalis, quaſi, ſit adæquata, vel in genere cauſæ formalis, eſt tamen recta in genere cauſæ finalis, quatenus ſenſus deſer-

deſeruit intellectui, vt principaliori, & eſt quædam participatio illius. Emanatio autem vnius potentiæ ab alia non fundatur niſi in ſubordinatione potentiæ imperfectioris ad perfectiorem, ſemper enim dimanat imperfectius ab eo, quod perfectius eſt, non è contra, vt docet D. Thom. quæſt. illa 77. artic. 7. vbi inquit: *Quòd potentiæ animæ, quæ ſunt priores ſecundùm ordinem perfectionis, & naturæ, ſunt principia aliarum per modum finis, & actiui principij*; emanatio autem fundatur in connexione vnius cum alio, quatenus eſt id, à quo aliud participatur, ſiuè per modum finis.

Ad id, quod dicitur requiri exiſtentiam ad efficientiam emanationis. Reſpond. requiri exiſtentiam in ipſo efficiente à quo primò, & per ſe oritur iſta productio, & hoc eſt generans, vel eius virtus, non tamèn requiritur, quòd præcedat exiſtentia in facto eſſe in ipſa eſſentia, à qua dimanat propria paſſio, quia non eſt principium ipſius actionis, ſed connexionis primi termini producti, qui eſt ſubſtantia cum ſecundo termino qui eſt propria paſſio. Et ita Diuus Thom. locis ſupra citatis excludit prioritatem durationis inter eſſentiam, & paſſiones, ſufficit enim, quòd complete in facto eſſe ſimul exiſtant non quòd prius.

Quod verò additur de proprietatibus rei inanimatæ Reſpondetur, quòd ſi in eis fuerit connexio, & ſubordinatio non eſt inconueniens, quòd vna oriatur ex alia, v.g. quòd ex ſummo calore in igne oriatur ſiccitas, & ab humiditate in aere calor, eo quòd vnum deſeruit alteri. Si verò nullam connexionem

habent, ita quòd vnum non deſeruiat alteri, non emanabit, vna mediante altera, quia deeſt ſubordinatio.

Ad ſecundam inſtantiam reſpond. quòd viſus non emanat ab auditu, vel è contra, quia inter iſtas potentias non eſt ordo, vel ſubordinatio inter ſe, ſed ab aliquo tertio priori, v.g. ab aliquo ſenſu interiori, cui miniſtrant. Non dimanat autem vna potentia ab alia niſi inter eas ſit ordinatio, & connexio. Vndè non eſt neceſſaria dependentia effectiua, & motio vnius potentiæ erga aliā in operatione ſua ſufficit aliqua participatio ab illa, & quòd miniſtret, ſeù deſeruiat illi, ſicut dicit D.Tho.q. 77.art.7. *Quòd potentiæ, quæ ſunt priores ſecundum ordinem perfectionis, & naturæ, ſunt principia aliorum per modum finis, & actiui principij.* Videmus enim, quòd ſenſus eſt propter intellectum, non è conuerſo, ſenſus enim eſt quædam deficiens participatio intellectus. Quare non oportet attendere ad motionem, qua vna potentia mouet aliam ordine executionis, cum potius ſenſus exterior moueat interiorem, & interior intellectum, nec tamen ab illo dimanat, ſed potiùs attendenda eſt perfectio finis ita quòd aliqua potentia ſit ſuperior, cui inferiores miniſtrent, vel à qua participent perfectionem, ab illa enim dimanant propter connexionem, & ſubordinationem ad illam.

Nec obſtat: quòd generatio, quæ in ratione actionis eſt emanatio priùs in executione attingit imperfectum, quàm perfectum, vt vegetatiuum, quàm ſenſitiuum, & ſenſitiuum, quàm rationale.

Reſp.

Reſp. Enim quòd generatio diſpoſitiuè conſiderata, & quando eſt in fieri prius attingit impe fectum, quàm perfectum, ſiquidem diſpoſitiuè procedit. Cæterum conſiderata perfectè, & conſumatiuè, quando vltimò formam introducit, tunc è conuerſo ſe habet, priùs enim attingit perfectiorem rationem, quàm imperfectam, ſicut priùs attingit formam ſubſtantialem, quàm accidentalem, eo quòd ſpecificatur generatio ſic conſiderata ab eo, quod eſt vltimum, & ſpecificum in tali forma, diſtinguitur enim generatio hominis à generatione equi pænes gradum ſpecificum, & athomum vtriuſque non pænes genericos, & ſic etiam priùs attingit potentias, ſeù proprias paſſiones gradus ſpecifici, & vltimi, quã gradus imperfectioris, & communioris, quæ illi deſeruiunt. Et in generatione hominis, licèt intellectus ſecundùm ſe emanet ab anima, vt creata à Deo, tamen intellectus, vt vnitus corpori, etiam attingitur à generante veniente animam, ab illo autem vt vnito dimanant ſenſus non ab eo abſolutè, quia ſolùm miniſtrant illi vt vnito.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Contra primam concluſionem adduximus, & ſoluimus inſtantias, quæſt. 12. Phyſic. citata. Solùm in præſenti addimus tria vrgeri præcipuè ab authoribus oppoſitæ ſententiæ. *Primum*, quia diſtinctio potentiarum à ſubſtantia eſt multiplicatio entitatum ſine cauſa, & eadem difficultas remanet in explicando, quomodò eadem forma ſub-

ſtantialis poſſit eſſe principium radicaliter operans, ac ſi ſit formaliter, & immediatè operans, & è conuerſo in ipſa forma accidentali eadem eſt difficultas quomodo poſſit eſſe principium immediatum operandi, & tamen etiam eſt actus immediatè terminans generationem accidentalem, & formalitèr informans. *Secundo* fit inſtantia, cur repugnabit dari aliquam ſubſtantiam, quæ eminenter contineat vim accidentalis potentiæ, ſi enim vna forma ſubſtantialis poteſt eminenter continere gradum alterius, cur non poterit eminenter continere gradum accidentis? Et ſic per ſe ipſam immediatè operari. *Tertia* inſtantia eſt, quia ſi diſtinguerentur potentiæ, & propriæ paſſiones ab eſſentia, poſſent ſeparatæ ab illa conſeruari ſaltem diuinitus, & ſic potentia viſiua ſeparata poſſet videre, & intellectus intelligere ſine principio vitali intelligente, & vidente: & tunc maneret anima æquè viua, & intellectiua ſicut antea, alias eſſet deſtructa, ergo & aliquam operationem haberet, quia ſine operatione nulla eſt vita.

Reſpondetur ad primam inſtantiam. Neceſſitatem illius multiplicationis ſatis ſupra explicatam eſſe, quòd verò ſubſtantia radicaliter ſit operatiua per ſe ipſam non habet eandem difficultatem, quia iſta radicalis ratio non exigit amplius quàm actualitatem ipſam conſtitutiuam naturæ ſine alio ordine dependente, & ſpecificabili ab operatione accidentali, ſed ſolum, quòd ſit talis cui debeatur potentia proximè operatiua. At verò quòd ſit potentia proximè operatiuà eſt impoſſibile ſuppoſito, quòd operatio eſt accidens, vt neceſ-

ſario

ſariò eſt in creaturis, quia eſt egreſſio ab operante, & aliquando conuenit illi, aliquando non: ergo etiam impoſſibile eſt, quòd potentia ordinata, & ſpecificabilis à tali operatione (ſpecificari autem potentias ab actu oſtendemus articulo ſequenti) non ſit accidentalis, eo quòd de ratione potentiæ eſt, quòd ſit reducibilis in actum, & conſequenter minor illo: ergo eſt accidens ſicut ille, licèt enim potentia viſiua videatur eminentior actu, & operatione ſua, quatenùs producit illam, tamen quia non eſt potentia per ſe reducta, & conſtituta in actu, & ordinabilis, & ſpecificabilis ab ipſa, ratione cuius actus ſecundus eſt perfectior actu primo, vt dicitur prima ſecundæ, q.71. art. 5. Neque eſt ſimile de emanatione, quæ non eſt operatio primò exiſtens à ſubſtantia, ſed à generante media natura rei productæ. Neque etiam eſt ſimile de forma accidentali, quia hoc ipſo, quòd accidentalis eſt, eſt entis ens, & informat ſubiectum non vt abſolutè ſit, ſed vt ad aliquid deſeruiat, & talis forma non repugnat, quòd hoc modo informet, & ſimul operetur, vt immediatum principium efficiendi, forma autem ſubſtantialis non informat, nec terminat generationem, vt forma ordinabilis, & ſpecificabilis ab altero, nec vt entis ens, ſed vt abſolute conſtituens eſſe, & ideò non currit ſimilis ratio, ſicut in forma accidentali.

Ad ſecundam inſtantiam reſpondetur, ex dictis; repugnare, quòd aliqua ſubſtantia creata ſit immediatum principium operandi, eo quòd non poteſt dari ſubſtantia creata, cuius

operatio non ſit accidens, ſed ſubſtantia ipſa ſiquidem omnis operatio eſt cauſalitas, & egreſſio ipſa ab operante, eique adeſſe, & abeſſe ſine deſtructione ſubiecti poteſt, & ita oportet, quòd potentia immediatè elicitiua talis operationis, & in actu primo ſe habens ad illam ſit etiam accidens, eo quòd omnis potentia eſt minor actu ſecundo, & ordinabilis, & ſpecificabilis ab ipſo. Et non repugnat quòd vna ſubſtantia eminenter contineat aliam non tamen, quòd perſe ipſpam ſine accidentibus exerceat ſuas operationes, eo quòd indigentia accidentium fundatur in limitatione ſubſtantiæ, quæ nunquam poteſt tolli hoc ipſo, quòd creata eſt: diuerſitas verò gradus non fundatur in ſola limitatione, ſed in ordine ſuparioris, & inferioris, non repugnat autem, quòd ordo, vel genus ſuperius faciat eminentiori modo id, quod inferius, quia continet illud, ideò enim ſuperioris ordinis eſt, neque hoc tollit limitationem rei creatæ, quæ gradus iſtos admittit, ſicut tolleretur limitatio, ſi non indigeret ſubſtantia accidentibus.

Ad tertiam inſtantiam dicitur, Non apparere implicationem manifeſtam, quòd propriæ paſſiones, quæ ſunt realiter diſtinctæ à ſubiecto diuinitus ſeparentur ab illo, ſicut quantitas quæ eſt propria paſsio coporis ſeparatur in Euchariſtia. De quo videatur Magiſter Bannez. 1. p. q. 77. art. 1. dub. 1. ad 4. Potentiæ autem vitales ſi ſeparentur, exiſtent quidem ſine ſubiecto, ſed non operabuntur vitaliter ſine illo propter eſſentialem dependentiam vitalis motus à principio intrinſeco, quòd eſt anima, quæ eſt primum principium

ſe

ſe mouens. Et in illo caſu anima ſine potentijs dicetur intellectiua, & ſenſitiua radicaliter, non formaliter proximè, ſicut aqua calida eſt radicaliter frigida, & ſic propoſitiones, in quibus affirmantur propriæ paſſiones, poſſunt falſificari quoad actualem conuenientiam, licèt non quoad radicalem, & quoad debitum.

Contra ſecundam concluſionem objicitur: quia ſi propriæ paſſiones emanant à ſubiecto, non poteſt reddi ratio cur quibuſdam proprietatibus ablatis, ſeù impeditis aliæ reſultent, vt ablata frigiditate aquæ reſultat alia frigiditas, & ablato motu grauis reſultat alius; quibuſbuſdam verò paſſionibus ablatis, aliæ non reſultant, ſicut ablato viſu non reſultat alius, & ablato motu cordis non reſultat alius. Et ablata exiſtentia, vel ſubſiſtentia non reſultaret alia, quia non eſſet à quo reſultaret.

Secundo fit argumentum ad probandum non poſſe eadem actione produci animam, & eius potentias ex P. Searez, tractatu de anima, libro ſecundo, cap. 3. nu. 6. & 10. nam anima non producit ſe ipſam, & tamen verè producit ſuas potentias, ergo non poteſt actio productione illius eſſe productiua potentiarum. Deinde, quia iſtæ actiones ſeparantur ſiquidem poteſt Deus creare animam impediendo emanationem intellectus, & poſtea tollere impedimentum; tunc verè producetur intellectus extra cauſas, & non per creationem, quæ iam tranſacta eſt, ergo alia actione. Et idem eſt in aqua, quæ ablato frigore per calorem iterum reducitur ad frigiditatem, idenim fit per nouum motum, quo paulatim,

& ſucceſſiuè reducitur, ergo diſtincta actione ab illa, quo primò producta eſt.

Denique, quia ſi actio generantis eſt quæ terminatur mediate ad potentias, & ideò dicitur emanatio, ergo nullo modo poteſt attribui ipſi eſſentiæ productio, & emanatio talium paſſionum, ſiquidem actio illa generantis non poteſt egredi ab ipſa eſſentia, ergo neque conſtituere illam cauſantem, ſeu efficientem proprias paſſiones, quia non emittit ex ſe illam actionem, ſiquidem egreditur à generante: ſiquidem egreditur ab eſſentia, hoc eſt quod intenditur.

Ad primum reſpondetur, proprias paſſiones eſſe in duplici differentia, quædam, quæ emanant ab eſſentia cum dependentia ab aliquo extrinſeco tanquam à conditione, vel ſtatu, ſine quo non conueniunt, quædam verò emanant abſolutè ab eſſentia ſine dependentia ab aliquo extrinſeco. Quæ hoc ſecundo modo ſe habent etiam ſi impediantur, dimanare iterùm poſſunt, dum ipſa natura, vel eſſentia non deſtruitur. Quæ verò primo modo ſe habent, non poterunt dimanare ab eſſentia niſi talis conditio, vel ſtatus requiſitus ponatur, & quia hoc non ſemper eſt in poteſtate ipſius naturæ, ideò non ſemper emanat propria paſſio ſemel impedita. Sic potentia viſiua ſi ſemel amittatur non emanat ab anima, quia dependet ex diſpoſitione organi, in quo ſubiectatur, & hoc naturaliter reparari non poteſt, ſi ſemel deſtruatur. Si tamen reparetur diuinitus, ſtatim reſultabit ab anima. Vt autem reſultet frigus ab aqua, vel motus à lapide extra centrum non requirit

rit iſtam reparationem organorum, ſed ſolum ablationem impedimenti. Motus autem cordis ſemel amiſſus reparari non poteſt, quia eo ablato non manet anima, quæ eſt principium emanationis eius, & ideò non poteſt iterum emanare, niſi iterum anima vniatur, quod ſolùm poteſt fieri à Deo. Subſiſtentia autem, & exiſtenia poterunt iterum reſultare ex vi prioris actionis, ſi ſemel impediantur, dummodò maneat ipſa natura, quæ erat in alio, nam ſi non remanet, non mirum, quòd iterum non reſultent.

Ad ſecundum argumentum ex Patre Suarez, reſpondetur, quòd actio generatiua, & productiua paſſionum eſt virtualiter multiplex, & diuerſam denominationem ſuſcipit attingendo diuerſos terminos ordinatè ſe habentes, & ita atracto primo termino non ampliùs dicitur illum producere, ſed in virtute illius tranſit ad ſecundum, illumq; producit iam non producendo primum, nec tamen idcircò debet diſtingui duplex actio, ſed vna virtualiter attingens diuerſos terminos.

Ad ſec ndam partem argumenti reſpondetur, non ſeparari actiones, quæ adæquatè, & totaliter ſint diſtinctæ, ſed ſolùm nouum complementum, & explicationem ſuperaddi ad actionem priorem, quæ fuerat impedita reſpectu ſui termini ſecundarij. Vndè ſi creatur anima impedito intellectu, poſtea ſublato impedimento non fit noua creatio, neque actio, totaliter, & adæquatè diſtincta à creatione, ſed prima creatio, quæ virtualiter manet in anima, ſublato impedimento accipit non actionem nouam, ſed complementum,

& ex-

& explicationem ſui, reſpectu termini, ad quem fuit impedita. Et quoties impeditur illa actio, iterùm ſi tollatur impedimentum complet, & explicari poſtulat in illum terminum ſecundarium, qui ſibi debetur. Et ita rectè dicit Caiet. 1. par. quæſt. 18. art. 1. quòd illa emanatio propriæ paſſionis erat cōplementum primæ generationis: ſicut ſi modò natura humana dimitteretur à verbo propria ſubſiſtentia reſultaret ex vi primæ generationis. Nec ponimus, quòd illa prima actio, quæ iam formaliter, & entitatiuè ceſſauerat, reuiuiſcat quando fit noua emanatio propriæ paſſionis, ſed dicimus, quòd virtualitèr manet in ipſa ſubſtantia, quatenus manet primarius eius terminus productus, & in vi illius primæ productionis in illo termino manentis, reſultat, non actio noua, ſed complementum nouum prioris productionis, vt habet connexionem eſſentia cum illa paſſione.

Et ſi inſtes quia hoc, quod nos vocamus complementum actionis præteritæ, re vera actio eſt, cum ſit vera productio nouæ illius proprietatis, & aliquando eſt cum nouo motu, vt cum aqua ſucceſſiuè reducitur in frigiditatem, quæ fuerat amiſſa. Solùm ergo verbis ludimus vocando complementum actionis, quod verè eſt actio.

Reſpondetur, vocari à nobis complementum, & non actionem nouam, quia ſolùm reſpicit partem illius actionis, & non totum, quòd ipſa poterat: actio enim generatiua, ſi non impediretur potens erat producere ſubſtantiam, & proprias paſſiones: poſito autem impedimento, quando de nouo reſul-

tat paſſio, illa noua reſultantia ſolùm eſt po-tens in propriam paſſionem, non in ſubſtantiam, & propriam paſſionem ſimul, & hoc quod eſt attingere propriam paſſionem habet in vi connexionis eſſentiæ iam productæ cum tali paſſione, & quia producta fuit non ſolum, vt eſſet in ſe, ſed vt propriam paſſionem haberet ſibi connexam, impeditur verò illa actio non vt ſit eſſentia, ſed vt in illa ſit paſſio, ſublato impedimento explicatur actio quoad partem ſui, non ſit actio noua. Rectè ergò vocatur complementum actionis, & non integra, & adæquata actio. Quòd verò aliquando fiat cum nouo motu hoc ipſum virtualiter continetur in vi prioris productionis; cui non ſolum debetur, vt propria paſſio fiat in ſubiecto, quod producitur, ſed etiam, quòd expellatur ſuum contrarium ſi ibi ſit, & cum remotione illius fiat: illa autem actio, ſeù emanatio prout eſt à contrario in contrarium dicitur motus.

Ad vltimam partem argumenti Reſpon. Quòd actio egrediens à generante non egreditur ab eſſentia primordialiter, & per ſe, & eo modo, quo à generante, hoc enim repugnat cum iam ſit egreſſa illa actio, ſed eſt ab eſſentia, vt à medio, ratione, cuius illa actio tranſit ad vlteriorem terminum propter connexionem, quam habet cum eſſentia, non eſt autem inconueniens, quòd eadem actio pendeat à duplici principio, non vt æque immediate egrediens ab vtroque, ſed ab vno, vt à primo principio proceſſionis, ab altero, vt à medio quaſi connectente, & dante rationem vt tranſeat ad vlteriorem terminum. Et ita eſſen-

eſſentia non cauſat paſſiones per cauſalitatem totaliter alienam, ſed etiam propriam ſui non vt à primo egrediente, ſed vt ab applicante, & mediante, ſicut actio, quæ eſt à principali agente, eſt etiam ab inſtrumento, non vt à primo principio, ſed vt à deferente, & applicante virtutem agentis ad talem effectum, & ſimiliter à cauſa prima, & ſecunda dependet eadem actio, ſecundùm diuerſam ſubordinationem. Et hæc actio per ſe vna habet vnum terminum adæquatum per ſe, plures autem inadæquatos, & ordinate ſe habentes, vnum ſcilicet primarium, & ſpecificatiuum, alterum ſecundarium, & conſequentem, ſicut ignis plura corpora calefacit, & ſol plura ſubiecta illuminat.

ARTICVLVS III.

Vtrùm potentiæ ſpecificentur, & diſtinguantur per actus, & obiecta?

GEneraliter loquendo conſtat potentias, habitus, & actus eſſe quoddam genus entis, nec purè abſolutum, nec purè relatiuum, ſed habere rationem abſoluti cum aliquo reſpectu tranſcendentali ad alterum, eo quod tribuuntur à natura in ordine ad alterum, ad quòd deſeruiunt, & ideò non ſunt purè abſoluta, & quia deſeruiunt non ad purè reſpiciendum, ſed ad operandum, ideò non ſe habent, vt purè relatiua. Sed tamen quia eſſentialiter, & intrinſecè, ideſt ex proprietate ſuæ naturæ ordinantur ad alterum, ideò dicuntur ſpecificari ab illo. Et inquirimus

tria

tria. *Primum*, in quo genere cauſæ dependeant, & accipiant ſpecificationem ab altero. *Secundum*, quomodo ſumatur vnitas, & diſtinctio potentiarum ab vnitate, vel diſtinctione obiecti, an à formali, vel à reali vnitate; & quid ſit in obiecto formalis, & propria ratio obiectiua. *Tertium*, an ſit eadem ratio ſpecificandi in potentijs, & in actibus.

Circa primam difficultatem, vt Caiet. rectè obſeruat. 1. par. quæſt. 77. art. 3. potentias diſtingui per actus, & obiecta quatuor modis intelligi poteſt.

Primò, quòd ly *per* dicat cauſam intrinſecam, ideſt, differentiam ipſam ſpecificam potentiarum, & hoc nullus poteſt dicere, cum conſtet obiectum eſſe extra ipſum actum, & potentiam; & ſic non poſſe eſſe intrinſecam eius differentiam.

Secundò, poteſt intelligi, quòd diſtinguantur per actus, & obiecta non tanquam per cauſas, ſed tanquam per effectus ſecutos, vt per aliquid poſterius. Sed hoc non eſt diſtinguere potentias verè, & propriè per actus, & obiecta, ſed diſtinctas ſupponere, & ſolùm earum diſtinctionem tanquam per effectum, vel ſignum manifeſtare, ſiquidem actus, vt effectus, eſt aliquid poſterius ipſa vnitate, vel diſtinctione potentiæ, & ſic iam ſupponit illam, non cauſat, atque adeò ſolùm poteſt eſſe ſignum, & manifeſtatiuum eius. Non autem in præſenti non inquirimus an potentiæ manifeſtentur diſtinctæ per actus, & obiecta, ſed an diſtinguantur.

Tertiò intelligi poteſt, quòd potentiæ dependeant ab actu, & obiecto, non vt à cauſa ſpe-

ſpecificante ſecundùm ſpecialem modum cauſandi, ſed ea ratione communi, qua omnes res pendent à cauſis extrinſecis, ſcilicet à finali, & efficienti, reſpectus enim ad iſtas cauſas tranſcendentaliter, & intimè imbibitur in omni re creata.

Quartò, denique poteſt intelligi diſtingui potentias per actus, & obiecta tanquam per cauſas quidem extrinſecas, ſed non illa ſolùm ratione communi, qua res omnes tranſcendentalem ordinem dicunt ad cauſam efficientem, & finalem, ſed ſpeciali ratione, quatenùs licèt extrinſeca principia, ſint, pertinent tamen ad diffinitiuum principium potentiarum, quòd eſt induere rationem cauſæ formalis extrinſecæ.

Hæc eſt communis Thomiſtarum ſententia quam his verbis expreſſit S. Thom. 1. par. quæſt. 77. artic. 1. ad 1. *Actus licèt ſit poſterior potentia in eſſe, tamen eſt prior in intentione ſecundùm rationem, ſicut finis agente; obiectum autem licèt ſit extrinſecum, eſt tamen principium, vel finis actionis, principio autem, & fini proportionantur ea quæ ſunt extrinſeca rei.* Vbi in prioribus verbis excludit opinionem, quæ ſpecificat potentias ab actibus, & tanquam à poſteriori, dum diſtinguit in actu rationem effectus ſecundùm quam eſt poſterior in eſſe, eo quòd efficiens propriè reſpicit in effectu dare illi eſſe, & exiſtentiam ſeù ponere extra cauſas, & ſic actus in quantum eſt quidam effectus, ideſt vt habet exiſtentiam à cauſa, ſic non ſpecificat illam; ſpecificatio enim abſtrahit ab eſſe. Alio modo ſumimus actum, vt eſt prior in intentione ſe-

cundùm

ſundùm rationem , vbi non ſumitur actus prout eſt quædam entitas , ſeù effectus productus in ſua exiſtentia, ſed ſecundùm rationem ſuam, ideſt , ſecundùm formalem rationem, qua reſpiciuntur ad potentiam. Quòd in vltimis verbis declarat, dùm dicit : *Quòd principio, & fini proportionantur , ea quæ ſunt extrinſeca rei.* Vbi per ly extrinſeca , excludit ſenſum illum, quòd obiecta ſint intrinſecæ differentiæ potentiarum. Et per ly proportionantur, excludit ſententiam illam de ſpecificatione ab obiecto , ſecundùm comunem rationem cauſæ agentis, vel finalis eo quòd proportio, & coaptatio ad alterum reſpicit illud ſecundũ id quod eſſentiale eſt tali proportioni ſecundũ rationem exiſtentiæ , coaptatio enim vnius rei cum alia cui proportionatur, non eſt dependẽtia in exiſtendo, ſed ab exiſtentia abſtrahit , & ad definitionem pertinet ipſius proportionis.

Et ex hoc ſumitur fundamentum prædictæ ſententiæ , quia omnis dependentia quam imaginari poſſumus, vel eſt in ipſa ratione exiſtentiæ, vel vt abſtrahit ab exiſtentia in ipſa conſtitutione eſſentiæ . Quæ dependent ab alio in exiſtentia , prout ſic non ſpecificantur ab illo , ſpecificatio enim , & definitio abſtrahunt ab exiſtentia , quia exiſtentia nulli rei creatæ eſſentialis eſt , neque ad definitionem pertinet : conſtat autem , quòd omnis dependentia ab efficienti eſt ſolum dependentia quoad exiſtentiam, quia efficiens, vt tale ſolum reſpicit rem ſub exiſtentia ſeù vt ponendam extra cauſas ; & eodem modo finis ſolùm habet mouere efficiens ad agendum , & conſequenter in eadem linea reſpicit effectum

ctum, ſcilicet in ordine ad exiſtendum. Vnde reſpectus ad efficiens, & ad finem, prout ſic non ſpecificat, quia non reſpicit definitionem rei ſecundùm ſe, ſed ſub exiſtentia. Conſtat autem dari aliqua, quæ non ſolum in ſui definitione, & ſpecie ſecundùm ſe ſumpta dicunt ordinem ad alterum, ad quod definiuntur, & ſine quo non conſtituitur eorum ſpecies, ſicut patet in his quorum eſſentia conſiſtit in proportione, & coaptatione cum altero, ſicut ſe habet potentia, & actus ad obiecta, ergò ſpecificantur per illa, non ſecundùm ordinem efficientis, & finis, quæ licèt ſint cauſæ extrinſecæ, tamen non reſpiciunt rem niſi ſecundùm ordinem exiſtentiæ, non ſine illa, ergo reſpiciunt illa ſecundùm rationem cauſæ formalis materialis enim hic locum non habet (materia enim non eſt obiectum, ſed ſubiectum rei) & non ſecundùm rationem cauſæ formalis intrinſecæ, quia obiectum eſt extra potentiam, & ſeparatum ab ipſa, ergo ſecundùm rationem cauſæ formalis extrinſecæ.

Quod ſi dicas, nam potentia paſſiua non minus ſpecificatur ab obiecto, & actu, quàm actiua, & tamen paſſiua ſolum poteſt ſpecificari à mouente à quo patitur, mouens autem, & efficiens idem ſunt, ergo ruit doctrina tradita, quia vel debemus ponere aliquid ſpecificari per ordinem ad efficiens, vel negare, quòd potentia paſſiua ſpecificetur à ſuo principio extrinſeco, quod eſt mouens.

Reſpond. doctrinam traditam in vtraque potentia procedere, tàm paſſiua, quàm actiua, vt expreſſit S. Thom. 2. de anima lect. 6. dicens: *Quòd quia potentia eſt quoddam principium*

pium agendi, vel patiendi oportet, quòd actus ponantur in definitionibus potentiarum: conſtat autem, quòd non minus eſſentialiter, & per ſe ordinatur potentia actiua ad actum quem facit, quàm paſſiua ad actum quem recipit, actiua autem ſpecificatur ab actu quem facit, non quatenus facit, ſic enim ponit illum in eſſe, ſed quatenus proportionatur illi, vt faciat ex proportione enim ad actum, & obiectum conſtat ſpecificatio per proportionem ad actum quem recipit, & ad obiectum à quo mouetur. Vndè obiectum mouens potentiam paſſiuam dicitur determinare ad actum, & mouere per modum principij formalis, & non mouet quoad exercitium tantum ſed quoad ſpecificationem, vt docet Diu. Thom. 1.2. q.9. art.1. datur ergo motio potentiæ paſſiuæ non effectiua, ſed formalis, & ſpecificatiua. Imò finis licèt ſpeficet actum humanum, non tamen id facit finalizando, & ſub cauſalitate finis, ſed vt induit rationem obiecti, vt benè aduertit Caiet. 1.2. q.1. art.3. Et ita alia eſt cauſalitas, ſeù motio finis, & efficientis, alia obiecti, vt formalizantis, & ſpecificantis. Quare potentia paſſiua non ſpecificatur à mouente, vt mouens eſt, quoad exercitium, ſed à mouente quoad ſpecificationem, & per modum principij formalis, quod eſt ipſa forma, vt ratio agendo formalizans, non à motione efficientis, vt efficiens eſt.

Quod ſi dicas, nam D.Thom. in locis citatis, quando explicat quomodo potentia, & actus ſpecificantur ab obiecto ponit exemplum in cauſis efficientibus, ſicut calefactio inquit,

eſt à calore, & infrigidatio à frigore, ergo ſentit, quòd principium ſpecificans eſt effectiuum, calefactio enim effectiue eſt à calore.

Reſpond. Quòd D. Thom. non ſumit ſpecificationem à principio effectiuo quomodocumque, ſed vt fundante, ſeù habente proportionem formalem, quatenus ſcilicet eſt cauſa efficiens per ſe perſeitate quarti modi, vt calidum calefacit, ſic enim calefactio ſpecificatur à calido, vt à ratione formali, per ſe enim petit talem proportionem, nec poteſt intelligi calefactio per ſe in quarto modo niſi à calido, & ſic intrat in conceptu eſſentiali calefactionis, non quatenus efficiens illius præciſe, ſed quatenus proportionem perſeitatis quarti modi fundans.

Quòd ſi ſit cauſa æquiuoca calefactionis, erit virtualiter, & eminenter in quarto modo ſicut eminenter eſt calidum; omne autem calidum in quarto modo per ſe calefacit, ſicut ædificator ædificat, & medicus curat, ſiuè ſit formaliter talis, ſiuè eminenter.

SECVNDA DIFFICVLTAS.

Circa ſecundam difficultatem preſupponenda ſunt duo. Primùm, quòd in obiecto aliud eſt ipſa entitas, quæ materialiter in eo conſideratur, aliud ipſa formalitas obiecti ſecundùm quam pertinet ad talem potentiam, & actum, illumque ſpecificat, aut diſtinguit: quæ formalitas nihil aliud eſt quàm proportio ipſa, ſeù coaptatio cum tali actu, vel potentia, proportio autem reſpectus eſt. Et hinc contingit poſſe plura obiecta entitatiuè, & materiali-

riali-

rialiter diuerſa conuenire in vna formaliter obiectiua, & è contra poſſe in vna entitate materiali obiecti fundari diuerſas formalitates obiectiuas, ſicut manifeſtè patet exemplis; videmus enim corpora ſubſtantialiter diuerſa, vt lapis, lignum, homo, conuenire in vna ratione colorati, & proportione mouendi viſum: & è contra eandem entitatem, v.g. lapidem fundare formalitatem viſibilis, vt coloratum, & tangibilis, vt frigidum, & intelligibilis, vt ſubſtantiam, & generabilis, vt è materia producibilis, & creabilis, vt ex nihilo factibilis. Vnde benè dixit Caiet. 1. part. quæſt. 1. artic. 3. aliam eſſe diuiſionem rei vt res, aliam obiecti, vt obiectum. Et ſcientiæ dicuntur ſecari, ſicut, & res, non quidem in eſſe rei, ſed in eſſe, & formalitate obiecti.

Ex quo colligitur quid ſit obiectum formale, quid materiale, quid adæquatum. Dicitur enim obiectum adæquatum, illa ratio quæ terminat, & complectitur quidquid poteſt cadere ſub attingentia alicuius potentiæ, ſiuè primariò, ſiuè ſecundariò tàm quoad rationem formalem ſub qua attingitur, quàm quoad materiale, quoad attingitur. Obiectum formale dicitur illa formalitas, ſeù reſpectus ſecundùm, quem fit proportio, & coaptatio inter obiectum & potentiam. Materiale dicitur illud, quod tali habitudini, ſeù formalitati ſubſternitur, & ſubiectum eius eſt. Sunt autem diuerſi termini quibus explicantur rationes iſtæ obiectiuæ, ſicut dicitur ratio formalis *ſub qua*, ratio formalis *quæ*, obiectum, *quòd*. Ratio formalis ſub qua ſumitur dupliciter, vno modo, vt tenet ſe ex parte potentiæ, ſeù habitus, & ſic eſt

ipſa vltima ratio virtutis, quà determinatur,& proportionatur erga tale obiectum. Alio modo ſumitur ex parte ipſius obiecti, & ſic eſt vltima formalitas proportionans, & coaptans obiectum potentiæ, vel actui ſicut in obiecto viſibili color non eſt vltimum, quod proportionat obiectum viſui, ſed lux, & ideò lux poteſt dici ratio ſub qua ex parte potentiæ. Ratio *quæ* dicitur ſolùm ex parte obiecti, non ex parte potentiæ, & eſt illa formalitas quæ conſtituit obiectum attingibile à potentia, vel actu, etiam ſi non ſit vltima formalitas, ſicut color eſt ratio quæ attingitur in corpore, & non ſolum lucidum. Non tamen repugnat quòd etiam aliquid, quod eſt ratio ſub qua ex parte obiecti, ſit etiam ratio quæ attingitur tanquam vltimum, ſicut lux attingitur in re viſibili. Denique obiectum, *quod* eſt ipſum totum, quod conſtat ex obiecto materiali, & formali, in hoc enim fertur potentia, non tanquam in rationem, ſeù formam attingendi, ſed tanquam in rem attactam.

Secundò, ſupponimus non attendi formaliter in obiecto potentiæ, realitatem, ſeù entitatem prout habet eſſe in ſe, ſed proportionem, & coaptationem ad potentiam. Quæ quidem proportio, vt ſubiectiuè exiſtat in re, debet eſſe realis, ſed ſecundùm comparationem ad potentiam non conſideratur formaliter, quòd ſit ſubiectiuè in ipſa re, ſed quòd ſe habet obiectiuè ad talem potentiam, licèt aliundè ſi potentia ipſa ſolum reſpiciat ens reale, etiam in ratione obiecti realitatem petat, non prout exiſtentem, ſed prout comparatam ad potentiam, exiſtentia enim ſemper

eſt

eſt in ordine ad ſe, & ſubiectiuè, ad potentiam autem ſemper ſe habet obiectiuè. Vnde ens rationis licèt in ſe ſubiectiuè non habeat realitatem, poteſt tamen eſſe obiectum actus intellectus, & ſpecificare illum ratione proportionis obiectiuæ quam induit in ordine ad intellectum quando habet fundamentum reale, & ad inſtar realitatis concipitur, tunc enim perficere, & ſpecificare poteſt intellectum perfectione reali, non innata ſibi, aut exiſtente in ſe, ſed emendicata, & appropriata ab entitate reali ad cuius inſtar obiectiuè concipitur, vt diximus in logica quæſt. 1. art. 3. ad 1. Et ita licèt realitas, & entitas ſubiectiuè conſiderata conueniat enti reali, & rationis analogicè, & non eodem modo ſimpliciter; obiectiuè tamen ſimpliciter, & vniuocè inueniri poteſt in ente rationis, quia ſuppoſita emendicatione ab ente reali, & fundamento ipſius, proportio ipſa, & coaptatio ad potentiam quæ ſola pertinet ad rationem obiectiuam, per ſe inuenitur, quia verè, & propriè coaptatur, ita vt verum, & proprium actum intelligendi terminet, ſicut alia obiecta.

Nec obſtat, quòd ens rationis habet eſſe per ipſum actum intellectus, ergo non perficit, nec ſpecificat illum, ſed perficitur ab illo. Reſpondetur enim, quòd ens rationis habet eſſe ab intellectu per modum exiſtentiæ non realiter, ſed denominatiuè, ſcilicet quantùm ad denominationem cogniti quæ conſequitur actum intellectus, & ideò talis denominatio conſecuta non eſt ratio perficiens intellectum, ſed vt effecta, & conſecu-

ta, perficit autem] ens rationis intellectum in quantum antecedenter ad iſtam denominationem, ratione ſui fundamenti induit coaptationem, & proportionem obiectiuam qua verè, & propriè terminat, vt obiectum intellectus, eo quòd licèt ſit ens fictum, non tamen fictè obijcitur, & intelligitur, ſed verum actum terminat vera terminatione etſi ficta entitate.

His poſitis difficultas eſt quomodo diſtinctio realis potentiarum, & actuum ſumi poſſit ab obiectis non realiter diſtinctis, ſed ſolùm formaliter, vel ſecundùm rationem. Multi enim difficile intelligunt quomodo ſola diſtinctio rationis in obiectis poſſit diſtinctionem realem cauſare in potentijs, ſicut verum, & bonum quæ in obiectis ſolum ratione, diſtinguuntur cauſant diſtinctionem realem in intellectu, & voluntate. Cæterùm in hoc non inuenio ſpecialem difficultatem, quia obiectum non diſtinguit potentias, vel actus ratione diſtinctionis quam in ſe habeat, ſed ratione ſpecificationis quam præbet hoc ipſo, quòd ſpecificat obiectiuè, & ſpecificatio ipſa realis eſt, vtpotè actibus, & potentijs realibus conueniens, ſic enim diſtinctio realis eſſe debet, quia realitas ſpecificans realem diſtinctionem inuoluit. Non eſt autem difficile intelligere, quòd cauſa, ſeù virtus quæ entitatiuè eſt vna cauſet effectus realiter diſtinctos, quia non cauſat illos per diſtinctionem quam in ſe habet, ſed per virtutem, quæ potiùs quantò magis eſt vnita, ſeù vna plures effectus facit, ſicut patet in virtute ſolis, & in virtute diuina, reſpectu omnium creaturarum. Sic ſimiliter in obie-

ctis benè ſtat, quòd enticatiuè obiectum ſit vnum, & tamen cauſare poſſit diuerſas ſpecificationes reales, quia virtualiter eſt multiplex, & in illo fundantur diuerſæ rationes formales; de quo videri poteſt Caiet. 1. p. q. 77. art. 3. circa ſolutionem ad tertium. Vbi etiam S. Thom. docet, quòd id, quod eſt idem ſecundùm rem, & diuerſum ſecundùm rationem poteſt ad diuerſas animæ potentias pertinere. Et videri etiam poteſt ibidem q. 59. art. 2. ad 2. vbi oſtendit intellectum, & voluntatem differre realiter, etiam ſi verum, & bonum, quæ ſunt eius obiecta differant ratione; eo quòd diuerſitas potentiarum non ſumitur ex diſtinctione materiali obiectorum, ſed ex formali.

TERTIA DIFFICVLTAS.

CIrca tertiam difficultatem an ſit eadem ratio ſpecificandi in potentijs, & in actibus. *Reſpond.* iuxtà D. Thom. q. 77. citata potentias ſpecificari ab actibus immediatè, & idem eſt de habitibus, quia habent rationem actus primi, immediatus autem ordo actus primi eſt ad actum ſecundum, licèt potentia ſit principium operatiuum magis vniuerſale, & indifferens, quam actus, habitus verò magis determinatum, & magis ſe habet, vt principium diſpoſitiuum ad operandum quàm per ſe primò operatiuum, vt diximus in Logica quæſt. 18. at verò actus ſecundus cùm ſit ipſa operatio non ordinatur ad vlteriorem actum, ſed ſolùm ordinatur immediatè ad obiectū circa quod verſatur, & ita ſpecificatus

ab illo, obſeruando tamen id quod dictum eſt, quòd ſpecificatio iſta, & diſtinctio ſumatur ex diuerſo obiecto formali, non materiali.

Et hoc quidem non ſolùm habet verùm in actibus immanentibus, ſed etiam in tranſeuntibus qui ſumunt ſuam diuerſam ſpecificationem ex obiectis formaliter conſideratis, & non ſolùm materialiter, licèt oppoſitum probabilius iudicet Suarez tract. de anima lib. 2. cap. 2. num. 15. & videri etiam poteſt diſp. 47. metaph. ſect. 2. & 3. Sed tamen oppoſitum diximus in 5. Phyſic. q. 19. artic. 1. Et conſtat in multis actionibus quæ verſantur circa eundem terminum materialem, & tamen ſpecie diſtinguuntur, ſicut idem homo poteſt fieri per generationem, creationem, & tranſubſtantiationem quæ ſunt actiones ſpecie diuerſæ: & circa eundem locum poteſt terminari aſcenſus, & deſcenſus, & motus obliquus, & idem viuens produci ab alio viuente generatione vitali, vel à ſole, generatione non vitali, & multa alia exempla multiplicari poſſunt in actionibus tranſeuntibus, in quibus attingitur idem terminus materialis, ſub diuerſa tamen formalitate, imò circa eundem terminum numero datur diuerſus modus agendi cauſæ ſuperioris, & inferioris. Verum quidem eſt; quòd vt ibidem notauimus quando actiones ſpecie diſtinctæ circa eundem terminum verſantur non ſolùm differunt ex parte modi tendendi, ſed ex parte alicuius formalitatis attactæ, & reducentis in termino ad quem, ita quòd aliquid producatur ab vna actione, quod non ab alia per ſe loquendo, vt ibidem inductione oſtendimus.

In

In actionibus autem immanentibus non eſt neceſſe, quòd ex parte obiecti attacti aliquid attingatur per vnum actum, quod non per alium, ſed ſufficiat, quòd ex parte medij, & modi attingendi ſit diuerſitas, ſicut eadem concluſio quæ ſcitur per medium phyſicum, & per medium mathematicum non differt ex parte rei ſcitæ, ſed ex parte medij, ſeù principiorum quibus probatur, vel manifeſtatur vna, vel altera, quod eſt differre ex parte diuerſæ ſcibilitatis.

Quòd ſi dicas, quia in obiecto nihil reale eſt ſic attingi ab actu immanente, ſed denominatio quædam ex trinſeca. *Reſpondet.* obiectum non dici formare, nec ſpecificare actum ratione denominationis extrinſecæ deſumptæ, ab actu tendente ad ſe, ſic enim daretur circulus in ſpecificatione actuum, quia actus deſumitur ab obiecto formali, & obiectum formale ex eo, quod attingitur à tali actu, ſicque præſupponeretur actus, vt obiectum haberet formalitatem ſpecificantem ſi formalitas illa eſſet extrinſeca denominatio ab actu deſumpta. Formalitas ergo ſpecificatiua obiecti fundatur in ipſo obiecto antecedenter ad actum, & ad ipſam denominationem ex illo deriuatam, & eſt ipſa proportio qua obiectum eſt attingibile, & terminabile tali modo ab actu non denominatio illa qua attactum eſt ab actu. Hæc autem proportio, & coaptatio obiecti, vel realiter, & intrinſecè eſt in ipſo obiecto, quia ex ſe fundat talem cognoſcibilitatem in propria entitate, vel eſt realitas connotata ab ipſo ſi ex proprijs, & intrinſecis non cognoſcatur, ſed ad inſtar al-

Digitized by Google

terius, & conotatiuè ad alterum.

Quomodo verò diſtinguantur obiectum motiuum, & terminatiuum, latè diximus in Logica, quæſtion. 21. artic. 4.

De ſubiecto verò potentiarum, an ſit compoſitum, vel ipſa anima, non eſt ſpecialis difficultas præter eam quæ à nobis diſcuſſa eſt de ſubiecto omnium accidentium lib. 1. de generat. quæſtion. 9. artic. 3. Quot autem ſint genera potentiarum in viuentibus iam ſupra quæſt. præcedenti oſtendimus eſſe quinque, quod ibi explicatum eſt.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur, quia vnica potentia poteſt reſpicere plura obiecta, etiam realiter diuerſa, & è contra vnum obiectum poteſt reſpici à potentijs realiter diuerſis, ergo non adæquatur inter ſe multitudo obiectorum, & vnica potentia indiuiſibilis, vel è contra. Nec ſufficit dicere, quòd licèt obiecta ſint plura ſpecie diuerſa, actus tamen qui eſt immediatum ſpecificatiuum potentiæ eſt vnius ſpeciei. Nam contra eſt, quia etiam in eadem potentia inueniuntur actus ſpecie diuerſi, vt actus fidei, ſcientiæ, opinionis, &c. Et ſimiliter in voluntate, ergo eadem manet difficultas. *Confirmat.* quia potentia eſt vna, ergo ſpecificatiuum vnum, ergo vel actus ſolum, vel obiectum ſolum, non autem actus, & obiectum. *Reſpondetur*, ex dictis potentiam non ſpecificari ab obiectis materialiter ſumptis, ſed formaliter, & ſecundùm illam proportionem qua coaptantur potentiæ, vnde

& ſi ſint plura obiecta formaliter, ſemper erunt plures potentiæ, licèt ſint vnum entitatiuè; & materialiter, & ſimiliter è contra, etiam ſi ſint plura materialiter, ſi in formalitate vna conueniunt, eandem potentiam ſpecificabunt. Quod verò dicitur de actibus ſpecie diſtinctis. Reſpondetur, dari quidem in aliqua potentia plures actus ſpecie diuerſos, ſecundùm ſuas peculiares rationes, & obiecta quæ attingunt, conuenire tamen in aliqua ratione vniuerſaliori ſecundùm quam procedunt à potentia, & iſta ratio quæ ſuperior eſt, & vniuerſalior reſpectu actuum, eſt adæquata, & ſpecificatiua reſpectu potentiæ, quæ eſt principium magis vniuerſale, quàm quilibet actus, & ita vniuerſalius ſpecificatiuum reſpicit, qua ratione dixit S. Thom. prima ſecundæ quæſtione 54. articul. primo ad primum, quòd potentiæ differunt ſecundùm rationem genericam obiectorum, habitus verò ſecundùm ſpecificam.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd non repugnat eſſe vnum ſpecificatiuum potentiæ immediatum, aliud mediatum, & ſic ſpecificatur potentia immediatè ab actibus, vt conueniunt in vno modo procedendi, vel immutandi illam, mediatè verò ab obiectis, quatenus illo modo ſunt attingibilia ab omni actu talis potentiæ, ſicut enim potentiæ, reſpiciunt, & ordinantur ad actus, ita actus ad obiecta. Nec obſtat, quòd actio ſpecificatur à principio, vt ſæpè dicit D. Thom. & ſic non poteſt ſpecificari à termino qui eſt obiectum. Reſpondetur enim, quòd in potentijs cognoſcitiuis, etiam obiectum habet rationem princi-

Digitized by Google

pij, quatenus per modum ſpeciei concurrit fœcundando potentiam, in alijs autem ſpecificatur actio à principio non vt purè effectiuo, ſed vt formaliter proportionato ipſi termino ad quem, & ordinato ad illum in quarto modo per ſe, vt diximus; & ſic non excludit terminum obiectiuum in ipſamet proportione, quæ ad illum eſt.

Secundo arguitur, quia actus, & obiecta ſunt poſteriora potentijs, actus enim procedunt à potentijs; obiecta autem attinguntur ab actibus, & vt attacta, ſunt poſteriora illis, ergo non poſſunt ſpecificare potentias per modum cauſæ ſpecificantis à priori, ſed per modum effectus, & à poſteriori. Nec poteſt dici, quòd licèt actus in vno genere ſint poſteriores vt effectus, in alio ſunt priores, vt finis. Nam contra eſt, tùm quia actus non eſt perfectior potentia, cum potentia ſit cauſa eius, ergo neque finis, quia finis perfectior eſt ijs, quæ ſunt ad finem, & ſimiliter obiecta aliquando ſunt imperfectiora actibus, & potentijs, tùm etiam quia potentia, & actus ſunt quædam qualitates abſolutæ, ergo in ſe intrinſece conſtitui debent, & non per aliquid extrinſecum, quia in ſe nõ ſunt res reſpectiuæ. Quòd ſi reſpicit finem tanquam cauſam ſicut etiam efficientem, hoc etiam conuenit ipſi ſubſtantiæ quæ cauſam efficientem reſpicit, & finalem, & tamen non ſpecificatur ab illis, quia res abſoluta eſt, ergo ſimiliter potentia, & actus quia res abſolutæ ſunt, non dicentur ſpecificari à fine, ſicut nec ab efficiente. *Confirmat.* quia ſi potentia ſpecificatur ab obiectis, etiam habitus ſpecificabuntur, hoc au-

tém eſt inconueniens, quia res tam diuerſæ, ſicut habitus, & potentia non poſſunt habere idem ſpecificatiuum, ſcilicet actum, & obiectum.

Reſpondetur ſolutione data, quòd actus ſunt poſteriores potentia in exiſtendo, ſeù in exercitio, priores autem in intentione, & per modum finis. Quæ eſt ſolutio S.Thom.1.p.q.77. art.3. ad 1. & ſimiliter obiecta ſunt poſteriora actibus in exercititio attingentiæ paſſiuæ, ſunt tamen priora in ratione ſpæcificationis, & proportionis quam exigunt reſpectu actuũ, & potentiarum. Ad replicam reſpondetur ex ſupradictis, quòd operatio poteſt dupliciter conſiderari primò, vt entitas quædam eſt per modum effectus, vel cauſalitatis deriuata ab ipſa cauſa, & ſic non eſt finis operantis, ſeù finis cuius gratia, ſed eſt finis effectus qui non eſt perfectior ſuo efficiente; ſed potius ab ipſo perficitur, imò ſic operatio potius eſt medium, ſeù cauſalitas ad effectum, quàm finis. Alio modo ſumitur actus, ſeù operatio prout præciſe conſtituit in actu ſecundo ipſam potentialitatem cauſæ operantis quæ eſt in actu primo, & ſic eſt finis, non tàm ipſius cauſæ, quàm potentialitatis eius, & poteſt ſpecificare ipſam potentiam, eo quòd potentia, vt conſtituta in actu ſecundo eſt finis ſui ipſius, vt ſolum conſtituta in actu primo. Itaque potentia reſpicit operationem, vt finem, ideſt ſe ipſam, vt operantem in actu ſecundo, quòd eſt operationem in concreto, & non ſecundùm ſe ſeo ſum habere rationem finis.

Ad ſecundam replicam dicitur, quòd potentia, & actus ſunt aliquid abſolutum, vt di-

ſtinguitur à relatiuo prædicamentali,& ſecundùm eſſe,non vt diſtinguitur à traſcendentali, & ſecundùm dici. Itaque non dependent ab aliquo extrinſeco, vt à purè terminante, ſicut relatiua, ſecundùm eſſe, benè tamen ab aliquo extrinſeco, vt ſpecificante, à quo ſcilicet dependent non ſolùm quoad exiſtentiam, ſicut à cauſa efficiente,& finali extrinſeca, ſed quoad conſtitutionem in ipſa propria ſpecie,vt ſupra diximus. At verò ſubſtantia non dependet ab aliquo fine, vel efficiente, vel à quocumque alio extrinſeco tanquam à ſpecificante, ſed ſolùm dependet à fine, & efficiente, vt à cauſante exiſtentiam eſſe. Vndè nihil eſt omninò abſolutum tàm in ſpecie, quàm in exiſtentia niſi ſolus Deus.

Ad confirmationem reſpondetur, ſpecificari habitus, & actus,& potentias ab obiectis, ſed non eodem modo, nec cum eadem vniuerſalitate, & indifferentia, & immediata tendentia: actus enim ſecundus immediatè tendit ad obiectum, habitus autem in actu primo determinando,& diſponente potentiam ad operandum benè, vel malè; potentia autem in actu primo indifferenti,& vniuerſaliori, & vt ſimpliciter principium operandi. Et ſic diuerſo modo reſpiciunt obiectum, & vnum vt ſubordinatum alteri.

Vltimò arguitur, nam ſi potentiæ ſpecificantur ab actibus, & obiectis, vbi ſunt eadem obiecta, & actus, erunt potentiæ eiuſdem rationis, ſed potentia viſiua equi, & hominis habent idem obiectum, ſcilicet colorem viſibilem, & non ſunt eiuſdem ſpeciei, quia ſunt proprietates emanantes à formis ſpeciei diuerſis

uerſis, & conſequenter etiam debent eſſe diuerſæ ſpeciei, eadem enim proprietas ſpecifica non poteſt emanare à principijs ſpecie diuerſis, ſic enim eſſet proprium vtriuſque, quod repugnat.

Reſpond. aliquos ſentire, quòd iſtæ potentiæ, poſſunt conſiderari dupliciter; vno modo reſpectu ſubiecti, cuius ſunt proprietates naturales, & ſic differunt ſpecie, quando conſequuntur ad diuerſas naturas; alio modo, reſpectu obiecti circa quod verſantur, & hoc modo non differunt ſpecie niſi obiecta diuerſa ſint formaliter; ſic viſus equi, & hominis in ratione potentiarum ſunt eiuſdem ſpeciei, licèt in ratione proprietatum differant ſpecie. Ita Caiet. 2. de anima cap. 10. & explicatur exemplo mallei ferrei, & aurei, qui differunt ſpecie in ratione metalli, non in ratione artificialis, & membra hominis, & leonis differunt ſpecie propter diuerſam diſpoſitionem, licèt eandem operationem exerceant. Sed huic ſolutioni reſtat explicare, quænam ex iſtis duabus rationibus ſimpliciter ſit eſſentialis potentiæ, & conſequenter an ſimpliciter differant eſſentialiter, vel non. Nam in duplici ſpecie eſſentiali poni non poſſunt, ſicut in exemplis allatis, licèt illa ſint vnum in genere naturali, & plura in artificiali, vel è contra, tamen genus artificiale accidentaliter ſe habet ad naturale, & non eſſentialiter, ergo reſtat explicare in potentia viſiua equi, & hominis quæ ex parte obiecti ſunt eiuſdem ſpeciei, & ex parte ſubiecti differunt, quænam dicatur illis eſſentialis ſpecies, & ita an ſimpliciter ſint eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei.

Quare alij tenent, quòd illæ potentiæ ſunt eiuſdem ſpeciei, tàm in ratione potentiæ, quàm proprietatis, eo quòd viſus, & aliæ ſimiles potentiæ, non conſequuntur in homine ſecundùm gradum ſpecificum, ſed genericum, quatenus ſunt de genere animalium perfectorum. Quæ autem ſequuntur gradum genericum non eſt inconueniens, quòd ſint in ſubiectis ſpecie diuerſis quia non emanant ab eis quatenus ſpecie diuerſa, ſed vt conueniunt in ſuperiori ratione. Neque eſt inſtantia in intellectu, qui ſequitur gradum genericum intellectiui, & tamen eſt diuerſæ ſpeciei in diuerſis. Etenim intellectus non manet eiuſdem ſpeciei in diuerſis gradibus, ſed iuxta diuerſam immaterialitatem diuerſæ ſpeciei intellectus conſequitur, & diuerſum reſpicit obiectum ſpecificatiuũ, potentia autem viſiua in equo, & homine idem habet ſpecificatiuum. Hunc modum dicendi refert Magiſter Bannez, 1. p. q. 77. art. 3. dubio vnico ad 2.

Et iuxta illum addere poſſumus, quòd in potentia viſiua, & ſimilibus, vel poſſumus conſiderare ſpeciem eſſentialem, & hæc ſemper deſumitur ab obiecto, & ſic ſimpliciter ſunt eiuſdem ſpeciei in equo, & in homine, nec dimanant à principijs ſpecie diuerſis, ſed ab eo quod eſt genericum, vel commune in animalibus perfectis participantibus illas ſpecies, ſicut in omnibus animalibus ex gradu communi dimanat potentia tactus, & in omnibus viuentibus potentia nutriendi, & augmentandi. Vel poſſumus conſiderare peculiares aliquas qualitates quæ accidentaliter perficiunt, vel afficiunt illas potentias aliter in vno animali

finali, quàm in alio fine variatione eſſentiali earum, vt quòd aquila perfectius videat homine, & homo perfectiorem tactum habeat quam alia animalia, & ſimiliter, quòd cogitatiua in homine diſcurrat circa ſingularia, non in bruto, & ſimilia. Et quoad iſtas accidentales perfectiones illæ potentiæ ſunt propriæ diuerſorum animalium, quia tales perfectiones conueniunt illis potentijs ratione diuerſorum ſubiectorum in quibus ſunt, & de quibus illas participant. Et ita in ratione proprietatum differunt ſpecificè ſpecie accidentali, ita quòd, id quòd eſt intrinſecum proprietati, vt proprietatis talis, vel talis naturæ ſpecie diuerſæ, eſt accidentale potentiæ viſiuæ ſecundùm ſe, & quidditatiuè conſideratæ, ſecundum ordinem ad obiectum, qui eſt ſimpliciter ſpecificatiuus.

QVÆSTIO III.

De Anima Vegetatiua, eiuſque potentijs.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Anima Vegetatiua, & quot eius Potentiæ?

PRIMVS gradus viuentium eſt gradus vegetatiuus, cuius propriam rationem, & eſſentiam ſicut, & aliorum graduum ex proprijs operationibus venamur. Eſt autem proprium huius gradus operari circa ipſum corpus viuens, vt docet Sanctus Thomas 1. p. quæſt. 78. art. 1. & 2. eo quòd vegetatiuum eſt infimus gradus vitæ, & ex ea parte, qua vitæ eſt, eleuatur ſupra corpus inanimatum mouendo ſe, & operando erga ſe: ſed quia infimum eſt, & valde imperfectum non extenditur ad acquirendam aliam perfectionem, quàm quæ pertinet ad proprium corpus, vel conſeruandum in indiuiduum, vel multiplicandum in ſpecie, ad differentiam ſenſitiuæ, quæ operatur vltra ſe quatenus mouetur ad apprehendenda obiecta exteriora, & multò magis intellectiuæ quæ mouentur ad apprehendendum vniuerſaliter omnia entia.

Igitur animæ vegetatiuæ aſſignat D. Thom. ex Phyloſ. 2. de anima lect. 9. circa textum 49. & 1.

& 1.p.q.38. art. 2. triplicem operationem ſcilicet nutrire, augmentare, & generare vitaliter hæc enim ſufficiunt ad omnes operationes vitæ vegetatiuæ; licèt vt benè aduertit Caiet. cit. loco 1. p. in fine commentarij dicantur eſſe tres potentiæ animæ vegetatiuæ ſolùm in genere, nam plures aliæ ſunt in ſpecie deſeruientes iſtis, ſicut ad nutritiuam deſeruit attractiua, expulſiua, digeſtiua, & ſimiles, quæ an diſtinguantur realiter, an ſolùm penes diuerſa officia, poſtea diſquiretur. Quòd ergo ſufficiant iſta tria genera potentiarum conſtat, quia finis partis vegetatiuæ eſt conſeruatio ipſius viuentis tàm in proprio indiuiduo, quàm in ſpecie, in hoc enim reſumitur quidquid pertinere poteſt ad ipſum corpus viuens, vt videlicet viuat in ſe, & in ſpecie ſua. In conſeruatione autem ſui includitur duplex operatio, ſcilicet nutritio, & augmentatio, nam ratione primi reſtauratur quidquid perditur per calorem naturalem, & ratione ſecundi ex ſtatu imperfecto in quo generatur, perducitur ad ſtatum perfectum, ſcilicet debitam quantitatem, & robur. In conſeruatione autem ſpeciei attenditur generatio, qua producit ſibi ſimile propagando ipſam ſpeciem.

Nec obſtat, quòd etiam non viuentia generant ſibi ſimile vt ignis, & mediante generatione ſpeciem conſeruant, ergo generatio non eſt propria actio viuentium. Et ex alia parte multa ſunt viuentia, quæ generationem non habent, ſicut quæ fiunt ſolùm ex putrefactione.

Reſpond. quòd non viuentia generant generatione communiter dicta quæ eſt totaliter ex mate-

materia extrinſeca, viuentia autem ſpeciali generatione quæ eſt ex propria ſubſtantia viuentis, ratione cuius eſt generatio propagatiua ex principio coniuncto ipſius viuentis, & communicatio ipſi genito; & ſic dicit Diu. Thom. 1. p. quæſt. 78. art. 2. ad 2. *Quòd generatio in rebus inanimatis eſt totaliter ab extrinſeco, ſed generatio viuentium eſt altiori modo per aliquid ipſius viuentis; quod eſt ſemen in quo eſt aliquod principium corporis formatiuum.* Idemque tradit in ſecundo de anima lect. 7. Hoc autem principium corporis formatiuum non ſolùm debet eſſe virtus actiua quæ eſt in partibus ſpirituoſis, & ſubtilioribus ſeminis, ſed etiam debet habere principium materiale, quatenus partes craſſiores præbent materiam ex qua formatur fœtus. Quomodo autem dicatur ex ſemine fieri res generata tanquam ex principio vitæ coniuncto, explicauimus, q. 1. de gener. art. 2. & ſimiliter quomodo ſemen habeat vitam, fiatque ex ſuperfluo alimenti, explicauimus ibidem, q. 8.

Ad aliam partem argumenti dicitur, quòd licèt anima vegetatiua habere poſſit iſtas tres operationes non tamen eſt neceſſe, quòd in omni participante vitam vegetatiuam inueniantur de facto; nam operatio generatiua non inuenitur in pueris ob ſtatum imperfectum, in alijs, deeſt ipſa potentia, ratione ſterilitatis, in alijs ob imperfectionem naturæ, quia ex ſola putrefactione generari poſſunt, inter quæ numerant aliqui anguillas, ſalamandras, & alia ſimilia; quædam verò ſunt, quæ indifferenter ex ſemine, & ex putredine generari poſſunt, vt muſcæ, veſpæ, & alia ſimilia. Iſta ergo partici-

ticipant imperfectè vitam vegetatiuam, ſicut etiam inter animalia, non omnia participant omnes ſenſus, & operationes, ſicut talpæ non habent viſum, & oſtreæ non habent motum progreſſiuum.

Ex dictis colligitur definitio animæ vegetatiuæ, & explicatur ea quam traddidit Ariſt. 5. de anima tex. 49. definuit etiam Ariſt. animam vegetatiuam ab actu perfectiori quē habet, & qui cæteros præſupponit, ſcilicet à generatione quæ ſolùm conuenit animalibus perfectis, & in ſtatu perfecto exiſtentibus, dicens. *Quod anima prima* (ideſt vegetatiua) *eſt principium generandi tale quale ipſa eſt*. Quam definitionem explicans ibi: S. D. lect. 9. inquit. *Quòd quia omnia definiuntur & denominantur à fine; finis autem operum animæ vegetabilis eſt generare alterum ſimile ſibi. ſequitur, quòd ipſa ſit conueniens definitio animæ vegetabilis vt ſit generatiua alterius ſimilis ſecundum ſpeciem.* Idem tradit prima parte, q. 78. art. 2. oſtendemus quomodo nutritiua, & augmentatiua ſunt potentiæ habentes effectum in ipſomet viuente in quo ſunt, generatiua autem habet effectum in alio diſtincto, licèt ex ipſius generantis corpore decidatur, hæc autem eſt perfectior operatio, quia per eam anima vegetatiua, quodammodo appropinquat ad ſenſitiuam, quia hæc vt diximus habet operationem ſuam circa res exteriores, & deinde quia producere ſimile ſibi eſt actio rei iam perfectæ in ſe. Quapropter in definitione Ariſtot. quando dicit, *Quod vegetatiua eſt principium generandi*, debet ſubintelligi, quòd ſit principium vitale, principium autem vitale ad gene-

ran-

randum præſupponitur, quòd ſit viuum reſpe-ctu ſui ad operandum circa ſe, non enim poſſet vitaliter circa aliud operari, niſi primò poſſet circa ſe, & conſequenter ſupponitur, quòd ſit nutritiuum, & augmentatiuum ſui. Vndè ſi velimus exprimere in definitione omnia quæ pertinent ad animam vegetatiuā, definiri poteſt, *Quòd eſt principiū nutriendi, augēdi & generandi vitaliter.* Sed tunc illæ particulæ, &, non debent intelligi collectiuè quaſi debeāt omni animæ vegetatiuæ conuenire, ſed diſtributiuè, vel ſecundū accomodam diſtributionē, ita vt animæ perfectæ conueniſit omnes illæ operationes imperfectæ verò ſaltē aliqua.

Sed obijcies, nam in primis Ariſt. dicit 2. de anima text. 35. *Quòd naturaliſſimum eſt viuentibus perfectis, & non orbatis generare*, ergo generatio non poteſt eſſe proprijſſima viuentium. Patet conſequentia, quia illa actio eſt magis naturalis quæ eſt magis propria naturæ, vt natura eſt, non vt vita eſt. Quòd ſi dicatur eſſe naturaliſſimum viuenti, non ratione naturæ vt ſic, ſed ratione naturæ viuentis, tunc dictum Philoſophi non eſt verum, ſed inſtatur in multis: primò quidem, quia non poteſt dici naturaliſſimum, quia magis neceſſarium; ſic enim magis eſt neceſſaria nutritio, quia requiritur ad conſeruandam propriam vitam in quocumque ſtatu etiam in pueritia in qua non conuenit generare, immo propter conſeruandam vitam animal abſtinet à generatione. Secundò quia ſi eſt naturaliſſimum, quia perfectiſſimum, ſequitur, quòd in animalibus naturalius ſit ſentire, vel loco moueri. Et in hominibus intelligere

ligere,quã generare,quia hęc perfectiora ſunt.

Secundò obijcies, quia Ariſtot. in hoc 2.lib. textu 54. ſolùm numerat duas operationes vitæ vegetatiuæ, ſcilicet vti alimento, & generare, non ergo debent poni tres,ſcilicet nutrire,augere, & generare. Præſertim cum actio augmentatiua non poſſit diſtingui à nutritiua quia quantitas conſequitur ſubſtantiam ſine nouo motu, nutritio autem ad ſubſtantiam acquirendam ordinatur.

Denique plures aliæ operationes dantur in anima vegetatiua, quæ verſantur circa materiam exteriorem, & non circa ipſum corpus viuens, ſicut attractio alimenti, digeſtio illius expulſio ſuperflui, & aliæ ſimiles, quæ verſantur circa corpus extraneum, & nondum informatum forma viuente ergò plures operationes debent poni in anima vegetatiua, quàm quæ verſantur circa ipſum corpus viuens.

Ad primum facilè reſpondetur quoad primam partem, quòd generatio dicitur opus naturaliſſimum, quia eſt commune omni naturæ etiam inanimatæ loquendo de generatione quoad ſubſtantiam, & ſecundùm rationem communem generationis, eſt tamen propria viuentium loquendo de generatione ex parte modi procedendi vitaliter, & per propagationem ex ipſa ſubſtantia generantis decíſa.

Quod autem attinet ad expoſitionem Ariſt. diſſentiunt expoſitores in explicando, qua ratione, dixerit eſſe opus naturaliſſimum generationem. Sed breuiter dico, non dici naturaliſſimum opus, quia eſt perfectius, cum in multis animalibus aliæ ſint perfectiores operationes, vt in argumento dictum eſt. Ne-

que ex eo quòd ſit magis neceſſarium reſpe-ctu ipſiuſmet viuentis abſolute, cum magis propriæ vitæ ſit neceſſaria nutritio: ſed ob duplicem cauſam. Primò, quia generatio eſt communis omni naturæ, etiam non viuenti, ſaltem quoad ſubſtantiam generationis, vt di-ctum eſt. Secundò, quia magis in eam pro-pendit natura etiam viuentium non propter bonum vtcunque; ſed propter bonum commu-ne, ſcil. propter perpetuitatem ſpeciei, quæ ge-neratione ipſa conſeruatur. Quam cauſam tra-dit D.Thom.2.de anima lect. 7. ad illum text. Ariſt. & Caiet.ibi, & M.Bannez 1.p.q,78. a.2. dub.4. eam verò negat Suarez 2. de anim. cap. 7.nu.6. licèt primam cauſam admittat num. 6. ſed malè eam negat, cùm ſit expreſſe appro-bata ab Ariſtot. qui cauſam reddidit cur ge-neratio ſit naturaliſſimum opus, ſcilicet quia maximè propendet natura in conditionem illam perpetuitatis, quàm conſequitur genera-tione, & non ſola nutritione, & conſeruatio-ne propria. Itaque conſeruatio ſpeciei ſecun. dùm quòd propagatione multorum perpetua-tur, maiori pondere allicit naturam quàm nutritio, ſeù conſeruatio in eſſe proprio; tùm quia eſt bonum commune, & quælibet pars naturaliter magis inclinatur in bonum com-mune, quàm in proprium, vt patet in manu naturaliter ſe exponente ictui capitis, & aqua aſcendente ſurſum ne detur vacuum: tùm quia mediante generatione efficacius conſe-quitur perpetuitatẽ, quàm nutritione, nam hęc ex natura rei certam habet periodum, illa per generationem in infinitum durat quantum eſt ex vi naturæ niſi obſtaret decretum ſupe-

rius

rius diuinum terminandi generationes completo numero beatorum. Naturaliſſimum autem eſt vnicuique intendere perpetuitatem, quæ cum in indiuiduo ſit impoſſibilis per conſeruationem, fit in ſpecie per generationem.

Nec obſtat fundamentum P. Suarez, quia videlicet nutritio ordinatur ad propriam conſeruationem in ſe, generatio autem in alieno indiuiduo, magis autem inclinatur vnum quodque in bonum proprium, quàm in alienum, quia amicabilia ad alterum oriuntur ex amicabilibus ad ſe.

Reſpond. Enim quòd inclinatur aliquid magis in bonum proprium, vt diſtinguitur contra alienum, non contra bonum commune, ad hoc enim maior eſt ponderatio, quàm ad proprium, quia etiam proprium continetur ſub communi, & ab eo dependet, & ſic amicabilis ad alterum oritur ex amicabilibus ad ſe quando eſt alterum omninò alienum, non quando eſt alterum quaſi bonum commune, & ſuperius reſpectu cuius hæc maxima non currit. Et ita omnis creatura naturaliter magis fertur in Deum, quaſi in bonum commune, vt docet S.Tho. 1.p. q.60.art.5. Neque eſt verum conſeruari etiam ſpeciem in proprio indiuiduo, conſeruatur enim ſine perpetuatione, quæ eſt conſeruatio ſecundùm quid, in genito autem conſeruatur tanquam in propagato de ſua ſubſtantia, & in parte ſui.

Ex quo etiam patet ad inſtantias primi argumenti, licèt enim magis neceſſaria ſit nutritio ad ſe conſeruandum, quàm generatio, hæc tamen eſt magis neceſſaria ad perpetuitatem conſequendam. Cum quo tamen ſtat, quòd

magis tenetur homo ad conſeruandam propriam vitam, quàm ad generandum etiam in caſu neceſſitatis propagandi genus humanum, eo, quòd conſeruatio propriæ vitæ eſt fundamentum, & medium neceſſarium, etiam ad ipſam propagationem, & ita, quia ſublata vita propria tollitur tàm proprium indiuiduum, quàm propagatio ſpeciei; ideò magis tenetur ad illam, quàm ad iſtam, ſed ad illam, vt ad medium, ad iſtam verò ad finem, & ideò naturalius ſe habet ad generationem, quia gratia huius finis, ſcilicet perpetuitatis omnia agunt quæ ſecundùm naturam agunt, vt dicit Ariſt. in eodem loco.

Ad ſecundum Reſpond. Ariſtotelem numeraſſe illas duas operationes animæ vegetatiuæ, quia ſub illa quæ alimento vtitur, continetur tàm nutritio, quàm augmentatio, vtraque enim alimento vtitur, licèt diuerſimodè, alia ad reſtaurandum, & conſeruandum, alia ad perficiendum, & augendum; poſtea tamen vtramque operationem explicuit textu 38. & ſequentibus. Quòd verò dicitur non dari motum ad quantitatem diſtinctum à nutritione refutatum à nobis eſt q. 19. Phyſicor. & quæſt. 8. de generatione.

Ad vltimum Reſpond. omnes illas operationes contineri ſub nutritiua, quia illi deſeruiũt eique miniſtrant, ſicut ſub generatiua continetur operatio præparatiua ſeminis, reſolutio ipſius, & formatio fœtus. Quod verò dicitur non verſari illas actiones circa corpus viuum, diſtinguo, proximè, & formaliter tranſeat, diſpoſitiuè nego, diſponitur enim materia alimenti, vt nutriatur, & tranſeat in corpus viuũ.

AR-

ARTICVLVS II.

Quid ſit potentia nutritiua, eiuſque obiectum; & facultates ei miniſtrantes?

HÆc tria pertinent ad cognoſcendam vim nutritiuam, & ex ea manebit explicata vis augmentatiua, quæ illi deſeruit. Plura autem de nutritione, & alimento egimus quæſt. 8. de gener. & ideò hic breuiter de ipſa potentia nutritiua agendum eſt.

Circa primum ergò, ſcilicet circa ipſam potentiam nutritiuam dubium eſt, an ſit qualitas aliqua de ſecunda ſpecie, ſcilicet aliqua potentia, an verò ſit calor aliquis vitalis, vel ſaltem temperamentum, vel mixtura aliqua primarum qualitatum ſiuè potentia aliqua ſuperaddita. In quo P. Suarez tractat. de anima lib. 2. cap. 9. exiſtimat temperamentum primarum qualitatum ſe habere, vt diſpoſitionem, ſeù virtutem diſpoſitiuam ad introducendam animam in materiam alimenti, virtutem autem inductiuam ipſius animæ in alimentum, ſiuè educendo, ſiuè vniendo formam eſſe ipſam animam immediatè, & ab ea procedere iſtam actionem, non ab aliquo accidente ſuperaddito. Præter iſtas autem actiones, ſcilicet inducere formam ſubſtantialem, & diſponere ad illam non datur alia operatio, quæ correſpondeat virtuti, ſeù potentiæ ſuperadditæ illis primis qualitatibus. Alij autem ex Iunioribus conſtituunt hanc potentiam nutritiuam in ipſo calore natura-

li, fortaſſis, quia eſt principium actiuum in nutritione, & augmentatione.

Nihilominus S. Thom. perpetuò aſſignat calorem, & qualitates primas pro inſtrumentis vitæ vegetatiuæ, & operationum eius, quæ vtique ſunt nutritio, & generatio, requirit autem tanquam principalem virtutem aliquam qualitatem ſuperiorem ad primas, vt videri poteſt 2. contra gent. cap. 68. & 1. p. q. 78. art. 2. ad 2. & quæſt. 118. art. 1. ad 3. Non poteſt autem talis virtus vti calore, & alijs qualitatibus, vt inſtrumento, quod mouet, & ſibi deſeruit, niſi diſtinguatur ab illis.

Fundamentum eſt, quia generatio, & nutritio habent effectus excedentes calorem, & temperamentum quatuor primarum qualitatum, tùm in ipſa ſubſtantia rei operatæ; tùm in modo operandi, ergò requirunt aliquam virtutem altiorem ab illis qualitatibus diſtinctam. Conſequentia patet, quia non habemus aliud principium diſtinguendi virtutes, & potentias niſi per diuerſos effectus, & modos operandi. Antecedens probatur, nàm quantum ad ſubſtantiam rei operatæ videmus in generatione fieri aliquos effectus excedentes primas qualitates, vt eſt formatio membrorum, eductio animæ, vel introductio, & alia ſimilia, quæ conſtat diſtingui ab actionibus primarum qualitatum, non enim eſt idem calefactio etiam facta ab animali, & formatio membrorum, & introductio animæ. Similiter in nutritione formantur membra ſaltem partialiter, & aggeneratiuè, ſiquidem membra ipſa ſuccedente alimento, de nouo inſtaurantur, vel lagueſcunt ergò eadem ratio

eſt de

eſt de ipſa, atque de generatione. Ex parte autem modi operandi conſtat manifeſtè diſtingui, quia animal operatur iſtas actiones, vitaliter ſiuè generando, ſiuè nutriendo, qualitates autem elementales quantum eſt ex ſua ſpecie non operantur vitaliter, conſtat enim quòd calor in ferro; vel in ligno eſt eiuſdem ſpeciei cum calore animalis, & tamen ibi non operatur vitaliter, ergò modus vitaliter operandi, aliquam virtutem ſpecie diſtinctam poſtulat ab ipſo calore ſecundùm ſe.

Nec valet dicere, quòd ipſe calor, vt coniunctus animæ eſt medium, quo anima operatur vitaliter, nec indiget alia virtute, vel potentia ſuperaddita ad dirigendum talem calorem. Contrà enim eſt, quia iſtæ actiones nutritiuæ eſſentialiter, & ſpecificè erūt vitales, & in ratione vitalis diſtinguuntur ſpecie à nō vitalibus ergò calor ſecundùm totam ſpeciem quam habet, non poteſt eſſe ſufficiens potentia, & virtus iſtarum actionum. Conſequentia patet, tùm quia calor qui eſt in animali, non eſt diſtinctus ſpecie à calore ignis, ergò non poteſt ſine alia virtute ſuperaddita effectus ſpecie diſtinctos habere; tùm quia calor non eſt potentia vitalis, etiam in animali, ergò non poteſt eſſe immediatum principium operationis vitalis, anima autem per ſuam ſubſtantiam ſine potentia vitali ſuperaddita, non eſt operatiua vitaliter, & multò minùs mediante inſtrumento non vitali qualis eſt calor, ex ſua ſpecie. Nec obſtat, quòd ad nutritionem non datur ſpeciale organum, ſed fit in toto corpore, & ſic non videtur dari ſpecialis potentia. Hoc enim eſt reſpectu

vltimæ nutritionis, quando ex ſanguine partes ſolidæ nutriuntur, vt caro, & oſſa; ad primam autem digeſtionem internam, & commutationem alimenti in ſanguinem dantur ſpecialia organa, ſcilicet ventriculus, & hepar.

SECVNDA DIFFICVLTAS.

C*Irca ſecundum* punctum, ſcilicet quodnam ſit obiectum potentiæ nutritiuæ conſtat ex Philoſopho in hoc 2. lib. text. 42. & D. Thom. ibi lect. 9. quòd obiectum ſeu materia nutritiuæ eſt alimentum, circa illud enim verſatur nutritiua tanquam circa materiam, quam tranſmutat in ſubſtantiam aliti, & quo res alita nutritur. Vndè dicit Philoſophus ibidem text. 48. quòd in nutritione ſunt tria, ſcilicet quod alitur, quo alitur, & alens primum. Quod alitur eſt corpus viuens, quia eſt ſubiectum cui per alimentum tranſmutatum nouæ partes adueniunt, & ſuccedunt. Id quo alitur eſt nutrimentum, ſumendo ly *quo* pro principio materiali, non effectiuo, & ita non ſolum dicitur id quo nutritur, ſed ex quo, quia tranſmutatur, ſicut ſemen eſt id quo generatur animal, non ſolum, vt principio effectiuo ratione virtutis formatiuæ, ſed etiam vt principio meteriali, quatenus de ipſo ſumitur etiam materia fœtus. Alens primum eſt ipſa anima, quæ eſt primum principium nutriendi.

Sed inquires quo modo dicatur alimentum eſſe obiectum non ſolùm potentiæ nutritiuæ, ſed etiam generatiuæ, vt affirmat Ariſtotel. text. 47. cum tamen diuerſum ſit obiectum nutri-

nutritiuæ, & generatiuæ, obiectum enim generatiuæ eſt fœtus ipſæ qui generatur obiectum autem nutritiuæ eſt viuens ipſum, quod nutritur. De alimento etiam verificatur, quòd illo, vel ex illo nutritur animal, ex alimento autem non generatur proles, ergò non habet vtraque potentia alimentum pro obiecto etiam materiali.

Reſpondetur, nihilominus veriſſimum eſſe dictum Ariſtotelis, & explicari à D. Thom. ibi lect. 9. quòd etiam alimentum eſt factiuum generationis, eo quòd ſemen eſt ſuperfluum alimenti. Quod intelligitur eſſe ſuperfluum, non quia ſit excrementitium, cum potiùs fiat ex ſanguine defœcatiſſimo, ſed quia eſt reſiduum ipſi nutritioni, neceſſarium autem generationi. Itaque omnes potentiæ vegetatiuæ vtuntur alimento tanquam materia ad ſuas operationes, ſed diuerſimode, nam nutritiua vtitur ſubſtantia alimenti pro reparatione ipſius viuentis, augmentatiua vtitur quantitate, ſeù magnitudine alimenti pro ipſius augmentatione, generatiua autem vtitur reſiduo alimenti pro ipſius propagatione, & ita ſupponitur operatio nutritiuæ ad generatiuam, eique reſiduum ſui alimenti tanquam materiam ſubminiſtrat, ideoque non ita abſolutè dicitur animam generare ex alimento ſicut nutriri, ſed generare ex reſiduo alimenti, quod per varias tranſmutationes nutritiuæ ſegregatur ad vaſa ſeminalia, ibique diſponitur ſemen, vt illo vtatur generatiua, ſicùt etiam ad nutritionem prolis ſegregatur ex alimento iam tranſmutato, & conuerſo in ſanguinem, lac in fœminis. Et in hu-

ius ſignum qui ſunt profuſiores in venerem cum indigeant multa materia ſeminali attrahunt de materia nutritiuæ, ita quòd aliquando emittunt ſanguinem, & debilitant naturam. E contra verò animalia pinguiora ſunt pauci ſeminis, vt docet Diu. Thom. 1. par. quæſt. 119. art. 2. quia indigent plus conuertere in proprium corpus, quàm ſegregare de reſiduo pro ſemine.

Quotuplex autem ſit alimentum, ſcilicet extrinſecum, & remotum, quod ab animali aſſumitur, & intrinſecum, ſeù propinquum, quo ab eo diſponitur, & tranſmutatur, vt conuertatur in partes ſolidas, & quas tranſmutationes ad hoc ſubeat, & in qua parte animalis reſideat facultas nutritiua, diximus in quæſt. 8. de generat. art. 3.

TERTIA DIFFICVLTAS.

CIrca tertium punctum, ſcilicet quæ facultates miniſtrent nutritiuæ? In primis inueniuntur duæ potentiæ principales, ſcilicet nutritiua, quæ reſpicit ſubſtantiam reparandã & augmentatiua, quę augendam reſpicit. *Secundo* loco occurrunt quatuor potentiæ miniſtrantes iſtis duabus principalibus, ſcilicet attractiua, retentiua, expulſiua, & decoctiua, & ſi quæ ſunt aliæ, ad iſtas reducuntur. *Tertio* loco inueniuntur accidentia, ſeù qualitates primæ miniſtrantes omnibus iſtis potentijs quæ ſunt qualitates non vitales, ſed communes etiam non viuentibus, ſcilicet calor, & frigus & ſimilia, quæ ſe habent, vt diſpoſitiones, & ideo iſta accidentia diſtingui à potentijs vitalibus certum eſt, cum ipſa

vita-

vitalia non ſint. Quod etiam reſpectu potentiæ attractiuæ, & retentiuæ fatetur ipſe Suarez loco citato cap. 9. num. 14. licèt id neget de facultate nutritiua: quòd ſtatim expendemus.

Igitur circa ipſas potentias vitales illa eſt difficultas an realiter diſtinguantur inter ſe, quod etiam in ſequenti articulo tractandum erit circa potentiam generatiuam an diſtinguatur à nutritiua. Plures enim Authores omnes iſtas potentias faciunt vnam, quæ omnes iſtas operationes exercet, & ab illis denominatur modò nutritiua, modò generatiua, modò augmentatiua. Sed tamen inter augmentatiuam, & nutritiuam minus videtur ponenda diſtinctio, eamque negant Conimbricen. 2. de anima cap. 4. quæſt. vnica, Suarez tractat. de anima lib. 2. cap. 9. qui nec formaliter eas diſtinguit, vt patet in fine capitis, Rubio 2. de anima tractat. de potentijs animæ vegetatiuæ quæſt. 2. Et alij plures qui ab his Authoribus citantur, & idem ten nt aliqui Thomiſtæ quos ſuppreſſo nomine citat Magiſter Bannez 1. p. quæſt. 78. art. 2. dub. 2. concluſio. 2. Non caret probabilitate iſta ſententia, quoties enim non eſt euidens requiri diſtinctionem potentiarum ad diuerſas operationes, magis inclinare debemus in partem quæ non diſtinguit, eo quòd natura ſemper ſtudet compendio. Eſt etiam conueniens ratio, quia ad virtutem augmentatiuam non requiritur, niſi quòd virtus nutritiua ſit ita fortis, quòd poſſit plus conuertere de alimento quàm deperdat de humido proprio, vt docet S. Thomas 1. par. quæſt. 119. art. 1. ad 4. Ad hoc autem non

requiritur noua virtus, ſed eadem fortior, & perfectior. Vtraque etiam potentia reſpicit eundem effectum ſpecificè, ſcilicet ſubſtantiam viuam, ſiuè abſolutè, ſiuè vt maiorem, & augmentatam, & vtraque vitali modo. Cur ergò non proueniant ab eadem potentia tanquam duæ operationes ſubordinatæ, vel ad eundem finem ordinatæ, ſicut etiam calefactio, & illuminatio ab eadem virtute ſolis proueniunt, quia ſunt actiones inter ſe ſubordinatæ? Quare Ariſtot. 2. de generatione animalium cap.4. docet, quoò eadem materia eſt ex qua augetur, & ex qua conſtituitur primum; & facultas quoque augens eadem quæ in principio eſt, ſed maior; non ergò eſt neceſſe ponere duas facultates.

Nihilominus oppoſita ſententia probabilior eſt, & inter Thomiſtas magis recepta, vt tradit Magiſter Bannez citato loco concluſione tertia, & eam tenet Caiet. 1. par. quæſt. 78. artic.2. in fine commentarij, aliquæ plures Thomiſtæ quos citant, & ſequuntur Carmelitani hic diſput. 8. quæſt. 3. & ſine dubio inclinat in illam Diu. Thom. tùm quia citata quæſt.78 dicit eſſe tres potentias, augmentatiuam, nutritiuam, & generatiuam; tùm quia vnicuique aſſignat diſtinctam operationem, & obiectum, quæ ſunt principia diſtinctionis potentiarum, nutritiuæ enim aſſignat conſeruationem, & reparationem ſubſtantiæ, augmentatiuæ acquiſitionem quantitatis debitæ, generatiuæ productionem alterius viuentis. Tùm denique quia in fine corporis ponit, quòd vna potentia deſeruit alteri, ergò non eſt eadem potentia, ſed diſtincta, quia

eadem

eadem non ſeruit ſibi ipſi, licèt actus vnius potentiæ poſſit ſeruire, & ſubordinari alteri actui eiuſdem; ſed D.Thom. non dicit, quòd vnus actus ſubordinatur alteri; ſed quòd vna potentia ſeruit alteri, ergò ſicut quando dicitur, quòd vnus actus deſeruit alteri colligitur diſtinctio ipſorum actuum; ita quando dicitur, quòd vna potentia deſeruit alteri, debet colligi diſtinctio potentiarum.

Et ex hoc ſumitur fundamentum iſtius ſententiæ, quia inuenitur ſufficiens diſtinctio in iſtis obiectis, & in modo operandi ad diſtinguendum iſtas potentias, alio enim modo, & circa diſtinctum terminum operatur nutritiua quàm generatiua, cum vna operetur propagando, & producendo ſimile diſtinctum à ſe, alia verò reparando partes eiuſdem viuentis, ſcilicet nutritiua. Augmentatiua autem reſpicit terminum genere diſtinctum, ſcilicet quantitatem non prout conſequitur naturaliter ad primam productionem ſubſtantiæ, ſed prout acquiritur per veram mutationem, & motum procedendo de contrario in contrarium, vt oſtendimus, quæſt. 19. Phyſicor. & quæſt. 8. de generat. ergò non minus petit motum, ſeù operationem, & potentiam diſtinctam quàm alteratio, & motus localis, quæ ſunt ad diuerſa prædicamenta. Ex alia autem parte iſtæ potentiæ propter ſuam materialitatem, & imperfectionem non poſſunt, ita eleuari, vt eminenter in ſe vniant tàm diuerſos actus, & obiecta in aliqua ratione ſuperiori, cum etiam anima ſenſitiua quæ perfectior eſt, quàm vegetatiua non poſſit in vna potentia vnire eminenter omnes actus,

 & ob-

& obiecta ſenſuum exteriorum, vel interiorum, ergò probabilius eſt diſtingui debere iſtas potentias.

Vndè non valet dicere, quòd ſolùm datur vna potentia reſpiciens plures actus inadæquatos qui omnes verſantur circa vnum obiectum totale, & adæquatum, ſcilicet alimentum in quo diuerſas illas operationes operetur vnica, & eadem potentia. Nam contra hoc eſt, quia ſi illa ratio aliquid probaret, etiam concluderet ſenſus internos, & externos eſſe vnam potentiam licèt habeat inadæquatos actus, ſicut etiam omnibus ſenſibus ſeruit vna anima, eo quòd ſicut animæ vegetatiuæ ſufficit ad vnitatem potentiæ, quòd verſetur circa alimentum, licè- diuerſo modo, ſecundùm diuerſos actus inadæquatos, ita poterit dici, quòd animæ ſenſitiuæ ſufficit vna potentia, quæ verſatur circa ſenſibile, diuerſi autem modi immutandi ſenſus dicentur eſſe diuerſi actus inadæquati eiuſdem potentiæ, & præſertim cum hic etiam inueniatur ſubordinatio vnius ad aliud, ſicut ſenſus externi ſeruiunt internis, & in internis ſenſus communis deſeruit phantaſiæ.

Vndè potius iſta ſubordinatio vnius ad aliud eſt principium colligendi diſtinctas potentias per ſe loquendo, & ab intrinſeco, quia ſubordinatio limitationem dicit, & diſtinctionem poſtulat, idem enim ſibi ipſi non ſubordinatur. Sed tamen poſſunt aliquando plures actus inter ſe coordinati pertinere ad eandem potentiam, & virtutem quando inuenitur aliqua ratio ſuperior, & vniuerſalior ſub qua vniantur rationes illæ, quæ in inferioribus

ribus, & limitato modo conſideratæ diſtinctionem poſtulabant, ſicut verbi gratia, intellectus, quia reſpicit res ſub quadam vniuerſali ratione, ſcilicet ſub abſtractione ab omni conditione materiali, quidquid in materialibus diſtinguitur, ibi vnitur. Et ſimiliter ſol, quia reſpicit omne alterabile, & corruptibile ſub ratione quadam vniuerſali, quæ omne corruptibile comprehendit, ſcilicet quatenus dependet, & continuatur cum primo alterante, quod eſt incorruptibile, ideò reſpicit omnia illa ſub vnica ratione. Et quantò ratio alicuius virtutis magis vniuerſalizatur, tantò magis vnita eſt, & ad diuerſos actus inadæquatos, & obiecta ſe extendit, è contra verò quantò magis particularizatur, tantò magis diſtinguuntur potentiæ, & adæquantur actibus, & obiectis diuerſis. Non eſt autem aliqua ratio cur in anima vegetatiua ponamus rationem, & modum operandi tam vniuerſalem, quod ſub vnica ratione plures illos actus inadæquatos comprehendat, tùm quia eſt infimi gradus in genere animæ, tùm quia non ſupponit alias potentias magis inferiores reſpectu quarum ſit ſuperior, & illas vniat. Quare ſi ſemel in potentijs non habentibus vniuerſalitatem, & ſuperiorem modum procedendi ponimus vnitatem potentiarum ratione ſubordinationis ad eundem finem, ferè omnes potentias ſenſitiuas, & artes inferiores dicemus eſſe vnam virtutem, quia ſubordinantur inter ſe ad vnum finem. Tunc autem eadem potentia attingit finem, & ea quæ ordinantur ad illum eadem virtute licèt inadæquatis actibus quando vel medium, &

terminus ſunt eiuſdem rationis, & ſpecificationis, vel modo vniuerſaliori reſpicitur formalitas aliqua ſuperior ſub qua omnia illa materialiter contineantur.

Quod autem aliqui diſputant an diſtinguantur ſpecie calor vitalis, elementalis, & cœleſtis, difficultas eſt parui momenti, neque enim calor dicitur vitalis, aut cœleſtis ratione alicuius intrinſeci quo in eſſe talis conſtituatur, ſed ex ordine ad cauſam illam extrinſecam à qua deriuatur, & attemperatur, & modificatur, ſcilicet ad ipſum viuens, & ad ipſum cœlum, vt benè notat Caiet. 1. p. quæſt. 118. art. 1. circa ſolution. ad 3. ſicut etiam calor arte diſtributus, & diſpoſitus, vt in concoctione cibi non eſt ſpecie diſtinctus à naturali. Et hoc ideo, quia omnes iſti calores retinent eundem effectum eſſentialem, & primarium, ſcilicet calefacere, aut reddere calidum, reliqui omnes effectus ſunt conſecuti ſecundùm, quòd à diuerſo agente ſic attemperante, aut modificante reſultant.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

AD *fundamenta* ſupra poſita, patet ex dictis debere diſtingui illas potentias, quia non ſunt ita vniuerſales, & ſub ratione altiori procedentes, vt poſſint iſta obiecta, & actus inadæquatos ſub vna ratione ſuperiori vniuerſali vnire. Nec augmentatiua ſolùm differt à nutritiua, quia fortior eſt cum auget, quàm cum ſolùm nutrit, & non auget. Non enim eſt fortior intra eandem lineam, verbi gratia in generanda carne molliori, aut durio-

ri ſeù alijs modis intra lineam carnis, ad hoc enim non requiritur alia potentia diſtincta, ſed eadem perfectior facta. Requiritur autem alia, & perfectior potentia ſi producit perfectiorem effectum in linea diſtincta, ſcilicet, quatenus eſt acquiſitiua maioris quantitatis, & debitæ perfectionis, & roboris; hoc autem requirit diſtinctam potentiam, quia licèt verſentur circa alimentum, diuerſo tamen modo, & ratione, nec reſpiciendo formaliter eundem effectum, licèt reſpiciat corpus viuum, quia in eodem corpore viuo diuerſi effectus inueniuntur, & diuerſæ operationes petentes diſtinctas potentias, ſicut diuerſam operationem, formalitatem poſtulat effectus faciendi aliquid maius, aut robuſtius, quàm reparare ſolùm partes deperditas, ſicut fit in nutritione. Nec eſt idem de calefactione, & illuminatione, quia hæc vniuntur in ratione aliqua ſuperiori, ſcilicet in luce cœleſti quæ ad vtrumque habet eminentiam, in igne enim à diuerſis qualitatibus prouenit illuminatio, & calefactio, ſcilicet, à calore, & luce. Cùm autem dicitur, quòd ceſſante augmentatione, ceſſabit potentia illa augmentatiua, tanquam ſuperflua. Reſpondetur, quòd non eſt ſuperflua per ſe, & ab intrinſeco, ſed per accidens, & ratione ſtatus, ſicut etiam generatiua potentia non tollitur in ſenibus, nec deeſt in pueris, licèt actum exercere non poſſint. Et in reſurrectione, omnia iſta membra, & potentiæ dabuntur propter integritatem hominis non propter exercitium actus. Similiter ergò propter eandem integritatem manet augmentatiua, etiam quando non exer-

cet actum ſuum. Ad Ariſtotel. denique reſpondemus, quòd dicit eandem eſſe facultatem augentem, nunc, & quæ erat à principio, ſed non dicit, quod illa quæ eſt à principio, & poſt, ſit eadem cum nutritiua. Et cum dicit eſſe eandem nutritiuam, & generatiuam, intelligitur, quòd ſit eadem genere, non ſpecie.

Sed adhuc obijcies, nam ad producendam quantitatem non requiritur alia virtus, quàm ad producendam ſubſtantiam materialem ad quàm immediatè ſequitur quantitas, ad producendam autem maiorem quantitatem ſufficit addere nouas partes ſubſtantiæ, ita vt non plus deperdatur de ſubſtantia, quàm acquiratur, ſiquidem quantitas non producitur ſeorſum à ſubſtantia, & ita augmentatiua non habet diſtinctum actum à nutritiua, ſcilicet conuerſionem alimenti in rem alitam, quoad plures partes, ergò neque diuerſum terminum ad quem, diſtinctum ab ipſa nutritiua, niſi penes plures, vel pauciores partes, quod non variat formalitèr, & ſpecificè illum terminum, ſed accidentaliter. *Confirmat.* quia virtus producens quantitatem, non eſt alia quantitas, cum quantitas non ſit actiua, & productiua, ergò erit virtus directè productiua ſubſtantiæ, & ex conſequenti, quantitatis. Patet conſequentia, quia ſi non eſt virtus productiua ſubſtantiæ, neque ipſa virtus eſt quantitas, ergò erit qualitas, quæ poſterior eſt quantitate, & ſupponit illam, ergò non datur virtus per ſe primò productiua quantitatis, & exemplo patet in igne, qui augetur ex combuſtibilibus eadem virtute, qua generatur.

Reſpondetur, quòd ad producendam quantita-

ſitatem, ſiuè totalem, ſiuè partialem abſolutè, & vt paſſio quædam eſt ſubſtantiæ, non requiritur actio diſtincta à productione ſubſtantiæ ſicut ad producendas alias proprias paſſiones ſufficit ipſa ſubſtantiæ productio, vt attingit ſecundariò paſſiones. Ad producendam autem quantitatem ſub tali ſtatu, & modo, ſicut requiritur ad augmentationem, ſcilicet, quantitas, vt maior, & vt creſcens, ſic non eſt propriè paſſio, ſed accidens, cum non habeat neceſſariam connexionem, cum ſubſtantia viuente, vt de ſe manifeſtum eſt, & ideò non mirum, quòd diſtinctam actionem, & motum terminare poſſit. Addò quòd quantitas non eſt propria paſſio viuentis ſub gradu viuentis, ſed corporis ſub gradu corporeitatis. Vndè quantitas etiam, vt maior, & creſcens non eſt abſolutè terminus augmentationis, ſed vt conſtituens debitum ſtatum viuentis, & in perfecto robore, & ad hoc non ſufficit virtus nutritiua communiter, nec quomocumque attingens quantitatem, ſed virtus roboratiua ipſius viuentis, & conſtitutiua eius in maioritate, & incremento vitali, quod ſine quantitate non fit. Sed tamen vt fiat non ſufficit virtus attingens ſubſtantiam, & ex conſequenti quantitatem, etiam partialem; ſed ſic attingens quantitatem, vt maius robur, & incrementum vitale faciat; quod non ſemper facit nutritiua, vt patet cum animal nutritur, & non creſcit, nec roboratur, ſed infirmatur, & tamen acquirit partes, de quo plura diximus, quæſt. 8. de generat.

Ad conf. reſpondetur, quòd virtus ſic augmentatiua quantitatis ſecundùm ſtatum perfe-

fectiorem viuentis, & roboratiuum eius non eſt virtus ſolius ſubſtantiæ productiua, nec eſt quantitas quæ actiua non eſt, ſed qualitas, quæ quidem ſupponit quantitatem, non augmentatam in ſubiecto, producit verò quantitatem, vt augmentatam, & ſic tale augmentum quantitatis non ſupponit, ſed eſt prior illo, nec tamen eſt quantitas, ſed qualitas, quia benè poteſt qualitas eſſe virtus ad producendum quantitatem, ſicut ad producendum ſubſtantiam, quæ tamen ex genere ſuo eſt prior qualitate, ſed quia qualitas operatur in virtute ſubſtantiæ, cui inhæret, ſic poteſt aliam cui non inhæret, attingere, & ſimiliter quantitatem. In igne verò, & alijs inanimatis eſt diſpar ratio, quia illa non habent augeri per ſe, & ab intrinſeco, nec propriè nutriri, ſed ſolùm generare aliud ex materia ſibi propinqua, quod cum ſibi continuatur, ſeù coniungitur, dicitur aggenerari, & augeri, augmēto extrinſecus appoſito, & conſequenter per accidens faciente maius, quatenus generat ignem de nouo, & ille continuatur præcedenti, non quia intendit perfectiorem ſtatum, & robur, quòd cum maiori quantitate detur illi.

Denique obijcies ad probandum, quòd potentia nutritiua, vel augmentatiua non ſit diſtincta à calore, ſeù primis qualitatibus temperatis quia ſi datur talis potentia, vel agit in alimentum aliquid præter calorem, vel nihil. Si nihil ſuperfluit; dicere autem, quòd illa potentia dirigit calorem, explicari non poteſt quid ſit illa directio, & quomodo erga calorē fiat. Si aliquid agit præter calorem, reſtat explicare quid ſit, nam aliam potentiam non

pro-

producit, vt de ſe patet; ſi autem aliquam primam qualitatem, ad illius productionem alia prima qualitas ſufficit; imò ad producendam ſubſtantiam, ſufficit ipſa qualitas prima, vel plurium qualitatum temperamentum in virtute ſubſtantiæ, iſtæ enim ſunt diſpoſitiones, quæ virtute ſubſtantiæ producunt ſubſtantiam, ergò alia potentia ſuperfluit. *Confirm.* quia in diuerſis partibus animalis vis nutritiua diuerſos effectus producit, verbi gratia, neruum, oſſa, carnem, ſanguinem, &c. & hoc non ratione diuerſarum potentiarum, aliàs multiplicaremus tot potentias nutritiuas quot partes eterogeneas, ergò ratione diuerſi temperamenti, & diſpoſitionis primarum qualitatum, & ſic iſtæ ſufficiunt ad producendum, per eandem enim qualitatem, vel qualitates, quibus pars aliqua diſponitur, per eaſdem alimentum immutatur ad ſuſcipiendam formam talis partis.

Reſpondes. Potentiam illam requiri, vt diſtinctam à calore, quia effectus, qui producitur non poteſt fieri modo vitali niſi per potentiam vitalem, calor autem vitalis potentia non eſt ex ſua natura, cum inueniatur in rebus inanimatis, licèt deſeruire poſſit inſtrumentaliter potentijs vitalibus, vt S. Thom. dicit prima parte, quæſt. n. 118. articul. 1. ad 3. ſic ergò dicimus, quòd illa potentia aliquid facit præter calorem, tùm quoad modum, quia vitali modo operatur effectum, quod calor non poteſt etiam immediatè coniunctus animæ, quia non eſt potentia vitalis: tùm quoad ſubſtantiam, quia formatio illa membrorum organizatio, quæ fit totaliter à generatiua,

&

& in partibus aduenientibus à nutritiua, non eſt effectus ſolùm caloris, aut aliarum qualitatum, quia non eſt ſolùm reddere calidum, aut temperatum, ſed talis ſubſtantiæ, & organizationis partem producere, quod requirit altiorem virtutem, ſicut calor ignis ſine virtute artis ſuperadditæ, non poteſt diſponere cibos, neque facere lebetem ex ferro, nec enim calor, vt calor delineat, & componit artificium illius vaſis. Et hoc vocamus dirigere, & vti calore, vt inſtrumento, non directione cognoſcitiua, ſed impreſſiua virtutis vitalis, aut artificioſæ ad effectum vltra ſpeciem calidi, & aliarum primarum qualitatum.

Ad conf. Dicitur virtutem nutritiuam eſſe vnam, quæ ob ſui eminentiam habet in diuerſis partibus eterogeneis diuerſos effectus, & formationes facere; & ſicut generatiua in corpore extraneo, ſcilicet ex fætu format diuerſa membra, nec pro quolibet membro diuerſa potentia generatiua ponitur; ita nutritiua in proprio corpore ipſius viuentis, pro diuerſis partibus diuerſas formationes, & effectus, & temperamenta facit, non ratione diuerſarum diſpoſitionum tantùm, ſed ratione virtutis eminentis iuxta diuerſas diſpoſitiones illas diuerſas partes vitaliter producentis. Et licèt per illas qualitates diſponatur alimentum, ſeù materia, illæ tamen nihil producunt in virtute propria, ſed virtute potentiæ nutritiuæ vitalis a qua mouentur, vt diximus.

ARTICVLVS III.

An generatiua diſtinguatur ab alijs potentijs vegetatiuis, & quæ potentiæ, ei deſeruiant?

QVòd generatiua non diſtinguatur à nutritiua ſentiunt Auctores multi, qui vt in præcedent. articul. retulimus, non diſtinguunt augmentatiuam, & nutritiuam, vt videri poteſt apud Coimbricenſ. lib. 2. de anima capit. 4. quæſtion. vnica, Rubio 2. de anima tract. de potentijs animæ vegetatiuæ, q. 2. & inclinat. Suarez lib. 2. de anima, capit. 10. licèt tandem reſoluat, quòd virtus formatiua in generatione eſt longè diſtincta à virtute alente. Et facere videtur Ariſtot. in hoc 2. de anima text. 42. vbi inquit: *Quoniam eadem eſt vis nutriendi, & generandi, primùm de alimento determinare neceſſe eſt*: & in lib. 2. de gener. animalium, cap. 4. dicit: *Quòd ſi facultas augens vegetalis animæ eſt, eadem quæ generet quoque eſt*. Fundamentum verò ferè conſumitur in probando, quòd actus generatiuæ, & nutritiuæ ſunt eiuſdem rationis formalis, & ſolùm materialiter differunt, nam in primis ex parte modi operandi, vtraque actio eſt vitalis, & ex parte materiæ, vtraque vtitur alimento, non quidem alimento extrinſeco, ſed intrinſeco, quale eſt ſanguis, vel humor, & ex parte termini ad quem, vtraque verſatur circa ſubſtantiam viuam, generatiua quidem totalem de nouo generando, nutritiua verò partialem. Eſt autem eiuſdem rationis

for-

formalis reſpicere totum, & partem in ſubſtantia, ſicut ipſa ſubſtantia totalis, & partialis eiuſdem rationis ſunt. *Et conf.* quia in igne verbi gratia, eadem eſt virtus generandi nouum ignem, & aggenerandi partem, ergò etiam in viuentibus. Patet conſeq. quia viuentia eminentiorem virtutem habent, quàm inanimata, ergò ſi iſta poſſunt in vnica virtute vnire generatiuam, & aggeneratiuam, à fortiori viuentia, aggeneratiua autem in viuentibus nutritiua eſt. *Conf.* 2. quia etiam nutritiua habet virtutem organizandi, ſicut generatiua, ergo eiuſdem rationis ſunt. Antec. conſtat, quia per nutritiuam reſtaurantur partes animalis, quæ organizatione, & formatione conſtant, & ſimiliter ſi fiat vulnus, vel abſcindatur pars, reſtauratur à nutritiua, & continuantur partes, quod non fit ſine formatione aliqua venarum, arteriarum, neruorum, &c. quæ omnia organizationem important. *Quòd* ſi loquamur de ipſa virtute qua ſemen decoquitur, & fit ex ſanguine, multò magis id videtur pertinere ad nutritiuam partem, quia ſemen fit ex decoctione ſanguinis, qui eſt vltimum, & reſiduum alimenti, illa autem actio decoctiua eſt virtutis nutritiuæ, ſicut etiam decoquitur lac per virtutem nutritiuam; & non caret probabilitate, quòd vaſa ſeminalia ipſo ſemine nutriuntur tanquam alimento, vnaquæque enim pars eo humore videtur enutriri, quem elaborat, alias haberet duas actiones, alteram elaborandi ſemen, alteram nutriendi ex ſanguine, ergò tunc pertinebit ad nutritiuam partem ſeminis elaboratio.

In

In hac difficultate vnum videtur certum, & à nemine poſſe negari, ſcilicet, virtutem illam ſeminis incluſam, quæ in illis ſpiritibus valde ſubtilibus reſidet, diſtiđam eſſe ſaltem numero ab ea nutritiua quæ eſt in viuente à quo deciditur, & ſimiliter à nutritiua quæ eſt in viuente, quod generatur. Conſtat hoc quia ſemen deciſum eſt corpus ſeparatum à generante, & effectus eius, ſimiliter corpus generatum eſt diſtinctum à ſemine, & ab eo cauſatum, & diuerſa forma informatum, ergò potentia, ſeù virtus quæ eſt in ſemine, ab vtroq; diſtinguitur, nec enim tranſit de ſubiecto in ſubiectum. Difficultas eſt in duobus. Primum circa ipſam virtutem ſeminis, an ſit non ſolùm numero, ſed etiam ſpecie diſtincta à nutritiua, an verò in re, nutritiua, licèt ab actu quem exercet generandi denominetur generatiua. Secundùm an illa virtus quæ elaborat, & decoquit ipſum ſemen, ſit ipſamet nutritiua virtus, an verò alia potentia, quæ talem vim generatiuam imprimat ſemini.

Dico ergo 1. virtus illa quæ eſt in ſemine deciſo, non ſolùm indiuidualiter, ſed etiam ſpecificè differt à nutritiua. Sumitur ex D. Thom. 1. p. q. 78. art. 2. vbi diſtinguit iſtas tres potentias partis vegetatiuæ, nutritiuam, augmentatiuam, & generatiuam. Specialiter autem de illa ſeminali virtute probatur, quia per nutritiuam ſolùm fit aliquid ſimile ei, quod deperditur in eodem ſubiecto, vt ſi nutritur caro fit per nutritiuam pars carnis, & ſi nutriuntur oſſa, vel nerui fiunt per nutritiuam partes oſſium, & neruorum, & nihil amplius. At verò ſemen non conuertit mate-

riam, circa quam operatur in ſemen, ſed in membra, & partes corporis, organizando illud quoad omnes partes ſuas: ergò illa virtus ſeminis alia eſt à virtute nutritiuæ, quia hæc magis limitata eſt, ſemen verò organizat totum corpus, & ſic eſt virtus nobilior, quàm nutritiua, & ad generatiuam ordinatur nutritiua, & augmentatiua, vt dicit D. Thom. citato loco 1. p. Nec poteſt hæc virtus conſtui, ſolum in aliquo calore quantumcunque cœleſti, aut vitali, quia omnis calor, neque eſt potentia vitalis, neque habet alium effectum per ſe niſi calefacere; virtus autem ſeminalis plures alios effectus facit tanquam virtus viuentis. Denique ſemen deciſum non viuit formaliter, quia non habet organa, neque eſt animal in actu, ſed virtus emiſſa ab animali, ſicut cum ſanguis, vel alius humor funditur, ſiquidem facta ſeparatione, non amplius informatur ab anima illius, à quo deciditur, alia verò anima non generatur de nouo in ſemine per ſolam deciſionem, neque enim diuiſio eſt ſufficiens diſpoſitio ad generandum de nouo animam in ſubſtantia ita rudi, & non organizata. Quare ſemen formaliter in ſe non nutritur, quia non aſſumit alimentum, neque etiam nutrit fœtum, ſiquidem efformat ipſum, & organizat, vt introducatur anima, & antequàm anima ſit introducta, fœtus non eſt capax, vt nutriatur, quia nondum eſt viuens, poſtquam autem anima eſt introducta à propria virtute nutritur fœtus, non per virtutem ſeminis, ergò virtus ſeminis non eſt virtus nutritiua, neque ſui, neque alterius, ſed diſtinctum obiectum ha-

habet à nutritiua, ſcilic. producere aliud à ſe diſtinctum, non ſe ipſum alere, & nutrire.

Dico ſecundò: potentia, quæ in ipſo viuente eſt ad generandum, & cuius participatio eſt illa virtus relicta in ſemine deciſo, etiam eſt virtus diſtincta à nutritiua, & non eſt ſola animæ ſubſtantia, & reſpicit, vt principalem terminum, & effectum ipſum genitum, ſeù filium, & habet ipſi ſemini imprimere virtutem formatiuam fœtus, & ſpiritus viuaciores, & ſubtiliores. Probabile eſt etiam eſſe eiuſdem ſpeciei virtutem generatiuam in animali maſculo, & in fœmina, licèt habeat diuerſos actus accidentaliter diſtinctos intra eandem ſpeciem, ſicut eſt præparatio ſeminis, & reſolutio illius, attractio, & retentio, & miniſtratio materiæ conuenientis ad locum generationis.

Prima pars concluſionis probatur: quia ad minus eiuſdem rationis eſt, vel eminentioris, virtus principalis quæ in agente reſidet, & quæ eſt deciſa, & participata ab ipſo, quia eundem finem, & obiectum vtraque reſpicit, & eundem terminum, ſeù effectum operatur, ſicut in igne calor emiſſus, & calor ipſius ignis eiuſdem rationis ſunt, quia eundem effectum, & terminum reſpiciunt.

Si ergò virtus, quæ eſt in ſemine deciſo diſtinguitur à nutritiua, reſpicitque obiectum formale, & terminum diſtinctum, ſcilicet efficere propagationem producendo viuens diſtinctum à ſe, non conſeruationem proprij corporis, quod facit nutritiua, ergo ſimiliter virtus generatiua, quæ eſt in ipſo viuente, & à qua deriuatur illa, quæ eſt in ſemine, non poteſt eſſe eiuſdem rationis cum nutritiua,

reſpicit enim ſimiliter diſtinctum obiectum formale, ſcilicet propagationem, & aſſimilationem rei diſtinctæ, non conſeruationem ſui.

Ad hæc ſufficienter colligitur diſtinctio iſtarum potentiarum ex diſtinctione organorum in quibus reſident iſtæ potentiæ, ſicut ex hac ratione colligimus diſtingui potentias ſenſitiuas, quia habent diſtincta organa, in quibus reſident, ſicut viſus eſt in oculo, tactus in toto corpore, &c. Conſtat autem potentiam generatiuam reſidere in peculari organo, ſeù parte, qua deficiente, ſimpliciter animal eſt impotens ad generandum, nutritiua verò, quoad aliquem actum, ſcilicet decoctionem alimenti habet diſtinctum organum à generatiua ſcilicet ventriculum, quoad alium verò actum; ideſt conuerſionem vltimam alimenti in partes ſolidas eſt diffuſa per totum corpus, ergo iſtæ potentiæ differunt inter ſe.

Nec poteſt dici: quòd eſt eadem potentia quæ in diuerſis partibus corporis habet diuerſos actus, iuxtà diuerſas earum diſpoſitiones propter eminentiam talis potentiæ, ſicut enim eadem virtus nutritiua in oſſibus generat oſſa, & in carne carnem, ſic non repugnat, quòd eadem potentia in vaſis ſeminalibus ſit generatiua, & in alijs partibus corporis nutritiua.

Sed contra eſt; quia ſi hoc aliquid valeret, non eſſet aliqua ratio, quare non diceremus, quod omnes virtutes ſenſitiuæ eſſent vna, & eadem potentia, quæ in organo viſus exerceret viſionem, & in auditu auditionem, &c. propter eminentiam talis Potentiæ, ſi enim

parti

parti vegetatiuæ, quæ imperfectior eſt, poteſt attribui vna potentia, quæ omnes illos actus in diuerſis organis exerceat, cur parti ſenſitiuæ, quæ longè perfectior eſt, non attribuetur eadem eminentia, & vnitas potentiæ, cum diuerſitate actuum in diuerſis organis? Sed veritas eſt, non dari talem eminentiam in iſtis potentijs, quæ adeò materiales, & corporeæ ſunt, ſicut iam ſuprà oſtendimus. Et ſufficit, quòd vnica anima omnia organa, & partes animalis informet, non autem, quòd vnica potentia omnes illos actus exerceat, potentia enim ſe habet, vt virtus, & inſtrumentum operandi, quod iuxta diuerſos actus, ſeu operandi modos diſtingui debet Diuerſitas autem illa potentiæ nutritiuæ in generando carnem, vel oſſa, vel neruos, &c. materialis ſolùm diuerſitas eſt, formaliter enim reſpicit eundem modum operandi, ſcilicet per conuerſionem alimenti reſtaurare deperditum in quibuſcumque partibus animalis. At verò generatiua, etiam in iſto modo operandi diſconuenit cum nutritiua, quia non reſpicit reſtaurationem, & conſeruationem eiuſdem viuentis, ſed propagationem illius in ſuo ſimili.

Multò minus vrget, quòd aliqui dicunt potentiam generatiuam eſſe in omnibus partibus corporis diffuſam, quia licèt non omnes partes corporis poſſint generare ex omnibus tamen elaboratur, & participatur ſemen, eo quòd eſt virtus formatiua omnium membrorum in fœtu, & ita ex omnibus membris generantis debet participari illa virtus.

Sed contra eſt: nam præterquamquòd medici cum Galen. in lib. de ſemine commu-

niter docent, non fieri ſemen ex omnibus partibus animalis, contrariatur manifeſtæ experientiæ, nam homo carens manibus, aut pedibus, aut oculis, etiam à natiuitate, generat fœtum integrum, & non carentem illis partibus animalis de facto, quas tamen de facto generat.

Secunda pars, concluſionis probatur: quia habet eoſdem actus virtus generatiua in fœmina, & in maſculo quantum ad ſpeciem, & ſubſtantiam termini, ad quem tendunt, ſcilicet ad generandum fœtum, licèt accidentaliter aliqui actus differant. Nam licèt in fœmina ſit virtus actiua ad miniſtrandum materiam, ſiuè ſanguinis, ſiuè ſeminis imperfecti, & ad congregandum illam in locum generationis, & probabile etiam eſt, quòd ad ipſam formationem fœtus habet actiuitatem ſemen fœmineum, certum tamen eſt ſe habere, vt quid imperfectum, & potentiale, & cõſequenter, vt paſſiuum ad hoc, vt perficiatur ſpirituoſo ſemine virili, & ideò licèt coniunctum ſemini virili, & commixtum, habeat actionem eiuſdem ſpeciei in ordine ad productionem fœtus, & in hoc fundetur, quòd ſit virtus eiuſdem ſpeciei, tamen certum eſt, quòd antecedenter ad iſtam actionem, inquam influit, vt coniunctum ſemini virili, debet habere aliquos actus, qui non conueniunt virtuti generatiuæ maſculi, ſicut eſt attractio, & retentio ſeminis virilis, congregati materiæ, & alia ſimilia, quæ illi conueniunt in quantum virtus fœminea eſt, ideſt imperfecta, & paſſiua perfectibilis autem actiuitate, & viuacitate ſeminis virilis, ſed tamen iſtæ actiones minus principa-

cipales ſunt, & ſolùm deſeruientes principali actioni, quæ eſt formatio fœtus, & introductio animæ. Et ideò quia in illa conueniunt ſpecificè virtus generatiua fœminea, & maſcula, quia reſpiciunt eundem terminum actiuo modo licèt vna magis imperfectè & dependenter ab alia, vt à perfectiori, & in hoc quòd eſt perfici ab alia paſſiuè ſe habeat, ideò probabile eſt vtramque virtutem eſſe eiuſdem ſpeciei. Illud autem eſt certum, quòd ad reſoluendum ſemen non requiratur alia virtus diſtincta ab ipſa potentia generatiua animalis, vt aliqui ponunt. Et ratio eſt: quia virtus generatiua ex ſua propria ratione eſt communicatiua ſui, quia non poteſt attingere ſuum terminum, niſi communicando talem virtutem per deciſionem, & reſolutionem ſeminis, ex quo tanquam ex principio coniuncto debet formari fœtus, ergo ad eandem virtutem, & potentiam, ad quàm pertinet producere, & formare fœtum, quæ eſt virtus generatiua pertinet etiam reſoluere, & emittere ſemen, per quod talis formatio, & productio vitaliter fit.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ ex authoritate Reſpond. Illum locum Ariſtot. explicari à D. Thom. 2. de anima lect. 9. ſuper textum 42. quòd eſt eadem virtus nutriendi, & generandi genericè, & non ſpecificè, quia ſcilicet vegetatiua, & generatiua ab eadem communi potentia animæ continentur, ideſt ab eodem gradu procedunt, non tamen ſunt vna, & eadem potentia proxima, ſed vt ibi dicit D. Thom. nutritiua eſt quædam ſpecialis potentia à generatiua.

Ad primum fundamentum ex ratione Reſp. Quòd licèt nutritiua, & generatiua verſentur circa alimentum, ſeù vtantur illo, longe tamen diuerſa ratione, vna enim reſpicit ſubſtantiam viuentis, vt propagandam in ſuo ſimili, altera vt reſtaurandam ab eo, quod deperditur, Vndè habent diſtincta organa in animali, & diſtinctam mutationem poſtulant in ſuis actionibus. Quare ſi potentiæ ſenſitiuæ, quæ nobiliores ſunt propter diuerſum modum immutationis ab obiecto, & diuerſitatem organorum diuerſæ potentiæ ſunt, cur non etiam nutritiua, & generatiua? Et ſic non reſpiciunt totum, & partem ſecundùm idem, ſed generatiua reſpicit totum diſtinctū, vt propagandum, nutritiua autem reſpicit partem, ſed non illius totius, quod generatur, ſed ipſius viuentis, quod reſtauratur. Et ad exemplum de igne, & alijs inanimatis. Reſp. ea non nutriri, vt oſtendimus in 1. de gener. quæſt. 8. per ſe enim ignis non reſtaurat partes deperditas, ſed ſolùm ex materia ſibi appoſita generat alium ignem. Quòd ſi propinquus ſibi ſit, facit continuationem cum illo, & ſic ratione continuationis dicitur aggenerare: ſed hoc per accidens eſt, ratione ſcilicet continuationis, & propinquitatis ignis geniti, & generantis per ſe enim ſolùm ignis habet potentiam generatiuam ex materia ſibi extrinſecus appoſita.

Ad ſecundum Reſpondetur. Quòd nutritiua eſt vis formatiua membrorum reſtaurando id, quod amittitur reſpectu eiuſdem viuentis non verò ad propagandum ſibi ſimile, ſicut in generatiua. Vnde nutritiua per ſe reſpicit

partes

partes materiales, & fluentes, quas reſtaurat ſub eadem organizatione, quæ fuerunt. At verò generatiua per ſe reſpicit partes formales, ideſt ipſam organizationem, & differentiam partium, quæ ſunt in re genita, vnde nutritiua non valet per ſe producere partem integrã etherogeneam, v.g. pedem, vel oculum, ſi abſcindatur, ſed ſolùm ab eadem parte fluentem materiam reparat generatiua autem omnes partes, & omnia organa de nouo formaţ in re, quam producit.

Ad vltimum Reſp. Quòd in ſemine elaborando poſſumus conſiderare actiones duplicis generis, aliæ quaſi præcedentes, & diſponentes, aliæ, quaſi conſumantes, & ipſam vim ſeminalem imprimentes illi materiæ, ex qua fit ſemen. De primis non eſt inconueniens, quòd pertineant ad nutritiuam, ſiquidem ſemen fit ex reſiduo alimenti, & ſic ſupponit alimentum à nutritiua decoctum, & diſpoſitum, vt miniſtretur ſemini, ideoqùe dixit Diu. Thom. 1. p. q. 78. art. 2. quòd generatiuæ deſeruiunt nutritiua, & augmentatiua, ſicque videmus foueri, & accendi generatiuam miniſtrato fomite, & materia à nutritiua, ideoque maximum remedium reprimendi luxuriam, eſt abſtinentia alimenti. Cæterùm ipſa impreſſio virtutis ſeminalis, non à nutritiua, ſed à generatiua deſcendit, ideoque ſemen deciſum non agit in virtute nutritiuæ, ſed generatiuæ, nec aſſimilat generatum viuenti, vt nutrienti ſe, ſed vt generanti. Quòd verò vaſa ſeminalia nutriantur ipſo ſemine, vt aliqui exiſtimãt, vel communi ſanguine, vt alij, & quòd ſanguis decoquatur ad purum, vt fiat ſemen, to-

eum hoc pertinet ad nutritiuam, ſed habet ſe antecedenter, & diſpoſitiuè ad præparandum ſemen, non autem pertinet ad ipſam impreſſionem virtutis ſeminalis, qua conſtituitur vltimatè in ratione ſeminis, hoc enim ſit à potentia generatiua.

QVÆSTIO IV.

De Anima ſenſitiua, & potentijs eius in communi.

QVONIAM Anima ſenſitiua eſt illa, quæ per cognitionem ſenſibibilem poteſt operari, non poſſumus eius naturam inueſtigarē niſi per operationem ſenſitiuam, & potentias quibus operatur, Vndè perfecta cognitio animæ ſenſitiuæ explicatis ſenſibus, ſeù potentijs ſenſitiuis, tàm in communi, quàm in particulari, earumque obiectis accipienda eſt, & ſic primò tractabimus de potentijs ſenſitiuis in communi, deinde agemus de illis in particulari, tùm de exterioribus, tùm de interioribus.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſenſus ſint potentiæ paſſiuæ, vel actiuæ?

CErtum eſt omnem potentiam aprehenſiuam verſari circa aliquod obiectum, ſiquidem experientia conſtat nos res aliquas cognoſcere, & id, quod cognoſcimus obiectum eſt potentiæ. Certum eſt etiam potentias iſtas operationem aliquam, ſeù actum ſecundum habere, cum aliquando experiamur nos cognoſcere in actu ſecundo, & in vigilia eſſe, aliquando ab actu ceſſare, vel ſimpliciter ab omni actù ceſſando; ſicut in ſomno, vel à cognitione peculiari alicuius obiecti.

Difficultas eſt: Quomodo obiectùm comparetur ad potentiam cognoſcitiuam antequam eliciat actum, an videlicet potentia perfici debeat ab obiecto, ſecundùm aliquam intrinſecam mutationem, & ita paſſiuè comparetur ab ipſum obiectum, an verò obiectum merè extrinſecè ſe habeat, & potentia ſolùm ſit actiua in ordine ad ſuam operationem eliciendi.

Et ſecundo eſt difficultas, quomodo operatio iſta eliciatur an à ſolo obiecto, potentia merè paſſiuè recipiente, an ab vtroque.

Circa primum exiſtimarunt aliqui non requiri coniunctionem obiecti cum potentia cognoſcitiua antecedenter ad operationem, nec habere rationem principij concurrentis cum potentia, ſed ſolùm extrinſeci termini circa

quòd potentia operatur. Quod ſentiunt omnes qui negant dari ſpecies intentionales, contra quos agemus infrà quæſt. 6. Art. 2. Alij attribuunt ſenſibus rationem agendi, & patiendi, ita tamen, quòd ſint diſtinctæ potentiæ ſenſus agens, & ſenſus patiens, & in quantum agens format ſpecies in quantum patiens recipit, quod attribuitur Ianduno, & Appollinari. Alij ſimpliciter fatentur potentiam ſenſitiuam eſſe paſſiuam reſpectu obiecti, perficique ab eo mediante ſpecie, vt poſſit in actum ſecundum, & operationem ſuam procedere, quæ eſt ſententia communior, quæ ideò admittit ſpecies intentionales, vt ab illis determinetur, & actuetur potentia ex parte obiecti ad eliciendum actum, qui iuxta diuerſitatem obiecti variantur.

Dico ergo primo; Obiectum coniungi debet potentiæ cognoſcitiuæ, & concurrere cum illa in ordine ad eliciendam ſuam operationem, & actum ſecundum. Concluſio hæc conſtat illo communi axiomate apud Philoſophos recepto *ex obiecto, & potentia paritur notitia*, de quo videri poteſt D. Thom. 8. de verit. art. 2. & alijs locis infra citandis, & ex D. Auguſt. alijſque partibus communiter in ore Theologorum verſatur. Et quidem fundamentum illius latius conſtabit ex tradendis infrà quæſt. 6. art. 2. Vbi oſtendemus dari ſpecies intentionales, quæ loco obiecti concurrunt cum potentia ad cognitionem. In præſenti ſufficit illam deducere ex ipſa natura cognitionis, quia cognitio verſatur circa obiecta trahendo illa ad ſe, & per aliquam unionem, vel aſſimilationem ad ipſa, non

enim

enim reſpicit obiecta agendo in illa realiter, neque enim cognitio noſtra immutat realiter obiecta, vt patet, cum aliquem videmus, qui ex eo præciſe, quòd ſit viſus non manet realiter mutatus, nec etiam reſpicit illa per inclinationem, & pondus tendendo ad ea, hoc enim pertinet ad voluntatem, ergo reſpicit illa per aſſimilationem, & coniunctionem aliquam intra potentiam cùm obiecto; non poteſt autem aliqua potentia facere, & operari coniunctionem, & aſſimilationem cum aliquo niſi ipſo concurrente, tanquam extremo coniunctionis, & aſſimilationis, nec enim coniunctio, & aſſimilatio fit ſine concurſu extremorum. Sed latiùs de hoc agemus infra quæſt. 6. art. 2.

Dico ſecundo. Potentia ſenſitiua paſſiuè ſe habet reſpectu ſpecierum, quibus vice obiectorum actûatur tàm in eſſe entitatiuo, quàm in eſſe intentionali, ſed per ſe, & principaliter in eſſe intentionali. Non omnes conueniunt in hac concluſione, ſed aliqui dixerunt obiecta concurrere ad cognitionem terminatiuè tantum, non verò motiuè, vt Henric. quodlibet 4. q. 7. Alij, quòd concurrit obiectum ad cognitionem ex æquo cum potentia, & quaſi illa aſſiſtens, non per ſe illam informans niſi quatenus ſpecies accidentia ſunt, quæ entitatiuè inhærere debent, ſicut reliqua accidentia. Quæ eſt ſententia Scot. in 1. diſtin. 3. q. 7. & ſequitur P. Suarez lib. 2. de attributis negatiuis cap. 12. num. 6. & num. 10. imò diſtinctionem illam de ſpecie in eſſe intentionali, & in eſſe entitatiuo reijcit in lib. 4. de anima cap. 2. num. 26. quamuis putetur deſum-

pta ex Ariſt. in lib. de mem. & reminiſcen.c. 1. & ex D.Thom. 3. contra gent. cap. 52. vt poſtea ponderabitur, & latius intra quæſt. 6. artic.2.

Nihilominus ſententia Diu. Thom. affirmat potentiam cognoſcitiuam per ſe, & in genere cognoſcitiuo pati ab obiecto, & ab ipſo actuari, & perfici, & non ſolùm per accidens, & in genere entitatiuo, quatenus ſpecies eſt accidens inhærens, de quo videri poteſt 1.p. q.79. art.2. & Caiet. ibi, & 1.p.q. 14. art.1. Bannez ad eandem q. 79. dub. 1. & communiter alij. Thomiſtæ, & Doctores, qui infra q.6. art.2. afferentur. Itaque qui rationem potentiæ paſſiuæ, ſeù materialis vno tantùm modo conſiderant, ſcilicet eo modo, quo materia recipit formas, vel ſubiectum accidentia, qui eſt modus recipiendi entitatiuè, & ſecundùm conſtitutionem alicuius tertij, difficile intelligunt, quòd potentia cognoſcitiua per ſe, & in genere cognoſcibili ſe habeat paſſiuè erga obiectum, ſed ſolùm per accidens, quatenus ſpecies eſt accidens inhærens, & paſſiuè per inherentiam debet recipi in potentia, ſicut etiam recipitur in aere, quando ab obiecto tranſmittitur ad oculum. Remoto autem accidente, ſeù modo recipiendi per inhærentiam, non inueniunt quomodo obiectum poſſit informare niſi per aſſiſtentiam, & concurſum ſimultaneum.

At vero D. Thom. profundius ſcrutatus naturam cognoſcitiuam, diſtinguit duplicem rationem paſſiuæ receptionis, eſt enim paſſiua immaterialis, & paſſiua materialis. Materialis eſt ad recipiendum aliquid conſtituendo

aliquod

aliquod eſſe cum illo, & ſic recipitur aliquid tanquam pertinens ad ſe, & communicans in eſſe cum ipſo recipiente, non autem recipitur aliquid tanquam pertinens ad alterum extra ſe, & non communicans ſecum in eſſe; quæcumque enim forma, ſiuè propria, ſiuè ab extrinſeco proueniens, informando ſubiectum, ita redditur propria iſtius, quòd non alterius, in quo non recipitur. Et ſic recipere formas eſt commune cognoſcenti, & non cognoſcenti. Paſſiua immaterialis eſt, quæ non ſolùm recipit formas proprias, & ad ſe pertinentes, ſed etiam poteſt recipere formam alterius, ſeù fieri alia à ſe. Et ideò notanter S. Thom. 1. p. q. 14. art. 1. ponit differentiam inter cognoſcentia, & non cognoſcentia, *quod non cognoſcentia nihil habent, niſi formam ſuam, cognoſcentia autem poſſunt habere etiam formam rei alterius*. Vbi aduerto non dixiſſe D. Th. quòd cognoſcentia poſſunt habere formam alteram, ſed formam rei alterius, nam formam alteram poteſt habere quæcumque res, quæ recipit in ſe perfectionem aliquam, vel formam ab extrinſeco prouenientem, nam illa forma eſt altera, ideſt diſtincta à ſe, & ad extrinſeco prouenieſ, ſed non eſt alterius, quia hoc ipſo, quòd in ſe recipitur fit ſua, ita quòd non pertinet ad alterum, ſed ad ſe, neque enim inhæret, aut ſubiectatur in altero, & licèt ſubiectaretur tamen prout eſt in ſe informat, vt propria eius, & vt ſua. Cognoſcentia autem in hoc eleuantur ſuper non cognoſcentia, quia id, quod eſt alterius, vt alterius, ſeù prout manet diſtinctum in altero poſſunt in ſe recipere; ita quòd non ſolùm ſunt id, quod in ſe ſunt, ſed etiam poſ-

ſunt fieri alia à ſe, ſicut quando video colorem non fit oculus coloratus in ſe, ſed color, qui eſt in alio realiter, ponitur intentionaliter, & viſiuè in oculo. Et ad hoc requiritur immaterialitas in ipſa potentia ſic recipiente, vt probat Diu. Thom. in eadem quæſt. 14. art. 1. & q. 2. de verit. art. 2. quia non poteſt vnum fieri alterum, ſeù trahere ad ſe formam alterius, vt alterius in ipſo eſſe materiali, & entitatiuo, in quo exiſtit, ſic enim non poſſet fieri alterum, & trahere illud ad ſe niſi per aliquam immutationem, aut conuerſionem vnius in alterum, & ſi ita fieret adhuc non diceretur fieri alterum à ſe, manente altero, ſed tranſmutare illud in ſe, & fieri proprium. Receptio ergo iſta debet fieri immateriali modo, quia non poteſt fieri ſecundùm conditionem materiæ, cuius proprium eſt coarctare, & reſtringere formam, & reddere illam incommunicabilem vlteriori ſubiecto, & componere cum altero, ſecundùm tranſmutationem in eſſe, & ſic vt aliquid fiat alterum à ſe, & recipiat illud non vt communicans in eſſe cum illo, ſed vt alterum à ſe, oportet, quòd careat illa conditione reſtrictiua materialitatis, & habeat conditionem amplitudinis, quæ vocatur immaterialitas. Quòd totum videri poteſt in D. Thom. explicante hanc rationem cognoſcibilitatis ex immaterialitate 1. p. q. 14. art. 1. & q. 2. de verit. art. 2. vt etiam expendemus infra q. 6. ar. 2.

Ex hoc ergo manifeſte colligitur potentiam cognoſcitiuam formaliter in linea cognoſcitiuæ eſſe paſſiuam, & actuabilem ab obiecto, nec ſufficere, quod illi aſſiſtat ad ſimul concurren-

currendum cum ipſa.

Ratio eſt: Quia potentia cognoſcitiua ad habendum actum cognitionis dependet ab obiecto, ſiquidem actus quando egreditur à potentia, egreditur, vt ſpecificatus, & determinatus circa tale obiectum, ſed non procedit partialiter ab obiecto, & partialiter à potentia, ſed vnico partu, & egreſſione procedit, quia egreditur, vt actus vitalis, & per illam egreſſionem participat quidquid in ſe habet tàm quoad vitalitatem ex parte animæ, quàm ſpecificationem ex parte obiecti, ergo cum partus iſte, & egreſſio immediatè fiat à potentia animæ, neceſſe eſt, quòd talis potentia prius in ſe perficiatur, & actuetur ab obiecto, vt actus ipſe per talem egreſſionem participet id, quod ab obiecto haberet, quia non habet niſi vnam tantùm egreſſionem, quæ neceſſariò eſt à potentia, quia vitalis eſt, ergo quidquid ab obiecto habet, prius ſupponitur eſſe in ipſa potentia, vt ex illa oriatur, ſicut ſi filius habet vnicam natiuitatem à matre impoſſibile eſt, quòd egrediatur à patre, & per eius influxum niſi matre prius ſuſcipiente virtutem, & influxum à patre, & ideò potentia, & obiectum in ordine ad cognitionem producendam comparantur ſicut pater, & mater, quia potentia fœcundatur ab obiecto ſicut mater à patre.

Quod ſi recurratur ad primam opinionem dicendo, quòd obiectum nullo modo influit cum potentia, ſed ſolùm terminatiuè ſe habet reſpectu actus, qui à ſola virtute potentiæ elicitur.

Contra eſt: Quia obiectum non poteſt ſe habere

habere terminatiuè tanquam terminus immutatus per actum cognitionis, cum conſtet obiectum non immutari realiter per hoc præciſe, quòd ſit cognitum, cum cognitio ſit actus immanens, & ita in quantum cognitio, non tranſit ad obiectum immutando ipſum realiter, ergo obiectum ſolùm eſt terminus extrinſecè attactus, ergo debet ſupponere intra ipſam potentiam aliquod principium determinans, & actuans ipſam ad hoc, vt poſſit elicere actum talis determinatæ ſpecificationis, quæ deſumitur ex tali obiecto, & per quod trahat illud ad ſe, & vniat ſecundùm aliquam aſſimilationem, & cum fiat hæc vnio, & aſſimilatio intra potentiam, vbi obiectum non eſt materialiter, & entitatiue ſecundùm modum, quo eſt in ſe, oportet, quòd ſit ſecundùm eſſe immateriale, ſeù intentionale, ſiuè ſecundùm ſimilitudinem ſuam, & ſic debet prius eſſe in ipſa potentia, illamque fœcundare, vt potentia poſſit vitaliter exire in actum, ergo obiectum non ſe habet purè terminatiuè, & extrinſece, ſed motiuè, & intra potentiam, & fœcundans illam.

Ex quibus colligitur, quòd potentiam, vt cognoſcitiuam, & in linea cognoſcibili obiectum informat, & vnitur ei alio modo vnionis, quàm inhærentiæ, quod, & ſi neget Suarez, vbi ſupra, ſumitur tamen ex D.Tho. 3. contra gent. cap. 51. vbi inquit: *Quod Deus non poteſt eſſe forma alterius rei ſecundùm eſſe naturale, ſed ſecundùm eſſe intelligibile, quia ſpecies vnica alicui intellectui non conſtituit aliquam naturam, ſed perficit ad intelligendum.* Et idem videri poteſt in 4. diſtinct. 49. q. 2. art. 1. in fine

fine, & 8. de verit.art.1.Itaque aliquæ formæ vniuntur purè ad perficiendum aliud, aliæ verò ad conſtituendum aliquod tertium, & conſequenter ad communicandum in eſſe, & hæc vocatur vnio entitatiua, & realis, non quia alia intelligibilis, realis non ſit, ideſt à parte rei, ſed quia non ordinatur ad conſtituendam aliquam tertiam naturam per modũ partis, iſta enim compoſitio Deo repugnat, quia Deus nõ poteſt ſe habere per modum partis, & ordinari ad componendum aliquod totum, ſic enim eſſet imperfectius, & minus ipſo toto, quia omne totum eſt maius ſua parte, & omnis pars ita componit totum, quòd perficitur in ſe, & non ſolùm perficit. Vnio autem intelligibilis, & intentionalis, qua obiectum in eſſe obiecti actuat potentiam eſt purè ad perficiendum ipſam potentiam, non autem, vt obiectum perficiatur, & ideò eſt diſtincta vnio à prima & non repugnat Deo, quia eſſe formam, & informare, ſeù coniungi alicui purè perficiendo ipſum, & non vt pars, ſeù forma, quæ perficiatur in ſe non repugnat ſummæ perfectioni diuinæ. Sed de his vberius dicemus infra q.6.

Circa ſecundam difficultatem huius articuli aliqui exiſtimant ſenſum, ita eſſe potentiam paſſiuam, quòd non ſolùm actuatur ab obiecto ad eliciendam ſenſationem, ſed quòd etiã ipſa ſenſatio, ſeù cognitio paſſiuè conuenit ſenſui, ita quòd ſenſatio purè conſiſtat in ipſa informatione ſpeciei, non quatenus entitas inhærens eſt, ſed quatenus repræſentatiua, & intentionaliter, ſeù vice obiecti actuat, & informat ſenſum. Quod ſolet tribui Aegidio. Nipho

pho Veneto, & alijs, imò, & Caietan. 2. de anima cap. 5. Sed reuera Caiet. oppoſitum tenet, vt videri poteſt 1.p.q.79. artic. 2. licèt in illo loco de anima ſubobſcurè loquatur. Alij exiſtimant ſenſationem eſſe quidem veram actionem, & non purum pati, ſed elici ſolùm virtute ſpeciei, & non concurſu actiuo potentiæ, ſicut aqua calida non calefacit actiuè ratione aquæ, ſed ſolùm virtute caloris, ſola tamen potentia recipit ſenſationem paſſiuè. Quod tribuitur Alberto Magno in ſecunda parte, ſummæ de homine, tractatu de ſenſibus animæ. Alij dicunt è contra, quòd ſola potentia actiuè elicit ſenſationem, ſpecie ipſa non concurrente, ſed repræſentante obiecta.

Cæterùm ſententia S. Tho. & vera, & communis eſt. Quòd licèt ſenſus, & potentia cognoſcitiua ſit paſſiua in recipiendo ſpecies, ſiue entitatiuè, & inhæſiuè, intentionaliter, & repræſentatiuè, potentia tamen actuata, & fæcundata ſpecie vice obiecti actiuè elicit actum cognitionis, vnica, & indiuiſibili elicientia, & partu dependente è potentia fœcundata, non autem partialiter concurrente ſpecie, & partialiter potentia. Sumitur ex Philoſoph. 3. de anim. tex. 8. & ex D. Thom. ibi lect. 7. & quodlib. 8. aric. 3. inquit: *Quod ſenſus formati per ſpecies habent propriam operationem, quæ eſt iudicium de proprijs obiectis*, & vbicunque agit de intellectu poſſibili oſtendendo contra Auerroiſtas, quòd non datur vnus intellectus in omnibus, ſed in quolibet diſtinctus, id probat, quià operatio intellectus debet attribui cuilibet intelligenti, vt in

quæſt.

quæſt. de anima art.3. de ſpiritualibus; creatur. artic.9.& opuſc.16. contra Auerroiſtas,& vbicumque diſtinguit actionem immanentem à tranſeunte, actionem immanentem dicit eſſe cognitionem, vel volitionem, ergo ſentit non conſiſtere in pura paſſione.

Nec obſtat, quòd prima parte q. 34. art. 1. ad 3. inquit D.Thom. *Quòd intelligere importat ſolam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur, ſed ſolùm informatio quædam in intellectu noſtro prout intellectus noſter eſt in actu per ſimilitudinem rei intellectæ*: ſi autem cognitio, & intelligere conſiſteret in operatione, importaret rationem originis, quia operatio origo quædam,& deriuatio eſt ab agente. Vndè in Deo inuenitur formaliſſimè cognitio ſine operatione procedente ab intellectu quantum ad eſſentialia, alias diſtingueretur ab eo,ergo intelligere, & conoſcere ex ſua propria ratione non importat operationem, ſed informationem paſſiuam potentiæ. Specialiter etiam loquens de ſenſu dicit. *Eius operationem perfici per immutationem à ſenſibili*, prima parte, q.27. art.5. & q.85. art.2. ad 3. ergo conſiſtit in pati.

Hoc inquam non obſtat, quia D.Thom. loquitur de informatione vitali, quæ ſine operatione non poteſt dari: Obiectum enim dupliciter informat potentiam, vno modo, vt principium cognitionis media ſpecie impreſſa, alio modo, vt terminus cognitionis in ſpecie expreſſa, ſeu verbo intellectus. Et quando obiectum terminat in tali ſpecie expreſſa, etiam habet habitudinem informantis, quatenùs

tenus per cognitionem terminatam ad ipſum obiectum in eſſe cognito, & per modum termini fit vnum cum ipſa potentia perfectè, & in actu vltimo. Et in hac vnione formalitèr importatur habitudo informationis in eſſe cognito, præſuppoſitiuè tamen requirit operationem, quæ eſt ipſa cognitio elicita à cognoſcente alias non informaret vitaliter, & in eſſe cognito ipſum obiectum in ſpecie expreſſa: præſupponit etiam operationem non ſolùm vt cognoſcentem, ſed etiam vt producentem ipſam ſpeciem expreſſam, ſeù verbum ſed hoc habet illa operatio in quantum dictio, non vt præciſe cognitio eſt. Vndè has operationes non negat D. Thom. In Deo autem non eſt operatio accidentalis quæ actuet ipſam potentiam, ſed eſt operatio actus puri, quæ non diſtinguitur ab operante, ſed eſt ipſa eius ſubſtantia, & ita operatio non procedit in Deo, ſed notionaliter procedit vna perſona ex alia. Quod verò attinet ad ſenſus, dicuntur perfici in immutatione à ſenſibili, non quia ſolùm paſſiuè immutentur, & non actiuè agant, ſed quia non agunt formando ſibi verbum, aut idolum ſicut imaginatiua, ſed tantùm ex motione obiecti operando, vt q. 85. citat. prima parte, ſignificat, & dicemus infra, q. 6. & q. 8.

Et ex hoc, ſumitur fundamentum concluſionis poſitæ, quia potentia actuata ſpecie verè, & propriè operatur, & agit, ſiquidem habet actum vitalem, tunc enim cognoſcens actu viuit, quando actu cognoſcit, quia ſicut viuens vita vegetatiua, quando actu nutritur, vel generat, actu viuit in illo gradu vitæ, ita

quan-

quandò actu cognoſcit, actu viuit vita cognoſcitiua; cum ergo talis actus vitalis ſit, oportet, quòd procedat actiue à potentia, & non merè paſſiuè in illa ſit, ſiquidem proprium eſt viuentis ſe mouere, & in tantùm eſt in actu ſecundo vitali, in quantùm eſt in actu ſecundo ſe mouendi, & conſequenter non patiendi, pati enim eſt moueri, mouere autem eſt agere.

Quòd autem operatio iſta procedat à potentia actuata obiecto, ita quòd etiam ab obiecto dependeat, vt à principio oſtendemus infra quæſt.6.art.2. & ſimilitèr in quo genere cauſæ concurrat ſpecies, an effectiuè, an formaliter. Sufficit nunc attendere verba D.Th. 1.p.q.56.art.1.vbi inquit: *in actione quæ manet in agente, oportet ad hoc, vt procedat actio, quòd obiectum vniatur agenti, ſicut oportet, quòd ſenſibile vniatur ſenſui, ad hoc vt ſentiat actu, & ita ſe habet obiectum vnitum potentiæ ad huiuſmodi actionem, ſicut forma, quæ eſt principium actionis in alijs agentibus ſicut enim calor eſt principium formale calefactionis in igne, ita ſpecies rei viſæ eſt principium formale viſionis in oculo.* Et idem docet q. 8. de verit. artic. 6. Nec obſtat, quòd actus ſit perfectior ſpecie vtpotè vitalis, & ſic non videtur poſſe ab illa dependere. Dicitur enim, quòd hoc non infert, quòd non poſſit ab illa pendere, ſed non ab illa ſolùm, ſed ab illa, vt complente, & determinante potentiam vitalem, vt actus vitalis determinatus exeat, ſicque in ſpecificando, & determinando actus non eſt perfectior ſpecie.

Quod verò non partialitèr concurrant potentiæ

tentiæ, & ſpecies, ſed vnica, & indiuiſibili, actione, vt benè aduertit Caiet. 1. parte quæſt. 79. artic. 2. inde conſtat, quia quidquid in cognitione relucet pro indiuiſo correſpondet potentiæ, & obiecto, neque enim potentia influxum aliquem habere poteſt niſi determinatum, & ſpecificatum per obiecta, neque obiectum concurſum aliquem habere poteſt niſi vitalem. Quare vnicus, & indiuiſibilis concurſus eſt, ſcilicet vitalis determinatus, & ſpecificatus, & quod ſpecificationis eſt, habet ab obiecto, quod vitalitatis à potentia non tamen poteſt operari vnum ſine altero, ita quòd imaginemur influxum vitalem, & non ſpecificatum, vel è contra, ſed ſicut in alijs agentibus idem eſt pro indiuiſo influxus ipſius agentis, & virtutis eius determinatæ, & influxus in ſpeciem rei, & in ſubſtantiam, & indiuiduationem, ita & in potentia cognoſcitiua vnus, & indiuiſibilis eſt concurſus virtutis vt vitalis, & vt determinatæ ad ſpecificationem talis actus per ſpeciem obiecti.

Vnde patet non poſſe ſpeciem eſſe totam rationem agendi, ſicut in aqua calida calor, eo quòd operatio cognitionis non poteſt totaliter prouenire à forma extrinſeca, ſed virtute vitali animæ, cum ſit actus vitalis, ergo non poteſt ſe habere ſicut calefactio aquæ calidæ, in qua operatio totaliter procedit à calore, vt ab vnica radice actiuitatis.

Nec poteſt inſtari in lumine gloriæ, quæ eſt tota ratio operandi viſionem Dei, & tamen non eſt aliquid vitale, ergo ſimiliter poſſet dici, quòd ſpecies eſt tota virtus operationis cogno-

gnoſcitiuæ, licèt non ſit aliquid vitale. Sed contra eſt: quia lumen gloriæ eſt tota virtus proxima, & proportionata reſpectu viſionis, quia cum tota viſio ſit ſupernaturalis, non poteſt habere pro immediata, & proxima virtute proportionante aliquid naturale. Supponit tamen tanquam virtutem actiuam radicalem ipſam potentiam animæ, à qua eſt tota vitalitas radicaliter, vt proportionata autem, & eleuata reſpectu actus eliciendi, tota eſt à lumine. Cæterùm ſpecies ſolùm habet vice obiecti fœcundare, & determinare potentiam non virtutem illi dare actiuam, neque radicalem, neque proximam. Vnde ſi reſpectu ſpeciei, & actus ab ea procedentis merè paſſiuè ſe haberet potentia, & non actiuè, conſequenter, neque vitalitatem haberet operatio.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò *arguitur*: quia actiuum, & paſſiuum ſunt rationes diſtinguentes potentias, vt patet in intellectu agente, & poſſibili, qui hac ſola ratione diſtinguuntur à D. Thom. 1. par. quæſt. 79. art. 3. & quæſt. de anim. art. 3. & alijs multis locis, ergo ſimiliter dicendum eſt non poſſe potentiam cognoſcitiuam eſſe ſimul paſſiuam, & actiuam, paſſiuam ad reſpiciendas ſpecies, & actiuam ad formandam cognitionem, ſed vel id pertinere ad diuerſas potentias, vel ſolùm eſſe potentiam paſſiuam, aut ſolùm actiuam.

Confirm. quia aliàs potentiæ vegetatiuæ ex ſuo genere eſſent perfectiores ſenſitiuis

uis, ſiquidem ex ſuo genere ſunt ſolùm actiuæ, ſenſitiuæ verò prius paſſiuæ, quàm oporatiuæ, actiuum autem ex ſuo genere eſt perfectius paſſiuo, ergo quidquid ſub tali genere continetur perfectius eſt, quàm id, quòd ſub alio genere imperfectiori. Conſtat autem ſenſitiuas potentias perfectiores eſſe vegetatiuis, quia nobilioris animæ ſunt.

Confirmatur ſecundo, quia ratio, quare ſenſus dicitur potentiæ paſſiuæ eſt, quia alias poſſent ſe ipſas ſentire, ſi non indigerent externo ſenſibili mouente, reſpectu, cuius paſſiuè ſe habent: hæc autem ratio inſtatur in ipſo ſenſu tactus, & in ipſo intellectu, tactus enim ſentit proprium calorem, vt cum ſentit ardorem ſebris, & intellectus intelligit ſe ipſum, ergo ex hoc non debet negari, quòd ſint potentiæ actiuæ. E contra etiam ex eo, quòd ignis non poſſit ſe comburere, ſed alia, non tollitur, quòd ſit actiuus, ergo nec ex eo quòd ſenſus non poſſit ſe, ſed alia ſentire, non tollitur, quòd ſit potentia actiua.

Reſpondetur, actiuum, & paſſiuum non ſemper diſtinguere potētias, ſed intelligi cum duabus conditionibus. Prima, quòd actiuum, & paſſiuum ſumatur reſpectu eiuſdem, nam reſpectu diuerſorum non repugnat, quòd aliquid ſit ſimul paſſiuum, & actiuum, poteſt enim pati ab obiecto, & agere, ſeù operari reſpectu cognitionis, pati à cauſa ſuperiori, & agere effectum. Secunda conditio eſt, quòd actiuum, & paſſiuum ſubordinatè ſe habeant, vnum reſpectu alterius, vel ſaltem omninò diſparatè, ſic enim diſtingui debet paſſiuum ab actiuo, cui ſubordinatur, & à

quo

quo mouetur, & ſimiliter ab illo, quod ad ſe nullo modo pertinet. Cæterùm paſſiuè, & actiuè ſe habere cum aliqua coordinatione, & habitudine ad aliquem finem, vt quod aliquid patiatur ad hoc, vt agat talis paſſiuitas, & actiuitas non diſtinguunt potentias, ſed identificantur, dummodo illa potentia dicatur paſſiua reſpectu alicuius mouentis à ſe diſtincti, & actiua in ordine ad operationem, & hoc modo potentiæ cognoſcitiuæ ſunt paſſiuæ reſpectu obiecti mouentis, & actiuæ reſpectu operationis quam eliciunt.

Ad primam confirmationem reſpondetur, potentias ſenſitiuas, etiam poni ſub genere actiuo, & non ſolùm ſub paſſiuo, quia patiuntur, vt agant, non vt nihil agant, vnde non condiſtinguuntur contra genus actiuorum, ideoque eius nobilitatem participare poſſunt, idque multò perfectius, quàm potentiæ vegetatiuæ, quia ad perfectiorem operationem ordinantur. Addo non omne paſſiuum, etiam ex genere eſſe ignobilius quocunque actiuo, ſed ſolùm comparatiuè reſpectu actiui, à quo mouetur, & cui ſubordinatur; potentiæ autem ſenſitiuæ non ſubordinantur vegetatiuis.

Ad 2 confirm. Reſpond. Philoſophum non ideò ſolùm dicere, quòd ſenſus eſt potentia paſſiua, quia alias ſentiret ſe ipſum, ſed docet debere pati ab exterioribus ſenſibilibus, eo quòd non habet ſenſibilia omnia intra ſe, vt Empedocles, & alij dicebant, qui ponebant animam componi ex omnibus ſenſibilibus, & aliquid habere de omnibus intra ſe, ex hoc enim ſequeretur, quòd ſine ſenſibilibus exter-

ternis, & ſine mutatione facta ab ipſis, ſenſus ſentire ſe ipſum, & in ſe omnia ſenſibilia. Et tactus non ſentit calorem ſibi inhærentem, ſicut patet in eo, qui habet febrem ethicam, qui iam non ſentit eam, ſed ſolùm calorem iuxta ſe poſitum, de quo amplius dicemus infrà. Intellectus autem eſt reflexiuus ſupra ſe, & ideò poteſt pati in ſe ipſo, non tamen ſecundùm enim, ſed ab alio actu præcedente directo, quòd ſenſui non poteſt conuenire propter ſuam materialitatem. Ignis autem eſt actiuus in aliud extra ſe actione tranſeunte, ſenſus verò actione immanenti, ideoque ſi non præteretur à ſenſibilibus externis, ſentire: ſe ipſum.

Secundo arguitur: ſi ſenſus ſunt potentiæ paſſiuæ eo modo dicentur paſſiuæ ſicut intellectus, qui patitur recipiendo ſpecies à phantaſmatibus, quæ ſe habent, vt obiecta eius, ergo ſicut intellectui poſſibili correſpondet intellectus agens, ita ſenſibus correſpondebit ſenſus agens, omni enim paſſiuo correſpondet actiuum proportionatum, & ſui generis, atque ita ſicut intellectus patitur ab actiuo ſpirituali, quia à materiali non poteſt, ita dabitur ſenſus agens, vt intentionali modo moueat ſenſum, quia ille patitur modo intentionali. *Confirmatur*. Quia ſi ſenſus reſpectu operationis ſimplicitèr eſt actiuus, & operatio eſt finis principalis illius, cur non dicetur ſimplicitèr ſenſus eſſe potentia actiua, ſed dicitur conſiſtere in pati à Philoſopho in hoc 2. lib. text. 51. *Confirmat.* 2. quia eadem ratione probaretur, quòd voluntas eſt potentia paſſiua, quod tamen nullus dicet.

cet, ſiquidem voluntas eſt primum mouens quoad efficaciam, & executionem, & ſic non poteſt eſſe potentia paſſiua. Sequela probat. quia ideo ſenſus dicitur potentia paſſiua, quia mouetur ab extrinſeco obiecto, vt à principio ſpecificatiuo,& non eſt in actu per ſe ipſum, ſed per obiecta, ſed etiam voluntas mouetur ab ipſo obiecto, vt à principio ſpecificatiuo, ergo eſt in potentia ad ipſum, & ſic erit potentia paſſiua.

Reſpondetur: ſenſum dici potentiam paſſiuam ſicut intellectus, non reſpectu cognitionis, ſed reſpectu formationis ſuæ, vt ponatur in actu primo ad cognoſcendum, eo quod vtraque potentia debet actuari ab obiecto, mediante ſpecie, non tamen requiritur, quod detur ſenſus agens, ſicut requiritur intellectus agens; tùm quia obiecta ſenſibilia per ſe ipſa, & vt ſunt extra animam ſunt ſufficienter ſenſibilia in actu ad emittendas ſpecies, & mouendum ſenſum, eo quod licèt intentionaliter moueant, mouent tamen ſenſibiliter, & corporeè, & hoc non excedit vim ipſius ſenſibilis corporei, quod eſt extra ſenſum, vt patet in obiecto viſus, quòd eſt cæteris perfectius, quod ita ſit viſibile in actu per lucem, quod non indiget alia luce, vel qualitate ſuperaddita, vt intentionaliter moueat, & producat ſpecies, & terminet viſum. Videmus etiam, quod remoto obiecto externo ceſſant ſpecies, & ita dependent ab ipſis obiectis in conſeruari, ſicut lux à ſole: ergo & in fieri, & non tanquam à cauſa materiali, quia obiectum non recipit ſpecies, ſed emittit, ergo tanquam à cauſa efficienti, vel extrinſeca ſpecificante,

ergo non indigent ſenſu agente, ad emittendas ſpecies,& mouendum ſenſum.Tùm etiam, quia ſi daretur ſenſus agens deberet exiſtere in ipſo animali, & non eſt aſſignabilis pars, vel organum, in quo ſit, neque etiam ſi daretur, poſſet agere actione tranſeunte, & corporea in res tàm varias,& diſtantes, ſicut v.g. cum videamus cœlum, quomodo poſſet noſter ſenſus agens ex ipſo cœlo educere ſpecies non per ſe ipſum, cum non ſit ei coniunctus, non per virtutem à ſe emiſſam; quomodo enim ex tàm modico corpore, & virtute poteſt emitti virtus vſque ad cœlum, & inde reducere ad nos ſpecies, cum vix ſufficiat totùm corpus ſolis ad emittendam lucem ad nos, & reflectendum ad ſe? Sed de his latius dicemus inf. *Ad. 1. conf.* reſp. quòd ſenſus dicitur potiùs potentia paſſiua, quàm actiua, quando ſit comparatio ipſius cum ſuo obiecto, à quo mouetur, quando verò comparatur cum ſua operatione dicitur actiua. Eſt autem potior comparatio potentiæ cum obiecto: tùm quia ab illo perficitur, & determinatur quoad ſpecificationem operandi: tùm quia per hoc magis diſtinguitur à potentijs vegetatiuis, quæ non mouentur ab obiectis, ſed præcisè agunt circa illa. Tùm, quia Ariſtot. in hoc præcipue impugnabat veteres Philoſophos, qui exiſtimabant ſenſum non actuari ab obiectis externis,ſed ipſam animam in ſe eſſe compoſitam ex omnibus ſenſibilibus, vnde oportuit monſtrare, quod obiecta ſunt extra animam, & ab ipſis mouetur ſenſus, tùm denique, quia actiuitas ſenſus ſolùm eſt in genere intentionali, quòd neceſſariò præſupponit obiectum

vni-

vniri ipſi potentiæ, & eſſe intra illum, & hoc eſt pati, loquendo de paſſione largo modo, & ita per talem paſſionem melius explicatur actiuitas potentiæ intentionalis.

Nec obſtat, quod etiam ſenſus poteſt agere actiuitate phyſica, vt cum alterat rem ſibi coniunctam calore, vel frigore, aut etiam inficit aerem, vel ſpeculum, ſicut oculus menſtruatæ, vel faſcinantis. *Reſp.* enim iſta omnia non conuenire ſenſui, vt formaliter eſt cognoſcitiuis, ſed ratione temperamenti, quod materialiter ſe habet ex parte organi, in quo includuntur qualitates alteratiuæ, quæ ſi ſint vehementes poſſunt aerem alterare, & inficere, & etiam vſque ad ſpeculum ſe diffundere.

Ad 2. conf. Negatur ſequela: ad probat. Reſpond. quod potentia cognoſcitiua non dicitur paſſiua, quia quomodocumque mouetur, aut ſpecificatur ab obiecto, ſed quia mouetur trahendo res ad ſe per vnionem, & aſſimilationem ad obiectum, ſic enim pati debet ab ipſo obiecto, quia debet coniungi illi, voluntas autem inclinatur, & tendit ad res. Vnde non patitur ab illis, ſed tendit ad eas, & ſic præſupponit illas iam eſſe vnitas in cognitione, & animam pati ab ipſis præſuppoſitiuè in cognitione intellectus, non formaliter in ipſa inclinatione voluntatis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſenſibile rectè diuidatur in commune, proprium, & per accidens?

DIfficultas hæc ad duo reducitur. *Primò*, vt conſtituamus differentiam inter iſta ſenſibilia. *Secundò*, vt explicemus, quot ſint ſenſibilia communia, quot propria. Circa primum. *Dico primò.* Rectè diuiditur ſenſibile extremum in ſenſibile proprium, commune, & per accidens. Dico *ſenſibile externum*, quia ſenſibile commune non dicitur illud, quod à ſenſu interiori percipitur, proprium verò, quod ab externo, vt aliqui voluerunt apud D.Thom.2. de anima lect. 13. & refert M. Ban. 1. p. q. 78. num. 1. dub. 4. notab.3. Quod S.D. reijcit, quia obiectum ſenſus communis eſt illud ipſum, quod eſt proprium cuiuslibet ſenſus externi, licèt altiori ratione cognitum ab ipſo, neque enim imaginandum eſt, quod ſenſus communis percipit ſenſibilia communia tantùm, non verò propria, omnia enim, quæ percipiuntur ſenſu exteriori, ſenſus communis attingit, & comparat inter ſe. Quarè ſenſibile commune etiam deſumitur per ordinem ad ſenſus externos, & dicitur commune, quia à pluribus ſenſibus externis attingi poteſt, ſicut magnitudo à tactu, & à viſu: proprium verò, quod ab vnico tantùm ſenſu attingitur.

Igitur hanc diuiſionem ſenſibilis externi in commune, & proprium, & per accidens tradit Ariſtot. 2. de anim. tex. 63. D. Th. ibi lect. 13. &

13. & 1. p.q.78. art.3. ad.2. & q. 17. nu.2. Et ſumitur ratio diuiſionis, quia omne, quod comparatur ad ſenſum tanquam obiectum, vel comparatur per ſe, vel per accidens; ſi per accidens, quia videlicet accidit ipſi obiecto, eſt ſenſibile per accidens. Si per ſe, vel eſt adæquatum illi ſenſui, & directè mouens ipſum, vel non adæquatur illi, ſed pluribus eſt commune, eſt tamen per ſe requiſitum, vt ſenſibile moueat tanquam circumſtantia aliqua illius, v. g. quod ſit extenſum, figuratum, &c. Et primum eſt ſenſibile proprium, ſecundum eſt ſenſibile commune. *Dico ſecundò,* ſenſibile commune, & proprium in vno conueniunt, & in tribus differunt. Conueniunt in hoc, quòd vtrumque comparatur per ſe, & non per accidens ad ſenſum. Differunt primò, quia ſenſibile commune pertinet ad plures ſenſus, proprium ad vnum tantùm. Secundò, quia ſenſibile proprium pertinet directè, & per ſe primò ad ſpecificationem ſenſationis, ſenſibile commune per accidens, vt modus ipſius ſenſibilis proprij per ſe tamen requiritur eius modificatio ad ſenſationem. Tertiò, quod circa ſenſibile commune contingit deceptio ſenſus, non tamen circa ſenſibile proprium. Sumitur hæc concluſio ex D.Thom.2.de anima lect.13. & 1.p. q.17. art.2. & alijs locis ſtatim citandis. *Ratio* primæ partis eſt, quia ſenſibile commune ita pertinet ad plures ſenſus, quod tamen conducit vt res aliqua ſentiri poſſit, ità quòd ſine illa non poſſit ſentiri, aut niſi per illam modificetur, vt tali modo ſentiantur, ſicut v.g. ſine quantitate ſeù magnitudine non poteſt

res aliqua ſenſibili, & corporeo modo videri. Similiter motus, & quies, & alia ſimilia ita modificant ipſum obiectum ſenſibile, vt variare poſſint cognitionem, ſeù iudicium de ipſo, & ſaltem ita afficiunt obiectum ſenſibile, quod ſine aliquo ex iſtis accidentibus ſentiri non poſſit, quia per ſenſus externos attingitur res in ſingulari, & prout exercet ſingularitatem, ſingulare autem ſenſibile per ſe dependet ab iſtis conditionibus, ſeù accidentibus, ſine quibus ſingularitas non exercetur ergo ita conducunt per ſe ad ipſam rationem ſenſibilis ſicut conducit ſingularitas.

Secunda verò pars concluſionis quantum ad primam differentiam conſtat, dicitur enim ſenſibile commune, vt contraponitur proprio, ergo non poteſt eſſe ſolùm vnius ſenſus, quia ſic eſſet proprium illius, ſed debet eſſe plurium. Non tamen requiritur, quod ad omnes ſenſus externos pertineat, ſed ſufficit quod ad aliquos, ſicut patet de figura, & extenſione, quæ non percipiuntur auditu, & odoratu, beneè tamen viſu, & tactu. Tertia differentia infra examinabitur oſtendendo, quomodo ſenſus poſſit decipi circa ſenſibilia. Secunda verò differentia additur à D. Thom. lect. 13. citata, vbi inquit. *Quod quædam ſunt quæ faciunt differentiam in tranſmutatione ſenſuum, non quantum ad ſpeciem agentis, ſed quantum ad modum actionis. Qualitates enim ſenſibiles mouent ſenſum corporaliter, & ſitnaliter: vnde aliter mouent ſecundùm quod ſunt in maiori, vel minori corpore, & ſecundum quod ſunt in diuerſo ſitu. ſcilicet vel propinquo, vel remoto.* Ergo ſecundùm D. Th. ſenſibilia commu-

nia

nia non pertinent per ſe ad ſpecificationem ſenſus, ſed ad modificationem, quia ſic debet eſſe modificatum obiectum proprium, cuiuſcumque ſenſus, vt ſenſibiliter mouere poſſit in exercitio, & hoc pendet à circunſtantijs, quibus afficitur, & ſine quibus in exercitio non mouet, ergo ſenſibilia communia per ſe pertinent ad ſenſus, non perſeitate ſpecificatiua, ſed ſpecificationis modificatiua. *Et ratio* eſt, quia quod eſt per ſe primò ſpecificatiuum, eſt etiam diſtinctiuum, ab eodem enim principio aliquid conſtituitur in ſpecie, & diſtinguitur ab alio, ſed ſenſibilia communia non diſtinguunt vnum ſenſum ab alio, quia communia ſunt, ergo non poſſunt per ſe primò eſſe ſpecificatiua. Et tamen ex alia parte conducunt per ſe, & neceſſariò ad hoc, vt propria, & ſpecificatiua obiecta in exercitio moueant ſenſus, ficut dictum eſt, quia præbent aliquas conditiones, vel modificationes, ſine quibus non poteſt corporaliter, & ſenſibili modo iſta tranſmutatio exerceri, quia ſine quantitate figura, motu, vel quiete non inueniuntur corporales, & ſenſibiles tranſmutationes, ergo ſenſibile commune per ſe requiritur, non tanquam ſpecificatiuum ſenſus, ſed tanquam modificatiuum, & per ſe requiſitum ad immutationem ſenſus à ſuo ſenſibili in exercitio.

Dico tertiò ſenſibile commune non immutat ſenſum per ſpeciem condiſtinctam à ſpecie ſenſibilis proprij, ſed in eadem ſpecie repræſentatur ſenſibile commune tanquam conditio, & modificatio ſenſibilis proprij, ſenſibile autem per accidens repræſentatur in ea-

eadem ſpecie tanquam ſubiectum ſuſtentatiuum vtriuſque, ſcilicet ſenſibilis proprij, & communis. Hæc concluſio communis eſt inter authores, vt videri poteſt apud M.Bannez 1.p.q.78. art.3. dub. 9. & Suarez tract. de anima lib. 3. cap.8. num. 5. & apud Carmel. diſp.9. q. 2. licèt non deſint Thomiſtæ, qui oppoſitum ſentiant, vt refert M. Bannez idque etiam attribuitur Scoto in 4. diſt.12. q. 3. Nihilominus noſtra concluſio clarè deducitur ex D. Thom. loco citato ex 2. de anima, vbi dicit: *quod ſenſibilia communia faciunt tranſmutationem ſenſuum non quantum ad ſpeciem agentis ſed quantum ad modum actionis*, & 1. p. q.78. a rt.3. ad 2 inquit. *Quod ſenſibilia communia non mouent ſenſum primò, & per ſe ſed ratione ſenſibilis qualitatis, vt ſuperficies ratione coloris*. Ex quo ſumitur fundamentum concluſionis, quia impoſſibile eſt moueri aliquam potentiam ab aliquo niſi ratione proprij ſpecifica iui talis potentiæ, ſiquidem impoſſibile eſt, quod ſpecificatum tranſeat limites, & adæquationem ſui ſpecificatiui, ſed proprium, & formale ſpecificatiuum cuiuſcunque ſenſus eſt ſenſibile proprium illius, non autem ſenſibile commune, ſiquidem formale ſpecificatiuum alicuius potentiæ debet illam à reliquis diſtinguere, ergo debet pertinere ad proprium ſenſibile, vt obiectum illius, quia ſi diſtinguit illam à reliquis, opportet quod ſit proprium illius, ita quod non alterius, ergo vt ſenſibile commune moueat ſpecificatiuè aliquem ſenſum, oportet, quòd non moueat ratione ſui, ſed ratione ſenſibilis proprij, & induendo rationem formalem il-

illius, ergo vt condiſtincta à ſenſibili proprio non poſſunt emittere ſpeciem ad ſenſum, quia ſpecies emiſſa eſt quæ immutat, & mouet potentiam, potentia autem non poteſt moueri niſi ſub ratione ſui ſpecificatiui proprij, ſi autem eſſent duæ ſpecies diſtinctæ, altera ſenſibilis proprij, altera communis, illa quæ eſſet communis non repræſentaret ſenſibile proprium, & conſequenter non repræſentaret rationem formalem talis ſenſus. Itaque ſicut modificatio, ſeù modus non poteſt poni ſeorſum à re cuius eſt modus, ita ſenſibile commune, quòd modificat proprium non poteſt ſeorſum à ſenſibili proprio cuius eſt modus repræſentari, præſertim cum ex iſtis modificationibus dependeat ſingularitas ſenſibilis proprij, & ideò ſi ſenſibile proprium repræſentatur in aliqua ſpecie, vt ſingulare, iam ibi inuoluuntur ſenſibilia communia, à quorum modificatione ſingularitas illa pendet.

Dico quartò; Senſibilia communia ſunt accidentia pertinentia ad quantitatem, & numerantur quinque principalia, ſcilicet *figura, motus, quies, numerus, & magnitudo.* Ad hæc reducuntur alia minus principalia, vt tempus, quòd pertinet ad motum, vel quietem, eſt enim realiter duratio, ſeù numerus motus; & ſimiliter ſitus, & locus, qui reducuntur ad magnitudinem, & figuram, ſitus enim eſt figura exterior, locus eſt magnitudo ambiens. Igitur concluſio poſita eſt Ariſtot. hoc 2. lib. tex. 64. vbi illa quinque ſenſibilia communia numerat, & Sanctus Thomas ibi lect. 13. & 2. part. quæſtione 78. articul. 3. ad 2. vbi omnia ſenſibi-

ſibilia communia docet reduci ad quantitatem; & numerat illa quinque. Et quod iſta quinque ſint ſenſibilia communia conſtat, quia pluribus ſenſibus cognoſcuntur, nam magnitudo oculis, & tactu percipitur, & ſimiliter figura, numerus autem non ſolùm per iſtos duos ſenſus, ſed etiam per auditum, & alios poteſt percipi, motum etiam, & quietem viſu, & tactu, & auditu cognoſcimus. Quod verò non ſint plura probatur, quia ad iſta reducuntur omnia, quæ poſſunt cognoſci pluribus ſenſibus, ex omnibus enim prædicamentis, ſubſtantia, & relatio per ſe pertinent ad intellectum, ſubſtantia quidem quia per ſe non poteſt mouere ſenſum, niſi per aliquod accidens externum, quo reddatur ſenſibilis, remoto verò accidente, ſola ſubſtantia non eſt cognoſcibilis niſi, vt quidditas, quod eſt proprium obiectum intellectus. Relatio autem, quia indiget collatione, & ordinatione, vt cognoſcatur, quæ eſt propria intellectus. Reliqua omnia prædicamenta in his inuoluuntur, nam motus, & quies pertinent ad actionem, & paſſionem cum aliqua extenſione factam, inde enim extenditur motus; numerus, & magnitudo ad quantitatem, ad quam etiam reducitur locus, & tempus quatenùs ſecundùm aliquam extenſionem dicuntur; figura pertinet ad qualitatem, ſed quantitatis terminationem importat, ad quam etiam pertinent ſenſibilia propria; & ad figuram reducuntur ſitus, & habitus, quæ aliquam externam figurationem, ac diſpoſitionem ſituationis important. Quarè non eſt aliquod ſenſibile commune, quod ad iſta non reducatur,

eo,

eo, quod omnia iſta prædicamenta aliquid quantitatis, vel ordinem ad illa importanc.

Dico vltimò: Senſibile per accidens eſt ſubſtantia, cui tanquam obiecto inhærent ſenſibilia propria, & communia; & diſtinguitur ſenſibile per accidens à ſenſibili per ſe, quia ſenſibile per accidens non pertinet ad obiectum ſenſus, niſi in quantum eſt ſub ectum obiecti ſenſus, vnde ſubiectiuè trahitur ad rationem obiectiuam ſenſus, & ſic verè, & propriè attingitur a ſenſu, non vt ratio formalis immutans ſenſum, ſed vt ſubiectum, cui per accidens in eſt talis ratio. Hæc concluſio ſumitur ex D. Thom. in hoc ſecundo libro de anima lect. 13. vbi docet ex Philoſopho, *quod ſecundùm accidens ſenſibile dicitur, vt ſi dicamus, quod Socrates eſt ſenſibile per accidens, quia accidit ei eſſe album, hoc enim ſentitur per accidens, quod accidit ei, quod ſentitur per ſe vndè nihil patitur ſenſus ab hoc in quantum huiuſmodi.* Addit infra Sanct. Thom. alias duas conditiones ſenſibilis per accidens. Prima, quod accidat ei, quod per ſe eſt ſenſibile. Secunda, quod ſit apprehenſum à ſentiente per aliam potentiam, ità quod non omninò lateat ipſum. apprehendaturque, vel per imaginatiuam, vel per intellectum. Quod verò ſenſus externus, etiam aliquam notitiam habeat ipſius ſenſibilis per accidens, licèt ab eo non immutetur per ſe, ſed mediantè ſenſibili proprio, manifeſtè, dicit Sanct. Thom. 1. part. quæſtione 17. art. 2. attingit enim ſenſus externus totum illud quod ei obijcitur, verbi gratia corpus coloratum. Et ita colligendo ex his rationem ſenſibilis per accidens, dicimus,

quod ſenſibile per accidens generaliter poteſt dici omne illud, quod accidit ſenſibili per ſe, ita quod nec quoad ſubſtantiam, nec quoad modificationem per ſe reſpiciatur ab illo ſenſu. Et hac generali ratione non ſolùm ſubſtantia dicitur ſenſibile per accidens, ſed etiam quodcumque ſenſibile proprium vnius ſenſus comparatum ad alium ſenſum, erit ei ſenſibile per accidens, ſicut album dulce per accidens attingitur à viſu in quantum dulce, ſed hoc non facit, quod dulce ſit ſenſibile per accidens, ſed quod ſit viſibile per accidens ſentiri autem poteſt etiam per alium ſenſum; vt autem ſit ſenſibile per accidens abſolutè, & reſpectu omnium ſenſuum requiritur, quod à nullo ſenſu percipiatur per ſe, & hoc ſolùm poteſt eſſe ſubſtantia, ſeù ſubiectum ipſum, cui ineſt ratio obiectiua ſenſus: ſentitur enim non quia per ſe conſtituat, aut conducat ad rationem obiecti, ſiuè tanquam ſpecificans, ſiuè tanquam modificans, ſed quia ſuſtinet, & recipit id, quod præbet rationem obiectiuam viſus; vel alterius ſenſus, & ſic percipitur, vt coniunctum obiecto, non vt conſtituens obiectum, vel conducens ad lineam obiecti, licèt conducat ad ſuſtentationem obiecti in ſuo eſſe. Cuius ſignum manifeſtum eſt, quia mutato ſubiecto, vel etiam omninò remoto, vt ſit accidens ſeparetur ab omni ſubiecto eodem modò poterit mouere ſenſum illud accidens ſeparatum, atque coniunctum, mutato ſubiecto, vel non mutato dummodo maneat ſenſibile illud proprium cum ſenſibilibus communibus, quæ ſunt modificationes per ſe requiſitæ ad exercendam ſenſationem.

Vn-

Vnde non obſtat, quod ſubiectum ipſum, ſeù ſubſtantia non minus videatur debere pertinere ad circumſtantias modificantes ſenſibile proprium, quam ea, quæ quantitatis ſunt, cum non minus conſtet requiri ad indiuiduationem accidentis ſubſtantiam, quàm quantitatem, ſingularitas autem requiritur ad hoc, vt ſentiri poſſit ipſum ſenſibile. Hoc inquam non obſtat quia ſuſtentatio ſubiecti, qua ſubſtantiam recipit accidens requiritur ad ipſum ſenſibile, non ſub ſpeciali ratione, qua ſenſibile eſt, & obiectum, ſed generali ratione, qua eſt accidens inhærens, & in linea ſeù genere entitatiuo, quatenus illa inhærentia, & ordo ad ſubiectum requiritur ad exiſtendum, & ad ipſam indiuiduationem in genere entis. Et ſic quia obiectum non poteſt mouere obiectiuè, & in linea cognoſcibilis niſi ſupponatur habere exiſtentiam, ideò requiritur ſubſtantia, ſeù ſubiectum tanquam ſenſibile per accidens, & vt aliquid præſuppoſitum in alia linea, & genere, ſcilicet in genere entitatiuo, non tamen formaliter conſtituens, aut conducens ad rationem ipſam obiecti, & motionem eius in ſenſu, ſicut ſenſibile proprium, vel commune, ſiquidem ſi ſine ſubiecto conſeruetur ſenſibile, eodem modo mouebit ſenſum, non autem ſi mutetur ſenſibile proprium, vel commune.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur. Quia non videtur rectè poni differentia inter ſenſibile commune, & per accidens, quia ſenſibile per accidens

eſt

eſt illud, quod accidit ſenſibili per ſe, ſicut accidit albo, quod ſit Socrates, vel Petrus, hoc autem etiam reperitur in ſenſibili communi, nam accidit albo, quòd ſit in motu, vel quiete, quòd ſit talis magnitudinis, vel figuræ, ergo eodem modo erit ſenſibile per accidens. Nec poteſt dici, quod licèt ſenſibili proprio, v.g. albo accidat, quod in ſingulari habeat talem magnitudinem, vel figuram, tamen, quod aliquam habeat non accidit albo, quia aliqua requiritur, vt poſſit mouere popotentiam. Contrà eſt: quia etiam requiritur, quod accidens ſit in aliquo ſubiecto, licèt per accidens ſit, quòd ſit in iſto, vel illo, accidens enim ſine ſubiecto, eſt accidens in abſtracto, non in concreto, quòd ſentiri non poteſt, ergo nulla eſt differentia inter ſenſibile commune, & per accidens.

Confirmat. Nam ſenſibilia communia non imprimunt ſpeciem aliquam diſtinctam à ſenſibili proprio, vt dictum eſt, quia ſunt extra rationem ſpecificatiui potentiæ ſi ſecundùm ſe ſumantur, ergò non differunt à ſubſtantia, quæ etiam non ſentitur per ſe, ſed mediante ſenſibili proprio, nàm ſecundùm ſe eſt extra latitudinem ſpecificatiui ſenſus, & ſolùm ab illo attingitur, vt veſtitur ſenſibili proprio, ergo ex hac parte non eſt diſtinctio inter ſenſibile per accidens, & commune. Ex alia autem parte videretur ſubſtantia magis pertinere ad ſenſibile commune, quam quantitas, vel quæ pertinent ad quantitatem, quia ſubſtantia eſt radix talium accidentium, & ipſa nihil operantur, vel mouent niſi in virtute ſubſtantiæ cum operentur tanquam accidentia eius, ſed

quod

quod ſe habet, vt radix mouendi, & immutandi ſenſum non eſt per accidens ſenſibile, quia non per accidens mouet, nec per accidens eſt radix mouendi, ſed per ſe, & per virtutem ſibi propriam, quæ eſt proprium, & per ſe ſenſibile, ergo.

Reſpond. Quod vt ſupra diximus ſenſibile commune, & per accidens, licèt in hoc conueniant, quod vtrumque accidat ſenſibili proprio, eſt tamen differentia, quod ſenſibile commune accidit ſenſibili proprio in eſſe rei; per accidens enim concurrit quantitatis, & qualitatis coniunctio in vno ſubiecto, per ſe, tamen requiritur, & per ſe modificat in eſſe obiecti ſenſibilis, vt mouere poſſit ſenſibili modo potentiam. At verò ſubſtantia per ſe requiritur ad ſuſtentandum in eſſe, & in genere entis ſenſibile proprium, non tamen vt per ſe modificans, & conducens in ratione, & modo ſenſibilis obiecti. Et ratio eſt, quia ſenſibile externum eſt aliquid apparens externè, ſubſtantia autem eſt interna quidditas, & de ſe latens. Vnde licèt requiratur tanquam radix, & ſuſtentans ipſa accidentia externa ea generali ratione qua omnia accidentia dependent à ſubſtantia, non tamen vt formaliter modificans, aut pertinens ad ipſam ſenſibilem, & externam apparentiam, & rationem obiecti ſenſibilis, vt ſenſibilis ſeù apparentis externè, ad quod tamen conducit quantitas, ſeù ea quæ ad quantitatem pertinent, quia quantitas extendit quoad locum externum, & ea quæ quantitatis ſunt ad externam modificationem pertinent, & ita ſenſibilem apparentiam, & motionem per ſe afficere, & modificare

care poſſunt. Subſtantia autem ex eo quod latens, & ex eo quod radix eſt, non conducit ſenſibiliter, & externè, ſed entitatiuè, ſicut etiam relationes coniunctæ ſunt ipſi ſenſibili, ſed non per ſe conducunt quia occultæ ſunt. Et licèt requiratur, quod ſit accidens in concreto, vt ſentiri poſſit, tamen non id requiritur formaliter ex vi conducentiæ ad ſenſibilitatem externam, & apparentem, ſed generali ratione ad omnia accidentium munera, & entitatiuam exiſtentiam: & ita ſubſtantia non requiritur per ſe formaliter ad actionem obiecti ſenſibilis, ſed per ſe radicaliter, & in ratione entis.

Ad confirm. Reſp. ex dictis, quòd ſenſibile commune, etiam conuenit cum ſenſibili per accidens, quod neutrum emittit per ſe, & ſeorſim à ſenſibili proprio diſtictam ſpeciem, ſed in ratione modificandi ſpeciem ſenſibilis proprij valde differunt ſenſibile commune, & per accidens, quia ſenſibile commune per ſe modificat perſeitate ipſius ſenſibilis, vt externè apparentis, ſenſibile autem per accidens non, licèt in genere entis, & per modum radicaliter continentis, & ſuſtentantis ſenſibile, requiratur ſubſtantia, & tanquam quid occultum, non ſenſibiliter mouens externe, aut modificans. Vndè ex eo quod ſubſtantia ſit prima radix, & primum principium accidentium, & virtutis mouendi ſenſibiliter, non ſequitur, quod per ſe conducat perſeitate formali ſenſibilitatis externæ, & vt requiritur ad motionem externam, ſed perſeitate radicali, vt generaliter requiritur ad omnia accidentia in ratione entis, & cuiuſ-

cum-

cumque operationis, & ſic ipſum obiectiuè mouere radicatur in ſubſtantia, non vt in obiecto, ſed vt in ſubiecto, ac proinde licèt per ſe requiratur, vt in re exiſtant talia accidentia, non tamen per ſe obiectiuè, ſed per ſe ſubiectiuè.

Secundò arg. Ad probandum quòd ſenſibilia communia, & per accidens imprimant ſpeciem ſui peculiarem. Etenim ſpecies eſt naturalis ſimilitudo rei, nec poteſt excedere rem illam, cuius eſt ſpecies, niſi aliquid ſibi addatur, ergo ſpecies coloris qui eſt obiectum viſus, non poteſt repræſentare figuram, ſeu magnitudinem, quæ eſt ſenſibile commune, niſi aliquid addatur tali ſpeciei, quia res iſtæ ſunt omninò diſtinctæ, & primò diuerſæ, ſcilicet quantitas, & qualitas, & ita ſimilitudo naturalis vnius, non poteſt eſſe alterius, debet ergo aliquid in ſpecie addi, vt illud repræſentet, & hoc quod additur eſt particularis repræſentatio ſenſibilis communis. Nec poteſt per modum vnius ſpecies aliqua res ita diuerſas adunare niſi prout in aliquo tertio conueniunt: hoc autem etiam in ſpeciebus Angelicis, quæ ſunt eminentiſſimæ, valde difficilè explicatur; multò ergo minus conueniet ſpeciebus ſenſibilibus ſenſibilitate externa. Et idem probatur de ſpecie ipſius ſubſtantiæ, quæ neceſſariò debet eſſe in oculo alias non eſſet in intellectu, quomodo eſt autem poſſibile, quòd ſpecies coloris repræſentet hominem, vel lapidem, niſi aliquid ſpeciale ei addatur? & hoc quod additur, & peculiariter ei correſpondet, ſpecies illius eſt.

Conf. 1. Quia contingit inuariato colore, &

luce,

luce, variari viſionem ex ſola variatione ſenſibilis communis; v. g. ex diuerſo ſitu, motu, vel figura, ergo neceſſe eſt variari ſpeciem, ſi enim hæc non varietur, neque viſio, ſed non variatur ſpecies coloris, vel lucis, que ſunt ſenſibilia propria, ergo ſpecies aliqua ſenſibilium communium. Quod ſi nec iſta variatur, ergo nihil omninò agit ſenſibile commune, ſed ſe habebit ſicut ſubſtantia, quæ eſt ipſum ſenſibile per accidens, & in ratione obiecti nihil omninò agit, niſi per ſenſibile proprium. Si verò aliquid agit ſenſibile commune, ergo ſpeciem, non enim datur aliud, quòd agat.

Confirm.2. Quia aliqua ſunt ſenſibilia communia quæ attinguntur ſine ſenſibili proprio, ergo ſine ſpecie ſenſibilis proprij, & tamen habent aliquam ſpeciem ſine illa enim non ſentirentur, datur ergo peculiaris ſpecies ſenſibilis communis ſine ſenſibili proprio.

Anteced. prob. nam cum alicui infligitur, vulnus, aut verberatur, ſentit aliquid, ſcilicet dolorem, & tamen non ſenſibile proprium tactus, v.g. calidum, aut frigidum, &c. ſed diuiſionem illam, aut compreſſionem partium, vel aliquid durum, ſeu aſperum, quæ ſunt ſenſibilia communia. Similiter ſi manus tangeret cœlum ſentiret ibi reſiſtentiam, & ſoliditatem duram, & non qualitates tangibiles, quæ ſunt proprium ſenſibile tactus, cum cælum careat illis, ergo ſentiri poteſt ſenſibile commune ſine proprio. Ac denique cum aliquid videtur à longè, & non diſcernitur eius color, vel cum clauſis oculis ſentitur opacum corpus, quòd tranſit ante illos, nec tamen tunc videtur color, aut lux, ergo aliquod ſenſibile commune

mune ſentitur ſine proprio.

Reſpond. Quod vna, & eadem ſpecies repræſentat obiectum, & modificationem eius, non tanquam duo obiecta, ſed vt vnum, non enim ſpecies præſertim rei ſingularis, & materialis, quæ præciſiua non eſt, poteſt repræſentare rem aliquam ita abſtractam à modis, & circumſtantijs, quòd nihil de modificatione repræſentet. Nec pro illa parte, qua repræſentatur ille modus, dici poteſt, quòd eſt diſtincta ſpecies, & directa repræſentatio ſaltem illius modi, dicitur enim quòd ſpecies repræſentans aliquid cum aliqua modificatione, non reſpicit modificationem illam, vt diſtinctum repræſentabile directè, nec per diſtinctam repræſentationem, ſed per eandem, vt modificatam, ſicut enim modificatio illa non eſt propriè obiectum, ſed modus obiecti, ita nec eius repræſentatio, ſed repræſentationis modus, quòd aliqui explicant dicentes, quòd non repræſantat, ſed exercet. Reuera tamen licèt repræſentet, non tamen vt per ſe directè repræſentabile, ſed vt modum eius, quòd per ſe repræſentatur. Nec inconuenit, quòd idem ſenſibile commune diuerſis repræſentationibus repræſentatur, v.g. colore, ſono, &c. quia hoc ipſo, quòd eſt commune accommodatur ſingulis iuxta eorum capacitatem, ibique, diuerſimode modificat.

Quod verò dicitur non poſſe vnam ſpeciem repræſentare plura per modum vnius, niſi ſit eminens, vt in Angelis. Reſpond. quòd eminentia requiritur ad repræſentandum plura obiecta per modum obiectorum ſub ratione aliqua ſuperiori vniente, & manifeſtante illa.

Ad

Ad repræſentandum autem plura, quorum vnum ſit obiectum, aliud modificatio eius, non requiritur eminentia, ſed potius quantò ſpecies eſt magis materialis & imperfecta, tantò minus abſtrahit ab iſtis modificationibus, eaſque concernit. Dicitur autem ſubſtantia eſſe in ſenſu, non per ſe ſeorſum à ſenſibili proprio, ſed ſub illo, & vt induta externa illa ſenſibilitate, ſicque poteſt ad intellectum peruenire, nec requiritur, vt aliquid ſit in intellectu, quòd ſit in ſenſu ſicut in intellectu, ſed per effectus, & accidentia ſua.

Ad 1. confirm. reſpond. Quod inuariato colore quoad ſubſtantiam, & modum, non variatur ſenſatio, variato autem colore, quoad modificationem, v. g. quoad figuram, ſitum, &c. variatur diuerſa ſenſatio etiam modificatiuè, nec eſt neceſſe variari ſpecificatiuè ex parte obiecti directi. Illa autem modificatio ſufficiet fortaſſe ad variandum accidentaliter intrinſecè viſionem, & indiuidualiter, ſicut de notitia abſtractiua, & intuitiua diximus in Logica q. 23. & in hoc differt ſenſibile commune à ſenſibili per accidens, quòd ſenſibile per accidens, nec etiam modificatiuè modificatione obiectiua variat ſenſationem: ſenſibile autem commune, licèt non imprimat ſpeciem condiſtinctam ſimpliciter à proprio, benè tamen modificationem diſtinctam, vt ex D. Thom. explicatum eſt.

Ad 2. confirmationem reſpond. Quòd attinet ad cœlum poſſe dici, quòd habeat qualitates tangibiles poſitiuè, & per ſe, ſi admittamus; quòd qualitates per ſe ſenſibiles, non ſolùm ſunt calidum, & frigidum, & aliæ primæ qualitates

litates,ſed etiam durum, & molle,aſperum,& lene, ſiuè oriantur ex primis qualitatibus ſiuè ex alia cauſa proueniant, de quo q.4. dicemus, cœlum autem durum eſt, & ſolidum, & terſum, ſic ſentiri poteſt, ſicut ſentitur fluidum, & molle, &c. Si autem iſtæ qualitates non ſunt per ſe primò tangibiles, aut ita ſe habent in cœlo,quòd non poſſunt agere actione reali in tactum; ſicut requiritur ad ſentiendum per illum, tunc ſolùm negatiuè ſentietur durities in cœlo,quatenus ibi reſiſtentiam aliquam experitur, ſicut cum ab Angelo aliquis impeditur, ſeù detinetur, non ſentit aliquam qualitatem tangibilem in Angelo, ſed reſiſtentiam aliquam negatiuam. Quando autem infligitur alicui vulnus, aut verberatur, id quòd ſentitur eſt durities corporis, aut diuidentis in vulnere, aut comprimentis in verbere, ex ipſa autem diuiſione ſentitur dolor, qui etiam pertinet ad tactum, vt dicemus q. ſeq. art. vlt. durities verò qualitas tangibilis eſt, vt ibi dicemus. Denique quando oculis clauſis aliquod opacum ſentitur, ideò eſt, quia palpebræ claudentes oculos, aliquid tranſparentiæ habent, per quam admittitur aliquid lucis, & ſic oppoſito corpore opaco lux ipſa magis impeditur, & ſic ſentitur opacitas.

Tertio arguitur contra numerum ſenſibilium communium. Videntur enim ex vna parte eſſe plura, ex alia pauciora. Eſſe plura, quia tempus eſt ſenſibile commune, cadit enim ſub ſenſum, vt dicit Ariſt. 4. Phyſ. tex. 98. & tamen non eſt proprium ſenſibile alicuius ſenſus determinati. Item ſitus, diſtantia,habitus, ſeu veſtis cadunt ſub ſenſum, & ſimiliter raritas

tas, & denſitas, pulchritudo, & alia ſimilia aſperum, molle, & tamen non ſunt ſenſibilia propria, quia pluribus ſenſibus percipiuntur. Eſſe pauciora probatur: quia quies, & motus non videntur pertinere ad ſenſus, nam quies eſt aliquid priuatiuum, & ita non dicit rationem ſenſibilis, ſicut nec tenebræ ſentiuntur, motus autem, quia conſtat ex præterito, & futuro, ſenſus autem non percipiunt præteritum, nec futurum, ergo neque partes motus, & præſertim per viſum, non poteſt percipi motus, quia viſio eſt in inſtanti, motus autem, & quies in tempore. Denique numerus, vel ſumitur materialiter, & ſic eſt magnitudo multiplicata, nec debet poni tanquam diſtinctum ſenſibile à magnitudine, vel formaliter pro numeralitate, & ſic ſolùm pertinet ad intellectum numerantem, & non eſt ſenſibile commune.

Reſp. Ad primam partem argumenti, omnia illa, quæ ſunt ſenſibilia communia contineri ſub iſtis aſſignatis, quæ ex Ariſtot. numerauimus, quia omnia illa aliquid participant de quantitate. Et quidem ſi participant de quantitate continuata, reducuntur ad magnitudinem, de qua aliquid participant ſitus, diſtantia, & veſtis, quæ iſtam quantitatem connotant. Si participant de diſcreta reducuntur ad numerum, ad quem etiam reducitur vnitas, quia eſt principium numeri. Si participant aliquid de quantitate ſucceſſiua reducuntur ad motum, ad quem etiam pertinet tempus, quòd eſt duratio, & menſura motus. Pulchritudo autem ſenſibilis conſtat ex debita diſpoſitione coloris, & figuræ, ideſt ex ſenſibili

ſibili proprio, & communi, vt pertinent ad viſum, vndè, & pulchra dicuntur, quæ viſa placent. Raritas verò, & denſitas, aſperum, & molle, grauitas, & leuitas ipſo tactu ſentiũtur ſecundùm quòd ſunt qualitates tangibiles ortæ ex primis qualitatibus, & præſertim grauitas, & leuitas prout important rationem ponderis ſolo tactu percipiuntur. Si autem in aſpero, & leni ſolùm attendatur id, quòd ſituationis eſt, ad magnitudinem, & quantitatem reducuntur.

Ad ſecundam partem argumenti reſpondetur, quietem dupliciter ſumi. Vno modo pro priuatione motus, & ſic non ſentitur poſitiuè, ſed negatiuè, vt tenebræ. Alio modo ſumitur pro conſiſtentia, ſeù immobilitate in loco, vbi non ſolùm priuationem motus importat, ſed etiam exiſtentiam in loco, cum immobilitate, & ſic ſentitur poſitiuè tanquam ſenſibile commune. Quod verò attinet ad motum, dicimus, quòd partes eius poſſunt cognoſci dupliciter: vno modo ſecundùm comparationem præteriti, & futuri, & ſic ſolùm ab intellectu apprehenduntur comparante illas; alio modo conſiderantur ſub ratione tranſeuntis præciſe, & vt opponuntur immobilitati, & conſiſtentiæ, & ſic etiam per ſenſum attingi poſſunt, quatenus rem ipſam ſenſibilem tranſire videt, ipſaſque partes motus, vt præſentes tranſeunter diſcernit, non ſub ratione præteriti, vel futuri. Quod verò fiat viſio in inſtanti non obſtat, quia durat vltra inſtans, & ſic poteſt percipere motum, & quietem, quæ ſunt in tempore. Quod verò dicitur de numero, Reſpondet, non cognoſci, à ſen-

à ſenſu ratione ordinis, quem habet numerus maior ad minorem, vel è contra, quòd pertinet ad rationem menſuræ, ſed ratione multiplicationis, & diuiſionis, in quo differt à magnitudine, quæ eſt quantitas continua.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſenſibile poſitum ſupra ſenſum ſentiatur, & an lædat ſenſum?

PRocedit difficultas de ſenſibus externis, qui non mediantibus idolis tanquam ſpeiebus expreſſis, attingunt obiecta, ſed immediatè in ſe ipſis. Et ſub alijs verbis, ſolet proponi hæc difficultas, an requiratur ad ſenſum externum aliquod medium inter ipſum, & ſenſibile, ita quòd nec ſit inhærens ipſi ſenſui, nec omninò contiguum, ſed cum aliquali diſtantia. Eſt autem duplex medium, alterum externum, alterum internum: externum eſt corpus diſtinctum, coniunctum ipſi ſentienti Internum eſt pars aliqua ipſius ſentientis coniuncta organo. Et de vtroque inquiritur, an ſenſus poſſit ſentire aliquid ſibi immediatè appoſitum ſine tali medio interno, vel externo. Et indè naſcitur ſecunda difficultas, an vehemens ſenſibile applicatum, & coniunctum ſenſui lædat ipſum actione reali, vel etiam intentionali.

Circa primam difficultatem non deſunt, qui exiſtimant poſſe abſolutè ſenſibile poſitum ſupra ſenſum ſentiri. Et ſaltem de tactu, & guſtu id exiſtimant Conimbr. lib. 2. de anima, cap. 11. q. 3. art. vlt. Pater Suarez, lib. 3. de anim.

anim. cap. 27. Alij etiam de odor eidem exiſtimant. Alij de omnibus ſenſibus etiam de viſu quoad corpora lucida, nam opaca poſita ſupra oculos velant ipſos; & ſic impediunt viſionem. De quibus ſentent js videri poteſt. Curſus Carmelit. hic diſput. 9. q. 3. Rub. lib. 3. de anim. cap. 1. q. 3. & agendo de ſingulis ſenſibus externis plenius id attingemus.

Nihilominus ſententia D. Thom. oppoſitum tenet in hoc ſecundo de anima, lect. 15. ſuper tex. 75. Et ſine dubio eſt expreſſa Ariſtot. ibidem, loquiturque de omnibus ſenſibus externis, quia inquit: *Quod ſi ſuper ipſum inſtrumentum ſenſus, vel id, quod ſonat, vel id, quod olet poſuerit, nullus profectò ſenſus efficietur, ſimili modo res ſe habet in tactu, & guſtu, ſed non apparet.* Videri etiam poteſt in eodem libro cap. 1. text. 116. & D. Thom. ibi lect. 23. vbi ſpecialiter loquitur de tactu, & oſtendit organum eius eſſe intus, quia ſenſibilia poſita ſuper carnem ſentiuntur, non autem poſita ſuper organum ſenſus; & ſic caro eſt medium non organum tactus. Idem autem de viſu, & auditu, & olfactu docet ibi, & lect. 15. citata: *Nullum* inquit *ſentitur, ſi tangit organum ſenſus, ſed ab odore, & ſono mouentur media, à medio autem vtrumque organorum, auditus, ſcilicet, & olfactus, ſed cum aliquis ponit corpus odorans, aut ſonans ſuper organum ſenſus non ſentitur, & ſimiliter eſt in tactu, & guſtu.* Videatur Caiet. lib. 2. de anim. cap. 7. & 10. Mag. Bann. 1. p. q. 78. art. 3. dub. 2. & alij.

Rationem huius aliqui ſumunt à poſteriori, quia experientia conſtat, quòd viſibile poſitum ſupra oculum non videtur, & ex ipſa

natura coloris, quia eſt motiuus diaphani, vt definit Ariſt. & ſic non poteſt immediatè mouere potentiam, niſi mediante diaphano. Alij probant ex eo, quòd ſenſatio cum ſit actio aliquo modo immaterialis requirit pro principio ſpeciem in eo gradu immaterialitatis, in quo ipſe ſenſus, inuenitur, vt autem exit ſpecies immediatè ab obiecto nimis craſſa,& materialis eſt, indigetque ſubtilizari per aliquod medium, videmus enim, quod ipſa diſtantia ſpecies attenuantur, & ſubtilizantur, quæ enim diſtant tenuiori modo videntur, eo quod ſpecies magis tenues ſunt, ergo per medium redduntur ſpecies minus craſſæ.

Cæterum rationes iſtæ, & experientiæ non videntur conuincere; prima enim experientia, vt Caiet. aduertit loco citato, non multum probat, licet enim coloratum in corpore opaco poſitum ſupra oculum non videatur, quia ſua opacitate tegit viſum, tamen ſi poneretur luminoſum ſupra oculum non apparet, vndè impediretur videri, de hoc autem nulla eſt experientia, quia luminoſum igneum non poteſt poni ſupra oculum, diſſolueret enim illum, luminoſum autem cœleſte multo minùs noſtris oculis ſuperponitur. Quod autem color ſit motiuus diaphani ideò eſt, quia non inuenitur lux prope oculum, niſi diaphano ibi exiſtente, ſi autem lux remaneret, color immediatè per ipſam moueret potentiam. Experientia autem ſecundæ rationis æquiuocat de ſubtilitate attenuationis, & proportionis, ſeu immaterialitatis, medium enim attenuat ſpecies, infirmando, reddendoque imperfectiores, non autem magis ſpiritualizando,

do, & immaterialiores reddendo, ſic enim viuaciorem, & perfectiorem redderet ſpeciem, ſiquidem eſſe intentionale, & repræſentatiuũ ſpeciei ex maiori immaterialitate creſcit: vndè ſi in medio ſpecies redderetur ſubtilior quantum ad immaterialitatem, perfectior eſſet in repræſentando, cum tamen videamus per diſtantiam medij magis attenuari, & imperfici. Nec poteſt dici, quòd principalior vis aſſimilandi eſt in obiecto, ſed inſtrumentalis in medio, conducens tamen, vt ſpecies immaterialior euadat, ſicut manus eſt principalior vis mouens malleum, & tamen ſola manus non ita perfectè mouet malleum, & facit ictum ſicut mediante ipſo malleo. Contra enim eſt; quia ſpecies procedit vt naturalis ſimilitudo ab eo, cuius eſt ſpecies, & ſic toto naturæ impetu procedit, neque indiget medio, vt ſimilitudo fortior euadat, impulſus verò non ita procedit à manu, ſed poteſt ex denſitate materiæ inſtrumenti, in quo recipitur reddi fortior impulſus, nec tamen per denſitatem redditur perfectior ſimilitudo ſpeciei. Præterquamquod non conſtat nobis, quod medium ſit inſtrumentum conducens ad perfectionem ſpeciei, ſicut inſtrumentum manus ad recipiendum fortiorem impulſum. Denique quia videmus obiecta videri à valde parua diſtantia inter oculum, & obiectum, non apparet autem, quomodo in tam parua diſtantia ſubtilizari poſſit ſpecies in aliqua notabili proportione reſpectu eius, qua exit ab obiecto.

Quare efficacior videtur illa ratio, quam Caiet. inſinuat loc. cit. cap. 10, quia ſi ſenſibi-

le immediatè poſitum ſupra ſenſum poſſet ſentiri, non repugnaret videri aliquid ſine ſpecie, imò & ipſum ſenſum ſentire ſe ipſum, atque adeo reflectere ſupra ſe, quod repugnat eius materialitati, & limitationi, vt dicemus art. ſeq. Sequela verò probat. Quià ſpecies vt immediatè exit ab obiecto non magis immaterialis exit quàm ſit ipſa immaterialitas obiecti in ſe, v.g. quàm ſit ipſa lux ſecundùm quam ipſum obiectum poteſt terminare ſenſationem, ſine hoc, quod formetur idolum intermedium, in quo videatur, vel ſentiatur, ergo ſi talis ſpecies prout immediatè exit ab obiecto ſeruire poſſet ſenſui non eſt cur ipſum obiectum lucidum factum, per ſe ipſum non poſſet etiam ſeruire ſenſui. Quod ſi poteſt, ergo ipſa pupilla quæ in Te lucida eſt, & ad alios oculos mittit ſpecies cum videatur ab eis, poterit à ſe ipſa videri, ſeu ab oculo in ea exiſtente, & præſertim quando ſpecies primò exeunt ab ipſa pupilla poſſunt ei deſeruire, vt ſe ipſam videret, cum enim in ſe habeant lucem receptam, à ſe primo incipit emiſſio ſpeciei ſuæ.

Quod ſi dicas non poſſe primam ſpeciem produci ab ipſa pupilla niſi in aere, vel corpore à ſe diſtincto, cum non poſſit idem eſſe agens, vel paſſum, ſemel autẽ productæ ſpecies emittuntur per lineam rectam, non autem redeunt ad ipſum oculum.

Contra eſt: quia in caſu quo res poſſet ſentiri immediatè poſita ſupra ſenſum non indigeret ſpecie emiſſa per lineam rectam, vel obliquam, ſed immediatè, & per intimam coniunctionem ſpeciem emitteret, & vt quodcunque corpus intra oculum poſitum vt

ſan-

ſanguis, ſpiritus vitalis, humor quicunque, & ſimilia viderentur, imò & ipſe oculus ſe ipſum, quod eſt contra experientiam; nec idem ageret in ſe ipſum, ſed pars pupillæ exterior in interiorem. Denique hoc eſt conueniens operationi ſenſitiuæ, quæ eleuatior eſt, quàm naturalis, ad alterationem autem, & motum naturalem requiritur indiſtantia applicationis inter agens, & paſſum, quia agens naturale determinatur à ſua materia, circa quam operatur, ergo conueniens eſt, quod natura cognoſcitiua ſit aliquo modo independens à tali indiſtantia, & contactu naturali, & ſic operetur non exiſtente ſenſibili ſupra ſe, ſed aliquo modo diſtanti, & per aliquod medium.

Dico ſecundo. Senſibile vehemens lædit organum ſenſus directè ratione actionis realis, ſeù alteratiuæ, quatenus immutat ipſam diſpoſitionem organi, ratione autem actionis intentionalis præciſe non lædit organum per ſe directè, ſed per accidens. De prima parte concluſionis non eſt dubium cum experientia videamus vehementiam lucis ſolaris feruore ſuo diſſipare ſpiritus, & temperiem organi. Et hoc ideo, quia actio naturalis eſt idem, quod alteratio phyſica, vndè ſi vehemens ſenſibile habeat talem alterationem, ita poterit excedere, quod temperiem organi corrumpat, & ſic lædat ſenſum.

De ſecunda parte eſt difficultas, & aliqui authores exiſtimant, etiam ratione actionis intentionalis, qua emittuntur ſpecies, ſi vehementes ſint lædere ipſum ſenſum, quia proportionem eius excedunt, quòd cum pluribus Thomiſtis, quos citant, docent Carmelit.

 diſp.

diſp.7.art.4.& M.Bann.1.p.q.78.art.3.dub.5. &'Gaiet.3. de anima ſuper tex.143.imò videtur eſſe D.Thom.2. de anim. lect. vltim. & 3. de anim.lect.2. ſuper textum 143. Quibus tamen locis S.Thom. ſolùm dicit, quòd ſenſibile excellens corrumpit proportionem organi ſenſus, ſed tamen quomodo id faciat actione naturali, an intentionali, ibi non explicat. Et Caiet. ipſe in ſolut. ad 2. tandem docet, quòd actio ſenſibilis in ſenſu non eſt corruptiua, niſi per accidens, quòd eſt excellentia ſenſibilitatis in obiecto. M. Bannez etiam loco citato ſolutione ad primum in ſecunda reſponſione maximè inclinat in aliam ſententiam.

Sed tamen, quòd me maximè mouet eſt, quia expreſsè ita tenet D.Thom. in additionibus, q. 85. art.2. quò eſt in quarto diſtin. 44. q.1. art.4. Vbi inquirit, an oculus non glorioſus poſſit videre lucem corporis glorioſi, & determinat, quòd ſic: in ſecundo autem argumento obijcit: *Quia claritas corporis glorioſi erit maior, quam claritas ſolis, ſed claritatem ſolis in ſua rota oculus non poteſt aſpicere, ergò neque lucem corporis glorioſi*. Et reſpondet; *quod claritas intenſa non offendit viſum, inquantum agit actione animæ, ſed ſecundum hoc magis delectat, offendit autem in quantum agit actione naturæ, calefaciendo, & diſſoluendo organum viſus, & diſgregando ſpiritus, & ideo claritas corporis glorioſi quamuis excedat claritatem ſolis tamen de ſui natura non offendit viſum, ſed demulcet*. Qui locus D.Thom. manifeſtiſſimus eſt, ibique ex profeſſo diſtinguit inter actionem naturalem, & intentionalem

lem in vehementi ſenſibili, quod in alijs locis non facit.

Et ratio huius eſt: quia læſio, ſeu corruptio organi eſt paſſio naturalis, ſiquidem ipſa temperies phyſica organi diſſoluitur, olioquin non corrumperetur, ſi temperamentum eius phyſicum maneret illæſum, ergo requirit actionem naturalem, & non purè intentionalem, actio enim purè intentionalis ſolùm infert effectum, & paſſionem intentionalem: ſi verò naturalem paſſionem inſert, vel habet adiunctam actionem naturalem, vel eminenter habet facere id, quod actio naturalis, hoc autem ſecundùm ſine fundamento diceretur, quia non conſtat actionem intentionalem eminenter eſſe alteratiuam, & corruptiuam. Neque obſtat, quod ſenſus conſiſtit in proportione quadam, ſenſibile autem excellens excedit illam proportionem, & ſic moleſtat, & lædit. Contra enim eſt: quia ex hac improportione ſolùm ſeqnitur, quòd ſenſus non poterit percipere, & intentionaliter moueri ab illo obiecto ita improportionato in ratione intentionali, non tamen ſequitur, quod diſſoluitur temperamentum organi ab illa intentionali motione, niſi introducantur qualitates contrariæ, quæ illud temperamentum diſſoluant, conſtat autem illud temperamentum ex qualitatibus naturalibus, vndè niſi contrariæ qualitates ponantur, non diſſoluetur; qualitates autem intentionales non contrariantur illis qualitatibus, cum ſolùm ſint repræſentatiuæ, non autem naturaliter alteratiuæ, ergò ex præciſa motione intentionali qualitates naturales organi non læduntur, nec

 deſtru-

deſtruuntur. Et ſic experientia teſtatur, quod vel ipſum vehemens ſenſibile habet aliquam alterationem naturalem, v.g. calefaciendi, vel diſgregandi ſpiritus, aut ipſe ſenſus nimia attentione, & conatu conſumit ſpiritus, & calorem nimium excitat, quo lædatur organum.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

C*Ontra pimam* concluſionem ſit argumentum ex quibuſdam experientijs, nam in tactu, & guſtu non poteſt negari, quod ſenſibilia poſita ſupra ſenſum cognoſcantur, nam ſi ipſum ſenſorium tactus ſiuè ſit caro, ſiuè neruus, pugnatur ferro, ſentitur maximus dolor, ſimiliter res ſapida ſupra linguam poſita guſtatur, imò & humor intra linguam febricitantis incluſus ſentitur, & facit omnia guſtari vt amara, ergo res poſita ſupra ſenſum ſentitur. Idem videmus de odoratu, quod exhalatio odoriſera intrat vſque ad membranas narium, & vſque ad ipſum cerebrum, & tamen ſentitur. In auditu etiam aliquando experimur ſentiri ſonum intra aures, vt cum digito premitur os auriculæ, & cum ſit magna commotio aeris prope nos, ita vt intrare poſſit per aures. Denique in viſu conſtat aliqua animalia fulgorem ab oculis emittere, & illum ſentire, & clauſis oculis videtur quidam ſplendor nobis oberrare, qui non eſt alius, quam ille, qui intra palpebras poſitus tangit pupillam: ipſum etiam lumen, vt videatur debet continuari vſque ad oculos, vt ex Ariſt. docet Diu. Thom. libr. de ſenſu, & ſenſatu, lect. 5.

Reſpondetur, Quod in duobus ſenſibus guſtus,

ſtus, & tactus certum eſt requiri maiorem approximationem ſuorum obiectorum, quam in alijs ſenſibus, non tamen immediatam coniunctionem, ſed per aliquod medium, aliàs poſſent etiam accidentia ſibi inhærentia ſentire, quod eſſet reflectere ſupra ſe, quod repugnat ſenſibus ita materialibus. Quare ſemper requiritur aliquod medium inter ſenſorium tactûs, & ipſum obiectum: medium autem eſt caro in lingua, vel in corpore, ſenſorium autem eſt neruus ſub carne poſitus, vt ſequenti quæſtione latius dicemus. Quod ſi ſenſibile immediatè tangat ipſum neruum vbi eſt ſenſorium, tunc illa pars, quæ afficitur immediatè ipſo ſenſibili non ſentit illud ſed pars ipſi proximior id ſentiet. Quod ſi ſenſibile occupat totum ſenſorium æqualiter, tunc vna pars, non agit in aliam, neque ſentietur; ſicut medium, quod tali qualitate affectum eſt, non aget in organum eadem qualitate affectum. Si verò calor inæqualiter afficit ſenſum, tactus, ipſummet organum, non eſt inconueniens, quod pars affectà maiori calore, ſentiat minorem, & minor ſentiat maiorem, quia ſpecies intentionalis vnius partis recipitur ſemper in alia proximiori. Sed de hoc iterum dicemus infra, q.7.art.vlt.

Ad id, Quod dicitur de odoratu, Reſp. quod quando exhalatio illa intrat, vſque ad cerebrum ſentitur illa, quæ propinquior eſt ſenſorio odoratus, non quæ ſupra illud ponitur. Similiter auditus non ſentit ſtrepitum intra ſe factum, ſed in aliquibus concauitatibus auriculæ iuxta ſenſorium auditus poſitis, de quo ſequenti quæſtione. De viſu verò dicimus

fulgorem illum, qui eſt intra pupillam non videri, ſed qui inde emicat, & extra oculos diffunditur, ſicut videntur aliqua animalia de nocte oculis radiare, & fulgorem emittere. Lumen autem continuatum vſque ad oculos non videtur, vt immediatum eſt ipſi pupillæ, ſed vt eſt in medio, vel obiecto aliquantulum diſtante, nec fulgor aliquis intra palpebras incluſus videtur, ſed per ipſas palpebras, quæ aliquid perſpicuitatis habent confuſè videtur aliquis fulgor extra, præſertim ſi ſit vehemens.

Secundo arguitur contra ſecundam concluſionem. Nam Ariſt. 2. de anima tex. 123. dicit: *Quod excellentia ſenſibilium corrumpit ſenſum, quia deſtruit eius proportionem, ſeu temperamentum*, & idem affirmat, lib. 3. tex. 143. & D. Thom. ſuper iſta loca. Ratione etiam arguitur: tùm quia nimius fulgor excecat oculos vt ſi ſolem intente videamus, lux autem non eſt de ſe qualitas corruptiua realiter, ſed ſolùm agens intentionaliter, ergo intentionalis actio corrumpit ſenſum: tùm etiam quia ſenſus intrinſecè conſiſtit in quadam menſuratione, & proportione, vt poſſit ſenſibilia ſentire, ergo ſi ſenſibile excedat hanc proportionem, diſſoluet illam, vtpotè illi improportionata, & exceſſiua.

Confirmat. Quia experimur, quod ſi ſenſibile ſit excellens, ſenſus moleſtatur, & triſtitiam ſentit, ergo ex tali diſſonantia, & improportione poteſt etiam corrumpi. Conſequentia patet, quia vnumquodque à ſuo contrario læditur, & corrumpitur intra illam lineam in qua contrarietatem habet, ſed ſenſus intra lineam

lineam intentionalem dicit proportionem eum ſenſibili, ergo intra eandem læditur, & corrumpitur à ſenſibili, ſcilicet intra lineam actionis intentionalis. Vndè quia aer per quem tranſit ſpecies non habet talem proportionem, cum ſenſibili in ratione ſenſibilis, ideò nullo modo læditur, vel corrumpitur ab ipſis ſpeciebus intentionalibus in ſenſu autem eſt proportio cum obiecto in ratione ſentientis, & cum ſpeciebus intentionalibus, ergo lædi poteſt, & corrumpi ab actione intentionali ſpecierum.

Reſpond. tam Ariſt. quàm D. Thom. in illis locis affirmare, quod excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, ſed non explicare modum quo id fiat, an ſcilicet actione naturali concomitanter ſe habente cum intentionali, an verò formaliter per ipſam actionem intentionalem, atque ita nihil probant contra nos, præſertim cum ex D. Thoma ſupra citato, conſtet, quod illa læſio ſenſus non fiat ab actione intentionali, ſed naturali. Ad argumentum ex ratione. Reſpondet. quod minus fulgor lædit oculos ratione actionis naturalis, ideſt calefactionis, eo quod lux eminenter eſt alteratiua, ſicut videmus, quod calefacit lux ſolis, & ſic nimis calefaciendo oculos, diſſipantur ſpiritus, qui ſubtiliſſimi ſunt, & ſic lædit viſum, quod non facit lux, quæ non eſt calefactiua, ſicut de luce corporis glorioſi dixit D. Tgom. ſupra citatus. Ad ſecundam probationem dicitur: quod ſenſus conſiſtit in quadam proportione dupliciter, tùm in actu primo, tùm in actu ſecundo. In actu primo quantum ad temperamentum organi,

 & ſpi-

& ſpiritum animalium, qui ſi diſſipantur impeditur ſenſatio. In actu ſecundo eſt proportio in attingendo obiectum cognoſcitiuè, quod ſi non attingat, triſtatur, & laſſatur potentia. Hæc ſecunda proportio deſtrui poteſt ex ſola excellentia rei ſenſibilis intra lineam, ſeu actionem intentionalem. Prima verò, quæ pertinet ad temperamentum primarum qualitatum non deſtruitur niſi per actionem naturalem, vt dictum eſt, & ideò non poteſt corrumpi, & lædi ſenſus ſola intentionali actione, ſeu repræſentatiua, niſi aliqua naturalis alteratio, & corruptiua ei adiungatur, vel eminenter contineatur in actione intentionali.

Ad confirmationem reſpondetur. Quod ſenſus moleſtatur à ſenſibili: Tùm actione naturali diſſoluendo organum, & ſpiritus, aut ex nimia attentione ſentientis conſumendo illos, quod totum pertinet ad alterationem naturalem. Poteſt etiam contriſtari ab excellenti ſenſibili triſtitia obiectiua, quatenus tale obiectum apprehenditur, vt nociuum, vel ſi non ſufficienter, res deſiderata cognoſcitur, quod eſt intentionaliter lædi, ſeu male affici. Et ſic vnumquodque læditur à ſuo contrario, læſio autem, & corruptio ſenſus in temperamento organi eſt corruptio naturalis, non intentionalis, & ideò naturali actione, vel qualitate naturali debet fieri, non à ſola intentionali; licèt verum ſit quod ſi excellens ſenſibile non poteſt attingi à ſenſu, quia improportionatum eſt, quodammodo lædi dicatur ſenſus in genere intentionali. Aer autem non habet tale temperamentum, & ideò

ideò neque ab intentionali actione, neque à reali illud amittet.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm ſenſibus externis conueniat deceptio, & reflexio ſupra ſuos actus?

FEre ex eodem principio oritur, quod aliqua potentia admittat deceptionem, ſeù falſitatem, & reflectat ſupra ſuos actus, quia vtrumquè videtur exigere aliquam comparationem, ſeù collationem, ideò vtrumque hic breuiter expediemus. Eſt autem notandum duplicem eſſe veritatem, vel falſitatem: alteram iudicatiuam, & hæc eſt conformitas, vel difformitas per modum attributionis vnius ad alterum. Secunda eſt apprehenſiua, quæ ſolùm eſt conformitas repræſentationis, ſeù apprehenſionis ad rem repræſentatam.

Dico ergo primo: In ſenſu externo non eſt formaliter falſitas, neque deceptio, & dicitur formalis falſitas, quæ contraponitur formali veritati, & conſequenter eſt falſitas indicatiua. Eſt D. Thom. 1. par. quæſt. 16. artic. 2. & quæſt. 17. art. 2. quæſt. 1. de verit. art. 9. & 11. Et ratio eſt: quia veritas, vel falſitas iudicatiua debet fieri per compoſitionem, vel diuiſionem, quia reſpicit eſſe, vel non eſſe rei, quod non ſignificatur niſi componendo, aut diuidendo. Hoc autem iudicium compoſitionis eſt collatiuum, & conſequenter non poteſt inueniri in ſenſu exteriori, qui purè apprehendit obiectum, non autem iudicat comparando vnum alteri, & conferendo,

do, ſed ex directa immutatione obiecti apprehendente: vnde nec reflectit ſupra ſuum actum, vt ſtatim dicemus.

An verò in ſenſu interno poſſit eſſe veritas, vel falſitas per modum iudicij, & non ſolùm per modum apprehenſionis? S.Thom. affirmatiuè reſpondet in quæſt. 1. de verit. art.11. vbi loquitur de ſenſu interno, & affert illud Philoſoph.4. Meth. *Quod ſenſus non eſt dominus falſitatis, ſed phantaſia*, & 1.par. quæſt. 78. art. 4. ponit, *quod ſenſus interior cognoſcit intentiones cum quadam collatione, & comparatione*. Vndè cum habeat collationem, & diſcurſum participet circa ſingularia, licèt non circa vniuerſalia, nec circa ſubſtantiam, non repugnat, quod iudicet de illis comparando, & conferendo, & conſequenter, quod falli poſſit per inadæquationem, vel verificari per adæquationem ad rem.

Dico ſecundo: In ſenſu externo per ſe non eſt deceptio apprehenſiua circa proprium ſenſibile non ſolùm in communi, & quantum ad rationem formalem, quam non poteſt tranſgredi, verbi gratia, quod viſus non videat coloratum, neque in communi, neque in particulari, hoc enim eſt impoſſibile, ſed etiam circa obiectum proprium in particulari per ſe non decipitur ſenſus, ſed ſolùm per accidens; circa ſenſibile autem commune, vel ſenſibile per accidens benè poteſt pati deceptionem. Eſt D. Thom. tum in 3. de anima, lect. 8. circa text. 161. tum in 1. parte, quæſt. 17. artic. 2. & quæſt. 85. artic. 6. & quæſt. 1. de verit. artic.11. Quibus omnibus

locis

locis docet, quod circa proprium ſenſibile ſenſus externus, per ſe nunquam decipitur, verbi gratia, viſus circa colorem, ſi ſit debitè propoſitus, & medium, vel organum non ſit indiſpoſitum, ſed ſi medium ſit indebite diſpoſitum, aut organum non rectè ordinatum, tunc non per ſe, ſed ex illo accidente decipi poteſt circa colorem, ſicut ſi medium ſit infectum colore viridi omnia apprehenduntur, vt viridia, & ſi lingua, quæ eſt organum guſtus ſit infecta humore amaro, omnia ſapiunt amarè. At verò circa ſenſibilia communia, aut ſenſibilia per accidens poteſt accidere deceptio ex ipſa propria ratione ſenſibilis communis, eo quod ab illo ſenſus non immutatur immediatè, ſed mediante alio, & hoc per ſe eſt occaſio deceptionis, quia quod per alterum ſentitur ex ſe poteſt latere, altero apparente, tota autem cauſa deceptionis inde naſcitur, quod vnum lateat, & alterum appareat, & hoc maximè contingit in deceptione apprehenſiua, quæ iudicio mentis præbet occaſionem deceptionis, eo quod apprehendit id, quod apparet, & non manifeſtat id, quod latet, ſicut in colore apparet aurum id quod in re eſt auricalchum, ſi enim totum apprehenderetur, & appareret non deficeret ipſa apprehenſio, & ſic quantum eſt ex vi propoſitionis obiecti iudicium non deficeret, niſi voluntariè ſe vellet auertere ab apprehenſione facta, & tunc non eſſet deceptio, ſed voluntaria auerſio. Quod non contingit in ſenſibili proprio per ſe loquendo, & ex vi ſua, cum per ſe immediatè imprimat ſpeciem, & moueat ſenſum, & ſic

per

per ſe immediatè apparet, & non latet quoad aliquid, nec mouet ſecundum incommenſurationem, ſed ſicut in ſe eſt.

Dico tertiò: Senſus exterior non eſt reflexiuus ſuper actum ſuum proprium, neque ſuper ipſam potentiam. De hac concluſione diuerſæ ſunt ſententiæ, quas refert M. Bannez 1. par. quæſtione 78. art. 3. dub. 10. imò, & D. Thom. aliquando videtur ſentire, quod in ſenſibus poteſt eſſe aliqua reflexio, quia cognoſcunt ſe ſentire, vt affirmat quæſt. 1. de verit. art. 9. & 3. de anima lect. 2. & Caiet. 2. de anima cap. 13. dicit, quod ſenſus ſentit ſenſationem ſuam quoad an eſt non tamen vt rem cognitam, & reflectendo ſupra ſe, quod eſt exercite cognoſcere ſe ſentire, non autem ſignate. Et hoc modo fere omnes, authores conueniunt in concluſione prædicta, ſcilicet quod ſenſus non intelligit reflexe ſenſationem ſuam, aut ſe ipſum tanquam rem cognitam. Vnde D. Thom. aperte tenet, quod ſenſus proprius, ſeu externus non percipit ſuum actum, verbi gratia, potentia viſiua non percipit ſe videre, ſed id ſpectat ad ſenſum communem, vt docet 1. par. quæſt. 78. artic. 4. ad 2. & in 2. contra gent. cap. 66. ex eo probat diſtingui intellectum à ſenſu, quia ſenſus non cognoſcit ſe ipſum, nec ſuam operationem, ſenſus enim non videt ſe ipſum, nec videt ſe videre, intellectus autem cognoſcit ſe ipſum. Itaque ſenſus nullo modo reflectit ſupra ſe, ita vt reſpiciat actũ ſuum, vel ſe ipſum tanquam rem cognitam, benè tamen attingit ipſum actum, vt exercitium, oculus enim videns hoc ipſo, quod videt

det experitur ſe eſſe in actu, & non in otio, ſicut quando in tenebris non videt.

Prima pars, ſcilicet quod non reflectat ſupra ſe tanquam ſupra rem cognitam deducitur: tum ex limitatione obiecti ſenſus; tum ex materialitate ipſius potentiæ, & organi, in quo eſt ſenſus. Ex limitatione quidem, quia obiectum adæquatum ſenſus externi, verbi gratia viſus eſt res viſibilis à qua immutatur viſibile autem color lucidus, ſed ipſa potentia viſiua, & actus eius, neque eſt color, neque eſt lux, ſi enim eſſet, impediretur videre alios colores, videret enim omnes ad modum ſuum, ergo viſio, & potentia viſiua non ſunt res viſibiles, ergo non poſſunt attingi à viſu, vt res cognita, & viſa, ſiquidem quidquid non eſt viſibile eſt extra latitudinem obiecti ſpecificatiui, & adæquati talis potentiæ. Intellectus autem cum habeat pro obiecto ipſum intelligibile, & intelligibile ſit ita vniuerſale ſicut ens, etiam ipſa potentia intellectiua, & actus eius ſicut comprehenduntur ſub ente, & ita ſub intelligibilitate, atque adeo ita ſunt intelligentes, quod etiam ſunt intelligibiles, & ita poteſt intellectus ſupra ſe reflectere, non autem potentia viſiua, quia non eſt viſibilis.

Ex materialitate etiam organi probatur. Quia potentiæ ſenſitiuæ operantur modo corporeo, & dependenter ab organo corporeo, & vt immutatæ modo corporeo ab obiecto ſenſibili, ſed nihil corporeum poteſt immutare ſe ipſum, ſiquidem omne corporeum agit, vt quantum & extenſum, ergo dependenter

denter à contactu, contactus autem non eſt eiuſdem ad ſe, ſed vnius ad alterum, ſiuè partis ad partem, ſiuè totius ad totum, ergo immutatio ſenſibilis non poteſt fieri eiuſdem ad ſe, ſine immutatione autem facta ab obiecto non fit ſenſatio, quia debet moueri à præſentia obiecti. Quæ eſt ratio D.Thom. 1.p.q.87. art. 3. ad 3. In Intellectu autem non currit, quia non oportet moueri ſemper ab obiecto, ſed poteſt ipſe formare ſpeciem ſui ad inſtar alterius, & cognoſcere ſe. Et ſi dicas, quia etiam ſpiritualis potentia non poteſt agere in ſe ipſam, aliàs eſſet idem agens, & patiens, mouens, & motum. Reſpond. Qùod intellectus etiam quando ſe intelligit non eſt ſimul mouens, & motum, quia mouet ſe ipſum, in quantum eſt factus in actu per ſpeciem obiecti, & inde ad inſtar illius format ſpeciem ſui actus tãquam de vno actu ſe moueat ad aliũm, ad quem eſt in potentia. Senſus autem non poteſt ſic reducere ſe ipſum de potentia ad actum, quia cum ſit corporeus, opportet, quod operetur aliquo contactu, non autem ſolùm tranſeundo de vno actu ad alium in eadem parte, per diuerſas autem partes non poteſt operari, quia vna pars organi non habet totam potentiam, & alia pars aliam potentiam, vt vna operetur in aliam niſi fortè in ſenſu tactus, qui ita eſt extenſus per totum corpus, vt vna pars agat per contactum in alium, ſed hoc non eſt reflexio, quæ requirit reditionem ſuper eandem potentiam, & eandem partem in quantum eſt eadem.

Secunda verò pars, quod ſenſus exterior attingat actum ſuum quoad exercitium licèt

non

non vt rem cognitam in actu ſignato, conſtat, quia ſenſus exterior operatur experiendo id quod cognoſcit, & non modo inanimato, nec poteſt attingere obiectum niſi vt in exercitio cognitum, quia attendendo, & aduertendo illud attingit, ergo cum aliquali cognitione ſui actus in exercitio. Vndè etiam in ſenſu datur maior, vel minor attentio, & aduertentia, quod vtique non eſt ſine aliqua experientia maiori, vel minori ipſius cognitionis erga obiectum.

Cæterùm attingere ipſum actum ſenſationis externæ, v.g. viſionis vt rem cognitam pertinet ad ſenſum communem, vt affirmat Ariſtotel. lib. de ſomno, & vigil. cap. 2. lect. 3. apud D.Thom. & in 3. de anima text. 136. quia ſcilicet aliquo ſenſu ſentimus nos videre, & non ſenſu proprio, ergo ſenſu communi; vbi manifeſtè ſupponit ſenſus proprios, ſeù externos non reflectere ſupra ſe ad cognoſcendum proprios actus, ſed id pertinere ad ſenſum communem.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur ad oſtendendum, quod ſenſibus conueniat deceptio, & falſitas iudicatiua, vel non conueniat apprehenſiua. Nam D. Thom. quæſt. 1. de verit. art. 11. dicit: *Quod veritas, & falſitas in ſenſu propriè dicitur ſecundùm quod iudicat de ſenſibilibus*, eſt ergo in ſenſu falſitas iudicatiua. Deinde ſi non ponitur falſitas apprehenſiua maximè eſt, quia ſenſus immediatè informatur à ſpecie proprij ſenſibilis, hoc autem ſæpius contin-

tingit, falli poteſt enim ratione diſtantiæ aliquod album iudicari nigrum, & cœlum apparet cæruleum, & in iride apparent colores, qui veri non ſunt: poteſt etiam ſenſibile proprium ita paruum eſſe, quod non ſufficiat mouere potentiam, ergo circa illud poterit decipi ſenſus. Quod ſi dicatur hoc eſſe per accidens propter impedimentum potentiæ, vel medij, & diſtantiam obiecti. Contra eſt, quia etiam circa ſenſibilia communia non accidit deceptio niſi ratione alicuius impedimenti, ſi enim medium, & organum ſint rectè diſpoſita, & in diſtantia proportionata ponatur obiectum, ſemper videtur magnitudo, & figura ſicut eſt in ſe, ſiquidem ſpecies, quæ informat circa ſenſibile proprium, etiam informat circa commune tanquam à quo modificatur, ergo non eſt aliqua differentia inter ſenſibile proprium, & commune quoad deceptionem.

Confirmat. Quia ſenſus, vt decipiatur circa aliquod obiectum, debet apprehendere ipſum aliter quam eſt, ſed non poteſt apprehendere ſenſibile commune per propriam ſpeciem illius, alias apprehenderet illud ſine ſenſibili proprio, quod ſupra reiecimus. Ergo apprehenditur per ſpeciem proprij ſenſibilis, illa autem ſpecies repræſentat, naturaliter totum id quod rapræſentat, ergo ſi repræſentat ſenſibile proprium, & commune, ſicut non poteſt decipi circa ſenſibile proprium, ita nec circa ſenſibile commune ibi incluſum, quia vtriuſque eſt naturalis ſimilitudo.

Reſpond. ad authoritatem D. Thom. quod ibi loquitur de ſenſu interiori, vt patet in illo

met

met articulo in vltimis verbis corporis, vbi diſtinguit de ſenſu, qui cognoſcit rem præſentem, & de imaginatione, quæ rem abſentem, & hanc dicit, frequenter decipi, illum verò non niſi organum, vel medium ſit impeditum. Et ita ſenſus, qui iudicat de ſenſibus, ita vt ſit in illo falſitas, vel vèritas eſt ſenſus interior, non exterior. *Ad rationem Reſp.* ſolutione ibi data. Ad replicam Reſpond. Quod circa ſenſibile commune per ſe loquendo poteſt contingere deceptio etiam poſitis illis conditionibus, vt quando prope nos videmus lignum intra aquam, & videtur vt diuiſum, & tamen non eſt diſtans, neque medium eſt indebitè diſpoſitum, neque organum. Itaque circa ſenſibilia communia, & per accidens contingit deceptio ex ipſamet ratione talis ſenſibilis, quia non apparent ſenſui per ſe, ſed per aliud, & ita fundare poſſunt latentiam vnius, & apparentiam alterius, quod eſt cauſa deceptionis. Et quando vrgetur, quod ſenſibile commune informat per ſpeciem, ſicut ſenſibile proprium. Reſpond. Quod informat mediate, ſcil. per ſpeciem ſenſibilis proprij, vnde non apparet, neque informat æque immediatè, ſed ita quod poteſt latere, & præbere occaſionem deceptioni.

Ad confirm. Reſp. Quod ſenſibile commune non apprehenditur per ſpeciem propriam, & ſeorſum à ſenſibili proprio, ſed modificans illud, & talis modificatio repræſentatur quidem naturali repræſentatione, ſed non æque immediatè cum ſenſibili proprio, & ita poteſt confuſius informari ab illa ſpecie quoad ſenſibile commune, & apparentius, ſeù manife-

niſeſtius quoad proprium, ſtante autem apparentia vnius, & latentia alterius, ſeù minori apparentia, poteſt formari iudicium adæquatum circa id quod apparet, & minus adæquatum, ſeù rectum circa id, quod per ſe non apparet, & ita datur occaſio deceptioni, iudicando ſolùm rationem maioris apparentiæ, de eo verò quod magis latet non iudicando ſicut eſt, & ſicut apparet per aliud; in vna autem ſpecie licèt multa repræſententur naturaliter, ſed non omnia æquè immediatè, & clarè, ſed inuoluta, ſicut in ſpecie hominis repræſentatur quantitas, qualitas, actio, ſubſtantia, & alia multa, quæ non omnia æquè immediatè repræſentantur, & ex apparentia vnius fit deceptio ad latentiam alterius.

Secundò arguitur contra tertiam concluſionem: quia in primis eſt contra D.Thom. qui dicit: *Quod ſenſus redit ad ſe, licèt non reditione completa, quia ſcilicet cognoſcit actum ſuum, licèt non eſſentiam ſuam* vt conſtat ex quæſtione 1. de verit. artic. 9. & in 3. de anima lect. 2. imò Ariſtot. ibidem text. 138. ponens argumentum, quod viſu non ſentimus niſi colorem, ſed viſio non eſt color, ergo non videmus nos videre. Reſpondet, quod etiam viſu diſcernimus rem non coloratam, vt tenebras, & quod viſio licèt non habeat colorem in eſſe naturali, habet tamen in eſſe ſpirituali, ſeù intentionali, quia ſenſus, & ſenſibile idem eſt. Sentit ergo quod ſenſus cognoſcit actum ſuum, & ita non indiget ſenſu communi ad illud cognoſcendum. Deinde, quia aliquis ſenſus debet reflectere ſupra ſe, conſtat enim, quod per aliquem ſenſum cognoſcimus nos

vi-

videre, & audire, vel ergo per eundem, & ſic eſt intentum, vel per alium, & de illo idem inquiretur, quomodo cognoſcatur actus eius, & ſic vel erit poceſſus in infinitum, vel deueniemus ad aliquem ſenſum, qui reflectat ſupra ſe, materialitas ergo non obſtat reflexioni.

Confirm. Quia ſi ſenſus communis, v. g. & non proprius ſentit ipſum actum viſionis, ergo etiam ſentiet colorem, qui eſt obiectum viſionis, alias non perciperet diſtinctionem viſionis albi à viſione nigri, ſed color cum ſit ſpecificatiuum viſus, non poteſt pertinere ad duplicem potentiam, ergo non cognoſcitur à ſenſu communi, ſed à propria potentia viſiua. Neque etiam apparet, quomodo viſio ſpeciem ſui producat in ſenſu communi, vt poſſit illam percipere.

Reſpond. Quod attinet ad mentem Ariſtot. & D.Thom. ſatis clarè colligi ex locis ſupra adductis, vbi aperte negant iſtam reflexionem. Et ita loca allata poſſunt dupliciter intelligi. Primò, quod quando ponunt ſenſum reflectere, ſeù redere ad ſe imperfecte, ſeù incomplete, loquuntur de reflexione, non quæ reſpicit actum, vt rem cognitam, quæ eſt perfecta, & propria reflexio, ſed quæ reſpicit actum, vt in ipſo exercitio expertum, & ſic ſentiendo, & experiendo obiectum cognoſcitur actus, quo tangitur. Secundò Reſpond. Quod quando dicunt ſenſum redire reditione incompleta, loquuntur non de ſenſu externo ſolùm, ſed de toto genere ſenſibilis cognitionis includendo etiam ſenſum communem, & ſenſus internos, & de toto iſto genere, ſeù col-

le-

lectione eſt certum ; quòd in ſenſu, ideſt in toto genere potentiarum ſenſitiuarum datur reditio incompleta quatenus aliquis cognoſcit ſe videre, aut audire, non per proprium ſenſum externum, ſed per internum, & vnus internus per alium, vel per intellectum, & iſta reflexio non eſt completa, ſeù perfecta, quia non eſt eiuſdem numero potentiæ ſupra ſe ipſam.

Ad rationem Reſpond. quòd in homine non currit argumentum, ſiquidem actum ſenſus interioris cognoſcit intellectus, & ſic non eſt proceſſus in infinitum, quia etiam intellectus ſe cognoſcit. In brutis autem non eſt neceſſe ponere, quòd ſenſus interiores cognoſcant reflexè ſuos actus, quia ſenſus interni in brutis operantur per inſtinctum naturalem, non per collationem, & ita non opportet, quòd de actibus ſuis internis iudicent, vel apprehendant, opportuit autem, quòd exteriores actus, & ſenſationes apprehenderentur ab animali, quia animal debet mouere ſenſus externos ad quærenda obiecta conuenientia, & fugienda nociua ; & ita opportuit de eorum actibus habere cognitionem, vt ad illos moueri, vel retineri poſſint, quando conuenit, quæ ratio non currit in actibus ſenſuum internorum, quia purè aguntur inſtinctu in brutis, & non vt moti ab alio ſenſu, vel ab intellectu.

Ad confirm. Reſpond. quòd omnia obiecta ſenſuum exteriorum attinguntur à ſenſu communi, vel phantaſia, & ſimiliter actus ſenſuum exteriorum ſub altiori ratione formali, & ſecundùm diſtinctam immutationem, quam in ſen-

ſenſibus externis, cognoſcuntur enim à ſenſu communi, non ſecundùm particularem modum, quia in quolibet ſenſu attinguntur, ſed ſecundùm communem modum, quo inter ſe ſunt comparabilia iſta obiecta, & ſimiliter attinguntur actus ipſorum ſenſuum externorum de quibus conſtat recordari animal, & in ſomno aliquando repræſentari. Non repugnat autem idem obiectum materiale pertinere ad diuerſas potentias ſecundùm diuerſas rationes formales. Quod verò dicitur de ſpecie ipſa producta à viſione. Reſp. Non eſſe neceſſe, quod à ſenſu viſus mittatur ad ſenſum internum ſpecies peculiariter, & ſeorſum repræſentans viſionis actum, ſed producendo ſpeciem repræſentantem obiectum ſuum, non quomodocumque, & vt eſt ad extra, ſed vt eſt cognitum ab ipſo viſu, ſic involuitur in tali repræſentatione ipſe actus viſionis, quatenus obiectum repræſentatur vt viſum, de quo amplius dicetur quæſt. 8.

QVÆSTIO V.

De ſenſibus externis in particulari quo ad ſe.

IN ſenſibus quatuor conſiderantur, potentia, actus, medium per quod obiectum mouet, & obiectum ipſum, ſeu ſpecies eius. De obiecto, & ſpeciebus cuiuſcumque ſenſus externi agemus, q. ſequent. In

præſenti autem de potentia, actu, & medio; pertinet enim ipſum medium, præſertim internum ad ipſum organum, in quo eſt potentia, & ita non poteſt conuenienter agi de potentia ſenſitiua ſecundùm ſe, niſi agendo etiam de medio, per quod immutatur.

ARTICVLVS I.

Quod ſit ſubiectum potentiæ viſiuæ, & medium illius?

CIrca primum, ſcilicet ſubiectum, ſeù organum viſus, licèt apud omnes conſtet potentiam hanc eſſe in oculis, tamen quia fabrica oculorum conſtat ex varijs, & diuerſis partibus tàm externis, quàm internis, controuerſia eſt inter authores, in quanam parte ex illis inhæreat potentia viſiua, & perficiatur viſio. Et ideo vt punctum difficultatis attingamus, breuiter præſupponenda eſt ipſa oculorum fabrica, & contextura, vt poſſimus diſputare, in quanam parte determinatè ſit potentia viſiua.

Igitur Tota fabrica oculorum in tres præcipuas partes diſtribuitur, prima pertinet ad exteriorem ſitum, & quaſi aditum ipſum oculorum, qui conſtat orbiculari illa figura in modum oui parui, ſicut exterius videmus, & palpebris ipſis tegitur, ac ſupercilijs cingitur. Secunda pars eſt ipſummet oculorum organum, quod interius quinque tunicis, tribuſque humoribus conſtat, alijſque muſculis, venis, & ſimilibus inſtrumentis, tùm ad oculorum motum, tùm ad ſpirituum animalium ſubminiſtra-

ſtrationem requiſitis. Tertia pars eſt intima, nec nobis patet, qua videlicet oculi continuantur ad cerebrum, vnde participant ſpiritus ſubtiliſſimos ad viſionem requiſitos, & illa continuatio fit per duos neruos, qui optici dicuntur, & à cerebro deſcendentes inter ſe vniuntur, & inde iterum in duos ramos diuiſi, alter ad ſiniſtrum oculum, alter ad dexterum terminatur. De prima parte, ſeù exteriori fabrica oculorum non eſt ſpecialis difficultas, nec aliquid explicandum in particulari.

In Secunda autem parte, ſeù in ipſomet organo viſus inueniuntur tres humores. Quidam nimis perlucidus, qui chryſtallinus dicitur, & vſque ad exteriorem oculi faciem ſe extendit, eſtque ipſa pupilla, licèt aliquando nigricantis coloris appareat, tùm propter humoris copiam, quæ tota videri non poteſt, ſicut quando aqua eſt profunda, tùm propter quandam tunicam, quam habet ſibi ſubſtratam, vt mox dicemus, quæ diuerſos oculorum colores conſtituit. Secundus humor eſt vitreus, qui & ſi ſit ſplendens, & tranſparens minus tamen, quàm chryſtallinus, ſed ad modum vitri in fornace decocti ſe habet. Iſte à parte interiori circundat, & recipit humorem chryſtallinum, ſed non totaliter illum concludit, quia à parte exteriori in ſuperficie manet detecta pupilla, vt recipiat lumen, & ſpecies. Tertius humor eſt albugineus ſimilis albo ouo, qui totam cauitatem oculi replet, vt videmus, & intra ipſum recipiuntur illi duo humores vitreus, & chryſtallinus, qui pupillam componunt, & deſeruit ad illam humectandam

& fouendam, quia delicatiſſima eſt.

Sunt Autem in iſto organo viſus quinque tunicæ, ſeù membranæ. Prima, & magis interior dicitur ſpecularis ob translucentiam, & ſimiliter aranea ob ſubtilitatem. Secunda, dicitur reticularis, quia in modum retis multis arterijs, & venulis intexitur. Tertia, dicitur vuea à ſimilitudine coloris vuæ in folliculo ſeù ſuperficie, ſi detrahatur, & ab hac tunica, quæ poſita eſt ſub humore chryſtallino deducuntur varij oculorum colores, nam alij ſunt nigri, alij cærulei, alij cæſij, alij caprini, &c. Quarta, dicitur cornea, quia tenuis, & ſplendida, ac fortis eſt ſicut cornu. Quinta, dicitur adnata, ſeù adhærens, quia totum oculum fouet, & conſiſtere facit, & etiam dicitur alba à colore, quem habet. De quibus videri poteſt Galen. 10. de vſu partium, cap. 1. & 2. Veſalius, lib. 14. anathomes, cap. 7. Valuerde, lib. 7. Simon Portius, lib. de coloribus oculorum, cap. 3. & ex Philoſophis recentioribus Bannez, prima parte, quæſt. 78. tract. de viſu, dub. 2. Suarez, lib. 3. de anim. cap. 18. Conimbric. 2. de anim. cap. 7. quæſt. 6. Carmelitan. hic diſput. 10. quæſtion. 6. Quo autem ordine, & ſituatione ponantur iſtæ tunicæ, & humores, non multum refert ad præſens inſtitutum. Sed dicimus, quod humori chryſtallino, & vitreo includenti ipſum deſeruiunt quatuor tunicæ, quæ illum circundant, ſcilicet, ſpecularis, quæ eſt magis interior, ſecundo, reticularis, tertio vuea, quarto, cornea. Iſtæ duæ vltimæ continent pupillam, & cornea data eſt illi in munimentum, vuea eſt, ſub pupilla, relinquendo illam nudam ex parte ex-

Exteriori, vt recipiat ſpecies ,reticularis ambit humorem vitreum vſque ad chryſtallinum, quia ei ſupernatat, & per eam miniſtrantur ſpiritus, & ſanguis, qui in humore chryſtallino, & vitreo non eſt, quia caret venis. Denique humori albugineo deſeruit tunica ad natam, ſeù alba, quæ fortis, & pinguis eſt, & alio nomine dicitur pericranium.

Quod Attinet ad tertiam,& interiorem partem oculi,qua communicatur cerebro, & conſiſtit in illis neruis opticis, ſeù viſorijs, non eſt aliquod peculiare artificium, quod explicemus, ſed illi à cerebro proficiſcuntur, alter à parte dextra, alter à ſiniſtra, & aliquantulum progreſſi coniunguntur inter ſe, & rurſus ſeparantur, vnuſquiſque ad diuerſum oculum. Veſtiti ſunt autem duplici membrana, interna tenui, & externa dura, ex illiſque ortum habent tunica vuea, & cornea, & per illas communicantur ſpiritus viſorij, & ab oculis aſcendunt ſpecies ad ſenſum communem. Et hæc omnia ferè ex ipſa experientia anathomicæ diſſectionis conſtant.

His ſuppoſitis, tota difficultas de ſede potentiæ viſiuæ reducitur ad duas opiniones. *Prima* illam collocat in pupilla, ſeù chryſtallo, eſt quæ multorum ſententia, quos referunt, & ſequntur Conim. citat. loco q.7.n.2. Suar.cit. loc.de anim.Rub.tract. de ſenſu viſus, q. 8.& alij. Fundamentum eſt duplex. Primum ex ipſa qualitate pupillæ, quæ eſt omninò per lucida, & ſplendida,tenera, & mollis, & præcipua inter omnia, quæ organum viſus conſtituunt, reliqua enim ſiuè tunicæ, ſiuè humores, illi,vt principaliori deſeruiunt, vel ad or-

natum, vel ad defenſionem, ergo conuenienter in illa ponitur potentia viſiua. Nam ex eo quod tranſparens eſt, caret omni colore, oportet autem eo carere organum viſus, quia vt dicit D. Thom. 1. p. q. 75. art. 2. & in hoc 2. de anim. lect. 17. pupilla debet carere omni colore, vt poſſit omnes colores percipere. Similiter ex eo quod eſt tenera, & mollis facilè immutatur ab obiectis externis per ſpecies. Et denique quia præcipuum eſt inter omnia, quæ concurrunt ad ſtructuram oculorum, reliqua verò ei deſeruiunt. Alterum fundamentum eſt à poſteriori, quia læſa pupilla perditur irreparabiliter potentia viſiua, ſi autem lædantur alij humores, aut tunicæ non eſt irreperabilis viſus, vt multi medici affirmant apud Suar. loc. citato, ergo ſignum eſt in pupilla ſubiectari potentiam viſiuam. Denique in neruis non poteſt conſiſtere, quia non rectè dicitur, quod nerui videant, ſed per eos miniſtrantur ſpiritus animales ad videndum, ergo in eis non eſt potentia viſiua. *Secunda ſententia* colloca potentiam viſiuam in ipſis neruis opticis, tanquam in principali parte organi viſus. Hoc videtur tradi pluribus locis à D. Thom. præſertim lib. de ſenſ. & ſenſat. lect. 5 circa illa verba Ariſtot. *Non in vltimo oculi* (id eſt in ſuperficie) *anima aut animæ ſenſitiuum eſt, ſed manifeſtum quoniam interius*, Vbi S. D. explicat: *Quod principium viſionis eſt interius iuxta cerebrum, vbi coniunguntur duo nerui, & ideò oportet, quod intra oculum ſit aliquid perſpicuum receptiuum luminis, vt ſit vniformis immutatio à re viſa vſque ad potentiam viſiuam*. Et idem confirmat,

mat. lect.21.eiuſdem libri dicens: *Quod ſi aliquis dicat, quod ſicut ſunt duo organa viſus, ſcil. duo oculi, ita nihil prohibet in anima eſſe duos viſus: dicendum eſt hoc eſſe falſum, quia ex duobus oculis fit aliquid vnum, & vna eſt operatio amborum, in quantum, ſcil. viſio vtriuſque oculi concurrit per quoſdam neruos ad aliquid intrinſecum in ſuum organum, quod eſt circa cerebrum.* Et tandem in opuſc.43.cap. 3. dicit: *Quod organum proximum, & extrinſecum viſus ſunt oculi, primum autem, & intrinſecum ſunt nerui viſuales.* Quare S.Tho. non negat pupillam pertinere ad organum viſus, ſicut etiam lect. illa 5. de ſenſ,& ſenſat. dicit, ſed vlterius affirmat, pupillam ſe habere, vt organum externum, nec ibi conſummari viſionem, ſed intra in neruis viſualibus.

Nec poteſt dici cum Rubio, quod loquitur S.Thom. de organo, ſeu principio viſiuo radicali, non de proximo, & formali. Contra enim eſt: quia radicale principium eſt cerebrum, à quo omnes ſenſus originantur, ergo ſi ſolùm aſſignaret D Thom. organum radicale viſus, aſſignaret commune principium, omnium ſenſuum, atque adeo nihil ſpeciale notificaret de ſenſu viſus, de quo illo loco agebat. Et incongrua ratione procederet, ponendo viſum conſummari in neruis viſorijs, eo quod viſus debet eſſe vnus, ſi hoc probaret ex vnitate radicali organi, in quo omnes ſenſus radicantur, ſic enim non probaret vnitatem principij viſiui proximi, ſed vnitatem principij radicalis omnium ſenſum exteriorum, quod eſſet contra ſuum intentum de vnitate viſionis in ſenſu viſus.

Fundamentum autem ſumitur ex dictis, quia potentia viſiua eſt vna, & viſio elicita circa vnum obiectum eſt vna, ergo oportet, quod habeat vnum ſubiectum, facta autem diuiſione, ſicut diſcontinuantur alia accidentia, vt color, calor, &c. ita & potentia viſiua, quæ vtique corporea eſt, diuidetur in diuerſis illis partibus, & ita habebit anima duas potentias viſiuas, & duas auditiuas, ſi quælibet earum ſubiectatur in diuerſis organis, ideſt in duplici pupilla externa. Quod ſi dicatur, quod licèt pupillæ ſint duæ exteriùs, intus tamen colligantur in aliquo vno: hoceſt noſtrum intentum, quia in illo vno, in quo colligantur erit vnica illa potentia, non autem colligantur, niſi in neruis viſorijs, eo quod tota maſſa pupillæ, & humoris vitrei diuiditur in duobus organis, & cauernis oculorum.

Dices potentias viſiuas re vera eſſe duas, ſicut, & pupillæ duæ ſunt, & viſio quæ eſt actio immanens, & conſequenter ſubiectatur in potentia, à qua elicitur, eſt duplex, vt etiam concedit Suarez, & Conimbric. & oppoſitæ ſententiæ authores; & tamen non videntur obiecta duplicata, non quidem propter coniunctionem neruorum, ſed quia in eodem ſitu, & ordine, & ſub eodem axe, vt loquuntur perſpectiui obiectum propoſitum intuemur: vnde ſi axes ipſi oculorum inæqualitatem aliquam habeant, vt cum aliquis comprimendo oculum, eleuat aliquantulum pupillam, res videntur geminatæ, ſicut etiam cum in aliquibus inſpicillis habentibus plures angulos refranguntur imagines, etiam res apparent multiplicatæ per illos, cum tamen in

omni-

omnibus iſtis caſibus nerui maneant æquè coniuncti, non ergo ex eorum coniunctione vnitas viſionis prouenit, neque ex diuiſione geminatio rei viſæ, Adde quod vt refert Veſalius, lib.4. de fabric. corp. humani cap.4. ipſe in anatome cuiuſdam capitis reperit neruos illos non coniungi, ſed diuiſos à cerebro ad oculos peruenire, & tamen ille homo non videbat obiecta geminata, ſed ſicut alij ſimplicia.

Reſp. Nos non facere vim in eo, quod obiecta videantur geminata poſitis duobus oculis, ſed quia ſuperfluit ponere duas viſiones, & duas potentias de eadem re indiuidualiter ſolùm diuerſas, ſicut enim ſufficit vnus guſtus pro omnibus ſaporibus, & vnus odoratus pro omnibus odoribus, & vnus intellectus pro omnibus intelligibilibus, cur non ſufficiet vnus viſus pro omnibus viſibilibus? An quia natura prouidit duas potentias, vt ſi vna amitteretur, altera remaneret? Sed hac ratione etiam poſſet prouidere tres, vel quatuor, aut plures, vt ſi plures deficerent, aliqua ſaltem remaneret. Itaque licèt duo oculi deſeruiant ad recipiendas ſpecies ab obiectis per duplicem lineam rectam, tamen non ibi conſummatur viſio, niſi vt ipſi oculi inter ſe coniunguntur, vt ſit vna potentia, & vna viſio, quam coniunctionem non videmus fieri niſi vbi nerui viſorij coniunguntur. Et huius ſignum etiam affert Ariſtot. in illo lib. de ſenſ. & ſenſat. lect. 5. citata apud D. Thom. *Quia hi, qui vulnerantur circa tempora ſciſſis poris, qui continuant pupillâ viſiuo principio, ſubito fiunt tenebræ per viſus amiſſionem, ſicut ſi lucerna ex-*

tingnatur, eſt enim pupilla, quaſi lampas quædam illuminata exteriori lumine. & ideo quando præſcinduntur pori continuantes pupillam principio viſiuo, non poteſt lumen huius lampadis vſque ad viſiuum principium peruenire, & ideo viſus obſcuratur. Sic ibi. Quare rectè D. Thom. in libro de ſenſu, & ſenſat. lection. 21. dixit: *Quod non eſt dicendum eſſe duos viſus, ſeù duas potentias viſiuas ex eo quod ſunt duo oculi, ſeù duo organa, quia ex illis duobus fit aliquid vnum, & vna operatio amborum.* Atque ita totum inconueniens Ariſtot. & D.Th. ſiſtit in hoc, quod non ponantur plures potentiæ viſiuæ, & plures viſiones circa idem, quia ſuperfluit altera, & ſunt duo accidentia ſolo numero diuerſa ab eadem anima. Quod verò indè ſequatur videri obiecta geminata non inferunt: nam etiam in diuerſis hominibus aſpicientibus idem obiectum per diuerſas viſiones omnes vident obiectum, vt vnum non vt geminatum: tunc verò obiectum vt geminatum videtur, quando ſpecies; ita refranguntur, quod mutant lineas, & videntur ſicut ſi à diuerſis locis, ſeù partibus ſpecies emitterentur. Neque enim ſpecies viſibilis emittitur ab obiecto indiuiſibili modo, ſed ſecundùm latitudinem medij, ita quod à quocunque oculo ibi poſito; idem videatur, & ita ſiuè vnus, ſiuè plures oculi in illo medio ponantur, idem obiectum videbunt, quia ſub eadem linea tendunt ſpecies; & ſic imaginantur perſpectiui, quod ſpecies viſibiles comparantur ab obiecto ad oculum per modum pyramidis, cuius baſis ſit in obiecto, & cuſpis in oculo; ſi verò ſpecies refrangantur,

ita, quod mutentur lineæ, per quas emittuntur, tot videntur obiecta, quot refractiones, vt conſtat in perſpicillis plurium angulorum, & tunc obiecta videntur, quaſi in pluribus locis conſtituta, quia ſub diuerſis lineis ſpecies diuiduntur.

Quod verò dicitur de his, qui neruos viſorios non habent coniunctos; dicitur imprimis rem illam eſſe incertam, & dato quod ita fuerit, fortaſſis in ipſa morte fuerunt nerui illi laxati ex aliqua cauſa, & ſic diuiſi, ſicut inuenti fuerunt in anathome. Vel tertio potuerunt habere aliquem alium modum coniunctionis, v. g. per aliquas fibras, vel tenues ramuſculos, qui non ita poterunt diſcerni facta ſciſſione, & ſic aliquo modo fuerint vniti, vt in eis vnica potentia viſiua poneretur.

Adhuc tamen inſtabis: quia non apparet quomodo potentia viſiua occupare poſſit totum organum ab oculis vſque ad neruos illos, nam in oculis etiam dari potentiam viſiuam negari non poteſt ſecundùm Ariſtot. & Diu. Thom. qui dicunt organum viſus eſſe naturæ aqueæ, vt patet in libro de ſenſ. & ſenſat. lect. 4. & 2. de anim. lect. 17. non autem apparet quomodo incipiat viſio in pupilla, & conſumetur in neruis, quia ſic potentiæ in oculis eſſent diuiſæ, & conſequenter plures, licèt in neruis eſſet vna.

Confirm. Quia in pupilla, & in neruis ſunt oppoſitæ qualitates in ordine ad videndum, nam pupilla eſt diaphana, & expers omnis coloris, ideoque omnium colorum perceptiua, nerui autem ſunt terreſtres, & colorem habentes ſuffuſcum, ſicque non omnes colores

poterunt percipere: imò impediuntúr ipſi, nerui videre, quia ſunt interius poſt omnes tunicas oculorum, quæ impediunt tranſparentiam pupillæ, præſertim tunica vuea, quæ colorem habet, & reticularis, quæ denſior eſt, & habet venas, & humorem albugineum, qui eſt coloris albi, & ſic omnia viderentur alba.

Confirmat. Secundo, quia pupilla eſt terminata aliquo opaco, ſicut ſpecula terminata ſunt, id enim requiritur, vt illæ ſpecies ibi ſiſtant; & refrangantur, vt experientia conſtat, quia vnus homo intuetur imaginem ſui in pupilla alterius, ſicut in ſpeculo, ergo non poteſt viſio formari in neruis, qui ſunt poſt pupillam, quia illuc ſpecies non perueniunt impediente opacitate illa quæ terminat pupillam. Denique eſt difficile, quomodo ipſe humor chryſtallinus debeat eſſe organum viſus etiam partiale. Tùm quia re vera non eſt purè diaphana pupilla, cum ſit aliquo modo nigricans: tùm quia oculi ſunt naturæ igneæ, quod indicat fulgor, qui confricatis oculis aliquando apparet, & ex aliquorum animalium oculis iaculatur, ergo non ſunt naturæ aqueæ.

Reſpondetur, nullum eſſe inconueniens, quod organum viſus ſit quoddam etherogeneum, cuius exterior pars ſit chryſtallina, vt recipiat lucem, & ſicut dicit D. Tho. vbi ſup. ſit quaſi lampas illuminata lumine exteriori, interior vero pars in neruis illis conſumetur, & ibi ſpecies vniantur, vt fiat vnica viſio, dependet verò à duplici chryſtallo, ſeù pupilla quaſi duabus vijs ad extra procedendo, vt facilius haurire poſſit ſpecies ex omni parte venien-

venientes. Neque hoc eſt ponere plures potentias, poſtea vnam, ſed ſolùm vnam potentiam ſubiectiuè ponimus in illo concurſu interiori oculorum, diſpoſitiuè autem, & miniſtratiuè in chryſtalloide, quæ diuiditur in duobus oculis, & ibi fit prima actio diſpoſitiua, & inchoatiua ad vidēdum ſcilicet haurire ſpecies intra ſe, ad quod requiritur pars diaphana, deindè fit viſio, quod pertinet ad ipſam partem interiorem, vbi vtriuſque oculi, & ſpecierum hauſtarum fit concurſus.

Ad primam confirmat. Reſpond. Illa omnia procedere ex falſa imaginatione quaſi nerui viſorij terminentur extra omnes tunicas, & humores, ita quod non tangant, nec immergantur in ipſo humore chryſtallino, quaſi fiſtulæ quædam per quas à pupilla attrahuntur ſpecies, quas in omni opinione neceſſe eſt attrahi per neruos, tùm vt ab ipſa pupilla ad ſenſum communem aſcendant ſpecies: tùm vt ſpiritus animales à cerebro deſcendant ad pupillam. Sunt autem nerui illi perſpicui, & non terreſtres, nec ſubfuſci, quia ex ipſo cerebro, quod eſt frigidum, & humidum perſpicu tatem illam participant. Sic ergo pupilla eſt quidem magis diaphana, & ita melius ebibit ſpecies, & deſeruit tanquam medium organicum, & intrinſecum, vt in organo recipiantur ſpecies. Nerui autem illi habent quidem perſpicuitatem, ſed non ita perfectam ſicut chryſtallum, & ideò magis ſeruiunt ad vniendum ſpecies, quàm ad recipiendum, & hauriendum à medio extrinſeco, oportet enim id quod con inuatur cum medio extrinſeco eſſe magis tranſparens, ſicut eſt ipſa ſuperficies

pupillæ

pupillæ, deindè vitreus humor minùs eſt tranſparens, & deindè nerui viſorij, in quibus ſpecies vniuntur, & conſummatur viſio minus ſunt tranſparentes, licèt habeant id, quod ſufficit ad recipiendum ſpecies viſibiles, vt dictum eſt.

Ad ſecundam confirm. reſpond. pupillam non eſſe terminatam opaco, ſicut ſpeculum, ſed eſſe ſpiſſiorem in parte interiori, ſeù in centro, & hoc ſufficit, vt ibi ſpecies refrangantur, & poſſit rei exterioris imago reſultare: non enim ſolùm imago reſultat in ſpeculo terminato per opacum, ſed etiam in corpore diaphano, quando inſpiſſatur in parte interiori, ſicut patet in aqua, in qua redditur imago, ſicut in ſpeculo, non quia terminatur opaco, ſed propter ipſam copiam aquæ cauſantis illam reflexionem, ſimiler ergo non repugnat, quod per chryſtalloidem, & humorem vitreum ſpecies tranſeat, & attrahatur per ipſos neruos, qui intra pupillam immerguntur, & tamen quod ipſa pupilla ob copiam humoris reddat imaginem rei exterioris ſicut aqua, vt dictum eſt.

Ad vltimum dicitur: pupillam in ſe eſſe diaphanam, videri tamen nigricantem, tùm propter copiam humoris, qui non omninò penetratur ad viſum, & ſic videtur, ſicut viſio maris, quod aliquo modo nigricare videtur: tùm ob tunicas, quibus veſtitur, & à quibus colorem aliquem referre videtur. Quod verò dicitur de ignea natura. Reſpondetur, oculum potius eſſe aqueum, quia participat naturam diaphani, & lucidi: dicitur tamen igneæ naturæ non propter caliditatem, ſed propter ſplen-

ſplendorem ſeu fulgorem, quem participat, & qui prouenit à ſpiritibus, qui ſunt ſubtiliſſimi, & calidiſſimi, ſicut quædam ſubſtantia ſplendida, & aliquando foras emittit aliquid ſplendoris: cuius ſignum eſt, quia tunc magis reſplendent oculi, quando fit magna commotio ſpirituum, vt in vehementia iræ, vel in ardore concupiſcentiæ, tunc enim ſublucent oculi propter multitudinem ſpirituum; De quo videatur S. Thom. lib. de ſenſ. & ſenſat. lect. 3.

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ patet ex dictis. Ad primam enim dicitur pupillam eſſe ita diſpoſitam, vt poſſit eſſe organum viſus pro parte exteriori ad hauriendum ſpecies, non tamen totale organum in quo viſio conſumatur. Quod verò organum viſus debeat eſſe expers omnis coloris, vt omnes videat, verum quidem eſt, ſed hoc non ſolùm inuenitur in pupilla, ſed etiam in neruis viſorijs ei immerſis, licèt magis perſpicua ſit pupilla, quia immediatè accipit ſpecies viſibiles. Et hoc dicit D. Thom. conuenire pupillæ, ſed non ſoli, neque in ea ſola totum organum viſus eſſe.

Ad ſecundum Reſpond. non ſolùm læſa pupilla, ſed etiam læſis neruis continuantibus pupillam cum principio viſus, quod eſt propè cerebrum, extingui viſum, v docet Ariſtot. & D. Thom. lib. de ſenſ. & ſenſat. lect. 5. & ſic non poteſt indè ſumi argumentum, quod magis ſit in pupilla, quàm in neruis, ſed quod vtrumque pertineat ad organum viſus vnum externè, aliud intimè, vt explicauimus.

Ad vltimum dicitur: quod nerui vident

eli-

eliciendo viſionem, pupilla verò introducendo ſpecies, & accipiendo à medio in potentiam, quæ eſt inchoatio quædam diſpoſitiua ad viſionem. Neque inconuenit, quod per illos neruos deſcendant ſpiritus à cerebro, & ſimul ibi conſumetur viſio, vbi eſt eorum concurſus.

Circa ſecundum punctum huius quæſtionis, ſcilicet quodnam ſit medium viſus, ſupponimus requiri medium, & inquirimus quale eſſe debeat. Et primum conſtat, tùm quia obiectum abſens non poteſt videri: tùm quia non debet eſſe immediatè poſitum ſupra ſenſum, ergo requirit præſentiam obiecti cum aliquo medio, ideſt ſine immediata coniunctione ad viſum, & hoc ſecundum probauimus quæſt. præcedenti art. 3. Primum verò oſtendemus quæſt. ſequenti art. 1. generaliter de omni ſenſu externo. Secundum autem quod in præſenti inquirimus eſt, quale medium ſit. Et conſtat debere eſſe perſpicuum, ſeu diaphanum illuminatum, neque enim alio medio poteſt reddi obiectum viſibile, vel ſpecies continuari vſque ad oculum. Quomodo autem requiratur lumen ſolùm ex parte obiecti, ſed etiam ex parte medij oſtendemus quæſtione ſequenti. Nunc experientia ipſa ſufficit, quia videmus per carentiam lucis, aut per opacitatem impedientem diaphanum ceſſare viſionem, ergo ex parte medij, quo defertur ſpecies rei, & mediante quo continuatur, ſeù applicatur obiectum ipſi viſui requiritur perſpicuum, ſeù diaphanum illuminatum.

An verò requiratur aliquis aer vel ſufficiat quod-

quodcumque corpus diaphanum ſine aliquo aere? Reſp. de neceſſitate non requiri, aerem tum quia poſito chryſtallo, vel vitro immediatè ſuprà oculos poteſt videri obiectum poſt ipſum vitrum exiſtens, tum quia in cœlo oculi beatorum videbunt, vbi tamen nihil aeris datur, tùm quia piſces intra aquam vident, dummodo craſſitudo aquæ non impediat lucem, alias ad quid illis darentur oculi à natura, ſi intra aquam non viderent? Sufficit ergo quodcumque perſpicuum, licèt nos per aerem melius videamus.

ARTICVLVS II.

Quomodo fiat actio videntis, & quid ſit?

DE actu viſionis tria poſſunt inquiri: Primum quid ſit, an ſola apprehenſio obiecti, an etiam iudicium. Secundum quomodo fiat, an emittendo aliquid extra ſe, an recipiendo ab obiecto, & immanenter operando. Tertium ex parte termini an producat aliquod idolum, in quo obiectum videatur, & terminetur ipſa actio viſiua. De hoc vltimo agemus quæſt. ſequenti artic. 3. vbi id de omnibus ſenſibus tractabitur. In præſenti ſolùm expediemus duas primas difficultates.

Circa primum diſtinguere oportet de iudicio, quod eſt cum collatione, ſeu comparatione extremorum, vel quod eſt ſimplex diſcretio vnius ab alio, & largo modo poteſt vocari iudicium. Vt enim latius dicemus infra quæſt. 11. tria in iudicio inueniuntur. Primum

mum eſt præſuppoſitiuè, ſcilicet comparatio vnius ad alterum, qua dicitur hoc eſſe illud, ſeù non eſſe, pertinetque ad propoſitionem apprehenſiuam. Secundum formaliter pertinet ad iudicium, ſcilicet determinatio potentiæ, & adæſio ad vnam partem, quod fit per aſſenſum, ſeù diſſenſum. Tertium, quod ad iſtam adaitionem conſequitur, ſcilicet diſcretio vnius ab alio, qua ita iudicatur vnum, quod reijcitur aliud non conueniens tali rei iudicatæ, ſicut etiam in electione, quæ correſpondet iudicio inuenitur diſcretio vnius præ alio. Quod autem illud primum, ſcilicet comparatio diſtinguatur à ſecundo, quod eſt aſſenſus ſicut propoſitio apprehenſiua, & iudicatiua, conſtat ex his quæ diximus prima parte logicæ q.5. & amplius dicemus infra q. 11. art.3.

Hoc ſuppoſito conſtat, quod in viſu, & in alijs ſenſibus externis non poteſt dari iudicium quantum ad aſſenſum, & comparationem, ſed ſolùm quantum ad diſcretionem ſimplici modo non compoſitiuo, quod eſt iudicium imperfecto modo: in nobis tamen poteſt in ſenſu interno, qui eſt cogitatiua dari iudicium ſecundùm aliquam comparationem, vel collationem, vt latiùs dicemus infra q.7. art.3. Sumiturque hoc ex D. Thom. quæſt. 1. de verit. art.11. vbi iudicium per collationem, & compoſitionem alijs ſenſibus negat præter cogitatiuam, & ita iudicium naturale, quod tribuit ſenſibus, ſolùm intelligitur de iudicio imperfecto diſcretionis, quod enim fit cum aliqua collatione, ſeù reſolutione diſcurſum aliquem importat, & comparationem inter

extre-

extrema, quod totum excedit rationem ſpecificam ſenſus externi, qui ſolùm tendit in ſuum ſenſibile illo ſimplici modo, quo immutatur ab eius præſentia.

Quod verò detur in ſenſu externo illud iudicium imperfectum diſcretionis apprehenſiuæ conſtat, quia ad diſcernendum vnum ab alio non requiritur collatio, ſed ſufficit diſtincta immutatio, quæ ſentiatur, & experiatur, viſus autem experitur aliter ſe ſentire nigrum, aliter album, & auris aliter audire ſonum acutum, aliter grauem, & lingua aliter ſentit amarum, aliter dulce, ergo diſcernit iſtas differentias, ſiquidem diuerſo modo ſentit vnum, & aliud, licèt non conferat. Vndè dicitur Iob. 12. *Non ne auris verba diiudicat, & fauces comedentis ſaporem?* Et in hoc ſenſu Ariſtot. dicit 2. topicor. cap. 2. *Quod iudicare ſe habet vt genus ad ſentire, & intelligere.* Et 2. de anim. tex. 63. *dicit ſenſum iudicare de ſenſibilibus proprijs*, vbi videri poteſt D. Tho. lect. 13. verificatur enim de iudicio quantum ad diſcretionem ſentiendi differentias illas, vt dictum eſt.

Circa ſecundum punctum fuit antiqua Platonis opinio, quod viſio fiebat per emiſſionem radiorum viſualium ab oculis quæ luci externæ ſe continuando, viſionem efficerent, quam ſententiam ſequutus eſt Galen. 7. de placitis Hipocratis, & Platonis, & lib. 10. de vſu partiū in fine, & multi ex antiquis Platonicis licèt non eodem modo ab illis explicetur. Quidam enim dixerunt emitti ab oculis radios, ſeù ſpiritum lucidum, à quo medium alteratur, indeque ſplendor quidam peruenit vſque ad

obie-

obiectum viſibile, & cum ſpeciebus commixtum perficit viſionem. Sed quia iſti negant ſpecies obiecti peruenire ad vſum, quod non negauit Plato, ideò iſte modus non explicat ſententiam Platonis. Alij ergo ponunt radios illos emitti ab oculis, & pertingere vſque ad ipſum viſibile, vel ſaltem vſque ad certam diſtantiam, ad quam perueniunt ſpecies viſibiles, & indè radios illos ſimul cum ſpeciebus reuerti ad oculum in eoque viſionem perficere. Alij denique dicunt ſpecies ipſas prius ad oculos peruenire, & poſtea egredi ſpiritus illos, ſeù radios ab oculis per aerem vſque ad certam diſtantiam, & in illis eſſe virturem formandi viſionem in aere, cum approximant obiecto. Ita Valles lib. 2. controuerſ. c. 28.

Nihilominùs omninò dicendum eſt cum ſchola Peripatetica viſionem non fieri per illam emiſſionem radiorum, ſed recipiendo in ſe ſpecies obiecti, potentiam illis actuatam formare viſionem tanquam actum in ipſa manentem, & nihil extrà ſe producentem. Ita Ariſt. in lib. de ſenſ. & ſenſato cap. 2. & D. Thom. ibi lect. 4. de quibus etiam videri poteſt Mag. Bann. 1. p. quæſt. 78. art. 3. tract. de viſu. in fin. Conimb. 2. de anima cap. 7. quæſt. 5. Suar. lib. 3. cap. 17.

Fundamentum ſumitur primò, quia viſio eſt actus vitalis, ergo elici debet à potentia vitali, & à concurſu animæ, nec ſufficit media virtute diffuſa elici in aere, quia ſic primo inciperet viſio vbi non eſt principium vitale, ſcilicet extra ipſum videntem, & ſic illa viſio non eſſet act o vitalis. Neque eſt ſimile de generatione quæ mediante virtute deciſa

à ge-

à generante fit, nam illa virtus deciſa niſi coniungatur viuenti, verbi gratia fœminæ non poteſt vitaliter generare, ſed fiet generatio virtute cœli, ſicut cum ſemina plantarum mandantur terræ. Adde, quod viſio eſt actus immanens, quæ ſolùm reddit videntem, non verò alterat id, quod eſt extra ſe, ergo debet perfici in ipſo oculo, non verò in aere, ſeù in alieno extra videntem. Secundò, quia ille radius emiſſus ab oculo, vel eſt aliquod corpus, vel aliquod accidens, v.g. aliqua lux, vel ſplendor. Non primum, quia tale corpus, vel moueretur motu locali ab oculo ad obiectum, & ſic viſio non fieret in inſtanti, ſicut nec motus localis, nec poſſet ad rem valde diſtantem, v.g. vſque ad cœlum peruenire illud corpus, niſi multo tempore, & requireret magnā quantitatem ex oculis emitti ad tam varia obiecta, quæ conſpicit, & ſic valde attenuaretur, vel corpus illud non moueretur motu locali, ſed per multiplicationem, & generationem in ipſo medio, & ſic non poſſet fieri ſine corruptione ipſius medij, in quo fieret illa generatio, & multiplicatio corporis, nec poſſet fieri in inſtanti, ſed in multo tempore. Si autem ille radius emiſſus eſt accidens, v.g. aliqua lux, vel ſplendor, vel debet peruenire vſque ad ipſum viſibile, vel ſolùm vſque ad aliquam diſtantiam. Primum eſſe non poteſt, quia à tantillo corpore, qualis eſt pupilla non poteſt emanare ſplendor, vel lux, quæ perueniat ad tantam diſtantiam, ſicut ſunt omnia viſibilia, quæ videmus etiam vſque ad ipſum cœlum, cum maior ſit ſplendor alicuius lucernæ, vel ignis, qui tamen ad tantam diſtantiam non

perue-

peruenit; imò ſi tantum ſplendorem ſufficit eiaculari oculus, non eſt ratio cur de nocte non videat, illuminando medium; Si verò ſolùm vſque ad certam diſtantiam peruenit in primis non eſt aſſignabilis, niſi diuinando, quanta ſit illa diſtantia, ad quam poteſt peruenire. Deinde ſi perueniat ad talem diſtantiam, v.g. viginti palmorum, & hoc ſufficit, vt ibi fiat viſio cum ſpeciebus ad illum locum peruenientibus, ergo ſi in illo loco ponatur oculus cum eiuſdem ſpeciebus videbit, etiam ſi radios non emittat, denique non poteſt fieri reflexio illius lucis, quæ ad ipſum oculum, præſertim quãdo viſibile eſt in magna diſtantia, vt cœlum, nam Sol cum ſit corpus ita magnum, & tanta luce præditum, non poteſt radios ſuos reflectere vſque ad ſe, quomodo ergo poterit oculus exiſtens in terra emittere radios illos vſque ad ipſum ſolem, & iterum reflectere vſque ad ſe?

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

OBijcies primò authoritatem Philoſophi, qui in ſecundo de cœl. text. 49. inquit: *Nihil differre vtrum dicamus viſum moueri ad res, vel viſibile ad viſum.* Et in problemate lect. 31. problemate 16. ait: *Luſcos contractis oculis propterea videre, quia radius exiens per anguſtiorem locum non ita facile diſtrahitur in prepatulo.* E contra verò in 5. de generat. animal. cap. 1. inquit: quod ideò oculi prominentes non ita perfectè videant, ſicut concaui, quia iſtorum motus rectè procedit, & non ita vaſtum ſicut illi.

Et con-

Et confirmatur, quia negari non poteſt ab oculis faſcinantium emitti qualitates noxias, quæ lædant illos, quos faſcinant, ergo aliqui radij exeunt ab oculis, qui illis qualitatibus pravis imbuunt. Et de Antipheronte narrat Ariſtotel. 3. meteor. cap. 4. habuiſſe ante oculos imaginem, ſeù idolum ſui, quia viſus propter imbecillitatem non poterat aerem propellere ergo ſentit aliquem motum fieri à viſu in aerem.

Reſpondetur. De mente Ariſtot. ſatis conſtare, quia ex profeſſo impugnat illam ſententiam loco citat. de ſenſ. & ſenſat. Si quando verò vtitur oppoſita, non eſt ex propria ſententia, ſed iuxta ſententiam aliorum, vel ad eum modum, quo mathematici, ſeù perſpectiui vtuntur nomine viſus, imaginando lineas viſuales, ac ſi eſſent radij ab oculis emiſſi, qua ratione S. Thom. interpretatur Philoſophum loco citato de cœlo, & quæſt. de ſpiritualibus creaturis art. 9. ad 12. ſimiliter interpretatur Auguſtinum. Quod verò fertur ex Philoſopho de habentibus oculos prominentes, concauos, vel luſcos.

Reſpondetur Non ſumi ibi radium pro eo, qui emittitur ab oculis ad videndum res, ſed pro eo motu, quem faciunt ſpecies ingredientes ad oculum, quia aliquando procedunt per lineam, ſeù radium magis vnum, & ſic magis reconcentrantur in oculo, & fortius videt, aliquando verò ſpecies ipſæ magis diſſipantur, ſicut in oculis prominentibus, & minùs vnitæ ingrediuntur, ideoque viſio fit ſecundùm lineam, vel radios magis diſſipatos, & ſic minus videt.

Ad

Ad confirmationem dicitur. Qualitates illas noxias procedere ab oculis, vt alterantibus corpus contiguum qualitatibus, quas habent in ſpiritibus, ſeù humoribus noxijs ipſorum oculorum, ſed de hac alteratione non agimus in præſenti, ſed de emiſſione radiorum viſualium ad videndum obiectum. Quod verò dicitur de Antipheronte, non eſt ad propoſitum, quia ille non emittebat radios ad obiecta, quæ videbat, ſed humorem aliquem qui ab oculis diffluens addenſabatur in aere propinquiori, nec poterat propelli propter debilitatem, & ita fiebat quaſi ſpeculum ex humore addenſato, in quem ſpecies ipſius tanquam in ſpeculo quodam refrangebatur, & formabatur illa imago, ſeù idolum ſui, ſicut in quocumque alio ſpeculo formari poſſet, vt exponit D.Thom.3.meteor. lect.5.

Secundò arguitur; quia diſtantia, & magnitudo rei, cum ſint ſenſibilia communia non habent propriam, & peculiarem ſpeciem in oculo, ergo non poſſunt diſcerni niſi ratione emiſſionis radiorum ab oculo, ita vt quanto longius radij protendantur, cognoſcatur diſtantia, quando verò non protenduntur, propinquitas; neque enim per ſpeciem coloris poteſt illa diſtantia diſcerni, & aliàs ſpeciem propriam non habet in oculo.

Confirmatur. Quia non videtur credibile ex omnibus rebus perenniter emanare ſpecies, & imagines, ita vt quandocumque, & vbicumque ponatur oculus, inueniat ſpecies paratas ad videndum, Similiter neque videtur credibile tot imagines rerum in tam parua pupilla poni cum tanta diſtinctione, vt ſingu-

ſingula quæque diſcernat, ſiquidem ſpecies ipſæ cum ſint extenſæ oportet, quod vna ponatur ſupra aliam in oculo, & conſequenter cum confuſione.

Reſpondetur Illud argumentum etiam currere in oppoſita ſententia, nam etiam ſi viſio fiat per extra miſſionem reſtat explicare quomodo illa emiſſio radiorum facta ab oculo poſſit ipſam diſtantiam diſcernere, an pertingendo vſque ad ipſum obiectum diſtans, & ſic non ſoluitur difficultas, quomodo radius emiſſus ab oculo poſſit vſque ad cœlum pertingere, vel ſolùm perueniendo vſque ad medium, & non vſque ad ipſum obiectum, & ſic reſtat explicare quomodo poſſit metiri, & ſentire illam diſtantiam, quæ reſtat à medio vſque ad obiectum. Quare ad argumentum relictis varijs ſolutionibus.

Reſpondetur ex D. Thom. 2. de anima *lect.* 15. quod ſecundùm perſpectiuos viſio fit per hoc quod corpus emittit ſpecies ad modum pyramidis, cuius baſis eſt in ipſo corpore, & cuſpis in oculo, eo quod res viſa eſt maior in quantitate, quam pupilla, vel ſaltem poteſt videri, vt coniuncta cum alijs rebus facientibus maiorem quantitatem in toto medio, in pupilla autem ſemper tangitur quaſi in cuſpide, quia eſt multo minor de ſe, quam res ipſæ viſæ; quando autem baſis eſt magis diſtans à cuſpide, ſeù angulo; tanto ipſa latera pyramidis ſunt longiora, & angulus ipſe redditur minor, vnde quanto à remotiori videtur, minus res ipſa videtur, & tanta poteſt eſſe diſtantia, quod euaneſcat.

Dices: ergo cum à quolibet puncto poſſit

aliquod corpus videri, ſequitur, quod fieri poſſint infiniti anguli in eadem ſpecie, quod eſt abſurdum. Deinde quia ſi ratione diſtantiæ fit minor angulus, ergo creſcente diſtantia, minuetur angulus, & ita in dupla diſtantia aliquid videbitur duplo minus, quod eſt contra experientiam, quia intra certam diſtantiam, verbi gratia decem, vel quinque palmorum videtur res omninò eiuſdem magnitudinis.

Reſpondetur. Primum non eſſe abſurdum, quia non fiunt infiniti anguli in actu, ſed in potentia, quia ſcilicet à quocumque puncto deſignari poteſt angulus ſicut, & cuſpis reſpectiuè ad rem ipſam viſam, quod non eſt inconueniens.

Ad ſecundam dicitur; quod non ex quacumque diſtantia fit notabilis elongatio obiecti, quæ ſentiatur viſu, præſertim ſi ſit perfectæ, & acutæ virtutis, quæ poſſit maiorem diſtantiam vincere. Vnde licèt duplicata diſtantia reddatur angulus minor quaſi geometricè, & mathematicè, non tamen viſualiter, & perſpectiuè, eo quod ſpecies illæ non ſunt notabiliter debilitatæ, quia non ſequitur in debilitatione, & repræſentatione ſua modum anguli mathematici, ſed viſualis: hic enim inquantum viſualis multum pendet à luce, & à diſpoſitione medij, quando enim medium nihil habet interiectum facilius decipitur viſus in menſuranda diſtantia, quam ſi ſit aliquod corpus interiectum, cuius quantitate diſtantiam metiatur. Itaque non ex qualibet anguli variatione, in ratione quantitatis fit etiam variatio in ratione viſualis.

Ad

Ad confirmationem Reſpondetur. Quod cum ſpecies ſint ſimilitudines naturales, & naturaliter effluant à corporibus non eſt inconueniens perenniter deriuari iſtas ſpecies, quamdiu obiectum manet. Quod verò tot imagines rerum recipi poſſint in eadem pupilla non eſt inconueniens, quia illæ qualitates intentionales non ſunt contrariæ inter ſe, cum eorum officium ſolùm ſit repræſentare, non verò alterare, & quælibet pars ſpeciei totum repræſentet, quia modo immateriali id facit, & licèt ſit accidens extenſum in pupila, non tamen ratione virtutis intentionalis, quæ eadem eſt in qualibet particula ſpeciei, nec vna confunditur cum alia ſiquidem minima ſufficit in qualibet parte pupillæ, & ab effectù id conſtat, quia plures oculi poſitiui in eodem medio idem vident, cum tamen quolibet oculo non ponatur, niſi particula ſpeciei, quæ eſt in toto medio.

ARTICVLVS III.

Quod ſit organum potentiæ auditiuæ, medium, & actus?

Circa organum auditus eodem modo procedendum eſt, ſicut in explicando organo viſûs, quod conſtat tribus præcipuis partibus. Prima eſt omninò exterior, ſcilicet ipſæ aures. Secunda omninò interior, & tangens ipſum cerebrum, & eſt neruus quidam deſcendens à cerebro, & indè in duos ramos diuiſus vtrunque ſenſorium auditus tangens. Denique eſt pars quædam media ſpirituoſa, & aerea, tecta pellicula quadam, ſeù membra-

ſa, quæ dicitur tympanum, vel myringa.

De auribus, ſeù externa parte auditus, ſtructura ſatis apparet, eſt enim anfractuoſa, & inæqualibus partibus diſpoſita, anguſtamque viam præbens interiori auditui, tum vt aer refrangatur per illas obliquitates nec immediatè à vehementia ſoni pulſetur auditus, & lædatur: tum vt ab externis iniurijs defendi poſſit, illo obſtaculo interpoſito. Similiter via, quæ intrat ad interiorem auditum eſt anguſta, ne aqua intret ad cauitatem interiorem, & diſſoluat partem illam aeream, quæ ibi eſt, ſurdeſcit auditur, vt docet Ariſt. 2. lib. text. 83. & ibi D. Thom. lect. 17.

Secunda pars organi auditus magis interior, & quæ immediatè ſequitur poſt iſtam in primis ab iſtis anfractibus aurium, & via, ita anguſta intratur ad cauitaté ſatis amplam, in qua eſt aer, ſeù ſubſtantia quædam ſpirituoſa, & tenuis, quæ dicitur aer immobilis, vel ædificatus, vt appellat Ariſt. eo quod ad percipiendos omnes ſonos, qui fiunt motu aeris debet organum auditus omni tali motu, & ſono carere, ſicut organum viſus in pupilla debet carere omni colore, & luce, & eſſe perſpicuum. Non tamen aer iſte eſt elementalis, ſed animatus, alias facile corrumperetur, & corrumperet cerebrum exiſtente ibi tanta humorum copia, & frigore, quo abundat cerebrum, ſicque nimis capiti noceret elementalis aer, cum à frigore cerebri ingroſſaretur. Iſta autem ſubſtantia tenuis aerea tegitur verſus partem externam aurium pellicula quadam, ſeù membrana, quæ tympanum appellatur, eo quod in formam tympani eſt facta, & ſu-

& ſuſtentatur tribus paruis oſſibus, quorum vnum ſimile eſt incudi duobus pedibus innitenti, aliud ſimile malleolo, aliud ſtapedi. Et quidem oſſa iſta, & membrana, ſeu tympanum ipſa experientia conſtat inueniri in capite, facto anathome; ſed tamen aer ille, ſeù ſubſtantia tenuis nequaquam inueniri poteſt, vt docet Veſal. lib. 1. de fabrica corporis humani cap. 8. & Valuerde lib. 1. c. 3. Quod aliqui, vt Suar. lib. 3. cap. 22. referunt ad hoc, quod in morte pars illa propter ſui tenuitatem facile exhalatur. Et fortaſsè ſi caput aliquanto tempore detineatur facilè id crediderim, ſicut etiam alij ſpiritus tenuiſſimi exhalantur. Sed licèt aer ipſe propter dictam tenuitatem non reperiatur in capite mortuo, ſed diſſipetur, ſaltem non poterit non reperiri cauitas ipſa, ſeu locus aeris ita diſpoſita, vt appareat intra illam membranam, ſeu tympanum non eſſe aliquod corpus craſſius, quo occupetur, & ideò tenui aliqua, ſeù ſpirituoſa ſubſtantia repleri debere. Quod à ſigno patet; quia aliquando intus fit ſonum, cum indiſpoſitum eſt organum auditus, ergo ibi eſt aliquis aer, aliàs non poſſet ibi ſonus fieri. Tandem intima pars auditus conſiſtit in neruis, qui deſcendunt à cerebro, vſque ad aures, ſicut de neruis opticis, ſeu viſorijs diximus art. 1.

Ex his Tribus partibus, quibus tota fabrica auditus conſtat; de prima quæ omninò externa eſt, non eſt dubium in ea, non eſſe potentiam auditiuam, nam etiam ſi abſcindatur auricula quoad totam partem externam, adhuc auditus ſentitur, ergò potentia non eſt in ipſis auribus externis, præſertim quia ad

exercendam actionem auditus, requiritur delicatior ſubſtantia, quia ipſa operatio ſpiritualior, & virtuoſior eſt, quam vt poſſit exerceri illa exteriori parte aurium, quæ ſatis craſſa eſt. Quare ſolùm reſtat differentia inter illas duas partes interiores, ſcilicet aerem tympano opertum, quæ eſt ſatis delicata ſubſtantia, & neruos à cerebro deſcendentes. Et aliqui ponunt ſenſorium in neruo, vt Albert. Magn. & Galen. in id etiam videtur inclinare. Alij communius conſtituunt in ipſo aere interiori, quæ videtur eſſe ſententia Ariſtot. 2. de anima text. 82. *Auditus* inquit: *connaturalis eſt aeri propter id autem, quod in aere eſt*. Quem locum exponens S.Thom. ibi lect. 17. inquit: *Quod aer, qui eſt in auribus eſt firmiter diſpoſitus cum hac proprietate, quod ſit immobilis ad hoc, quod animal poſſit ſentire per certitudtnem omnes differentias motus, ſicut enim humidum aqueum, quod eſt in pupilla caret omni colore, vt poſſit cognoſcere omnes colorum differentias, ita oportet, quod aer, qui eſt intra tympanum auris careat omni motu, ad hoc, quòd poſſit diſcernere omnes differentias ſonorum*. Sequuntur hanc ſententiam Caiet. 2. de anim. cap. 8. Connimbric. ibi, quæſt. 4. art. 2. Carmelitani, diſput. 11. quæſtione 7. Suárez. lib. 3. de anima cap. 22. & communiter alij.

Fundamentum eſt: quia organum ſenſitiui debet eſſe valdè conformè, & proportionatum ſuo obiecto, cònſtat autem, quod ſonus, qui eſt obiectum auditus, cauſatur ex aeris percuſſione, vt oſtendemus quæſtione ſequenti, ergo conuenienter pro organo, & ſub-

iecto potentiæ auditiuę aſſignatur ille aer connaturalis, & interiori, qui eſt aer animatus, vtpotè habens in ſe potentiam vitalem, & vocatur aer æquiuocè, quia eſt ſubſtantia ſpirituoſa, & tenuis, & ſimilis aeri.

Nihilominus proportionaliter loquendo ad ea, quæ diximus de organo viſus art. 1. quod eſt pupilla cum dependentia à neruis opticis, in quibus conſummatiuè, & formaliter eſt viſus, ne cogamur duas potentias viſiuas ſuperfluè multiplicare, ſed quod organum, vt primo receptiuum ſpecierum eſt pupilla, vt autem elicitiuum viſionis communicata ſibi ſpecie eſt neruus viſorius, ita de potentia auditiua idem dicendum eſt propter eandem rationem, vt etiam aduertit S.Tho.opuſc. 43. cap. 3. vbi inquit: *Auditus eſt vis ordinata, in neruis mollibus à cerebro procedentibus ad apprehendendum ſonum cauſatum ex aeris commotione conſtricti inter percutiens, & percuſſum.* Itaque organum potentiæ auditiuæ ſicut & viſiuæ habet duplicem functionem, prima eſt accipere ſpecies, ſeu haurire illas à medio, & quantum ad hoc conuenienter ponitur organum auditus in illa ſubſtantia, quæ valdè affinis eſt medio deferenti ſpecies. Secunda functio, & præcipua eſt elicere ſenſationem, & hæc quia virtuoſior eſt, & actiuior, & vnica in vno quoque ſenſu, conuenienter ponitur in illa parte, quæ tenacius participat vim ſpirituoſam cerebri, ideſt ſpiritus animales, & per modum vnius poteſt ipſam potentiam ſenſitiuam habere, & operationem elicere. Conuenienter ergo ponitur vis auditiua in neruis illis, qui vniuntur inter

valdè debilitarentur, & diuiderentur, & ità ad paruam craſſitiem parietis, aut nullus, aut exiguus valde ſonus audiretur: tùm quia per aquam defertur ſonus, & per ignem, nec tamen habent poros, quia ſunt fluuida: tùm quia beati in cœlo audiunt, & deferuntur ſpecies per corpus ſolidiſſimum cœli, vbi nullus eſt aer, vt docet S. Thomas in ſecundo diſtinct. 2. quæſt. 2. artic. 2. ſi tamen medium nimis incraſſeſcat, ſpecies ipſas retundi, & corrumpi conſtat ipſa experientia, vt quando aliquis ſub terra clamat, ſi multa moles terræ ſit ſuperpoſita non auditur, & ſimiliter ſi multa corpora ſint interpoſita, aut medium ſit nimis craſſum.

Secunda verò pars, quod oppoſitum etiam ſit probabile, conſtat, quia corpora, per quæ deferuntur ſpecies ad auditum, vel habent poros, vel ſunt corpora valdè ſubtilia, vt aqua, & ignis, & ſimiliter in cœlo ſpecies ce. ferentũr, vel corpus ſubtile, ſi cœlum ſubtile eſt, vt multi putant, vel ſaltem diuina virtute deferuntur tanquam per medium minus connaturale, vel quia ſpecies illæ efficaciores erunt, vtpotè à maiori virtute procedentes ex ore beatorum. Cæterum quod per corpus omninò clauſum, & craſſum, ita quod nihil aeris, vel ſubtilioris corporis retineat deferantur ſpecies auditus, neque experientia probari poteſt, nec ſuffragatur ratio; quia medium, in quo generatur ſonus debet eſſe valde ſubtile, ita vt collidatur aer inter corpora percutientia. Ergo à fortiori medium, per quod talis ſonus defertur, & multiplicatur debet eſſe eiuſdem ſubtilitatis, ergo multò

N 5 melius

melius per quod multiplicantur ſpecies eius, quia ſubtiliores ſunt, quam ipſe ſonus.

Circa tertium medium, quod eſt internum in ipſo organo, conſtat debere eſſe aerem illum, ſeù ſpirituoſam ſubſtantiam, quæ intra aures eſt, quia ſi illa cauitas impleatur aqua, vel alio quouis humore, animal non amplius audiet, imò plerumque ſurditas prouenit ex nimia craſſitudine illius aeris, & ad perfectè audiendum oportet, quod ſit attenuata, & ſubtilizata. Quare Ariſtot. in hoc 2. de anima text. 82. & D. Thom. ibi lect. 17. inquiunt, quod auditus ſit in aqua, dummodo non ingrediatur aqua ad ipſum connaturalem aerem, ſed cum hoc accidit, non audiet animal, propter corruptionem aeris, qui requiritur ad audiendum & ita docet experientia, quod dum intrat aqua per aures in his, qui immerguntur, deficit auditus.

Debet autem iſte aer eſſe immobilis, vt docent Ariſtot. & D. Thom. citati, quia ſi aliquis ſonus intus efficeretur hoc ipſo impediretur audire ſonos externos, ſicut alij ſenſus impediuntur videre ſua ſenſibilia, ſi aliquo illorum affecti ſint. Nec obſtat, quod dicit Ariſtot. text. 82. *Quod cum externus aer mouetur, etiam mouetur internus, ergo internus non eſt immobilis*. Reſpondetur enim loqui Ariſtot. de auditu non rectè diſpoſito, ſed ab externo aere commoto; de rectè autem diſpoſito ſubdit: *Quod aer debet eſſe immobilis, vt exactè ſentiat omnes differentias motuum*. Ex hoc tamen tanquam ex ſigno optimè deducit Ariſtot. debere intus in aure eſſe aliquem aerem internum, quia aliquando contingit

intus

intus moueri, & fieri ſonum, ergo ſignum eſt ibi aliquem aerem eſſe intra aures.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Obijcies primò: ſi organum auditus eſſet aer internus deberet eſſe in omnibus animalibus, ſed in aquatilibus non eſt aer, ſi quidem cum continuo ſint intra aquam opplentur eorum auditus aqua, & ita nunquam audient, ſicut nos non audimus, quando illa cauitas aurium oppletur aqua. Item multa animalia habent ſenſum auditus in medio corpore, & non in capite, vt Ariſtot. docet 4. de hiſtor. animal. cap. 8. & in alijs non apparet locus determinatus ipſius auditus, vt dicit in 2. de partibus animalium c. 12. ergo in iſtis non poteſt organum auditus conſiſtere in aliquo aere interno, quia in medio corporis non datur talis aer.

Confirmatur: Quia non minus aer eſt medium ad ſpecies viſibiles, quam ad audibiles, & tamen organum viſus non eſt in aliquo aere, ſed in pupilla, quæ eſt humoris chryſtallini, & aquei. Ergo non benè colligitur, quod organum auditus debet eſſe in aere, quia medium idoneum ad deferendas ſpecies eſt aer.

Reſpondetur, quod de organo aquatilium proportionaliter dicendum eſt, quod eſt aliqua ſubſtantia tenuis reſpectiuè ad eorum auditum, quæ etiam aer vocari poteſt, ſed non ita tenuis ſicut apud nos, eo quod craſſiori medio vtuntur, & ita non læditur organum auditus in illis ab aqua circunſtante, aut etiam ingrediente aures. Non enim eſt ve-

rius aer, ſed animatus ille, qui eſt, & quædam ſpirituoſa ſubſtantia, quæ in alijs poteſt eſſe craſſior, in alijs ſubtilior, ſicut ſpiritus animales ad videndum in alijs ſubtiliores ſunt, in alijs craſſiores, & calor cordis in animalibus terreſtribus indiget refrigeratione, & reſpiratione aeris, qui ſua ſubtilitate facilius penetrat ad cor, in piſcibus verò ſufficit refrigeratio aquæ ſine reſpiratione aeris. Eodem modo ſufficit eis ad auditum craſſior ſubſtantia, & quæ non lædatur ab aqua, quæ nobis non ſufficit.

Et ſi inſtes: ergo multo minùs audient aquatilia, quam terreſtria, ſi quidem habent medium, ſeu organum craſſius, quod vtique impedit auditum, & tamen experientia docet, piſces ſatis perfectè audire, quia quolibet ſtrepitu facto aufugiunt.

Reſpondetur, Quod in habentibus aerem tenuem pro organo auditus ex aliqua craſſitudine aduentitia tollitur illud connaturale temperamentum, & ita ex abundantia humoris viſcoſi generatur ſurditas. Cæterum animalia, quæ ex ſuo naturali temperamento habent organum craſſius, non ideò imperfectius audient, quia illa craſſitudo non eſt aduentitia, ſed naturalis, & ita afficitur his qualitatibus, quæ ad perfectum auditum deſeruiunt, ſicut in animalibus reſpirantibus ſi aqua loco aeris intret non ſit ſufficiens refrigeratio, ſed ſufficiens refrigeratio, etiam per aquam. Ex alia etiam parte compenſatur auditus in piſcibus, quia cum intra ipſam aquam non generetur ſonus, ſicut in hoc aere, medium eſt multò magis ſedatum, & quietum,

tùm, & ſic ſpecies audibiles ad illos delatæ multò melius ſentiri poterunt, etiam ſi temperamentum ſit craſſius. De alijs animalibus in argumento relatis reſpondetur. Quod in illis licèt organum auditus non ſit in capite, tamen ita diſpoſitum eſt, vt habeat aliquam ſubſtantiam tenuem pro organo auditus, eſt autem accidentalis differentia, quod ſit in capite, vel extra caput.

Ad confirmationem reſpondet, Quod in viſu aer eſt medium ſolùm in quantum diaphanum, quod non minus ſaluari poteſt in humore chryſtallino, quam in aere, imò ibi perfectiùs in ordine ad hauriendas ſpecies, & retinendum illas cum maiori tenacitate. At verò in auditu aer eſt medium non propter diaphaneitatem, ſed propter ſubtilitatem, quæ requiritur ad edendum ſonum; qui eſt proprium obiectum auditus, & ideò organum auditus debet eſſe ſubſtantia aerea, & ſubtilis, vt habeat affinitatem cum aere, in quantum ſubtilis, & ſonatiuus.

Secundo arguitur contra id, quod dicimus aerem illum internum debere eſſe immobilem, vt poſſit percipere omnes differentias ſonorum. Contra eſt: tùm quia in ſenſibus non impedit realis ſenſibilitas intentionalem, nam color realis, verbi gratia, non contrariatur intentionali, neque intentionalis impedit qualitatem realem, ergo etiam ſi auris habeat realem ſonum non impedietur habere alios intentionaliter, tùm quia viſus afficitur luce, & diaphaneitate realiter, & tamen ſunt obiecta viſibilia, nec propterea impeditur videre alia obiecta viſibilia, ſcilicet colo-

res; ſimiliter vis imaginatiua omnia corporalia cognoſcit, quia omnia ſub imaginatione cadunt, & tamen non caret omni corpore: ergo non requiritur carere omni illo ſenſibili, quod percipi poteſt à tali potentia.

Reſpond. Quod vna qualitas realis, v. g. color non contrariatur alteri intentionali in ordine ad exiſtendum in eodem ſubiecto; impedit tamen in ordine ad mouendum, & ipſa ſpecies intentionalis ex qualitate medij per quod tranſit imbibit alium modum mouendi. Et quidem in guſtu, & tactu non eſt ita difficile, quia cum res tangibilis debeat coniungi cum ipſo organo ſeu medio interno coniunctione reali, ſi guſtus eſt affectus amaro humore, vel tactus exceſſiuo calore eadem qualitate reagendo inficiunt rem ſibi coniunctam, & res illa humore illo infecta redditur amara, & ſpeciem amaritudinis inducit in linguam. Cæterum in viſu, & auditu, & ſenſibus, quæ petunt obiecta non eſſe ſibi omninò immediata, & quaſi ſuper poſita difficilius eſt, quomodo qualitas exiſtens in ipſo organo, v. g. color, vel ſonus inficiant, vel afficiant non quidem ipſum obiectum, quod eſt aliquantulum diſtans, ſed ſpeciem ipſam, quæ ſibi inhæret, vt mutent repræſentationem eius ad modum illius qualitatis, qua organum eſt affectum: Nihilominus dicemus: quod color, vel ſonus, ſi eſſet in ipſo organo impediret cognitionem alterius coloris, vel ſoni diſtincti, quia non haberet talis potentia diſpoſitionem requiſitam ad cognoſcendum omnes colores, eo quod non haberet aliquam diſpoſitionem reſpicientem omnes vniuerſaliter, & indifferenter, ſed

tantum

tantùm particulariter vnum, eo quod affectus eſt illo particulari, & conſequenter non poteſt virtus illius indifferenter extendi ad alios, vtpotè particulariter conformatus illi: nunc autem, quia lucem, & diaphaneitatem habet, omnia videt ſub ratione diaphani, & lucidi, quod indifferenter ſe habet ad omnes colores, & videt illos, vt lucidos, & vt terminatiuos, & motiuos diaphani. Similiter auditus debet eſſe liber ab omni ſono particulari, ſed debet habere aerem quantum ad ſubtilitatem, & tenuitatem, quia hæc ratio eſt communis omni ſono, quod fiat per colliſionem ſubtilis corporis, quod eſt aer. Vndè tale corpus ſubtile indifferens eſt ad omnes ſonos. Non ergo ex contrarietate coloris cum ſpecie intentionali, autem ratione irepreſentationis eius, ſed ex defectu ipſius potentiæ, quæ hoc ipſo, quod eſſet affecta vno determinato colore, non poſſet indifferenter, & vniuerſaliter omnes reſpicere, nec habere ſpecificatiuum complectens omnes alios colores, niſi tantum illum quo afficitur, quia ſolùm illi poſſet coformari, naſcitur impedimentum videndi alios colores, quia non poteſt viſus extra ſuum ſpecificatiuum ferri, tunc autem non poſſet ſpecificatiuum excedere modum, & virtutem illius coloris, quem in ſe haberet, cum ſpecificatiuum debeat conformari ſpecificato.

Quod ſi inquires. Quomodo quando medium eſt affectum determinato colore, non autem ipſum organum, impediaur ſpecies tranſiens per illud medium, & repræſentent iuxta colorem ipſius medij, & tamen non currat ibi ratio facta.

Reſpond.

Reſpond. Impediri tunc illam ſpeciem ob aliam rationem nempè, quia color qui eſt magis immediatus potentiæ fortius mouet, & cum ita interponatur, vt non niſi per illud poſſint ſpecies tranſire, impedit earum motionem, vt non fiat niſi ad modum ipſius coloris, qui eſt in medio, quia miſcetur in illa linea, quæ tendit ad oculum alia ſpeties fortior, vtpotè immediator potentiæ, & confundit propriam motionem talis ſpeciei ne ſentiatur diſtinctè, vt eſt in ſe, ſed ad modum fortioris mouentis, cum quo miſcetur, & per cuius lineam tranſit.

Quomodo, verò de intellectu probetur, quod debeat eſſe incorporeus, quia omnia corpora cognoſcit dicemus infra, quæſt. 9. neque enim probauit D. Thom. quod eſt incorporeus, quia omnia corpora cognoſcit, ſed quia omnes naturas, ſeù quidditates corporeas, quod proprium eſt intellectus, & ſic debet carere omni corporea quidditate, ſeu natura, tam accidentali, quam ſubſtantiali.

Quod verò dicitur de imaginatiua. Reſpondetur, quod illa reſpicit, omnia corpora ſenſibilia ſub ratione imaginabili, quæ non attingit quidditates ipſas, ſed accidentia omnia ſenſibilia, & ideò, imaginatiua caret omni accidente perceptibili à ſenſibus, & habet qualitatem altiorem illis, quæ omnes poteſt percipere, non tamen illam qualitatem, quæ eſt ipſamet potentia imaginatiua, quia non poteſt in ſe reflectere, & ita impeditur omnes qualitates corporeas abſolutè cognoſcere, licèt poſſit omnes ſenſibiles externas. Et ſimiliter oculus, quia intra ſe habet

bet aliquod viſibile.ſcilicet diaphanum, & lucidum omnia videt ſub ratione lucidi, & diaphani, quia etiam diaphaneitas requiritur ſaltem ex parte medij, videt tamen omnes colores, quia nullum determinatum habet.

ARTICVLVS IV.

Quæ ſit potentia, actus, & medium odoratus?

EOdem fere ordine procedendum eſt in explicatione huius ſenſus, ſicut aliorum duorum. Diuiditur ergo organum odoratus in tres partes præcipuas, ſcilicet in exteriorem, quæ eſt naſus, interiorem, in qua attrahitur odor, & omninò intimam, qua continuatur cerebro per neruos communicantes ſpiritus animales, & per eoſdem deferuntur ſpecies odoris ad ſenſum communem. Quod attinet ad extremam partem, naſus ipſe conſtat parte ſuperiori oſſea, & parte inferiori cartilaginea: eſt autem cartilago pars quædam durior carne, & mollior oſſe. Et deſinit in duo foramina, quæ per partem ſuperiorem oſſeam continuantur, vt videre eſt in caluaria, in qua pars oſſea naſi remanet cum illis foraminibus.

Quod vero attinet ad partem interiorem concurrunt tria in interiori fabrica naſi. Primò occurrit, quodam os ad radicem ſuperiorem naſi poſitum, quod ſpongioſum eſt, & multis foraminibus patens, ideoque à medicis vocatùr cribrum, quod à natura prouiſum eſt, ne aer aſpiratione attractus, liberè ingrediatur cerebrum, & frigore ſuo capiti noceat. In hoc verò oſſe quaſi bipartiri meatus,

ſeu viæ cernuntur, quædam quæ ducit ad fauces, reſpirationi deſeruit, quadam quæ naſo ipſi, ſeu odoratui deſeruit, & quodam ſepto cartilagineo, quaſi pariete quodam diuiduntur. Secundò ſunt in ſuperiori parte naſi quædam tubercula; ſeù carneæ partes in ſimilitudinem mamillarum, quæ dicuntur proceſſus, ſeu carunculæ mamillares, quibus ſpecies odoris imbibuntur, & attrahuntur ab exteriori parte naſi, & oſſe illo cribroſo. Tertio eſt membrana quædam ſeu pellicula, quæ tunica exanguis vocatur, & cooperit illas mamillas, poteſtque eleuari, ſicut palpebræ, quæ claudunt oculos, & eleuantur ad videndum, vnde niſi iſta tunica eleuetur non fit odoratio, eleuatur autem reſpiratione ipſa. In animalibus autem ſine reſpiratione odorantibus, vt in piſcibus, non datur iſta membrana, eo quod ſine reſpiratione poſſunt odorari.

Quod attinet ad vltimam, & magis intimam partem odoratus, conſtat duobus neruis deſcendentibus à cerebro, à quibus dependent illæ carunculæ mamillares, & per eas expanduntur vſque ad oſſa foraminoſa. Quæ omnia ex anathomiſtica experientia conſtant, & etiam ab interpretibus in hoc loco communiter afferuntur.

Ex his oportet diſcernere, in qua parte totius huius fabricæ ſita ſit potentia odoratiua, de quo plures opiniones videri poſſunt, apud Conimbr. 2. de anim. cap. 9. quæſt. 4. art. 2. Breuiter dicemus probabimus videri potentiam odoratiuam eſſe in parte ſuperiori, & propinquiori cerebro, ſcilicet in carunculis mamillaribus, vt vniuntur illis neruis à qui-

bus

bus pendent. Hæc eſt conformior Ariſtoteli, & D. Thomæ, multiſque medicis, & alijs recentioribus, qui citantur apud Curſum Carmelitanum diſp. 12. q. 3. Eſt tamen contra Vall. quem ſequitur P. Suarez. lib. 3. de anim. cap. 25. vbi tenet organum olfactus eſſe in interiori parte ipſius naſi, cui addi poteſt Auerr. 2. collect. cap, 17. qui exiſtimat eſſe in membrana narium. Sententia ergo Ariſtot. conſtat ex lib. de ſenſ. & ſenſat. lect. 5. apud D. Thom. inquit: *Quamobrem odoratus ſenſitorium eo proprium eſt loco, vbi cerebrum eſt.* Et, D. Tho. ibi dicit. *Quod eſt circa cerebrum.* Conſtat autem, quod carunculæ mamillares, vt vnitæ illis neruis ſunt propè cerebrum; & non ſunt pars cerebri, vt arguit Auerr. quia licèt illi ſint aliquantulum ſimiles in qualitatibus, ſimpliciter tamen ſunt diuerſæ naturæ, vt ex anathome conſtat. Sumitur autem ratio huius, cum à conuenientia, tum à ſignis. A ſignis quidem, quia in ipſis partibus naſi non poteſt eſſe odoratus, tum quia abſciſſo naſo adhuc aliqui odorantur, tùm quia ad percipiendum odorem, intus reſpiramus, quaſi ad locum intimiorem odorem attrahentes. In oſſe autem cribroſo non poteſt eſſe odoratus, tùm quia eſt materia valdè dura, nec apta ad exercendam ſenſationem, quæ eſt operatio valdè ſubtilis: tùm qia alias etiam non eleuata illa membrana, ſeù operculo quo mamillæ teguntur fieret odoratio in animalibus reſpirantibus, ſiquidem fieret in illo oſſe quod eſt ante membranam tegentem mamillas, cuius oppoſitum docet Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſat. lect. 14. apud D. Thom. & apertius

2. de

2. de anima.tex.100.& ibi S.Thom.lect. 25. & poſtea oſtendetur.

Conuenientia, autem ea eſt, quia illæ ſunt benè diſpoſitæ mamillæ ad ſentiendum odorem, quia ſunt ſpongioſæ,& facile mouentur à reſpiratione,illaque hauſta ſimul odorem ſpirantem percipiunt, tùm quia ex propinquitate cerebri habent actu frigidum, & humidum, quod etiam teſtatur continua pluuia muſcoſa, quæ per eas partes emungitur,ergo eſt conueniens diſpoſitio ad percipiendum odorem, quod fit per exhalationem ſiccam, & calidam, ergo frigidum, & humidum, non in ea intenſione, qua eſt in cerebro, ſed in eo temperamento, quod eſt infra cerebrum, eſt habile ad recipiendam impreſſionem fumalem ſicci, & calidi, ideoque conuenienter tribuitur odoratus tali temperamento, quod eſt quaſi aqueum, non quatenus perſpicuum ſicut in viſu, ſed quatenus eſt in potentia ad impreſſionem calidi, & ſicci, quæ pertinent ad odorem, qui in calido, & ſicco fundatur, vt quæſt. ſequenti dicemus, & experientia ipſa conſtat in floribus, qui calore afflati odorem ſpirant. Denique homo inter omnia animalia eſt imperfectioris odoratus, vt docet Ariſtot. tex.92. cum nec ita à longe oderetur ſicut vultures, nec tot differentias odorum cognoſcat, ſicut canes, vel aliæ feræ quæ ipſo odoratu multas herbas diſcernunt. Ratio autem traditur ibi à D.Tho. lect.19. quia homo habet magnum cerebrum, & magis humidum præ alijs animalibus in ſua proportione, & ideò olfactus in ipſo obtuſior eſt propter multam participationem humidi ex cerebro, odorabile autem

ali-

aliquam ſiccitatem requirit.

Circa medium olfactus diſtinguendum eſt de medio extrinſeco ſeu deferente ſpecies, & de medio intrinſeco imbibente illas in ipſo organo odoratus. Et ſimiliter poteſt conſiderari medium diferens, tam reſpectu ipſius odoris realis, qui defertur, & extenditur oer ſumoſam exhalationem, quam reſpectu intentionalis odoris, quæ ſunt eius ſpecies, quas in organo ipſo recipi dubium non eſt. Sed quomodo in medio neceſſarium ſit recipi, aut diffundi realem exhalationem vſque ad odoratum, vel non ſit neceſſe, dubium eſt, & ſimiliter an illud medium, per quod defertur, tam exhalatio, ſeu odor realis, quam intentionalis an ſit ſolus aer, vel aliquod aliud corpus.

Circa hoc ergo dico primò: Odor poteſt diffundi non ſolum per aerem, ſed etiam per aquam. Ita Ariſtot. 2. de anima text. 67 lect. 20. apud D. Thom. De aere conſtat quotidiana experientia. De aqua conſtat etiam exemplo piſcium, qui intra aquas olfaciunt, & piſcatores odoribus aſſatorum piſcium, vel alijs falſamentis in aquam proiectis piſces attrahere conſtat, & ſimiliter per ipſas aquas aſcendere odorem videmus, quando in piſcinis, quæ fundum habent nimis ſordidum, grauis ſentitur odor ex ipſo fundo aſcendens, & non ſolùm ex corruptione aquæ, ſed etiam ſi aqua de nouo inijciatur. Et ſimiliter cum in fundo lebetis, qui calefit in parte inferiori eſt aliquid odorabile, tunc enim cum partes inferiores calefiunt aſcendunt exhalationes calidiores, & ſubtiliores, & conſequenter etiam odor in illis

illis incluſus. Non tamen poterit ſentiri odor ab animali reſpirante, ſi exiſtit intra aquam, non ex defectu ipſius odoris, & ſpecierum eius, ſed quia in animalibus reſpirantibus non attrahitur odor ad potentiam niſi per reſpirationem, quæ intra aquam dari non poteſt.

Secundò dico. Non diffundi ſemper odorem realiter vſque ad ſenſum olfactus, ſed ſufficit, quod intentionaliter ad illum perueniat, realiter autem ſolùm per aliquod ſpacium diffundatur, quod ſi realiter perueniat ad olfactum, non tamen ſentitur, quatenus ibi realiter eſt, ſed quatenus intentionaliter. Aſſertio hæc conſtat ex traditis à D.Thom. 5.de anim. lect. 20. & videri poteſt Caiet. ſuper cap.8.q.vnic. Bannez 1. p. q. 78. art. 3. dub. 2. de odore. Conimb. cap.9. q.3.Carmelit. diſp.12.q.2. Et pro ea explicanda aduerte, quod odor realis ſemper fit cum aliqua reſolutione, ſeù exhalatione tenui, ſeù fumoſa, licèt non ſemper videatur, vt quæſt. 7. q. art. 5. oſtendetur, conſtatque ipſa experientia, quia conſtat odorem facile conſumi, ſi res aliqua aeri ſit expoſita, ſi verò ſit operta, & tecta diutius conſeruat odorem, quod non eſſet ſi ſolùm emitteret ſpecies intentionales, non verò exhalaret odorem ipſum realem, quia emiſſio ſpecierum non conſumit odorem exiſtentem in ipſo odorabili.

Quod ergo odor debeat aliqualiter diffundi per medium mediante illa fumoſa exhalatione, probabilius eſt in ſententia D. Thom. qui diſtinguit proprium modum, & immutationem odoratus ab alijs ſenſibus, præſertim au-

ditus

ditus, & viſus, quia odoratus fit cum aliquâ alteratione, & immutatione ipſius ſenſibilis, vt dicit lib. 3. de anima lect. 1, in fine, & q. de anima art. 13. in corpore, & 1. p. q. 78. art. 3. *oportet*, inquit, *per calidum alterari aliquo modo corpus, ad hoc vt ſpiret odorem.* Et ratio eſt, quia odorem realiter exhalari ab ipſo odorabili conſtat experientia cum videamus communicari odorem his, quæ tangunt res odorabiles, & etiam ipſis remotis, in illis permanere odorem, & ad olfaciendum aliqua immutatio ſenſibilia requiritur in ipſo odorabili, vel in medio, & non ſufficit mutatio localis, ſicut in ſono, quia odor non generatur ſola mutatione loci ſine mixtione qualitatum, vt videmus experientia, ergo requirit alterationem, non quidem in ipſo organo ſenſus, ſicut guſtus, & tactus, ergo ſaltem in ipſo medio, vel in ipſo ſenſibili.

Quod verò non ſit neceſſe alterari totum medium alteratione illa reali fumoſæ exhalationis, ſed ſufficere, quod ad aliquam diſtantiam perueniat, & deinceps intentionalis diffundatur vſque ad ſenſum, deducitur ex aliquibus experientijs, tùm quia vultures à remotiſſima diſtantia ſentiunt odorem cadauerum, & à multis leucis, vt refert Diu. Thom. lect. 20. citata, ſi autem per totum illud ſpacium diffunderetur odor realis, conſumeretur totus odor rei odorabilis, tam longa, & copioſa exhalatione. Secundo quia illa furnalis exhalatio tardius mouetur ſecundum realem multiplicationem, quam ſentiatur eius odor, facta enim euaporatione alicuius odoris in aliqua parte domus ſtatim ſentitur in parte

eius

eius odos, etſi exhalatio illuc nondum peruenerit, imò & clauſa ianua ſentitur odor, licèt fumus non ita poſſit per illam tranſire. Denique exhalatio fumea ſurſum aſcendit, odor autem etiam à parte inferiori ſentitur, ergo non requiritur, quod fumalis euaporatio perueniat realiter ad ſenſum, ſed ſufficit quod intentionalis. Quod verò aliquando perueniat vſque ad ipſam potentiam, conſtat quando odores ſunt fortes, & propè potentiam applicantur, tunc enim odor ipſe realiter diffuſus, ſtatim attinget potentiam, vnde etiam videmus cerebrum grauari, vel releuari odoribus. Sed tamen ſenſatio non efficitur ex immutatione reali, ſed intentionali, quia phyſica mutatio eſt quæ ordinatur ad generationem, vel corruptionem alicuius accidentis, vel ſubſtantiæ, & ità eſt communis rei animatæ, & inanimatæ, ſenſatio autem non fit per generationem, vel corruptionem alicuius. Ergo formaliter non fit per mutationem phyſicam, & realem, ſed intentionalem.

Circa actum odorandi, nihil eſt ſpecialis difficultatis præter id, quod iam notauimus, quod animalia reſpirantia nono faciunt niſi mediante reſpiratione, ideoque intra aquas odorari non poſſunt. Cuius cauſam Ariſt. dixit eſſe, quia ſine reſpiratione non eleuatur illa membrana, quæ operit olfactum, & ita manet clauſus ſicut oculus demiſſis palpebris. Galenus autem non admittit hoc operculum, ſed dicit ideo non ſentiri odorem intra aquam, quia ſine reſpiratione non peruenit odor ad ventriculum cerebri, vbi ipſe exiſtimat odoratio-

ratione fieri. Sed cauſa iſta eſt inſufficiens, quod ſi ſenſorium odoratus non eſt occluſum, neque impeditum, cur ſpecies odoris non perueniens ad ipſum etiam ſine reſpiratione? Quid autem dicendum de animalibus, quæ extra aquas eleuantur, & ibi reſpirant, licèt intra illas etiam viuant, vt Delphines, Crocodili, Ranæ, & ſimilia? Reſp. iſta animalia carere illa membrana, vt intra aquas ſine reſpiratione odorentur, quando autem extra aquas reſpirant, multo melius poterunt odorari non habendo illud operculum. Nec tamen exiſtimandum eſt, quod hoc operculum ita eſt expanſum ſuper odoratum, ſicut palpebræ ſuper oculos, nec quod poſſit eleuari ab aere externo, ſed ipſamet via, qua defertur odor ad interiorem partem, quia arcta eſt, & dilatari poteſt, dicitur eſſe operculum ipſius odoratus, quia dum comprimitur operit, & tegit, dum dilatatur dicitur eleuari, ideoque non poteſt aliqua vi externa aperiri, ſed ſolum actione ipſa animalis reſpirantis.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò *obijcitur* contra ea, quæ diximus de organo odoratus: nam illud conſtituendum eſt tanquam organum odoratus, quod maiorem, & propinquiorem ſympathiam habet cum ipſo obiecto odorabili, ſed odor generatur ſicco, & calido, & emittitur per fumoſam exhalationem, de quo quæſtione ſequenti; ergo organum odoratus ponendum eſt in aliquo, quod magis participet de calido, & ſicco; caruncula autem mamillares, quia pro-

pè cerebrum ſunt, magis participant de humido, & frigido, ergo in eis non eſt conſtituendum organum odoratus, ſed magis in partibus narium interioribus, quæ ſunt cartilagineæ, & ita magis de ſiccitate participant, vel etiam in membrana exangui, aut in interioribus ventriculis cerebri, qui magis ſpiritibus animalibus abundant, & ideo plus de fumoſa exhalatione habere poſſunt. Et ſaltem ex hoc deducitur infirmam eſſe illam conſequentiam Ariſt. quod organum odoratus debet eſſe frigidum, & humidum, quia debet eſſe in potentia ad calidum, & frigidum, quod eſt odor, nam potius debet eſſe actu calidum, & ſiccum, vt actu poſſit eſſe proportionatum obiecto odorabili, ſicut auditus, & viſus ſuis obiectis proportionantur, vt ſupra vidimus, & deinde quia organum, & potentia ſolùm debent eſſe in potentia ad ſpecies intentionales ſui obiecti, non ad realem eius immutationem, & ſiquidem ſpeciebus, & non reali qualitate odoris actuatur, non ergo benè infert Ariſt. quod debet eſſe frigidum, & humidum actu, quia debet eſſe in potentia ad calidum, & ſiccum, cum ſolùm ſit in potentia ad ſpecies odoris, qui fit ex calido, & ſicco.

Confirm. Quia ſupra diximus, auditum, & viſum conſiſtere in illo concurſu neruorum, ne ſint duæ potentiæ viſiuæ, vel auditiuæ in duabus pupillis, vel auribus, ergo ſimiliter ne ſint duo odoratus non debent eſſe in duabus illis mamillis internis, ſed in aliquo concurſu neruorum.

Reſpondetur; In conſtitutiue organi potentiæ requiri proportionem inter ipſum, & obiectum

iectum, non ſimilitudinis, ſed receptionis, qualis eſt inter actiuum, & paſſiuum, quia obiectum comparatùr actiue ad potentiam, & ad diſpoſitionem organi, ſicut organum viſus eſt perſpicuum, quod eſt in potentia ad lucem, & ad colorem, & aer vt immobilis eſt organum auditus, qui eſt in potentia ad motum, ſeu ſonum. Vndè rectè Philoſophus probauit quod organum olfactus habet eſſe in potentia, vt immutetur à calido, & ſicco, ſeu exhalatione fumida calidi, & ſicci, & conſequenter debet carere tali ſicco, & calido, Et cum in his quæ conſtant qualitatibus contrarijs, phyſicis, quantum caret de vna, tantum habeat de alia, ſeu prædominetur alia, oportet, quod ſi organum odoratus caret ſicco, & calido, prædominetur in eo frigidum, & humidum. Exhalationes verò, quæ à ſpiritibus animalibus fieri poſſunt, erunt in ſe odorabiles, & imprimentes in organo. Vnde hoc potius probat ipſas debere eſſe obiectum odorabile, quam organum odorandi.

Ad id verò, quod dicitur contra conſequentiam Ariſtot. iam reſponſum eſt, quomodo verificetur, ſicut in alijs ſenſibus viſus, & auditus, in quibus organum non proportionatur obiecto ſecundùm ſimilitudinem, ſed ſecundùm receptionem, & proportionem potentiæ receptiuæ ad actum. Quod verò additur ſolùm debere eſſe in potentia ad ſpecies intentionales non ad ipſas reales qualitates.

Reſpond. Vtrumque habere debere, nam potentia in ratione potentiæ recipit ſpecies intentionales, & in ratione organi phyſicè

O 2 diſpoſi-

diſpoſiti debet carere qualitatibus ſui obiecti ſicut organum viſus debet carere colore reali, & auditus ſono, nec ſufficit carre ſpeciebus coloris. Vndè licèt ſenſus ſolùm debeat actuari intentionaliter à ſpecie, phyſicè tam debet organum carere qualitate ſui obiecti, & conſequenter eſſe in potentia ad ipſam, tanquam actuabile, & capax illius, & tanquam carens ipſa licèt de facto non actuetur, aliàs ſi illam haberet, & non careret illa, hoc ipſo haberet impedimentum, ne vniuerſaliter, & indifferenter poſſet ferri in colores, & in odores, &c.

Ad confirmat. reſpond. Duas aures, vel duos oculos ita eſſe inter ſe diſtantes, vt non poſſint vniri niſi in occurſu illorum neruorum. Cæterum carunculæ mamillares ſunt inter ſe coniunctæ, & ita vel immediatè vniuntur, vel mediantibus neruis in eiſdem mamillis concurrentibus, idcoque in illis dicitur eſſe olfactus.

Secundò arguitur contra id, quod dictum eſt odorem non diffundi realiter vſque ad potentiam, ſed ſufficere quod intentionaliter. Nam contra hoc videtur ſtare, tum experientia, quia conſtat cerebrum refici odoribus, hoc autem non fit ſine reali mutatione, non verò ſola intentionali, quia intentionalis impreſſio non alterat phyſicè. Item videmus quod ventus ex aduerſo flans auertit odorem à ſenſu, è contra verò defert illum etiam à longiſſimo tractu, vt cum defert aeris corruptionem. Ergo ſignum eſt fieri hoc per realem ipſam odorum exhalationem, non per ſolam intentionalem immutationem, hæc

enim

enim nec à vento fertur, nec ab eo impeditur cum fiat in inſtanti, vtpotè ſinè contrario. Denique conſtat, quod animalia reſpirantia, ipſa reſpiratione attrahunt odorem, & ſi non reſpirant, non odorantur, ergo ſignum eſt attrahere odorem realem, & non ſolùm ſpecies eius, quia iſtæ non indigent reſpiratione, vt attrahantur, quia immateriali actione diffunduntur, ſicut in alijs ſenſibus. Et hinc ſumitur ratio; quia odor non ſentitur in inſtanti, ſpecies autem intentionales in inſtanti diffunduntur, quia non habent contrarium, à quo retardentur.

Conf. Quia non requiritur fumoſa exhalatio ex parte odorabilis: Tùm quia in aquis, & ſub aquis emittitur odor, nec tamen ibi poteſt dari talis exhalatio: Tùm quia aliàs res paruæ, & minuti pulueres citiſſimè perderent odorem, quia cum continuo exhalent illum odorem, ſiquidem continuo ſentiri poſſunt, & illi ſunt ita minuti, citiſſime reſolueretur illa qualitas per exhalationem, quod eſt contra experientiam qua videmus diu durare.

Reſpond. Negando anteced. & ad 1. experientiam dicimus cerebrum lædi, vel conſortari odoribus, quia aliquando ipſe realis odor peruenit vſque ad cerebrum, ſi copioſus, & fortis ſit, & tunc realiter ipſum alterat lædendo, vel recreando, aliquando verò ſolùm intentionaliter peruenit ad odoratum, & tunc ſolum recreatur delectatione intentionali, ſicut viſus in videndis rebus pulchris, ex quo etiam indirectè poteſt prouenire ipſi corpori aliqua bona diſpoſitio. Ad 2. experientiam dicitur ventum flantem diuertere, aut afferre

odores etiam quantum ad ſpecies intentionales, quia cum iſtæ non traijciantur in inſtanti, ſed per motum, vt ſtatim dicemus, datur locus, vt illæ partes aeris, in quibus ſpecies multiplicantur, aliorſum impellantur per ventum, & impediantur à ſuo motu recto, quo traijciuntur, ſicut idem contingit in ſpeciebus ſoni, quæ per motum diffunduntur. Hoc tamen non prohibet quin etiam fumoſa exhalatio realis emittatur ab ipſo odorabili, & hæc etiam per motum venti diuerti poſſit, licèt non in omnibus partibus aeris iſta exhalatio deriuetur.

Ad tertiam experientiam dicitur: Quod animalia reſpirantia dicuntur attrahere odorem, non quia ſpecies, ipſa attractione multiplicent, aut trahant ad ſe, cum ipſæ naturaliter diferantur tam ad animalia reſpirantia, & ad ipſum odoratum perueniunt etiam in illis, in quibus reſpiratio non eſt. Sed illa, quæ reſpiratione indigent dicuntur attrahere ſpecies odoris, quia attrahunt aerem, in quo ſpecies illæ ſunt. Cauſa autem cur indigeant reſpiratione iſta animalia ad odorandum, vt aſſignat Ariſtot. in hoc 2. libro text. 100. lect. apud D. Thom. & lib. de ſenſ. & ſenſat. lect. 14. eſt, quia oportet in iſtis animalibus, eleuari, ſeu laxari illam membranam, vel operculum, quo odoratus operitur; vt tranſeant ſpecies ad ipſum, ſicut palpebræ oculorum debent eleuari vt rem videamus; quæ membrana, cum in animalibus non reſpirantibus, non habeatur, non indigent reſpiratione ad odorandum. Sed hoc non variat ſpecie ipſos odoratus, quia non variat modum ſentiendi, & immutandi

ſandi intentionaliter, licèt variet aliquid accidentale, circa indigentiam, vel non indigentiam reſpirationis.

Ad rationem reſpondetur non traijci ſpecies odoratus in inſtanti, ſicut ſpecies viſibiles. Et diſparitas eſt, quia licèt ſpecies intentionalis non habeat formaliter contrarium, poteſt tamen generari dependenter ab aliqua alteratione, ſeu motu habente contrarium, & non ſufficit non habere contrarium, vt in inſtanti motus fiat, ſed requiritur etiam, quod non dependeat à motu in ſui productione, quia cum motus fiat in tempore, ſi vt generetur dependet ab aliquo motu, ſimpliciter dependet à tempore. Dependet autem ſpecies odorabilis, ſicut & audibilis in ſui productione ab aliquo motu alteratiuo, vel locali, vt oſtenſum eſt. Vnde cum primo generentur per motum, non poſſunt in progreſſu fieri inſtantaneè, quia iam earum natura ad motum determinata eſt, & ſaltem ratione primi motus non poteſt ſimpliciter fieri in inſtanti. At verò ſpecies viſibiles, etiam in ſui prima productione non dedependent ab alteratione, vel motu phyſico, ſed ſolùm à luce, & perſpicuo, quæ ſine motu phyſico operantur, nec dependent ab alteratione phyſica.

Ad confirmationem reſpondetur, benè poſſe ſub aquis emitti exhalationem, cum videamus aquam calefactam à fundo exhalari, & attenuatam aſcendere, ſiuè virtute ſolis, ſiuè vi ignis. Quod verò dicitur de minutis pulueribus, & alijs rebus odoriferis paruæ quantitatis.

Reſpondetur, Omninò conſumi per exhalationes illas fumidas, ſi deſint cauſæ conſeruantes odorem, & ſi non ſint multi pulueres ſimul, qui mutuo ſe adiuuent, ſicut ſi eſſet corpus magnæ quantitatis. Sed hoc non eſt æqualiter in omnibus neque omnia æque cito conſummuntur: tum quia non eſt ſolùm attendenda prauitas quantitatis in iſtis rebus odoriferis, ſed etiam diſpoſitio, & tenacitas, vel efficacia, quam habent ad retinendum odorem: tùm etiam quia illa exhalatio fumida odoris tenuiſſima eſt, & ita licèt continuo emittatur, non tamen poteſt tam cito totam vim odoris exhaurire.

ARTICVLVS V.

Quid de potentia, medio, & actu guſtus?

SVpponimus ſenſum guſtus eſſe realitèr diſtinctum à ſenſu tactus, quod immerito aliqui negauerunt, cum vtriuſque obiecta, & actus ſint valdè diſtincta, & hæc ſunt principia, vnde dignoſcimus diſtinctionem potentiarum, ſcilicet penes actus, & obiecta; imò etiam eſt diſtinctum organum, cum non vbicumque reperitur tactus, reperiatur guſtus. Et diſtinctum obiectum, quia guſtu diſcernimus differentias ſaporum, vt amarum, & dulce, & varias alias mixturas, quæ ex illis fiunt, & ex humido benè digeſto per calorem conſurgunt: tactu autem diſcernimus temperaturas primarum qualitatum, vt calidum, & frigidum, durum, & molle, & alia ſimilia. Eſt diſtinctus actus, quia diuerſi dele-

delectatio percipitur in ſapore, quam in delectatione tactus, ergo eſt diuerſa operatio, quia delectatio in operatione eſt; & ipſe etiam modus operandi eſt diuerſus, quia tactus fit ſimplici applicatione rei tangibilis ſine alia immutatione, quæ faciat commixtionem aliquam cum ipſa re, quæ tangitur; guſtatio autem fit per applicationem rei ſapidæ cum mixtione aliqua humiditatis linguæ ad rem ſaporoſam. Et licèt ad guſtandum requiratur ſenſus tactus, hoc non tollit, quin ſit diſtinctus ſenſus, quia etiam ad reliquos ſenſus requiritur tactus, & tamen diſtinguuntur ab illo.

Neque obſtat aliqua loca Ariſtotel. quæ ſignificant guſtum eſſe tactum quendam, vel ſpeciem tactus, ſicut in 2. de anima text. 94. dicit, *quod guſtus eſt tactus quidam*, Et text. 101, *quod guſtabile eſt quoddam tangibile*, & in lib. de ſenſ. & ſenſat. lect. 5. apud D. Thom. dicit, *& quod guſtus eſt quædam ſpecies tactus*, & in 3. ethicor. cap. 10. vbi dicit, *quod in cibo, & potu capitur voluptas ex tactu*.

Reſpondetur ex doctrina D. Thom. 2. de anim. lect. 21. ſuper textum 101. duplici ſolutione, prima, quod guſtus dicitur quidam tactus, quatenus conuenit cum tactu in modo requiſito ex parte applicationis ad ſentiendum, ſcilicet quia requirit etiam contactum ſui obiecti ad ſentiendum illud, ſicut & ipſe tactus, non verò quaſi conueniat cum tactu in ipſa ratione ſpecifica, & eſſentiali ſentiendi, quia circa diuerſum obiectum verſantur, Secunda eſt, quod guſtus dicitur tactus quidam, vel eius ſpecies, vel ſumendo tactum genericè prout dicit ſenſum cogno-

ſcentem per contactum, in quo diſtinguitur à tribus reliquis ſenſibus, qui requirunt aliquod medium extrinſecum deferens ſpecies, non autem ſumendo tactum pro ſpeciali potentia reſpiciente qualitates tangibiles, vel dicitur guſtus eſſe tactus radicaliter, & fundamentaliter, quia licèt omnes ſenſus requirant tactum, ſpecialiter tamen guſtus in eo fundatur, quia obiectum eius ſcilicet ſapor fundatur in humido, & ſenſatio ipſa guſtus perficitur in humectatione, ſeu mixtione humidi in lingua cum re ſapida, humidum autem ad tactum pertinet, & inde eſt, quod vt dicit Philoſophus in 3. ethicor. textu ſupracitato, & aduertit D.Thom. lect. 21. citata, ad delectationes guſtus; prout eſt diſcretiuus ſaporum, non eſt temperantia, ſed prout eſt tactus quidam, & diſcernit qualitates tangibiles alimenti, in quibus fundatur ſapor. Neque obſtat, quod guſtus percipit humidum, quod eſt qualitas tangibilis, vt patet, quando bibit aquam, dicitur enim quod ſentit humidum non ſimpliciter, ſed ſaporoſum. Et aqua ſentitur, vt habens aliquem ſaporem, puta amarum, vel ſalſum, vel dulcem; ſi autem eſſet aqua omninò pura elementalis ſine omni ſapore, non ſentiretur à guſtu, ſed à tactu, in quo fundatur guſtus.

His ſuppoſitis circa organum potentiæ guſtus generaliter loquendo conſtat eſſe linguam, per quam ſapores dijudicamus, & in non habentibus linguam aliquid loco illius correſpondere. Docet Ariſt. in 1. de hiſtor. anima cap. 11. & 2. lib. de partib. anim. cap. 17. vt autem conſtet in qua parte linguæ potiſ-

potiſſimum reſideat potentia guſtatiua oportet eius fabricam breuiter præſupponere.

Eſt igitur, lingua ſubſtantiæ aliquantulum rarioris, & laxioris, vt facile humores, & ſaliuam imbibat, quæ ad miſcendos, & deuehendos ſapores valde conducit. Nititur baſis, ſeu radix linguæ oſſe quodam fortiori faucibus cohærente. Intra linguam nouem muſculi inueniuntur: & deſignatur, vel quaſi diuiditur ipſa lingua linea quadam, vt quaſi duæ medietates appareant, vt ſic videatur ſpeciem quandam habere duplicis organi, ſicut oculi, aures, & nares, in ſubſtantia tamen eſt vna, & continua. Habet quoque duas venas maiuſculas, duas arterias, duos quoque neruos, alterum duriorem pro motu deſeruientem cum muſculis, alterum molliorem pro diſcernendis ſaporibus. Quæ omnia ex anathome conſtant.

Dicimus ergo: quod organum guſtus quantum ad diſpoſitionem debet eſſe ſiccum in actu, & humidum in potentia, quoad ſubiectum autem inhæſionis eſt in illo neruo molliori, quia eſt ſiccioris naturæ, quam ipſa caro linguæ, qui neruus licèt per totam linguam ſparſus ſit, vt in tota illa ſapor guſtetur, tamen cuſpide linguæ acrius viget.

Prima pars huius reſolutionis eſt Ariſtot. lib. de ſenſu, & ſenſat. lection. 5. apud Diu. Thom. vbi dicit: *Quod ſicut organum odoratus debet eſſe aqueum, vt ſit in potentia ad ſiccum ſine quo non fit odoratus in actu, ita etiam organum guſtus debet eſſe terreum, vt ſit in potentia humidum, ſine quo non eſt guſtus in actu.* Et ratio eſt, quia organum guſtus, ſicut

in alijs ſenſibus ſic debet eſſe diſpoſitum, vt non habeat actu qualitates ſui obiecti, ſed potius oppoſitas, ita quod ſit in potentia ad eas quæ ſunt in ſuo obiecto, ſicut organum viſus ratione perſpicuitatis eſt in potentia ad colores, & lucem, auditus ad motum, & ſonum aeris, odoratus ad calidum, & ſiccum, ex quo formantur odores, ergo ſimiliter guſtus debet eſſe in potentia ad humidum, ex quo formantur ſapores, vt ſequenti quæſtione expendemus, ergo debet aſſe actu in qualitate oppoſita, ſcilicet in ſicco. Sed tamen iſta ſiccitas non debet eſſe ignea, quæ adurit, & conſumit humidum, ſed terrea, quæ facilè humidam recipit, in humido autem formantur ſapores. Vndè ſi lingua ſit nimis ſicca ſiccitate illa adurente, ſicut in febricitantibus, malè diſpoſita eſt ad guſtum, de quo videri poteſt D. Thom. lect. illa 21. citat.

Secunda pars, ſcilicet potentiam guſtus eſſe in illo neruo molliori deducitur ex dictis; quia caro linguæ eſt nimis humida, cum ſit ſpongioſa, & attractiua humoris, & ita magis deſeruit tanquam medium internum ad recipiendum ſapores, & ſpecies eorum, quam ad eliciendam ipſam ſenſationem; neruus autem ille ſiccior eſt, & terreæ naturæ ſicut communiter ſunt nerui, & quia mollior eſt, eſt aptior ad eliciendam ſenſationem, quam ille alter neruus durior, qui ad motum exercendum cum muſculis magis deſeruit. Et ita in illo neruo molliori collocat guſtum S. Thom. opuſ. illo 43. cap. 3. Et quod in cuſpide linguæ magis guſtus vigeat manifeſtum eſt ipſa experientia, quia ibi viuacius ſentitur delectatio,

diſcre-

diſcretio ſaporum. Sed tamen quia etiam ſentitur, & delectat ad fauces, & ad radicem linguæ, & in tota ipſa lingua, ideò in tota illa ſimpliciter ponitur.

Sed obijcies Ariſtotelem, qui in libro de ſenſu, & ſenſato, lect. 5. apud D. Thom. circa finem, dicit: *Quod guſtus, & tactus ſenſitorium eſt cor, quia cor eſt caldiſſmum, ſicut cerebrum frigidiſſimum*, ergo debet poni in lingua. Deinde ratio etiam vrget, quia ſaliua nimis conducit ad ſenſum guſtus, ita quod ſine humectatione, aut non ſentitur ſapor, aut vix, eo quod ſapores fundantur in humido, ergo illud conuenientius ponitur pro organo guſtus, quod maiorem conuenientiam habet cum humido, & ſic non in neruo, ſed in ipſa carne linguæ, quæ humidior eſt, debet poni potentia guſtus, & inter ipſas partes linguæ magis in radice, quàm in cuſpide, quia in illa maximè generatur ſaliua in illis glandulis carneis, quæ ibi ſunt, in cuſpide autem, quia acutioris figuræ eſt minus poteſt de ſaliua retineri. Et dato, quod in neruo conſiſtat organum guſtus, adhuc magis ſentiretur in radice, quam in cuſpide linguæ, quia ibi magis expanſus, & extenſus ille neruus, & ſic plus habet virtutis.

Confirmatur, Quia aliqui cibi ſunt valde ſicci, & in pulueres redacti, deſeruiuntq; ad ſiccandas humiditates, ergo ad illorum guſtum magis erit neceſſaria humiditas in actu, quam in potentia.

Reſpondetur, ad locum Ariſtot. quod vt ibi S. Thom. explicat, loquitur de principio ſenſitiuo radicali, à quo primo emanat calor vitalis

talis requiſitus ad ſenſum, ſed hæc virtus caloris, quæ deriuatur à corde in ordine ad alios tres ſenſus, ſcilicet viſum, auditum, & odoratum non fertur immediatè à corde, ſed ad cerebrum prius tendit, & inde organa iſtorum ſenſuum, reſpectu verò guſtus, & tactus immediatè eſt à corde, cuius ſignum eſt, quia circa cor eſt dolor maximè ſenſibilis. Ita explicat ibi D. Thom. Ariſt. qui non negat organum guſtus eſſe in lingua, ſed differentiam cõſtituit in miniſtrando calore cordis guſtui, & tactui ex vna parte, & alijs ſenſibus ex alia. Quod an verum ſit poſtea diſquiretur, licèt illud non poſſit eſſe dubium, quod primum principium totius caloris vitalis, ſiue mediante cerebro miniſtretur, ſiuè non eſſe ipſum cor.

Ad rationem reſpondetur humectationem requiri in lingua, & guſtu non tanquam virtutem ſentiendi, ſed tanquam condimentum, & temperatura obiecti guſtabilis, niſi enim alteretur res ſapida illo humore linguæ non poteſt ſentiri, & ideo cum requiratur ex parte ipſius obiecti, non ſequitur, quod organum potentiæ guſtatiuæ debeat eſſe in parte magis humida, ſed in parte recipiente ſpecies ſaporis humectari à lingua. Hæc autem diſpoſitio organi non debet eſſe ſimilis qualitati ſui obiecti formaliter, ſed proportionata ad recipiendum, & ſic formaliter potius debet eſſe oppoſitæ qualitatis, & in potentia ad illam, quam formaliter ſimilis illi, & ita quia ſapor fundatur in humido, ideò humiditas linguæ requiritur ad perficiendum ipſum obiectum, quod eſt ſapor, non autem vt in eo conſtituatur potentia, quæ

debet

debet eſſe receptiua ſaporis. Et eadem ratione negamus debere guſtum perfectius eſſe in radice linguæ, vbi eſt abundantia ſaliuæ, quia hæc non eſt diſpoſitio potentiæ guſtatiuæ, ſed obiecti guſtabilis prout applicatur guſtui. Et dato, quod pertineret ad guſtandum actiuè non deberet eſſe in tanta abundantia ſicut eſt in radice linguæ, ſed in eo temperamento, quod eſt in cuſpide propter quod etiam licèt neruus ſit magis expanſus in radice linguæ, non tamen eſt ibi ita temperatus, & actiuus ad diſcernendum ſapores, ſicut in cuſpide.

Ad confirmationem reſpondetur, Quod licèt aliqui cibi videantur aridiores, & ſicciores, habent tamen ſufficientem humiditatem, vt generent ſaporem, vt dicemus quæſtione ſequenti, & tamen ſi ſiccitas præualeat humiditati, vergunt in amaritudinem, ſicut cineres amariſſimi ſunt, quia valdè ſicci.

Circa medium guſtus, ſupponimus ſenſationem huius potentiæ non fieri ſine ſpeciebus intentionalibus, hoc enim eſt commune omni ſenſui, vt dicemus, quæſtione ſequenti, quia ſenſatio non fit ſine concurſu obiecti intentionali modo applicati. Species autem intentionales per aliquod medium deferuntur ab obiecto ad ſenſum, & hoc medium, vt ſæpè diximus eſt duplex, aliud extrinſecum, ſeu diſtinctum ab ipſo ſentiente, licèt vſque ad ipſum ſenſum extendatur, & cum ipſo contiguum ſit, non continuum, ſicut aer deferens ſpecies vſque ad oculum, vel auditum. Aliud eſt medium intrinſecum, ideſt continuum, & non ſolùm contiguum animali, ſcilicet

licet organum ipſum, ſeu pars organi, quæ ſpecies recipit, vt ipſam poſſint actuare potentiam, & ad illam peruenire.

Dicimus ergo, quod in ſenſu guſtus non eſt aſſignandum medium extrinſecum deferens ſpecies ſaporum, ſed ſolum medium intrinſecum, cui immediatè coniungatur ipſa res guſtabilis, vt ibi alteratione aliqua, ſeu immutatione facta per humectationem linguæ, ſpecies eius ad potentiam guſtatiuam perueniant.

Hoc autem medium internum eſt ipſa caro linguæ ſuperpoſita neruo ſentienti ſapores, & humida humore illo ſaliuæ valde alterante cibum. Sumitur hoc ex Ariſtot. 2. de anim. text. 101. lect. 21. apud D. Thom. vbi inquit. *Quod guſtabile eſt quodam tangibile, & hæc eſt cauſa quare non ſit ſenſibile per medium corpus extraneum, neque enim tactus tali medio percipit*; ſic ergo æquiparatur guſtabile tangibili quantum ad hoc, quod vtrumque obiectum contactu quodam applicari debet ad potentiam, & non ſolum per medium extrinſecum emittere ſpecies.

Sic ergo probatur concluſio, ipſa experientia, quia ſapores non poſſunt ſentiri niſi habeant contactum cum lingua, nullus enim ſentit ſaporem extra poſitum, & hoc ideò, quia ſapores non poſſunt ſentiri niſi alterentur, & immutentur phyſica alteratione ordinata ad ipſius viuentis nutritionem, ad hoc enim iſte ſenſus ponitur in animali, vt poſſit ea, quæ ad alimentum pertinent diſcernere, & aſſumere, & ſic oportet, quod ipſa immutatio cibi, ſeu ſaporis fiat in ipſo animali,

Requi-

Requiritur ergo contactus phyſicus ad organum guſtus tanquam ad medium internum, vt ibi ſapor ipſe mediante illa mutatione diſcernatur, & ſentiatur ſicut etiam odorabile aliquam exhalationem fumoſam, quæ realis alteratio eſt debet habere, vt ſentiatur, ſed quia non eſt ita materialis ſenſus, ſicut guſtus, nec ita proximè ordinatur ad ipſam animalis conſeruationem, ſeu reparationem non eſt neceſſe, quod illa immutatio odorabilis fiat in ipſo animali, ſed ſufficit, quod in aliqua parte medij, & inde deferantur ſpecies ad odoratum.

Quod ſi obijcias: Ariſtotelem non benè probaſſe, quod guſtus eſt quidam tactus, quia tangibile fundatur in humido: nam etiam odor, fundatur in ſicco, & ſiccitas eſt qualitas tangibilis; nonminus quam humiditas. Ergo eadem ratione debet dici odoratum eſſe quendam tactum, & odorabile eſſe tangibile.

Confirmatur. Quia ſi guſtus eſſet quidam tactus, organum guſtus non deberet diſtingui ab organo tactus, ſed vtrumque eſſet terreum, & in potentia ad humidum, vt tangibile, quod tamen falſum eſt, vt ſupra diximus.

Confirmatur ſecundo, quia guſtus non ſemper requirit contactum rei guſtabilis, ſicut ſi ori applicetur aqua, & in partibus diſtantibus aquæ ponatur aliquid dulce vt mel, ſtatim ſentitur eius ſapor, antequam ori admoueatur, ergo poteſt ſentiri aliquid nondum habens contactum: imò ſufficit, quod habeat contactum mediante ſaliua, ſaliua autem medium extrinſecum eſt, cum ſit corpus diſtinctum

ctum à lingua, ergo per medium extrinſecum poteſt guſtari.

Reſpondetur, Quod licèt odor fundetur in ſicco, & ſapor in humido ex parte ipſius rei odorabilis, & guſtabilis, tamen ex parte applicationis ad ſenſum longè differunt, quia vt ſapor guſtetur debet miſceri cum humido linguæ, ibique fieri alteratio phyſica quæ ſine contactu fieri non poteſt, & conſequenter guſtus præſupponit tanquam conditionem neceſſariam ipſum ſenſum tactus, cui ſit ille contactus. At verò ſiccum odoriferum non debet immutare phyſicè ipſum ſiccum, vel humidum olfactus, aut ibi alterationem habebere, ſed ſufficit quod in medio exhalet, & ideò quia non requirit iſtum contactum phyſicum, nec ipſum odorabile dicitur tangibile, nec odoratus dicitur tactus illo ſpeciali modo.

Ad primam confirmationem reſpondetur. Quod guſtus non eſt tactus eſſentialiter, ſed præſuppoſitiuè illo ſpeciali modo quia requirit contactum, & alterationem phyſicam obiecti, quæ tactu dignoſcitur, vt poſſit guſtari ideoque ſupponit organum diſtinctum formaliter, licèt in eadem parte, in qua eſt guſtus, ſit etiam tactus, ſicut in alijs ſenſibus inuenitur etiam tactus, quia tactus diffuſus eſt per totum corpus, licèt ſpeciali modo requiratur ad guſtum, vt dictum eſt. Et licèt organum guſtus ſit terreum, & in potentia ad humidum, non tamen formaliter, vt humidum eſt tangibile, ſed vt ſaporoſum, ſic enim ſolùm in lingua ſentiri poteſt, quod etiam eſt ſignum diſtingui iſta organa, vt etiam aduertit

tit S.Thom. de anima lect. 22. ex Ariſtot. ibi text. 112.

Ad ſecundam confirmationem conceditur ſequela, & ad experientiam in oppoſitum dicitur, quod illum ſaporem mellis diſtantis non ſentit guſtus niſi quatenus per aliquam mixtionem diffunditur vſque ad partes aquæ, quæ ori applicantur, alioquin non ſentitur. Quod verò dicitur de ſaliua.

Reſpondetur illam non eſſe medium diffundendi ſpecies ſaporis, ſed alterandi cibum, & ſaporem eius in ore, & cum illa alteratione, & mixtione ſpecies ſaporis imprimuntur in lingua, cui ita adiacet ipſa ſaliua, quod non poteſt illi commiſceri ſapor, ſeu cibus, quin commiſceatur linguæ.

ARTICVLVS VII.

Quid de potentia, actu, & medio tactus?

CIrca potentiam tactus ſunt duæ difficultates. Prima, quam Ariſtot. mouet in hoc ſecundo lib. text. 106. an tactus ſit vnus ſenſus in ſpecie athoma, an tantum vnus genere. Secunda an organum ſenſus tactus ſit quæcumque pars corporis, an tantum neruus. Circa medium verò quo ſpecies tactus communicantur dubium eſt de medio interno, an ſit caro ſuperpoſita neruo, vel aliquid aliud.

Circa primum videntur eſſe tactus diuerſæ ſpeciei, quia inter tangibilia inueniuntur diuerſæ contrarietates, quæ non poſſunt reduci ad vnum genus, & modum immutandi ſen-

ſenſum, ergò debent conſtituere diuerſos ſenſus ſpecie. Conſequentia patet, quia ſenſus diſtinguuntur penes diuerſum modum immutandi potentiam, & eliciendi ſenſationem, vndè ſi ſint diuerſæ contrarietates non reducibiles, ad vnum genus, & modum immutandi potentiam, oportet diuerſas potentias conſtitui.

Antecedens autem conſtat, quia tactus attingit diuerſas contrarietates, vt ſunt calidum, & frigidum, ſiccum, & humidum, fames, & ſitis, voluptas, & dolor, quæ non poſſunt reduci ad vnum genus, quia ſunt contrarietates primæ, quia vna non oritur, nec deriuatur ab alia, contrarietas enim inter calidum, & frigidum eſt, æque prima, ac contrarietas inter humidum, & ſiccum, quia vtraque eſt inter qualitates primas. Similiter voluptas, & dolor, fames, & ſitis dicunt contrarietatem internam, & non alicuius externi tangibilis, magis autem diſtat ſenſibile internum, eiuſque contrarietas à tangibili externo, quàm duo ſenſibilia externa, vt calor, & ſapor, cum externa per medium aliquod attingantur, interna ſine medio, ergo magis debent conſtituere diuerſos ſenſus, quam ſenſibilia externa. In alijs autem ſenſibus videmus, quod tantum eſt vna contrarietas, ad quam cætera reducuntur, ſicut ad album, & nigrum reducuntur aliæ contrarietates colorum.

In hac difficultate Ariſtot. nihil reſoluit, licèt eam propoſuerit. D. Thom. in 2. de anima lection. 22. licèt inclinet in hanc partem, quod tactus ſit vnus ſenſus genere, & plu-

plures in ſpecie, tamen in quæſt. de anim. art. 13. ad 17. & 1. par. quæſt. 78. art. 3. & ad 3. vtramque partem, vt probabilem admittit. Hinc eſt, quod etiam in hac parte diſcipuli, D. Thom. ſunt diuiſi, nam Caiet. 2. ſecundo de anima cap. 10. Flandr. ibidem, & Iauell. ibi quæſt. 47. tenent quod ſint plures tactus ſpecie. At verò Magiſter Bannez 1. par. quæſt. 78. artic. 3. dub. 1. de tactu tenet, quod eſt vnus ſpecie.

Nihilominus probabilius videtur tactum eſſe vnum ſenſum ſecundum ſpeciem athomam, & in hoc perfectè ſaluamus commune dictum, quod tantum ſunt quinque ſenſus externi, quod abſolutè non ſaluaretur ſi eſſent plures ſpecie diſtincti. Hanc ſententiam, vt diximus probabilem reputat Diu. Thom. locis citatis, & abſolutè eam docet opuſc. 43. cap. 3. Et ratio ſumitur ex eo, quod omnes illæ contrarietates, quæ dicuntur eſſe primæ conueniunt in vno genere proximo, quod eſt obiectum tactus, licèt genus illud ſit innominatum. Quod ſic explico, quia licèt calidum, & frigidum, ſiccum, & humidum ſint primæ contrarietates in genere intentionali, quatenus habent eundem modum immutandi ſenſum, ſcilicet cum contactu rei tangibilis, & alteratione ſentientis: reducuntur etiam ad vnam contrarietatem obiectiuam, quia ſentiuntur ſecundum aliquem exceſſum, vel conuenientiam ad temperamentum ſenſus, ideſt ſecundum conuenientiam, vel diſconuenientiam ad ipſum ſentientem: quod autem hic exceſſus ſit in calore, & frigore, ſicco, & humido, materialiter, & per accidens

ſe ha-

ſe habet. Reliquæ autem contrarietates, vt famis, & ſitis voluptatis, & doloris, mollis, & duri, & aliæ ſimiles, omnes reducuntur ad iſtas calidi, & frigidi, &c. in illiſque fundantur, vt poſtea dicemus.

Et confirmatur, Quia temperamentum animalis reſultat ex omnibus quatuor qualitatibus, & ſic ſe habet, quod omnes illas reſpicit per modum conſtituentium temperamentum vnum conueniens, vel diſconueniens animali, licèt inter ipſas qualitates primas phyſicè, & entitatiuè conſideratas ſint diuerſæ contrarietates irreducibiles ad aliquam vnam naturalem, benè tamen ad aliquam animalem ſecundum quod temperamentum animalis eſt conueniens, vel diſconueniens, & ſic ſub eodem modo ſentiuntur, quatenus ſcilicet id, quod tangitur, congruit, vel non congruit cum tali temperamento, ſiue congruitas ſit in ſiccitate, ſiue in frigore, ſiue in qualibet alia qualitate, & hanc ſi excedat, vel corrumpat, habebit inconuenientiam, ſiue incongruitatem, & ſimiliter contrarietas famis, & ſitis, voluptatis, & doloris, &c. omnes fundantur in iſta conuenientia, vel diſconuenientia primarum qualitatum, vt deſeruiunt temperamento animalis. Quarè tactus non reſpicit primò, & per ſe contrarietates phyſicas iſtarum qualitatum, neque ipſas in ſe abſolutè conſideratas, ſed vt deſeruiunt ad conſtituendum temperamentum animalis, & ſic reducuntur ad vnam contrarietatem omnes illę contrarietates phyſicè diſtinctæ, ſcilicet ad conuenientiam, vel diſconuenientiam ad temperamentum animalis.

Vnde

Vnde patet ad fundamentum oppoſita. Reſpondemus enim, quod in qualitatibus tangibilibus dantur plures contrarietates primò diuerſæ materialiter, & in genere naturali, ordinabiles tamen ad vnam contrarietatem animalem, ideſt ſecundùm temperamentum conueniens, vel diſconueniens ipſi animali, cui ſubordinantúr omnes illæ aliæ contrarietates, & ſub iſta formalitate reſpicitur à tactu, & ſic habet vnicam rationem formalem ſpecie othoma. Quod verò dicitur voluptatem, & dolorem, famem, & ſitim ſentiri ſine medio, in primis etiam hoc dato ſolùm eſſet accidentalis differentia, non eſſentialis, ideſt non in ipſa ratione formali, & modo immutandi ſenſum, ſed accidentalem, ſcilicet in ipſo medio applicandi ſpecies ſenſui, quod pertinet ad applicationem, ſeu inſtrumentum non ad formalem rationem ſenſus. Et deindè dicitur, quod etiam illa ſentiuntur intra per aliquod medium, quatenus quelibet pars non ſentit, quod ſibi ſupra ponitur, aut inhæret, ſed quod ſibi contiguum eſt in parte proximiori, & ſic vtitur illa parte tanquam medio interno, & ſentit per illud, vt iam ſupra quæſt. 4. aduertimus, & iterum quæſt. 7. explicabimus. Quod autem dicitur magis diſtare ſenſibile internum ab externo, quam duo externa. Reſpondetur magis diſtare quantum ad illam rationem accidentalem vtendi illo ſenſibili externo, vel interno, ſed non in ipſa ratione formali ſpecifica, quæ eſt ratio mutandi ſenſum, in hoc enim conueniunt internum, & externum tangibile, non tamen duo externa ſenſibilia,

ſicut

ſicut ſapor, & odor, & ſimilia. In alijs autem ſenſibus datur vna contrarietas, quæ ſit vna non ſolum cognoſcibiliter, & obiectiuè, ſed etiam phyſicè, & materialiter, in tactu autem ſolum inuenitur vna contrarietas, vt pertinens ad conuenientiam, vel diſconuenientiam temperamenti animalis, vt explicatum eſt, licèt maneant plures contrarietates primæ in genere phyſico.

Circa organum tactus conſtat in toto corpore nos ſentire, quando ab aliquo tangimur, quod neceſſarium fuit animali, vt poſſet in omni parte ſe conſeruare à nociuis, & amplecti ea, quæ ſunt conuenientia. Difficultas eſt de partibus ſentientibus, vt carne, & neruis an æqualiter in illis ſit organum tactus, & potentia tangendi, an verò ſolum in neruis. Et loquimur de partibus ſentientibus, quia aliquas ipſa experientia conſtat non ſentire, quia nimium ſunt terreſtres, vt vngues, capilli, & ſimilia.

Sententia Ariſtotelis collocat tactum in neruis ſub carne, dicit enim in hoc 2. libro text. 116. *Quare manifeſtum eſt, quod intus ſit tangibilis ſenſitiuum, ſic enim vtique accidit, quod, & in alijs, appoſita enim ſuper ſenſorium non ſentiunt, ſuper autem carnem poſita non ſentiunt, quare medium tactus eſt caro.* Vbi ſolum carni attribuit eſſe medium, non organum. Hæc authoritas rationem inſinuat de ſe ſatis difficilem, quia ſi ideò organum tactus attribuitur neruo, quia non poteſt ſentiri, quod ponitur ſupra ſenſum, ſentimus autem per tactum aliquid poſitum ſupra carnem, & ſic caro non eſt organum: potius

hac

hac ratione deberet attribui carni ſenſorum tactus, quia caro licet ſentiat etiam habet medium, quo ſentiat, ſcilicet cutem, & ita tangit rem non immediatè poſitam ſupra ſe, ſed ſupra aliquid diſtinctum internum tamen, nam medio externo certum eſt tactum carere. Quod ſi dicatur carnem etiam detracta cute ſentire, hoc idem inſt tur in neruo, quia denudata carne adhuc ſentit, & quidem vehementiſſime, & tunc dicimus, quod ſentit neruus non in ea parte, cui ſuperponitur ſenſibile, ſed ratione partis proximioris, cur ergo non poterit idem dici de carne, quod detracta cute ſentit id, quod ſuper ponitur ratione partis immediatæ.

Cæterum Ariſt. non videtur ſumpſiſſe carnem, in qua negat eſſe organum tactus pro carne, vt diſtinguitur à cute, ſed totum illud quod eſt caro cum cute pro eodem ſumitur, quia cutis ſe habet ſicut pars quædam, ſeu terminus carnis; vnde quando dicit carnem eſſe medium, non condiſtinguit carnem à cute, ſed totum hoc eſt medium, quod verò aliquá pars illius carnis, vel terminus eius, qui eſt cutis dicatur habere rationem medij non eſt ad propoſitum, quia medium ſemper habet poni aliquid diſtinctum, & diſtincti temperamenti ſicut neruus, & caro, quæ ſunt partes diſtinctæ, & etherogeneæ, ſed caro, & cutis ſunt homogeneæ, quia cutis ſolùm eſt extremitas carnis. Quod ſi hoc ſufficeret, vt diceretur medium, idem diceremus de carne, quod vna pars illius ſit medium, & alia organum. Imo currit eadem difficultas de cute, quæ etiam ſentit tangibilia, quomodo poſſet

ipſamet eſſe organum, & medium, & ſentire rem ſuper poſitam, niſi negando rationem Philoſophi.

Quod verò dicitur neruum detracta carne ſentire ſi pungatur, dicimus, quod ſi totaliter, & ex omni parte caro detraheretur ita vt non poſſet tangi mediante carne, neruus fortè non ſentiret id, quod ſibi immediatè apponeretur, quia neruus ſe ſolo eſt nimium terreſtris, ſicut oſſa, & pili, à carne autem mollificatur. Vndè dicit Ariſt. 2. de gener. anim. cap. 4. & in hoc 3. de anim. text. 79. *Quod nerui, pili, & oſſa, non habent in ſe aliquem ſenſum*. Quare ſi totaliter detrahatur caro nullam ſenſationem exercebit. Et ideò S. Thom. 2. de anim. lect. 22. dicit: *Quod caro non eſt organum tactus, ſed medium connaturale*. Secundo dicitur, quod dato, quod neruus ſentiret in illo caſu, id eſſet indirectè, & non per medium connaturale, ſed vna pars nerui ſentiret punctionem non ſibi ſuper poſitam, ſed proximioris partis, quod non erit connaturale, nec per lineam rectam obiecti tangibilis in organum, ſed quaſi ad latus.

Cur autem ſimiliter non dicemus, quod caro ſit organum tactus ſentiendo non id, quod ſibi immediatè ſuper ponitur, ſed quod proximæ parti.

Reſpond. eſſe diſparem rationem, quia caro cum non habeat aliquid ſibi ſupra poſitum, ſicut neruus, quod deſeruire poſſit, vt connaturaliter, & per directam emiſſionem aliquid tangat, ideò non poteſt connaturaliter eſſe organum tactiuum, id tamen poteſt conuenire neruo, quia connaturali modo habet carnem

carnem ſupra ſe tanquam medium, quo ſentiat, eo verò deficiente per accidens, & indirectè, & minus connaturaliter poteſt ſentire id quod proximiori parti apponitur, caro verò quia non habet quomodo directè tangat per aliquid ſuper poſitum, non mirum, quod etiam indirectè non poſſit tangere.

Quod ſi dicas: nam ſi in oculo, & alijs ſenſibus ſemel deeſt medium internum, quod eſt pars organi, vt pupilla in oculo, non poteſt videre, ergo ſi caro eſt medium in ſenſu tactus, remota carne non ſentit neruus. Reſpond. eſſe diſparem rationem de tactu, & alijs ſenſibus, quia in alijs requiritur organum, ſeu medium internum, vt per illud poſſit haurire ſpecies, & illud eſt determinatum in certa parte corporis, ita quod eo remoto nihil remanet, quod directè, vel indirectè poſſit haurire ſpecies. In tactu verò propter eius magnam neceſſitatem in toto corpore animalis, & in partibus eius, non requiritur ad hauriendum ſpecies alia diſpoſitio, quam vt poſſit fieri contactus cum ipſo obiecto, hoc autem connaturaliter quidem, & directè, ideſt ad tangendum per lineam rectam fit conuenienter per carnem ſuper poſitam neruo, ſi tamen ea remoueatur adhuc remanet locus contactui ad obiectum tangibile in ipſo neruo, non quidem per lineam rectam, quia ſic ſentiret aliquid ſibi immediatè ſuper poſitum, ſed ſolum indirectè, & coniunctum parti vicinior.

Circa medium tactus externum aliqui dixerunt dari medium externum, quod interijciatur inter corpus, & rem tangibilem, quod attribuitur Auueroi, idque videtur ſumi ex Ariſ.

2. de anima tex. 113. & 114. Cum verò vrgetur, quod etiam illud corpus medium, ſiue ſit aqua, ſiue aer etiam poteſt ſentiri, vt cum eſt nimis calidum, & frigidum. Reſpondet. id eſſe, quia non ſunt iſta elementa in ſua naturali diſpoſitione; ſi enim in ea eſſent non ſentirentur. Cæterum hoc falſum apparet cum in ipſa naturali diſpoſitione aqua habeat exceſſum frigoris, & ignis exceſſum caloris, ſeu calorem ſummum, ergo maximè ibi ſentiretur. Et idem eſt de quouis alio corpore, quod immediatum ſit ad ſuperficiem animalis, nam ſi qualitates in illo intendantur procul dubio ſentitur à tactu; ergo tactus non requirit medium externum, ſed potius contactum immediatum. ad hoc enim ordinatur iſte ſenſus, vt ea, quæ immediatè tangunt animal poſſint ab eo ſentiri, ſicut ſentimus corpora dura, vel mollia immediatè ſuper poſita carni.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Contra id, quod diximus de medio, & organo tactus ſentit P. Suar. lib. 3. de anima cap. 27. putans quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non repugnat, quod ſentiatur; quod etiam alij authores ſentiunt, vt ſupra præcedenti quæſtione retulimus, & probabilem iudicant Conimb. lib. 2. de anim. cap. 10. quæſt. 3. art. 3. in fine. Fatetur tamen Suar. in cap. 26. non poſſe ab ipſo ſenſu ſentiri qualitatem organo proprio inherentem. Ducit autem argumentum ab experientia, videmus enim non ſolum neruum, ſed etiam carnem ſenti-

ſentire, vt ſic caro purgatur, vel vena, ergo non ſolum neruus ſentit, ſed etiam aliæ partes. Nec dici poteſt, quod caro ſentit tanquam medium, non tanquam organum. Contra enim eſt: tum quia experientia debet in hac parte præponderare, videmus autem nos in cute, & carne actu ſentire; cur ergo negabimus ibi elici ſenſationem, & conſequenter eſſe organum tactus, & non ſolùm medium, tum quia in pulmone, in hepate, in corde, non dantur nerui, & ſentitur dolor. Ergo non ſolum neruus eſt, organum tactus.

Confirmat. Quia Ariſtot. maximè poſuit ſenſorium tactus in corde lib. de ſenſ. & ſenſat. lect. 5. apud D. Thom. & tamen ibi neruus non eſt. *Reſp.* ſolutione dura inter arguendum, quæ ſumitur ex Ariſt. hoc 2. lib. tex. 110. & ex D. Thom. ibi lect. 22. vbi inquit: *Quod inefficax eſt argumentum ad probandum quod caro ſit ſenſus tactus ex eo quod ſtatim, ac tangitur fit ſenſus, non enim fit in ipſo, ſed in neruo coniuncto.* Vndè non præponderat experientia in hac parte, nec nos negamus illam, ſed dicimus experientiam monſtrare, quod ſi caro pungatur fit ſenſus, non tamen monſtrat, quod fiat ab ipſa carne, & non in neruo coniuncto ſicut poſita ſpecie in pupilla ſtatim ſentimus viſionem, non tamen conſtat, an fiat à pupilla, an à neruo viſorio. Ad aliam replicam dicitur etiam in illis partibus dari neruos, aut aliqua principia neruorum, qui ob ſuam ſubtilitatem ſatis vehementer ſentiunt: vel etiam in partibus illis propinquis, vel contiguis dantur nerui, à quibus fiat ipſa ſenſatio.

Ad confirm. Reſp. Iam ſupra aliquid de hoc tractatum eſſe. Circa radicale enim principium ſenſuum eſt duplex celebris ſententia. Altera Ariſt. qui dicit cor eſſe principium, & radicem ſentiendi, vt in loco citato in argumento, & in 2. de gener. animal, cap. 4. lib. 5. c. 2. Specialius tamen videtur ponere tactum, & guſtum in corde, alios in cerebro. Contraria ſententia eſt Gal. 8. de vſu partium cap. 4. & aliјs locis, in quibus principium ſenſuum dicit eſſe cerebrum. Et huic ſententiæ videtur ſubſcribere D. Thom. 3. p. q. 8. art. 6. vbi omnem virtutem ſenſitiuam dicit eſſe à capite, & videri etiam poteſt in 3. diſt. 13. q. 2. art. 2. ad 3. opuſc. 43. cap. 4. Sane cor dici poteſt principium radicale ſentiendi quantum ad ſubminiſtrationem caloris vitalis.

Cæterum quantum ad temperamentum, & modificationem talis caloris, & ſubminiſtrationem ſpirituum animalium prout requiritur ad operationes ſenſitiuas, præſertim perfectas, ſine dubio cerebro eſt prima radix, & principium ſentiendi: tùm quia in cerebro initiantur nerui, per quos ſpiritus animales ſubminiſtrantur, vt ex anathome conſtat; tum quia læſo cerebro ceſſat ſenſatio, & obſtructis meatibus cerebri animal dormit, & poſito nimio conatu, & attentione ad ſentiendum, cerebrum dolet, non cor.

Eſt tamen pro Ariſt. argumentum: Quia cor prius formatur in animali quam cerebrum, & ſtatim ſentit, quia palpitat, & ſi ibi pungatur, ſe retrahit, ergò ſenſus tactus originatur à corde. Similiter decapitato homine adhuc cor ſentit, & breui tempore palpitat, & ſi pun-

pungantur ſentit. Ergo ſenſus tactus radicatur in corde.

Reſpond. Hoc argumentum ſolùm procedédere de tactu, quia quod ad alios ſenſus, deſunt organa ſublato capite. Adhuc tamen de tactu non conuincit; tum quia licèt cor formetur ante cerebrum, tamen in illo motu palpitationis non ſentit, eſt enim ille motus potius partis vegetatiuæ, quam ſenſitiuæ, tanquam principium motuum vitalium, non formaliter ſenſus. Nec ſcimus ſi cor pungatur in illo imperfecto ſtatu, quando prius eſt formatum quam caput, ſi pungatur an ſe retrahet. Quis enim hoc vidit, cum cor tunc ſit intra matricem animalis generantis, nec poſſit ibi videri an ſe retrahat ſi pungatur?

Decapitato autem homine, cor non ſentit dolorem, quia iam de eſt phantaſia, & conſequenter non mouetur appetitus in quo formaliter eſt actus doloris. Quod verò in corde ſentiatur dolor, & triſtitia, & ira ideo eſt, quia ibi eſt appetitus iraſcibilis, & ad hoc ſentiendum etiam participat influxum, & ſpiritus animales à cerebro.

Secundò àrguit. Quia in carne eſt temperamentum magis delicatum, & reductum ad mediocritatem quam in neruo, vtpotè minus terreſtre, ergo maximè eſt in potentia ad patiendum à qualitatibus exceſſiuis, quas ſolum ſentit tactus, vt quæſt. ſequenti dicemus, & ſicut aer eſt melius receptiuus quam terra, ita temperamentum aerum, quod correſpondet carni propter ſuam raritatem, magis quam terreſtre, quod correſpondet neruo, vnde Ariſtot. lib. 2. de partibus animal. cap. 1. & 5. &

de hiſtor. animal. cap. 4. dixit carnem eſſe ſenſorium tactus.

Reſpondetur. Probare argumentum, quod caro habet temperamentum aptum, ad præciſe recipiendum, & ebibendum ſpecies tangibiles non tamen vt ibi fortius imprimatur ſpecies, vt ita eliciatur ſenſatio, experimur autem minus ſentiri, quod leuius tangitur, & ſic ad tactum non ſufficit facilitas recipiendi, ſed etiam fortiter imprimendi, & ad hoc magis conducit illud terreſtre temperamentum nerui cum aliqua multitudine. Ad Ariſtot. autem dicimus, quod nomine carnis intelligit non carnem nudam, ſed includentem neruum, ſicut lingua dicitur guſtare ratione nerui in ea incluſi. Videantur etiam quæ diximus q. præcedenti oſtendendo, quod ſenſibile ſupra ſenſum non ſentitur, & argumenta ibi ſoluta. Reſtabat agere de ſufficientia diuiſionis in quinque ſenſus externos, ſed res eſt paruæ difficultatis, & à D. Thom. ſufficienter explicata 1. p. q. 78. art. 3. & in 3. de anima lect. 1. & ex dictis ſufficienter intelligi poteſt.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

De obiectis ſenſuum externorum in communi.

EXPLICABIMVS primo in hac quæſt. generales conditiones obiectorum externorum, deindè in ſequenti ſingula obiecta in ſpeciali perquiremus. Conditiones autem generales videntur reduci ad duas. Primò, quod obiectum ſit præſens, & nullo modo res in abſentia poſſint ſentiri. Secundò, quod obiectum per ſpecies vicem ſui gerentes ſenſus informet, & ideò de his prius agemus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm requiratur neceſſariò, quod obiectum exterius ſit preſens, vt ſentiri poſſit.

MVlta de hoc tractauimus in q. 23. Logicæ vbi oſtendimus notitiam intuitiuam ſenſuum externorum non poſſe etiam diuinitus ferri in rem abſentem. Nunc abſolutè inquirimus an poſſit in ſenſibus inueniri notitia abſtractiua, & conſequenter de re abſenti. Et loquendo naturaliter, ſatis conſtat non poſſe res in abſentia ſentiri ſenſu externo ex defectu ſpeciei impreſſæ, que naturaliter ab obiecto præſenti immittitur, & dependet in fieri, & conſeruari ab ipſo obiecto, ſicut experientia conſtat in ſpeciebus viſibi-

libus,quæ remoto obiecto in momento ceſſant, & de alijs ſenſibus idem probari poteſt ea generali ratione, quia non poſſunt ſpecies deſinere, niſi vel à contrario, vel ex defectu ſubiecti, vel ex defectu cauſæ conſeruantis; remoto autem obiecto conſtat non diu durare poſſe ſpecies, & hoc non propter aliquod contrarium, quia ſpecies intentionales carent contrario, ſimul enim informant potentiam ſpecies albi, & nigri, calidi,& frigidi,odoris ſuauis, ſiquidem hæc ſimul ſentiri videmus: præterquamquod poteſt quando remouetur obiectum non dari aliquod contrarium à quo corrumpatur ſpecies, & tamen ceſſat cognitio ob defectum ſpeciei. Ex defectu autem ſubiecti non deſinunt iſtæ ſpecies, quia ſupponimus organum, & potentiam in quo ſubiectantur,& medium per quod tranſeunt manere immutata, & in tali caſu loquimur, & tamen remoto obiecto, ſpecies euaneſcunt, & cognitio ceſſat, ergo ſignum eſt dependere naturaliter ab obiecto in fieri, & conſeruari.

Nec obſtat, quod ſonus auditur etiam ceſſante colliſione, & motu corporum,ſolet enim fieri ictus,& videri à longè,& poſt breue tempus audiri ſonus, ergo ſentitur remoto obiecto, nempe illo ictu, & idem eſt de odorabili, nam remota ſumea exhalatione adhuc ſentitur odor per aliquod tempus, remanent ergo ſpecies in abſentia obiecti.

Reſpond. Quod in primo caſu manet realis ſonus in aere, licèt non in colliſione corporum à quibus primum formatur, & ita quando realiter ſonus durat in aere, durare poteſt ſpecies ex illo emiſſa. In ſecundo caſu, licèt

ſumea

fumea exhalatio euaporari ceſſet à corpore odorabili tamen ea quæ prius euaporata eſt remanet in aere, vel in corpore propinquo, quatenus ibi manet realis odor exhalatus, qui continuo emittit ſpeciem ſui, & ſic ſentitur res in præſentia, ſcil. odor exhalatus qui remanet, & ſonus in motu aeris, licèt non in colliſione corporum perſeuerans.

Difficultas ergo tota reducitur ad virtutem diuinam, an poſſit per ipſam in abſentia obiecti aliquid ſentiri conſeruatis ſpeciebus in ſenſu, remoto obiecto, & ſenſatione ſic elicita. In quo eſt aliquorum ſententia, poſſe rem abſentem videri diuinitus, dummodo repræſentetur vt præſens. Ita P. Suarez 3. de anima cap. 3. num. 5. Conimb. 2. de anima cap. 6. q. 3. art. 1. Et P. Suarez ſentit talem cognitionem verè quidem eſſe abſtractiuam, vtpote rei abſentis (vbi manifeſte ſentit ad intenſiuum & abſtractiuum requiri præſentiam, & abſentiam phyſicam: & non ſolùm repræſentatam) reuera tamen iudicare rem, vt præſentem, quia ita videret, ac ſi eſſet præſens. Fundamentum eſt, quia non repugnat Deum conſeruare in ſenſu externo ſpeciem ſui obiecti, ergo neque repugnabit, tunc illud cognoſcere. Conſequentia eſt certa, quia ad cognitionem eliciendam non requiritur aliud quam potentia informata ſpecie obiecti, tunc autem eſt potentia informata ſpecie, ergo cognoſcit. Antec. patet, quia ſpecies emiſſa ad oculum ſolùm dependet ab obiecto, vt exiſtat, in genere cauſæ effectiuæ, hanc autem poteſt Deus ſupplere, quia magis ab ipſo dependet effectus in genere efficientis, quam

à cauſa ſecunda, ergo non repugnat conſeruari à Deo ſpeciem in oculo, remoto obiecto, ſicut lumen in medio, remoto luminoſo.

Quod verò dependeat ſpecies ab obiecto in genere cauſæ formalis extrinſecæ nihil obſtat quia hæc dependentia non petit exiſtentiam in obiecto ſpecificante, poteſt enim exerceri iſta cauſalitas extrinſeca ab obiecto non exiſtente, vt patet cum rem futuram conſidero, aut præteritam recordor.

Confirm. Quia ſaltem poteſt Deus facere, quod res longiſſimè diſtans imprimat ſpeciem ſuam in ſpeculo, quod eſt prope me multiplicando, ſcilicet ſpeciem per medium vltra ſphæram ſuæ naturalis emiſſionis: tunc autem viſa imagine in ſpeculo videbitur res abſens, & longiſſimè diſtans tanquam ibi præſens, ergo ſimiliter non repugnabit, quod remoto ſpeculo ſpecies continuetur vſque ad oculum ſicque videatur abſens poſita ibi tali ſpecie.

Nihilominus oppoſitum tenendum eſt, implicare ſcilicet, quod res aliqua phyſicè, & realiter abſens immediatè in ſe attingatur à ſenſu externo. Quod verò attingatur in alio, vt res in imagine non eſt difficultas in præſenti, quia hoc nihil aliud eſt quam videri ipſam imaginem quæ præſens eſt, licèt res repræſentata per ipſam in ſe ſit abſens. Vndè vt tollatur æquiuocatio, quando dicimus requiri præſentiam phyſicam obiecti loquimur in ſenſu formali, ideſt eius quod propriè, & immediatè ſe habet, vt obiectum, ita quod benè ſtat, quod loco alicuius obiecti ſupponatur aliud in quod feratur ſenſus, & decipiatur interius iudicium putans eſſe alterum

tamen

tamen ſenſus externus directè fertur in aliud externum, quod ſibi ſupponitur. Similiter poteſt aliquando ex vehementia imaginationis aliquis decipi, aut deludi, putans ſe verè videre, aut ſentire exterius rem aliquam, quam tamen non habet præſentem, ſed tunc nec videt, nec ſentit exterius, ſed imaginatur ſe ſentire, aut videre. Loquimur ergo quando ſenſus exterior verè, & propriè elicit actum: & de hoc dicimus eſſentialiter, poſtulare, quod obiectum exterius in quod fertur ſit præſens phyſicè, in quod talis actus immediatè terminetur, nec ſufficit, quod ſpecies ſit in ſenſu repræſentans aliquid, vt præſens, ſed requiritur, quod ipſum obiectum præſens ſit vt terminet actum.

Hæc concl. ſumitur ex D. Thom. qui frequenter diſtinguit obiectum ſenſuum exteriorum ab interioribus, quia illi verſantur circa præſens, iſti autem etiam circa abſens, vt par. 1. q. 78. art. 4. & 1. 2. q. 15. art. 2. & q. 35. art. 2. ad 2. vt latius oſtendimus infra q. 8. Explicans autem D. Tho. quodnam ſit illud præſens, dicit eſſe præſens q. habet eſſe extra videntem, ergo ſentit ex ipſa propria ſpecifica ratione ſenſus externi debere obiectum eſſe præſens præſentia exteriori, & phyſica, & non ſolùm repræſentatiua. Debet autem eſſe præſentia extra videntem, quia vt docet S. Thom. 1. p. q. 14. art. 9. ideò Deus non habet ſcientiam viſionis de rebus poſſibilibus, licèt ſibi repræſantentur, *quia ea quæ apud nos videntur, habent eſſe diſtinctum extra videntem,* & in q. 3. de verit. art. 3. ad 8. inquit: *Quod ſcientia viſionis addit ſupra ſimplicem cognitionem admixtionem alicu-*

alicuius, quod eſt extra genus notitiæ ſcilicet exiſtentiam rerum. Sed exiſtentia rei quæ eſt extra genus notitiæ eſt exiſtentia phyſica, & non ſolùm repræſentata, hæc enim non eſt extra genus cognoſcibilitatis, & notitiæ, ergo viſio requirit externam præſentiam rei in ſe, & non ſolùm in ſpecie, quod etiam amplius patebit cùm art.3. oſtenderimus ſenſus externos non formare idolum, ſed terminari immediate ab obiectum in ſe.

Ratio autem, & fundamentum ad hoc reducitur, quia ſenſus externi ex ſua natura ſunt infimi in genere cognitionis, & immediatè continuantur ipſis rebus à quibus accipiunt ſpecies, & magis materiales ſunt inter omnes potentias cognoſcitiuas. Vndè quia ex ipſis originatur omnis noſtra cognitio, & in ipſo reſoluitur, oportet quod moueantur ſenſus externi ab obiectis accipiendo ab eis ſpecies, & rurſus, quod cognitio terminetur ad res ipſas prout extra ſunt. Et licèt primum ſcilicet moueri ab obiectis, & procedere ab ipſis ſpecies effectiue, poſſit ſuppleri à Deo infundente, vel producente ſpeciem in potentijs loco obiecti, & ſic quantum ad productionem ſpeciei non exigat ſenſus eſſentialiter præſentiam obiecti, tamen quoad ſecundum ſuppleri non poteſt, quia pertinet ad ſpecificatiuam rationem ſenſationis externæ quatenus externa eſt. Et probatur ex dupli. ci conditione, quam habent ſenſus externi, nam debent habere cognitionem experimentalem, & in aliquibus earum, vt in guſtu, & tactu exigunt contactum realem, neque poſſunt videre obiectum per reflexionem in ſe ipſis

ipſis, neque in alia potentia interiori, vel exteriori à qua moueantur, quia ſunt vltimæ potentiæ inter omnes cognoſcitiuas, ergo immediatè debent attingere obiectum in ſe ipſo. Quod ſit experimentalis cognitio in ſenſu exteriori patet, quia tunc maximè aliquid experimur, cum ipſo ſenſu exteriori tangimus cum autem experientia ſit vltimum in quod reſoluitur noſtra cognitio, & per quam tanquam per inductionem introducitur in nobis, non poteſt vltimatè reſolui cognitio niſi in ipſum obiectum, vt eſt realiter in ſe, quia ſi in aliquid aliud præter rem ipſam reſolueretur, vt in imaginem, vel idolum, aut medium aliquod, reſtaret adhuc iſtud medium, vel idolum conferre cum ipſa re ſeu obiecto cuius eſt, vt conſtaret an eſſet verum, nec ne: vndè ſemper reſtaret eadem difficultas conferendi iſtud medium, cum obiecto cuius eſt repræſentatiuum. Quare neceſſe fuit ad habendam certitudinem, & euidentiam experimentalem deuenire ad cognitionem, quæ ex propria ſua ratione tenderet ad res in ſe ipſis, & hæc erit cognitio ſenſus exterioris, atque adeo ex ipſa propria ratione cognitionis vltimæ, & experimentalis exigit obiectum eſſe præſens, & nullo modo abſens.

Nec obſtat, quod cognitio experimentalis poteſt dari in Angelo formando verbum in quo vt in termino cognitionis experiatur rem in ſe. Reſpond. enim experientiam Angeli eſſe intellectualem, non ſenſibilem, nec per ſpecies acceptas ab obiectis ſenſibilibus, ſic enim certificari non poſſet experimentaliter de obiecto, niſi haberet aliquam cogni-

cognitionem reſolutam vſque in ipſum immediatè. Cum autem Angelus certificatur per ſpecies deſuper infuſas, non habet experientiam de re quantum ad certitudinem cognitionis per reſolutionem in ipſam rem, ſed quantum ad rem attactam, quæ eſt coexiſtens ſibi vnde denominatur experimentalis, & intuitiua. Senſibilis autem cognitio intrinſecam certitudinem habet experimentalem hauſtam ab obiectis, & ſic in ipſam, vt eſt in re debet reſolui.

Poſtremo ſi remoto obiecto externo poſſet ſenſus illud percipere, ergo poſſet oculus in tenebris videre, & poſſet guſtus, & tactus obiectum non contactum ſentire, quæ omnia abſurda ſunt, minor probatur, quia ſi videtur obiectum abſens, ſeu non exiſtens ergo videtur tale obiectum, etiam ſi lux illud non attingat, & conſequenter etiam ſi medium non ſit illuminatum, quia ſi lux ipſum viſibile non attingit, reliquum medium licèt ſit illuminatum nihil omninò conducit ad viſibilitatem obiecti, & ſic eodem modo videbitur ſi tota lux ſit ablata à medio. Eſt autem impoſſibile, quod aliquid in tenebris videatur, cum ſpecificum obiectum viſus ſit lucidum. Nec dici poteſt, quod eſt lucidum repræſentatiuè; hoc enim eſt proprium ſenſibus internis, & intellectui, quia apprehendunt lucem, vt repræſentatam, & ita etiam in tenebris poſſunt recordari lucis, quia comparatur lux repræſentata cum tenebris, videre autem in tenebris obiectum oculis externis, eſt videre lucem non illuminantem, nec tendere in lucidum externum, quod eſt verè lucidum,

dum, & hoc eſt ſpecificatiuum oculi. In tactu autem, & guſtu multo magis conſtat rem abſentem non poſſe habere contactum phyſicum, ſine contactu autem quomodo poteſt aliquid guſtari, aut tangi?

Ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ Reſpondetur, quod Deus poteſt conſeruare ſpeciem ſenſibilem in abſentia obiecti per modum cuiuſdam entitatis realis, ſicut poteſt illam conſeruare in aere, vel extra omne ſubiectum, in hoc enim ſolùm dependet ſpecies quantum ad exiſtentiam ab obiecto immittente, vel ſubiecto ſuſtentante, cauſalitatem autem exiſtentiæ Deus ſe ſolo ſupplere poteſt. Cæterum non poteſt ſupplere, vt cognitio eliciatur ab illa ſpecie in ſenſu externo circa obiectum abſens, eo quod eſſentialiter petit terminari ad obiectum, vt extra exiſtens, nec ſufficit ſpecies impreſſa poſita in ſenſu, ſicut etiã in Angelo, licèt detur ſpecies innata, non poteſt repræſentare futurum contingens, aut cogitationem cordis, quia talia obiecta non ſunt in ſtatu debito ipſi Angelo. Et quando dicitur, quod dependentia ab obiecto in genere ſpecificantis non petit exiſtentiam. Reſpondetur, quod ſpecificatio abſolutè non petit, benè tamen ſpecificatio, vt realis, ſcilicet vt eſſe circa obiectum, vt extetne, & ſenſibiliter, & modo experimentali attingendum ſicut notitia vt intuitiua petit obiectum præſens, & exiſtens licèt non vt notitia abſolute.

Nec obſtat, quod vulgò dicuntur aliqui videre rem intra terram occultam, vt qui dicuntur inſpectores aquarum vulgò *Zabories*, qui aquam latentem ſub terra vident, & linces di-

cuntur

cuntur vltra parietes videre.

Reſp. Enim quod etiam toto hoc conceſſo non videtur aliquid abſens, ſed id quod intra terram, vel vltra parietem verè exiſtens eſt, quarum ſpecies valde tenues, & imperfectas, vtpotè per illa corpora opaca, vel eorum poros exeuntes, ſibi tamen ſufficientes propter nimiam perſpicacitatem, res illas nobis occultas vident qui maiori luce, & ſpecierum perfectione indigemus. Reuera tamen multa ex his in fabulas reijcienda ſunt, & illi aquarum inſpectores non vident ipſas aquas infra terram, ſed ſigna aliqua ſcaturientis vndæ, verbi gratia vaporem aliquem tenuem è terra illa exeuntem, aut aliqua alia ſigna, vt tales herbas talem odorem, aut ſonum, vnde per diſcurſum colligunt ibi eſſe aquam, aut aliquid ſimile, & aliqua animalia ex ſimilibus ſignis, vel ex aliqua impreſſione humiditatis refugiunt tranſire per aliquem locum infra quem eſt aqua. De lincibus res eſt incerta, nec facile credenda, quod viſu externo vltra parietem videant.

Ad confirm. Reſpondetur, Quod in ſpeculo non videtur obiectum ipſum, ſed imago illius quæ per refractionem lucis, & ſpecierum generatur, vt ſtatim dicemus, & illa imago ſemper videtur, vt præſens.

DE VISIONE REI, in ſpeculo.

C*Irca* materiam tamen huius confirmationis difficultas eſt quid videatur in ſpeculo an imago aliqua ibi denuo genita an obiectum ipſum? Et aliqui exiſtimant non

vide-

videri imaginem, ſed obiectum ipſum cuius eſt illa imago. Ita Conimb. v. de anima cap. 7. quæſt. 8. artic. 2. & Pater Suarez 3. de anima cap. 2. num. 15. dicuntque eſſe communem ſententiam perſpectiuorum.

Et fundamentum eſt, quia illa imago ſpeculi nihil aliud eſt, quam ſpecies viſuales refractæ ad oculos reflectentes, ſed ſpecies ipſæ videri non poſſunt, quia in ſe non ſunt lux, neque color, ſed qualitates intentionales, vicem gerentes coloris, ergo non ſunt id quod videtur, & ſic non poteſt eſſe res viſa, imago ſpeculi, nec ſola, nec ſimul cum obiecto, quia ipſa viſibilis non eſt cum ſit ipſa ſpecieſ, ſed per illas ſpecies inde refractas obiectum videtur.

Confirmatur quia ſi ibi generetur imago, deberet videri per ſpeciem diſtinctam ab ea, quæ immittitur ab obiecto cum ſit deſtincta rea ab obiecto ipſo: ſi autem ibi diſtincta ſpecies ab imagine generaretur, ſequeretur non fieri ibi reflexionem ſpeciei, quia non eſt eadem ſpecies quæ eat, & redeat ſicut requiritur ad reflexionem, ergo eſt diſtincta.

Confirm. ſecundo, quia etiam experientia huic parti ſuffagatur, ſiquidem in ſpecie viſibili quælibet pars repræſentat totum obiectum, vt patet quia modicum quid ſpeciei ponitur in oculo, & videt totum: in ſpeculo, autem in alia parte videtur caput, in alia pes, ergo id quod ibi videtur non eſt imago, ſeu ſpecies: ſimiliter imago, refrangitur in ſuperficie ſpeculi id autem, quod videtur quaſi in profunditate ſpeculi videtur, ergo id quod videtur non eſt imago,

ſed

ſed ſpecies. *Nihilominus* oppoſitum tenet S. Thom. qui ſepius docet per ſpeciem ſpeculi videri ſpeculum, & ea quæ in ſpeculo apparent, vt patet 1. p.q.12.art.9. in argumento, ſed contra,& q.8.de verit. art.5.in 2. argum. ſed contra, & in 3. diſt. 14. q.1.art.1. q.4.ad 2. *Quando*,inquit, *videntur res in ſpeculo ſpecies iſtarum rerum non imprimuntur à rebus in ſenſu, ſed à ſpeculo, vnde imprimuntur omnes iſtæ ſpecies, vt concluſæ in vna ſpecie ſpeculi, non quod ſit alia ſpecies ſpeculi, & alia rei viſæ in ſpeculo*. Quam authoritatem attigit Suarez loco citato numero 10. nec contra illam opponit aliquid, quod ſit alicuius momenti. Eſt enim manifeſtum, quod ſi id quod videtur in ſpeculo, videtur per ſpeciem ipſius ſpeculi, non vtique id quod videtur eſt per ſpeciem obiecti, neque obiectum ipſum, ſed aliqua imago genita in ſpeculo. Quod expreſſe affirmat ipſe D.S.3.p.q.76.art.3.& in 4.diſt.10. quæſt. 1.art.3.quæſtiunc.3. vbi inquit: *Quod imago ſpeculi non eſt ibi,vt forma abſolute quieſcens in ſubiecto, ſed aggeneratur ex reuerberatione*. Si ergo generatur imago, non ergo ſolum reflectitur ſpecies.

Et ratio eſt, quia ſi ſolum fieret reflexio ſpeciei,& non generaretur imago ex illa reuerberatione, ſufficeret ſpeciem viſibilem impingere in quodcumque opacum, vt inde reflecteretur,& veniret ad oculum, ſiquidem hoc ipſo quod tangit in opacum, non tranſit vltrà, ſed reflectitur, ſicut lux quando incidit in opacum, cur ergo ſpecies reflectens ex quocumque opaco non efficit viſionem ſui obiecti, ſed ſolum quando reflectitur ex ſpeculo, niſi

niſi quia non ſufficit ſola reflexio ſpeciei, ſed requiritur generatio imaginis, quando inuenitur diaphanum denſum terminatum aliquo opaco, vbi fiat reuerberatio lucis, & ſpecierum, quæ illam imaginem generet. Item videmus, quod ſi ſpeculum ponatur ex oppoſito radiorum ſolis non redditur in eo ſimilitudo obiecti oppoſiti, & tamen ſpecies tangens opacum in interiori parte ſpeculi non tranſit vltra, ſed reflectitur, neque illa reflexio impeditur ex radijs ſolis, ſed magis iuuatur, ergo cum non videatur aliquid in ſpeculo ſic poſito contra radium ſolis, ideò eſt, quia non ſufficit reflexio ſpeciei, ſed requiritur generatio imaginis ex illa reuerberatione in diaphano terminato per aliquod corpus opacum, & obſcurum, impeditur enim hoc ſi feriatur ſpeculum directe à radijs ſolis, quia illi radij multiplicati tollunt omnem obſcuritatem corporis opaci, ſicque impediunt generationem imaginis in ſpeculo, illamque diſſipant. Denique ſi ſolum fieret reflexio ſpeciei à ſpeculo ad oculum cum quælibet pars ſpeciei eodem modo repræſentet totum integrum obiectum ſicut eſt in ſe, à quocumque ſpeculo reflecteretur ſpecies, eodem modo ſemper repræſentare totum obiectum, ſiquidem ex quocumque ſpeculo reflectitur ſaltem aliqua particula ſpeciei: conſtat autem, quod in paruis ſpeculis repræſentatur valde paruum obiectum, in alijs verò in tota ſua quantitate, ergo ſignum eſt non ſufficere reflexionem ſpeciei, ſed generari imaginem, quæ iuxta diuerſam diſpoſitionem ſpeculi, aliquando eſt minor aliquando maior, & illa eſt quæ videtur non autem

obie-

obiectum directe. *Ad fundamenta* oppoſita Reſpondetur, imaginem illam ſpeculi, quæ videtur non eſſe ipſam ſpeciem viſibilem inde reflectentem, hæc enim non eſt viſibilis vt quod, ſed eſt id quo res aliqua videtur. Eſt ergo imago generata ex reuerberatione ſpecierum.& lucis in diaphano denſo terminato aliquo corpore opaco, & obſcuro, ſicut etiam in nube obſcura, & habente partes anteriores roridas generatur iris ex radiorum ſolis reuerberatione non diſſipantis obſcuritatem nubis. Quomodo autem qualitas intentionalis poſſit eſſe ratio generandi illam imaginem, quæ imago vtique realis eſt cum ſit viſibilis, licèt non habeat ibi radicalem permanentiam, ideoque apparens dicatur ſicut colores Iridis.

Reſpond. Quod ſpecies intentionalis ſe ſola non habet vim generandi colorem illum naturalem cuius eſt repræſentatiua, non tamen eſt inconueniens, quod ex refractione lucis modificata, & coniuncta refractioni ſpecierum generetur imago illa apparens, ita quod lux refracta ſit principium generandi colorem illum apparentem ſicut ex refractione lucis in nubibus, videmus generari colores apparentes, ſpecies autem intentionalis etiam reſracta ſe habet, vt modificans illam lucem, vt talis determinatus color, vel figura reſultet ex eius refractione in ſpeculo, ſicut etiam aliquando generantur imagines ſolis in nubibus ex refractione radiorum ſolis, & ſpeciei illius, quæ vocantur parellij de quibus egimus in tractatu 4. metheororum cap. vlt. Itaque licèt ſpecies intentionalis non ſit ex ſe productiua veri, & naturalis coloris, ſed ſolum re-

præ-

præſentatiua, non tamen repugnat, quod refractio ſpeciei intentionalis ſit modificatiua refractionis lucis ad generandum imaginem talis, vel talis coloris. Verum quidem eſt quod ad hoc requiritur, quod refractio lucis ſit fortis, & vehemens, & corpus ſpeculi terſum, & vniforme, quia vt dicit D. Thom. 3. meteororum lect. 8. vniformitas, ſeu regularitas ſpeculi facit colorem apparentem eſſe vnum, ſi verò debiliter refrangatur lumen, vel ſpeculum non ſit vniforme, cauſatur diuerſitas colorum ſicut videmus in Iride, & in alijs ſimilibus coloribs apparentibus: ſi autem partes roridæ in nube fuerint vniformes, & intus fuerint ſpiſſa, ita quod fortiter refrangat lumen ſolis, apparet quaſi alter ſol in ſpeculo, & ſic formantur parellij, vt dicit S. Tho. loco citato. Quare ex luce, & ſpecie refractis nata eſt gegenerari imago apparens eius rei quam repræſentat ſpecies.

Ad primam confirmationem reſpondetur imaginem generatam in ſpeculo videri per ſpeciem ipſius ſpeculi, vt diximus ex D. Thom. locis citatis, quod intelligendum eſt per ſpeciem ſpeculi non abſolutè, vt vitrum quoddam eſt, ſed vt affectum luce, & ſpeciebus refractis, ſic emittit ex ſe ſpeciem repræſentantem vitrum cum tali luce, & imagine formata, ſicut Iris videtur per ſpeciem nubis roridæ illuſtratæ à ſole.

Ad ſecundam dicitur experientiam illam primam potius eſſe pro nobis, ſi enim quælibet pars ſpeciei repræſentat totum, vt eſt in ſe, conſequenter quælibet pars ſpeciei; reflectens, ſi generetur imago, repræſentaret to-

tum

tùm obiectum, vt in ſe eſt, cum tamen videamus, quod in paruis ſpeculis videtur imago valde parua, quia ſcilicet generatur ibi imago non iuxta perfectam vniformitatem ſpeculi, ſed inæqualis, vel puſilla. Secunda verò experientia nihil obſtat, quia ſpecies, & lux non refrangitur in ſuperficie ſpeculi vbi eſt diaphanum, ſed in profundo, vbi eſt terminatum ab opaco obſcuro, & quia ibi fit refractio, ibi videtur imago. Vel ſecundo dicitur, quod ſicut in iride videtur color eſſe in parte ſpiſſa, & terminata nubis, licèt reuera colores non generentur, niſi in partibus roridis, & externis, quia viſus non diſcernit propter diſtantiam partes externas, & roridas nubis ab internis, ita in ſpeculo licèt imago ſit in ſuperficie ſpeculi, videtur tamen eſſe in profundo, vbi terminatur, & fit rarefactio, quia viſus non diſcernit diſtantiam inter ſuperficiem primam, & terminationem vltimam niſi valde appropinquet. Et ratio huius redditur à D. Thoma 3. metheororum lect. 6. diſgreſſione de coloribus Iridis quæſtione 4. quia quando vnum corpus diſtans videtur per aliud, tunc videtur eſſe in eadem ſuperficie cum ipſa, ſic imago videtur in ſpeculo tanquam in profundo, quia terminatio ſpeculi vbi fit refractio videtur mediante ſuperficie, & quaſi in vno cum illa.

ARTICVLVS II.

Vtrùm neceſſario ſit ponenda ſpecies impreſſa in ſenſibus.

VArias hoc nomen, ſpecies, ſignificationes habet, vt diximus ex Porphirio cap. de ſpecie. Inter alia ſignificat rem ſpecioſam, ſeu formoſam, aut formatam, & conſequenter à forma ſpecies nominatur; vnde vlterius deriuatum eſt nomen ad ſignificandum ſpeciem repræſentatiuam alterius modo intentionali, quia videlicet repræſentat alterum eique aſſimilatur ſolum formaliter, ita quod non exiſtit in eadem materiali entitate in qua obiectum repræſentatur, ſicut ſpecies lapidis in oculo ita repræſentat lapidem, quod non eſt lapis materialiter, & entitatiuè. Et ita propter ſpecialem rationem formæ vocantur ſpecies, quia ita purè repræſentat, id quod formaliter eſt in obiecto, quod materialem entitatem exuunt, & ita ſunt ipſum obiectum formaliter, & purè repræſentatiuè. Inquirimus ergo an ad formandam cognitionem in ſenſibus requirantur iſtæ ſimilitudines, ſeu ſpecies gerentes vicem obiecti, & loco illius informantes potentiam ſenſitiuam ad producendam cognitionem, & conſequenter, quod teneant ſe ex parte principij cognoſcendi concurrendo cum potentia ad elicientiam actus. An verò ex parte termini requiratur aliqua ſpecies, ſeu ſimilitudo, quæ tanquam expreſſa repræſentet obiectum per modum termini artic. ſeq. inquiremus.

Igitur Non defuerunt qui negauerint requiri ſpeciem impreſſam, inter quos recenſentur aliqui Antiqui, vt Platinus, Galenus, Porphirius: ex Peripateticis autem Durandus in 2. diſt. 3. quæſt. 6. num. 27. negauit requiri ſpecies intentionales, & Valles in 2. controuerſiarum cap. 28. & quoad ſenſus externos eas negauerunt plures nominalium, vt Ocham, Gabrial. Gregorius, & alij qui citantur apud Conimb. 2. de anima, cap. 6. quæſt. 2. art. 1. Fundamenta ſumi puſſunt ex varijs difficultatibus, quæ ex poſitione talium ſpecierum reſultant.

Prima difficultas eſt, quia valde difficilè intelligitur iſta ſpecierum natura, nam vel iſtæ ſpecies ſunt ſimiles obiectis entitatiuè, & realiter, vel diſſimiles. Si diſſimiles, quomodo poſſunt repræſentare res illas, cum quibus conuenientiam non habent, & fundare intentionalem, ſeu repræſentatiuam ſimilitudinem in reali diſſimilitudine, & diſconuenientia? Si ſunt ſimiles realiter, & entitatiuè, euertitur totum fundamentum ad ponendum iſtas ſpecies, nam ſi ideò ponuntur quia obiecta ſecundum ſuam entitatem realem, verbi gratia lapis, aut equus non poſſunt informare potentiam, ſimiliter neque ſpecies poterit, ſi eſt entitatiuè ſicut ipſum obiectum in ſe. Et vrgetur amplius difficultas, quia ſpecies non poteſt dici ſimilis obiecto, ex eo quod habeat conuenientiam cum obiecto, neque in ſubſtantia ſicut duo indiuidua, ſic enim non poſſet informare potentiam, neque in accidente ſicut imago, tùm quia alias ſpecies coloris, verbi gratia, eſſet color, & ſic ſubiectum

in

in quo poneretur redderet coloratum, quod nullo modo videmus; tùm quia non eſt expreſſa ſimilitudo, quod requiritur ad imaginem, ſed ſolùm impreſſa, & tanquam inſtrumentum, quo potentia tendit in obiectum, & quia facit tendere ad illud dicitur ſimilitudo intentionalis, quod eſt eſſe ſimiludinem valde analogam, & ſecundum quid, quia ſcilicet facit tendere in obiectum, non quia illi aſſimilatur.

Secunda difficultas eſt, quia non apparet quomodo ſpecies iſtæ informent, & faciant vnum cum potentia, nam vel ponuntur in potentia, vt res cognitæ, vel vt formæ informantes. Primum ſtare non poteſt, quia ſpecies ipſæ non ſunt viſibiles, nec cognoſcibiles tanquam obiecta, reſtaret enim eadem difficultas, quomodo talia obiecta cognoſcerentur ſine ſpeciebus informantibus potentiam, licèt ex alia parte etiam ſit difficilè quomodo ſpecies illæ non cognitæ ducant in cognitionem obiecti. Si dicatur ſecundum, vel illa informatio eſt entitatiua, & realis ſicut ſubſtantia, vel accidens informans, vel eſt aliqua informatio tertia diſtincta, quæ nec ſit ſubſtantialis, neque accidentalis.

Hoc ſecundum non eſt intelligibile, neque enim realis vnio intelligi poteſt, quæ nec ſit ſubſtantialis, neque accidentalis, ſicut nec forma aliqua datur, quæ non ſit ſubſtantia, vel accidens. Primum verò non ſufficit, quia ſpecies ſæpè inhærent potentiæ realiter, nec tamen cognitionem cauſant, vt patet cum ſpecies conſeruantur in memoria, nec tamen actu recordamur obie-

ctī, ergo alia eſt vnio intentionalis, qua actū nobis vnitur obiectum in ordine ad cognitionem, & qua nobis inhæret ſpecies tanquam accidens quoddam, præterquamquod informatio intentionalis non ordinatur ad conſtituendam vnam tertiam naturam, quia ex repræſentatione, & potentia non conſtituitur aliqua natura realis, ſed ipſa potentia fit ipſum obiectum repræſentatum in alio eſſe, vt dicit Commentator relatus à Caietano prima parte, quæſtione 14. articulo 1. nam repræſentatio, vt repræſentatio eſt, non conſtituit naturam realem, quia hæc eſt repræſentabilis non repræſentatio, ſed ipſam rem reddit præſentem potentiæ, & hæc præſentia vnio quædam eſt repræſentatiua, & intentionalis, quæ ita ordinatur ad coniungendum obiectum potentiæ, quod illa coniunctio non conſtituit ex obiecto, & potentia aliquam naturam, quæ videtur vnio inexplicabilis, cum non ſit accidentalis, neque ſubſtantialis.

Et ex hoc naſcitur tertia difficultas, quia ſpecies ſecundum ſe, neque eſt ſubſtantia, neque accidens, ergo non eſt ponenda tanquam aliquid reale.

Conſequentia patet, quia omnis entitas realis adæquatè diuiditur in ſubſtantiam, & accidens. Antecedens probatur, quia ſpeciei accidit, quod ſit ſubſtantia, vel accidens, nam ſubſtantiæ ſeparatæ ſeipſis informant intellectum per modum ſpeciei; ad cognoſcenda verò reliqua obiecta extra ſe indigent ſpecie ſuperaddita, quæ eſt accidens, ergo ex ipſa propria, & formali ratione ſua non

ſunt

ſunt accidens, nec ſubſtantia, & conſequenter nihil. Et ad idem facit quod diximus quod non ordinatur ſpecies formaliter, vt repræſentatiua ad conſtituendam aliquam naturam. Vnde poteſt Deus ſupplere ſe ſolo vicem ſpeciei in intellectu beati ſine hoc, quod aliquam compoſitionem faciat cum illo.

Quarta difficultas eſt, circa cauſationem paſſiuam talium ſpecierum, non enim videntur educi ex ſubiecto, quia earum eſſe eſt intentionale, & repræſentatiuum, ergo proue ſic non educitur ex potentia reali, nec videntur effici ab obiecto, quia obiectum habet eſſe imperfectiori modo, ideſt modo materiali, ſpecies autem nobiliori modo, vtpotè, quia habent eſſe abſtractius, & minus concretum.

Nec poteſt recurri ad cœlum, quod ſit cauſa illarum, aliàs ceſſante motu cœli, ceſſaret ſpecierum productio; & ſic nulla res viſibilis poſt diem Iudicij videri poſſet. Et eſt eadem difficultas de cœlo ipſo quomodo producit ſpeciem ſui, nam eodem modo reliqua obiecta producent. Ex alia verò parte inconueniens eſt, quod omnia obiecta ſint agentia ita æquiuoca, & eminentia, quod poſſint producere ſpeciem, quæ ſine dubio eſt effectus æquiuocus reſpectu obiecti.

Confirmatur, quia ſi educantur ſpecies ex ſubiecto extenſo, & corporeo, & in eo ſubiectentur, ergò ipſæ ſpecies extenſæ ſunt ſicut alia accidentia, & per actionem alteratiuam educentur, vtrumque autem eſt incon-

ueniens nam ſpecies viſibiles ſine vlla alteratione medij tranſeunt per illud, & ſimiliter in quolibet puncto totum obiectum repræſentant, in quocumque enim puncto ponatur oculus in medio, totum, & integrum obiectum percipit, ergo ſunt independentes ab extenſione.

Quinta difficultas eſt, circa cauſationem actiuam ipſarum ſpecierum, ſcilicet quo genere cauſandi concurrant cum potentia ad cognitionem. Neque enim poteſt eſſe concurſus effectiuus, quia effectio cognitionis debet eſſe vitalis, ſpecies autem cum ab exteriori principio proueniat vitalem concurſum habere non poteſt in ipſam elicientiam cognitionis. Et deinde, quia in iſto influxu effectiuo ſpecies non poteſt eſſe æquè principalis, cùm potentia principalius ſit vitalis, & ſpecies ſuperuenit ipſi tanquam determinans, & ſic in agendo eſt ſubordinata, & inferior ipſi potentiæ. Vndè ſaluari non poterit ratio ſpeciei in ſubſtantijs ſeparatis quia non poſſunt ſubordinari potentiæ. Si verò dicatur ſpeciem concurrere in genere cauſæ formalis, in primis non poteſt eſſe cauſa formalis intrinſeca, cum ſpecies non informet ipſam cognitionem, ſed potentiam, neque in genere cauſæ formalis extrinſecæ, quia nō ſe habet vt exemplar, & idea, ſed vt principium cognoſcendi quò, non vt res cognita ad quam reſpiciat operans, nec ſe habet vt obiectum extrinſecum, ſic enim ſufficeret obiectum extrinſecè poſitum ſine ſpecie interius informante, ergo non poteſt explicari quo genere cauſæ concurrant.

Sexta difficultas eſt, quia aliàs ſpecies ſolum

poſſet

poſſet repræſentare rem præſentem, cum tamen videamus nos cognoſcere abſentia, & impoſſibilia, & entia rationis. Sequella probatur, quia ſpecies eſt ſimilitudo repræſentatiua virtualis, vel formalis, & vtroque modo requiritur inter repræſentans, & repræſentatum relatio realis; ſi autem obiectum non ſit præſens, vel exiſtens, realem relationem habere non poteſt, ergo nec manere ſimilitudo repræſentans.

Vltimò circa potentias ſenſitiuas eſt ſpecialis difficultas, quia ſpecies ad hoc ponuntur, vt determinetur potentia ab eis loco obiectorum, ſenſus autem externi habent obiecta præſentia phyſicè, & aliqui immediatè ſibi coniuncta, vt tactus, ergo ſufficienter ab ipſis obiectis determinantur ſine alia ſpecie; immò, & lucem videri ſine ſpecie aliqui exiſtimant de quo ſequenti quæſtione, quod non currit in intellectu, quia cum ſpiritualis ſit non ſufficit præſentia obiecti corporalis, vt ab eo moueatur, quia ſpirituali modo moueri debet, ideoque requirit ſpeciem ſpiritualem ſuperadditam determinantem illum.

Nihilominus communi Philoſophorum conſenſu receptum eſt dandas eſſe ſpecies intentionales impreſſas pro potentijs cognoſcitiuis, licèt in explicanda natura, & affectionibus harum ſpecierum varient authores propter earum eleuationem ſuper alias formas. Igitur dari iſtas ſpecies quibus mediantibus vniatur obiectum potentiæ non in ſua entitate materiali, ſed in quadam repræſentatione, & intentione, affirmat Ariſtot. in multis locis in 2. de anima text. 121. *Senſus*; inquit,

inquit, *eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia*, & in 2. de anima text 138. & text. 3. & 7. ponit *intellectum recipere ſpecies intelligibilium*, vbi videri poteſt D. Thom. lect. 7. & lib. de memoria, & reminiſcentia cap. 1. lect. 3. apud Diuum Thomam dicit: *In memoria manere veluti picturam, ſeu effigiem rei ſicut cum ſignatur aliquid annulo.* Similiter S. Dionyſius 7. de diuinis nominibus, & ſæpius in libro de cœleſti Hierarchia, intellectus Angelorum dicit eſſe plenos formis, ſeu ſpeciebus. Item D. Auguſt. 10. confeſſion. cap. 10. Et 2. ſuper Geneſim ad litteram C. 16. Et 11. de Trinit. cap. 2. & 9. de Trinitate cap. vltimo, & D. Anſelm. in Monologio cap. 36. Apud Diuum Thomam paſſim hoc ipſum occurrit, & ſpecialiter videri poteſt 1. par. quæſt. 55. art. 1. quæſt. 79. art. 1. & 3. contra gentes cap. 49. & opuſc. 13. & 14. & alibi ſæpè.

Neceſſitas ponendi iſtas ſpecies deducitur, tùm ab experientia, tùm à ratione. Ab experientia, & in ſenſibus externis qui cognoſcunt in præſentia obiecti, & in internis, qui in abſentia rerum cognoſcunt. In ſenſibus externis ſumitur experientia, tùm in ſono, tùm in viſu. Non enim ſufficit ſonum eſſe præſentem intra ſphæram noſtri auditus, vt ſtatim audiatur, vt patet cum à longè fit ictus & ſonus, & non ſtatim percipitur, ergo non ſufficit ſola, & mera præſentia obiecti, vt percipiatur à ſenſu, ſed aliquid ab obiecto emittitur ad ſenſum, quo cognoſcatur, & hoc vocamus ſpeciem. In viſu conſtat, quod obiectum poſitum intra ſphæram viſus

ſus debiliter videtur ſi diſtans ſit, & melius ſi appropinquat, ergo aliquid virtutis emittit, quæ per diſtantiam debilitatur, & propinquitate roboratur, ſi enim nihil virtutis emitteretur, non eſſet ratio cur eodem modo non operaretur intra totam illam diſtantiam, cum obiectum non eſt occultatum; ſicut ſi ignis ſine diffuſione caloris calefaceret, eodem modo calefaceret diſtans, vel propinquum, dummodo eſſet intra præſentiam ſubiecti. Ad hæc ſtante obiecto in eodem ſitu, in quo non benè diſcernitur, ſi admoueantur perſpicilia, clarius apparet, & ſi perſpicilia habeant plures angulos, res videntur multiplicatæ, ergo ſignum eſt, quod datur aliquid virtutis emiſſæ ab obiecto, quod vocamus ſpeciem, quia hæc mutatio non fit in ipſo obiecto, videmus enim illud immutatum, ergo fit in aliquo præter obiectum per quod fit repræſentatio, & viſio, & hoc dicimus ſpeciem. Denique illud quod videmus in ſpeculo, non eſt quia ibi ponatur obiectum, cum potius manere poſſit retro videntem, & tamen in ſpeculo apparet, ergo aliquid eſt præter obiectum, quod facit illam reflexionem ad oculum, & illam apparentiam rei poſitæ retro nos, & illud quidquid ſit, ſpeciem vocamus, quia repræſentationem facit obiecti.

Ex internis ſenſibus deducitur experientia, quia cognoſcimus res in abſentia, & in ſomnio, ergo oportet, quod aliqua ſimilitudo, ſeu aliquod vice obiecti ſit in illis potentijs, ratione cuius obiecta ipſa cognoſcant, nam ſi nihil remanet, & obiecta ipſa præſentia non ſunt, vndè poteſt potentia ſe determi-

nare ad cognoſcenda iſta obiecta potius quàm illa, & vndè habet repræſentationes illas, quas clauſis oculis, & in abſentia obiectorum nos ſentire experimur? Dices manere quidem aliquam repræſentationem tanquam picturas relictas ex ſenſibus in quas, tanquam in obiecta, & terminum cognitionis feratur cognitio ſenſuum internorum. Contra eſt, quia ſi dantur iſtæ imagines ſic expreſſæ, illæ vtique ſunt intentionales ſimilitudines, neque enim materiales imagines intra ſenſus generantur, vel ponuntur, ſed ſolum qualitates aliquæ repræſentatiuæ, nam vel illæ imagines materiales ſunt, & conſtant veris coloribus, & figura, vel ſolùm repræſentationes colorum, & figuræ ſunt, non verus color? Si hoc ſecundum, ſunt ſpecies intentionales, ideſt qualitates, repræſentatiuæ rerum, non res ipſæ. Si primum tales colores, vel ſubiectarentur in ipſis ſenſibus, & ſic alterarent illos, & coloratos redderent, aut ſonantes ſi eſſet qualitas ſoni, &c. vel ſubiectarentur in alio ſubiecto, quod ingrederetur ad ſenſus, & ſic multæ ſubſtantiæ defluerent ab obiectis ad ſenſus, quæ fuit antiquorum Philoſophorum ſententia, quod defluerent ab obiectis ad ſenſus athomi, ſeu particulæ, quibus res repræſentantur, vt dicit Boer. lib. 5. de conſol. met. 3. ſic autem multum impediretur ſenſus, tùm externus, tùm internus à tot ſubſtantijs, quibus infarciretur ad cognoſcendum, ipſaque obiecta per hoc, quod multum viderentur, tandem conſumerentur diffluendo in iſtas particulas. Quæ omnia abſurda ſunt.

Ratio-

Ratione eadem veritas ſtabilitur, quia potentia quantumcumque habeat virtutem efficiendi vitaliter actum cognitionis, dependet ab obiecto, vt ſimul cum ipſo cognitionem eliciat, & hoc ideò eſt quia potentia per cognitionem debet eſſe aſſimilatiua vitaliter, non ſolum ea communi ratione, qua omne agens intendit aſſimilare ſibi effectum eo modo quo poteſt, ſed ſpeciali ratione, quatenus tendit ad vniendum, & coniungendum ſibi obiectum, & traheudum ad ſe, in qua cognitione, ſeu operatione non fit aſſimilatio per hoc, quod potentia operans faciat aliam potentiam ſibi ſimilem, ſed ſolùm facit ſimile, ſeu aſſimilationem ex parte obiecti, circa hoc enim operatur, & negotiatur potentia, nec enim intendit in hac aſſimilatione propagationem, & multiplicationem ſui, ſed ſolum manifeſtationem, aut expreſſionem, aut vnionem actualiter exercitam erga obiectum. Non poteſt autem potentia emittere ex ſe vitaliter hanc aſſimilationem, & vnionem, ſeu tendentiam erga obiectum, niſi cum concurſu ipſius obiecti, & non ſufficit terminari ad obiectum, quia vt terminetur ad obiectum debet egredi à potentia, vt determinatè tendens ad illud obiectum, ad quod terminatur, ſiquidem notitia eſt partus quidam potentiæ determinatus circa hoc obiectum, eique potentiam aſſimilans, ergo neceſse eſt, quod non à ſola potentia procedat quæ indifferens eſt ad multa obiecta, ſed etiam ab obiecto, vt illi aſſimilatio fiat, immò etiam ſi virtus potentiæ ſit determinata erga tale obiectum in ratione virtutis, non tamen

eſt determinata in ratione fœcunditatis, niſi ab obiecto perficiatur, & determinetur, ſicut virtus fœminæ licèt ſit determinata ad generandum dependenter tamen à fœcunditate viri. Non poteſt autem exire cognitio ab obiecto, vt extra, ſed vt eſt intra ipſam, eamque actuat, & afficit media ſpecie ſui, eo quod ille actus, ſeù cognitio vitaliter exit à potentia, & quando exit vt determinatus, & ſpecificatus circa tale obiectum, & non poteſt exire ſeorſum à potentia, quia ab obiecto, vt eſt extra non pooeſt exire vitaliter, nec vt entitas vnica, & indiuiſibilis, cum multum diſtet aliquando obiectum à ſenſu; oportet ergo, quod aliquid loco ſui, & repræſentatiuum ſui ponat in potentia, vt exeat cognitio ab ipſa cum ſua determinatione, & ſpecificatione, & dependentia quam habet ab obiecto per vnicum, & indiuiſibilem partum, & vitalem proceſſionem potentiæ.

Et quod iſta actuatio, & determinatio intrinſeca potentiæ, debeat fieri per ſpeciem, conſtat, quia ipſum obiectum niſi intrinſecè immutet, & actuet potentiam non relinquit eam magis potentem, magiſque determinatam ad tale obiectum, quam ad aliud, ſed in eodem ſtatu, a que ſi non eſſet obiectum, ergo non relinquit in ea principium à quo dependeat verè, & in re determinatio illius actus, vt exeat vitaliter actus, vt determinatus eſt: oportet ergo, quod ſit aliquid vice obiecti tanquam ſimilitudo, & ſpecies eius; quod præcipuè apparet requiri, quando obiectum, eſt abſens, & cognoſcitur in abſentia, aut quando eſt in longinquo, aut quando eſt

corpo-

corporeum, & intelligitur ſpiritualiter ab intellectu generaliter verò in omni cognitione id requiritur, quia vnio obiecti ad potentiam non debet fieri ſolum realiter, & ſecundum conditiones, & modum vnionis realis, & entitatiuæ, tùm quia ſine vlla alteratione, & immutatione phyſica ipſius potentiæ fit, tùm quia non ordinatur ad conſtituendum vnum eſſe phyſicum, vel naturam ex potentia, & obiecto, quia repræſentatio ſola obiecti non conſtituit naturam, tertiam quæ ex repræſentatione, & potentia coaleſcat, quia ſi natura reſultans eſt quædam phyſica natura, non poteſt conſtare aliquo, quod ſit tantum repræſentatio, & non phyſicum. Solum ergo potentiam repræſentatiuè, & cognoſcibiliter perficit, & cum ea componit intentionaliter non phyſicè, licèt vt accidens inhærens eſt, etiam phyſicè actuet, ſed hoc per accidens eſt ad formalitatem ſpeciei, vt vicem obiecti præciſe repræſentat: tum denique quia ſunt ſine contrarietate phyſica, ea enim quæ phyſice contraria ſunt, vt album, & nigrum, in viſu non contrariantur, ſed ſimul ſunt, non ergo eſt immutatio phyſica, ſed intentionalis, & repræſentatiua, & conditionibus phyſicæ immutationis carens.

ARTICVLVS III.

Expediuntur difficultates articulo præcedenti poſitæ.

AD primam difficultatem à principio Reſpondetur eſſe diuerſitatem opinionum an ſpecies impreſſa ſit ſimilitudo formalis obiecti,

iecti, an ſolùm virtualis, & vtraque inter Thomiſtas, vt probabilis defenditur, vt videri poteſt apud Ledeſmam, *de perfect. diuina q.4. ar. 4. fol.* 245. eaſdemque probabiles. iudicat P. Suarez 3. *lib. de anima. cap.* 2. *num.* 20. licèt magis inclinet in eam, quæ affirmat eſſe ſolùm virtualem repræſentationem. Exiſtimo tamen non eſſe difficultatem tanti momenti, & vtrumque ſecundum diuerſas conſiderationes rectè dici. Nam ſi loquamur de ſimilitudine formali, quæ ſit entitatiua certum eſt, quod nec ſpecies impreſſa, nec expreſſa ſunt formales ſimilitudines, cum non habeant entitatem obiecti, ſed diuerſarum omninò conditionum, & entitatum ſint; & in diuerſo eſſe ſpecies dicuntur eſſe obiectum, ſcilicet repræſentatiuè. Similiter eſt certum, quod in hoc eſſe repræſentatiuo, non habet ſpecies impreſſa, ita perfectam, & in actu ſecundo repræſentationem, ſicut expreſſa, ac per hoc magis formatam, ſeu formalem eſſe repræſentationem in verbo, ſeu ſpecie expreſſa, quam in impreſſa, vt amplius in *artic. ſeq. & inf. q.* 11. dicemus, & conſtat quod expreſſa ſpecies, ſeu conceptus repræſentat rem virtualiter, vt imago viua procedens ab intellectu, & rem ipſam, vt terminum cognitum, & intellectum in ipſa, ſpecies verò impreſſa, vt cognoſcibilem, & in actu primo, & ſic magis formatur repræſentatio per ſpeciem expreſſam, magiſque ponitur in actu ſecundo, & determinatur in eſſe cognito, quam erat in ſpecie impreſſa, & quoad hoc ſpecies impreſſa ſe habet, vt ſemen obiecti, & virtualis repræſentatio magis determinanda, & exprimenda in conceptu.

Cæterum

Cæterum in alio ſenſu poteſt ſpecies impreſſa dici vera, & propria, & formalis ſimilitudo obiecti, quatenus verè, & formaliter habet eſſe intentionale, quod eſt eſſe repræſentatiuum, nam eſſe imaginem dicit intentionem quandam circa formam, vt inquit D. Thom. *libro de memoria, & reminiſcentia lect.* 3. vbi etiam addit: *Quod motus qui fit à ſenſibili in ſenſum imprimit in phantaſia, quaſi quandam figuram ſenſibilem, quæ manet ſenſibili abeunte ad modum quo illi qui ſigillant cum annulis imprimunt figuram quandam in cera*, *Et in* 1. *contra gent. capit.* 53. loquens de ſpecie impreſſa inquit. *Quod vtrumque eſt rei intellectæ ſimilitudo, per hoc enim, quod ſpecies intelligibilis quæ eſt forma intellectus, & intelligendi principium eſt ſimilitudo rei exterioris, ſequitur, quod intellectus format intentionem illi rei ſimilem.* Denique videri poteſt *in quodlib.* 8. *art.* 4. *&* 3. *contra gentiles cap.* 49. vbi ſpeciem non ſolùm vocat ſimilitudinem quidditatis, ſed quod etiam ſit ipſa natura, & quidditas rei in eſſe intelligibili, quod vtique ſtare non poteſt ſine vero, & proprio eſſe intentionali. *Et ex hoc ſumitur fundamentum pro iſta parte*, quia ad formalem ſimilitudinem in ſenſu dicto ſufficit formalis, & vera conuenientia in eo eſſe in quo talis ſimilitudo datur, ſed in eſſe intentionali, ſeu repræſentatiuo habet ſpecies impreſſa conuenientiam cum obiecto immò eſt ipſamet quidditas obiecti, quatenus totum, quod in obiecto inuenitur realiter, transfertur ad ſpeciem repræſentatiuè; ergo habet formalem ſimilitudinem. Et in hoc differt exemplum vulgare de ſemine, quod ita

eſt virtus generantis in eſſe naturali, quod nullo modo participat eſſe ipſius geniti, ſed ſolùm eſt virtus ad illud. At verò ſpecies impreſſa ita eſt virtus obiecti ad eliciendam cognitionem, & formandum verbum, quod tamen formaliter in ſe habet eſſe intentionale in quo conuenit cum obiecto repræſentatiuè, & cum ſpecie expreſſa conuenit in eodem eſſe intentionali, licèt non ſit ita formatum, & expreſſum ſicut in ipſo verbo.

Vndè ad argumentum contra hoc factum à principio reſpondetur, ſpeciem eſſe ſimilem obiecto non entitatiuè ſicut duo indiuidua eiuſdem ſpeciei, ſed intentionaliter ſicut imago, & idea reſpectu ſui repræſentatiui. *Et cum vrgetur*, quòd non poteſt dici ſimilitudo per modum conuenientiæ in natura, aut per modum imaginis, ſed ſolùm per modum inſtrumenti requiſiti ad tendendum in tale obiectum.

Reſpondetur, eſſe quidem inſtrumentum per modum ſeminis cognoſcibilis, ſed tamen non manere in ordine ſolius eſſe naturalis, ſed habere etiam formaliter ordinem eſſe intentionalis, ſeù repræſentatiui, & in hoc eſſe, ſeù ordine, eſt ipſummet obiectū repræſentatum, ſeù vices eius gerens, licèt virtualiter dicatur repræſentare comparatiuè ad verbum, quod in actu ſecundo, & ſecundùm perfectam formationem in eſſe intellecto repræſentat, & non ſolùm in eſſe intelligibili, & in actu primo. Et licèt P. Suarez *loco citato num. 26.* ſolùm admittit ſimilitudinem analogam inter ſpeciem, & obiectum, immò ſolùm intentionē per modum tendentiæ ad illud, & per modum in-

inſtrumenti, indeque reputat infirmam eſſe rationem, qua probatur ex ſimilitudine ſpeciei cum obiecto, non poſſe dari ſpeciem Dei vt eſt in ſe: tamen hoc totum eſt conſiderare ſpeciem in eſſe accidentis, & entitatiuè; repræſentatiuè autem, & ſecundùm eſſe intelligibile, oportet, quod ſit eiuſdem immateriatatis, & intelligibilitatis cum obiecto, immo ipſummet obiectum in illo eſſe intelligibili etiam quoad vltimum gradum, & conſtitutiuum illius. Vndè ſi repugnat, quod ſpecies corporea immediatè repræſentet ſpiritum, multo magis, quòd creata repræſentatio Deum. Sed de his dicemus aliquid *inf. q. 11. & lat. 1. parte quæſt. 12.*

Ad 2. difficultatem Reſpond. ſpeciem informare dupliciter potentiam, ſcilicet entitatiuè, ſeù inhærendo, intentionaliter autem, & vice obiecti perficiendo, ſeù potius transformando potentiam in obiectum. *Et ratio eſt*, quia ſpecies inter omnes alias formas, hoc habet ſpeciale, quod non ſolùm informat pro ſe, ſed vice alterius, ſcilicet obiecti, immò propter ſe non requiritur, ſed propter obiectum à quo perficitur potentia, ſine hoc quod cum ipſo obiecto conſtituat naturam aliquam. Vndè hæc vnio obiectiua non debet reputari intelligibilis, ſed maximè ad intelligendum conducens, & ex ipſis effectibus manifeſtè colligitur debere eam poni, nam forma intentionalis entitatiuè conſiderata dependet in ſuo eſſe à ſubiecto ſicut reliquæ formæ, & actuat ſubiectum ſicut ipſæ. At verò obiectum repræſentatum in ſpecie, non accipit aliquod eſſe à ſubiecto, nec conſtituit cum illo aliquam naturam

turam, ſed ita præſentatur potentiæ, quod determinat, & actuat illam intelligibiliter ſine hoc, quod realiter alteret illam, & tranſmutet, aut componat aliquod tertium cum illa. Item potentia non vtitur entitate ſpeciei, tanquam principio ſpecificante actus ſuos, ſed obiecto in ea repræſentato vnitur tanquam ſpecificatiuo, ſed potentia debet actuari, & perfici, & determinari à ſuo ſpecificatiuo inquantum ſpecificatiuum eſt, ergo ſi ab entitate ſpeciei non ſpecificatur, benè tamen ab obiecto repræſentato, alia vnio ſeu actuatio, aut determinatio debet intercedere inter obiectum repræſentatum, & potentiam, & hæc dicitur vnio intelligibilis, ſeù intentionalis, inter entitatem verò ſpeciei, & potentiam eſt vnio accidentalis, ideſt inhærentiæ. Denique ſpecies inhæret potentiæ, etiam quando actu non cognoſcitur obiectum, ſed ſpecies conſeruantur in illa per modum reliquorum accidentium, cum verò potentia actu cognoſcit, tunc non ſolùm actuatur entitatiuè ipſa ſpecie, ſed actuatur ipſo obiecto in ea contento, & repræſentato, ab hoc enim non ſemper actuatur potentia, ſed tunc quando actu cognoſcit.

Nec ſufficit dicere, quod quando actu cognoſcitur obiectum, ſpecies non de nouo actuat, ſed ſolùm potentia excitata denuo operatur vtendo iſta ſpecie.

Contra enim eſt; quia nec potentia excitari, neque operari poteſt, niſi vt actuata à ſpecie ea actuatione quæ ſit principium ſpecificationis actuum, actus autem non ſpecificantur ab ipſa entitate ſpeciei, vt inhærente, ſed ab obiecto in ea contento, & repræſentato, ergo repu-

repugnat dicere, quod ſpecies non actuat nullo modo, ſed tantum potentia operatur,& vtitur illa,ſiquidem vt operetur debet præſupponi potentia actuata à ſpecie, non ratione eius; quod eſt, ſed ratione eius, quod continet, ab hoc enim ſpecificatio, & determinatio illius actus dependet: ſicut etiam in cauſis inſtrumentalibus aliter operatur inſtrumentum ratione eius, quod in ſe eſt, v.g. calor vt calefaciens, aliter ratione, eius, cuius vices gerit, ideſt ratione virtutis animæ, vel ignis.

Quod ergo in genere efficientium videmus in inſtrumentis, proportionaliter dicendum eſt in cauſis formalibus in genere cognoſcibilis, quod ſpecies, & informat ratione ſui per inhærentiam,& ratione obiecti cuius gerit vices per cognoſcibilitatem, quaſi inſtrumentum quoddam formale, ſeù vice obiecti informans, nec enim poteſt potentia operari ſolùm ratione actuationis entitatiuæ, niſi etiam actuetur vice obiecti, quia ab ipſo obiecto pendet ſpecificatio, & determinatio actus. Et hanc duplicem vnionem, ſeù actuationem D.Thom. affirmat, nam de obiectiua ſæpè dicit potentiam cognoſcitiuam fieri ipſum obiectum non componendo cum illo aliquam naturam, ſed intentionaliter ſe transformando in illud, *vt 1. p. q.14. art. 1. & q. 2. de verit. art. 2. & 3. de anim. lect. 13. & 3. contra gentil. cap. 51.* vbi dicit. *Speciem non conſtituere aliquam naturam, cum intellectu, ſed perficere ipſum ad intelligendum*, & ideò non repugnare diuinæ eſſentiæ in ratione ſpeciei actuare intellectum. Ratione verò actuationis entitatiuæ,& inhæſiuæ dicit 1.par.q. 55. art.1. ad 2.

quod

quod ſenſus non eſt ipſa ſimilitudo, neque intellectus ipſa ſpecies, ſed fit ex vtroque vnum, ſicut ex actu, & potentia.

Et quando inſtatur, quod omnis vnio realis, vel eſt accidentalis, vel ſubſtantialis.

Reſpond. quod in re ita eſt, quod omnis talis vnio, vel identicè, vel formaliter ſit accidentalis, vel ſubſtantialis, ſed non requiritur, quod ſolùm formaliter, ſicut paſſiones entis, vt verum, & bonum non ſunt formaliter ens, ſed identicè, alias non eſſent paſſiones entis, ſed ens ipſum cui paſſiones conueniunt; vnio autem obiectiua intelligibilis datur ratione ipſius veri, ſeù cognoſcibilitatis, quæ eſt paſſio entis. Requiritur tamen ad iſtam vnionem obiectiuam præſuppoſitiuè, vel concomitanter aliqua realis, & intima vnio, vel in genere cauſæ formalis inhærentis, ſicut noſtra ſpecies quæ eſt qualitas, vel in genere cauſæ materialis ſuſtentantis ſicut ſubſtantia Angeli ſuſtentat intellectum ſuum, & in ratione ſpeciei illi deſeruit, vel in ratione cauſæ efficientis ſicut Deus operando intra intellectum, & dando illi eſſe per immenſitatem, etiam in ratione ſpeciei poteſt illum actuare: & poſita aliqua vnione ex iſtis, poteſt etiam ſecundo modo, ſeù in genere intelligibili fieri vnio, diſtincta tamen à prima, quia diſtinctos habet effectus perficiendo, & actuando immaterialiter, & faciendo, quod potentia in eſſe cognoſcibili ſit obiectum, non tertiam aliquam naturam ex repræſentatione, & potentia conſtituendo, benè tamen potentiam actuatam relinquendo.

Ad 3. difficultatem ex dictis reſpond. quod ſpe-

ſpecies ſub formalitate intentionis cognoſcibilis, non eſt determinatè ſubſtantia, vel accidens, ſed in vtroque reperiri poteſt, pertinet enim ſpecies ad duplex genus, ſcilicet ad entitatiuum ſicut quælibet aliæ formæ exiſtentes; & ad intelligibile. Vt autem diximus ordo intelligibilis, identicè quidem eſt ens, & præſuppoſitiuè, non formaliter; cum pertineat ad paſſionem entis, ſequitur enim ad ens, quod ſit verum, & intelligibile, non autem formaliter eſt ens, & ita ſpecies, vt intrat ordinem intelligibilem, & intentionalem non eſt formaliter ſubſtantia, vel accidens, ſed ſolum identicè, & præſuppoſitiuè. Pertinet autem ſpecies ad ordinem intelligibilem, quia ex ſua natura eſt vicaria obiecti, & repræſentatiua illius, vt per talem repræſentationem reddatur intelligibilis. & cognoſcibilis à potentia, & ſic eius munus ad ordinem cognoſcibilitatis ſpectat. Et reſpectu huius ordinis per accidens, & materialiter ſe habet, quod entitas ſpeciei ſit ſubſtantia, vel accidens, dũmodo enim habeant reddere rem intelligibilẽ, & cognoſcibilem illo immateriali modo qui requiritur, vt potentiam informet, nihil per ſe conducit, quod ſit entitas ſubſtantiæ, vel accidentis loquendo in quarto modo per ſe; eſto in re neceſſariò debeat eſſe accidens, vel ſubſtantia. Et ſic inuenimus munus ſpeciei in ſubſtantijs ſeparatis reſpectu proprij intellectus cui coniunctæ ſunt, & in Deo etiam reſpectu Beatorum, quibus intentionaliter, & per modum ſpeciei vnitur, quia in ſe habet ſufficientem immaterialitatem, vt per ſe, & non per aliam ſuperadditam ſpeciem intelli-

gibilis

gibilis ſit reſpectu omnium intellectuum quibus illabitur, & intimus eſt illapſu efficiente in eis eſſe.

Ad 4. difficultatem reſpondetur. Quod attinet ad ſubiectum eductionis, ſpeciem intentionalem, quæ accidens eſt, ab illo ſubiecto educi, cui inhæret, ſiuè ſit potentia cognoſcens, ſiuè medium per quod tranſit; vbi inhæret indè educitur. Et licèt habeat eſſe intentionale, tamen quia hoc identicè, & materialiter in re quoddam accidens eſt, in quantum accidens à ſubiecto dependet, & ab eo educitur, ſicut etiam formæ artificiales, quia in re accidentales ſunt à ſubiecto naturali educuntur, modo tamen artificioſo.

Quod verò attinet ad cauſam efficientem in ſpeciebus intelligibilibus *facilis eſt reſponſio*, nam ſubſtantijs ſeparatis infunduntur ſpecies in ſua creatione, vel ſeparatione ab authore naturæ, ſuppoſita D. Thom. ſententia, quod non accipiunt cognitionem, ſeu ſpecies à rebus. Quod ſi accipiunt oportet ponere in eis intellectum agentem, qui à rebus externis ſpecies hauriat, & efficiat, ſicut noſter intellectus à phantaſmatibus. Quod verò attinet ad ſpecies intelligibiles quas nos pro iſto ſtatu accipimus illæ effectiuè procedunt ab intellectu agente, qui illas à phantaſmatibus educit, vt inf. tractabimus q. 10.

Quod verò attinet ad ſpecies ſenſibiles, ſi loquamur de ſpeciebus ſenſuum interiorum, illæ fiunt à ſenſibus externis, quia phantaſia (ideſt cognitio internorum ſenſuum) eſt *motus factus à ſenſu ſecundum actum*, vt dicitur 3. *de anima*. Quomodo autem inferiores ſenſus

ſenſus agere poſſint, & emittere ſpecies in ſenſus internos, qui petunt ſpecies ſuperiores, dicemus q. 8. artic. 3. Et eſt ferè eadem difficultas, quomodo obiectum externum effectiuè producat ſpecies immaterialiores ſe, in ipſos ſenſus. Et ad hoc explicandum reducitur totius difficultatis ſumma, poſſuntque de hoc eſſe tres ſententiæ.

Prima, quod fiant ab aliquo ſenſu agente, quem poſuerunt aliqui ad modum intellectus agentis, vt ab obiectis externis eliciat ſpecies, ſicut hic à phantaſmatibus.

Secunda, quod fiant ab obiectis virtute participata à cœlo, & intelligentia mouente, quia obiectum cum ſit ita materiale, & groſſum non poteſt intentionales ſpecies producere, niſi ex virtute aliqua participata à ſuperiori cauſa, & intelligentia. Et huic ſententiæ fauet S. Tho. q. 5. de poten. art. 8, vbi id clarè affirmat.

Tertia ſententia eſt, quod ſpecies producuntur effectiuè ab ipſis obiectis, quia ſecundum ſe ſunt ſufficienter in actu non ſolùm, vt moueant, ſed etiam, vt terminent ſenſationem, hac enim ratione, vt dicemus art. ſeq. ſenſus externi non formant idola, aut ſpeciem impreſſam, quia obiecta ipſa ſunt ſufficienter in actu ad determinandum cognitionem ſenſus, & ad mouendum.

Inter has ſententias, prima omninò expungenda eſt, ſicut reijcitur à S. Thom. 1. p. q. 76. art. 3. ad 1. & q. de ſpirit. creaturis art. 9. & q. de anima art. 4. ad 5. Ratio autem quare ſenſus agens omninò poni non poteſt, ea eſt, quia talis virtus quæ vocatur ſenſus agens debet eſſe virtus in ipſo animali exiſtens (ſi enim eſſet

in

in obiectis, non eſſet ſenſus, & ceſſaret prædicta ſententia) ſi autem in animali exiſtat, oportet illi affigere peculiare organum, & ſedem cum ſit peculiaris potentia, eamque externam cum agat in exteriora obiecta, quod nuſquam in toto corpore animalis apparet, nec facilè capi poteſt, quomodo ſenſus vnus, & potentia vna corporea habeat tantam amplitudinem, vt pro omnibus ſenſibus tam diuerſas ſpecies poſſit ab obiectis extrahere. Niſi dicatur, tot eſſe ſenſus agentes, quot ſunt cognoſcentes, & in vnoquoque organo eſſe ſenſum agentem pro ſpeciebus illius generis, quod certè ſine vllo fundamento, vel experientia (cui res naturales innituntur) affirmaretur. Præterea talis ſenſus agens, ſiuè vnus ſit, ſiuè plures, oportet, quòd ad producendas ſpecies ex obiectis, vel ipſis appropinquet, vel virtutem ſuam ad ea diffundat. Primum repugnat experientiæ, cum conſtet tam multa nos ſentire, & eorum ſpecies in nobis habere ſine hoc, quòd ſenſus noſter rebus ipſis appropinquet, ſed à longè manendo. Secundum maiorem difficultatem habet, quomodo poſſit ſenſus agens virtutem ſuam emittere ad obiecta ita diſtantia, & tam breuiſſime, vt vnico inſtanti vſque ad cœlum virtutem emittat, & inde eliciat ſpecies, eaſque ad oculos reuehat; quomodo item tam exigui corporis virtus totum cœlum diſcurrit, vt è toto ſpecies hauriat?

De ſecunda verò, & tertia ſententia exiſtimo non eſſe conſiderabilem diuerſitatem inter illas, ſed rectè dici poſſe, quod obiecta emittunt intentionales ſpecies cum ſubordinatio-

natione, & participatione ad influentiam cœleſtem, dummodo tamen influentiæ iſtæ non ſint dependentes à motu cœli, ſicut generationes, & corruptiones phyſicæ, id enim expreſsè aduertit S. Thom. loco cit. ex q. 5. de potentia: ceſſante, inquit, *motu cœli, erit quidem actio in iſtis inferioribus illuminationis, & immutationis medij à ſenſibus, non autem erit actio per quam tranſmutatur materia, quam ſequitur generatio, & corruptio;* Et conſtat quod poſt diem iudicij exercebitur viſio, & ſenſatio aliorum ſenſuum, tam in cœlo empyreo, vbi non eſt motus, quam in toto hoc vniuerſo vbi fuerint beati, ergo efficientia ſpecierum ſenſibilium non dependet à motu cœli, ſed ab alijs influentijs illius, quibus actuata corpora præſertim per lucem quoad ſpecies viſibiles, illas producunt. Quod ſi ita eſt, vt probabile apparet, à non modica difficultate liberabimur inf. q. 8. expendendo à quo principio fiant ſpecies intentionales ſenſuum internorum, quæ nobiliores ſunt ſpeciebus ſenſuum inferiorum, ad omnia enim iſta virtus cœli ſufficiens principium erit.

Vndè non obſtat quod in hac quarta difficultate obijcitur, quod ſpecies ſunt nobiliores obiectis, ſolùm enim ſunt nobiliores ſecundum quid, & quantum ad modum intentionalis immaterialitatis, quæ ſimpliciter ſenſibilis eſt, & tamen quod ad illam iuuantur à cauſa ſuperiori, ſcilicet cœlo, quæ ad iſtam maiorem perfectionem intentionalem, habet eminentem virtutem.

Ad Confirmat. reſpondet. quod illæ ſpecies inquantum inhærent ſicut accidentia corpo-

rea, extenſo modo inhærent in medio, & in potentia ſenſitiua. Cæterum, ſicut in quocunque puncto poteſt calor extenſus habere omnes gradus etiam vt octo, ita virtus ſpeciei repræſentatiua totius obiecti, poteſt in quocunque puncto inueniri, quia iſta non dependent ab extenſione circa ſubiectum, ſed à virtute qua reſpicit obiectum.

Ad quintam difficultatem reſpondetur, quod ſpecies comparata ad obiectum, cuius gerit vices, nullam efficientiam habet circa ipſum, ſed nudam repræſentationem, quæ non eſt efficientia erga obiectum, cum plerumque tale obiectum non exiſtat, vt circa illud operari poſſit, & tamen æquè benè repræſentat: & ſic non pertinet ad ſpeciem efficere aliquid circa obiectum, ſed ſolum loco illius ſubrogari, & reddere illud vnitum, & præſens potentiæ, quod nihil efficientiæ dicit, ſed tantum imitationem, vel ſimilitudinem, quæ ad genus cauſæ formalis reducitur, qûa redditur obiectum cognoſcibile, & proximè habile ipſi potentiæ, vt ipſi vniatur cognoſcibiliter; quod totum pertinet ad genus cauſæ formalis, quæ vice obiecti actuat, & repræſentat. Similiter reſpectu potentiæ, quam actûat ſpecies, non habet efficientiam, quia nullum accidens effectiuè operatur in ſubiectum, cui inhæret, vt multis probauimus in 1. de gener.

Reſtat ergo videre: An reſpectu actus, ſeu cognitionis ſpecies ſe habeat in genere cauſæ effectiuæ, & ſic probabilius eſt, quod ſpecies non ſolùm concurrit repræſentando obiectum, ideſt, vniendo illud potentiæ intentionaliter, in quo genere nihil efficientiæ re-

lucet

lucet, ſed etiam ad eliciendam ipſam cognitionem effectiuè concurrit cum potentia. Et ita ſentit D. Thom. p. 1. q. 56. art. 1. & q. 85. art. 2. & q. 2. de verit. art. 6. vbi inquit: *Quod ſimilitudo cogniti, quia informatur potentia, eſt principium cognitionis ſecundùm actum, ſicut calor calefactionis*. Conſtat autem, quod calor eſt principium effectiuum calefactionis.

Et ratio eſt, quia cognitio eſt actus potentiæ aſſimilatiuus, & productiuus ſpeciei expreſſæ, ſed potentia ſola non eſt ſufficiens principium effectiuum huius ſimilitudinis expreſſæ, ſiquidem non poteſt ipſi ſoli aſſimilari talis effectus, ergo oportet aſſignare alterum principium effectiuum, cui ſimul cum potentia aſſimiletur iſte effectus, illud autem principium cui aſſimilatur effectus, effectiuum eſt. Non eſt autem aliud principium cui aſſimiletur ſpecies expreſſa, vt egrediens à potentia, niſi impreſſa, quæ determinat illam ad tale obiectum, ergo cũ tali egreſſione quæ effectiua eſt, egrediatur à potentia, & ſpecie illa cognitio, & ſimilitudo, manifeſtum eſt, quod non ſola potentia eſt principium effectiuum, ſed potentia vt determinata per ſpeciem, & conſequenter ſpecies ipſa effectiuè cooperatur.

Ad inſtantias allatas contra hec in hac quinta difficultate reſpondetur. Ad primam de concurſu vitali *dicimus*, quòd ſpecies non eſt principium concurſus vitalis radicale, & principale, ſed determinatiuum, & ſpecificatiuum eius, eo quòd potentia iſta vitalis dependet ab obiecto in ſuo concurſu vt à determinante, & ſpecificante, principium autem concurſus vitalis per modum determinantis, non

oporte:, quod ſit intrinſecum, ſed ab extrinſe-co poteſt prouenire, ſicut habitus qui ſuper-uenit potentię, & cum ipſa concurrit effectiuè, & tamen poteſt ab extrinſeco prouenire, ſed eſt differentia quod habitus, ſeu lumen deter-minat potentiam ex parte virtutis, & confor-tãdo vires eius erga determinatum obiectum, ſpecies autem ſolùm repræſentando, & vnien-do intentionaliter obiectum, & hoc ſimul cum potentia parit notitiam, etiam concurrendo effectiuè, ſicut in generatione animalis con-currit actiuè ſemen viri, quod poteſt magis, ac magis perfici intra lineam ſuæ actiuitatis, & virtutis, ſicut potentia per habitum, ſed ta-men vlterius indiget ſemine fœmineo, quod ex coniunctione ad ſpirituoſam virtutem ſe-minis virilis, effectiuè influit in productio-nem fœtus.

Ad aliam inſtantiam Reſpond. quod ſpe-cies de ſe non eſt inferior ad ipſam potentiam in influendo, quia potentia ſolùm habet per-fici à ſpecie quantum ad vltimam determina-tionem ſpecificationis obiectiuæ, quod verò ſpecies ipſa ſubordinetur potentiæ, vel non ſubordinetur in ordine ad eliciendam cogni-tionem, per accidens ipſi eſt. Et aliquando ſpecies ſubordinatur potentiæ, vt quando ſu-ſtentatur ab ipſa, & eſt accidens ei ab extrin-ſeco ſuperueniens, tunc enim tota vitalitas eſt à potentia, & ſpecies in influxu ad actum vi-talem ei pęnitus ſubordinatur. Aliquando verò potentia ſubordinatur ſpeciei, vt quando ſpecies ſuſtentat potentiam, & eſt radix in-fluendi vitalitatem in actum eius, ſicut quan-do ipſa ſubſtantia ſpiritualis, v.g. Angeli ha-

bet

bet rationem ſpeciei pro cognitione ſui, non ſubordinatur potentiæ, ſed potius eam ſubordinat ſibi in ratione inmaterialitatis obiectiuæ,& vitalitatis,& multo perfectius hoc facit Deus reſpectu cuiuſcunque intellectus beati, quia Deus eſt radix prima omnis vitalitatis intellectus, & ſic vniendo ſe per modum ſpeciei, non ſubordinatur intellectui, ſed ſubordinat illum ſibi. Immò loquendo per locum intrinſecum ſi obiectum ipſum per ſe ſit perfectè immateriale,& intelligibile, & non careat vitalitate, quia eſt radix vitæ, potius debet ſubordinare ſibi potentiam tanquam fœminam intelligibilem, quæ fœcundatur obiecto, quam è contra. Sed propter imperfectionem ſpeciei,quæ ſolùm eſt vicaria obiecti, & caret radice vitalitatis ſubordinatur potentiæ,& animæ, ad vitalem influxum in actum. Vnde etiam patet ad aliam replicam, quod ſpecies,& potentia non ex equo concurrunt ad cognitionem, ſed ſpecies vt ſubordinata, vel vt ſubordinans potentiam, ſicut explicatum eſt.

Ad 6. difficult. Reſpondetur, quod licèt ſpecies, ſeù ſimilitudo, vt habeat relationem realem prædicamentalem ab obiectum, requirat exiſtentiam illius, tamen vt ſit repræſentatiuum eius, & exerceat repræſentationem ad potentiam, ſufficit tranſcendentalis ordo ad obiectum,qui remanet etiam non exiſtente obiecto, & eſt fundamentum illius relationis, ſicut mortuo Imperatore poteſt imago eius repræſentare ipſum, licèt non reſpicere realiter ipſum. Et ſic diximus in Log. q. 21. art.1. quod licèt ſignum conſiſtat in relatio-

ne ſecundùm eſſe, tamen exercitium repræſentandi non fit per relationem ipſam, ſed per fundamentum eius, quod eſt eſſe repræſentatiuum, ſicut Pater licet relatione fit pater, non tamen relatione generat, ſed fundamento relationis, quæ eſt potentia generatiua. Videatur ibi.

Ad vlt. difficultatem, quod attinet ad tactum, & guſtum, dicitur quod licèt ad eorum ſenſationem requiratur contactus, & applicatio localis, quia immediata debent eſſe obiecto, tamen hoc non ſufficit ad eliciendam ſenſationem, nam etiam ignis eſt coniunctus ligno, nec tamen ſentit, ſed requiritur vitalis, & intentionalis coniunctio, quæ plus petit quam entitatiuam coniunctione, quæ etiam non cognoſcentibus eſt communis, ſed oportet, vt obiectum fiat vnum cum ipſa potentia in ordine cognoſcibili, ideſt intentionali, & repræſentatiuo modo, quantumcunque propter materialitatem ipſius potentiæ tactus, requiratur etiam propinquitas localis obiecti. Quod verò attinet ad ſenſus internos, etiam ipſi requirunt ſpecies, tùm propter generalem rationem omnium cognoſcentium, quia actuari, & determinari debent ab obiectis modo intentionali, & cognoſcibili, tum ſpecialiter, quia cognoſcunt in abſentia, & ſic requirunt ſuppleri obiecti præſentiam per ſubrogationem ſpeciei. Nec ſequitur quod ſi ſpecies conſeruantur in abſentia, perpetuo repræſentent in actu, ſicut nec repræſentant actu omnes ſpecies quæ inhæſiuè conſeruantur in intellectu, eo quod licet præbeant effectum formalem entitatiuum exiſtendi in potentia

tentia, ſed non intentionalem, niſi quando actū applicatur, & excitatur potentia erga tale obiectum, eo quod intentionalis informatio eſt coniuncta cum vitali concurſu potentiæ ad actum determinatum eliciendum erga tale obiectum à quo mediante ſpecie actuatur, & determinatur potentia. Sic autem informare ſubiectum, vt ſemper operetur; non conuenit omni formæ informanti, vt patet in habitu exiſtente in potentia, nec tamen ſemper operante; ſic ſpecies, licèt entitatiuè inhærendo informet potentiam; tamen intentionaliter non informat, niſi quando potentia coniungitur actui, & applicatur ſeu excitatur ad illum, quia informatio obiecti eſt ad pariendum notitiam tantum, ſpecies autem per ſuam entitatem informat inhæſiuè, & quando informat intionaliter, eſt quando obiectum mediante ſpecie; & non ſolùm entitas ſpeciei informat. Et ideò vt ſuprà diximus diſtincta eſt vnio ſpeciei entitatiua ab intentionali, quia in entitatiua, ſola ſpecies informat, in intentionali, obiectum eſt quod informat ad notitiam formandum, licèt mediante ſpecie, vt vices ſui gerente, & vt contentum in ea.

Quomodo autem diuerſæ ſpecies quæ videntur ſolo numero diſtinctæ, quia repræſentant obiecta numero diſtincta, ſint in eadem potentia ſimul, vt cum videmus duos homines aut lapides, explicauimus lib. 1. de gener. quæſt. 9. Verè enim non videntur ſolo numero diſtingui, quæ diuerſa indiuidua repræſentant, ſi diuerſa accidentia, aut modus eorum repræſentant, quæ ſpecie differunt inter ſe, & habent

etiam illa pro obiecto proprio; ſed duplex ſpecies eiuſdem indiuidui, hæc multiplicatur, & differt ſolo numero.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm ſenſus externi forment idolum, ſeu ſpeciem expreſſam vt cognoſcant?

LOquimur de ſenſibus externis, quia de formatione idoli in ſenſibus internis ſequen. quæſt. agemus. Eſt autem idolum, ſeù ſpecies expreſſa (in intellectu vocatur etiam conceptus, ſeù Verbum, quia loquendo ſeù dicendo exprimitur) ſimilitudo quædam per modum imaginis repræſentans in actu ſecundo, & per modum termini cogniti ipſum obiectum, ideoque frequenter vocatur à D. Th. medium in quò ſeu ad inſtar medij in quò vt in quæſt. 4. de veritat. art. 2. ad 3. diſtinguit autem illam D. Thom. à ſpecie intelligibili, & ab actu cognitionis & ab intellectu, & à re intellecta, vt videri poteſt in q. 8. de potentia art. 1. & q. 9. art. 5. vt latiùs explicabimus infra q. 11. art. 2. ſimulque cauſas ob quas neceſſe eſt ponere hoc verbum ſic diſtinctum ex D. Thom. aſſignabimus.

Difficultas ergo eſt vtrum etiam in ſenſibus externis neceſſe ſit formare aliquam talem ſpeciem, ſeu imaginem, non quidem propter aliquam neceſſitatem ex parte obiecti, quia neque eſt abſens, neque immateriale, ſed propter neceſſitatem ex parte actionis, quia debet habere terminum. Et hinc ſumitur ratio dubitandi, quia impoſſibile eſt intelligere

veram

veram actionem ſine termino, actio autem immanens vera actio eſt de prædicamento actionis: nam ſi non eſt actio, ſed qualitas, reſtat inquirere qua actione producatur talis qualitas, ſiquidem alicuius actionis debet eſſe terminus, & de illa procedit ratio facta. Conſtat autem quod ille terminus eſt ſpecies expreſſa, quia eſt qualitas aſſimilatiua obiecti, & terminus cognitionis, & manet intra ipſam potentiam cognoſcentem, quia ab actione immanente fit, ergo talis terminus productus pertinet ad ipſam potentiam, vt reddat eam cognoſcentem, & ſic habet omnes conditiones ſpeciei expreſſæ. Nec poteſt dici, quod illa actio producit aliquid extra potentiam, tùm quia non eſt actio tranſiens, tùm quia nihil immutatur extra potentiam à viſione, vt viſio eſt reali immutatione, ſed ſolùm denominatione extrinſeca viſi. Quod ſi dicatur producere aliquid in ſenſibus internis, hoc verum quidem eſt, ſed tamen ibi non producunt ſenſus ſpecies expreſſas, ſed impreſſas, quia producunt id quod eſt principium cognoſcendi ſenſibus internis, ergo ſi quid producunt per modum ſpeciei expreſſæ, ſibi ipſis deſeruit, non ſenſibus internis.

Circa hanc difficultatem P. Suarez. 3. lib. de anima cap. 5. refert opinionem aliquorum Thomiſtarum qui cenſent per cognitionem abſtractiuam produci aliquid terminans ipſam, non verò per cognitionem intuitiuam, citatque pro hac ſententia Caietanum 1. p. 27. art. 1, & alios. Sed tamen Caietanus citato loco non negat vniuerſaliter pro omni cognitione intuitiua verbum, ſeu ſpeciem

expreſſam cum eam concedat pro omni intellectione in viatoribus, in beatis autem partiale verbum concedit non adæquatum; ſolum verò negat Angelum in cognitione ſui formare verbum, reſpectu verò reliquarum cognitionum non negat, inter quas plurimæ ſunt intuitiuæ, ergo male attribuitur Caietano, quod indiſtinctè dixerit in notitia intuitiua non formari verbum. Aliam refert opinionem ex Scoto, Durando, & Gabriele, quod verbum ſeu ſpecies expreſſa non eſt diſtincta à cognitione, & ita non eſt imago in qua res videtur, ſed actus quo videtur.

Ipſe verò Suarez tenet ibidem, quod in omni cognitione producitur terminus, ſed ſolum modaliter diſtinctus à cognitione, illique intrinſecus, præter quem nullum alium, neque realiter, neque modaliter diſtinctum docet produci à cognitione. Itaque in ipſo actu intelligendi diſtinguit id quod productionis eſt, & quod qualitatis, & dicit quod vt productio, ſolùm modaliter diſtinguitur ab illa qualitate, ſicut omnis actio diſtinguitur à ſuo termino, vt autem qualitas eſt, eſt ipſum verbum mentis, neque oportet ponere aliam qualitatem, quæ ſit intellectio. Vndè non ex indigentia, & neceſſitate obiecti, quod ſit abſens, vel præſens, vel immateriale, ſed ex neceſſitate actionis, quia exigit terminum, producitur illa qualitas, quæ eſt verbum, ſeu ſpecies expreſſa, idque ad alias potentias extendit ibi num. 10. Sequuntur Conimb. 3. de anima cap. 8. q. 3. art. 4. ad 5. vbi in ſenſibus externis fatentur gigni aliquem terminum ſimilem verbo per expreſſionem rei cognitæ.

Ni-

Nihilominùs omiſſa nunc formatione verbi in intellectu, de quo redibit ſermo qu. 11. nunc ſolum agimus de ſpecie expreſſa, ſeu idolo formato à ſenſibus externis, & inquirimus an ſit neceſſaria ad terminandum cognitionem ſenſitiuam. Et quod attinet ad mentem S. Thom. conſtat ipſum perpetuo denegaſſe ſenſibus externis hanc formationem ſpeciei in ſe ipſis, vt in illa cognoſcant obiecta ſua, vt patet in quod lib. 5. art. 1. ad 2. & quod lib. 8. art. 3. & 1. p. q. 85. art. 2. ad 3. cui conſonat, quod docet eadem 1. p. q. 27. art. 5. quod operatio ſenſus externi perficitur in immutatione à ſenſibili, non quia neget operationem ſenſitiuæ potentiæ, ſed quia ſufficienter formatur à ſpecie prouenientè ab obiecto, vt in eius præſentia perficiatur ſine formatione alterius ſimilitudinis. Neque exigi talem formationem, vt operatio ipſa ſeu actio terminum habeat, docet in 1. cont. gent. capit. 100. vbi oſtendit non eſſe de ratione actionis immanentis vt habeat aliquid operatum, & factum ab ipſa, *ſicut audire*, inquit, *& videre huiuſmodi enim perfectiones ſunt eorum, quorum ſunt operationes, & poſſunt eſſe vltimum, quia non ordinantur ad aliquod factum, quod ſit finis.*

Nec obſtat quod in lib. de ſomno, & vigil. lect. 2. docet D. Thom. ex Ariſt. permanere ſimulachra in ſenſibus externis etiam in abſentia ſenſibilium, vt cum aliquis defixit oculos in ſole, omnia ei videntur lucida, etiam remotis oculis à ſole, & cum intensè reſpexit colorem viridem, aut purpureum, etiam remotis indè oculis, omnia illi apparent illius coloris, quod

non eſt, niſi quia ſimulachra illa remanent in oculis, ſed non poſſunt manere ſpecies impreſſæ, quia iſtæ dependent in fieri, & conſeruari ab obiectis, ita vt in eorum abſentia non permaneant, ergo ſolùm verificari poteſt de ſpeciebus expreſſis, quæ manent in oculis.

Reſpond. quod illa ſimulachra quæ dicuntur manere in oculis in abſentia ſenſibilium, non ſunt ſpecies aliquæ expreſſæ in quibus cognitionem ſuam perficiat ſenſus, nec ſpecies impreſſæ ab obiectis ad ſenſus, quia iſtæ ceſſant obiectis remotis, ſed illæ ſpecies impreſſæ (hæc vocantur ab Ariſt. & D.Thom. ſimulacra, ſeu ſimilitudines) quæ ab oculis ad ſenſum communem, & alios ſenſus internos deriuantur, recipiunturque in ſpiritibus, & in illis deferuntur ad ſenſus interiores. Quando ergo facta eſt aliqua vehemens impreſſio ab aliquo excellenti ſenſibili, & cum magna attentione ſenſus, tunc omnes ſpiritus qui ſunt in oculis replentur illis ſpeciebus, eiſque vehementer imprimuntur: vnde cum non omnes ſtatim aſcendant ad ſenſum communem propter multitudinem ſpirituum quos excitauit attentio, & propter vehementiam ſenſibilis imprimentis ſpecies in ſpiritibus, vt mittantur ad ſenſum communem, fit inde, vt etiam remotis oculis ab obiecto, & occurrentibus alijs ſpeciebus alterius obiecti, cum illæ quæ ſunt in ſpiritibus pro ſenſu communi nondum ſint totaliter emiſſæ ob copiam ſpirituum, confundunt, & impediunt alias, quæ ab alijs obiectis veniunt, & ſic videntur omnia ſimilia illis obiectis quæ ante videbantur ſaltem confuſe, & iuxta impreſſionem factam

in

in illis ſpiritibus nondum emiſſis, & adhuc impreſſionem illam retinentibus, quia fortis fuit.

Non autem requiritur, quod maneant ſpecies expreſſæ, vel quæ ab obiectis imprimuntur, ſed quæ ſenſibus tranſmittuntur ad ſenſum communem, & in ſpiritibus imprimuntur.

Quapropter in ſententia D.Thom. duo colliguntur. Primum, quod ſenſus externi ſpecies aliquas imprimunt per cognitionem ſuam, eaſque producunt in ſenſus internos.

Patet hoc quia ſenſus interni non participant ſpecies immediatè ab obiectis, ſed mediantibus ſenſibus externis, qui primò accipiunt ab obiectis, & inde tranſmittunt ad ſenſum communem,& alios, nec ſunt aliæ viæ per quas ſpecies iſtæ mittantur; & præſertim quia ſenſus interiores non ſolùm iudicant de obiectis ſenſuum, ſed etiam de actibus eorum, vt quod oculus viderit, auditus audierit, &c. ergo oportet, quod ſpecies tranſmittantur à ſenſibus ad interiores potentias, quia debent repræſentare obiecta, vt cognita ab exterioribus ſenſibus; vnde & phantaſia dicitur à Phil. 3. de anima, quod eſt motus factus à ſenſu ſecundum actum, quia ſcil. à ſenſu cognoſcente in actu, mouetur phantaſia, quæ motio non niſi per impreſſionem alicuius ſpeciei fieri poteſt. Habet ergo ſenſus factus in actu, ideſt actu cognoſcens, vim producendi, & imprimendi ſpecies in potentias interiores.

Secundum eſt, quod ſenſus externus non format idolum, ſeu ſpeciem expreſſam, in qua obiectum ſuum cognoſcat; hoc enim

præ-

præcipuè S.Th. excludi,. Fundamentum eſt; quia cognitio ſenſitiua eſſentialiter eſt experimentalis experientiæ deducta ab ipſis obiectis, & ex motione eorum in ſenſus. De ratione autem totalis cognitionis eſt, vt in illam vltimatè reſoluatur omnis noſtra cognitio, vtpote ab ipſa inchoata, ergo neceſſe eſt, quod obiectum non attingat in aliqua imagine à ſe formata, ſed immediatè in ipſomet obiecto in ſe. Patet conſeq. quia ſi res cognoſcitur in imagine formata ex impreſſione ipſa obiectorum nondum eſt experimentalis ipſius rei in ſe, ſed in alio, ſcilicet in formatione imaginis in qua res illa repræſentatur, ergo illa cognitio adhuc eſt reſolubilis ſecundùm comparationem illius imaginis ad ipſam rem cuius eſt imago, vndè enim iudicari debet, & reſolui, quod illa imago ſit talis rei in ſe ipſa, niſi res cognoſcatur in ſe ſine imagine tanquam terminus cognitionis. Si enim in alia imagine cognoſceretur, de illa rediret eadem difficultas quomodo deberet vltimate iudicari per experientiam, quod eſſet imago talis rei, non cognita ipſa re in ſe ſine imagine, ergo in cognitione deſumpta ab ipſis rebus oportet vltimam, & experimentalem cognitionem reducere ad aliquam cognitionem, quæ fiat ſine imagine, ſed immediatè attingat rem ipſam in ſe, & continuetur, ſeu coordinetur cognitio cum ipſis rebus de qua ratione ſupra egimus articulo primo, & oſtendimus non currere in Angelis etſi habeant ſcientiam experimentalem, quia eius certitudo non eſt reſolubilis in ipſas res à quibus ſcientiam non accipiunt ficut nos.

Quod

Quod autem ſpecies expreſſa naturaliter repræſentet, non ſufficit certificare nobis experimentaliter, quia poteſt falſo repræſentare, vt ſæpè fit in phantaſia, ergo certitudo experimentalis non poteſt ſiſtere in intellectu formante verbum, neque in phantaſia formante idolum, ſed debet reſolui in ſenſum attingentem rem in ſe ſine imagine.

In Angelo autem qui non habet ſenſus, debet accipi certitudo experientiæ non ab ipſa re à qua non accipit ſpecies, ſed ex infuſione ſuperioris cauſæ, dantis illas ſpecies. Omitto quod cognitio externa propter ſui imperfectionem, & materialitatem non poteſt ſe ipſam attingere, neque accidentia quæ in ſe ſunt, ſed obiecta corporeo modo ſibi applicata, illa autem imago, ſeu ſpecies expreſſa deberet inhærere ipſi potentiæ elicienti illam, & conſequenter deberet cognitio quæ mediante tali imagine formatur immediatè ferri in tale accidens inhærens ipſi potentiæ, quod pertinet ad quendam modum reflexionis.

Cæterum de efficacia huius rationis agemus inf. quæſtion. 8. artic. 3. vbi explicabitur quomodo ſenſus interni vtantur idolo, ſeu imagine.

Ad rationes dubitandi à principio. Ad primam Reſpondetur, quod vt diximus in quæſtione 14. phyſicor. & in quæſtion. 19. logicæ in prædicamento actionis, actio immanens non eſt formaliter actio phyſica, de prædicamento actionis, ſed metaphyſica, quæ eſt qualitas, virtualiter autem poteſt

eſſe

eſſe tranſiens, & productiua, ſed in quantum immanens formaliter eſt qualitas, alias non eſſet immanens per ſe, & ratione ſui, ſed ratione termini inhærentis ipſi agenti, quod eſt eſſe immanentem non in ratione actionis, vt actio eſt, ſed ratione termini non vt ab actione atracti, ſed vt per paſſionem recepti. Nam omnis actio, quæ per modum cauſalitatis eſt fieri, & tranſitus termini de fieri ad factum eſſe, non eſt immanens in ipſa ratione,& ſtatu actionis,ſed in ipſo facto eſſe termini.

Actio enim, vt actio dicit fieri, & tendentiam, ſeu cauſalitatem termini, ergo vt actio, & ſiſtendo intra lineam prædicamenti actionis repugnat, quod ſit immanens, & quod ſub formalitate immanentis ſit actio, vt cauſalitas præcisè, ſeu fieri; niſi dicatur immanens, quia terminus eius manet non in alieno ſubiecto, ſed in ipſo agente, ſed hæc immanentia, ſeu inhærentia termini in ipſo agente, vel in alio ſubiecto, omninò per accidens ſe habet ad actionem in ratione ipſa actionis, quia non ipſa actio perficit immanenter, neque actuat ipſum agens, ſed eſt fieri ipſius termini, & terminus eſt qui actuat, & inhæret agenti, non vt agens, ſed vt paſſum inhærentiæ eius.

Quid autem pertinet ad eſſentialem variationem actionis, quod terminus eius qui inhæret in paſſo, habeat pro paſſo ipſummet agens, vel aliud ſubiectum extra agens? In ſententia autem Sancti Thomæ actio immanens, per ſe in ipſa ratione actionis immanens eſt, quia non datur vt fieri ipſius termi-

termini,ſed vt perfectio, & actus vltimus ipſius agentis, actio autem tranſiens, ſeu de prædicamento actionis, primò reſpicit ipſum terminum cuius eſt fieri, quam actuare vltimo ipſum agens; quæ eſt ratio Sancti Thomæ, primo contra gentiles capit. 100. quia actio immanens eſt vltima perfectio, & quæritur propter ſe, vt conſtituat cognoſcentem, vel intelligentem in actu ſecundo, quæ eſt ſumma cognoſcentis perfectio, non autem quæritur propter vlteriorem terminum. Vndè vltima fælicitas, ſeu beatitudo in ipſa operatione, & actu ſecundo cognoſcendi conſiſtit, non in aliquo termino producto. Quod ſi aliquando producitur per iſtam operationem terminus, verbi gratia, verbum, ſeu ſpecies expreſſa, non eſt propter ipſum terminum, ſed magis terminus propter cognitionem, ſcilicet vt in eo producto exerceatur contemplatio, & cognitio, & in ipſa perfecta contemplatione vltimò ſiſtitur. Ergo actio immanens non eſt de prædicamento actionis, ſed qualitas habens vim, & eminentiam actionis producentis, vt amplius dicemus quæſt. 11. art. 1. Videatur Caiet. 1. par. quæſtion. 79. artic. 2. §. *Quoad ſecundum*, Ferrar. 2. contra gentil. capit. 9. & 82. Bellar. l. 2. de Chriſto capit. 17. qui hanc ſententiam tenent. *Ex quo* patet ad omnia, quæ in primo argumento tanguntur. Nam quod dicitur omnem actionem debere habere terminum, reſpondetur, debere habere, ſed non eodem modo, nam actio immanens, vt formaliter immanens ſolùm habet terminum contemplatum, aut amatum, ſeu terminum obiectum, non productum

ductum, ideoque vocatur actio metaphyſica non phyſica, ideſt immutatiua termini; vt autem virtualiter, & eminenter eſt tranſiens, habet terminum productum, ſed non ſemper de neceſſitate, quia in primo, ſcilicet in termino contemplato, ſaluatur. Actio autem formaliter tranſiens ſemper habet terminum productum, ſeu immutatum, quia eſt formaliter fieri, & tendentia ad terminum. Quando autem inſtatur, quod ſi ille actus immanens eſt qualitas, qua actione producitur?

Reſpondetur procedere actionem immanentem per ſimplicem emanationem, ſicut actio ipſa tranſiens emanat à ſuo agente: eo quod immanens virtualiter eſt tranſiens, poteſtque eſſet productiua termini, ipſumque cauſare, & ſic habet modum procedendi ſicut ipſa actio, alias non poſſet vſum productionis habere reſpectu termini producti, ſic non procederet; in ſe verò formaliter ſolum habet reſpicere terminum obiectum, & ſic eſt qualitas non cauſalitas. Et cum dicitur, quod iſta qualitas quæ eſt cognitio eſt aſſimilatiua, & habet quidquid requiritur ad ſpeciem expreſſam.

Reſpondetur, quod vt dicit Diuus Thomas quæſt. 8. de potent. art. 1. & quæſt. 9. art. 5. & alijs locis actio intellectus, & verbum ſeu ſpecies expreſſa diſtinguuntur, nec ipſe actus cognoſcendi eſt ſimilitudo, ſed obiecti expreſſi, ſeu repræſentati contemplatio, & apprehenſio, habetque ſe, vt tendentia ad attingendum obiectum, non vt actualis expreſſio, ſeu aſſimilatio. Et ratio eſt, quia cognitionis effectus ſolùm eſt reddere potentiam actiuè, & in

actu

actu ſecundo cognoſcentem, ſimilitudo verò ſeu imago expreſſa, reddit obiectum actu repræſentatum, & vt terminum cognitionis intra ipſam potentiam formatum, & terminantem cognitionem, quia ibi immaterializatur, & ſpiritualizatur per modum termini cogniti, ſicut in ſpecie impreſſa per modum principij intelligibilis, vt infra q.11.art.2. dicemus.

Ad ſecundum argumentum reſpondet, quod viſio, & actus immanens non reſpicit obiectum extra, tanquam terminum productionis, ſeu immutationis, ſed vt terminum cognitionis.

Terminus autem cognitionis ex natura ſua non petit eſſe intra ipſam potentiam cognoſcentem, niſi quando ibi redditur formatus, & proportionatus in ratione termini cogniti, eo quod extra non habet ſufficientem immaterialitatem ad terminandum cognitionem, ſed ſolùm intra potentiam, ſicut in intellectu in quo non redditur obiectum proportionatum, & formatum, vt terminet, niſi per lucem ſpiritualem, & hæc extra intellectum non diffunditur, & ita non redditur obiectum extra intellectum terminus ſpiritualizatus, & proportionatus ei, ſed ſolùm vt in ipſo verbo exprimitur intelligibiliter. In viſione autem ſenſitiua eſt è contra, quia lux externa reddit obiectum ſufficienter viſibile, & proportionatum ad terminandum viſionem in actu; intra oculum autem non poteſt magis proportionari ab ipſa luce oculi, immò multò minus, eo quod id quod ponitur intra potentiam non manet habile, vt ſentiatur ſenſatione externa, quæ non ſentit id quod eſt intra

ſe,

ſe, ſed extrà, propter imperfectionem, & materialitatem talis cognitionis, & quia ſic requiritur ad experimentalem cognitionem, quæ ſumitur à rebus, vt explicatum.

Ad vlt. Reſpondetur, quod ſenſus externi producunt in internos ſpecies impreſſas, vt per eas cognoſcatur, ſicut obiecta ſenſibilia externa producunt in ipſis ſenſibus externis ſpecies quibus ea ſentiant, hunc enim proceſſum ſeruari ab obiectis ad ſenſus, & à ſenſibus externis ad internos docet D. Thom. 4. contra gent. cap. 11. Quod verò ſenſus externi producant ſpeciem expreſſam, quæ ad ſenſus internos delata, eſt tanquam in termino obiecta repræſentet, non admittimus, ſed ſpecies expreſſa ſenſuum internorum ab ipſis formatur, vt dicemus quæſt. ſeq. art. 3. Quod ſi formaretur talis ſpecies expreſſa à ſenſu externo, non eſſet vt in ea cognoſceret, ſed vt ſenſus internus in ea ad ſe delata ſentiret, quod non eſt contra dicta, & ſic ſaluaretur, quod citato loco dicit D. Thom. & alijs locis ſupra citatis, quod in iſto proceſſu impreſſionis ſpecierum ab obiectis ad ſenſus, à ſenſibus externis ad internos, ſemper principium, & terminus pertinent ad diuerſas potentias.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

De obiectis ſenſuum exteriorum in particulari.

ARTICVLVS I.

Quid ſit color qui eſt obiectum viſus.

EXPLICATIS hucuſque generalibus conditionibus obiectorum ſenſibilium, deinceps ad particularia obiecta deſcendimus. Et primò occurrit obiectum viſus, quod eſt color, & lux, & in præſenti agemus de colore, in ſequenti verò artic. de luce,

Relictis autem varijs Antiquorum opinionibus circa naturam coloris, de quibus Ariſtotel. lib. de ſenſu, & ſenſato lection. 6. apud Diuu. Thom. & videri poteſt Magiſter Bannez, prima parte quæſtion. 78. articulo tertio, dubio primo de viſu, in præſenti ſolùm examinabimus definitiones traditas ab Ariſtotel. de colore, quæ ſunt duæ. Prima, in libro de ſenſu, & ſenſato capitulo quarto. *Color eſt terminus, ſeu extremitas perſpicui in corpore terminato.* Secunda eſt, in hoc ſecundo de Anima textu 67. & 73. *Color eſt qui mouet actu perſpicuum.* Perſpicuum autem definit Ariſtotel, *quod eſt viſibile non per ſe, ſed alieno*

nō colore ſeu lumine. Lumen autem definitur, *quod eſt actus perſpicui, vt perſpicuum eſt*, ideſt quod reddit diaphanum illuſtratum. Prima definitio traditur de colore in ſe, altera verò ſecundum ſuam proprietatem, ideſt ſecundum viſibilitatem, quæ eſt propria paſſio rei viſibilis.

Circa primam, ergo definitionem eſt difficultas quid nomine extremitatis perſpicui intelligendum ſit, & quid nomine corporis terminati. Nam aliqui putant, quòd ly extremitas ſumitur pro eo, quod eſt indiuiſibile in genere quantitatis, ſcilicet pro ſuperficie; vel aliquo ſimili, & inde magnam ſentiunt difficultatem in explicanda hac definitione Ariſtot. quaſi velit, quod color ſit ſolum in ſuperficie corporis colorati, & ideò, vel reijciunt definitionem Ariſtotel. vt P. Suarez libro tertio de Anima capitulo decimo quinto, numero quarto, vel dicunt ſolum explicare naturam coloris ſub proprietate, & officio viſibilis, quod non exercet, niſi in externa ſuperficie, vt ſentiunt Conimbricenſes ſecundo de anima capitulo 7. quæſtione prima, articulo ſecundo ad 3. Magiſter Bannez libro ſupra citato, Rubio, & alij.

Videnturque habere fundamentum in Diuo Thoma, libro de ſenſu, & ſenſato lectione ſexta in fine vbi inquit. *Quod ſi corpora intrinſecus quidem habent ſuperficiem in potentia non autem actu, ita etiam intrinſecus non colorantur actu, ſed potentia quæ reducitur ad actum facta corporis diuiſione, illud autem intrinſecum non habet virtutem mouendi viſum, quod per ſe conuenit*

colo-

colori: Sed non poteſt dici, quod corpora non habent colorem intus quoad; eſſentiam coloris, ergo ſolùm intelligitur, quod in ſuperficie habent illum in actu quantum ad ipſum exercitiũm, & munus viſibilitatis, & ſic iſta definitio coloris ſolùm poteſt intelligi quoad proprietatem, & exercitium viſibilis.

Nihilominùs in vtroque Authores iſti decipiuntur. Et quod attinet ad Diu. Thom. conſtat duo in hac parte dixiſſe. Primum quod color dicitur extremitas in genere qualitatis, ſeù diaphaneitatis non in genere quantitatis quaſi ſit ſuperficies, vel in ſuperficie tantum. Secundum eſt, quod color entitatiuè non eſt in ſola ſuperficie, ſed etiam intra ipſum corpus, licèt, vt videatur, ſolùm appareat in ſuperficie, quia ibi tantum illuminatur à luce. Primum patet in dicta lectione ſexta, vbi dicit.

Quod autem dicit colorem eſſe extremitatem perſpicui non repugnat ei, quod dixerat ſupra, colorem non eſſe extremitatem; illud enim dixit de extremitate corporis, hoc autem de extremitate perſpicui, quod nominat corporis qualitatem, ſicut calidum, & album, & ideò color non eſt in genere quantitatis ſicut ſuperficies, quæ eſt extremum corporis, ſed in genere qualitatis, ſicut & perſpicuitas, quia extremum, & id cuius eſt extremum vnius generis ſunt. Ergo ſentit Diuus Thomas, colorem dici extremitatem non ſicut ſuperficies, vel ſolum in ſuperficie, ſed ſicut qualitas extrema ideſt

con-

conſecuta ex perſpicuitate quaſi quædam deficientia perſpicui, & vltimum in quod reſoluitur.

Quod vt intelligi poſſit, aduerte quod color non eſt qualitas prima, ſed cauſata ex aliqua priori, ſcilicet, vel ex modificatione lucis, vel mixtione primarum qualitatum, nam colores apparentes in aere fiunt ex modificatione lucis in ipſo aere aliquibus vaporibus ingroſſato. vnde concurrere debet ibi etiam aliqua perſpicuitas, & aliqua opacitas. In corporibus autem mixtis, fit color permanens ex concurſu qualitatum elementalium inter quas etiam inuenitur aliqua perſpicuitas, & opacitas, ſicut aqua, & aer ſunt clara, & perſpicua, terra vero opaca.

Et ita ipſum perſpicuum aliquando inuenitur coniunctum luci, vt in igne, ſtellis, ſole, &c. aliquando inuenitur coniunctum ſuo contrario, ideſt opacitati, & ſic fit color ex tali terminatione perſpicui. Aliquando inuenitur perſpicuum ſecundum ſe, ideſt neque coniunctum luci, colori, ſed cum ſola tranſparentia, vt aer, aqua, vitrum, &c. vt benè notauit Caietanus, 2. de anima ſuper text. 8.

Sic ergo color in corporibus mixtis reſultat ex concurſu qualitatum elementalium quæ in mixto ſunt virtualiter, ſed cum in elementis ſint non ſolùm qualitates primæ calor, & frigus, &c. ſed etiam perſpicuitas, & opacitas, ad deſignandum, quod color non reſultat ex ſola congre-

gatio-

gatione, & mixtione illarũ, ſcilicet caloris, & frigoris, ſed iſtarum, ſcilicet perſpicui, & opaci, quatenus in ipſo mixto manent, etiã virtualiter perſpicuitas vnius elementi, & opacitas alterius, ideò definitur color, quod eſt extremitas perſpicui, ideſt qualitas conſecuta non ex calore, & frigore ſicut qualitates ſenſibiles, ſed ex commixtione perſpicui, & opaci quaſi qualitas quædam deficiens, & extrema, ſeu in quam deſinit perſpicuitas facta terminatione opaci, & ſic dicitur extremitas perſpicui in corpore terminato, ideſt opaco. Et huius ſignum accipitur ex coloribus apparentibus, videmus enim, quod ſecundum diuerſam mixtionem opacitatis nũbis cum perſpicuo vaporum, vel aeris, reſultat per modificationem lucis modo color puniceus, modo flauus, modo cæruleus, modo nigricans, modo albus; ſicut nubes multum de luce imbibentes, albæ apparent multum habentes de opacitate, & copia vaporum cæruleæ, aut nigræ, ideoque ſolet eſſe ſignum pluuiæ; ergo cum iſte color reſultat ex diuerſa commixtione perſpicui cum opaco in modificatione lucis, ſimiliter ſequetur color in mixtis ex eadem mixtione perſpicui cum opaco, licèt in his detur cauſa permanentior, & diuturnior colorum, non in illis, ideoque apparentes dicuntur. Eſt ergo color quaſi quædam vmbra perſpicui, aut lucis in terminatione opaci, ideoque extremitas illius vocatur.

Secundum, quod S. Thom. aſſerit conſtat ex eodem loco cit. ſcilicet lect. 6. de ſenſu, & ſenſato vbi inqit: *Manifeſtum eſt, quod in ijs quæ colorantur ab exteriori* (ideſt à reuerbera-

tione luminoſi) *perſpicuum eſt ſuſceptiuum coloris, & etiam in his quæ colorantur interius perſpicuum eſt, quod facit ea participare colorem, quod quidem perſpicuum in corporibus inuenitur ſecundum magis, & minus, quæ enim iſtorum corporum plus habent de aere, vel de aqua, plus habent de perſpicuo, minus autem habent quæ ſuperabundant terreſtri.* Quare ſecundum D.Thom. color etiam in interiori corporis parte datur, & ibi etiam prouenit ex perſpicuo, non quidem formaliter exiſtente, ſed virtualiter, quia qualitates elementorum ſunt virtualiter in mixto, & redactæ ad mediocritatem. Quando ergo D. Thom. in verbis ſupra citatis in argumento dicit, quod ſi ſuperficies intra corpora eſt in potentia, non autem in actu, ita etiam intrinſecùs colorantur in potentia non actu, optimè dictum eſt, quia eſt conditionalis nihil ponens in eſſe. Nam in re ſicut fuerint ſuperficies, ita erunt, & colores. Et ſuperficies quidem intra corpus inuenitur, vt actu continuans, ſed vt potentia terminans, ſolùm enim terminat actu, quando eſt vltima, & in extremo corporis. Et ſimiliter intra corpus dabitur color quoad entitatem ſicut ſuperficies, ſed non quoad terminationem, & motionem viſus, hoc enim non poteſt facere in actu, niſi actu ſit manifeſtatus ille color, & poſitus in extera ſuperficie.

Altera definitio coloris ſupra relata ex Ariſt. traditur à poſteriori per effectum, ſeu propriam paſſionem coloris, ſcilicet in quantum viſibilis, ſeu motiuus diaphani actuati, ſeu illuſtrati per lucem, hoc enim eſt diapha-

num

num ſecundum actum. Sed tamen color prout eſt in partibus interioribus corporis eſt impeditus mouere diaphanum actu quia non poteſt coniungi ipſi diaphano, & perfundi luce niſi ad externam ſuperficiem reducatur ibi autem eſt habilis ad mouendum diaphanum ſi luce illuſtretur. Vnde colligitur explicatio definitionis. Nam in primis non traditur definitio coloris per ordinem ad viſum, quia in hoc conuenit cum luce, & ſic non opportuit hoc exprimi in definitione, ſcilicet quod ſit motiuum, & ſpecificatiuum viſus, ſed ſupponit, ſolum autem tradi id quod proprium eſt coloris in eo in quo diſtinguitur à luce. Secundo ly *motiuum* debet ſumi in definitione pro motiuo intentionali, non reali,ſeu alteratiuo, nam diaphani in actu ideſt actuati, & illuſtrati à luce non poteſt dari motiuum niſi intentionale formaliter loquendo,nam quodcumque aliud alterans, v. g. calidum, aut frigidum æquè benè poſſunt alterare illud corpus diaphanum in tenebris atque in luce, quod autem præcisè poteſt mouere diaphanum, vt illuſtratum luce, eſt color vt intentionaliter agens. Tertio diaphanum ſecundum actum, eſt idem quod diaphanum illuminatum luce,quia licèt corpus illud,quod eſt diaphanum poſſit alijs formis informari, & in actu poni, tamen in quantum diaphanum non niſi à lumine actuatur, & perficitur, aliæ verò formæ etiam non diaphano ſunt communes.

Ex quo colligitur, quam benè ſit tradita hæc definitio, nam ſupponendo id in quo conuenit color cum reliquis ſenſibilibus, ſci-

licet quod intentionaliter mouent ſenſus, quod in ly *motiuum* imbibitur, in reliquis explicat differentiam coloris ab illis ſenſibilibus. Nam lux mouet quidem viſum, ſed perfectiori modo quam color, ſcilicet non ſupponendo diaphanum illuſtratum, ſed illuſtrando illud, & ità ad ipſum pertinet illuſtrare perſpicuum, non vero illuſtratum mouere, hoc enim eſt proprium coloris. Reliqua ſenſibilia aliorum ſenſuum, mouere quidem poſſunt diaphanum, ſed non vt diaphanum eſt, quia etiam per opacum tranſeunt, vel ſaltem non requirit diaphanum illuſtratum, ſicut audimus, & odoramus, & guſtamus etiam in tenebris, & per corpus opacum tranſit ſpecies ſoni, vt cum intra parietes audimus, & ſine diaphano per immediationem contactus guſtamus, & tangimus. De hac explicatione videatur S.Thom. 2. de anima lect. 15. Quare non potuit meliori modo declarari color, vt motiuus eſt, quam per diſtinctam definitionem, in qua id quod peculiare eſt coloris in quantum color eſt explicatur, & in quo à luce, & reliquis ſenſibilibus diſtinguitur, id autem quod commune eſt, in ly motiuum imbibitur.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

C*ontra* primam definitionem argui poteſt, quia cum dicitur color extremitas perſpicui, vel ly extremitas ſumitur in genere quantitatis, vel in genere qualitatis. Primum dici non poteſt, vt iam probatum eſt, cum color non ſit de genere quantitatis, nec in ſola eius ſuperficie ſubiectetur. Secundum

etiam

etiam eſt falſum, quia ſi color eſt extremitas perſpicui, erit eiuſdem generis cum perſpicuo ſiquidem extremum eiuſdem generis eſt cum eo cuius eſt extremum, conſtat autem, quod color non eſt eiuſdem generis cum perſpicuo, ſed longe ab eo differt, immò perſpicuum eſt ſuſceptiuum coloris, & comparatur ad ipſum vt potentia ad actum. Si verò dicatur quod color eſt extremitas, ſeu in extremitate, quia ſolum in ea mouet viſum. Contra eſt, tum quia color non eſt in ipſo perſpicuo, ſeu extremitate eius, ſed in corpore mixto, tum quia non ſolum eſt in extremitate, ideſt in ſuperficie, ſed eſt intus in corpore, & ſic ſi ſolum definitur pro extremitate, definitur non quo ad eſſentiam coloris, ſed quoad exercitium viſibiliatis.

Confirmat. Quia color eſt quædam participatio lucis, ſeu lux obſcurata ad mixtionem opaci, vt docet S. Thom. 2. de anima lect. 14. idque conſtat in coloribus apparentibus ex modificatione lucis, ergo male dicitur, quod eſt extremitas perſpicui, nec traditur definitio cummunis colori apparenti, & permanenti.

Reſpondetur ex dictis, quod extremitas hic intelligitur in genere qualitatis, non quantitatis. Ad replicam dicitur, quod extremitas duplex alia intrinſeca rei terminatæ per illam, alia extrinſeca, ſeu conſecuta, ſicut & terminus rerum alius eſt intrinſecus, alius extrinſecus. Intrinſecus eſt eiuſdem generis, extrinſecus poteſt eſſe alterius, quia diſtinctum, & diuiſum quid eſt à re terminata, & hoc modo color eſt extremitas, ſeu terminus perſpicui extrinſecus, non intrinſecus, quia eſt reſultans

& deficiens à perſpicuo, ſicut explicatum eſt, tanquam ex opacitatis mixtione in colorem deſinens, & deficiens. Nec obſtat, quod perſpicuum poſſit ſuſcipere colorem, vt vitrum, quod coloratur, aut etiam ſpecies coloris, quæ in diaphano multiplicantur, hoc enim non tollit quin etiam ex perſpicuo cum mixtione opaci reſultet color, & ſic color ſit extremitas extrinſeca, ſeu reſultans ex perſpicui ad mixtione, & deficientia. Quod verò dicitur colorem eſſe in interiori parte corporis.

Reſp. Verum eſſe, quod entitatiuè etiam color eſt in partibus interioribus, licèt non motiue, quia quouſque ponatur exteriùs, & illuſtretur non poteſt mouere viſum. In partibus autem interioribus licèt non ſit perſpicuitas, formaliter eſt tamen virtualiter, quia ex admixtione perſpicuitatis cum opacitate generatur illa mixtio, & ita virtualiter manet in colore, ſicut qualitates primæ in ſecundis. Quod ſi aliquod corpus nihil habeat perſpicui etiam virtualiter, nihil habebit coloris, ſicut terra ſi in ſua puritate detur; quomodo autem tunc videatur, ſtatim dicemus.

Ad confirmationem Reſpond. Quod color eſt participatio lucis mediante perſpicuo, ſeu piaphano obumbrato per opacitatem, nam cum perſpicuum ſit immediatè ſuſceptiuum lucis, quod eſt extremitas perſpicui, etiam eſt extremitas lucis, ſeu lucidi, quia perſpicuum lucidum eſt, & ſic ſaltem mediatè, ideſt mediante perſpicuo, color eſt participatio lucis. In coloribus autem apparentibus, etiam color generatur ex perſpicuo cum aliqua opacitate, ſed ibi perſpicuum eſt actu lucidum,

& ex

& ex modificatione lucis, & perſpicui reſultat color in opacitate nubis, ſeu corporis denſi; in coloribus autem permanentibus reſultat color ex perſpicuo non actu lucido, ſed in potentia, ſeu ſuſceptiuo lucis. Vnde vnica definitione, omnes iſti colores comprehenduntur, dicendo, *quod eſt extremitas perſpecui.*

Secundo arguit. contra ſecundam particulam eiuſdem definitionis, ſcilicet, *quod ſit in corpore terminato.* Etenim nec in omni corpore terminato, ſeu mixto datur color, nec in ſolo mixto datur, ſed etiam in pure elementali, nec ad temperaturam primarum qualitatum ſequitur determinatus color, ergo male aſſignatur, quod ſit in corpore terminato, ideſt mixto ſeu opaco. Anteced. prob. nam pupilla oculi nullum habet colorem, vt ſupra diximus, & eſt corpus mixtum, & non merè tranſparens, ſed aliqua opacitate mixtum, vndè non videntur interiores partes eius.

Ignis etiam eſt flaui coloris, & tamen non eſt mixtum, ſed elementum, & Ariſt. in elementis ponit colorem, in lib. de coloribus in princ. & patet in terra, quæ in tota ſua puritate colorem aliquem habet, quia viſibilis eſt, & non videtur vt lucida, ergo vt colorata. Quoad tertiam partem probatur anteceden. quia videmus in aliquibus corporibus albedinem ſequi ad frigus, vt in niue, & in animalibus quæ generantur in partibus ſeptentrionalibus, vt hominibus, vrſis, leporibus, &c. In alijs albedo ſequitur ad colorem, vt in cera, in calce, & ſimilibus; eodem modo videmus in nigredine, quod aliquando ſeqitur ad calorem vt in pipere, & in hominibus Africæ;

aliquando ſequitur ad frigus, ſicut humor melancholicus eſt frigidus, & niger, ergo color determinatus non ſequitur ad determinatum temperamentum.

Reſpond. Negando anteced. Ad 1. probat. dicitur, quod pupilla non habet in ſe opacitatem, ſed eſt pure tranſparens ſicut chryſtallum, alias ſpecies viſuales non tranſirent per ipſam ad interiores partes; mixtum autem quod habe colorem non eſt mixtum tranſparens, ſed quod h bet aliquam opacitatem, quæ admiſceatur perſpicuo, quod autem pure perſpicuum eſt, non eſt corpus terminatum reſpectu vi us. Quod verò pupilla non videatur in partibus interioribus, non eſt propter opacitatem, ſed propter nimiam humoris copiam, vt quæſt. præc. diximus, ſicut aqua copioſa obſcuratur in ſui profunditate, & ob eam rationem poteſt exterior ſuperficies pupillæ reddere imaginem ſicut ſpeculum, quia terminatur à parte interiori. Ad ſecundam partem argumenti, dicitur quod ignis in ſua puritate non habet colorem, apud nos enim flamma, quanto purior, tanto ſplendidior, & minus flaua videtur, & in ſua ſphæra ignis nullatenus apparet flauus propter ſui puritatem, & raritatem. Ille ergo color prouenit igni ex concretione exhalationis terrenæ, vel fumeæ, quæ igni adiungitur, in cuius ſignum, quanto denſior eſt materia cui ignis adhæret, tanto rubicundior flamma apparet, vel triſtior, vt in carbone, ſulphure, &c. Terra autem ſi in ſua puritate videretur, nihil coloris in ea apparere, ſed videretur vt luce ipſa affecta, & vt lucidum terminatum opaci-

ta-

tate ſi luce afficiatur, vel vt corpus vmbroſum, & denſum, ſi contra lucem, ſit, vmbram enim faceret, & impediret lucem, ſicque vt impedimentum luminoſi appareret. Ad 3. partem argumenti dicitur, quod color non ſequitur immediatè mixtionem quatuor primarum qualitatum, ſed mediante perſpicuitate, & opacitate, & ſecundum quod calor, & frigus aliquando plus de opacitate, aliquando plus de perſpicuitate reſpiciunt, inde eſt, quod aliquando diuerſi, & contrarij colores ex calore, vel frigore oriuntur. Si enim calor excitat plures fuligines, & concretiones opacas, reddit corpus magis opacum, & nigrum, vel etiam iuxta humidi temperaturam, & modificationem, cæruleum, aut viride, &c. Si vero calor reddat corpus rarius, & minus habens de concretione terreſtri, ſic magis relinquit de perſpicuo, & reddit colorem clariorem, v.g. album, vel flauum, &c. Similiter frigus aliquando generat concretiones ſpumoſiores, vt in niue, quæ cum rariores ſint propter ſpumam magis retinent de perſpicuo, & claritate: aliquando vero frigus nimis addenſat, & conſtipat, neque ſpumam generat, & tunc magis opacat colorem, & ad nigrum vertit.

Tertio arguitur contra ſecundam definitionem coloris, nam in primis non ſolus color eſt motiuus diaphani intentionaliter, deinde non ſolum color mouet diaphanum illuſtratum, ſed etiam tenebroſum ergo mala eſt definitio coloris, quæ vtrumque illi tribuit.

Anteced. quoad primam partem cōſtat, nam lux etiam eſt motiua diaphani, etiam poſtquam eſt illuſtratum, quia lux etiam per ſpecies in-

 ten-

tentionales videtur, ergo emittit tales ſpecies; & ſic mouet intentionaliter diaphanum poſt quam eſt illuſtratum, & actuatum per lucem. Quoad ſecundam partem prob. quia poſiti in loco tenebroſo videmus obiectum exiſtens in luce & colores eius, ergo illi colores non ſolum mouent diaphanum illuſtratum, ſed etiam illam partem tenebroſam, in qua eſt oculus, alias non videret, ſi ad illum non perueniret ſpecies coloris, & ſicut lux à longe videtur de nocte emittendo ſpeciem ſui per medium tenebroſum, & non illuminatum, cur etiam color illuminatus non valebit emittere ſpecies ſui per medium tenebroſum, neque actu illuſtratum?

Confirmat. quia vel intelligitur, quod color ſe ſolo ſit motiuum diaphani illuſtrati, vel color. vt perfuſus luce, & illuminatus in ſe. Si primum eſt falſum, vt oſtendemus art. ſeq. immò ſequeretur, inde quod color ſecundum ſe eſſet perfectior luce, quia ſecundum ſe eſſet motiuus medij illuminati, ergo medium illuminatum ſe haberet paſſiuè ad colorem, vt actiuè mouentem; actiuum autem ſecundum ſe eſt perfectius paſſiuo. Si ſecundo ergo non definitur hic color per ſe, ſed ratione lucis, quia ratione illius eſt motiuus diaphani, & cū motiuū debeat eſſe perfectius paſſiuo, color autem cum luce non ſit perfectior, ſed eiuſdem rationis cum medio illuminato, male dicitur quod ſit motiuum diaphani ſecundum actum.

Reſpond. ad primam partem argumenti, proprium eſſe lucis reddere diaphanum actu illuſtratum, quod verò intentionaliter moueat diaphanum eſt illi commune cum colore,

lore, cui non conuenit illuſtrare medium, ſed tantum mouere illuſtratum, lux autem vtrumque facit. Sed inſuper addimus, peculiare eſſe luci, quod poſſit mouere medium, etiam non illuſtratum, ſed tenebroſum, color autem non niſi illuſtratum actu, & in hoc differunt, ſicut ex Ariſt. 2. de anim. text. 71. docet ibi D. Thom. lect. 25. ipſaque etiam experientia comprobat, nam de nocte videmus lucem à longe poſitam, ita quod omne intermedium eſt omninò tenebroſum, ergo lux ad mouendum intentionaliter medium non indiget, quod totum illud ſit actu illuſtratum. Similiter quædam, quæ in ſe ſunt lucentia, licèt non illuminent medium, videntur de nocte, vt oculi quorundam animalium, ſquamæ piſcium, de quibus dicit ibi S. Thom. quod iſta videntur in tenebr s, & in lumine, ſed in tenebris, vt lucentia, in lumine, vt colorata. Et reddens rationem viſibilitatis eorum inquit. *Quod iſta in ſua compoſitione retinent aliquid de luce, quod omino vinci non potuit ab opaco, & quia modicum habent de luce in præſentia maioris lucis occultantur, & non videntur, vt lucidum, ſed vt coloratum, & lux eorum quia debilis eſt non poteſt diaphanum perfecte reaucere in actum ſecundum, quod natum eſt moueri à colore. Vnde ſub eorum luce, neque eorum color, neque aliorum videtur, ſed ſolum lux ipſorum, lux enim cum ſit efficacior ad mouendum quam color, & magis viſibilis, cum minori immutatione diaphani videri poteſt.* Et idem docet infra de igne, alijſque corporibus actu lucidis. Itaque cum hæc lucidia non illuminent medium ea luce, quæ ſufficiat ad viſio-

nem colorum, conſequenter non illuminant illos realiter,& tamen quia videntur in ſe, vt lucida, oportet quod immittant ſpecies intentionales ſui, ergo lux poteſt intentionaliter mouere medium etiamſi actu non ſit illuſtratum per intentionalem emiſſionem ſpecierum, color autem non niſi medium illuminatum mouet.

Ad Secundam partem argumenti Reſpond. quod cum color videtur ab oculo exiſtente in parte obſcura non eſt ſimpliciter in tenebris, ſed habet aliquam lucem licèt minorem illa, in qua eſt ipſum obiectum colora um ſufficientem tamen vt per eam tranſmittatur ſpecies coloris, & continuetur cum oculo. Quod expreſſit S.Thom. ſupra lect. 14. in fine dicens: *Quod verò colores illuminati ab eo qui eſt in obſcuro videantur, contingit ex eo, quod etiam medium illuminatur quantum ſufficit ad immutationem ipſius*. Itaque ſi mediũ ſit omninò tenebroſum nihil de coloribus videbitur, ſolùm de luce, quæ quia perfectè viſibilis eſt in actu, ſufficienter mouere poteſt diaphanum intentionaliter, etiam ſi actu non ſit illuſtratum, vt experientia ipſa comprobat; color autem non poteſt, quia non eſt ita perfectè viſibilis ſicut lux. Vnde cùm quæritur cur color illuminatus non poterit videri exiſtente medio tenebroſo. Reſpond. quod videbitur id quod lumin s eſt in illo colorato, non autem color ipſe, vt diximus ex D. Thom. co quod lux in genere viſibili efficatior eſt, & ita cum minori diſpoſitione medij poteſt ſpecies ſuas multiplicare per illud, quam color, & ſic datur immutatio

ſuffi-

ſufficiens ad videndum lucem, quæ non ſufficit ad videndum colorem.

Ad confirmationem reſpondet, quod color mouet, vt affectus, & perfuſus luce, non quidem, vt dante virtutem mouendi, ſed vt complente, & determinante, & vltimo formalizante in ordine ad viſum. Et ſic color definitur ratione ſui, non ratione lucis, licèt ad exercendam rationem ſuam, exigat determinationem, & actuationem lucis, nam ſecundum diuerſitatem coloris diuerſimode mouet viſum, licèt omnes illi diuerſi modi exigant communiter rationem lucis, vt determinatiuam, & completiuam omnium. Et quando additur, quod erit eiuſdem rationis color, vt illuminatus cum diaphano, vt illuminato, & ſic nõ aget in illud, Reſp. quod vtrumq. eſt eiuſdem rationis quantum ad effectum formalem lucis, & realem informationem eius, ſed quantum ad intentionalem emiſſionem ſpecierum, color etiam vt illuminatus eſt diuerſæ rationis, quia diuerſitas coloris, vndè procedunt diuerſæ ſpecies intentionales, etiam ſtante eadem luce ſaluatur, & conſequenter habet virtutem diuerſam ad immutandum intentionaliter ipſum lucidum, ſicque non agit in lucidum per virtutem eiuſdem rationis cum luce, ſed per diuerſam, ſcilicet per colorem habentem diuerſitatem in immutando, quia aliter immutat viride, aliter album, aliter nigrum, &c. Dici etiam poteſt, quod lux non eſt qualitas per ſe primo paſſiua, ſed actiua illuſtrando diaphanum, & producendo lucem; & in hoc genere ſimpliciter eſt perfectior colore, ipſumque actuat, & illuminat, in alio tamẽ genere intentionali

poteſt

poteſt pati à colore illuminato, quatenus e-mittit ſpecies per lucidum, & ſic non ſunt in actu, & potentia reſpectu eiuſdem, ſicut lumen intellectuale per ſe primo eſt actiuum intellectionis, ſecundario tamen receptiuum ſpeciei, & actus, ideoque non ſimpliciter imperfectior illis in ſua ſpecie.

ARTICVLVS II.

Quid ſit lux, & quomodo ad colorem, & viſum comparetur?

QVatuor circa lucem inquiri poſſunt. *Primum* circa genus ſupremum, an lux ſit qualitas, vel corpus, ſeu ſubſtantia. *Secundum*, circa genus ſubalternum an ſit qualitas realis, vel intentionalis. *Tertium*, an diſtinguatur ſpecifice à colore. *Quartum*, an requiratur ex parte ipſius coloris, ſeu obiecti viſibilis, an ex parte medij. Et non diſtinguimus inter lucem, & lumen, quia ſolùm dicitur lux, prout eſt in ipſo corpore luminoſo, lumen verò lux diffuſa ab ipſo, ſeu participata à luminoſo.

Circa primum ſtatuimus, vt certum quod lux non eſt corpus, neque forma corporea ſubſtantialis, ſed eſt qualitas. Prob. D. Thom. 1. p.q.67. art.2. & 3. tum quia lux diffunditur per corpus diaphanum, vt videmus, ergo ſi eſſet corpus, vel diuideret illud, vel penetraretur cum illo quorum primum eſt contra experientiam, ſecundum contra naturam: tum quia ſi eſſet corpus, non poſſet in inſtanti dif-

ti diffundi per tantum ſpacium, nam vel illud corpus defertur motu locali per ſpacium, & tunc non poſſet in inſtanti diffundi, quia motus non eſt in inſtanti, vel per nouam generationem, & multiplicationem illius corporis, & ſic diffuſio luminis eſſet cum generatione, & corruptione ſubſtantiali, quam nullam videmus in aere, dum ſpargitur lux: tum quia lumen ipſum non poſſet corrumpi, niſi generata aliqua forma ſubſtantiali ei incompoſſibili, nam corruptio ſine generatione non eſt, non videmus autem luci ſuccedere niſi tenebras, quæ non ſunt corpus. Quod verò non ſit forma ſubſtantialis, patet, tum quia lux eſt per ſe viſibilis, non autem forma ſubſtantialis, quæ non eſt ſenſibile per ſe, ſed per accidens: tum quia dum lux diffunditur in aere, ſi eſſet forma ſubſtantialis, vel corrumperet formam aeris, quod eſt contra experientiam, vel duæ formæ ſubſtantiales eſſent ſimul, quod eſt impoſſibile. Eſt ergo forma accidentalis, nec alia quam qualitas, quia effectus reales, & qualificatiuos habet, vt ex aſtris, & ſole videmus prouenire.

Circa 2. dicimus, quod lux eſt qualitas naturalis, & non intentionalis ideſt repræſentatiua ſicut ſpecies coloris, quæ non eſt color, ſed ſimilitudo eius, lux autem non eſt in aere per modum ſimilitudinis, ſed verè, & realiter. Cuius rationem reddit D. Thom. 1. par. q. 67. art. 3. tum quia lux reddit aerem realiter illuminatum, & corpus à quò diffunditur eſt luminoſum, ſpecies autem lucis non reddit illuminatum ſicut nec ſpecies coloris, coloratum, ergo lux eſt qualitas realis, & non ſolum in-

ten-

tentionalis; tum etiam, quia habet effectus reales, v.g. calefacere diſgregare viſum, & alia ſimilia, ergo non eſt ſolùm qualitas intentionalis.

Ex quo colligitur, quod lux, vt videatur tanquam obiectum indiget ſpecie intentionali, ſiquidem eodem modo videtur ſicut aliæ res viſibiles, ſcilicet actuando potentiam modo intentionali, ergo ſi ipſa in ſe non eſt qualitas intentionalis, ſed realis, indiget ſpecie intentionali ſuperaddita, vt poſſit videri. Et ſic dicit S. Thom. q. 18. de veritate art. 8. ad 10. in 2. loco poſitum, *quod lux corporalis non videtur per eſſentiam, niſi quatenus eſt ratio viſibilitatis viſibilium, & forma quædam dans eis actu eſſe viſibile, ipſa enim lux quæ eſt in ſole non videtur à nobis niſi per ſimilitudinem eius in viſu noſtro exiſtentem ſicut ſpecies lapidis* (id eſt ſubſtantia) *non eſt in oculo, ſed ſimilitudo eius*. Itaque lux per ſuam eſſentiam immediate actuat, & informat viſibile, redditque illud completum in ratione viſibilis, & hoc modo dicitur videri per ſuam eſſentiam quatenus eſt ratio viſibilitatis formaliter ipſimet viſibili immediatè per ſe ipſam. Cæterum vt obiectum, quod videtur ab oculo, non videtur per ſe ipſum ſine ſpecie, ſed mediante ſpecie, vt hic dicit D. Thom. & ſic intelligendus eſt quando dicit in q. 8. de veritate art. 3. ad 17 *Quod aliquid videtur per ſuam eſſentiam quando eſſentia viſibilis coniungitur viſui ſicut oculus videt lucem*: intelligitur enim de viſione lucis, non vt obiectum, quod videtur, ſed vt eſt ratio viſibilitatis completiua ipſi colori viſibili.

Circa

Circa 3. Dicimus colores ſpecies diſtingui à luce, quod præſertim habet verum in coloribus permanentibus qui conueniunt corporibus mixtis, hoc enim conſtat non formari per lucem, nec dependere ab illa ſicut colores apparentes cuius ſignum manifeſtum eſt, quod *iſti* colores non variantur ad aſpectum, ſeu variationem lucis, ſicut colores apparentes, nam eodem modo videmus albedinem vel nigredinem in præſentia ſolis, vel ad lucem candelæ, poſitam in vmbra, vel illuſtratam à luce, non ergo variatur ad aſpectum, & modificationem lucis. Ratio autem à priori eſt, quia colores oriuntur ex cauſis permanentibus, nempè ex mixtione qualitatum elementalium præſertim perſpicuitatis, & opacitatis quæ ſunt cauſæ internæ ipſorum corporum, & permanentes in eis, lux autem non habet cauſam internam, & permanentem in ipſo corpore mixto, ſed prouenit à luminoſo, ergo non ſunt eiuſdem ſpeciei color, & lux, imò colores ipſi inter ſe ſpecie differunt, lux autem ſemper eſt vna, & eadem pro omnibus coloribus. Et ex hoc etiam ſequitur, quod colores apparentes licèt cauſentur ex modificatione, & participatione lucis, vt ex cauſa efficiente eorum, tamen etiam ſpecie diſtinguuntur à luce, tum quia præter lucem etiam concurrit perſpicuum, & opacum, & ſic non in ſola luce conſiſtunt, ſed habent eaſdem cauſas proximas quas alij colores, ſcilicet perſpicuum, & opacum commixtas tamen, & dependentes à reuerberatione lucis, vnde ſolùm reſpiciunt lumen, vt cauſam efficientem, non vt ſpecificam: tum quia colores apparentes

eodem

eodem modo immutant viſum, quo permanentes, & ſeruant inter ſe contrarietatem ſicut album, & nigrum, viride, & cæruleum ſuam contrarietatem habent, & tranſitum de vno ad alium. Addunt tamen ſuper hoc ipſam reuerberationem, ſeu modificationem lucis ex qua temperantur, & ideò ſecum ferunt rationem lucidi.

Ex quo ſequitur legitimam eſſe definitionem lucis traditam à Philoſopho *lux eſt actus perſpicui* 2. de anima text. 69. vbi videri poteſt S.Thom. lect.14. Quod enim lux ſit actus, ſeu forma diaphani clarè conſtat, quia quando non habet lucem ſed tenebras, habet priuationem, & eſt in potentia ad aliquid, quo tunc caret, ergo id cuius eſt illa priuatio, & ad quod eſt in potentia, aliqua forma, ſeu actus eſt ipſius diaphani, nec enim priuatio eſt niſi alicuius formæ, qua caret ſubiectum. Quod verò ſit actus ſolùm diaphani, difficilius eſt, cum lux etiam corpora opaca actuet, & illuſtret, aliàs non viderentur, ergo inhæret, & recipitur in illis, & ſic eſt actus opaci ſicut, & diaphani.

Reſpondetur tamen quod lux non actúat, ſimpliciter niſi diaphanum, quia totum illud actuat, cum totum perfundat, opacum autem non actuat niſi ſecundum quid, ideſt quoad ſuperficiem, quæ etiam aliquid de perſpicuo participat, ſicut, & de colore, qui vtique ex perſpicuo fit. Fortaſſis etiam lux non actuat opacum, ſeu colorem formaliter, ſed actiuè, quia tangit vltima ſuperficies diaphani, & lucis ipſam ſuperficiem opaci, vt ex illo eliciat ſpeciē viſibilem, de quo ſtatim dicemus,

Cir-

Circa quartum, eſt celebris difficultas, an lux requiratur ex parte medij, per quod tranſire debent ſpecies viſibiles, an etiam ex parte obiecti, ſeu coloris, quaſi actuando ipſum, vt viſibilis reddatur. In quo S. Thom. refert duas opiniones 1. par. quæſt. 79. art. 3. ad 2. *Quidam*, inquit, *dicunt quod lumen requiritur ad viſum, vt faciat colores actu viſibiles. Secundum alios verò lumen requiritur ad videndum non propter colores vt fiant actu viſibiles, ſed vt medium fiat actu lucidum*. Itaque ſecundum hanc ſecundam ſententiam lux ſuperadditur coloribus, non reddendo eos viſibiles per informationem intrinſecam, ſeu inhærentiam, ſed reddendo medium aptum, & diſpoſitum vt à coloribus moueatur. Et quia ſine luce diaphani, ſeu medij non poteſt videri color, inde fit quod per lucem color apparere dicatur, & viſibilis reddi non intrinſecè in ſe, ſed diſponendo medium, ſeu diaphanum illi coniunctum, vt moueri poſſit à colore. Et iſtæ opiniones etiam inter recentiores inualuerunt, habetque vnaquæque ſuos patronos, tum inter Thomiſtas, tum extra eorum ſcholam, de quo videri poteſt Magiſter Bannez 1. par. quæſt. 79. art. 3. dub. vltimo, Medina 1. 2. quæſt. 8. artic. 3. Conradus ibi. Caietanus dubius eſt in hac parte 2. de anima textu 69. Videri etiam poſſunt Carmel. hic diſp. 10. quæſt. 5. & Conimb. lib. 2. de anima cap. 7. quæſt. 4. Afferuntur autem varia loca D. Thom. pro vna, & altera parte in quibus videtur vtrumque probabile reputare.

Nihilominus reſoluaio noſtra eſt, quod lux neque

neque dat entitatem coloribus, neque viſibilitatem earum intrinſecam, ſed per ſe, & antecedenter ad lucem colores ſunt viſibiles. Requiritur tamen lux ad complendum colorem in ratione efficiendi ſpecies intentionales, & quoad hoc ſufficit, quod tangat illum, & actiuè afficiat, probabile tamen eſt, quod etiam formaliter, aut ſaltem effectum aliquem in eo ponat quo perficiatur, vt intentionaliter moueat.

Prima pars huius concluſionis ex dictis in præcedenti dubio deducitur, quia color permanens habet cauſas intrinſecas permanentiæ ſuæ, ſcilicet mixtionem elementalium qualitatum, nec variatur ad variationem lucis, aut ex eo quod fit in vmbra, vel in luce. Vnde ſi habet cauſas interiores, & non lucem conſtat, quod deſinere non poteſt color ex defectu lucis tanquam ex defectu cauſæ efficientis, vel conſeruantis, nec tanquam ex contraria forma, quia delectus lucis non eſt color contrarius ergo remanet color in abſentia lucis. Nec poteſt dici quod permanet entitas coloris, ſed non virtus viſibilitatis eius, qua poſſit diaphanum mouere. Contra enim eſt, quia eſſe viſibile eſt propria paſſio coloris, vt S. Thom. 2. de anima lect. 14. aduertit, nec enim ex ſe eſt inſenſibilis, ſed ſenſibilis, ſiquidem eſt cognoſcibilis ex ſe modo corporeo, ergo de ſe, & non ex aliquo ſuperuenienti ſenſibili eſt ſenſibilitate externa, & non vt audibilis, vel odorabilis, &c. ergo vt viſibilis, ſed eſſe viſibile eſt habere potentiam, ſeu virtutem, vt videatur, ergo color de ſe, & ab intrinſeco habet hanc virtutem, vt mo-

uere

uere poſſit viſum, & diaphanum. Si dicatur eſſe viſibile terminatiuè tantum, non motiuè niſi à luce. Contra eſt quia ſi ſic eſſet, ſolùm eſſet viſibile per accidens, & non per ſe, ſiquidem quod ſolùm eſt viſibile terminatiuè ſolùm per aliud videri poteſt, à quo mouetur viſus, licèt mediante ipſo ad aliud terminetur quod eſt non per ſe, & immediatè, ſed per accidens, & mediante alio eſſe viſibile. Si ergo color eſt viſibilis per ſe, oportet quod per ſe, & non ſolùm per aliud habeat virtutem mouendi potentiam tanquam propriam paſſionem, licèt requirat tanquam complementum actuationem lucis, ſiue illuminando medium per quod color debet mouere, ſiuè perfectionem aliquam ipſi colori imprimendo, vt ſtatim dicetur.

Hanc eandem partem manifeſtè S. Thom. docet pluribus locis, vt videri poteſt lib. 3. de anima lect. 10. & quæſt. de anima art. 4. ad 4. vbi expreſſe docet: *Colorem eſſe viſibilem per ſe, & non habere id virtute luminis, ſed ſolum à lumine habere quod diaphanum ſit actu lucidum vt poſſit moueri à colore*: Luculentius id tradit 2. de anima lect. 14. circa finem, vbi docens, quod ſecundum Ariſtot. ſententiam lumen non eſt neceſſarium ex parte colorum, ſed ex parte diaphani ſubdit. *dicendum eſt ergo, quod virtus coloris in agendo eſt imperfecta reſpectu virtutis luminis. Nam color nihil aliud eſt, quam lux quædam quodammodo obſcurata ex admixtione opaci, vnde non habet virtutem, vt faciat medium in ea diſpoſitione, qua ſit ſuſceptiuum coloris, quod tamen poteſt facere lux pura.*

Secun-

Secunda pars concluſionis ex hoc etiam deducitur, quod ſcilicet lux perficiat colorem in linea, & genere intentionali, ſiquidem non perficit colorem, vt in ſe ſit, vel vt intenſior, aut perfectior ſit, ſed vt actu moueat diaphanum, ob rationem quam D. Thom. affert præcit. loco quia color eſt forma imperfecta comparatione ad lucem, forma autem quæ eſt imperfecta non poteſt diſponere paſſum, vt recipiat ſimilitudinem ſuam, ſicut poteſt forma perfecta, & ideò color indiget luce, vt poſſit actuatus ab ea mouere medium ad recipiendum ſimilitudinem ſuam, & non in genere reali, quia non mouet diaphanum, vt reddatur actu coloratum, ſed ſolum ſpecie, ſeu ſimilitudine coloris affectum, ergo motio illa non eſt realis, ſed intentionalis, & ſic totum quod perficit lux in colore, eſt in linea, & gradu intentionalis motionis.

Tertia pars concluſionis eſt, quod color indiget perfici ab ipſa luce tanquam à complemento virtutis, quia intentionaliter moueat, & quod hoc poteſt fieri ab ipſa luce, vel actiuè concurrendo cum colore ad emiſſionem ſpeciei, & tunc ſufficit eſſe contiguam lucem ipſi colori, vel formaliter informando prius ipſum colorem, vel ſaltem aliquem effectum relinquendo in illo quo reddatur perfecta illa virtus coloris, & moueat diaphanum. Quod ergo indigeat color ipſa luce tanquam complemento ſuæ virtutis ad intentionaliter mouendum, conſtat quia ſine luce experimur nos non videre, nec colores mouere, requiritur ergo neceſſariò lux, & non vt conditio applicatiua, quia quantumcumque

cumque color ſit debitè applicatus, & in diſtantiam proportionatã, ſine luce non mouet viſum, ergo præter conditionem applicatiuam lux requiritur, & ſic in aliquo genere cauſæ, non materialis, quia color non ſubiectatur in luce, ſed in corpore colorato, ergo vel formalis, vel efficientis, & hoc in idem coincidit, quia ſi requiritur vt formalis cauſa in ordine ad mouendum, etiam efficienter ſe habebit, quia forma actuans in ordine ad aliquam actionem, influere debet in actionem. Finalis autem cauſa hic non habet locum, quia lux non eſt finis coloris, ſed motio viſus, hæc enim eſt actus ad quem ordinatur. Vnde D. Thom. perpetuo requirit lucem tanquam pertinentem ad virtutem coloris, vt moueat viſum, ſicut in 2. de anima lect. 14. verbis ſupra relatis, *quod virtus coloris eſt imperfecta, & non habet virtutem, vt moueat medium ſicut habet lux pura.* Et quodl. 8. artic. 3. dicit: *Quod color niſi ſuperueniat lux non mouet viſum.* Denique ſæpiſſimè repetit. *Quod lux eſt ipſi colori ratio, vt videatur,* ſicut 2. 2. quæſt. 1: artic. 3. & 8. de verit. artic. 14. ad 6. & in 2. diſtinct. 20. quæſt. 2. art. 2. ad 2. expreſsè dicit: *Quod complementum formale viſibilis, in quantum huiuſmodi eſt ex parte lucis, quæ facit viſibile in potentia eſſe viſibile in actu*, & idem fere docet in 1. diſt. 45. quæſt. 1. artic. 2. ad 1. & alijs multis locis, ergo verum eſt in ſententia D. Thom. quod lux licèt non conſtituat entitatem coloris, aut viſibilitatem eius intrinſecam, tamen complet virtutem eius ad mouendum viſum, ſicut etiam ſpecies com-

plet

plet potentiam ad cognoſcendum.

Quod verò attinet ad modum quo id facit lux, ſcilicet, vel formaliter actuando colorem, vel aliquem effectum in illo relinquendo, vel ſimul cum ipſo influendo, licet non actuet illum, ſed quaſi partialiter concurrat, ex his modis hic vltimus minus habet apparentiæ, & veritatis, quia iſta duo, color, & lux ſe habent, vt ſubordinata, ad mouendum viſum, ſeu efficiendum ſpeciem, ſiquidem lux ſe habet vt perficiens, & complens virtutem coloris ad mouendum, vt ex D. Thom. vidimus, quando autem ad vnum effectum concurrunt duæ virtutes altera imperfectior, & determinabilis, & inferior, altera vt perfectior, & determinans, nunquam virtus perfectior concurrit purè, extrinſecè, & partialiter, ſed aliquid ponendo in virtute inferiori, vel quia per ſe illam actuat, vel per effectum ſuum in ea relictum, & impreſſum, aliàs ſi virtus inferior in ſe nihil habet de nouo niſi tantum extrinſecam aſſiſtentiam, intrinſecè, & in ſe immutata manebit, ergo actio quæ ab intrinſeco illius emanat, non poterit procedere, quandiu intrinſecum eius immutatum manet in ſua imperfectione cum non niſi à perfecto poſſit emanare. Color autem de ſe habet imperfectam virtutem ad mouendum diaphanum, perficitur autem à luce, ergo cùm color emittat ſpeciem à ſe, & ab intrinſeco oportet, quod intrinſecè etiam perficiatur à luce, vel aliquo eius effectu.

Quod autem ex his duobus verius ſit, an lux per ſe ipſam informet colorem inhæreat-

que

quæ in ipſo, ſeù in corpore colorato, an ſolum effectum aliquem illi imprimat, ipſa autem lux maneat ſolum in diaphano illi colori contiguo, non eſt quæſtio magni momenti, & ſi vtraque pars dicatur non facilè ab alia conuincetur. Sed tamen cum effectus ille impreſſus à luce in colorem non facilè explicetur quid ſit, qualitas ne, an modus, & quidquid dicatur eaſdem patitur difficultates, ac de ipſa luce, & ex alia parte ipſa lux eſt virtus receptibilis in ſuperficie corporis opaci, ſicut verè lux recipitur in toto perſpicuo mediante diaphaneitate, ita poterit lux recipi in ipſa ſuperficie externa opaci. Immò hinc deducitur argumentum ad probandum dari indiuiſibilia, quia in corpore opaco lux non poteſt recipi vltra ſuperficiem; probabilius eſt ergo, quod lux actuat ipſum colorem in ſuperficie.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur ad probandum, quod lux ſit qualitas intentionalis, & non naturalis, nam lux per ſuam eſſentiam immediatè videtur, vt docet S. Thom. quæſt. 8. de veritate art. 3. ad 17. & in 2. diſt. 23. quæſt. 2. artic. 1. vbi inquit: *Quod lux non videtur ab oculo per aliquam ſimilitudinem ſui in ipſo relictam, ſed per ſuam eſſentiam oculum informans*, idemque inſinuat 1. par. quæſt. 56. artic. 3. Et ratio eſt quia lux habet eſſe viſibilis in vltimo viſibilatis actu, & habet vniri per ſe oculo, ita vt non impediat ſenſationem ſui, ſed potius ad videndum iuuat, ergo ha-

habet quidquid requiritur ad rationem ſpeciei intentionalis, quæ ad hoc ſolùm ponitur, vt obiectum ipſum repræſentet reddendo illud vltimatè viſibile in oculo.

Confirmatur, quia dicit D. Thom. quæſtione 5. de potentia artic. 1. ad 6. quod lumen non eſt in aere ſicut forma perfecta, ſed per modum intentionis, ergo eſt forma intentionalis.

Reſpondetur ad loca D. Thom. omnia illa explicari debere, vt ſupra diximus ex illo loco quæſt. 10. de veritate artic. 8. ad 10. ſecundo loco poſitum vbi docet: *Lucem corporalem videri per eſſentiam quatenus eſt ratio viſibilitatis ipſis rebus, vt autem eſt in luminoſo videtur à nobis per ſimilitudinem, ſeu ſpeciem.* Quare cum dicit in locis adductis, quod videtur lux per ſuam eſſentiam, & non per ſimilitudinem non loquitur de luce, vt obiectum, quod videtur ſeorſum à colore, ſed vt eſt ratio completiua viſibilitatis ipſi colori, ſic enim per eſſentiam ſuam reddit actu viſibile illuſtrando colorem per ſe ipſum, ſi tamen videatur, vt obiectum ſeorſum, per ſpeciem videtur. ſicut conceptus, ſeu verbum quo res intellecta redditur in actu, per ſe ipſum intelligitur vt *quo*, ſeu in quo, ſi autem cognoſcatur, vt *quod* indiget alio conceptu.

Ad rationem reſpondetur, quod lux habet rationem vltimæ viſibilitatis, vt *quo* reſpectu colorum, tamen vt res viſa, & vt obiectum quod licèt non indigeat alio lumine, indiget tamen ſpecie repræſentatiua ſui. Nec ſufficit quod realiter perueniat ad oculum, & realiter perueniat ad oculum, & realiter informet illum

illum, quia lux quæ eſt ſuper oculum non poteſt eſſe res viſa ab ipſo, nihil enim videtur, quod eſt ſuper oculum, ſed ſolùm lux extra videri poteſt, & ita indiget ſpecie repræſentatiua quia ſe ipſa non vnitur.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd Diu. Thom. ſumit ibi rationem intentionalem, ſeu modum intentionis non prout dicit repræſentationem, & contra ponitur obiecto repræſentato, ſed prout dicit modum tranſeuntis, & contraponitur rei permanenti, & fixæ. Quia enim ſpecies intentionales habent eſſe in aere per modum tranſeuntis, & dependenter ab obiecto in fieri, & conſeruari, ideò quæcumque qualitas, ſeu virtus quæ per modum tranſeuntis datur, dicitur eſſe modo intentionali, licèt non ſit repræſentatio intentionalis, ſicut in quæſt. 3. de potent. artic. 7. ad 7. virtutem qua Deus agit in cauſas inferiores vocat, vt intentionem, quia eſt per modum tranſeuntis.

Secundo arguitur ad probandum, quod lux non requiratur ex parte obiecti quaſi inhærens, & actuans ipſum colorem, licèt ex parte medij requiratur, vt obiectum mouere poſſit. Nam lux eſt actus diaphani, ergo non colorum, quia iſti ſunt in corpore non diaphano, ſed opaco.

Confirmatur, quia colores per ſe, & non à luce habent viſibilitatem intrinſecam, completiuam autem, & conſumatam non habent à luce, vel tanquam à formali ratione, vel tanquam à conditione requiſita. Non tanquam à ratione formali, quia color eſt viſibile per ſe, & non per accidens; ſi autem non

T 2 eſſet

eſſet perfectè, & conſummate viſibile per ſe, ſed per lucem, non eſſet per ſe viſibile, quia non eſſet per ſe motiuum, ſed per aliud, in tantum autem eſt viſibile in quantum eſt motiuum viſus. Non tanquam à conditione, quia non dat approximationem aliquam coloris ad viſum, quam ergo conditionem ponit? Nec poteſt requiri lux tanquam cauſa aliqua vniuerſalis mouens, & determinans, quia ſicut obiecta aliorum ſenſuum non requirunt iſtam motionem lucis, aut alterius cauſæ vniuerſalis, præter generalem Dei concurſum, ſic neque colores id requirent, quia non minus eſt in actu ipſe color ſecundum ſe, nec minus perfectè eſt viſibilis ex propria ratione, quam ſonus ſit audibilis, vel odor odorabilis, ſicut ergo iſta non requirunt aliam cauſam determinantem, & perficientem vltimo per modum cauſæ vniuerſalis ad mouendum intentionaliter, cur id requiret color? Denique confirmatur ex multis locis S. Thom. vbi affirmat lucem non ſe tenere ex parte obiecti, ſeu coloris, vt in quæſtione de anima artic. 4. ad 4. & 2. de anima lect. 14. & 3. de anima lect. 10.

Reſpondetur, quod vt ſupra diximus lux eſt actus perſpicui ſimpliciter, quia totum actuat, & perfundit, coloris autem in opaco, ſolùm quoad ſuperficiem, vbi aliquid etiam peſpicui eſt ſaltem quoad colorem, qui perſpicuum includit virtualiter.

Ad confirmationem reſpondetur colorem eſſe per ſe viſibilem ab intrinſeco viſibilitate imperfecta, & indigente luce, vt determinante, & perficiente, ſicut potentia ipſa viſus eſt

per

per ſe viſiua; ſed indifferenter, determinari autem debet à ſpecie, & ſine ipſa non poteſt videre. Et cum vrgetur, quo genere cauſæ id fiat, an ratione formali, vel conditione requiſita.

Reſpondetur nec eſſe conditionem, nec rationem formalem quaſi primam, & fundamentalem, ſed vltimam, & conſummatiuam, ſicut intellectus perficitur per lumen habituale, & determinatur per ſpeciem, & totum pertinet ad formalem rationem agendi intellectualiter vnumquodque in genere ſuo, ſic totum illud, lux, & color formaliter ſe habet cum ſubordinatione vnius ad alterum admouendum intentionaliter, & obiectiuè. Neque hoc habet rationem cauſæ vniuerſalis mouentis, licèt habeat modum quendam cauſæ vniuerſalis, quatenus omnes colores perficere poteſt, & actuare in genere mouendi intentionaliter, non in entitate ſua. Vnde tantum abeſt, quod color reddatur viſibilis per accidens, quod potius per ſe habet primam viſibilitatem, imperfectam tamen, à luce autem vltimam, & conſummatam. Cur autem ſolùm id tribuamus colori, non alijs ſenſibilibus externis? Dicimus id exigere naturam coloris, vt in ratione viſibilitatis dependeat, & compleatur per lucem, ſine qua nihil videtur, quia lux eſt vltima ratio viſibilitatis, & ad obiectum viſus pertinens. Aliquid tamen ſimile inuenitur in alijs ſenſibilibus, ſapor enim niſi humectatione linguæ immutetur, & actuetur, non poteſt ſpecies ſui emittere; nec qualitates tangibiles ſentiri, niſi habeant aliquem exceſſum ſuper temperamen-

tum tactus, & odor niſi reſoluatur in fumoſam aliquam euaporationem non ſentitur, & ſic in alijs ſenſibilibus inuenimus aliquid, quo immutentur, vel actuentur, aut determinentur, vt ſpecies ſui imprimere poſſint, niſi aliquod ſenſibile tale ſit, & tam perfectum, vt ſine alio ſuperaddito, ſui ſpeciem emittere poſſit.

Ad ſecundum confirmationem reſpondetur D. Thom. in illis locis explicare mentem ſuam, quod lux non tenet ſe ex parte obiecti, ſeu coloris, quaſi dans ipſius entitatem, & viſibilitatem primam, & imperfectam quam habent in ſuo genere, & ex ſe. Non tamen negat D.Thom. quod ipſis coloribus præbeat lux vltimam, & conſummatam rationem viſibilitatis, & perfectam virtutem ad moaendum viſum, ſicut docet in illa lect. 14. in 2. de anima. Dicitur tamen illuſtrare, & actuare medium, ſeu perſpicuum potius quam colorem in definitione lucis, quia licèt actuet colorem, illum tamen illuſtrat, & actuat ad mouendum intentionaliter viſum, quæ motio fit per medium quod eſt perſpicuum, & ita compendio vtraque actuatio inuoluitur dicendo, quod illuſtrat perſpicuum.

Vltimò arguitur color reſultat ex participatione lucis, & eſt eiuſdem ſpeciei in ratione viſibilitatis cum eo, ergò & in natura, ſeù quidditate ſpecifica. Patet conſequentia: quia quæ conueniunt in proprietate conueniant, & in natura à qua illa dimanat, viſibilitas autem proprietas eſt, tam lucis, quam colorum. Antecedens eſt D. Thom. vt ſupra retulimus in 2. de anima lect. 14. quod

color

Color eſt quædam lux obumbrata, & lib. de ſenſu, & ſenſato lect. 7. dicit quod in extremo perſpicui terminatorum corporum contingit ineſſe illud, quod in aere fuit lumen, & ibi facit colorem album. Conſtat etiam albedinem ideò diſgregare viſum, quia multum participat de luce. Et in coloribus apparentibus manifeſtius eſt ipſos eſſe quaſdam participationes lucis; & tamen tam iſti, quàm colores permanentes, & lux ſunt eiuſdem ſpeciei, quia conueniunt in eadem ratione motiua viſus, nec aliam ſpeciem habent in genere qualitatis, quam eſſe motiuum viſus.

Reſpondetur colores eſſe participationem lucis mediatè, ſcilicèt mediante perſpicuo, quod eſt ſuſceptiuum lucis, quod mixtum opacitati facit colores. Et D. Thom. non dicit quod colores ſunt lux ipſa, aut eiuſdem ſpeciei, ſed lux obumbrata, ideſt participata, & mixta opaco, vel quod in extremitate corporum eſt illud, quod in aere fuit lumen, non tamen dicit, quod eſt lumen ipſum, aut eiuſdem ſpeciei, ſed participatio eius, quæ hoc ipſo, quòd eſt participatio, non eſt eiuſdem ſpeciei, ſed ex illa deriuatum. Quod verò dicitur eſſe eiuſdem viſibilitatis.

Reſpondetur, Quod benè ſtat aliqua participare eundem modum viſibilitatis, & tamen inter ſe differre ſpecie entitatiua, ſicut patet, quod colores diuerſæ ſpeciei vt album, & nigrum, & viride participant eandem rationem viſibilis; & ſimiliter ad eandem ſcientiam ſpectant res diuerſarum ſpecierum, induuntque eandem rationem ſcibilis, ſeu cognoſcibilis. Et hoc ideo quia cognoſcibilitas, ſeu

viſibilitas non eſt propria paſſio rerum cognoſcibilium adæquata ipſis rebus, vt res ſunt, & ſecundum ſpecificas earum differentias, ſed vt obiecta ſunt, & immutatiua potentiæ. Et poteſt contingere, quod multa, quæ in ratione rei diuerſa ſunt conueniant in eodem modo immutandi potentiam. Et ita lux, & color licèt ſint diuerſæ ſpeciei entitatiuè, conueniunt tamen in eadem proprietate obiectiuæ viſibilitatis. Quod verò dicitur de albedine, & coloribus apparentibus, reſpondetur, quod albedo habet multum de luce virtualiter, & participatiuè, non formaliter, & ſpecificè, prædominatur enim lux in compoſitione albedinis, ſicut vnum elementum, aliquando prædominatur in mixto præ alio. Et colores apparentes reſultant ex modificatione lucis, cum mixtione tamen perſpicui,& opaci, & ita non ſunt ipſa lux, ſed aliquid ex reuerberatione lucis reſultans.

Nec ratio coloris conſiſtit in hoc præciſe, quod ſit motiuum viſus, ſed quod tali modo ſit motiuum viſus quo non eſt lux, ſed ſubordinatum luci.

ARTICVLVS III.

Quid ſit ſonus & in quo ſubiecto ſit.

SOnus definitur quod eſt. *Qualitas ſenſibilis ex forti percuſſione ſeu colliſione corporum ſonantium, & medij reſilentiæ reſultans.* Et quidem qualitas ſenſibilis ponitur pro genere, conſtat enim quod ſonus eſt obiectum proprium alicuius ſenſus, ſcilicet auditus, ergo

debet

debet eſſe qualitas, eaque pertinens ad tertiam ſpeciem, ſiquidem eſt poſſibilis qualitas, à qua paſſio cauſatur in ſenſu. Nec iſte ſonus eſt motus, ſed cauſatur à motu; tum quia motus eſt ſenſibile commune non proprium, tum quia differentiæ motus ſunt tardum, aut velox, & ſimilia, ſoni autem, acutum graue.

Quod verò attinet ad differentiam ſoni, quia eſſentiales, & intrinſecæ differentiæ nobis perſpectæ non ſunt, eas ex effectibus, aut cauſis extrinſecis circumſcribimus. Cum autem ad generandum ſonum tria corpora debeant concurrere, vt aduertit S.Thom. 2. de anima lect. 16. ſcilicet percutiens, percuſſum, & confractum, ſeu medium reſiliens, licèt aliquando idem ſit corpus percuſſum, & reſiliens, ſeu confractum, vt cum ipſe aer partem aeris collidit, vt in ſonitu ventorum; explicatur definitio ſoni per ordinem ad duas cauſas per ſe requiſitas ad ſonum, ſcilicet efficientem, & materialem. Efficiens explicatur per hoc quod dicitur, *reſultans, ex forti percuſſione.* A corporibus enim, vt percutientibus, & frangentibus medium, effectiuè fit ſonus, & ab ipſo ſono emanant ſpecies ad auditum, requiritur autem, quod percuſſio ſit fortis, ideſt cum reſiſtentia aliqua percuſſi, & non credendo. Cauſa verò ſubiectiua, ſeu materialis explicatur in ly *medij reſilentia*, ibi enim ſcilicet in medio ſubiectatur fractio, & conſequenter ſonus, vt ſtatim dicemus.

Additur denique illa particula *corporum ſonantium* ad expendendum, quod non quælibet corpora edunt ſonum, ſed vt ſint ſonantia, requiruntur aliquæ conditiones, quas bre-

 uiter

liter enumerat S. Thom. dicta lect. 16. & lect. 17. in principio ad textum 85. Prima quod corpora ſint dura, vel ſaltem cum aliqua vi ſint fractiua aeris, ſicut etiam ventus frangit aerem, licet non ſit corpus durum, aut cum virga aerem percutimus, aut cum intra nubem ſpiritus diſrumpitur: Si verò corpus ſit molle, aut facile cedens vt capilli, lana, ſpongia, & ſimilia, ſonum non faciunt. Secunda quod habeant ſuperficiem leuem, ita quod vna pars non ſupereminеat alteri, quia vbi non eſt vniformis ſuperficies, aer incluſus inter corpora collidentia, non vniformiter frangitur, nec continuò, nec cum impetu, aut concitatione, quia cum partes ſint inæquales, quæ ſupereminentior eſt, detinet partem aeris fracti, & ceſſare facit motum, non concitat. Concitatio enim, & quaſi ſubita fractio medij ſonum generat, ideoque colliſio facta intra aquam non generat ſonum, quia propter craſſitudinem medij non poteſt fieri concitata confractio. Aliæ duæ conditiones requiruntur ad ſonum, vt melius fiat, ſcilicet vt corpora ſint concaua, ſicut cum manus ſe collidunt, quia plus aeris includitur intra concaua, & ſic multiplicatur fractio, & ſit maior ſonus; Altera, quod corpora ſe percutientia habeant plus aereæ compoſitionis quam terreſtris, ideoque plus ſonat æs, vel argentum, quam plumbum, vel ferrum. Et ex hoc patet, quare etiam requiratur reſilentia, ſeu confractio medij, quia corpora percutientia non generant ſonum niſi faciant ictum, neque ictus ſit niſi in ipſa aeris fractione, & concitatione qua expellitur.

Circa

Circa ſubiectum ſoni dubium eſt in duobus. Primum an ſonus recipiatur in corpore percutiente, vel percuſſo, vel in medio ipſo refracto. Secundum, an ſonus iſte realis deferatur vſque ad aliquam diſtantiam & ſpecies eius inde deferantur ad auditum, an incipiat deferri ab ipſo primo motu quo excitat ſonus, & per quod medium deferantur iſtæ ſpecies.

Ad primam partem dubij Reſpond. corpora ſe percutientia eſſe quaſi effectiua ſoni, ſubiectum autem in quo eſt in actu, eſſe ipſum medium confractum. Ita D. Thom. ſecundo de anima lect. 16. ad textum 77. vbi inquit: *In corpore ſonante non eſt ſonus niſi in potentia in medio autem, quod mouetur ex percuſſione corporis ſonantis, fit ſonus in actu. Et propter hoc dicitur, quod ſonus in actu eſt medij, & auditus, non autem ſubiecti ſenſibilis.* Videatur Magiſter Bann. 1.p.q.78. art.3. dub.3. de auditu. P.Suarez lib.3. cap.19. Carmel.diſp.11. q.2. Conimb. & alijs.

Ratio eſt quia in eo ſubiectatur ſonus, vbi & motus, quem ſonus comitatur. Motus autem non ſubiectatur in corporibus percutientibus, hæc enim mouent effectiuè, non verò mouentur, ergo in corpore ex percuſſione confracto, quod eſt medium, ſeu aer colliſus, licèt enim corpus percuſſum non ſemper repercutiat, ſed ſolum patiatur motum percutientis, vt cum quis verberatur, tamen in ipſo corpore percuſſo non fit motus fractiuus aeris, ſed ſolum contactiuus illius, & ita ſi quis verberaretur in vacuo eſſet percuſſus, & pateretur motum, non tamen eſſet ſo-

nus, & intra aquam cum piſcis alium mouet, vel impellit, percutit illum, nec tamen fit ſonus ibi, vt dicemus, quia aer non frangitur. Ergo motus fractiuus, ſeu colliſiuus medij ſolum eſt in ipſo medio, & conſequenter etiam ſonus, quia ſonus ſequitur motum non vt præciſe eſt contactiuus, ſed vt confractiuus aeris. Nam vt contactiuus præcisè, ſæpè ſe tangunt plura corpora in aere, vel intra aquam, vt cum duæ manus auerſæ ſe tangunt, cum duo corpora non collidendo, ſed premendo fortiter ſe tangunt, & tamen non fit ſonus. Conueniens etiam eſt, vt quia ſonus eſt qualitas non diu ſubſiſtens, ſed fluens, etiam in ſubiecto fluido quale eſt aer confractus ſubiectetur.

Ad ſecundam partem dubij quod attinet ad ſubiectum ſoni realis, quia extra auditum fit in aere extrinſeco, dicimus ſubiectari ſonum in toto illo aere, ſeu medio, in quo fit motus confractiuus eius: Quod ſumitur ex D. Th. 2. de anima lect. 16. circa textum 80. vbi inquit: *Conſiderandum eſt, quod generatio ſoni in aere conſequitur motum eius, vt dictum eſt. Sic autem contingit de immutatione aeris apud generationem ſoni ſicut de immutatione aquæ cum aliquid in aquam proijcitur. Manifeſtum eſt enim quod fiunt quædam gyrationes in circuitu aquæ percuſſæ, quæ quidem circa locum percuſſionis ſunt paruæ & motus eſt fortis. In remotis autem gyrationes ſunt magnæ, & motus debilis & tandem motus euaneſcit, & gyrationes ceſſant.* Qua e ſonus in toto illo corpore realiter ſubiectabitur, vbi motus percutiens aerem ſubiectatur percuſſione illa gyratiua;

tiua, ibi enim ſonus generatur. Et quod in illas gyrationes aer moueatur, ſignum eſt, quia ſonus non ſolum auditur per lineam rectam, ſed à quocumque latere, vel etiam ſi retro, aut ante fiat, ergo ſonus non emittitur ſicut lux per lineam rectam, ſed in gyrum. Et eodem modo ſpecies ſoni emittuntu proportionate ad generationem ſoni. Vbicumque ergo ſubiectatur talis motus gyratiuus, ſeu contractiuus, ſubiectatur & ſonus.

Ex quo ſequitur aliquando ſonum realem peruenire vſque ad ipſas aures, & tam fortem eſſe poſſe, vt ingrediatur intus ad aurem auditus. Patet hoc, quia ſi ſonus generatur, & multiplicatur per aliquam diſtantiam, ſi intra illas aures, vtique ad ipſas perueniet ſonus realis. Sed tamen, quod ingrediatur ipſe ſonus per foramen aurium interius, raro continget, quia in ipſis aurium anfractibus valde detinetur commotio illa aeris, & frangitur. Sed tamen ſi quis habeat abſciſſam auriculam, poterit ſine iſto impedimento ingredi motus aeris, & ſonus realis intus, aut etiam ſi tanta ſit aeris commotio, vt ab illis auriculæ anfractibus non poſſit totaliter conſumi, & euaneſcere. Non tamen eſt neceſſe, quod aeris motus, ſeu ſonus realis perueniat vſque ad aures, vt audiatur, ſicut D. Thom. aduertit in 2. diſt. 2. quæſt. 2. art. 2. ad 5. vbi dicit: *Quædam deferri ad ſenſum ſecundum eſſe ſpirituale, & materiale ſicut ſpecies odorum cum permixtione fumalis euaporationis, tamen ſpecies extenditur vltra fumalem euaporationem, & ſimiliter eſt de ſono, & motu*. Sentit ergo, quod ſonus emittit ſpecies etiam vltra ſpacium, in quo

rea-

realiter generatur, & ſic cum ſonus percipiatur mediantibus ſpeciebus, poterit percipi etiam vbi motus, & ſonus realis non eſt. Deinde id conſtat quia audimus intra parietes incluſi, imo & piſces audiunt ſub aqua ſonum generatum in aere, vt ſupra diximus quæſt. præced. & tamen motus aeris, & conſequenter realis ſonus per parietes non tranſit, neque aquam commouet, ergo ſpecies vltra tranſeunt quam realis ſonus. Et certe cum à longo tractu ab vna leuca, vel amplius auditur ſonitus cymbali, aut tormenti bellici in breuiſſimo tempore, quomodo putandum eſt totum illum aerem moueri, aut tam cito agitari, vt ſonitus realis perueniat ad aures, ſicut videmus ipſa experientia. In beatis etiam poſt reſurrectionem in cœlo vox quam formabunt in ore, defertur per cœlum ad aliorum aures, & tamen non mouebit reali ſono, ſeu motu cœlum per quod defertur.

Ad tertiam partem dubij, ſcilicet vndè incipiant emitti ſpecies intentionales ſoni, non eſt facile id explicare. Nam ſi incipiunt emitti ab illa parte, vbi ceſſat ſonus, ſeu motus realis, ſequitur quod cum ibi langueſcat, & euaneſcat motus, etiam ſpecies ſoni non repræſentent ſonum niſi tenuem, & remiſſum, & ſic nunquam poſſumus vehementem ſonum audire. Si verò incipiunt emitti ſpecies, vbi incipit tota ipſa ſoni vehementia, ergo ſimili ratione quà à primo motu, ſeu gyratione ſoni incipit ſpecies emitti, emittetur etiam ſpecies à ſecunda, & tertia parte motus, ſeu gyratione quæ multiplicantur in aere, & generatur poſt primam de omni enim parte motus,

ſeu

ſeu gyratione eſt eadem ratio, quod ſpecies emittat, & ſic quilibet ſonus percipietur per multiplicatas ſpecies quot ſcilicet fuerint illæ gyrationes, ſeu motus multiplicati, & ſic fiet quædam confuſio in omni ſono, perceptis tot ſonis, quot ſpecies è gyrationibus illis emittuntur, quod eſt contra experientiam. Deindè quia ſpecies ſoni ſucceſſiuè deferuntur ad auditum, non in inſtanti, & flante vento contrario non deferuntur, ſed diſſipantur, & hoc non eſt ex ipſa ratione intentionalis ſpeciei, quia hæc non habet contrarium, nec reſiſtentiam, & ſic in inſtanti fiet, nec ab oppoſito vento impedietur, ſicut nec ſpecies viſibiles, ergo id habet ex ratione motus, & ſoni realis, mediante quo ſpecies ipſæ deferuntur, & ſic in inſtanti non traijciuntur ad aures, & ab oppoſito vento diſſipantur.

Reſpondetur, quod ſine dubio ſtatim, atque generatur ſonus realis, etiam eius ſpecies emittuntur, licèt ſonus ipſe realis, & motus per aliquod ſpatium, etiam multiplicetur, ſiquidem ſi aliquis apponat aurem illic vbi primo ſonus generantur, percipiet illum, ſicut, & in qualibet alia parte ſpatij, vbi durat ſonus realis, & multiplicatur, ergo iam ibi dantur ſpecies ſoni, ſine ipſis enim non erit auditio, non ergo emiſſio ſpecierum incipit, vbi ſonus realis deſinit. Ad replicam verò contra hoc dicitur, quod licèt quælibet gyratio emittat ſpeciem ſuam minoris, ac minoris ſoni, tamen quia omnes per modum vnius continuantur à vehementiori, vſque ad remiſſiorem, ideò non faciunt confuſionem, aut complicationem multorum ſonorum in

audi-

auditu, ſed coordinationem, & continuationem. Species autem illæ ſic coordinatæ, & continuatæ, plus durant quam motus ipſe, & ſonus realis, & ita licèt ipſa langueſcat, & euaneſcat, tamen ſpecies à vehementiori gyratione impreſſæ durant, & mouent, licèt ipſa diſtantia etiam diminuat vigorem ſpecierum repræſentantium ſonum, ſicut etiam fit in ſpeciebus viſibilibus, quæ quanto longiorem angulum efficiunt tanto debilius repræſentant ſic ſpecies audibiles quanto maiorem efficiunt orbem, & gyrationem, tanto debilius repræſentant ſonum, vtpotè magis à diſtanti. Quare ſemper vehementius repræſentatur ſonus ab illa parte, vndè primo emanauit, quia ibi etiam fuit motus efficacior, licèt illa etiam ſpecies longitudine ſpatij debilitetur, & tandem euaneſcat.

Ad ſecundam Reſpond. Quod ſpecies audibiles non deferuntur in inſtanti, ſed ſucceſſiuè, quia magis materiales ſunt, & dependentes à motu locali, & alteratione, à quo non dependent ſpecies viſibiles, quæ ſolùm dependent à luce, cuius diffuſio etiam inſtantanea eſt: & licèt ſpecies audibiles non habeant contrarium inquantum inten ionales ſunt, habent tamen dependentiam in ſui productione ab aliquo habente contrarium, ſcilicet à motu locali, vel alterationis, mediante quo producuntur, ſpecies autem viſibiles neque habent contrarium, neque ab habente contrarium in ſui productione dependent. Si autem ſemel ſpecies audibiles ſucceſſiuè traijciunt, poteſt ventus diuertere aerem in quo ſunt, & impedire ne veniant ad auditum.

Inqui-

Inquires An ſonus quando primò generatur debeat primò generari in aere confracto à corporibus percutientibus an etiam poſſit generari in aqua. *Reſp.* de hoc eſſe diuerſas opiniones, nam quidam antiquorum præſertim eſt inter aquam poſſe generari ſonum. Et Conimb. pretibus Græcis Ariſt. cenſent, etiam intra id, etiam reputant probabile 2. de anima cap. 8.q.1. art.2.& abſolutè id ſentit Pater Suarez lib.3. de anima cap. 19. num. 3. Communiter autem interpretes latini præſertim D. Thom. cenſent requiri aliquem aerem ad generandum ſonum, de quo etiam videri poteſt Magiſter Bannez 1.p.q.78.art.3. dub. 3. de auditu. Itaque prima ſoni realis generatio aerem requirit quem feriat, poteſt tamen continuari per aquam etiam ſonus realis, & multo melius traiectio ſpecierum intentionalium poteſt fieri per aquam. Sumitur hæc reſolutio ex D. Th. 2.de anima lect.16. vbi prius loquens de medio vbi ſonus auditur (quod vtique eſt medium diffuſionis) dicit: *Melius audiri in aere quam in aqua*, ſubdit tamen de medio vbi primo generatur ſonus; *quod neceſſarium eſt ad ſoni generationem in aere, vel aqua, quod aliqua corpora firma, & dura percutiant ſe inuicem, & percutiant aurem*. Igitur quando etiam ex aqua generatur ſonus, vt cum fluctus maris, aut nubes ſe collidunt, debet aliquis aer frangi.

Et ratio eſt tum ex ipſa experientia, quia infra mare piſces quantumcumque grandes, & velociſſimi in ſuo motu non faciunt ſonum neque audiuntur, ſi autem ſaltent extra mare ſtatim audiuntur: & ipſa aqua maris etiam

in

in profundo mouetur aliquando velociſſimè, & impingit ad rupes, vel ad alia loca ſolida intra mare, nec tamen ſentitur aliquis ſonus, è conuerſo vero in fluuijs, ſi aqua ſit parum profunda, & impingat ad ſaxa ſtatim auditur, quia etiam aerem percutit; tum etiam ratione, quia vt fiat ſonus, opportet, quod corpus medium inter percutiens, & percuſſum, ita frangatur, quod velociter, & quaſi ſubito impellatur, ſi autem languide feratur, neque confeſtim exeat non excitatur ſonus, aqua autem propter ſui craſſitiem non poteſt ita premi, vt confeſtim exeat, ſed paulatim dilabitur, ideoque non eſt aptum medium ad excitandum ſonum. Quod verò iam excitatum in aere per aquam ipſam deferri poſſit, conſtat, quia piſces intra aquas poſiti audiunt imò intra parietes audimus intrantibus ſpeciebus per corpus ſolidum, vel eius poros. Imò, & ipſe motus realis quo editur ſonus nõ repugnat aquam commonere, ſicut ſonitus tormenti bellici prope aquas expulſi, etiam gyrationes facit in aqua, & à magnis tonitruis, etiam nubes ipſæ mouentur quæ ſunt vapores aquæ.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

O*Bijcies primò*, ſonus definitur ab Ariſtotele text. 85. per motum, & vocem dicit eſſe percuſſionem, ſeu motum aeris reſpirati, vt patet text. 90. ergo non benè ponitur, quod ſit qualitas. Si dicatur loqui Ariſt. in ſenſu cauſali, quia motus eſt cauſa ſoni, adhuc vrget difficultas, quia motus localis

ſolum

ſolum producit vbi, non qualitatem, quæ ſolum fit per alterationem, quomodo ergo ſonus eſt qualitas, ſi cauſatur à percuſſione quæ eſt motus localis?

Confirmatur, quia ſonus ſic productus, nec eſt qualitas prima, nec ſecunda, neque tranſiens, aut permanens, ergo nulla. Antecedens probatur. Non eſt qualitas prima, quia non calor, aut frigus, &c. quæ ſunt primæ qualitates. Non eſt ſecunda, quia non eſt mixta ex his, neque ex illis reſultat. Non eſt permanens, quia non durat niſi durante motu, qui eſt tranſiens. Non eſt tranſiens, quia eſt terminus motus. Vnde neque eſt in tertia ſpecie qualitatis, quia nec alterationem cauſat, nec ab ea cauſatur.

Reſpondetur Ariſtot. locutum eſſe in ſenſu cauſali, cum ſonum appellat motum, quod de voce dicit S. Thom. ibi lect. 18. Et ad inſtantiam Reſpondetur in illa ruptione, & confractione aeris, quæ prout diuiſio, eſt motus localis, inueniri etiam motum alterationis adiunctum productiuum ſoni, non quidem alterationem producentem diſpoſitiones ordinatas ad corruptionem ſubſtantialem, ſed alterationem latè ſumptam qualis poterit inueniri etiam ceſſante motu cœli, vt impulſio, illuminatio, & ſimiles. Quia autem motus ille aeris fit ab aliquo impulſu qui eſt qualitas, & cum aliqua addenſatione, aut refractione, poterit etiam refrangendo ſubtiliter aerem producere qualitatem maximè affinem, & dependentem à motu quæ eſt ſonus, ſicut motus ipſe eſt dependens ab impulſu, quæ eſt qualitas, vel ab aliqua addenſatione, aut rare-

factio-

factione aeris. Itaque motus localis præciſe non producit niſi vbi, vt tamen ſit cum impulſu, aut alijs qualitatibus, etiam qualitatem poteſt producere.

Ad confirmationem reſpondetur, non eſſe adæquatam illam diuiſionem qualitatis in primam, & ſecundam, ſed poſſe dari aliquam, quæ nec ſit prima, nec orta ex primis, vt diaphaneitas (inuenitur enim etiam in cœlo) opacitas, impulſus, & ſimiliter ſonus. Quod verò dicitur de qualitate permanente, vel tranſeunte.

Reſpondetur, quod ſonus eſt qualitas tranſiens, non quia non ſit qualitas in facto eſſe, ſed quia eius conſeruatio dependet ab aliquo tranſeunti, ſcilicet à motu, ſicut etiam impulſus datur per modum tranſeuntis, quia datur vt dependens ab impreſſione impellentis, & ſic D.Thom. lect. illa 16. vocat ſonum qualitatem non habentem eſſe fixum, & quieſcens. Vnde ſonus incipit ad modum motus, ſicut qualitates quæ per motum producuntur, vt quæſt. 21. Phyſic. dictum eſt. Et ſic patet quomodo poſſit ſonus ad tertiam ſpeciem qualitatis pertinere, quia & cauſatur ex aliqua alteratione latè ſumpta, & cauſat alterationem intentionalium ſpecierum.

Secundo arguitur, quia non requiritur percuſſio corporum ſonantium ad ſonum, ergo malè ponitur in definitione. Antecedens probatur cum pannus, vel papirus rumpitur, fit ſonus, nec tamen corpora dura ſe percutiunt, & cum virga verberatur aer non tangendo corpus durum, & cum caſtanea ad ignem edit ſonitum, & nubes ſe collidunt fit ſoni-

ſonitus ſine percuſſione corporis duri. Deniquè ſi requiritur illa colliſio fortis, & velox, quia motus languidus non cauſat ſonum, ergo omnis generatio ſoni erit violenta, quia illa colliſio fit motibus contrarijs, atque adeo non poteſt vterque eſſe naturalis.

Reſpondetur negando antec. Ad primam probat. dicitur, quod in diuiſione panni, vel papyri fit percuſſio aeris, eo quod cum impetu ſcinditur, ſufficit autem percuſſio ad aerem, vt fiat ſonus, licèt non fiat ad aliud corpus durum; aliquando enim aer habet non ſolùm rationem medij confracti, ſed etiam corporis percuſſi, vt 2. de anima lect. 16. notat D. Thom. & patet in ſono excitato à vento. in ſonitu caſtaneæ, vel bombardæ, & ſimilium. Vndè illa tria corpora percutiens, percuſſum, & medium fractum non ſemper requiritur, quod ſint diſtincta materialiter, ſed idem corpus, ſcilicet aer poteſt eſſe percuſſum, & confractum. Vndè ſupra diximus non requiri de neceſſitate ad generationem ſoni corpora dura, ſed ſufficit confractiua aeris. Et ſic patet ad exempla omnia quæ afferuntur. Et ad vltimam partem argumenti dicitur, quod licèt motus requiſitus ad ſonum ſit violentus reſpectu corporis percuſſi, non tamen reſpectu generationis ſoni, ſic enim ſtat benè, quod actio reſpectu vnius effectus ſit violenta, & non reſpectu alterius, vt proiectio ſagittæ ſurſum, vel eleuatio exhalationis, & agitatio eius, violentæ actiones ſunt reſpectu acquiſitionis loci ſurſum, non tamen reſpectu calefactionis, vel addenſationis, aut rarefactionis, quæ ſequitur ad illum motum, ſic percuſſio

cũſſio aeris, & ſonatio eſt violenta percuſſo, non violenta ſono.

Vltimo arguit; Contra id quod diximus de ſubiecto ſoni, nam ſi eſt aer colliſus, ergo vbi fuerit multum de aere, erit multus ſonus, & vbi parum aeris frangitur, erit paruus ſonitus, cum tamen è contra accidere videamus, nam in pulſatione cymbali parum de aere frangitur, ſcilicet illud quod eſt inter linguam, & oram cymbali, & tamen in longiſſimè auditur. E contra verò ſi plumbum, aut lingua centies maiora ſe percutiant, non edunt tantum ſonum, ſicut cymbalum, & tamen multo plus aeris percutiant. Item differentiæ ſonorum non ſumuntur ex aere colliſo, ſed ex corporibus percutientibus, inde enim diſcernimus, quod iſte ſit ſonus cymbali, ille lapidum, vel lignorum, ille grauis, alter acutus: quod totum non poteſt ad aeris colliſionem reduci, ſed ad qualitates corporum percutientium, præſertim cum aliquando fortius percutiatur aer à duobus lignis, & cum maiori impetu, quam cymbalum à lingua, & tamen minor ſonus efficitur, ergo ſubiectum illius non eſt aer, ſed corpora percutientia, à quibus differentia, & inæqualitas ſonorum reſultat.

Confirmat. quia etiam aqua eſt frangibilis ſicut aer, licèt non æque velociter, ergo in ea poterit generari ſonus, licèt non ita propriè ſicut in aere, & ita Diu. Thom. 2. de anima lect. 16. dicit quod proprium medium vbi generatur ſonus eſt aer, & medium in quo auditur eſt aer, & aqua. Non ergo abſolutè eſt medium neceſſarium aer, ſed ſolum

magis

magis proprium. Et ſuffragatur experientia, quia intra aquam piſces ſe audiunt, quia vnus fugit alium non ex viſu, qui ibi non eſt vbi nec eſt lux, ergo ex auditu. Vnde, & branchijs quoſdam ſonos dicuntur efficere, & ranas ſub aquis edere ſonos, experientia monſtat, & docet Ariſt. 4. de hiſt. animalium c.9.

Reſp. maiorem ſonum edi à maiore fractione aeris, ſi reliquæ conditiones non deſint, & qualitates corporum ſonantium, vt quod ſint magis leuigata, ſolida, dura, pluſque admittant de compoſitione aerea ſicut æs, & argentum, quod non inuenitur in ligno, & lapide, & ita ab iſtis licèt non fiat tanta fractio aeris in quantitate, fit tamen perfectior, & ſubtilior, & conſequenter vehementior ad propellendum aerem, & ſic cauſat perfectiorem ſonum quia rumpit aerem concitatorio modo, & facit ipſum velocius exire, quod conducit ad ſonum magis excitandum, & ſi alias motus, & contactus corporum ſit maior extenſiuè, & ita minor contactus, ſeu motus aeris in cymbalo maiorem elicit ſonum, quam maior motus in ligno, quia iſte maior ſolùm in extenſione, ille in intenſione, ſeu in qualitatibus conducentibus ad excitandum magis ſonum conſiſtit.

Ad aliam partem de differentia ſonorum, Reſpondetur illam quidem effectiuè eſſe à corporibus diuerſimodè ſonantibus, ſubiectiuè autem eſſe in aere confracto, qui prout diuerſo modo fuerit confractus, diuerſum habet ſonum, & illius ſpecies emittit. Vndè licèt aer ſit vnus, & idem in ſe, tamen vt diuerſimode percuſſus, in genere ſonantis diuerſus

ſus eſt. Et quando dicitur quod ſonus eſt in illis corporibus, quæ mediante ſono ſentiuntur per accidens. Reſpond. verum eſſe, ſed tamen, quod ſentitur non eſt cymbalum, ſeu corpus percutiens, ſed percuſſum, vel confractum ex cymbalo percutiente, ita quod cymbalum ſolùm ſentitur vt agens, non vt ſubiectum ſoni, licèt hoc ſubiectum ſoni, ſcilicet aer confractus, non ſit ſubiectum niſi cum habitudine, & connotatione ad cymbalum percutiens, quia ſonus ipſe pendet à motu, & actione, & ita ſenſibile per accidens directum eſt ipſe aer reſiliens, ſeu confractum à percuſſione, ſenſibile autem connotatum, & in obliquo attactum tanquam agens huius percuſſionis eſt corpus percutiens. Quare nunquam contingit inæqualitas ſoni, cum æquali confractione aeris, licèt poſſit contingere cum æquali, aut maiori contactu corporis minor ſonus.

Ad ſecundam Confirmat. reſpond. aquam propter ſui craſſitiem non poſſe cum impetu frangi, ita quod concitate fugiat, & reſiliat, ſed paulatim labitur, & recedit, ſicque non cauſat ſonum, langueſcente compreſſione. Et D.Thom. non ſolùm dixit aerem eſſe proprium medium vbi generatur ſonus, ſed etiam addit neceſſe eſſe, quod corpora ipſa percutiant aerem, & ſonus generetur. Ad experientias illas dicimus eas non ſatis conſtare, multique eas negant, vt ex Alberto Magno, Magiſter Bañez cit. dub. 3. Si tamen admittantur, dicimus à ranis fieri ſonum illum intra aquas ob retentionem alicuius aeris intra guttur, vel poros, qui cum exit, illum ſonum edere poteſt, quouſ-

que

quæ aqua oppleantur, præſertim ſi pori ſint aliquantulum laxati, ita vt ſufficienter poſſit aer refrangi in ore ranarum dum exit. Et de branchijs piſcium dicimus non edere ſonum intra aquas niſi expellant aquam, & attrahant aliquem aerem, vt in Acheloo amne dicit Ariſt. excitari ſonum à piſcibus hoc modo, & ſic exponit illum D. Thom. 2. de anima lect. 18. Quod verò piſces fugiant intra aquas, non eſt propter auditum, ſed vel quia vident illos ſi aliqualis lux deſcendat, aut ſquamæ ipſæ receant, vel propter olfactum, vel quia tangunt illos cum prope accedunt.

ARTICVLVS IV.

Quid ſit vox, Quid echo.

DEfinitur vox ab Ariſtot. 2. de anima tex. 87. quod eſt *Percuſſio aeris reſpirati, qui fit ab anima in pulmonibus ad arteriam vocalem cum quadam imaginatione.* Vbi definitur vox per ſuas cauſas, & in habitudine ad illas. Nomine percuſſionis, ſeu ictus, intelligitur cauſaliter ipſe ſonus, vox enim in ſe quidam ſonus eſt. Deinde explicantur cauſæ huius percuſſionis, ex quibus habet ſonus ille eſſe animalis ſeu vitalis. Explicatur enim cauſa efficiens, tum principalis quæ eſt anima, tum inſtrumentalis, ſcilicet pulmo, & arteria vocalis, quibus alia inſtrumenta iſtis connexa adiunguntur, vt ſtatim explicabimus; tum etiam cauſa directiua, ſcilicet imaginatio, à qua procedit vox, vbi etiam inſinuatur cauſa finalis, quia finis vocis eſt exprimere con-

ceptus, ſeù imaginationem, & ſic imaginatio vt exprimenda ſe habet vt finis, vt directiua, tanquam efficiens. Denique cauſa materialis explicatur in eo, quod dicitur *aeris*, eſt enim vox ſonus in aere refracto receptus.

Sed inquires, quænam ſint inſtrumenta requiſita ad formandam vocem, exinde enim dignoſcemus quibus animalibus competit vocem formare.

Reſpond. Ergo requiri, quod animal ſit reſpirans, vox enim eſt ſonus aeris reſpirati. Similiter animalia exanguia, ideſt quæ ſanguine non nutriuntur carent voce, quia carent pulmone,& arteria, & reſpiratione non egent quæ datur vt ipſo aere calor ſanguinis, & ſpirituum refrigereretur,de quo videri poteſt Ariſt. hic textu 87. & ibi S.Thom. 18. vbi numerat quatuor genera animalium exanguium.

Inſtrumenta ergo formandæ vocis quædam ſunt interna, & gutturalia quædam externa, quæ videntur in ore, & lingua.Gutturalia,ſeu interiora,principaliter reducuntur ad duo,ſcil. ad pulmones, & ad arteriam vocalem, quæ etiam aſpera dicitur, quia inæqualis eſt. Ad hæc duo, reuocantur multa alia quæ concurrunt ad iſta, vt ex parte pulmonum, etiam debent adiungi muſculi thoracis, & inter coſtales, quibus comprimitur aer,vel admittitur ad pulmones. Et ex parte arteriæ vocalis adiungitur larinx, quæ eſt ad caput, ſeu finem arteriæ quaſi oſtium ipſius, & contegitur membrana quadam cartilaginoſa ne quid cibi, aut potus per eam ingrediatur. Secundo adiungitur gargario, ſeu gurguglio, quæ eſt caruncula quædam ſub extremum palati dependens,

&

& per humoris influxionem ſolet intumeſcere ſicut vua; plurimum verò confert ad vocem efformandam, vel emittendam, vnde qui gargarum occupant aqua, vel alio liquore, non poſſunt interim loqui. Alia inſtrumenta ſunt quaſi externa, quæ etiam conferunt ad formationem vocis, aut valde illam iuuant ſicut lingua, palatum, dentes, labia, quibus percuſſus aer diſponitur ad meliorem formationem vocis, & diſtinctiorem, licèt lingua ſi totaliter præſcindatur, nullo modo formari poſſit vox. Plura de his videri poſſunt apud Conimb. 2. de anima cap. 8. quæſt. 3. artic. 1. proprieque ad medicos, & ad anathomen ſpectant. *Quod attinet* ad echo ſeu ſonum reflexum dari quidem iſtam reflexionem, conſtat experientia iſta, & ratione, quia ſonus, ſeu vox defertur per gyrationes, ſeu circulos quibus mouetur aer, ſicut cum aqua impulſu aliquo, ſeu ictu lapidis gyrationes efficit: iſti autem circuli ſi in corpus aliquod durius, ſeu craſſius impingant, vel diſſipantur, & ſic non fit echo, vel retrocedunt efficiendo alias ſimiles gyrationes, & ſic dicitur reflecti. Vnde non quælibet corpora reddunt echo, ſed quæ ita ſunt diſpoſita, vt non diſſipent, ſed reſtaurent gyrationes, ſicut corpora concaua, læuia, & benè compacta, quæ aerem in ſe non abſorbeant, nec frangant totaliter, vt in fornicibus, lagenis, ripis fluminũ, & alijs ſimilibus; corpora verò nimis mollia, aut aſpera, & inæqualia, ſeu hiatibus plena diſſipant illas gyrationes, nec integras conſeruant, vnde nec reſtaurant.

Difficultas eſt in duobus. *Primum* an poſ-

ſit cauſari ſonus reflexus ex reditione ipſius ſoni realis. *Secundum*, an fiat aliquando reflexio ſpecierum audibilium, idque ſufficiat ad echo.

Ad primum Reſpond. poſſe generari ſonum reflexum per reditionem ſoni realis, & intelligimus per reditionem non eiuſdem numero ſoni, cum ſonus ſit accidens, quod tranſire non poteſt de vno ſubiecto ad aliud, ſed per multiplicationem ſoni, factam tamen non in rectum, ſed multiplicando verſus partem vnde incæpit propter obſiſtentiam alicuius impedientis. Sic ſentit S. Thom. 2. de anima lect. 16. circa textum 50. in fine lectionis, vbi poſtquam dixit ſonum multiplicari ad inſtar gyrationum, ſubdit, *ſi autem antequam huiuſmodi gyrationes deficiant, fiat reuerberatio aeris moti, & ſonum deferentis ad aliquod corpus, gyrationes reuertentur in contrarium, & ſic auditur ſonus ex aduerſo, & hæc vocatur echo.* Et ratio eſt, quia conducit ad hoc, vt melius audiatur ſonus reflexus, quod reflectat non ſolum ſpecies, ſed etiam realis ſonus, & motus aeris, tunc enim melius emittet ſpecies in partem reflexam ſi ibi ſit realis ſonus in reflectendo, qui poſſit ſpecies illas emittere, & emittendo multiplicare, & confortare, ergo ſi realis ſonus, & motus poteſt pertingere ad corpus aliquod vnde reflectat, & inde continuare realem reflexionem in ſono, id magis conducet ad auditionem illius echo, poteſt aut ſic realiter pertingere, & reflectere motus ſoni, vt cum ipſæ gyrationes realiter ſe diffundunt, ſi ibi tangant corpus obſiſtens, habenſque reliquas conditiones, vt ſonus non

penitus

penitus extinguatur, ſed generetur, vel fortificetur ibi generabitur ſonus, & inde defeteretur per ſpatium aliquod, & inde mittet ſpecies ad auditum.

Ad 2. tota difficultas conſiſtit quando fit echo à voce, vel ſono tam exiguo, quod non poteſt realiter pertingere ad corpus oppoſitum, ſicut ſunt aliqua ſpecialia loca, in quibus licèt ſubmiſsè aliquis loquatur auditur in parte diſtante echo. Ex alia verò parte videtur hoc non ſufficere ad ſonum reflexum, quia quod ſpecies reflectant, non facit ipſum ſonum, ſeu vocem eſſe diuerſam, ſed eandem, ſiquidem, vt ſupponimus ſonus ſolum directè diffunditur realiter, & non reflectitur, ergo non poteſt audiri tanquam duplex ſonus, ſed tanquam idem, hoc autem non eſt echo, qui eſt diuerſus à ſono directo. Et præſertim quia experientia docet, quod ſonus directus, & reflexus non audiuntur ſimul, ſed vnus ſucceſſiuè poſt alium. Ergo non fit per ſolam reflexionem ſpecierum, quia ſpecies reflexæ poſſunt eſſe ſimul cum directis, cum ſint continuatæ, & productæ ab eodem reali ſono, & ſic ſimul percipietur reflexus ſonus, & directus, & non vnus ſucceſſiue poſt alium. Denique ad ſummum ex iſta intentionali reflexione ſolùm concludetur, quod ille ſonus audietur tanquam multiplex apparenter non realiter, ſicut etiam in viſu ſi oculus digito eleuetur, apparet quaſi duplex obiectum ob diuiſionem ſpeciei in diuerſa linea, cum tamen ſit vnicum obiectum.

Reſpond. probabilius videri, quod ad formandum echo reale, requiritur reflexio ſoni

realis, tamen ad repræſentationem ipſius echo, & ad multiplicandam auditionem ſoni modo reflexo, ſufficit reflexio ſpecierum. Nam quod aliquando fiat echo per reflexionem ſolam ſpecierum vrgenter videtur probari illa experientia, quando vox ſubmiſſe prolata reſilit, & reflexè auditur, tunc enim motus realis non poteſt peruenire ad corpus vnde ſit reflexio, & tunc fiet reflexio apparens, ſeu repræſentatiua tantum. Et ſicut in viſu non ſolùm lumen, ſed etiam ſpecies reflectuntur, vt in ſpeculo, in quo per reflexionem generatur illa imago, quæ ibi videtur, cur non etiã reflectentur ſpecies audibiles? Sed ſicut in ſpeciebus viſibilibus non quæcumque reflexio facit videri obiecta, ſed quæ in corpore terſo, & prælucido generat imaginem, ita nec quæcumque reflexio ſpecierum audibilium facit echo, ſed quæ in tali corpore ſic diſpoſito ſit, vt inde quaſi noua ſpecies generetur, & cum nouo vigore, ita vt videatur de nouo formari ſonus, licèt ſolum intentionaliter non realiter reflectatur.

Vnde Ad dubitationem poſitam pro ſecunda parte Reſpond. Quod licèt ſonus realis non ſit diuerſus, tamen ſpecies refractæ, & reflexæ diuerſæ ſunt, & ab illa diſpoſitione corporis obſiſtentis ſic de nouo efformatæ, vt quaſi altera vox, vel ſonus videatur, ſicut ex ſpeciebus viſibilibus generatur in ſpeculo noua imago, quæ repræſentat quaſi alterum obiectum ex ſpeculo ad oculum, ita ſpecies audibilis refracta à corpore obſiſtente non generat nouum ſonum, ſed nouam repræſentationem, & quaſi imaginem ſoni, quæ ab illo

corpore

corpore quaſi noua vox auditur. Et cum inſtatur, quod ſonus reflexus ſucceſſiuè auditur poſt directum. Reſpondet. hoc eſſe, non quia ſit diuerſus ſonus realis, ſed diuerſus intentionaliter, quia tamen ſpecies audibiles ex ſua natura non deferuntur in inſtanti; ſed motu quodam, ideo repræſentatur illa reflexa ſpecies tanquam diuerſus ſonus ſucceſſiuè poſt directum emiſſus, & non in eodem inſtanti, ſicut ſi in ſpeculo generaretur imago, non in eodem inſtanti, quo ſpecies viſibilis emittitur ab obiecto, ſed aliquanto poſt. Quare etiam concedimus, quod in reflexione intentionali auditur multiplex ſonus repræſentatus, vt multiplex licèt in re non ſit multiplicatus ſonus realis.

Dices: cur ergo ſonus reflectens intentionaliter, & non realiter, non auditur quaſi in profundo corporis obſiſtentis, ſed quaſi in ſuperficie, è contra verò, quando ſpecies viſibiles reflectuntur in ſpeculo, videtur imago quaſi in profundo ſpeculi, non in ſuperficie?

Reſpondetur; Ideò eſſe, quia in ſpeculo ſi terſum ſit, & pellucidum, ſpecies intrant per eius diaphanum, nec reflectuntur quouſque inueniant opacum, vnde reſiliant, quod cum non inueniant niſi in profunda parte vitri, apparet imago in profundo: ſi verò ſpeculum non ſit perfectè tranſlucidum, & politum ſtatim reſultat imago à ſuperficie, vel propè vbi inuenit impedimentum, vt refrangatur. Species autem audibiles ſtatim, vt tangunt corpus durum, vel concauum, & cum alijs diſpoſitionibus ad reflexionem, ſtatim reflectuntur, iſta autem durities, & reliquæ diſpo-

diſpoſitiones non ſolùm ſunt in parte profunda corporis, ſed etiam in ſuperficie exteriori, & ita inde incipit reflexio.

Contra primam partem huius ſecundæ difficultatis obijcies, quia non videtur poſſe ſonum reflexum generari ex rarefactione ſoni realis, nec etiam apparet quomodo ille ſecundus ſonus, ſeu motus generari poſſit, nam vel continuatur cum motu directo, vel diſcontinuatur. Si continuatur, non erit reflexus, ſed idem cum directo, cum tamen ſit illi contrarius, & ad oppoſitum locum tendens. Si diſcontinuatur, ergo non poterit ab illo corpore quieſcente vndè reflectitur, produci, nec in tanto vigore, & perfectione, ſicut audimus ipſum echo, eo quod tangitur illud corpus à ſono valde debili, & diminuto, cum ad illud peruenit, echo autem auditur, vt ſonus perfectus, & vigoroſus. Specialiter verò eſt difficultas in voce, quia vox eſt ſonus dearticulatus, & ab animali formatus; illa autem vox reflexa in illo puncto reflexionis non generatur ab animali, ſed à corpore obſiſtente. Nec poteſt dici, quod hoc facit, vt inſtrumentum animalis. Nam ſi tuba admota ori non poteſt dearticulatum ſonum formare, quomodo vox iam emiſſa, & tangens parietem poterit ab ipſo dearticulari?

Reſpond. multa ex his tangere difficultatem in generali de motu reflexo, de quo abundè egimus in libris de gener. q. 5. Dicimus ergo, quod motus reflexus diſcontinuatur directo, & eſt diſtinctus. Et cum dicitur, quod non poterit produci ab illo corpore quieſcente, dicimus, quod non producitur virtute propria

ſed

ſed virtute impulſus ibi refracti impulſus enim ille, vt à primo impellente egrediens habet vim mouendi vſque ad certum terminum, ſed à corpore obſiſtente habet, quod ille terminus non ſit in directum, ſed in obliquum, vel in contrarium. Itaque à corpore quieſcente habetur obliquitas impulſus non directa tendentia, obliquitas autem poteſt eſſe non per actionem, ſed per modificationem actionis, & motus, & hæc ſumi poteſt à corpore quieſcente, dummodo ibi impulſus affigatur, & inde modificetur, vim tamen mouendi ſemper habet à prima virtute vndè proceſſit. Nec obſtat, quod videtur ceſſare primus ille motus, & impulſus aeris, quo prima agitatio facta eſt, ſiquidem refrangitur, in corpore obſiſtente, & ita non auditur prima vox, ſed alia, quia prima terminata eſt.

Reſpondetur enim, quod licèt primus motus aeris ceſſet, & terminetur, non tamen ceſſat impulſus, qui per aerem diffunditur, & in corpus obſiſtens impingit, indeque multiplicatur in oppoſitam partem, non accipiendo à corpore obſiſtente virtutem, & impulſum, ſed modificationem eius, vt ſcilicet in partem aliam deflectat; vel ſi impulſus ceſſauit in aere, ſaltem ſpecies multiplicantur, & perueniunt vſque ad corpus obſiſtens, ibique refranguntur, & ſic quia prima ſpecies terminatur, & frangitur, iam non auditur ipſa, ſed ſecunda, quæ reflexè generatur.

Et cum inſtatur, quod non poteſt à corpore illo obſiſtente produci impulſus in tanto vigore, ſicut audimus, cum ibi perueniat remiſſior, & languidior.

Reſpondetur, quod aliquando motus eſt ita diminutus, vt etiam ſi perueniat ad illud corpus obſiſtens, inde non vigoretur, neque maior fiat, & tunc parum, aut nihil ſentitur de echo: aliquando verò eſt ita vigoroſus ille ſonus, vt in obſiſtente corpore non diminuatur; aliquando verò motus eſt diminutus in ſe, in tali tamen diſpoſitione, vt licèt directè tendens diminueretur, tamen ex diſpoſitione corporis in quod impingit, non ſolùm habeat obliquari, ſed etiam ratione talium diſpoſitionum vigorari, non quod ab ipſo corpore obſiſtente vim impulſiuam accipiat, ſed ipſe primus impulſus, qui in ſe diminuebatur, vt virtus primi impellentis habet talibus diſpoſitionibus poſitis poſſe creſcere à ſe, ſed à primi impellentis virtute ibi in illo impulſu virtualiter perſeuerante, niſi ita diminuatur, & debilitetur, quod nullis etiam diſpoſitionibus adiunctis creſcere poſſit, de quo vide quæ diximus quæſt. 5. cit. de generat. Et ſic patet, quomodo ſonus reflexus aliquando creſcere poſſit, ſicut calor, aut lux reflexa.

Ad id, quod dicitur de voce, quomodo generari poſſit, à corpore obſiſtente.

Reſpondetur vocem ibi non generari, aut formari à pariete, ſed multiplicari ea virtute, qua per aerem indirectum ſonus vocis multiplicabatur, nec enim aer multiplicans vocem id facit propria virtute, ſed virtute animalis primo formantis, quæ per aerem diffunditur. Eadem ergo attingens corpus durum reuertitur, non accipiendo ab illo corpore virtutem aut formationem vocis, ſed virtutem, quæ per aerem diffundebatur obliquando, & modifi-

dificando. Neceſt ſimile de tuba, quia cum admoueatur ipſi ori, impedit ipſam primam formationem vocis ne fiat dearticulatè, ſicut loquens voluerit, ſed vt tuba permiſerit, & impulſum exceperit, ſed voce ſemel formata, multiplicatur per aerem, aut obliquatur à pariete in ea dearticulatione, & modo quo primùm formata eſt.

Quid ſi dicas, in ipſo corpore obſiſtente frangi, & diſſipari ipſum ſonum quoad eius figuram quia in gyrum circulabatur, ſiquidem eſt ille ſonus quidam aeris impulſus, qui facillime diſſipatur, cum in aliquod corpus impingit, & ſic amittet ibi vox dearticulationem.

Reſpondetur, quod aliquando corpus in quod impingit ſonus, talis eſt vt eius figuram, & integritatem violet, & diſſipet, & tunc non redditur ſonus reflexus, ſed diſſoluitur vox, aut confunditur eius dearticulatio, aliquando verò corpus illud eſt æquale, & lene, & ſic diſpoſitum, vt ſonum illum non diſſipet, ſed integrum ſeruet. & ſolùm impediat, ne indirectum tendat, ſed retrocedat, & tunc fit echo; nec tamen omnes eius partes audiuntur ſed vltimatæ ſyllabæ, quia priores partes reflectunt dum adhuc in auribus non tranſierunt ſpecies ſoni directi, quibus occupatur; quando verò illæ tranſeunt, ſolùm reſtant vltimæ partes reflexæ vocis, quæ ſeorſum à ſono directo, & diſtinctim audiantur.

ARTICVLVS V.

In quo conſiſtat odor, qui eſt obiectum olfactus?

SVpponimus odorem verè, & propriè eſſe qualitatem, nec conſiſtere ſolum in ſubſtantia fumidæ exhalationis vt aliqui ex antiquis dixerunt, quos referunt Conimb. 2. de anima cap. 9. quæſt. 1. art. 1. Et illam opinionem refutat Ariſtot. lib. de ſenſu, & ſenſato, cap. 5. lect 12. apud D. Thom. Et eius falſitas conſtat, tum ratione, tum experientia. Si enim odor eſſet fumida illa ſubſtantia cum experiamur diffundi odorem à corpore odorifero, conſequenter, dum odor communicatur, corpus diminueretur, ſicut diminuitur aqua per euaporationem, ergo quandiu odor durat, & exhalatur à corpore, duraret continuo illa corporis diminutio, quod certè aliquam ſenſibilem minorationem faceret cum ſit valde continua, quod tamen experientiæ aduerſatur. Ratione etiam conſtat, quia odor eſt ſenſibile proprium alicuius ſenſus, ſuſtantia autem eſt ſenſibile per accidens, ergo odor formaliter non poteſt eſſe ſubſtantia.

Quare ſupponendum eſt quod odor eſt in genere accidentis, & illud eſt qualitas, tùm quia alterat, & alteratione acquiritur, tùm quia in alijs generibus non poteſt inueniri tale accidens. Reſtat inquirere eius differentiam. Definiri ergo ſolet odor; quod eſt *qualitas ex temperamento primarum qualitatum reſultans ſiccitate dominante, ſeu excedente, & calore humidum decoquente.* Dicendo ex temperamento primarum qualitatum reſul-

reſultans, manet dictum, quod eſt qualitas ſecunda, ſeu mixta, & quod ſubiectum eius proprium eſt mixtum, nam in elementis non inuenitur odor, ſi ſumantur in ſua puritate.

Explicatur ergo immediata cauſa, ex qua fit odor, quæ cum ſit qualitas mixta, præcipuè explicanda eſt per mixtionem, ſeù temperamentum qualitatum, ex quibus componitur, & ideo dicitur, quod eſt reſultans ex temperamento primarum qualitatum. Modus autem temperamenti deſignatur dicendo, quod ſiccitas debet excedere humidum contrario modo ad ſapores, in quibus humidum excedit ſiccum. Et hoc ex ipſa experientia deducitur, quia videmus res odoriferas maximè ſentiri aliquo calore exſiccante, vt in calore æſtatis, vel ignis, res odoriferæ reſoluuntur, & magis redolent; ſimiliter fumea exhalatio ſicca eſt, & exſiccare ſolet, & regiones, quæ producunt res odoriferas, vt aromata, ſicciores, & calidiores eſſe ſolent. Denique ea, quæ ſunt optimi odoris ſolent eſſe amari ſaporis, dulcia autem ſecundum ſuum natiuum temperamentum raro ſolent eſſe odorifera, quia in eis prædominatur humidum. Cæterum licet ſiccitas debeat prædominari in odore, non tamen totaliter vincere humidum, nam quæ omninò ſunt arida, vel toſta, vt oſſa vehementer ſicca, aut cineres, odore carent, & ſimiliter terra nimis ſicca non redolet, reſperſa verò pluuiali aqua, efflat odorem, ergo aliquid humoris requiritur. Item in lapidibus, & lignis, lapides nimis duri non olent, quia humore carent, ligna odorem retinent, quia

ali-

aliquid humoris concocti habent. Deniquè inter metalla aurum caret odore propter nimiam duritiem terreſtrem, ob quam caret humore, æs autem, & ferrum odorem aliquem habent, quia aliquid humoris retinent. Videatur Ariſtot. loco citato de ſenſu, & ſenſato, & D. Thom. ibi.

Denique quod requiratur calidum digerens humidum intelligitur de digeſtione attenuante, & diſponente ad ſiccitatem, vt illa dominetur. Et ſic videmus ea, quæ ſunt calidioris temperamenti odorem perfectius efflare, & ipſo igne res odoriferæ odorem ſuum reſoluunt, & perficiunt. Semina etiam calidiora affici odore ait Ariſt. in problematis ſect. 12. & roſas melius olere ſi plantentur iuxta alia, quia ab illis participant calorem, vt nonnulli affirmant.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò obijcitur ad probandum, quod odor ſit ſubſtantia; nam odor nutrit, confortat cerebrum, aut etiam lædit, imò, & corrumpit corpora, & per continuam exhalationem odoris res odoriferæ minuuntur, & flacceſcunt, quæ omnia ſigna ſunt ſubſtantialis naturæ. Vndè Ariſtot. in problemat. ſect. 13. quæſt. 10. odorem dicit eſſe halitum, ſeu exhalationem, quæ vtique ſubſtantia eſt, & Gal. 2. aphoriſmor. dicit partes magis tenues, & aereas noſtri corporis odore nutriri, & attractione aeris, vt omittam de his, qui ad fontes Gangis in extrema Indiæ parte ſolo odore florum dicuntur nutriri, vt referunt Plinius, & alij

& alij apud Conimbr. loco citato quæſt. 1. artic. 1.

Reſpondetur odorem non nutrire ſecundum quod eſt ſenſibile odoratus, ſed ſubſtantia illa odorifera, in qua odor ineſt dicitur nutrire, ſeu confortare ſi exhaletur, præſertim ſpiritus animales aere illo odorifero mirum in modum recreantur, & exhilarantur. Nec nos negamus à rebus odoriferis exhalari fumeam aliquam exhalationem, ſeu ſubſtantiam, ſed negamus illam eſſe formaliter ipſum odorem, ſed odoris ſubiectum. Sic ergo nutritio non fit odore, licèt poſſit fieri re odorifera, vel exhalatione eius inquantum conuertibilis eſt in ſubſtantiam aliti. Et ſic intelligendus eſt Ariſtot. cum dicit conſiſtere odorem in exhalatione, intelligitur enim ſubiectiuè, non formaliter; expreſſe enim in cap. 5. lib. de ſenſu, & ſenſato excludit opinionem dicentem odorem eſſe ſubſtantiam. Quod verò dicitur aliquos ſuſtentari odore florum, fabulam redolet, neque enim animal nutritur niſi alimento per eos ſumpto, & in ſtomacho decocto. Quod ſi exhalatio florum tam viuida eſt, vt multum vaporis odoriferi exhalet, vaporibus illis exhalatis nutriet, non odoribus.

Secundò arguitur: Quia multa dantur odorifera, quæ humida ſunt, vt aquæ diſtillatæ, muſcum, quod ex ſanguine cuiuſdam ferę componitur, ambarum, vel ex ſpermate ceti, vel ex aliqua humida ſubſtantia maris natum, zibettum ex felium humore ortum, quæ tamen inter omnia odorifera ſunt prima, & maximè humida. Et præterea quia ſi odor ſit

ex calore attenuante humidum, potius debet prædominare calor, quam ſiccitas. Conſtat enim multa, quæ ſunt excellentis ſaporis eſſe etiam optimi odoris, vt mel, vinum, & alia ſimilia, quæ tantum humida ſunt, ergo non oportet prædominari ſiccitatem.

Confirmat. Quia odor eſt communicatiuus ſui, vt patet in tactu rei odoriferæ, ergo non eſt qualitas ſecunda, quia qualitates ſecundæ non ſe communicant, vt patet in colore, grauitate, & leuitate, & alijs ſimilibus quæ ſuo contactu non reddunt rem coloratam grauem, aut leuem, &c.

Reſpondetur, Illa omnia licèt liquida ſint, continere tamen exhalationes aliquas ſiccas, in quibus continetur odor, ſicut etiam mare redditur ſalſum propter exhalationes aduſtas, quæ illi communicantur, ſic in alijs humidis, vt ambaro, zibetto, balſamo, &c. imprimuntur exhalationes aliquæ ſic temperatæ, & ſiccæ, vt odorem retineant. Sed cur inquies: ſi ita eſt, minus redolent iſta odorifera è propinquo, quàm è longinquo? imò ambarum, & zibettum ſi in magna copia adhibeantur, videntur grauem odorem exhalare?

Reſpondetur, Id accidere ob multitudinem exhalationum terreſtrium, quæ in ipſa re odorifera conſtipantur, & per fumeam exhalationem magis attenuantur ab ipſo calore, & ſic purius, & defæcatius ibi ſentiuntur, quam in ſua propria ſubſtantia, vbi craſſiores ſunt illæ exhalationes. Ad id, quod dicitur de calore attenuante humidum.

Reſpondetur calorem quidem directè gignere calorem, ſed tamen diſponere ad ſiccitatem,

tatem, ſeu ad formandas exhalationes ſiccas, quæ in illo humido, ſeu liquore, odorem efficiunt. Quod vero additur aliqua poſſe eſſe ſimul boni odoris, & ſaporis.

Reſpondetur, quod ſi aliquando id contingit eſt ſecundum diuerſas partes, quarum, quędam habent in exhalationibus ſiccitatem prædominantem, aliæ humidum benè digeſtum, quod ad dulcedinem declinat, de quo vide S. Thom. doc. 1. de anima lect. 19.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd in primis non repugnat aliquam ſecundam qualitatem realiter eſſe communicatiuam, ſicut ſonus multiplicatur, & ſimiliter ſapor, & aliæ ſimiles, licèt aliæ communicatiuæ immediatè non ſint. Secundò dicitur, quod licèt iſtæ ſecundæ qualitates ſe ipſis immediatè non ſint communicatiuæ, benè tamen mediantibus qualitatibus primis, vt inſtrumentis, ſeu diſpoſitionibus, quibus talis ſecunda qualitas generatur. Et ſic cum odor petat ſiccitatem prædominantem, mediante ſiccitate, quæ eſt qualitas communicatiua, & ſimiliter mediante calore, alijſque qualitatibus temperantibus poteſt odor ipſe generari, & multiplicari per aliud corpus. Et ſic Ariſtot. 2. de anima text. 127. dicit aerem redolere per immutationem ab odore, quod intelligi poteſt per immutationem mediatam, ideſt mediante exhalatione illa fumoſa, eiuſq; ſiccitate, & calore, quibus aer ad odorem recipiendum diſponitur. Exhalationes autem iſtæ odoriferæ nō ſunt in aere penetrando illum, ſed diuidendo, ſicut alij vapores, & exhalationes, quæ virtute ſolis aſcendunt, aut ab igne euaporantur.

De

De ſpeciebus odorum non agimus, quia minus nobis notæ ſunt, vt Ariſtot. ait lib. de ſenſu, & ſenſat. lect. 9. apud D. Thom. De aliquibus tamen ſpeciebus odorum agit ibi D. Thom. lect. 13. vbi videri poteſt.

ARTICVLVS VI.

Quidnam ſit ſapor, qui eſt obiectum guſtus?

DEfinitur ſapor ab Ariſtoteles, vt explicat D. Thom. in lib. 6. de ſenſu, & ſenſato lect. 10. quod ſapor *eſt paſſio facta à ſicco terreſtri in humido aqueo cum additione calidi, quæ guſtum ſecundum potentiam alterando in actum reducit*. Dicitur paſſio, ideſt qualitas tertiæ ſpeciei, quæ eſt paſſio, vel paſſibilis qualitas. Reliquæ particulæ adduntur ad explicandam differentiam ſaporis ex ſuis cauſis, Et primò dicitur, quod ſit qualitas mixta, ſeu ſecunda, cum dicitur, facta, ſeu reſultans ex ſicco terreſtri, &c. Secundò oſtenditur ex quibus qualitatibus, ſeu cuius conditionis eſſe debeant, vt ex eis reſultet ſapor, ſcilicet ex ſicco terreſtri in humido aqueo. Intelligitur autem ſiccum illud eſſe terreſtre, & non igneum, quia igneum propter ſui tenuitatem eſt nimis acre, & conſumptiuum humidi, & ineptum ad nutritionem, terreſtris autem ſiccitas magis ad nutrimentum deſeruit. Exprimuntur autem iſtæ potius qualitates, ſcilicet humidum, & ſiccum, quia calidum, & frigidum ſunt qualita-

tes

tes magis actiuæ, & pertinent ad rationem efficiendi, quæ eſt cauſa magis extrinſeca. ſiccum autem, & humidum magis præbent materiam ſapori. Non exprimitur autem quodnam ex his duobus debeat excedere alterum. quia ex his duobus humidum præſupponitur, ſiccum verò ſuperadditur, ideſt aliqua exhalatio, quæ ſubſtantialirer eſt terrenæ ſpeciei, ideoque à tali ſicco tanquam ab aduenienre extrinſeco fit ſapor licèt intrinſeca radix illius ſit humidum, & hoc ipſo, quod manet humidum aqueum, nec totaliter reſoluitur, ſatis ſignificatur, quod vt fiat ſapor debet dominari humidum illud, ſapor autem pinguior, & craſſior debet eſſe odore, ideoque humidum prædominari debet.

Tertiò additur cauſa inſtrumentalis, ſcilic. additione calidi, ſeu à concoctione calidi, ſeu vt denotetur, ſaporem principaliter fieri à calore, nam à frigore potius imperficitur, & crudeſcit. Vndè in regionibus frigidis, & temporibus non calidis fructus non matureſcunt: vbi autem calor tollit illam cruditatem ſapor temperatur. Opportet tamen aliquid frigoris manere non ad concoctionem humidi, ſed ad temperandum calorem, ne ſi nimium excedat, conſumat totum humidum. Quod autem aliqui cibi valdè calidi optimum ſaporem habent non eſt quia non retineant aliquid frigoris, alias eſſet ſummus calor, vt ignis, ſed quia calor ibi habet aliquem exceſſum: imò licèt materia ſapida vehementius calefiat, tamen exhalationes ſeu vapores, quibus ſapor immiſcetur, humidiores ſunt.

Denique ponitur finalis cauſa ſaporis, ſcil. quod

quod ſit alteratiua guſtus, ad hoc enim ordinatur vt ad finem, licèt aliam alterationem faciat emittendo ſpecies quæ eſt alteratio latè ſumpta; & ordinatur ad illam obiectum tanquam ad finem effectum, quia fit ab illo, non tanquam ad finem, cuius gratia; & per hæc ſufficienter diſtinguitur ſapor ab odore, & ſono, & alijs ſenſibilibus.

Inquires: Quæ etiam ſint præcipuæ ſpecies ſaporis? Reſpond. vel poſſe nos loqui de ſaporibus extremè contrarijs, vel de intermedijs, magis tamen principalibus, & notis, vel denique de his, qui ex tali mixtura fiunt; ſicut etiam in coloribus dantur aliqui extremi, vt album, & nigrum, alij intermedij principales, vt rubeus, viridis, &c. alij denique ex iſtis, & earum mixtura reſultantes, idem eſt in odoribus, licèt ſpecies odorum minus notæ nobis ſint, vt ex Ariſt. de ſenſu, & ſenſato lect. 9. apud D. Thom. conſtat, eo quod homo eſt imperfectioris olfactus inter animalia, & minus diſcernit eorum differentias.

Igitur ſpecies. ſaporum extremæ contrariæ ſunt duæ, ſcil. amarum, & dulce: ſpecies intermediæ principales, ad quas aliæ reducuntur, præter illas duas extremas ſunt ſex, ſcil. pingue, & ſalſum, acetoſum, auſterum ponticum, & acutum. Species autem, quæ ex eorum mixtura poſſunt fieri ſunt innumerabiles, ſicut quotidie fiunt arte irritante gulam. Hæc eſt ſententia Ariſtot. 2. de anim. text. 105. lect. 21. apud D. Thom. Sed amen in priori parte de extremis ſaporibus contradicit illi Galen. lib. 4. ſimplicium, qui dixit extremos ſapores eſſe ponticum, & acutum, quia pro-

ximè

ximè accedunt ad duas primas qualitates contrarias, ſcil. calorem, & frigus; ponticus enim (idem eſt quod limonius) cauſatur ex groſſo frigore, & ſic limonia frigidum ſuccum habēt, acutus autem cauſatur ex vehementi, & ſubtili calido. Quoad ſecundam verò partem addunt alij alias ſpecies, vt inſipidum, quod videtur diſtingui ab illis, & per ſe percipitur à guſtu. Et alij alias addunt ſpecies, quæ tamen ex iſtarum mixtura conſtare videntur.

Retinenda tamen eſt Ariſt. ſententia quam S. Thom. ſequitur cit. loco, & de ſenſu, & ſenſato lect. 11. & communiter interpretes, qui videri poſſunt apud Conimb. c. 10. q. 1, art. 2. Carmel. diſp. 13. q. 2.

Ratio eſt quia contrarietas in ſaporibus maximè deſumenda eſt penes id quod eſt proprium ipſis, ſcilicet penes modum afficiendi potentiam guſtus, in hoc autem clarè videmus, quod amarum, & dulce extremè contrariantur, dulcis enim optimè afficit guſtum, & conuenientiſſimè, amarum deterrime, & ita maximè abominatur ipſum, ergo iſti in genere ſaporum maximè ſunt contrarij, licèt cauſaliter, & remote, ideſt ex parte primarum qualitatum à quibus cauſantur, alij ſint magis contrarij non in ſe, ſed in qualitatibus ex quibus oriuntur, ſcilicet calido, & frigido, &c.

Vnde patet ad fundamen. Galeni, dicitur enim, quod illa contrarietas calidi, & frigidi inuenta in pontico, & acuto eſt contrarietas alterius generis à ſapore, & ſolùm materialiter, & remote ad ſapores concurrens, tanquam ex quibus fit, non vt formaliter conſtituens contrarietatem ſaporum, ſicut etiam album, & ni-

& nigrum ſunt contraria in genere colorum, licèt in genere calidi, & frigidi à quibus, vt à primis qualitatibus mixtio eorum dependet, non habeant aliquando contrarietatem, quia poteſt à frigido cauſari albedo in vno ſubiecto, & ab eodem nigredo in alio, & ſimiliter à calore, vt ſupra diximus, & experientia monſtrat.

Quod ſi dicas, ſaltem ex maiori diſtantia, & contrarietate inter ſiccum, & humidum cauſari contrarietates ſaporum, quia ſapor ſequitur humidum à ſicco temperatum. Reſpond. quod licèt ex humido temperato ſumatur ſapor, non tamen eſt neceſſe, quod contrarietas ſaporum ſumatur ex contrarietate humidi, & ſicci, vt docet D. Thom. 2. de anima lect. 21. ſed eſt peculiaris contrarietas, & alterius generis, licèt orta ex mixtione humidi, & ſicci, non tamen ex maxima contrarietate ſicci, & humidi, oritur maxima ſaporum contrarietas. Nec etiam obſtat, quod ſapor extremè dulcis non lædit guſtum, ſicut in alijs ſenſibus obiecta extremè contraria lædunt illos: hoc enim peculiare eſt in ſaporibus, vt manente dulcedine non detur exceſſus qualitatum quibus guſtus lædi poſſit in ſua temperatura, quia quandiu dulcedo manet, qualitates illam cauſantes debent eſſe benè diſpoſitæ, & temperatæ. Quod ſi dulcedo ita excedat, quod debitam illam proportionem diſſoluat, etiam dulcedo ipſa corrumpetur, & ſic non à dulcedine lædetur ſapor, ſed à nimia humiditate, vel calore, &c.

Quod verò ſapores medij ſint rectè aſſignati, conſtat, quia ad illos, omnes reduci poſſunt,

Nec obſtat inſtantia de inſipido, quia inſipidum eſt dulce remiſſum, vel amarum non intenſum; vnde ad vnum ex illis reduci poteſt quaſi imperfectum in illo genere. De reliquis conſtat benè eſſe aſſignatos, & experientia conſtat dari illos. Dulce enim inuenitur ſicut in melle ſaccaro, & ſimilibus. Amarum, vt in abſinthio, felle, cinere, &c.

Pingue vt in butyro, carne, medulla, lacte Salſum, vt ſale. Acetoſum vt in aceto, & alijs putrefactis. Auſterum vt in fructibus non maturis, & agreſtibus. Ponticum vt in limonijs. Acutum vt in ſinapi, pipere, & ſimilibus. Quos omnes guſtus iudicat, vt diſtinctos, & ſi qui alij dantur, ad iſtos reducuntur, vel ex eorum mixtura proueniunt. Numerat autem illos D.Thom. lect. 21. de ſenſu, & ſenſato taliter, quod ſapor pinguis non condiſtinguatur à dulci, vt ibidem dicit, ſed ſub eo connumeretur. Et ſimiliter in 2. de anima lect. 21. dicit duo ex illis in vnum reduci, quod intelligendum eſt de pingui, & dulci. Et ſic erunt octo ſpecies, duæ extremæ amarum, & dulce, reliquæ mediæ principales, & genericæ, innumeræ verò, quæ ex iſtarum mixtura fiunt.

Obijcies contra definitionem ſaporis, quia plures cibi ſunt valde aridi, & dantur ad medendum ægritudines ex nimia humiditate contractas; & cineres ſunt aridiſſimi, & tamen aliquem habent ſaporem, ſcilicet amarum, ergo non requiritur ad ſaporem, quod humidum præemineat. Vndè Phil. non dicit, quod ſapor cauſatur ab humido in ſicco, ſed è contra, ergo ſupponit ſiccum debere prædominari,

nari, quia agit in humidum, & actio eſt ex vir. tute prædominante. Quod ſi dicatur debere prædominari humidum, quia debet eſſe alimentum id quod habet ſaporem, ſequitur ergo quod omne alimentum debebit eſſe humidum, quod eſt falſum cum fames ſit appetitus calidi, & ſicci, non humidi.

Confirmatur, quia hæc definitio ex vna parte eſt diminuta, quia non explicat quale debeat eſſe hoc humidum, an aqueum an aerum, necquale ſiccum, terreſtre, an igneum. Ex alia parte eſt redundans, quia explicat ſaporem, tam in genere entitatiuo, vt reſultat ex mixtione ſicci, & humidi, quàm in genere intentionali, vt mouet ſenſum, quod eſt definiri ſecundum duplicem ordinem, & genus, id autem vnica definitione præſtari non poteſt.

Reſpondetur, aliud eſſe quod res aliqua ſaporoſa plus ſiccitatis habeat quam humoris aliud, quod ſapor ſequatur ad ipſam ſiccitatem, potius quam ad humiditatem. In re enim valde ſicca poteſt dari ſapor, non conſecutus ad ſiccitatem, ſed ad partes aliquas in quibus humiditas præualet, ſcilicet ad aliquos vapores, vel partes tenuiores ibi incluſas, quæ ſufficientem humiditatem retinent ad ſaporem, licèt adiuncta ſiccitate nimia aliarum partium maiorem, aut ex defectu decoctionis, alijſque imperfectis adiacentibus degeneret ille ſapor in extremum imperfectum, ſcilicet in amarum, ſicut cineres. Quod verò dicitur, in definitione Phil. potius dici, quod ſapor fiat à ſicco in humido, quam ad humido in ſicco. Reſpond. ideò hoc dici à Philoſ. quia, & ſi humidum prædominetur ex parte

mate-

materiæ, ſed ſiccum attemperat, & modificat humidum, & vtrumque à calore, vt actiuiori decoquitur, vnde radix ſaporis eſt ipſum humidum præbens materiam, & ſimpliciter id quod ad perfectionem, aut ſuauitatem ſaporis pertinet, experimur enim ea quæ ſunt perfectioris ſaporis abundare humido, ſiccitas autem ſe habet, vt diſponens, & modificans. Quod verò dicitur de alimento. Reſpond. alimentum, vt ſaporoſum eſt, fundari in humiditate, ſed vt nutrimentale eſt non fundatur in humido principaliter, ſed in calido, & ſicco licèt conſperſo humiditate aliJſque qualitatibus. Et ideò fames quia eſt appetitus cibi, vt nutrimentalis eſt, eſt appetitus calidi, & ſicci, appetitus autem ſaporis magis eſt appetitus rei delectabilis ad guſtum, quam vt nutrimentalis, & licèt non ſit directè appetitus humidi, eſt tamen appetitus eius, quod fundatur in humido.

Ad confirm. reſpond. Non explicari, ſed implicari in definitione, quale humidum ſit ſaporoſum, quia non debet eſſe purè humidum, ſed ſicco admixtum: & conſequenter tale humidum debet eſſe aqueum, non aereum, nec ſiccum igneum, ſed terreſtre, quia hæc ſunt nimis ſubtilia, & ad nutriendum non conducentia. Adde quod D. Thom. in definitione ſupra tradita expreſſit, quod humidum ſaporoſum debet eſſe aqueum. Nec vitiat definitionem, quod explicetur ſapor in vtroque genere reali, & intentionali, quia ſapor definitur, vt ſenſibilis, & ſic radicaliter eſt in genere intentionali, ſequiturque intentionale genus ad hoc reale.

ARTICVLVS VII.

Quod ſit obiectum tactus?

TRia ſunt explicanda circa obiectum tactus. *Primum*, quænam ſint qualitates tangibiles. *Secundum*, an vt ſint tangibiles debeant eſſe exceſſiuæ ſupra temperamentum tactus. *Tertium*, an debeant eſſe inhærentes ipſi organo, vt ſentiantur, an manere in tangibili.

Circa primum, conſtat experientia nos non ſolùm tactu dignoſcere qualitates primas, vt calidum, frigidum, &c. ſed etiam alias multas vt molle, & durum, aſperum, & lene, &c. imò plures Authores ſecundum iſtas differentias diſtinguunt varios tactus ſpecie, vt videri poteſt apud M. Bann. 1. p. q. 78. art. 3. dub. 1. de tactu, & Conim. hic cap. 11. q. 2. art. 1. Quot autem ſint iſtæ contrarietates, quæ ſenſu tactus attinguntur? Reſp. in primis eſſe illas duas calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, quæ ſunt primæ qualitates elementales. Deindè inter qualitates ſecundas numerantur ſex, ſcilicet durum, & molle, aſperum, & lene, graue, & leue (ponderant enim tactui) acutum, & hebes, dolor, & voluptas, fames, & ſitis, hæc enim pertinent ad tactum titillationis, & pruritus, ſentitur enim non tanquam calidum, aut frigidum, aut aliquid ſimile, ſed vt definitio quædam, & commotio tactus. Denique ad veneream voluptatem ponunt aliqui diſtinctum modum, & obiectum tactus à reliquis. Et hæ ſunt præcipuæ contrarieta-

rietates qualitatum tangibilium.

Dubitari autem poteſt, an omnes iſtæ qualitates ſeu contrarietates ſint tangibiles immediatè & primò, an vna mediante alia. Nam D.Tho.1.p.q.78. art.3. & 2.de anima lect.22. totum fundamentum, quod ponit ad probandum, quod ſint plures tactus ſpecie diuerſi eſt, quia dantur plures contrarietates primæ tangibiles, quarum vna non reducitur ad aliam, & ſic ſentit de ſe iſtas qualitates eſſe immediate tangibiles, alias aſſumeret propoſitionem falſam. Imò etiam ſi tactus ſit vnus ſecundum ſpeciem athomam quia conueniunt omnes illæ contrarietates in aliquo genere proximo, adhuc erunt omnes immediatè tangibiles, ſicut licèt omnes colores conueniant in vna contrarietate albi, & nigri, omnes tamen ſunt viſibiles æquè immediatè, nec indigemus ad videndum viride, v.g. prius videre album, & nigrum. Et deinde quia ſaltem duæ primæ contrarietates, ſcilicet calidi, & frigidi, ſicci, & humidi, non dependent vna ab alia, ſed immediatè quælibet eſt tangibilis: imò, & aliæ ſentiri poſſunt, ſicut in cœlo durum, aut molle, aſperum, vel lene immediatè ſentirentur à tactu ſi ibi admoueretur, quia ſentiret reſiſtentiam, ſine tactu tamen frigidi, vel calidi, quod ibi non eſt; & deniquè titillatio immediatè facit ſenſum ſine hoc, quod præcedat tactus frigidi, aut calidi, &c.

Ex alia verò parte etiam difficultas eſt, primò; nam ſenſus tactus non conſtat ex omnibus illis contrarietatibus quas poteſt ſentire, ſed ſolùm ex contrarietate calidi, & frigidi, humidi, & ſicci, ergo ſolùm immediatè pote-

rit iſtas ſentire, quia illas immediatius ſentit, quæ ſibi ſunt propinquiores. Denique quia quando plura obiecta pertinent ad vnam potentiam, non omnia poſſunt æque primo pertinere; ſed ordine quodam, ergo aliquæ pertinent per ſe primo, aliæ verò mediantibus iſtis. Denique quia vt ſentiantur iſtæ qualitates per tactum debent immutare organum, vt S. Thom. docet quæſt. de anima art. 13. ſed plures his qualitatibus non ſunt actiuæ, nec producunt ſui ſimile in organo tactus, nec enim aſperum, & lene reddunnt manum aſperam, vel lenem, nec grauitas, aut leuitas grauiorem, aut leuiorem ergo ſolùm poſſunt immutare tactum mediante calido, & frigido, &c. & ſic mediantibus illis ſentiuntur.

Reſpond. Veriorem videri priorem partem, quod ſcilicet omnes iſtæ qualitates ſint æque primo tangibiles, & non vna mediante alia quantum ad rationem immutandi tactum intentionaliter. Et præter fundamentum allatum conf. quia omnes iſtæ qualitates per ſe, & ab intrinſeco ſunt ſenſibiles, non vt ſenſibile commune, aut per accidens, ergo vt ſenſibile proprium tactus, nec enim ad alium ſenſum ſpectat, ergo ſunt immediatè, & per ſe ſenſibiles, licèt inter illas ſint aliquæ principaliores alijs, ſicut inter colores, omnes ſunt æquè primò viſibiles, licèt quidam efficacius, & viuacius moueant, & principaliores ſint. Et ſic dicit D.Th. quod omnia iſta poſſunt dici, quod pertineant ad eandem potentiam, quatenus ſub eodem genere continentur. licèt innominato, ſicut etiam ſi ſolam contarietatem

tem frigidi, & calidi ſentiret, attingeret illas, vt conueniunt in aliquo genere innominato tangibili.

Vnde patet ad rationes dubitandi. Ad primam dicitur, quod licet contrarietates ſecundæ oriantur ex primis quantum ad mixtionem phyſicam in ratione tamen obiecti tangibilis per ſe habent ſuam formalitatem obiectiuam ſicut etiam colores medij oriuntur ex extremis phyſicè, & in eſſe qualitatis, habent tamen ſuam rationem formalem viſibilis, non minus quam colores extremi. Et quod dicitur organum tactus non conſtare ex omnibus illis contrarietatibus. Reſpondetur non conſtare ex omnibus formaliter, benè tamen virtualiter, & eminenter quatenus ad omnes habet virtutem, & potentiam. Non eſt autem neceſſe, quod organum habeat actu id, quod ſentit, ſed ſolùm in potentia, imò debet carere illo, vt ſatis ſupra dictum eſt.

Ad ſecundam probationem dicitur: Quod plura obiecta pertinent ad vnam potentiam ordinatè quatenus ſub vna ratione formali vniuntur, non quia neceſſe ſit vnum mediante alio cognoſci, ſicut omnes colores mediante luce, omnia tangibilia mediante proportione temperamenti, quæ eſt ratio illa generica innominata. *Ad tertiam Reſp.* Quod etiam in iſtis ſecundis qualitatibus requiritur realis immutatio organi tactus, ſed non eodem modo nam in agendo, & immutando realiter non eſt inconueniens, quod dependeant à primis tanquam à prioribus diſpoſitionibus in genere phyſico, ſicut etiam ipſæ potentiæ ſenſitiuæ vtuntur inſtrumentaliter iſtis primis qua-

litatibus calido, & frigido, &c. ad ſuas operationes. Cæterum in immutatione intentionali, & in conſtituenda ratione obiectiua non dependent ſecundæ qualitates tangibiles à primis, ſed per ſe ſunt obiecta tactus, licèt ad alterandum phyſicè, diſpoſitiuè dependeant à primis qualitatibus tanquam à conditione requiſita, vt ſentiantur.

Circa ſecundum punctum, an tactus ſolùm poſſit percipere qualitates exceſſiuas? Communis reſponſio eſt ſolùm illas poſſe ſentiri, vt tradit Philoſ. hoc 2. lib. text. 118. vbi inquit, *Calidum, & frigidum durum, & molle non ſentimus, ſed excellentias tanquam ſenſu, velut medietate quadam exiſtente eius; quæ in ſenſibilibus eſt contrarietatis*: Subſcribit ibi S. Doctor. lect. 33. dicens. *Organum tactus non ſentit illam qualitatem ſecundum quam eſt in actu, non enim ſentimus id, quo eſt calidum aut frigidum, durum, aut molle ſecundum illum modum quo hæc inſunt organo tactus, ſed ſentimus excellentias tangibilis*. Ita D. Tho. quem communiter ſequuntur authores. Caietanus ſuper illum textum, & Flandr. Carm. hic diſp. 14. q. 2. alijque plures.

Et ratio eſt; quia ſenſus debet eſſe in potentia ad ſuum ſenſibile. & non actu habere illud ſi enim actu habet, prohibetur ſentire extraneum, eo quod ſenſus debet pati à ſuo ſenſibili, & ſic non habere actu illud in ea ratione, in qua ſentiri poteſt: quod præcipuè vrget in tactu, qui debet immutari à ſuo ſenſibili, non ſolùm intentionali immutatione, ſed etiam reali, & per contactum alteratiuum, ergo organum tactus non ſolùm debet carere intentiona-

tionali ſpecie ſui ſenſibilis, ſed etiam reali ipſa & phyſica qualitate, quam ſentit, ſiquidem pati debet ab ipſa, reali, & phyſica paſſione, & conſequenter actu non habere illam in eſſe reali. Cum ergo tactus habeat in ſe aliquid frigoris, & caloris, cæterarumque contrarietatum, quia in ſe formaliter eſt mixtum, & tangibile ab alio tactu, neceſſe eſt, quod non ſentiat illum calorem, vel frigus, quod habet, & conſequenter neque inferioris gradus, quia hoc etiam habet, ſed ſolùm excedens, quia ab hoc ſolùm immutari poteſt, alias ſi poſſet ſentire calorem, quem actu habet, ſemper eſſet in continuo tactu. Atteſtari quoque videtur experientia, quia manus nimis calida minorem calorem non diſcernit, neque æqualem, ergo ſignum eſt ſolum poſſe ſentiri qualitatem excedentem.

Contra hoc tamen objiciunt aliqui authores oppoſiti non leuia argumenta. *Primum*, ab experientia, quia vna manus ſentit alteram manum, & pes pedem, licèt ſint eiuſdem temperamenti. Ergo non ſolùm ſentiuntur qualitates exceſſiuæ, ſed etiam æquales, vel minores. *Secundum*; Quia quælibet qualitas tangibilis quantumcumque remiſſa, & tepida eſt cognoſcibilis per tactum, & de facto cognoſcitur, cum poſſit eſſe nociua, vel proficua animali, & cauſat dolorem, vel voluptatem, ſed nullus tactus habet quantitatem ita remiſſam in quocumque gradu, in quo poteſt ſentiri, quia temperamentum tactus debet habere vigorem, & determinatum gradum qualitatum, ergo ſi ſolum poſſunt ſentiri qualitates excedentes, qualitas remiſſa infra

illum gradum non eſſet ſenſibilis, quia non eſt potentia, quæ illam ſentire poſſit.

Et confirm. Quia calor vehemens immittit calorem ſecundum omnes gradus, quos habet, & non ſolùm ſecundum excellentiores, cum ſit agens naturale, quod agit ſecundum omnes, ergo etiam tactus debet omnes illos ſentire, cum naturaliter, & ſine præciſione ſentiat, ergo non ſolùm excellentiores, ſed etiam inferiores debet ſentire.

Tertio inſtantur rationes factæ pro noſtra ſententia, nam quod ſenſus debeat eſſe in potentia ad ſenſibile, ſolùm requiritur quod ſit potentia intentionali, non reali, ergo benè ſtat quod ſenſus poſſit immutari intentionaliter à qualitate remiſſa, licèt non poſſit phyſica immutatione immutari niſi ab excedente, alias ſi deberet organum tactus eſſe in potentia ad omnes qualitates tangibiles, omnibus carere deberet, quod eſt impoſſibile cum ſit mixtum ex illis, ergo poterit immutari ab aliquibus, licèt habeat illas. Et vrget hoc Marcia 2. de anima diſp. 20. quæſt. 2. quia qualitates ſecundæ non actiuæ ſolùm intentionaliter poſſunt immutare potentiam ergo percipientur tactu licèt ſint remiſſæ, ſicut manus mollis poteſt ſentire minorum alterius mollitudinem. Idem argumentum fit de guſtu qui non caret omni ſudore in ſe ipſo, nam linguam ſi manducet quis, ſaporem in ea inuenit, vt quotidie experientia ipſa monſtrat in his quæ comedunt linguas aliorum animalium.

Ad primum Reſpond. Quod quando duæ manus, vel aliæ partes eiuſdem temperamen-

ti ſe tangunt non ſentiunt in illa ratione temperamenti in qua conueniunt, ſed in alia, verbi gratia ſi ſunt eiuſdem temperamenti calidi, ſentient ſe in ſiccitate, vel humiditate, aut mollitudine, aut aſperitate, & denique in eo, in quo non omnino conueniunt, ſed vbi ſit aliquis exceſſus.

Ad ſecundam reſpondet. qualitates remiſſas etiam eſſe ſenſibiles dupliciter; primò indirectè quia videlicet qualitas remiſſa eſt coniuncta oppoſitæ magis intenſæ; & ſentiendo illam indirectè ſentitur remiſſa, & tepida, ſicut ſi calidum, vt duo applicatur tactui habenti calorem, vt quatuor non ſentitur directè calor, ſed ſi illud calidum, vt duo habet frigus oppoſitum ad unctum, illud ſentitur directè, & ratione illius etiam calor ille minor ſentitur, quatenus temperans frigidum, quod ſi nihil habuerit de frigido, vel alijs qualitatibus temperantibus, vel temperatis à calore, non ſentietur calor, ſed hoc erit per accidens. Secundò ſentiri poteſt, qualitas remiſſa directè, ſed non à quolibet tactu, ſed ab illo, qui in ſuo temperamento habuerit ſimilem qualitatem in minori gradu, vt ſi tactus habet calorem, vt duo, ſi tamen calor tactus magis temperetur, & reducatur ad minus quam vt duo, ſentiet illum, & idem, erit de frigore, & alijs qualitatibus, eo quod nec omnes tactus ſunt eiuſdem temperamenti, nec idem eſt ſemper in eodem ſtatu qualitatis, ſed poteſt creſcere, aut decreſcere, & ſic conſtitui in ſtatu, quo ſentiat qualitatem valde remiſſam. Quod ſi qualitas ita remiſſa ſit, quod infra illam non poſſit reperiri temperamen-

ſium tactus, illa pro tali ſtatu non erit tangibilis directè, ſed indirectè, vt dictum eſt, ſed hoc eſt per accidens, per ſe enim, & ex ratione propria tangibilis eſt qualibet qualitas, licèt non pro omni ſtatu; nec omni modo.

Si inſtes, ſequi quod tactus nunquam poſſet percipere voluptat m, & delectationem, quia *hæc* conſiſtit in eo, quod percipiantur res proportionatæ tactui, dolor verò in eo, quod exuperantiæ illius proportionis attingantur, vt S. Thom. docet in additionibus quæſt. 86. art. 2. ad 3.

Reſpondetur, dolorem non conſiſtere in quacumque exuperantia, ſed illa, quæ diſſoluit organum, & lædit, vel ſpeciem talis diſſolutionis imprimit; voluptas autem in proportione, ſic ſuperante qualitates tactus in agendo, quod non ſuperet in diſſoluendo, ſed rurſus à tactu repatiatur, & ipſam proportionem in ſuo temperamento conſeruet, & foueat, non tamen debet eſſe omninò mathematica proportio, & æqualis, ſic enim nihil omninò aget. Poteſt etiam contingere voluptas per informationem ſpeciei rei tangibilis omninò proportionatæ, & conuenientis quoad vnam qualitatem, agendo tamen alteratiuè per aliam, in qua modicè vincat qualitatem ſibi oppoſitam in tactu. In beatis autem erit tactus conuenientiſſimus ſine alteratione per ſolam ſpeciem proportionati tangibilis.

Ad confirmationem reſpondetur, quod calor vehemens, omnium graduum caloris ſpeciem mittit, ſed per modum vnius, non quemlibet gradum ſeorſum, & de tota illa intenſione ſenſus tactus ſentit exuperantiam

& ex-

& exceſſum, gradus verò ibi inferiores, aut æquales ſentire non po..ſt, quia non repræſentantur ſeorſum ab intenſioribus, ſed vt facientes vnum cum illis, ſi enim ſeorſum ſentirentur remiſſi, illi qui reſtarent, non ſentientur, vt intenſi. Vt ergo faciunt vnum intenſum, ſic ſentiuntur per modum vnius, non vt ſeorſum quilibet remiſſus eſt, & ſic vt remiſſi non ſentiuntur in illo calore.

Ad tertiam reſpondetur, quod ſenſus directè eſt in potentia ad immutationem obiecti intentionalem, ſed ad hoc requiritur tanquam neceſſaria conditio, quod careat illa reali qualitate, cuius intentionalem immutationem ſentit, vt diximus quæſt. 5. artic. 4. ſi enim habet ſenſus reales illas qualitates, non eſt aptus ad recipiendas earum ſpecies, ſed emittendas, quia obiectum natum eſt ſpecies emittere, vnde per tale obiectum non poteſt recipere ſpecies ſimiles illi, quia diuerſa ſemper eſſe debet diſpoſitio emittentis ſpecies, & recipientis. Quod ſi ſenſus recipit ſpecies, non inquantum habet realem qualitatem illam, ſed vt eſt in potentia ad intentiones eius recipiendas, licèt ex alia parte habeat actu qualitatem realem non per ſe conducat ad recipiendas ſpecies eius ſed eſſe in potentia cum caret forma, ergo habère illam nonnullum impedimentum eſt ad recipiendas ſpecies, quia minus eſt in potentia ad alias, quod verò etiam ſit totale impedimentum oſtendimus citato loco. Specialiter verò in ſenſu tactus quia ad percipiendum obiectum indiget etiam reali alteratione qualitatis tangibilis ſaltem connaturaliter

loquendo, ideo oportet quod etiam careat illa qualitate reali, ſecundum quam phyſicè immutari debet., & ita à remiſſa qualitate non poterit fieri ſenſatio, ſi tactus habet illam realiter in æquali, vel maiori gradu.

Et cum ſit inſtantia, quod hac ratione carebit tactus omni qualitate tangibili reali, quia omnes ſentire poteſt.

Reſpondetur, quod ſolum carere debet qualitatibus exceſſiuis, ſeu extremis, quas ſentire poteſt, non temperatis ſecundum quas ſentire poteſt.: quod ſi temperamentum iſtud varietur in minus, tunc etiam remiſſiorem qualitatem ſentire poterit, quæ poſſit agere in illud temperamentum remiſſum. Vnde Sanctus Thomas 2. de anima lect. 13. dicit: *Tactum excipi ab illa regula, quod ſenſus debet carere qualitate ſui obiecti, eo quod in ſe eſt quoddam mixtum, & conflatur ex ipſis qualitatibus tangibilibus, ſed verificatur, quod debeat carere excellentia illarum qualitatum, quam ſolum ſentit, quia conſiſtit in quodam medio*. Ad id verò quod vrgetur de qualitatibus ſecundis, quæ non ſunt actiuæ.

Reſpondetur in primis hoc non eſſe certum, nam mollia mollificant, & dura comprimunt, licèt lentiori modo agant, quàm qualitates primæ. Deindè ſufficit, quod agant mediantibus primis non ſolùm introducentibus formas ſibi ſimiles, ſed etiam diſponentibus ad qualitates illas medias producendas, ſed dependenter à primis. Et manus ſentit minorem alterius mollitudinem indirectè ratione aſperitatis adiunctæ.

Ad vltimam dicitur, quod lingua vt organum ſentiens eſt, non habet ſaporem, ſed ſi illum accipit, eſt, quia remouetur a ſua naturali diſpoſitione, vt cum lingua febricitantis repletur humore amaro. Si verò comeditur lingua, habet ſaporem, ſed tunc iam non eſt organum ſentiendi, ſed caro mortua, & abſciſſa ab alijs partibus, ideoque ſicut alia obiecta ſapida, ſuum ſaporem habet. Et idem eſt de odore reſpectu narium.

Circa tertium punctum, ſcilicet an tactus ſentiat qualitatem tangibilis coniuncti, vel eam, quam emittit in ſenſorium tactus?

Reſpondetur ex dictis quæſt. 5. art. 6. ſupponendo ſenſum tactus, quia verè ſentit, requirere ſpecies intentionales ſui obiecti, & quia valde naturalis eſt, requirere alterationem phyſicam propter coniunctionem qualitatum tangibilium, quæ naturaliter alteratiuæ ſunt, niſi alteratio ipſa impediatur, ſicut poſt diem iudicij impedietur ceſſante motu cœli, à quo omnes alterationes per ſe pendent. Vnde alteratio phyſica non per ſe exigitur, & eſſentialiter ad ſenſationem tactus, ſed ſolùm ob connaturalem ordinem corporum ſe tangentium cum qualitatibus alteratiuis, vnde in igne inferni ceſſabit alteratio phyſica in corpora damnatorum, aliàs corrumperet illa, & tamen erit tactus acerrimus, vt docet S. Thom. in addit. quæſt. 86. artic. 3. Per ſe autem requiritur informatio intentionalis, quia tactus verè cognoſcitiuus eſt, & ſic requirit neceſſario, quod informetur ab obiecto modo cognoſcibili, & intentionali, & non ſolùm modo entitatiuo ſic enim etiam informantur inanimata

mata à formis ſuis, non vt repræſentatiuè fiant obiecta ſua, ſed vt ex forma, & ſubiecto fiat aliquid naturale, & conſtituatur aliquod tertium encitatiuè.

His ſuppoſitis Reſpondetur dubio, quod organum ſenſus tactus non ſentit id quod ſibi immediatè inhæret in ipſo neruo ſenſor o, nec qualitatem realem in eo productam, ſed qualita em ipſius obiecti tangibilis, vt tamen communicatam carni, & mediante carne intentionaliter communicatam ipſi neruo ſentienti. Conſtat hoc, quia cum tangibile debeat eſſe realiter approximatum ipſi ſentienti, & per carnem communicatur qualitas tangibilis, illa quę eſt in carne immediatiùs ſentietur, & mediante illa, etiam ea quæ eſt in ipſo tangibili externo. Quod ſi tangibile non alteret phyſicè, vt incorporibus damnatus ſentietur qualitas ipſa exiſtens in tangibili, & tantò fortius quanto magis ignis inferni interiora omnia ocupabit, & per poros ſe intus miſcebit, nec tamen qualitatem realem imprimet, ſed intentionalem in ſenſum. Qualitas verò realis poſita ſupra ipſum neruum immediatè non ſentitur licèt vna pars poſſit alteram ſibi viciniorem alteratam ſentire, vt loco citato diximus, ita vt nunquam vna pars qualitatem ſibi immediatè inhærentem ſentiat. In quo etiam conuenit P. Suar. lib. 3. de anim. cap. 28. concluſio 2.

Obijcies ſi caput animalis tangeret immediatè ſolem, calefieret ab ipſo non minus, quam calefit aer, & tamen non ſentiret calorem, qui eſt in Sole, quia Sol caret illo, ergo calorem ibi inhærentem.

Secun-

Secundò ſequitur, quod nunquam poſſit ſentire calorem, vt octo, quia hic non poteſt communicari ab igne ipſi carni niſi corrumpédo illam, calor enim vt octo ſolum eſt cum igne, ergo ſi alteratio phyſica requiritur, ad ſenſationem tactus requiretur alteratio ad ſentiendum calorem, vt octo hæc autem alteratio caloris, vt octo non eſt extra ignem. Tertiò; ardor febris non minus ſentitur, quàm qualitas, quæ eſt in tangibili externo, hæc autem afficit etiam ipſum neruum, ſicut & frigiditas contractiua neruorum ipſos afficit, & ſentitur ab eis.

Denique immutatio intentionalis à qualitate tangibili fit in inſtanti, cum careat contrariò, immutatio vera phyſica fit ſucceſſiuè, cum fiat motu alterationis. Ergo ante alterationem phyſicam iam eſt facta immutatio intentionalis, & conſequenter ſenſatio ipſa.

Ad primum Reſpondetur, Quod in illo caſu, quod non ſit corpus medium inter Solem, & animal, ſentiet calorem, nón qui eſt in Sole, ſed in ipſo animali, non tamen immediatè poſitum ſupra neruum, ſed poſitum in carne capitis, quæ immediatior eſt Soli, quam neruus, & ita immediatius afficitur calore, ſicut ſanguis, qui tunc efferueſceret ab illa actione Solis, & ita non ſentitur aliquid immediatè poſitum ſupra organum, ſed ſuper medium illius, quod eſt caro.

Ad ſecundum dicitur: Quod etiam calor, vt octo poteſt ſentiri non ſolum qui eſt in ipſo igne, ſed qui communicatur carni, antequam neruo; communicatur autem carni comburendo illam, & ſic cum incipit

com-

comburi, incipit quoque diffundi ſpecies caloris, vt octo ad ſenſum, & fit acerrimus dolor, vt enim ſpecies tranſeat ad neruum non requiritur quod alteratio fiat in ipſomet neruo, ſed ſufficit, quod in ipſa carne ei coniuncta. In corporibus autem damnatis ignis applicatus carni ſine alteratione phyſica, & combuſtione, ſpeciem caloris, vt octo immittet in neruum, & præſertim quia ignis ille vt diximus; etiam intra corpus ingredietur per poros.

Ad tertium dicitur: Calorem febris præcipuè ſentiri in ipſo feruore ſanguinis, & ſpirituum, vbi inhæret immodicus ille calor, ſanguis autem eſt quid diſtinctum à neruo, licèt illi coniunctum ſicut caro. Cum autem neruus contrahitur à frigore prius illud frigus tranſit per carnem, & inde poteſt ſpec es emittere, quibus ſentiatur. Ipſa autemmet contractio neruorum, quæ eſt effectus frigoris dolorem cauſat non tamen ſentitur ab illa parte, in qua immediatè eſt, ſed à viciniori, à qua immutatur intentionaliter.

Ad vltimum reſpondetur, Quod immutatio intentionalis in iſtis ſenſibus craſſioribus licèt non habeat contrarium, habet tamen dependentiam à motu alterationis, vel locali, & ad modum eius generatur, & ideò non fit in inſtanti, ſicut in viſu, cuius ſpecies à tali motu non dependent, vt ſupra agendo de ſono diximus.

QVÆ-

QVÆSTIO VIII.

De ſenſibus internis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm dentur ſenſus interni, & quot ſint?

DARI ſenſus aliquos internos probauit Sanctus Thom. 1. par. quæſt. 78. artic. 4. ex eo quod animalia cognoſcunt res in abſentia, & non ſolum in præſentia, alioquin non moueretur animal ad quærendum aliquid abſens ſicut videmus moueri ad quærendum cibum, vel potum, vel filios, & ſimiliter memoriam habent rei præteritæ, quia reuertuntur ad eadem loca, verbi gratia ad eoſdem nidos, paſtus, &c.

Res autem abſentes non percipiuntur à ſenſibus externis, qui ſolum cognoſcunt immutationes obiectorum. Denique ſomniare non ſolum homines, ſed etiam alia animalia, quæ memoriam habent, experientia compertum eſt, & affirmat Ariſtot. in 4. de hiſt. animalium cap. 10. quia canes etiam per quietem latrare conſtat. Somnium autem non poteſt eſſe actus ſenſus externi, quia tunc dormiunt, neque intellectus, quia alligatur in ſomno, ergo pertinet ad aliquem ſenſum internum.

Cum ergo de quæſtione an eſt circa ſenſus internos dubitari non poſſit, reſtat inquirere

circa eorum numerum, quidditatem, & ſpecies tam impreſſas, quam expreſſas, & actus. Et primo occurrit de numero talium ſenſuum quot ſint. Solent autem ſignificari ſenſus interni aliquot nominibus explicantibus eorum officia, & munia ſicut ſunt ſenſus communis, phantaſia ſeu imaginatiua, æſtimatiua, ſeu cogitatiua, memoria, & reminiſcentia. Eſt autem difficultas in duobus.

Primum, in explicando cuiuslibet ſenſus officia.

Secundum, an ſint ita diſtincta quod requirant plures potentias diſtinctas realiter, & quot debeant poni.

Circa primum, occurrit in primis ſenſus communis, de quo conſtat apud omnes philoſophos debere poni, vt docet Ariſtot. lib. de ſomno, & vigilia cap. 2. & 3. de anima text. 130. & S. Thom. ibi lect. 3. & 1. parte, quæſt. 78. art. 4. & quæſt. de anima art. 13. Neceſſitas autem, & proprium munus huius potentiæ eſt, tum vt poſſit fieri comparatio, & diſcretio inter ſenſibilia à diuerſis ſenſibus externis cognita, verbi gratia inter colorem, & ſonum, vel ſaporem, &c. Hæc enim diſcerni non poſſunt à ſenſu aliquo externo, quia vnus ſenſus externus non poteſt cognoſcere aliquid de obiecto alterius, & conſequenter neque iudicare de conuenientia, vel differentia illorum inter ſe, ſed oportet ponere potentiam altiorem omnibus, quæ de omnibus illis ſenſibilibus iudicet. Nec per omnes potentias ſenſuum externorum coniunctim ſumptas poteſt hoc iudicium formari, cum à nulla ſeorſum exeat actus, qui aliquid

quid de obiecto alterius attingat; ab omnibus autem ſimul nullus actus exit.

Secundò ponitur ſpecialiter ſenſus communis, vt poſſit fieri ſupra ipſos actus ſenſuum externorum reflexio, nam ſenſus ipſi reflectere non poſſuntſupra ſe, quia reſtringuntur ad ſua obiecta directa, à quibus ſpecificantur, ergo vt cognoſcantur actus ipſorum ſenſuum, verbi grat. vt quis cognoſcat non ſolum colorem, ſed ſe videre colorem, neceſſe eſt recurrere ad potentiam ſuperiorem, quæ tales actus cognoſcat, & hæc eſt ſenſus communis. Denique ponitur ſenſus communis, vt ab eo adminiſtretur virtus, ideſt ſpiritus animales, & influxus ad omnes ſenſus externos, eo quod omnes radicantur in cerebro, & nerui eorum vniuntur, & terminantur in fronte vbi ſedem habet ſenſus communis, vt poſtea dicetur, ergo deſeruit ſenſus communis, vt ſit origo, & principium diſtribuendi ſpiritus animales alijs ſenſibus.

Secundò loco eſt phantaſia, ſeu imaginatiua. Deſeruit primò ad retinendas ſpecies à ſenſu communi hauſtas, ideoque pro illis ſpeciebus habet vim memoriæ, & cognoſcit res in abſentia, vt S.Thom. docet 1. par. quæſt, 78. art. 4. Secundò ad componendas formas varias inter ſe ſicut ex ſpecie montis, & ſpecie auri format ſpeciem montis aurei, quod propriè pertinet ad imaginationem, vt docet S. Thom. 1. par. quæſt. 12. artic. 9. de quo dicemus amplius infra, & artic. ſequenti.

Tertiò loco ponitur æſtimatiua. Ad hanc pertinet cognoſcere non ſolum ſenſibilia externa, ſed etiam intentiones quaſdam quæ

ſenſu

ſenſu externo non percipiuntur, & ideò vocantur inſenſatæ, & quia vltra ſenſus externos cognitæ; verbi gratia amicitiam, rationem vtilis, & nociui, quæ ſenſus externus non percipit, ſicut ouis fugit lupum, non quia talis coloris, vel figuræ ſit, ſed quia ſibi inimicus, & auis colligit paleam, non quia habet talem colorem, vel tactum, ſed quia vtilis eſt ad nidificandum. Et pro iſtis intentionibus percipiendis ponitur æſtimatiua, vt docet S. Tho. 1. par. quæſt. 78. art. 4. quæſt. de anima art. 13. in corpore.

Quarto loco ponitur memoria, ideſt potentia conſeruatiua, & retentiua ipſarum ſpecierum non ſenſatarum, ſeu intentionum. Et requiritur ſpecialiter memoria pro iſtis intentionibus, ſeu ſpeciebus conſeruandis, quia vt inquit S. Thom. citato loco primæ partis principium memorandi in animalibus oritur ex aliqua huiuſmodi intentionum, verbi gratia ex aliqua ratione nociui, vel conuenientis, & ſimilium. Inde enim mouetur animal ad rememorandum de aliquo, quod ante cognouit, & ideò oportet quod detur aliqua potentia ad conſeruandum ſpecies iſtas inſenſatas, & hæc eſt memoria.

Quinto loco eſt cogitatiua, & reminiſcentia, quæ ſpecialiter ponitur in homine, quia vtitur aliquo diſcurſu, & collatione circa iſtas intentiones, & circa modum recordandi earum; Vnde id quod eſt æſtimatiua in brutis, quæ naturali inſtinctu formant illas intentiones inſenſatas, in homine dicitur cogitatiua, quia cum aliqua collatione, & diſcurſu cogitat, & format dictas intentiones,

eo quod iſtæ potentiæ ex coniunctione ad intellectum modum quendam diſcurſiuum participant. Similiter memoria in hominibus non fit ſemper per ſimplicem, aut ſubitam recordationem, ſed cum quadam collatione, & inquirendo ex vno ad aliud, quouſque deuenimus ad id, quod volumus recordari, & hoc dicitur reminiſcentia, quia non ſimpliciter recordamur, ſed cogitando, & inquirendo.

Circa ſecundum, maior eſt difficultas, & diuerſitas ſententiarum inter authores. Nam quidam poſuerunt eſſe quinque ſenſus interiores ſicut exteriores, nempè ſenſum communem, imaginatiuam, phantaſiam componentem, & diuidentem æſtimatiuam, & memoriam. Quam ſententiam tribuit Auicenæ D. Thom.1.p.q. 78. art.4. & tribuitur etiam Alberto Magno 3. de anima tract. 4. cap. 7. quamuis phantaſiam componentem, & diuidentem ponat ibi poſt æſtimatiuam, quia poteſt homo componere tam ſpecies ſenſatas, quàm inſenſatas.

Secunda ſententia ponit quatuor potentias realiter diſtinctas, ſcilicet duas pro ſpeciebus ſenſati; & alias duas pro inſenſatis, eo quod iſti modi cognoſcendi ſenſata de ſe ſundant diuerſas potentias propter diuerſum, & abſtractiorem modum cognoſcendi in intentionibus inſenſatis quam ſenſatis. Et in quolibet ordine iſtorum datur duplex potentia altera benè apprehenſiua, altera benè retentiua, licèt etiam cognoſcentiam ſit eo, quod in potentijs materialibus exiguntur diuerſa temperamenta ad retinendum, vel ad apprehendendũ,

eo quod humidiora facilius recipiunt, & ſicciora melius retinent. Pro ſpeciebus ergo ſenſatis ſeruiunt ſenſus communis ad apprehendendum in præſentia obiectorum, imaginatiua autem ad conſeruandum, & cognoſcendum res in abſentia. Pro ſpeciebus autem in ſenſatis ſeruiunt æſtimatiua ad apprehendendum inſenſata, vt inimicitiam, & amicitiam in præſentia obiecti, memoria autem ad conſeruandum, & cognoſcendum in abſentia. Cogitatiua autem, & reminiſcentia non conſtituunt diuerſas potentias, ſed ad æſtimatiuam, & memoriam pertinent prout habent adiunctam perfectionem diſcurſus ex coniunctione ad intellectum. Ita D. Thom. 1.p. quæſt. 78. art. 4. quem communiter ſequuntur eius interpretes.

Tertia ſententia, conſtituit tres potentias in ſenſibus interioribus, ſcilicet phantaſiam quam cum ſenſu communi confundit, vim iudicatiuam, & memoriam. Hæc à Conimb. 3. de anima cap. 3. q. 1. art. 1. attribuitur Galen. D. Greg. Niſſeno, Damaſceno, & Nemeſio. Eam etiam aliquibus iunioribus tribuit Bann. citato loco 1. partis dub. 1. qui tamen æſtimatiuam non diſtinguunt à phantaſia, ſeu imaginatiua, & deinde ponunt ſenſum communem, & memoriam.

Quarta ſententia, tantum duas potentias interiores conſtituit, ſcilicet ſenſum communem qui apprehendit, & iudicat de omnibus ſenſibilibus externis, & phantaſiam quæ ſeruit pro ſpeciebus ſenſatis, & inſenſatis apprehendendis retinendis, & comparandis. Ita Fonſeca 5. Metaphyſ. capit. 28. q. 7. ſectio. 3.

Conimb.

Conimb. citato loco artic. 3.

Quinta ſententia, ponit vnicam potentiam, quæ omnia illa munera exerceat, ſenſataque, & inſenſata obiecta aprehendat, retineat, & componat. Ita Pater Suarez libro tertio de anima cap. 30. num. 16. & 18. Vbi nec realiter, nec formaliter dicit diſtingui has potentias, ſed ſolum penes diuerſos actus, ſicut nec intellectus diſtinguitur per hoc, quod ſit practicus, vel ſpeculatiuus ratio, & memoria, &c. Et hoc conatur probare ex Ariſtotele lib. de memoria, & reminiſcentia capitulo primo. Vbi phantaſiam, & memoriam dicit eſſe eandem potentiam, & lib. de ſomnijs cap. 1. potentiam imaginandi dicit eſſe eandem cum ſenſu, vtique communi. Et ſic Caiet. 2. de anima cap. 15. docet ex Phil. non conſtare, quod ſint tres potentiæ realiter diſtinctæ, ſed operationes.

Nihilominus ſenten:ia D. Thom. defendenda eſt, ſcilicet dari quatuor ſenſus interiores realiter diſtinctos. Hoc enim aperte tradit 1. p. q. 78. art. 4. & q. de anima art. 13. Et in illomet loco qui citatur à Suarez lib. de memoria, & remiſcentia lect. 2. cum obijceret Diu. Thom. quod poſſet videri ex his quæ ibi Phil. dicit, quod phantaſia, & memoria non ſunt diſtinctæ potentiæ à ſenſu communi, reſpondet diuerſas eſſe potentias, quia neceſſe eſt ad diuerſas potentias pertinere receptionem formarum ſenſibilium, quod pertinet ad ſenſum, & conſeruationem earum, quod pertinet ad phantaſiam, ſeu imaginationem. Similiter etiam ad aliud principium pertinet recipere formam, & conſeruare receptam per ſenſum, & in-

& intentionem aliquam per ſenſum non apprehenſam, quam æſtimatiua vis percipit etiã in ălijs animalibus, vis autem memoratiua retinet, cuius eſt memorari rem non abſolutè, ſed prout eſt in prærerito apprehenſa. Subdit autem, quod ſenſus communis eſt radix phantaſiæ quæ præſupponit actum ſenſus communis, & ſic ſoluitur authoritas Phil. quod imaginatio attribuitur ſenſui realiter.

Fundamentum: Sententiæ D. Thom. manifeſtum eſt, quia ſumit diſtinctionem iſtarum potentiarum interiorum ab eo, quod maximè connaturale eſt, & proprium diſtinctioni potentiarum materialium, ſcilic. ex diſtincta ratione formali obiecti, & ex diſtinctione organi materialis, in quo potentiæ reſident. Ex parte quidem obiecti ſumitur diuerſitas, quia datur abſtractior, & eleuatior modus cognoſcendi in vno ſenſu interiori, quam in alio, quod ſufficit ad diſtinguendum cognitiones in ſpecie, & conſequenter proxima, & immediata earum principia, in rebus autem ſenſitiuis non ſunt alia principia iſtorum actuum, niſi potentiæ, cum hic non habeat locum diuerſitas habituum, ſicut in intellectu; nec potentia poteſt eſſe ita eleuata, vt eminentiam habeat ad tam varios actus diſtinctæ ſpeciei, & abſtractioris immaterialitatis.

Et confirm. Quia in ſenſibus externis diſtinctio potentiarum fit pęnes motionem magis, vel minus ſpiritualem obiectorum ſicut viſibile immaterialius mouet quam guſtabile, & odorabile, ergo ſimiliter in ſenſibus interioribus ponetur diſtinctio actuum, & potentiarum

rum

rum penes immutationem magis, vel minus immaterialem, & abſtractam.

Dari autem iſtam diuerſam abſtractionem conſtat, quia intentiones inſenſatæ ſunt abſtractiores quam ſenſatæ, quia intentiones iſtæ non ſolum repræſentant rem, vt conuenientem, vel diſconuenientem ſenſui à quo res percipitur, ſicut aliqui colores contriſtant viſum alij delectant, ſimiliter ſapores, ſed etiam, vt conuenientem, vel diſconuen entem ipſi naturæ eiuſque conſeruationi, aut propagationi, ſicut ouis non ſolum cognoſcit in lupo colorem, vel figuram, vt diſconuenientem ſenſui viſus, vel tactus, ſed ſentit in lupo diſconuenientiam ſuæ naturæ, & auis colligit paleam, non quia vtilis, aut delectabili s eſt guſtui, vel viſui, ſed quia vtilis eſt ad nidificãdum pro ſui conſeruatione, & prolis, vt aduertit S. Tho. 1.p.q.78.art.4. ergo aliquod altius motiuum datur in iſtis intentionibus, & abſtractiori modo procedunt, quam obiecta ipſa ſenſibilia ſecundum ſe, ergo exigunt altius principium, ſiquidem conuenientia illa, vel diſconuenientia ipſi naturæ, aut conſeruationi eius nullo ſenſu externo repræſentatur, & excellentior eſt, & vniuerſalior quam conuenientia, vel diſconuenientia ad quemlibet ſenſum particularem, ergo exigit altiorem potentiam, quam illam quæ ſolum iudicat de ipſis ſenſibilibus, & conuenientia particulari illorum.

Vlterius verò ipſæ potentiæ apprehenſiuæ diſtingui debent iuxta diuerſitatem organorum, quia ad retinendum, & conſeruandum requiritur diſtincta diſpoſitio organi quam

ad recipiendum tantum ſine retentione, quia quæ ſunt humidę diſpoſitionis facile recipiunt, ſed non retinent, ipſa enim humiditate, & mollitie facile diſſipatur, quod impreſsum eſt. Quæ autem ſicciora ſunt non ita facile recipiunt, ſed ſemel recepta valdè retinent, & difficile amittunt. Quæ autem de vtroque participant de humiditate, & ſiccitate, iuxta id quod prædominatur de ſiccitate, vel humiditate, aut facilius recipiunt, aut facilius retinent; & ita potentiæ illæ, quæ per ſe principalius ordinantur ad retinendum, & conſeruandum, ſiccioris temperamenti eſſe debent, quæ verò non niſi ad apprehendendum ordinantur, humidioris temperamenti eſſe debent, & ita oportet, quod organa diuerſa ſint; potentiæ autem materiales quæ à diſpoſitione organorum dependent quando ordinantur ad diuerſos actus requirentes diuerſa orgâna, etiam potentiæ ipſæ diuerſæ eſſe debent. Plura de his dicemus articulo ſequent.

Denique Quod attinet ad cogitatiuam, & reminiſcentiam non opportet quod ſint aliæ potentiæ ab æſtimatiua, & memoria, ſed iſtæmet, vt participantes ex coniunctione ad intellectum aliquem modum diſcurſus circa ſingularia, & ita ſolum inueniuntur in homine. Vnde non eſt neceſſe ponere in homine vnam potentiam æſtimatiuam quæ cognoſcat res inſenſatas eo ſimplici modo quo bruta, ideſt per inſtinctum, & aliam quæ diſcurrendo cognoſcat eadem obiecta inſenſata, ſed ſufficit vna tantum potentia quæ res inſenſatas cognoſcat cum illa collatione, & diſcurſu ex participatione intellectus, loco enim inſtinctus

ctus naturalis nobis ſeruit collatio, & ita non opportet ponere aliam potentiam, quæ ex inſtinctu, & non ex collatione poſſit æſtimare: ſicut quia appetitus ſenſitiuus in homine participat aliquid de libertate non opportet ponere duos appetitus, alterum qui cum aliqua libertate, alterum qui ſine illa appetat.

Dices ſpecies non recipi in organo, ſed in ipſa potentia, vel in ſpiritibus animalibus, ij autem ſicci non ſunt, ipſa verò potentia ex ſua propria ratione habet, quod ſit magis, vel minùs retentiua ſpecierum. *Secundò*, receptio ſpecierum eſt intentionalis, & ita non requirit eaſdem conditiones ad diu retinendum, vel recipiendum, quas requirunt naturales formæ, & ſic non ſequitur requiri ſiccitatem ad melius retinendum ſpecies intentionales, ruitque fundamentum D. Thom. *Tertiò* adhuc in receptione rei naturalis non repugnat aliquid eſſe ita temperatum, vt facile recipiat, & diu retineat ſicut plumbum aut cera, cur ergo id negabimus organis ſenſuum interiorum?

Ad primum Reſpondetur, ſpecies non conſeruari in ſpiritibus, ſed in illis moueri, & trāſmitti de vna potentia ad aliam, ſpiritus enim quia facile mouentur, aptiſſimè ponuntur tanquam vehicula ſpecierum: potentia autem quæ retinet, & conſeruat ſpecies, id facit ratione organi, & iuxta eius diſpoſitionem, vnde dicemus homines ſiccioris complexionis diutius memoriter retinere, licèt difficulter apprehendant, alios è conuerſo, & ita complexio organorum, in quibus iſtæ potentiæ reperiuntur, talem etiam debent habere

complexionem, nec oppoſitum experientia monſtrat.

Ad ſecundum Reſpondetur, receptionem, & conſeruationem ſpecierum non eſſe intentionalem, ſed naturalem, conſeruantur enim inhærendo ſicut reliqua accidentia in ſubiecto in quo exiſtunt, ſicut ſpecies viſibiles, cùm recipiuntur in aere dependentè luce diaphani, ſpecies ſoni cum motu producuntur, & ſpecies odoris, vel tactus, cum alteratione. Vndè non mirum quod ad conſeruandum iſtas ſpecies in eſſe qualitatis aliquæ diſpoſitiones exigantur in ſubiecto, quia tunc purè *naturaliter* informant: quando verò potentia actu vtitur illis, tunc intentionaliter tantum actuant.

Ad tertiam Reſpondetur, poſſe quidem inueniri illud temperamentum ex humido, & ſicco, & de facto etiam dari in ſenſibus interioribus, ſed non ſufficere pro potentijs ſenſitiuis, & memoratiuis, ſed requiri, quod prædominetur humidum pro apprehenſiuis propter velocitatem quam habent in apprehendendo, & ita requirunt facillimam impreſſionem, in memoratiuis autem debet prædominari ſiccitas propter diuturnitatem in retinendo; non poteſt autem vtraque hæc prædominatio ſimul reperiri in eodem organo, ſed in diuerſis, vel in partibus ita diuerſis, quod ſint quaſi diuerſa organa. Plumbum autem non ita facile recipit ſicut retinet, & cera quando eſt liquefacta, & facile recipit non benè retinet, quando autem eſt durior è conuerſo ſe habet.

SOL-

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur ad probandum non dari ſufficientem rationem, ad conſtituendum ſenſum communem; ex eo quod debet iudicare de ſenſibilibus omnium ſenſuum externorum in eorum præſentia. Nam in primis ad hoc non requiritur ſpecialis potentia, ſed ſufficit fieri hoc iudicium per omnes ſenſus externos ſimul per quos informatur anima de omnibus ſenſibilibus. Deinde, quia ille ſenſus communis ſuperadditus, vel iudicat de omnibus ſenſibilibus, per vnam ſpeciem, vel per diuerſas. Si hoc ſecundum, poterit vnica potentia ſimul informari pluribus ſpeciebus, & actibus, quod D. Thom. etiam intellectui denegat: imò illæ diuerſæ ſpecies non repreſentant ſenſibilia comparatiuè, ſed abſolutè vnumquodque in ſe, quia eo modo repræſentant, quo in ſenſibus externis, in quibus obiecta ſolùm abſolutè repræſentantur, & non cum comparatione vnius ad aliud, ſiuè quantum ad differentiam, ſiuè quantum ad conuenientiam. A quo ergo fit illa repræſentatio collatiua? Si primum dicatur, obſtat quia non poteſt ab ipſis ſenſibilibus formari vnica ſpecies, nec enim obiecta ita diuerſa, vt color, & ſonus, & ſapor, poſſunt conuenire in vnam ſpeciem naturaliter repræſentatiuam eorum. Nec etiam poteſt formari ex ſpeciebus iam receptis in ipſis ſenſibus externis, quia iſtæ non habent perfectionem, & vim producendi ſpeciem adeò eminentem, & ſuperiorem, quæ omnes illas contineat, nec enim poſſunt aliquid excellentius producere

quam ſint in ſe. Et eadem ratione proportionaliter applicata probatur, quod nec poſſit pluribus actibus, neque vnico, illa potentia omnia ſenſibilia diſcernere.

Confirm. nam etiam ſenſus communis poteſt in abſentia cognoſcere, quia etiam in ſomnio ſenſus communis cognoſcit, & iudicat ea quæ videt ſomnia eſſe, vt docet S. Thom. 1. p. q. 84. art. 8. ad 2. in ſomno autem non videntur res præſentes, quia ſenſus externi ſunt impediti. Et ſimiliter 1 p. q. 78. art. 4. ad 6. dicit D. Thom. eſſe commune omnibus ſenſibilibus interioribus videri in ſimilitudine in abſentia corporum, ergo ſi ſenſus communis etiam in abſentia cognoſcit non eſt neceſſe ponere ipſum, vt potentiam diſtinctam à phantaſia ſolùm ad hoc, vt iudicet in præſentia ſenſibilium.

Reſpondetur, negando antecedens. Ad 1. probat. dicitur ex Ariſt. in hoc lib. text. 146. & D. Tho. ibi lect. 3. quod eſt impoſſibile, quod aliquis diſcernat vnum ſenſibile ab alio, v. g. album à dulci ex eo ſolum, quod vnumquodque per diſtinctas potentias apprehendat, non enim poteſt anima iudicare de vtroque ſenſibili niſi cognoſcendo id in quo conueniunt, & differunt: potentiæ autem externæ ita attingunt ſua obiecta abſolutè, quod nullo modo comparatiuè, quia nihil de alio obiecto cui fit comparatio attingunt, ſicut viſus ita ſpecificatur, limitatur ad colorem, quod nihil attingat de ſono, vel ſapore, ergo non poteſt diſcernere quomodo conueniant, vel differant inter ſe: & etiam illæ duæ potentiæ, vel tres coniunctæ non poſſunt comparatiuè

uè cognoſcere, quia non conferunt nec loquuntur inter ſe, ſed vnaquæque tendit ad ſuum obiectum abſolutè ſine communicatione cum alia.

Ad ſecundam probationem, dicitur in ſenſu communi recipi plures ſpecies quæ ex omnibus ſenſibus externis terminantur ad ſenſum communem, & vtitur illis ſenſus communis tanquam inadæquatis, repræſentantibuſque altiori modo non ſolum obiectum in ſe, ſed quod ſit cognitum à ſenſu, ſeu actum ipſum ſenſus externi; non repugnat autem potentiam cognoſcere plura ſimul inadæquata, quia ſic ſunt plura, vt vnum non plura adæquata, quæ ſunt plura, vt plùra, ſicut viſus ſimul informatur ſpecie viridis, & albi, vt conueniũt in vno ſubiecto, vel medio, ſic ſenſus communis informatur ſpecie coloris, & ſoni, vt conueniunt in ratione ſenſibilis, pertinentque ad idem ſubiectum cognoſcens. Et eadem ratione cognoſcit differentiam iſtorum ſenſibilium non quia ſibi repræſentatur ratio conuenientiæ, & differentiæ vel quia actu collatiuo, vel comparatiuo cognoſcat, & diſcurrat ſed per ſimplicem imperfectionem, & cognitionem diſtinctam vnius, & alterius differentias ipſas, & conuenientias cognoſcit, nec ad hoc amplius requiritur, quam quod ipſa potentia habeat amplitudinem complectendi illa omnia obiecta, ſic enim vnumquodque poteſt diſcernere ab alio intra illam latitudinem, ſicut viſus diſcernit omnes colores, & auditus omnes ſonos, quia ſunt obiecta proprij ſenſus, vt S.Thom. docet 1.p.q. 78. art. 4. ad 2. eodem modo ſenſus communis diſcernit om-

nia ſenſibilia non per comparationem, & collationem inter ſe, ſed quia diſtinctè omnia illa cognoſcit ſicut viſus omnes colores inter quos diſcernit.

Ad confir. *Reſpond.* quod ſenſus communis non percipit res abſentes, vt abſentes ſunt, licèt id quod in ſe eſt abſens, apparenter poſſit proponi, vt præſens ipſi ſenſui communi, & ſic poteſt ab ipſo cognoſci. Et ita contingit in ſomnio, quod aliquando deſcendente ſanguine ad ipſa organa ſenſuum exteriorum deſcendunt ſimul cum ipſo ſpecies impreſſæ, quæ remanſerunt in ſpiritibus, vel ſanguine, & ſic videntur quaſi ſi rex ipſæ eſſent apparentes, eo quod ab ipſis organis ſenſuum externorum ſpecies ipſe iterum eiaculâtur ad ſenſum communem, & immutant ipſum ad eum modum quo ipſimet ſenſus immutant ſenſum communem quando actu percipiunt ſua obiecta præſentia, non enim aliter ſenſus externi immutant ſenſum communem, quam emittendo ſpecies ad ipſum. Quotieſcunque ergo per commotionem ſpirituum, vel ſanguinis emittuntur ſpecies à ſenſibus externis ad ſenſum communem, apparent illi res, vt præſentes etiam ſi ad extra præſentes non ſint. Et hoc modo ſæpè fiunt præſtigia etiam in vigiliis, & apparitiones in ſomno, vt docet D. Thom. 1. p. q. 111. art. 3. & in 2. diſt. 8. q. 1. art. 5. Videantur quæ dicemus infra art. 3.

Secundò arguitur: quia etiam ſenſus externus poteſt cognoſcere actum ſuum, ergo ad id non indiget ſenſu communi. Antecedens probatur ex D. Thom. q. 10. de verit. artic. 9. vbi dicit: *Viſus primò dirigitur in colorem, ſed*

in actu viſionis ſuæ non dirigitur niſi per quandam reditionem, dum videndo colorem, videt ſe videre. Et quæſt. 1. de verit. art. 9. *ſenſus*, inquit, *cognoſcit ſe ſentire*. Id etiam affirmat Ariſt. 3. de anima cap. 2. quia alias eſſet proceſſus in infinitum ſi nulla potentia perciperet ſuam ſenſationem, ſed indigeret alia potentia ad id percipiendum.

Confirm. quia vt ſenſus communis percipiat tales operationes ſenſuum externorum requiritur, quod habeat ſpecies repræſentantes illas: tales autem ſpecies non poſſunt formari ab ipſis obiectis prout ſunt extra, quia prout ſic nihil habent de ipſo actu, & ſenſatione ſenſus externi: nec poſſunt formari ab ipſis ſenſibus externis, quia ſi poſſunt emittere ſpeciem repræſentantem ſuum actum, ergo iam cognoſcunt illum, ſiquidem ſpeciem eius formant.

Reſpondetur D. Thom. in illis locis ſolum velle quod ſenſus externus cognoſcit ſuum actum per modum exercitij, & experientiæ actualis non per modum perfectæ cognitionis, & quaſi in actu ſignato, ſic enim expreſſe docet D. Tho. quod non poteſt redire ad ſenſus reditione completa, ideſt cognoſcendo ſe perfectè, & ita in 1. p. q. 78. art. 4. ad 2. affirmat, quod ſenſus externus non poteſt videre ſuum actum, ſed indiget ſenſu communi. Ratione autem huius exercitij, quando ſenſus eſt in otio percipit ſe non ſentire, ideſt non exercere ſenſationem experitur, non ipſum actum, vt quod cognoſcit. Et triſtatur, vel delectatur de ſua cognitione non formaliter, id enim pertinet ad appetitum, ſed ob-

ſectiuè, quia de tali cognitione, vt de obiecto, appetitus lætatur.

Ad Ariſt. Dicitur, expreſſe in lib. de ſomno, & vigilia cap. 2. lect. 3. apud D. Tho. affirmare, quod viſus non videt ſe videre, ſed ſenſu communi id ſentimus. Vnde quando in tertio de anima dicit, quod ſentimus nos videre, aut viſu, aut alio ſenſu, non determinat quod viſu, ſed diſputatiuè procedit, deindè reſolutiuè concludit, quod eiuſdem virtutis eſt videre colorem, & viſionem eius, & ſic quod illa potentia qua videmus nos videre non eſt extranea à viſu, ſed ratione differt, quod eſt dicere illam potentiam qua ſentimus non videre, id eſt ſenſum communem eſſe eiuſdem generis, ſed non eiuſdem ſpeciei cum ſenſu externo, vt ſumitur ex D. Thom. ibi lect. 2. Nec illa ratio de proceſſu in infinitum aliquid probat, quia in nobis ſiſtitur in intellectu, qui aliarum potentiarum actus, & ſui etiam cognoſcit: in brutis autem ſiſtimus in æſtimatiua, & memoria quæ aliarum potentiarum actus cognoſcunt, æſtimatiua autem non cognoſcit actum ſuum præſentem, vt quod, ſed memoria poteſt recordari illius, vt præteriti, & ibi ſiſtitur.

Ad Confirmat. reſpondetur, requiri ſpeciem repræſentantem actum ſenſus externi, ſed non requiri, quod ſit diſtincta à ſpecie repræſentante ſuum obiectum prout cognitum à ſenſu. Licèt enim obiectum exterius ſolum emittat ad ſenſum ſpeciem repræſentatiuam ſui, tamen ſenſus externus cognoſcens emittit ad ſenſum communem ſpeciem obiecti, vt cogniti à ſe, nec ad hoc requiritur, quod cogno-

gnoſcat actum ſuum, ſed quod exerceat, & ſic formet ſpeciem obiecti exercite cogniti. Vnde ſenſus communis informatus tali ſpecie non ſolum cognoſcit obiectum, v. g. colorem, ſed etiam actum, v. g. viſionem quatenus apprehendit colorem viſum.

Tertio arguitur, ad probandum quod potentiæ interiores non debent diſtingui penes obiecta ſenſata, & inſenſata. Nam ſpecies inſenſatæ ſunt illæ quæ repræſentant non ipſas res ſenſibiles, ſed conuenientias, vel diſconuenientias, ſed ad illas repræſentandas ſufficit phantaſia, præſertim quia non poſſunt repræſentari tales intentiones niſi etiam repræſentando res ipſas ſenſibiles in quibus exiſtunt, ergo vna, & eadem potentia poteſt ſeruire pro vtroque obiecto. Anteced. prob. quia phantaſia poteſt mouere appetitum, vt expreſſe probat. Phil. 3. de anima cap. 6. & 7. appetitus autem non mouetur niſi à ratione conuenientis, vel diſconuenientis, ergo illam apprehendit phantaſia. Similiter æſtimatiua non poteſt cognoſcere illas intentiones inſenſatas in abſtracto, ſed in concreto, nam ouis cognoſcendo lupum inimicum non attingit inimicitiam in abſtracto, & ſeorſum à lupo, ſed iudicat in particulari, hoc ſubiectum, ſcilicet lupum eſſe ſibi inimicum, ergo neceſſe eſt quod non ſolum cognoſcat inimicitiam quæ eſt res inſenſata, ſed etiam lupum qui eſt res ſenſata; nec ſufficit vnum cognoſci ab vna potentia, & aliud ab alia, quia iudicium de vtroque, ideſt quod iſte ſit inimicus, procedit ab vna potentia, ſcilicet ab æſtimatiue, ergo debet cognoſci vtrumque extremum, & conſequen-

ter pro rebus ſenſatis, & inſenſatis non oportet diuidere potentias.

Confirmatur, nam vnus, & idem appetitus ſufficit ad tendendum in res ſenſatas, & inſenſatas, ergo eadem potentia ſufficiet ad apprehendendum illas. Patet conſequentia quia appetitus conformatur apprehenſioni, ſicut mobile proprio mouenti; & ſicut vnicus intellectus ſufficit pro voluntate ad omnia, quæ voluntas poteſt appetere, ita vnica potentia apprehenſiua pro appetitu.

Reſpondetur, quod ſpecies inſenſatæ, quæ pertinent ad æſtimatiuam non dicuntur tales, quia ſolum repræſentant rationem conuenientis, vel diſconuenientis ad ipſummet ſenſum, quilibet enim ſenſus hoc habet, quod cognoſcit conuenientiam ſui obiecti proprij, ſed ponuntur ſpecies inſenſatæ ad repræſentandum conuenientias, vel diſconuenientias ſuperiores, verbi gratia, quod ſit conueniens, aut diſconueniens in ordine ad conſeruationem naturæ, vel prolis. vt etiam aduertit S. Thom. 1. par. quæſt 84. artic. 4. Itaque lupus, verbi gratia poteſt habere rationem coloris conuenientis ad viſum ouis, & diſconuenientiam in ordine ad naturam, & conſeruationem propriam, & ſimiliter palea videtur, vt conuenientis coloris ad viſum auis, & ſimiliter, vt conueniens ad fabricandum nidum in quo ſe conſeruet, & prolem. Et prima conuenientia non requirit ſpeciem inſenſatam, quia quælibet potentia ſenſitiua ſufficit ad apprehendendum conuenientiam talis ſenſus, ſed ſecunda conuenientia conſtituit ſpecies inſenſatas, vt ibidem dicit Sanct. Tho.

qua-

quatenus non ſolum attingitur conuenientia ad proprium ſenſum, ſed ad alias vtilitates, vt diximus. Cum autem Philoſophus docet appetitum moueri à phantaſia, nomine phantaſiæ vtitur tanquam nomine communi pro omnibus ſenſibus internis, quia cognoſcunt ſecundum apparitiones (apparitionem ſignificat phantaſia) & ſic non excludit æſtimatiuam; quod aduertit D. Thom. 3. de anima lect. 16. in principio, ſicut etiam communiter ſolemus dicere, quod intellectus conuertitur ad phantaſmata, ſumendo phantaſmata, non ſolum pro actu imaginatiuæ, ſed etiam æſtimatiuæ. Vnde etiam poſſumus dicere, quod appetitus mouetur à phantaſia mediate, ſcilicet mediante æſtimatiua.

Ad ſecundam partem antecedentis Reſpondetur æſtimatiuam non cognoſcere ſpecies inſenſatas in abſtracto, ſed in concreto, ſed taman ipſum ſubiectum in quo ſunt in concreto attingi ſub altiori ratione, ſcilicet quatenus fundat illas intentiones inſenſatas; quæ abſtractiores, & perfectiores ſunt, quam ratione ſenſatæ: ſicut etiam coloratum in concreto attingit viſus, & ſenſus communis, ſed iſte ſub altiori ratione quam ille. Atque ita ipſum ſubiectum attactum ab vtraque potentia ſe habet, vt quid materiale, poteſtque ſub diuerſis rationibus formalibus pertinere ad diuerſas potentias. Nec tamen iſtæ potentiæ ſuperfluunt, licèt idem ſubiectum materiale attingant, quia ſub diuerſis rationibus formalibus procedunt, & ſub diuerſa cognoſcibilitate attingunt, atque adeo diuerſa obiecta ſimpliciter habent, & ipſæ res ſub diuerſis

reſpe-

reſpectibus fundant hanc diuerſam cognoſcibilitatem.

Ad confirmationem reſpondetur, in primis appetitum principaliter moueri ab æſtimatiua apprehendente rationem conuenientis, vel diſconuenientis ipſi naturæ, vt S. Thom. docet 3. de anima lect. 4. in fine, appetitus autem eſt inclinatio totius naturæ, & ſic mouetur proximè, & immediatè ab eo, quod eſt conueniens naturæ, quod eſt intentio inſenſata, & apprehenditur ab æſtimatiua. Mediatè autem mouetur à phantaſia, ſeu imaginatiua. Deinde etiam ſi dicamus, quod immediatè mouetur ab imaginatiua, vt inſinuat S. Tho. 1. p. q. 81. art. 3. ad 2. tamen ſicut duplex eſt potentia apprehenſiua, ita duplex quoque appetitus ſenſitiuus, ſcilicet iraſcibilis, & concupiſcibilis, & iraſcibilis principaliter mouetur ab æſtimatiua, vt ibidem docet Sanctus Thom. artic. 2. ad 2. & quæſt. 25. de verit. artic. 2. eo quod concupiſcibilis magis mouetur ſecundum delectationem ſenſus, iraſcibilis autem etiam contra delectationem ſenſus mouetur ab arduo, & ab intentionibus inſenſatis, quæ inſtigant ad vindictam, ſeu iram.

Vltimò arguitur ad probandum, quod non rectè diſtinguitur inter phantaſiam, & ſenſum communem, & æſtimatiuam, & memoriam, nam illa differentia benè recipiendi, & benè retinendi non infert diſtinctas potentias, ſed ſufficit diſtinctas partes organi ponere, quarum vna ſit humidior, alia ſiccior. Vndè, & in cerebro ſolum tria organa reperiuntur quorum primum, quod eſt in fronte ſeruit

ſeruit pro ſenſu communi, & imaginatiua. Videtur etiam ſufficere vnica diſpoſitio ad benè recipiendum, & retinendum præteritas ſpecies intentionales, ſicut videmus aliquos eſſe benè apprehenſiuos, & benè memoratiuos, & ſicut videmus in ſpeculo facile generari imaginem intentionalem, & facile retineri.

Confirmatur, nam ratio præteriti ponitur inter ſpecies inſenſatas à D.Thom. 1. p. q.78. artic.4. ergo ſi phantaſia cognoſcit ſub ratione præteriti, ſeu abſentis, cognoſcit ſub ratione inſenſata, quod eſt non diſtingui à memoria, vel æſtimatiua.

Reſpondetur, quod vbi eſt diuerſum temperamentum organi ibi eſt diuerſa potentia, quia ſi eſſet eadem, idem temperamentum requireret. Nec obſtat quod ipſa anima vnica exiſtens informat diuerſa organa, & partes habentes diuerſa temperamenta, & ſic etiam poſſet quis imaginari, quod eadem potentia actuaret diuerſas partes organicas, ſeu diuerſa temperamenta pro diuerſis operationibus, licèt ipſa in ſe ſit vna. Hoc inquam non obſtat, quia potentiæ ſunt virtútes particulares ipſis organis affixæ, & ab eis dependentes, anima verò eſt principium radicale plurium potentiarum. Vnde ipſa natura animæ ex ſua propria ratione petit diuerſa organa, potentiæ autem non petunt niſi quælibet ſuum, tum propter materialitatem, & imperfectionem talium potentiarum, tum quia ſi ſemel vna potentia poteſt diuerſa organa actuare, & in illis operari diuerſas operationes, non eſt ratio cur ponamus diſtinctas potentias in omni-

omnibus organis corporis, ſed poſſemus dicere quod eſt vnica potentia in omnibus organis, habens tamen diſtinctas operationes, & pro qualibet operatione ſuum organum requirit. Quare ſi ſemel penes diuerſa organa, & tempera uras diſtinguimus illas potentias materiales, & ſenſitiuas conformiter ad earum naturam, cum requiratur diuerſum organum, ſeu temperamentum ad benè recipiendum, vel benè retinendum, conſequenter diſtinguitur potentia apprehenſiua, & retentiua quantum eſt ex natura rei, & talis diuerſitas organi ſimul exigit, & refunditur in diuerſum modum formalem attingendi obiectum, quia propter materialitatem talium potentiarum, & obiectorum non reſpicitur obiectum ab aliqua potentia, niſi ſub illa formaliter, ſub qua deſeruit ad tale munus, quod exigit talem diuerſitatem organorum: præterquamquod nunquam datur iſta diuerſitas organorum pro potentijs, niſi etiam habeant diuerſum modum cognoſcendi, & conſequenter niſi reſpiciant obiecta ſua ſub formalitate diuerſæ cognoſcibilitatis.

Quod verò dicitur ſolum inueniri in cerebro tria organa, ſeu tres cellulas pro tribus potentijs, dato quod illæ deſeruiant pro organis potentiarum, vt dicemus artic. ſeq. aduertere oportet, quod vt dicit Diuus Thom. opuſ. 43. cap. 4. illa prima cellula, quæ eſt in fronte, & deſeruit pro ſenſu communi, habet quandam diuiſionem, ita vt fiant inde duo organa, & in vna parte reſidet ſenſus communis vbi magis abundat humiditas, in alia, quæ aliquando ſiccior eſt reſidet imagina-

natiua; de quo amplius articulo ſequenti.

Vnde etiam patet ad exempla allata de illis qui benè recipiunt, & benè retinent, id enim non habent ſecundum eandem potentiam, & organum, ſed retinent ſecundum memoriam, & recipiunt ſecundum apprehenſiuam; in diuerſis autem non repugnat eſſe iſta diuerſa temperamenta, licèt minus frequenter id contingat. In ſpeculo autem non recipitur illa imago niſi per modum tranſeuntis, vtpotè dependenter à præſentia obiecti, & reuerberatione lucis, vndè non oportet ponere ibi diſpoſitionem aliquam benè retentiuam imaginis, quia non retinetur in abſentia, ſicut memoria retinet ſpecies.

Ad Confir. reſp. quod non omnes intentiones ſunt inſenſatæ, ſed aliquæ etiam ſenſatæ ſunt ſicut docet D. Thom. 1. p. quæſt. 78. art. 4. ad 2. quod ſenſus communis reſpicit intentiones ſenſuum exteriorum, ſicut ſentit nos videre, & audire. Illa autem intentio præteriti eſt communis rei ſenſatæ, & inſenſatæ, ſeu his quæ cognoſcuntur in abſentia: computatur autem à D. Tho. etiam inter intentiones inſenſatas, quia pertinet etiam ad illas, licèt non ſolum ad alias.

ARTICVLVS II.

Quid ſint phantaſia, & reliquæ potentiæ interiores, & in quibus ſubiectis ſint?

DIco primò phantaſia communiter ſumpta pro potentijs interioribus præter ſenſum communem definitur à Philoſopho

quod

quod eſt motus factus à ſenſu ſecundum actum.
Ita Ariſtot. 3. de anima text. 161. & D. Tho. ibi lect. 6. & in lib. de ſomnijs cap. 1. apud D. Thom. Pro explicatione huius definitionis aduerte duo; Primum, quod hic non definitur directè ipſa potentia, ſed actus eius ideſt ipſum phantaſiari, licèt facilè reduci poſſit ad definitionem potentiæ, loco motus ponendo, potentia quæ mouetur, & cætera. Nec diffinitur hic definitione formali, ſed cauſali, ſicut ſonus diffinitur, quod eſt motus factus ab aere, & ira definitur, quod eſt accenſio ſanguinis circa cor, quia cauſatur à tali accenſione. Secundum eſt, quod phantaſia ſumitur dupliciter, vno modo communiter pro omni potentia interiori formante obiecta ſua, & faciente apparere, ad diſtinctionem ſenſus communis, & ſenſuum exteriorum, qui non faciunt apparere ſua obiecta, ſed ſolum cognoſcunt illa à quibus immutantur. Et ſic omnis potentia interior præter ſenſum communem habet commune nomem phantaſiæ, quæ vt tradit D. Thom. lect. 6. citata deriuatur à nomine *phos*, quod Græcè ſignificat idem, quod lux, inde deriuatur *phanos*, quod eſt illuminatio, ſeu apparitio, & phantaſia, quæ eſt ſenſus cognoſcens, & formatus ſecundum apparitiones, quia neceſſario ſupponit obiecta apparuiſſe in ſenſu, & ex inde formatur alia apparitio. Alio modo ſumitur phantaſia ſpecialiter pro potentia imaginatiua, vt diſtincta ab æſtimatiua, & memoria, & appellatur nomine illo generico propter penuriam vocabulorum, præſertim quia ad imaginatiuam

uam maximè pertinet ipſa apparitio, & formatio imaginum, ad æſtimatiuam autem ſpectat alius actus principalior qui eſt intentiones cognoſcere, & æſtimationem facere de rebus ſecundum conuenientiam, vel diſconuenientiam earum in ordine ad ſe.

Igitur diffinitio tradita intelligitur de actu phantaſiæ generaliter ſumptæ proût pertinet ad omnes actus interiores, præter ſenſum communem, qui ideo excipitur, quia in eo conſummantur apprehenſiones ſenſuum exteriorum, & ex eius influxu pendent actiones exteriorum ſenſuum, ſiquidem eo ligato dormiunt. Ergo reliquæ potentiæ, quæ moueri poſſunt à ſenſu etiam communi, qui plenè, & conſummatè iudicat, phantaſia dicuntur, & ita Diu. Thom. lib. de memor. & riminiſcen. lect. 1. inquit, quod phantaſia ſequitur totam immutationem ſenſus, quæ incipit à ſenſibilibus proprijs, & terminatur ad ſenſum communem. Et ſic ſenſus diffinitionis eſt, quod actus phantaſiæ eſt motus, ideſt actus procedens non ex immutatione ab obiectis ipſis immediatè, ſed ab obiectis, vt cognitis, & ſenſu preceptis, & iudicatis per ſenſum communem. Itaque phantaſiari, & ſentire diſtinguuntur tanquam duo genera cognoſcendi, & diffinitur vnum, vt condiſtinguitur ab altero, & ſicut ſentire in communi dici debet, quod eſt motus factus à ſenſibili ſecundum ſe, ita phantaſiari, in communi definitur quod eſt motus factus non à ſenſibili, ſed à ſenſu, ideſt ab obiecto iam cognito.

Dico ſecundo: Phantaſia vt eſt ſpecialis potentia, quæ dicitur imaginatiua non ſolum eſt reten-

retentiua ſpecierum, ſed etiam verè, & propriè cognoſcitiua. Oppoſitum huius docuit Auicena, quem refert S.Thom. 2. contra Gent. c.74. qui dixit tam imaginatiuam quæ ſeruat ſpecies ſenſatas, quam memoriam quæ ſeruat inſenſatas non apprehendere, ſed ſolum conſeruare ſpecies. Cæterum quod vtrunque munus habeat, ſcilicet conſeruare ſpecies, & cognoſcere res abſentes docet D.Thom. in q. de anima art.12. & 1. q.78. art. 4. & 1. 2. q.15. art.1. vbi dicit: *Quod imaginatiua eſt apprehenſiua ſimilitudinum cordoralium etiam rebus abſentibus*, & quæſt. 17. art. 7. ad 3. inquit: *Quod apprehenſio imaginationis ſubiacet imperio rationis*. Et quod moueatur appetitus non ſolum ab æſtimatiua, ſed etiam ab imaginatiua, quod vtique ſine apprehenſiene fieri non poteſt, docet 1. p. q.81. art.3. ad 2.

Ratio autem eſt, quia phantaſia ordinatur ad hoc, vt res ſenſatas poſſimus apprehendere in abſentia, & non ſolum vt præſentes ſunt, ſicut cognoſcuntur à ſenſu, eo quod indiget animal moueri, & quærere multa quæ ſibi non ſunt præſentia, ergo oportet dari potentiam aliquam, quæ retineat, & conſeruet ſpecies in abſentia rerum, & oportet etiam dari potentiam, quæ cognoſcat res in abſentia, & conſequenter quæ formare poſſit idola, ſeu ſpecies expreſſas in quibus repræſententur res abſentes, vel imaginatæ, quod vtique eſt phantaſiare, ſeu imaginari. Hæc autem cognitio abſentium, ſeu imaginatorum non poteſt pertinere ad ſenſum communem, tum quia ſenſus communis ſolum cognoſcit in præſentia obiectorum, quia iudicat de obiectis cognitis à

ſenſi-

ſenſibus externis, & conſummat eorum apprehenſiones, tum quia vt colligit D. Thom. 3. de anima lect. 6. phantaſia eſt motus factus à ſenſu communi, ergo diſtinguitur ab illo ſicut mobile à mouente præſertim in rebus corporalibus. Ponere autem, quod vna potentia vtroque illo modo cognoſcit, ſcilicet, dependenter à præſentia ſenſibilium, & independenter ab illa, ſeu in abſentia eorum, videtur excedere imperfectionem potentiarum materialium, vt articulo præcedenti oſtenſum eſt. Quod verò vna potentia conſeruet ſpecies, ſed non cognoſcat per illas, ſed alteri potentiæ tradat ad cognoſcendum inconueniens eſt, vt in concluſione quarta oſtendemus, eſt enim eadem ratio in hac parte de imaginatiua, & de memoria, quam ibi oſtendemus, non ſolum conſeruare ſpecies, ſed etiam per illas cognoſcere. Specialiter autem id debet tribui imaginatiuæ, tum quia cognitio abſentium, & imaginatorum non poteſt tribui ſenſui communi, quia vt diximus ſolum cognoſcit in præſentia ſenſibilium, & dependet ab illis quantum ad perfectum, & conſumatum iudicium, tùm quia non poteſt pertinere ad æſtimatiuam quia hæc ſuperiori modo cognoſcit, quam imaginatiua, ſcilicet intentiones inſenſatas, vt ſequenti concluſione amplius explicabimus: ergo ipſamet quæ retinet ſpecies debet cognoſcere in abſentia, nec enim repugnat retinere, & cognoſcere per illas.

Dico tertio, probabilius eſt, quod cognitio imaginatiuæ differt ſpecie à cognitione ſenſus communis, & multo certius, quod differt ſpecie à cognitione æſtimatiuæ. Itaque ſenſus com-

communis, & imaginatiua non ſolum differunt ſpecie, quia vna benè recipit, & alia benè apprehendit, ſed etiam, quia in ratione cognoſcitiui ſpecie differunt earum cognitiones' Hãc primam partem tenent aliqui Thomiſtæ, vt videre eſt apud Curſum Carmelit. diſp. 15. q. 2. num. 53. licèt oppoſitum teneat Mag. Bann. ſupra citatus concluſ. 4. eo quod ſpecies quibus cognoſcit imaginatiua ſunt eiuſdem rationis per quas cognoſcit ſenſus communis ſiquidem ipſamet conſeruat.

Cæterum noſtra concluſio deducitur ex Diu. Thom. 1. p. quæſt. 79. art. 7. ad 2. vbi inquit. *Quod præteritum, & præſens poſſunt eſſe differentiæ potentiarum ſenſitiuarum ſecundum differentiam obiectorum, non autem potentiarum intellectiuarum*, conſtat autem, quod differentia cognitionis inter ſenſum communem, & imaginatiuam eſt penes præſens, & abſens, ergo conſtituunt differentiam ſpecificatiuam in ratione cognoſcitiui.

Ratio eſt, quia ſiue vtatur eiſdem ſpeciebus ſiuè diuerſis, tamen certum eſt, quod imaginatiua vtitur illis altiori modo, & magis immateriali, & ad plura ſe extendendo, ergo datur diuerſitas, ſpecifica in ratione cognitionis. Anteced. conſtat, quia imaginatiua reſpicit obiectum ſuum, vt imaginabile, quod eſt magis vniuerſale, & liberum, quam ſenſibile, quod ſolum dependet ab ipſa immutatione; & præſentia rei ſenſibilis. Potentiæ autem in ratione cognoſcitiui diſtinguuntur ſpecie penes obiectum magis, vel minus abſtractum magis, vel minus vniuerſale, vt ſuperius, ergo cum hoc inueniatur in cognitione imaginatiua,

eiua, & ſenſu communi, vtique diſtinguentur in ratione cognoſcitiui. Et deinde, quia cum principalior actus imaginatiuæ ſit cognoſcere, & formare ſuos conceptus, quam retinere, & conſeruare ſpecies, inconueniens eſt, quod ſpecificatio talis potentiæ ſumatur ab actu minus principali, cum nihil ſit principalius in potentia, quam eius ſpecificatio, ſpecificatur autem potentia ab actu, ergo ſi principalior eſt cognitio, ab eo ſpecificabitur potentia imaginatiua, & conſequenter ſi eſſet eiuſdem ſpeciei cognitio eius, cum cognitione ſenſus communis ſimpliciter eſſent eiuſdem ſpeciei iſtæ duæ potentiæ, & ſic erunt eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto, quod eſt inconueniens.

Quod vero eiſdem ſpeciebus vtantur iſtæ duæ potentiæ, nihil obeſt, quia dato, quod ita ſit, adhuc poſſunt diſtingui ſpecie, propter diuerſum modum vtendi illis ſpeciebus, quia altior modus eſt in imaginatiua, quam in ſenſu communi, ſicut etiam fides, & prophetia vti poſſunt eiſdem ſpeciebus, quibus cognitio naturalis, ſed quia diuerſo modo illas ordinant, & diſponunt, ideò cognitiones illæ ſpecie differunt, & idem eſt in alijs habitibus naturalibus ſpecificè diſtinctis, & vtentibus eiſdem ſpeciebus. Imò ipſe ſenſus communis etiam recipit à ſenſibus externis ſpecies, quæ in ipſis ſunt, & tamen quia altiori modo illis vtitur, quam ipſi ſenſus particulares, cognitio eius ſpecie differt à cognitione ſenſuum externorum.

Secunda vero pars concluſionis de diſtinctione inter imaginatiuam, & æſtimatiuam con-

conſtat ex dictis præced.art. & ex nuper allatis confirmatur, quia æſtimatiua reſpicit intentiones inſenſatas vt amicitiam, vel inimicitiam, & ſimiles conuenientias, vel diſconuenientias, quæ non ſolum ſunt reſpectu conſeruationis totius, vel eorum quæ ad ſe pertinent, quæ vtique ſunt obiecta abſtractiora, & ſuperiora, nec à ſenſu attingibilia; vndè, & ratione illius maximè appropinquant animalia ad modum cognoſcendi rationis, & prudentiam quandam participant, imò, & in homine ipſa æſtimatiua diſcurrit circa particulares intentiones, cum in alijs animalibus ducatur inſtinctu naturali, vt S. Thom. docet q. 25. de verit. articul. 2. Quæ omnia indicium ſunt diſtinctionis ſpecificæ à cognitione imaginatiuæ, quæ ſolum reſpicit res ſenſibiles, ſiuè veras, ſiuè fictas, vel abſentes multo magis quam ſit diſtinctio inter modum cognoſcendi viſus, vel auditus.

Ex dictis, colligi poteſt definitio imaginatiuæ: *Quod eſt potentia ordinata ad conſeruandum ſpecies ſenſatas, & cognoſcendum res abſentes, vel imaginatas.* Aeſtimatiua autem, *quod eſt potentia apprehendens inſenſata ex ſenſatis.*

Dico quarto, memoria eſt potentia diſtincta ab æſtimatiua, & eſt cognoſcitiua, & non ſolum conſeruatiua ſpecierum. Quod ſit conſeruatiua nullus dubitat, alias non eſſet memoria ſi non conſeruaret ſpecies. Quod verò ſit etiam cognoſcitiua, licèt id negauerit Auicenna citatus à D Tho. 2. contra gent. cap. 74. id tamen affirmat D. Thom. tum in quæſt. 10. de veritat. art. 3. in corp. vbi dicit: *Quod in*

parte

parte ſenſitiua, quæ fertur ad præſens in quantum præſens eſt, ſi feratur in præteritum requiritur altior virtus, quam ipſe ſenſus, & hæc eſt memoria, quæ tamen in parte intellectiua non diſtinguitur ab ipſo intellectu apprehendente; tum etiam 1.p.q.79. art.6. dicit: *Memoriam ſenſitiuam eſſe apprehenſiuam præteriti*, tùm denique in q. de anima art. 13. docet requiri, quod ea quæ prius fuerant apprehenſa per ſenſum, & interius conſeruata, iterum reuocentur ad actualem conſiderationem. Et hoc quidem pertinet ad rememoratiuam virtutem, quæ in alijs quidem animalibus abſque iniquiſitione ſuam operationem habet, in hominibus autem cum inquiſitione, & ſtudio, vnde in hominibus non ſolum eſt memoria, ſed etiam reminiſcentia. Neceſſe eſt autem ad hoc potentiam ab aiijs diſtinctam ordinari, quia actus aliarum potentiarum ſenſitiuarum eſt tantum motus à rebus ad animam, actus autem memoratiuæ potentiæ eſt è contra motus ab anima ad res. Ita D. Thom.

Ex quibus locis deducuntur tria, primum, qüod potentia memoratiua debet eſſe cognoſcitiua, quia experimur in nobis dari iſtam cognitionem præteritorum, vt præterita ſunt quando eorum recordamur. Neceſſe eſt autem, quod iſta cognitio pertineat ad eandem potentiam quæ conſeruat ſpecies illas in abſentia, quia vt dicit D. Thom. oportet, quod ea quæ fuerunt conſiderata, iterum ad memoriam reuocentur, ergo maximè pertinet ad memoriam ipſa excitatio, qua aliquid reuocatur ſeu incipit habere actualem conſiderationem, hæc autem excitatio non poteſt fie-

ri niſi per aliquem actum incipientem vti aliqua ſpecie : ergo ſi ipſa memoria excitatur, debet producere actum in quo exitatio conſiſtit, qui eſt vſus ſpeciei, & conſequenter qui ſit cognitio, quæ ſola eſt vſus ſpeciei. Nec poteſt dici, quod excitatio fit non in ipſa potentia conſeruante ſpeciem, ſed in potentia apprehendente, quæ eſt diſtincta ab ea quæ conſeruat ſpeciem. Nam contra eſt, quia ipſa excitatio non fit niſi vtendo ſpecie, ergo ſi in potentia apprehendente non datur ſpecies, ſed in conſeruante, non poterit ipſa apprehendens excitari, niſi prius per aliquem motum talis determinata ſpecies transferatur à potentia conſeruante ad apprehendentem. Quomodo autem poteſt tranſmitti illa ſpecies à potentia conſeruante ſi non cognoſcit, aut diſcernit quænam ſpecies tranſmittenda ſit ad talem excitationem. Sed ſi expectat alienum motum localem quo ſpecies illa moueatur, & transferatur ad potentiam apprehendentem, vt primo excitetur, reſtat difficultas quomodo ſine cognitione aliqua dirigatur motus ille localis, vt hanc ſpeciem potius deferat, quam illam, cum ibi non ſit obiectum præſens à quo ſpecies emittatur, nec potentia cognoſcens, quæ dirigat, cum per vſum talis ſpeciei fiat prima cognitio, ſeu excitatio. Quod totum ceſſat ſi ipſamet potentia quæ conſeruat ſpeciem per illius vſum excitetur.

Secundo colligitur diſtingui debere memoriam ab æſtimatiua, vt ſentit D. Thom. quæſt. de anima articul. 13. & prima parte, quæſt. 78. & art. 4. q. 79. art. 7. ad ſecundum, non ſolum pro-

propter diuerſum temperamentum, & organum, quod exigit memoratiua, vt retineat, & æſtimatiua, vt apprehendat, ſed etiam propter diuerſum modum cognoſcendi, quia memoratiua reſpicit obiectum, vt præteritum, & ita abſtrahit à præſentia rei, & ab immutatione obiecti exterioris, & ita importat motum animæ ad res, apprehenſiua autem fit per motum rerum ad animam: nam licèt æſtimatiua apprehendat res inſenſatas, illas tamen apprehendit, vt præſentes, verbi gratia, inimicitiam lupi, quando lupus eſt præſens. Iſtæ autem differentiæ inter memoratiuam, & apprehenſiuam ſufficiunt ad inducendam diuerſitatem potentiarum apprehenſiuarum, cum ſint potentiæ materiales, quæ non poſſunt aliquo altiori, & eminentiori modo vnire illas rationes. Quomodo verò appetitus ſenſitiuus non diſtinguatur penes abſens, & præſens ſicut potentiæ apprehenſiuæ, iam ſupra diximus art. præcedenti, eo quod appetitus eandem rationem formalem reſpicit ex parte potentiæ in appetibili præſenti, vel abſenti, cum tendat per modum motus, & inclinationis ad res, pertinet autem ad eandem potentiam motiuam ferri ad terminum adhuc non exiſtentem, ſed abſentem, & tangere illum acquiſitum, & præſentem. Potentiæ verò apprehenſiuæ diſtinguũtur penes diuerſam abſtractionem, ſeu immaterialitatem, ſecundum quam trahunt res ad ſe, & hæc eſt diuerſa ſecundum, quod magis, vel minus eſt dependens ab ipſa materiali præſentia obiecti.

Sequitur tertio cogitatiuam, & reminiſcentiam in homine non diſtingui ab æſtima-

tiua, & memoria, ſed eſſe iſtaſmet potentias cum quadam perfectione participata ex coniunctione ad rationem ſecundum quam diſcurrere poſſunt circa ſua obiecta ſingularia, quod quidem pertinet ad diuerſum modum operandi non ad diuerſam potentiam quæ ſolum ex diuerſa immaterialitate, obiecti diuerſificatur per ſe. Vnde eadem potentia intellectiua procedit, & ſine diſcurſu in actibus primorum principiorum, & cum diſcurſu in alijs ſine variatione potentiæ, & appetitus ſenſitiuus in nobis participat aliquid libertatis, vt docet D.Thomas in 1. 2. quæſt. 74. art. 3. & tamen non eſt alia potentia ſpecie diuerſa ab appetitu ſenſitiuo non habentem talem libertatem.

Dico quintò, non inueniuntur omnes ſenſus interni in omnibus animalibus, ſed ſenſus communis inuenitur in omnibus tam perfectis, quam imperfectis, imaginatiua verò, & memoria non inuenitur in omnibus, & probabile eſt, quod neque æſtimatiua. Sumitur hæc concluſio ex varij locis Ariſt. & D. Thom. nam in 3. de anima, text. 156. lect. 5. apud D. Thom. negat phantaſiam quibuſdam animalibus, vt formicæ, api, & vermi. Explicat autem D. Thom. quod imperfecta animalia habent phantaſiam, indeterminatam, non autem determinatam, & diſtinctam à ſenſu, non enim phantaſiantur aliquid niſi dum mouentur à ſenſibili, quod vtique eſt proprium ſenſus communis, qui ſolum mouetur in præſentia ſenſibilium. Poſtea Phil. infra tex. 56. lect. 19. apud D.Thom. dicit quod omnia animalia etiam imperfecta habent phantaſiam, & appeti-

petitum, quia cum læduntur, retrahunt ſe, & dolent, cum autem aliquid conueniens ſentiunt, dilatantur, habent ergo appetitum, quia dolor, & delectatio ad appetitum ſpectant, ergo phantaſiam, ideſt ſenſum internum habere debent, appetitus enim non mouetur niſi à ſenſu interno, ideſt à iudicio conuenientiæ, vel diſconuenientiæ rei. Sed addit, phantaſiam illam ſolum moueri ad præſentiam ſenſibilis, & cum tangitur animal, non autem percipere aliquid diſtans ad quod moueatur, vel fugiat, & ſic phantaſia non eſt ibi aliquid præter ſenſum communem, qui percipit ad præſentiam ſenſibilis conuenientiam, vel diſconuenientiam ipſi ſenſui. Item in lib. de memoria, & remi. nis, lect. 1. apud D.Th. dicit omnia immobilia animalia carere memoria. Et luculenter explicat iſta loca S. Tho. 1. Met. lect. 1. vbi ſolum ponit memoriam in his quæ mouentur ad diſtans, quibus conuenit motus progreſſiuus.

Itaquè in omnibus animalibus, etiam ſolum tactum habentibus aliquis ſenſus interior datur, ſcilicet ſenſus communis, quia vt dictum eſt habent appetitum, quia habent dolorem, & contrahunt ſe quando punguntur, & delectationē, quia dilatant ſe quādo ſentiunt aliquid conueniens; ergo habent apprehenſionem internam, quia oportet, quod cognoſcant ipſam ſenſationem externam, quia dolor quo refugiunt nō reſpicit ſolum obiectum ad extra in ſe, ſed ſenſationem eius, vel diſconuenientem, & ſimiliter appetitur delectatio, quia appetitur ſenſatio conueniens circa aliquod obiectum, de tali enim ſenſatione delectatio habetur. Non poteſt autem cognoſci ſenſa-

rio externa conueniens, vel diſconueniens per ipſummet ſenſum tactus, alias reflecteretur ſupra ſe, ergo indiget ſenſu interno cognoſcente talem ſenſationem, & conuenientiam, vel diſconuenientiam eius, & ſic ſumendo phantaſiam communiter pro quocunque ſenſu interno in omnibus animalibus datur phantaſia.

Quod verò in animalibus imperfectis non ſit phantaſia diſtincta à ſenſu communi, ideſt imaginatiua, probatur, quia ſecundum D. Tho. primo Metaphiſ. loc. citato tres ſunt gradus in animalibus, quædam enim non cognoſcunt rem diſtantem aliquo modo, ſed ſolum per contactum, quædam percipiunt rem diſtantem ſaltem imperfectè, licèt non omni modo, quædam perfectè, & omni modo. Animalia primi generis ſunt quæ non habent ſenſum percipientem res per medium extrinſecum, ſicut ſunt viſus, auditus, & olfactus, ſed ſolum per tactum, & guſtum, & talia animalia non percipiunt rem diſtantem, & conſequenter carent motu progreſſiuo, qui ſolum mouetur ad rem diſtantem. Vndè etiam carent ſenſu cognoſcente rem in abſentia, quæ eſt imaginatiua diſtincta à ſenſu communi, quia ſi non cognoſcunt rem diſtantem, ſed ſolum coniunctam per contactum, multo minus poterunt cognoſcere in abſentia. Abimalia verò ſecundi generis habent quidem aliquem ſenſum percipientem rem diſtantem, & per medium extrinſecum emittentem ſpecies, v.g. viſum, & conſequenter poſſunt percipere res in abſentia, & habere motum qrogreſſiuum, & ſic cōpetit illis memoria ſeu imaginatiua, quæ percipit res in abſen-

abſentia, & tamen ſenſus internus in eis habet aliquam indeterminationem, & confuſionem, ratione, cuius negauit illis Phil. in 3. de anima text. 156. phantaſiam diſtinctam ſcilicet à ſenſu communi, vndè cognoſcunt rem abſentem cum dependentia ab aliquo actuali exercitio, quod faciunt; v.g. dum formica reuertitur ad foueam, cognoſcit illam, ſi verò interrumpatur eius ſemita, neſcit reuerti ad locum ſuum, ſed vagatur. Et D. Thom. tertio de anima, lect. 6. dixit: *Quod iſta animalia non phantaſiantur aliquid niſi dum mouentur à ſenſibili*. Denique animalia tertij generis habent perfectam memoriam, & imaginatiuam etiam capacem diſciplinæ, & aſſuefactionis, vt canes, equi, & alia quæ habent auditum, & mouentur perfectè ad res abſentes, quas quærunt, vel fugiunt.

An vero imperfecta animalia habeant æſtimatiuam, quæ ſaltem in præſentia obiectorum cognoſcat intentiones inſenſatas dicimus probabilius eſſe, quod carent illa loquendo de æſtimatiua determinata, & diſtincta à ſenſu communi.

Et ratio eſt, quia huiuſmodi animalia non percipiunt aliquid niſi vt conueniens, vel diſconueniens ipſi ſenſui tactus, cum à nullo alio moueantur, & hoc in præſentia ipſius obiecti tangibilis, ad cognoſcendum autem conuenientiam, vel diſconuenientiam alicuius ſenſus, ſufficit ſenſus ipſe cum iudicio ſenſus communis de actu eius, carent verò æſtimatiua perfecta, quæ cognoſcit conuenientiam, vel diſconuenientiam non ſolum ſenſus proprij, ſed etiam vniuerſaliores vtilitates, vel diſ-

conuenientias, quia ſi caret illis ſenſibus externis, qui magis ſpirituales ſunt, quam tactus, quanto magis æſtimatiua, quæ longè perfectior eſt iſtis. Vnde dicit Sanctus Thomas in 3. de anima, lect. 35. quod huiuſmodi animalia non imaginantur aliquid diſtans, quia nihil imaginantur niſi ad præſentiam ſenſibilis. Sed cum læduntur imaginantur illud vt nociuum, & retrahunt ſe, & cum delectantur, extendunt ſe ſuper illud, & ſic in eis eſt phantaſia, vel concupiſcentia imperfectè in quantum imaginantur aliquid, vt conueniens, non autem vt hoc vel illud, hic aut ibi, ſed habent confuſam imaginationem. Negat ergo illis ſpecies illas inſenſatas, de hoc aut illo, hic aut ibi, &c. quod eſt negare æſtimatiuam.

Dico vltimò organa ſenſuum internorum ita ſunt diſpoſita, quod ſenſus communis eſt in prima parte frontis, eique fere coniunctum eſt organum imaginatiuæ. At verò æſtimatiua eſt poſt mediam partem cerebri, & memoria declinat ad partem vltimam capitis, ſeu ad occipitium. Et loquimur de animalibus perfectis, nam in imperfectis ſolum oportet aſſignare organum eius ſenſus quem habent. Et animalia quæ ſecta viuunt, non habent ſenſum communem in aliqua parte determinata cerebri, ſed vbicumque ſenſus, & motus vigere poteſt, etiam poſt diuiſionem, ibi eſt organum ſenſus interni, ſicut, & appetitus, nam cum ille motus quem faciunt poſtquam ſunt diuiſa ſit progreſſiuus, oportet, quod procedat ab appetitu, & conſequenter ſupponat ſenſum internum à quo appetitus dirigatur: & præſertim cum iſtæ partes diuiſæ doleant ſi pun-

pungantur, & retrahunt ſe, dolor autem eſt actus appetitus, ergo ſicut appetitus eſt diuiſibilis, & diuerſus reſultat in illis partibus diuerſis, quia ſufficit ad illum quælibet diſpoſitio organorum ob imperfectionem ſuam, ita & ſenſus communis.

Loquimur ergo de animalibus perfectis in quibus ſenſus interni ſunt in capite, & dependenter à cerebro, ita vt eo diuiſo non ſentiant. Omitto enim ſententiam quam ſæpe inſinuat Ariſtot. quod iſti ſenſus interni ſint in corde, quod non poteſt intelligi niſi radicaliter, quatenus ex corde, vt ex radice dimanat calor vitalis, & ſpiritus vitales, à quibus pendet omnis operatio vitalis; ſi verò intelligatur non de organo radicali, ſed de proximo, ſuſtineri non poteſt, cum videamus ex læſione capitis lædi iſtas potentias internas. Vnde Sanctus Thomas abſolutè ponit in capite omnes ſenſus internos 3. par. quæſt. 8. artic. 1. & de internis idem habet prima parte quæſtione 78. artic. 4. & ſpecialiter opuſc. 43. cap. 4. aſſignat organa ſenſuum internorum modo à nobis poſito. Et communiter apud Philoſophos, & Medicos aſſignantur tres cellulæ in cerebro, prima in fronte, quæ per quandam interpoſitionem diuiditur in duas, quarum prima, quæ anterior eſt, deſeruit ſenſui communi, quia humidior eſt, & aptior ad apprehendendum, ibique inueniuntur terminari omnes viæ, quæ ducunt ad ſenſus externos. Aliæ duæ cellulæ ſunt in poſteriori parte capitis à medio. Et prima quæ eſt magis in media parte capitis ſeruit pro æſtimatiua, ſeu cogitatiua. Quæ verò declinat ad po-

ſteriorem partem capitis ſeruit pro memoria; quia pars illa ſiccior eſt, & aptior ad conſeruandas ſpecies, & ſi ibi fiat læſio, ſentimus quoque memoriam lædi. Et hoc etiam iuuat ad ponendas iſtas potentias diſtinctas, quia inueniuntur iſtæ cellulæ, ſeu organa diſtincta pro ipſis potentijs, licèt aliqui Medici dicant eas deſeruire pro alijs miniſterijs, verbi gratia, pro efformandis ſpiritibus animalibus, vel excrementis cerebri euacuandis. At verò Pater Suarez lib. 3. de anima cap. 31. num. 7. concedens cum Galeno iſtas tres cellulas interiores, dicit eas non deſeruire pro diuerſis potentijs, ſed pro diuerſis partibus, ſeu officijs eiuſdem potentiæ. Quod eſt reducere difficultatem ferè ad quæſtionem de nomine an ſint illæ partes, ſeu officia vocanda potentiæ, in potentijs enim materialibus, quæ non habent tantam perfectionem, & eminentiam, ſi inueniuntur diſtincta organa cum diuerſis temperamentis, & diuerſa officia, ſeu tactus, cur non ponemus diſtinctas potentias cum hæc ſint principia diſtinguendi illas?

ARTICVLVS III.

Expediuntur difficultates contra præcedentem doctrinam?

PRimò argui poteſt ad probandum, quod in ratione cognoſcitiui non differunt imaginatiua, & ſenſus communis, æſtimatiua, & memoria, illis argumentis quibus artic. 1. præced. arguebatur iſtas potentias abſolutè

non

non diſtingui, præſertim quia diſtinctio penes abſens, & præſens, penes apprehendere, & retinere, & ſimilia ſolum ſunt differentiæ accidentales in genere cognoſcitiuo, tùm quia eiſdem ſpeciebus cognoſcitur abſens, & præſens, tùm quia in intellectu conueniunt eidem potentiæ, tùm quia in appetitu ſenſitiuo non variatur potentia penes abſens, & præſens, licèt variari poſſint actus, tum quia ex parte organi non videntur reperiri niſi tria loca, vel cellulæ pro potentijs interioribus. Deniquè quia etiam ſenſus communis apprehendit res abſentes, vt patet quando in ſomno apprehendit, vt docet Sanctus Thom. 1. parte, quæſt. 84. artic. 8. ad 2. ergo ratio abſentis non diſtinguit ſenſum communem ab imaginatiua.

Ad hæc omnia iam reſponſum eſt præced. artic. Et in ſumma diximus ex Diu. Thom. 1. parte quæſt. 79. artic. 7. ad ſecundam rationem præteriti, & præſentis ex parte obiecti poſſe diſtinguere potentias apprehenſiuas materiales, non verò potentiam intellectiuam, eo quod iſta ex ſuo genere, & propria ratione obiectiua abſtrahit à conditionibus materialibus, & reſpicit res in vniuerſali. Vnde modus præteriti, vel preſentis, qui ſunt modi ſingularitatis non poſſunt variare potentiam intellectiuam, benè tamen potentiam ſenſitiuam, quæ verſatur circa ſingularia ſecundum immutationem, qua ab obiecto immutatur potentia, & trahuntur res ad ipſam, vnde quod iſta mutatio pendeat à præſentia ſenſibili, & ſingulari ipſius obiecti, vel ab illa abſtrahat, & independenter ab illa moueat,

diuerſum modum abſtractionem ponit in ipſa immutatione, & motione obiecti. Appetitus autem non trahit res ad ſe, neque immutatur ab illis intentionaliter, ſed inclinatur in res apprehenſas, & mouetur ab anima ad res, vnde modus tendendi per inclinationem, & motum ad res ipſas non variat modum potentiæ penes abſens, & præſens, quin potius eadem vis motiua debet reſpicere abſens, vt tendat, & præſens, vt quieſcat, licèt diuerſi actus ſint tendere, & quieſcere per modum appetitus.

Quod verò eiſdem ſpeciebus vtantur iſtæ potentiæ, iam, ſupra diximus, quod etiam ſi eſſent eædem ſpecies ex parte obiecti repræſentati, non tamen ex parte modi vtendi illis, & præſentandi, quia ſenſus communis vtitur ſpeciebus ſenſibilibus, vt combinatis ad iudicandum; & diſcernendum tam de illis quam de actibus ſenſuum externorum, & ſic non ſolum repræſentant res ipſas, ſed etiam actus potentiarum, quod non eſt in ſenſu externo. In imaginatiua autem adhuc diuerſimodè combinantur, tum quia diuerſas ſpecies componit imaginatiuo modo, tum quia depurat ſpecies à dependentia præſentiæ, conſtat autem ad diuerſum lumen ſpecie poſſe eaſdem ſpecies ſufficere cum diuerſa combinatione, & modo vtendi ſicut in diuerſis ſcientijs, & habitibus naturalibus, & ſupernaturalibus.

Quod verò ſenſus communis dicatur cognoſcere res in abſentia, iam ſupra diximus; formaliter, & per ſe, ſenſum communem ſemper ferri in præſens, vel quod in ſe præſens ſit,

vel

vel quod appareat, vt præſens; quod ſi res non exiſtens in ſe repræſentetur ad modum exiſtentis, quia ſpecies mediantibus ſpiritibus animalibus deſcendunt ad organa ſenſuum externorum, & inde reuertuntur ad ſenſum communem, quaſi eiaculatæ à ſenſibus externis, vt aliquando accidit in ſomno, & in præſtigijs etiam vigilantium, tunc ſenſus communis apprehendit res apparenter præſentes, ſeu repræſentatas per modum præſentiæ, licèt hallucinetur, ſed tamen imaginatiua, & memoria apprehendunt res etiam ſi non appareant, vt præſentes, ſed ſub ratione præteriti aut imaginabilis.

Secundo arguitur ex Patre Suarez lib. 3. de anima cap. 30. num. 13. nam potentia quæ cognoſcit abſtractiuè, & in abſentia obiecti, poteſt etiam cognoſcere in præſentia, nam impoſſibile eſt, quod cognoſcat abſtractiuè niſi aliquando in præſentia obiecti fuerit immutata, ſiquidem debet recipere ſpecies ab ipſis obiectis, prout à ſenſibus externis percipiuntur, ideſt in eorum præſentia, ergo ſi tunc attendat memoria, vel phantaſia ad cognoſcendum id cuius recipit ſpecies, cognoſcet rem, vt præſentem, & ſic non oportet ponere diſtinctas potentias ad cognoſcendum, vt præſens, vel vt abſens, ſiquidem eadem potentia cognoſcit vtrumque, ſi autem ly, vt abſens ſpecificaret, nunquam cognoſceret præſens. Quod ſi dicatur non immutari imaginatiuam, vel memoriam immediatè in præſentia obiecti, ſed eo abſente, ergo dum eſt præſens obiectum, & mouet ſenſum, non immutatur phantaſia, ſed aliquo tempore

re poſt immutabitur, & interim nihil agitur in illa, quod videtur contra experientiam, quia eo ipſo quod ſenſus mouetur ab obiecto, immutatur etiam phantaſia, ergo ita facile excipit ſpecies ſicut ſenſus apprehendit, & ſic non oportet, quod diſtinguantur. Quod ſi non ſimul cum ſenſu immutatur phantaſia, ſed aliquanto poſt, ergo opportebit quod res aliquando ſit præſens ſenſui, vt poſſit imaginatiua, vel memoria immutari, ſiquidem non tam facilè mutatur, cum tamen experiamur, quod ſtatim ac res videtur attentè, in memoria remanent ſpecies.

Confirmatur, quia ſicut ſenſus communis concurrit cum ſenſibus externis ad ſuas ſenſationes, ita & imaginatiua, nam ſi imaginamur circa eandem rem quam præſentem habemus, minimè idem ſentimus, ergo non oportet diſtinguere phantaſiam à ſenſu communi, vel memoriam ab æſtimatiua ratione abſentiæ, vel præſentiæ.

Reſpondetur, quod licèt memoria, vel imaginatiua immutentur in præſentia obiecti, & tunc illud cognoſcant, adhuc tamen diſtinguuntur à ſenſu apprehendente, quia ſenſus apprehendentes ſolum in præſentia obiecti, & dependenter ab illo, & ſiſtendo in illo cognoſcit, memoria autem, & imaginatiua cognoſcit in præſentia obiecti non ſiſtendo ibi, nec dependenter ab illa, ſed, vt poſſit etiam in abſentia percipere, quod eſt præcipuum ad quod ordinatur, & ita quod cognoſcat in præſentia, non eſt per ſe in iſtis potentijs, ſed propter alia, ſciiicèt vt cognoſcant etiam in abſentia, ad quod tamen requiritur, quod

prius

prius recipiant ſpecies in præſentia, & dum recipit, cognoſcit. Nec tamen ſuperfluit ſenſus apprehendens tantum in præſentia, quia in memoria non ſolum ſeruantur ſpecies repræſentantes obiectum externorum, ſed etiam repræſentantes ipſum actum viſionis, vel auditionis, recordamur enim nos vidiſſe, vel audiſſe, & cognouiſſe, & iudicaſſe de obiectis, & de actibus ſenſuum, ergo oportet, quod quando ſpecies imprimuntur ipſi memoriæ, quam ſupponatur cognitio, & iudicium conſummatum de ipſis obiectis ſenſuum, & de actibus eorum, & de differentia, & conuenientia obiectorum inter ſe; hoc autem non fit per ipſos ſenſus externos, qui non iudicant de actibus proprijs, vel de differentia aliorum obiectorum, ergo vt iſta in memoriam referantur, oportet quod ante memoriam ſint cognita, & cum non poſſint à ſenſibus externis cognoſci niſi obiecta tantum non actus, oportet pro illis poni ſenſum apprehendentem internum præter memoriam.

Ad id quod dicitur ita facilè immutari phantaſiam ſicut ſenſum communem.

Reſpondetur, ita facile quoad impreſſionem, ſed non quoad retentionem ſpecierum, neque quoad formationem ex diuerſis ſpeciebus præconceptis, neque quoad cognitionem in abſentia, vnde ea quæ leuiter videmus, non perfectè retinemus, ſed facilè obliuiſcimur: ſi autem aliquando retinemus, hoc eſt vel ex bonitate diſpoſitionis, vel ex nimia attentione, quæ æquiualet pluribus alijs actibus non ita perfectis. Requiritur autem diuerſa diſpoſitio ad retinendum, vel ad apprehen-

hendendum dependenter à præſentia obiecti.

Quod ſi inſtes, nam phantaſia vnicam rationem formalem debet habere qua feratur in obiectum propria autem eius ratio eſt cognoſcere in abſentia, & per hoc diſtinguitur à ſenſu communi, ergo nunquam poterit cognoſcere præſentia, quia non poteſt ſub ratione abſentis cognoſcere illa: debet autem cognoſcere præſentia, ſiquidem immutatur, & recipit ſpecies ab obiectis præſentibus, & cum ſit cognitio à ſenſu dependens, in præſentia eius etiam formatur, excipiendo autem ſpecies ſtatim cognoſcit, quia informatur illis; ergo poteſt phantaſia cognoſcere præſentia.

Reſpond. phantaſiam cognoſcere præſentia quando actu mouent ſenſum, ſicut etiam intellectus ea cognoſcit, ſed non ſub ratione præſentiæ tantum, ideſt dependenter ab immutatione ipſius ſenſibilis præſentis, ſed ſub ratione altiori, ideſt ſub ratione imaginatiuæ, quod ad præſentia, & abſentia ſe poteſt extendere, ſine alligatione, tamen ad præſentiam. At verò memoratiua nunquam cognoſcit præſentia, ſed ſemper ſub ratione præteriti, ſeu memoriæ, res verò inſenſatas præſentes, æſtimatiua percipit.

Ad confirmationem reſpondetur, imaginatiuam non concurrere per ſe ad ſenſationes externas, neque iſtas ab illa per ſe dependere, quia poſſumus benè ſentire aliquid ſine hoc, quod imaginemur, licèt aliquando ſimul poſſumus ſentire, & imaginari, ſed hoc eſt per accidens, & concomitanter.

Tertio

Tertio arguitur, ad probandum non dari æſtimatiuam quia ſpecies illæ inſenſatæ, quas dicimus deſeruire huic potentiæ, vt odium, amicitia, filiatio, &c. excedunt omnem rationem ſenſibilem, ſunt enim relationes, quæ nec ſunt ſenſibile proprium, neque commune, cum inter illa non numerentur, neque per accidens, cum non ſint ſubſtantia; ergo excedunt omnem rationem ſenſibilis. Item quia non poteſt cognoſci, quod hoc ſit conueniens, vel nociuum iſti, vel illi, niſi per comparationem huius ad illud: vti autem comparatione non conuenit niſi potentiæ diſcurſiuæ, quæ collatiua eſt, non ſenſui, vt ſenſus eſt, & vt inuenitur in brutis. Denique iſtæ ſpecies inſenſatæ non poſſunt aduenire per ſenſus externos, quia ab illis non percipiuntur, nihil autem ad internos ſenſus tranſit, niſi quod per externos percipitur. Nec ſenſus externus poteſt generare ſpecies ita perfectas, & ſupra ſe excedentes ſicut ſunt ſpecies inſenſatæ.

Reſpondetur, ad primam partem argumenti non cognoſci relationes à ſenſu interno ſub proprio modo relationis, ſcilicet cum comparatione ad terminum, vel diſcurſu, neque in vniuerſali, ſed vt ſe tenent ex parte fundamenti, ſeu vt exercentur in illo, non vt in actu ſignato, & ſecundum ſe relatio poteſt apprehendi, fundamentum autem eſt res ipſa ſenſibilis prout conuenientiam, vel diſconuenientiam fundat, ſic autem non ſentitur à ſenſu externo, quia illud fundare conuenientiam, vel diſconuenientiam, non eſt color, vel ſonus, aut odor, vel aliquid quod ſenſu externo perci-

cipitur ipſa tamen relatio, vt condiſtincta à fundamento, & vt comparatiuè accepta ad terminum, non attingitur per æſtimatiuam ſine collatione. Et cum dicitur, quod tales relationes non ſunt aliquo modo ſenſibiles per ſe, vel per accidens: Reſpondetur quod directè non ſunt aliquod tale ſenſibile, nec formaliter, benè tamen fundamentaliter, quatenus in illis fundantur, ſicut in natura, & qualitatibus lupi fundatur contrarietas ad ouem. Et non eſt neceſſe, quod omnia quæ cognoſcuntur intellectu, vel ſenſu interno ſint cognita per ſenſum externum, ſed ſufficit, quod in ſpecie, quæ emittitur ab obiecto, & deinde à ſenſu, virtualiter contineantur illa omnia, & explicari poſſint in potentia ſuperiori, & ſic dicit D.Thom. 1.p. q. 78. art. 4. ad 4. quod licèt operatio intellectus oriatur à ſenſu, tamen in re apprehenſa per ſenſum intellectus multa cognoſcit, quæ ſenſus percipere non poteſt, & ſimiliter æſtimatiua, licèt inferiori modo. Itaque benè poteſt cognoſci per ſenſum internum aliquid quod directè, & formaliter a ſenſu externo non cognoſcatur, ſed ſit modus aliquis, ſeu reſpectus fundatus in illis ſenſibilibus, & in eis virtualiter contentus.

Ad ſecundam partem Reſpondetur in brutis non eſſe neceſſariam comparationem collatiuam, ſed ſufficere naturalem inſtinctum quo immediatè repreſentet rem aliquam, vt nociuam, vel vt conuenientem. Naturalis autem inſtinctus dicit quandam determinationem naturæ, & neceſſariam tendentiam ad aliquid: comparatiua autem cognitio fit cum quadam indifferentia qua extrema comparan-

parantur, ita vt reſoluatur aliquid in ſua extrema, vel compoſitiuo modo fiat ex illis. Quod quidem in homine æſtimatiua cum collatione, & diſcurſu quodam facit, quem participat ex coniunctione ad rationem, vt docet 1. par. q. 78. art. 4. ad 5. ideoque vocatur cogitatiua quia cogitando, ſeu comparando, ſeu conferendo cognoſcit: in brutis autem non fit cognitio per comparationem, & collationem extremorum, ſed per naturalem inſtinctum, ideſt ex ipſa vi, & inclinatione naturæ habentis potentiam ad cognoſcendum nociuum, vel conueniens ex ipſa determinatione naturæ, non ex comparatione extremorum, vt docet D. Thom. quæſt. de anima art. 13. & 22. de q. 47. art. 15. ad. 3. & 1. 2. quæſt. 13. art. 2. ad 3. Et ſicut iſte inſtinctus naturalis datur ab authore naturæ ad apprehendendum conueniens, vel diſconueniens, ita ad iudicandum, quod hic, & nunc, ſit conueniens ſibi vel diſconueniens, nam ad hoc totum ſe extendit naturalis inſtinctus, qui eſt non ſolum ad apprehendendum, ſed etiam ad diſcernendum, ſeu iudicandum, ſicut etiam reliqui ſenſus diſcernunt inter ſua obiecta non quidem cum aliqua comparatione, ſeu collatione, ſed quia non vnum tantum obiectum, ſed plura poſſunt attingere, & vnum diſtinctè ab alio, & non confuſe, ideò dicuntur diſcernere inter illa; ſic æſtimatiua diſcernit, ſeu iudicat de conuenientia, vel diſconuenientia rei, ipſo naturali inſtinctu, ſeu determinatione potentiæ, qua cognoſcit iſta diſtinctè.

Ad tertiam prob. Reſpondetur ſpecies inſen-

ſenſatas accipi per ſenſus exteriores; non vt formaliter cognitas ab eis, ſed vt virtualiter contentas in ipſis rebus ſenſibilibus, quas apprehendunt, res enim inſenſatæ continentur, & accipiuntur ex ſenſatis, nec eſt neceſſe, quod omnia quæ cognoſcuntur ab intellectu, vel ſenſu interno cognoſcantur formaliter in externo, ſed ſufficit in obiecto illo contineri, vt ex illo accipi poſſint, vt ſequenti art. amplius dicemus.

Vltimo arguit, quia ſi memoria eſt potentia cognoſcitiua, vt diximus non differret ab æſtimatiua, quia cognoſcet per eaſdem ſpecies per quas apprehenſiua, quia eas conſeruat. Nec ſufficit dicere, quod vna cognoſcit in præſentia, & alia in abſentia, quia vt vidimus aliquando apprehenſiua, vt ſenſus communis apprehendit in abſentia, vt in ſomnis, & ſimiliter memoria aliquando cognoſcit in præſentia, vt cum accipit ſpecies ad conſeruandum, tunc enim mouetur ab obiectis præſentibus.

Confir. Quia ſi potentiæ memoratiuæ ſunt cognoſcitiuæ ſemper actu cognoſcerent, quia ſemper habent ſpecies ſibi inherentes, & ſe informantes, quod ſufficit ad cognitionem. Denique D. Thom. opuſc. 14. in principio dicit. *Quod memoria non habet aliquem actum ſed loco actus ſolum tenet, quaſi parata capienti à ſe.*

Ad hæc omnia iam ſupra reſpondimus, potentiam apprehenſiuam, & memoratiuam habere eaſdem ſpecies ſed diuerſo modo ordinatas, ſcilicet cum dependentia à præſentia, & immutatione obiecti, vel ſine illa, cum

quo tamen ſtat, quod potentia apprehenſiua poſſit rem in ſe abſentem, apparenter tamen præſentem cognoſcere quaſi in imagine, ſic enim ſolum attingitur res abſens materialiter, & per accidens, formaliter autem vt præſens. Et ſimiliter memoratiua aliquando tangit rem præſentem, quia accipit ſpeciem ab illa, non tamen ibi ſiſtendo, & ab ea dependendo, ſed ſub ratione præteriti formando, vt poſſit memorari.

Ad confirm. negatur ſequela quia benè ſtat ſpecies actu inhærere potentiæ quoad ſuam entitatem, non tamen actu repræſentare ex defectu excitationis vſus talis ſpeciei, ſicut quando dormimus: non enim ſpecies ſemper repræſentatiuè informare, ſed aliquando ſolum entitatiuè, conſtat, quando ſunt in aere. Videatur S. Thom. 1. p. q. 79. art. 6. ad 3. & 2. contra gent. cap. 74. in fine, vbi oſtendit quomodo in intellectu poſſint ſpecies conſeruari, & ſi actu non intelligat. In illo autem loco ex opuſc. 14. loquitur expreſſe D. Thom. non de memoria ſenſitiua, ſed de intellectiua quæ non habet diſtinctum actum ab ipſo intellectu; neque eſt potentia diſtincta ab illo, ſed ſolum dicitur memoria quia conſeruat ſpecies, vt infra quæſtione 10. dicemus.

ARTI-

ARTICVLVS IV.

Quæ ſint ſpecies impreſſæ, & expreſſæ in ſenſibus internis?

SVpponimus dari ſpecies in ſenſibus internis ſicut datur cognitio. Quod ſi illæ potentiæ internæ ſunt altiores in cognoſcendo, etiam requirunt altiores ſpecies, vel ſaltem altiori modo ordinatas, vt cognitio eleuatior elici poſſit. Specialiter autem qaando obiecta repræſentata ſunt altioris abſtractionis, vt intentiones inſenſatæ, requirere videntur aliquas ſpecies perfectiores, & eleuatiores repræſentantes tales intentiones, ſicut odium, inimicitiam, filios, parentes, &c. Iſtæ enim formalitates non repræſentantur in ſenſibus externis, & tamen cognoſcuntur ab internis, ergo datur aliquod principium repræſentatiuum illarum, quod non debet eſſe ita materiale, & imperfectum, quod ſiſtat in ipſis rebus ſenſatis, ſicut ſiſtunt ſenſus externi, ergo perfectior ſpecies debet eſſe quam ſpecies ſenſus externi, quæ ſolum repræſentat res ſenſatas. Vndè immerito Suarez negat iſtas ſpecies inſenſatas, lib. 3. de anima cap. 30. Quod ſi velit dari quidem illas, ſed non diſtinctas à ſenſatis repræſentantibus ſubiecta intencionum inſenſatarum, non contendo dummodo diſtinctæ eſſe debeant, & perfectiores, quam illæ quæ ſolum repræſentant res ſenſatas, & nullo modo intentiones inſenſatas, vt in ſenſibus externis.

Quare de iſtis currit difficultas, qua virtu-

te

te, & à quo agente generentur iſtæ ſpecies inſenſatorum quæ perfectiores ſunt ſenſatis, & ab imperfectiori nunquam perfectius generatur.

Reſpondetur ergo, ſpecies iſtas inſenſatas colligi ex ipſis ſenſatis, quia in ipſis continentur tanquam intentiones eis conuenientes, ſed quia virtute ab iſtis ſpeciebus ſenſatis educantur, cum ſint ſuperiores illis, eſt duplex modus dicendi, & vtrumque probare videtur Mag. Ban.1.p.q.79. art.3.dub.1.ad 2. argum. in fine. Primus eſt, quod illa ſpecies inſenſata ſit ab ipſo obiecto ſenſibili emittente ex ſe immediate ſpecies iſtas ad potentias interiores per ſenſus externos. In quo illud ſemper difficultatem facit quomodo cum illæ ſpecies indifferenter per aerem diffundantur, quomodo non percipiantur ab omnibus, ſed ſi lupus, v.g. emittit ſpecies inimicitiæ reſpectu ouis, ſola ouis percipit illam inimicitiam lupi, non verò alia animalia, vt canis, vel homo, &c. quia licèt illa inimicitia lupi non repræſententur vt contraria cani, ſed oui, tamen hoc ipſum dicimus. quod percipiet canis, ſcilicet, quod lupus ſit inimicus ſui, & non ipſi cani, ſiquidem ſpecies illa repræſentans inimicitiam ad ouem æque diffunditur ad ſenſus canis, & aliorum animalium, qui in eodem medio ſunt, & ſic omnes percipient, quod lupus ſit inimicus oui, quia ſpecie illa informantur. Quod ſi hoc ſemel concedatur, eadem ratione percipiet quodlibet animal quamlibet intentiones inſenſatas, ſiue ad ſe pertineant, ſiuè ad alium, v.g. quod lupus ſit amicus alterius lupi, quod iſta palea ſit vtilis ad nidificandum tali ani-

quod

quod iſta herba ſit nociua tali animali, vel conueniens alteri, & denique omnes iſtas intentiones, quæ ſunt innumerabiles à quibuſcunque percipientur, quia omnium ſenſus æquè actuant, & informant, vtpotè ab obiectis immediatè emiſſæ, cum tamen nos nihil tale ſentiamus.

Alter modus dicendi eſt, quod iſtæ ſpecies inſenſatæ non fiunt immediatè ab obiectis exterioribus, ſed quod fiunt ab ipſo animali à quo ſolo percipitur illa intentio, idque virtute animæ vtentis ſenſitiua potentia, vt formatiua illarum ſpecierum. Vndè dicit S. Thom. opuſcul. 43. cap. 4. *Quod æſtimatiua eſt virtus apprehendens de ſenſato, quod non eſt ſenſatum ſicut ouis inimicitias lupi*. Vbi pondero, quod dicit apprehendere hoc ex ſenſato, non ex ſenſibili: obiectum autem prout extra non eſt ſenſatum, ſed ſenſibile. Itaquè ab illa potentia in qua obiectum redditur ſenſatum fiunt virtute animæ ſpecies illæ eleuatiores, ſeu quæ dicuntur inſenſatæ, quia ſicut in anima eſt virtus radicalis ad apprehendendum intentiones inſenſatas ex præſuppoſitione cognitionis rerum ſenſatarum, ita eſt virtus ad hoc, vt ſpecies ſenſatæ, licèt craſſiores, & imperfectiores ſint, poſſint immittere ſpecies perfectiores inſenſatas virtute ipſius animæ operantis per potentiam ſenſitiuam tanquam per inſtrumentum natúraliter motiuum ſuperioris potentiæ, ad hoc enim dantur ſenſus externi, vt moueant internos ſaltem virtute animæ. Ad quod etiam valdè iuuat virtus cęleſtis quæ eminentiam habet ad influendum ſuper actiones intentionales, vt dicit D. Thom. quæſt. 5. de poten-

potentia, articul. 8. Immò hæc eadem difficultas currit in obiectis ipſis materialibus externis reſpectu ſenſuum externorum, quomodo ſcilicet poſſint obiecta ita materialia, & craſſa producere ſpecies illas, quæ ſunt magis immateriales, & perfectæ, quam accidentia materialia quæ repræſentant. Et tamen dicimus ab obiectis emitti, quia ſenſibilia ſunt ex natura ſua, & præſertim quia quantum ad hanc actionem emittendi ſpecies intentionales ſubordinantur virtuti cœleſti quæ ad intentionales actiones habet eminentiam. Eodem etiam modo dicemus, quod ſpecies ſemel receptæ in ſenſibus habent vim mouendi æſtimatiuam eiùs in quo ſunt, & conſequenter emittendi ſpecies inſenſatas quæ ſunt perfectiores, contentæ tamen in ipſis obiectis ſenſatis, idque faciunt, tùm virtute animæ, tùm virtute Cœleſti, quæ ſunt virtutes ſuperiores. Quæ ſit autem hæc virtus animæ, Iam diximus eſſe potentiam ſenſitiuam inferiorem non vt cognoſcitiua eſt ſuo modo inferiori, ſed vt actiua, & motiua eſt potentiæ ſuperioris, ſic enim eſt productiua ſpeciei non ſibi, ſed ſuperiori potentiæ deſeruientis, & ſic operatur virtute animæ, quæ eminenter omnes potentias continet, & dat iſti inferiori motiuam vim ſuperioris in emittenda ſpecie.

Ex quo patet ad rationem dubitandi, ſcilicet qua virtute fiant cum ſint perfectiores, quam ſpecies ſenſatæ, hoc enim ex dictis iam ſolutum eſt.

Alius modus formandi iſtas ſpecies datur non per ſimplicem, & naturalem emiſſionem

ab obiectis, vel potentijs inferioribus, ſed per formationem ipſius met æſtimatiuæ, quæ ex præconceptis ſpeciebus format alias non minus, quam imaginatiua. Sæd hæc formatio præſupponit præceſſiſſe iam aliquam ſpeciem, eamque fuiſſe præconceptam, ideoque illa formatur ex idolis, ſeu ſpeciebus expreſſis, de quibus ſtatim dicemus.

Secunda ergo difficultas eſt circa ſpeciem expreſſam ſeu idolum, quod formant potentiæ interiores cognoſcentes rem in abſentia. Conſtat enim ponendam eſſe iſtam ſpeciem expreſſam ex parte termini cognitionis, & non ſufficere ſpeciem impreſſam, quæ ſe tenet ex parte principij, & generaliter eſt neceſſaria pro omni cognitione, ſiue in præſentia, ſiuè in abſentia rei, eo quod obiectum mediante illa debet concurrere cum potentia ad eliciendam cognitionẽ. Ex igitur tamen, quod etiam obiectum terminet talem cognitionem ſecundùm eſſe proportionatum ad terminandum illam. Et ita ſi res ſit abſens, oportet quod in aliqua imagine, vel ſimilitudine expreſſa repræſentetur, vt terminet cognitionem, & ſimiliter ſi ſpirituali modo debeat cognoſci à potentia. Vndè D. Thom. 1. cont. Gent. cap. 53. dicit: *Quod ſpecies expreſſa debet formari quando poteſt indifferenter cognoſci res abſens, & præſens, & ſecundo res debet immaterialiter ſeu ſpiritualiter attingi, & in primo conuenit, cum intellectu imaginatio, quæ etiam rem abſentem cognoſcit*, quæ omnia vberiùs explicabimus intrà quæſt. 11.

Eſt ergo difficultas an iſta ſpecies expreſſa ſeu idolum formetur ab ipſamet potentia cogno-

cognoſcente per illud, an ab alia exprimente, & proponente illud potentiæ, vt cognoſcat; facit enim difficultatem in hac parte, tùm authoritas D.Thom. tùm ratio. Authoritas eſt opuſc. 14. vbi inquit. *In verbis quæ in imaginatiuæ fiunt non eſt ratio verbi expreſſa, aliud namque eſt in ea vndè ſimilitudo exprimitur. & aliud in quo terminatur, exprimitur enim à ſenſu, & termiatur in phantaſia cum phantaſia motus factus à ſenſu ſecundū actum.* Et infra dicit. *Quod intellectus non mittit ad aliquid altud conceptiones ſuas, ſicut facit ſenſus.* Idem docet 4. contra Gent. capit. 11. vbi inquit. *Quòd ſenſibile exterius formam ſuam exterioribus ſenſibus imprimit, à quibus procedit in imaginationem, & vlterius in memoriæ theſaurum, in quolibet tamen huius emanationis proceſſu principium, & terminus pertinent ad diuerſa, non enin aliqua potentia ſenſitiua in ſe ipſam reflectit.* Ita D. Thom. vbi rationem inſinuat, quia videlicet potentia ſenſitiua non poteſt reflectere in ſe ipſam; ergo neque intendere in ſpeciem expreſſam inhærentem ſibi vt in ea cognoſcat obiectum ſic enim in ſe ipſa ſeu in aliquo ſibi inhærente cognoſceret.

Confirmatur, hoc, quia poſſunt fieri apparitiones in phantaſia non per aliquam vitalem actionem producendo imaginem, ſed quia facta commotione in ſpiritibus animalibus, ſeu ſanguine, vbi reſideat ſpecies ex ſenſibus relictæ, variæ combinantur illæ ſpecies, & apparent ipſi phantaſiæ diuerſæ repræſentationes, quas vtique tanquam terminum repræſentatum intuetur, & conſequenter vt ſpeciem

expreſſam. Et quod hoc fiat per motum ſanguinis, & ſpirituum, & non per vitalem expreſſionem conſtat, quia in ſomno apparent iſtæ imagines ex deſcenſu ſanguinis ad principium ſenſitiuum, & commouendo ſpecies quæ in ipſis ſpiritibus reſident, vt ex Philoſ. in lib. de ſomno, & vigil, docet. Sanct. Thom. 1. p. q. 111. art. 3. & q. 3. de malo art. 4. & q. 16. art. 11. Et eadem ratione Angelus, vel Dæmon poteſt in ipſa phantaſia apparitiones iſtas formare per eandem commotionem ſpirituum, & ſanguinis, vt eiſdem locis docet S. Thom. Illa autem commotio localis Angeli non eſt elicientia vitalis ipſius imaginatiuæ.

Nihilominus dicendum eſt, quod ſpecies expreſſa, ſeu idolum non formatur in phantaſia, ſeu potentia interiori, niſi per actum vitalem potentiæ cognoſcentis, licèt verum ſit, quod ſpecies impreſſæ, quæ per modum principij debent concurrere ad cognitionem, locali motu poſſint imprimi, & deferri ad ipſam phantaſiam, illamque excitare ad formandum tale idolum, & hoc ſolùm intendit D. u. Thom. in locis præallegatis: aliàs enim ex eo attribuit phantaſiæ neceſſitatem formandi idolum, quia indifferenter poteſt cognoſcere abſentia in quo conuenit cum intellectu, ergo ſicut in intellectu formatio verbi fit per cognitionem, etiam in phantaſia.

Ratio autem eſt, quia ſpecies expreſſa eſt imago vitalis, quia repræſentat non vt principium cognitionis, ſed vt terminus eius, & conſequenter non ante vitalem actionem,

ſed

ſed poſt ipſam, & dependenter ab ipſa, vt terminus eius, aliàs non eſſet expreſſa ſpecies, & per modum termini repræſentans ipſi cognitioni, ergo licèt ſpecies impreſſa quæ eſt principium cognitionis poſſit per motum extrinſecum aduenire, tamen expreſſa, quæ eſt terminus cognitionis, & operationis immanentis non poteſt per extrinſecam operationem, ſed per cognitionem vitalem produci. Quod verò talis ſpecies expreſſa non poſſit formari ab vna potentia, & deſeruire alteri, vt in ea tanquam in termino cognoſcat, patet, quia quod formatur ab vna potentia non poteſt eſſe terminus operationis elicitæ ab altera, nec formaliter illi reddere rem cognitam, & repræſentatam per modum termini; ſed ſi ſpecies formata ab vna potentia repræſentat alteri, solùm poteſt eſſe mouendo illam obiectiuè, ſiquidem extra illam eſt, & ſic vt tale idolum, ſeu imago repræſentaret, & cognoſceretur ab alia potentia, deberet emittere ſpeciem ſui ad illam, ſicut imago exterior, quæ obiectiuè mouet potentiam, per ſpeciem ſui mouet illam. Si autem ſpecies expreſſa deberet informare aliam potentiam mediante ſpecie à ſe emiſſa, iam non informaret vt terminus cognitionis, ſed vt obiectum mouens ad extra.

Ad authoritates D. Thom. ad 1. Reſpond. quod negat verba imaginatiuæ potentiæ eſſe expreſſiua, non quia non ſint formata per cognitionem æſtimatiuæ, ſed quia in modo formandi dependent non à ſola potentia, & ſpecie, ſed etiam ab alijs motibus corporalibus, & phyſicis, quibus ſpecies ipſæ deferuntur

à ſenſibus ad phantaſiam, vel ex memoria depromuntur, & agitatione, & commotione ſpirituum, aut humorum ſpecies ipſæ diſponuntur, vt moueri poſſit phantaſia. Et hæc motio aliquando fit ab ipſomet homine non ſolum dormiente, ſed etiam vigilante, & per voluntarium vſum, vt dicit D. Thom. quæſt. 3. de malo artic. 4. aliquando etiam poteſt fieri à cauſa extrinſeca. Et ſpecies quæ à ſenſu emittuntur ad phantaſiam vocat D.Thom. in eodem loco, & alijs ſupra citatis, quod ſunt impreſſiones relictæ à ſenſibus, quæ in dormientibus deſcendunt cum ſanguine, ſeu ſpiritibus ad principium ipſum ſenſitiuum, & inde mouent phantaſiam, perinde, ac ſi ab ipſis obiectis exterioribus moueretur. Impreſſiones autem illæ non ſunt ſpecies expreſſæ, quia iſtæ non mouent cognitionem, ſed ſunt terminus actus, ſeu cognitionis. Quia ergo expreſſio propriè loquendo debet eſſe partus quidam purè intentionalis, & in genere cognoſcitiuo, ideò formatio illa verbi, ſeu ſpeciei quæ dependet neceſſariò ab aliqua commotione phyſica, & alteratione phyſica, & alteratione ſpirituum, vel humorum, in quibus ſpecies diſponuntur, & deferuntur cadit à propria, & perfecta ratione expreſſionis, & ratione illius dicitur fieri cognitio illa, & formatio verbi per immutationem extrinſeci mouentis; & non per expreſſionem perfecti ſicut, & in intellectu noſtro, cui licèt phantaſia miniſtret ſpecies, vt inſtrumentum intellectus agentis in genere obiectiuo, & intentionali, tamen ipſæ ſpecies impreſſæ ſpirituales ſunt, & verbum quod formant ſpirituale
eſt

eſt, vndè non dependet ab aliqua phyſicâ commotione ſpirituum, vel humorum, aut alia alteratione phyſica, vt formetur, ſed purè intelligibiliter exprimitur. Et tamen quia dependet à phantaſmatibus adhuc imperfectiori modo exprimit verbum quam Angeli, vt dicit S. Thom. 4. contra Gentil. cap 11.

Quòd verò dicit D. Tho. quod intellectus non mittit ad aliquid aliud conceptiones ſuas ſicut facit ſenſus. Reſpond. non intelligi, quod ſenſus mittat conceptiones ſuas, ita quod potentia cui mittit non formet conceptionem, ſeu idolum, ſed formatum ab alia recipiat, vt per illam formaliter cognoſcat, ſed intelligitur, quod conceptiones formatæ à ſenſu mittunt ad illam ſpecies impreſſas eorum quæ concipiunt, quod tamen non facit intellectus, quia non habet potentiam ſupra ſe quam moueat. Et in hoc ſenſu apertè loquitur D. Thom. 4. contra Gent. cap. 11.

Ad rationem Reſpondetur, non colligi quod potentia ſenſitiua ſit reflexiua, ex eo quod formet idolum, & mediante illo cognoſcat obiectum repræſentatum in illo, dummodo non cognoſcat ipſum verbum in actu ſignato, & tanquam obiectum cognitum, ſed vt medium cognoſcendi ſicut etiam non reflectit ſupra ipſum actum, licèt vtatur illo tanquam medio cognoſcente, & tendente ad obiectum, ſic vtitur idolo formato, vt repræſentante ſibi obiectum extra tanquam termino producto ad repræſentandum aliud, non vt ſentiatur in ſe, quod requirebatur ad reflexionem.

Ad confirmat. Reſpond. apparitiones quæ

fiunt in ſomno non eſſe ſpecies expreſſas formatas à ſenſu, & repræſentatas, ſeu apparentes phantaſiæ, ſed vt colligitur ex D. Thom. & Ariſtot. ſpecies impreſſæ quæ relinquuntur ex ſenſibus, ponunturque in ipſis ſpiritibus, ſeu ſanguine, delatæ in phantaſiam mouent ipſam ad formandum idola, & cognoſcendum, ſicut cum erat in vigilia. Contingit autem ſic: quando dormitur obſtructis vijs, ſeu meatibus ſenſuum externorum per vaporum copiam, contingit per agitationem ſanguinis, & ſpirituum deſcendere ſpiritus ipſos ad principia ſenſitiua, ideſt ad organa ſenſuum ſic obſtructorum, & quia ſpecies ab ipſis ſenſibilibus impreſſæ in ſpiritibus illis ſunt affixæ, vtpotè cum per illos deferantur ab vna potentia ad aliam, rurſus tales ſpecies ab ipſis ſenſibus in quos deſcendunt mediantibus ſpiritibus eiaculantur in phantaſiam, ipſamque mouent eodem pacto, ac ſi ſenſus vigilaret, quia dum vigilat non aliter mouet phantaſiam quam emittendo ſpecies in ſpiritibus incluſas ad illam. Et quia contingit iſtas ſpecies diuerſimodè commiſceri, & combinari, & ſimiliter ipſam agitationem ſpirituum, & humorum aliquando eſſe magis turbulentam, aliquando magis ſedatam, & puram, inde etiam contingit ſomnia aliquando eſſe magis turbida, & difformia, aliquando magis vniformia, & pura, aliquando repræſentare res maxime diſtortas, & monſtruoſas, aliquando proprias, prout fuerit combinatio ſpecierum in illis ſpiritibus, vel diſpoſitio, aut infirmitas phantaſiantis. Et quia Angeli, vel dæmones poſſunt intra cerebrum localiter mouere ſpiri-

tus

tüs, & in illis combinare ſpecies, quæ à principijs ſenſitiuus mittantur ad phantaſiam, inde eſt quod varijs apparitionibus poſſunt illam mouere, non ſolum in ſomno, ſed etiam in vigilia, & aliquando ita fortiter, quod putet aliquis ſe videre res extrinſecus, cum tamen ſolum ſint ſpecies delatæ ad principia ſenſitiua, & inde mouentes phantaſiam maiori aliqua viuacitate à Dæmone procurata, vt ex locis D. Thom. cit. colligitur, & affirmat in 2. diſtin. 7. quæſt. 1. art. 5. ad 4.

An vero iſta idola formentur aliquando per compoſitionem, ſeu collationem, an ſimplici quadam formatione? Reſpondet. quod Auicena, vt refert D. Thom. 1. p. q. 78. art. 4. poſuit quandam diſtinctam potentiam à cæteris quæ deſeruiret pro formandis ſpeciebus ſecundum compoſitionem, vt ex ſpecie auri, & montis, ſpeciem montis aurei. Sed tamen vt aduertit D. Thom. hoc quod eſt formare per compoſitionem collatiuam ſolum inuenitur in homine, propter quod æſtimatiua in ipſo dicitur cogitatiua, quia conferendo, & diſcurrendo circa intentiones ſingulares, formare poteſt ſpecies. At verò bruta non hoc faciunt per compoſitionem collatiuam, ſed naturali inſtinctu, & ſic ex modo ipſo, & formali ratione procedendi, illa formatio in brutis ſimplex eſt. Cæterum id quod naturalis inſtinctus facit, combinatio eſt diuerſarum ſpecierum quæ per agitationem humorum, & ſpirituum inter ſe comixtæ mouent ad diuerſas res compoſitas repræſentandas, & ita ex parte rerum repræſentatarum, & combinationum ſpecierum comparatio datur etiam

in brutis, non ex modo cognoſcendi, & procedendi, quaſi modo collatiuo, & comparatiuo id faciant, ſed per modum mixtionis ſpecierum, quæ comixtæ faciant formari idola repræſentantia res compoſitas, & coaceruatas.

Quod ſi dicas cur ſimiliter in ſenſibus externis non fit hæc comixtio ſpecierum ſicut in internis, ſed diſtinctè vnumquodque cognoſcitur? Reſp. etiam aliquando contingere in ſenſibus externis ex diuerſa diſpoſitione medij, per quod deferuntur ſpecies, vt cum ſpecies ſoni, aut odorum confunduntur, aut cum ſpecies viſibiles refranguntur in angulis perſpicillorum, & multiplicantur, aut confunduntur, aut paruæ apparent, vt in aliquibus ſpeculis, frequentius tamen id accidit in internis ſenſibus, tùm quia medium quo deferuntur ſpecies ſunt ipſi ſpiritus qui aptiores ſunt ad comixtionem iſtam propter ſui velocitatem, & mobilitatem, tùm quia potentiæ ipſæ maiorem vim habent ad combinandum iſtas ſpecies, & ſpiritus ipſos commouendos, tum quia minus pendent à præſentia, & immutatione obiectorum quam ſenſus externi, & ita facilius obiecta mutant in ſpeciebus.

FINIS.

SVM-

SVMMA TEXTVS

LIBRI SECVNDI

De Anima.

IN hoc libro tradit propriam ſententiam de anima,& potentijs eius per 12. capita in quibus potiſſimum quatuor tractat. Primum,de natura, & definitionibus animæ cap. 1. & 2. Secundum, de diuiſione potentiarum animæ in communi cap. 3. Tertium, de potentijs animæ ſenſitiuæ à cap. 5. vſque ad 12.

Intendit Ariſt. in cap. 1. tradere primam definitionem animæ, ſecundam verò cap. ſequent. Et facit tria in hoc cap. Primò, præmittit quaſdam diuiſiones. Secundò, quibuſdam quæ ad animæ naturam pertinent, probatis, tradit definitionem ipſam animæ. Tertiò explicat quaſdam animæ conditiones in definitione incluſas. Circa 1. quatuor diuiſiones præmittit. Prima eſt, entis aliud ſubſtantia, aliud reliqua genera accidentium. Secunda, in ſubſtantia, aliud eſt materia, aliud forma, & materiam dicit eſſe potentiam, & non eſſe hoc aliquid, formam verò eſſe actum quo conſtituitur hoc aliquid 3. Diuiſio, actus alius eſt primus, alius ſecundus, primus vt ſcientia, ſecundus vt contemplatio 4. Diuiſio, naturalium corporum alia ſunt viuentia, alia non viuentia. Viuere autem dicuntur quæ permutationem, accretionem, &

diminutionem mouentur. Quare omne corpus naturale particeps vitæ, debet eſſe ſubſtantia.

Circa 2. probat primò tres particulas, ſeu conditiones conuenientes animæ, deinde ex illis definitionem animæ colligit. Prima conditio eſt, quod anima eſt actus, ſecunda quod eſt actus primus non ſecundus, 3. quod eſt actus primus reſpectu corporis organici. Primum probat quia anima eſt actus viuentis, non verò corpus ipſum ſiquidem corpus non eſt in alio, vt receptum, anima autem eſt in corpore, ergo eſt actus eius. Secundum probat quia anima aliquando ceſſat ab operatione, vt in ſomno, ergo non eſt anima ipſe actus ſecundus qui eſt operatio, ergo actus primus. Tertium probat, quia imperfectior anima, ſcilicet vegetatiua, vt in arbore habet corpus organicum, videmus enim in arbore radices, fibras, ramos, folia, &c. quæ ſunt tam variæ partes, ergo à fortiori aliæ animæ, quæ perfectiores ſunt corpora organica habebunt. Ex his colligit definitionem animæ, quod eſt Actus primus corporis phyſici organici.

Circa tertium colligit tria. Primum, quod anima, & corpus non fiunt vnum per aliquod medium, quia actus, & potentia immediatè ordinantur inter ſe. Secundum, explicari poſſe quod anima ſit actus exemplo artefactorum, vt in ſecuri quia ſi eſſet compoſitum phyſicum, figura illa eſſet eius forma ſubſtantialis, & exẽplo oculi, qui ſi eſſet animal, eius forma eſſet viſus. Tertium, quod colligit, eſt, quod anima non eſt ſeparabilis à corpore quantum ad eas partes, quæ ſunt actus corporis, benè tamen

quoad

quoad illas, quæ non ſunt actus corporis, v.g. intellectus.

Intendit Ariſt. in cap. 2. ſecundam animæ definitionem tradere per quam manifeſtat, & demonſtrat priorem. Et facit tria. Primò, quaſdam ſuppoſitiones præmittit. Secundò, tradita definitione ſecunda, mouet dubitationes. Tertiò, reſoluit quomodo per hanc ſecundam definitionem, demonſtretur prima.

Circa primum præmittit tria. Primum non eſſe inconueniens de eadem re plures dari definitiones, & ex vna aliam demonſtrari, quia vna explicat aliquam cauſam rei, quod alia non, ſecundum eſt, animatum differre ab inanimato per vitam, hac enim inanimatum caret, tertium eſt, multipliciter dici vitam, ſunt enim plura genera vitæ, ſcilicet vegetari, ſentire, loco moueri, intelligere, & cuicumque aliquid horum ineſt, viuit.

Circa ſecundum colligit in primis definitionem animæ ex prædictis oſtendens animam debere complecti omnia illa genera vitæ, & ſic definit animam ſecunda definitione ſic: Anima eſt principium quò viuimus ſentimus, mouemur, & intelligimus primò. Qua definitione tradita proponit duo dubia. Primum, vtrum iſta ſint ipſa ſubſtantia animæ, vel potentiæ eius ratione quarum dicatur ſenſitiua, vel vegetatiua, &c. ſecundum, an diſtinguantur ratione ſeu definitione, an ſubiecto, ſeu loco. Reſpondet primo ad hoc ſecundum dubium, manifeſtum eſſe, quod iſtæ potentiæ ſentiendi, di, vegetandi, intelligendi, &c. definitione ſeu ſpecie diſtinguantur, ſiquidem earum actus ſpecie diſtinguantur. An verò diſtinguantur ſubie-

ſubiecto ſeu loco, ideſt quod vna potentia ſit in vna parte ſeu organo, alia in alio, dicit in quibuſdam diſtingui, ſcilicet in illis quorum partes abſciſſæ non viuunt, in alijs verò quæ abſciſſa viuunt, oportet in eadem parte potentias habere vitales. De intellectu vero adhuc non conſtat petere partem organicam determinatam, ſed eſſe à corpore ſeparabilem. Ad primum dubium reſpondet, illa quatuor eſſe partes, ſeu potentias animæ, quia deſignant principia formalia operationum, quod non prohibet radicaliter eſſe ſubſtantiam animæ & in diuerſis, diuerſos gradus ſpecieſque conſtituere.

Circa tertium oſtendit primam definitionem per iſtam ſecundam tali demonſtratione, id quo primò viuimus, ſentimus, loco mouemur, &c. eſt actus primus corporis organici, ſed anima eſt talis, ergo anima eſt actus primus corporis organici, quæ eſt prima definitio. Minor conſtat, quia in viuente ſunt tria, corpus, anima, & compoſitum, ſed compoſitum non eſt, quo viuimus, ſed quod viuit, corpus etiam ſeu materia, non eſt quo viuimus, quia eſt in potentia ad viuendum, ergo ſola anima eſt id quò viuimus, &c.

Expeditis definitionibus animæ incipit agere Ariſt. de eius potentijs. Et in cap. 3. agit de potentijs animæ in communi, deinde in ſequentibus de eis in ſpeciali. In quo cap. tria facit Ariſt. Primò, enumerat potentias animæ, & gradus à quibus emanant. Secundò, declarat quomodo anima definitionibus præcedentibus explicata, ſit communis ad iſtos gradus, & animas. Tertiò, comparat iſtos gradus

inter

inter ſe ſecundum quod vnus includit alterum, & ſecundum quod conueniunt viuentibus.

Circa potentias animæ docet eſſe quinque loquendo in genere. Primò, eſt potentia vegetatiua, Secundò, ſenſitiua. Tertiò, appetitiua. Quartò, loco motiua. Quinto, intellectiua. Gradus autem animæ ſecundum quos conſtituuntur, & differunt animæ, ſunt quatuor videlicet, gradus vegetatiuus, ſenſitiuus, loco motiuus, & intellectiuus.

Circa 1. ſecundum docet non definiri definitionibus antecedentibus animam in communi ſeparatam, vt poſuit Plato, ſed rationem communem animæ ab omnibus illis gradibus non diſtinctum niſi per rationem.

Circa tertium, docet primo iſtos gradus ita ſe habere, vt perfectior includat inferiorem, ſicut ſenſitiuum continet vegetatiuum, & intellectiuum vtrumque, ſicut vna figura, v.g. quinque angulorum continet aliam quæ eſt trium angulorum. Deindè docet qualiter in vnoquoque viuente ſit anima, & quomodo diſtinguantur gradus viuentium attentis eius potentijs, & actibus, nam in planеis eſt ſola anima vegetatiua, ſecundò in animalibus imperfectis ſenſitiua imperfecta habent ſolum tactum, tertiò in animalibus magis perfectis ſunt alij ſenſus præter tactum. 4. In perfectioribus quinque ſenſus ſunt cum motu progreſſiuo. 5. In perfectiſſimo animali eſt intellectiuum, ideſt in homine.

In cap. 4. incipit agere Ariſt. de potentijs animæ determinatè. Et primò agit de potentijs animæ vegetatiuæ, & facit tria. Primò explicat potentias, ſeu operationes partis vegetatiuæ,

tatiuæ. Secundò docet, quod anima exercet triplex genus cauſæ reſpectu corporis, ſcilicet formalis, finalis, & efficientis. Tertiò agit de obiecto potentiarum partis vegetatiuæ, quod eſt alimentum.

Circa 1. ſupponit in primis vitam vegetatiuam communem eſſe omni viuenti, quia ſecundùm ipſam omnibus ineſt viuere. Deindè aſſignat ei duplicem actum ſcilicet generare, & nutrire. Quod enim generare ſit actus viuentis probat, quia naturaliſſimum eſt viuentibus perfectis, non orbatis, idelt mutilis, nec ſponte genitis, ideſt, ex putri materia, generare ſimile, quia per hoc conſequuntur quandam perpetuitatem.

Circa 2. explicat illam triplicem cauſalitatem animæ eſt enim cauſa formalis, quia eſt actus corporis: eſt finalis, quia eſt finis proximus generationis, ſeu terminus eius eſt efficiens, quia eſt principium actionum vitalium. Ex quo reprehendit duos errores antiquorum. Alterum, qui dicebat ignem, & terram eſſe cauſam nutriendi, vt in plantis pars interior hæret terræ, rami verò ſurſùm, & dicebant ferri ab igne tendente ſurſum. Alterum, qui dicebant ignem eſſe ſimpliciter cauſam nutritionis, quia inter omnia corpora maximè videtur nutriri. Elementa enim non poſſunt actu eſſe in viuente, nec formæ elementorum, ſed anima.

Circa 3. explicat rationem alimenti, inquirendo an debeat alimentum eſſe ſimile viuenti, vel diſſimile, ſeu contrarium? Reſpondet alimentum à principio debere eſſe diſſimile viuenti, quia debet tranſmutari in ipſum, in fine

ſine autem debere eſſe ſimile, quia in ipſum conuerſum eſt. Vndè conſiderat, quod in alimento ſunt tria. Primò, quod ſit ſubſtantia, & ſic eſt obiectum nutritionis, qua per conuerſionem ſubſtantiæ, deperditum reſtauratur. Secundò, quod ſit quantum, & ſic eſt obiectum augmentationis. Tertiò, quod relinquat ſuperfluum, & ſic præbet materiam generationi, faciendo ſemen.

In cap. 5. vſque ad 12. agit Ariſtotel. de Anima ſenſitiua, & potentijs eius. Et primò quidem agit de potentijs eius, & obiectis in communi de potentijs in hoc c. de obiectis in ſeq. deinde à capit. 7. de quolibet ſenſu in particulari vſque ad finem libri.

In hoc ergo cap. duo facit, primò oſtendit ſenſum eſſe potentiam paſſiuam. Secundò, excitari, ac reduci in actum à ſuo obiecto. Primum probat ex duobus 1. ex actu, quia ſenſus cum ſentiunt, alterantur, & mutantur, quia vt ſentiant aliter ſe habere debent quam ante, ergo debent pati, recipere, ſiuè ſpeciem, ſiuè proprium actum. Secundo ex obiecto, quia ſenſus non ſentit ſe ipſum, ſicut oculus non videt ſe, ergo alterum, ergo patitur ab alio, eſtque potentia paſſiua.

Circa 2. ad explicandum à quo excitetur, & reducatur in actum potentia iſta ſenſitiua præſupponit duo alterum, quod dupliciter poteſt dici aliquid potens ſentire, ſcilicet potentia proxima, & remota, ſicut dicitur potens ſcire potentia proxima qui habet ſcientiam, nec impedimentum aliquod adeſt, potentia verò remota, qui nondum habet habitum ſcientiæ, ſed poteſt acquirere, ſic qui habet potentiam ſenſiti-

ſiti-

ſitiuam dicitur proximè potens ſentire, remotè verò qui nondum habet illam. Alterum eſt, quod paſſio dupliciter dicitur. Vno modo pro receptione alicuius diſconuenientis, ſeù tendentis ad corruptionem, alio modo pro receptione cuiuſcumque etiam perficientis, & in hoc ſecundo ſenſu dicitur ſenſus potentia paſſiua. Quo ſuppoſito, reſpondet potentiam ſentiendi remotam qualis eſt in ſemine, vel corpore organizato, reduci in actum à generante introducente animam, & potentias. At verò potentia proxima ſentiendi reducitur in actum ab obiecto ſenſibili, ſicut intellectus ab intelligibili, cum hoc tamen diſcrimine, quod obiectum ſenſus eſt ſenſibile extra poſitum, obiectum verò intellectus eſt vniuerſale intra intellectum repræſentatum, & formatum, & ideò intelligimus cum volumus, quia intus ſpecies habemus, non verò ſentimus cum volumus, ſed cum obiecta occurrant.

Agit in capit. 6. de ſenſibili, ſeu de obiecto ſenſus in communi, & duo facit, 1. Diuidit ipſum. 2. Comparat membra diuidentia.

Circa 1. diuiditur primò ſenſibile in per ſe, & per accidens. Per ſe, quod ratione ſui ſentitur, vt color, ſonus. Diuiditur rurſus ſenſibile per ſe in ſenſibile proprium, & commune. Proprium dicitur, quod eſt vnius tantum ſenſus obiectum, vel illud circa quod non erat ſenſus, vt color erga viſum. Commune eſt, quod à pluribus ſenſibus percipitur, vt motus à viſu, & tactu. Numerat ergo quinque ſenſibilia communia figura, magnitudo, numerus, motus, & quies. Senſibile per accidens eſt quod non immutat ſenſum per ſe, nec ab eo

patitur

patitur ſenſus, ſed ratione alterius adiuncti, vt ſubſtantia videtur ratione coloris.

Circa 2. facit duas comparationes. Prima ſenſibilis proprij, & cummunis ad ſenſibile per accidens, quæ differunt in hoc quod ſenſibile cōmune, & propriū per ſe imutāt sēsū, sēſibile autem per accidens ratione alterius cui coniungitur. Secunda, ſenſibilis proprij, & communis inter ſe, quod licèt vtrumque ſit per ſe ſenſibile, perfectius tamen ſenſibile proprium quia illi magis proportionatur temperamentum cuiuſque organi.

In cap. 7. incipit agere de ſenſibus in particulari. Et 1. de viſu. In quo agit duo. 1. de obiecto viſibili. 2. de medio videndi.

Circa primum proponit prius adæquatum obiectum viſus quod eſt viſibile vt ſic, ſub quo lux, & color, & quæ lucem aliquam participant, continentur. Deindè in ſpeciali explicat viſibilia ſub hoc adæquato obiecto contenta, ſcilicet colorem perſpicuum, & lumen. Color definitur, quod eſt motiuus perſpicui in actu. Perſpicuum verò quod eſt viſibile non ſecundum ſe ſimpliciter, ſed per externum colorem, vt aer, & aqua.

Lumen autem definit, quod eſt actus perſpicui, vt perſpicuum eſt, propriè enim res tranſparentes luce actuantur, & illuſtrantur abſolutè, & ſimpliciter, opaca autem ſolum in ſuperficie. Ex quo colligit, lumen non eſſe corpus, quod probat contra Empedoclem, quia alias cum lumen diffunditur per aerem, vel per vitrum, duo corpora penetrarentur, & quia lumini opponitur tenebra, vt priuatio, ergo eſt forma circa idem ſubiectum, non corpus.

Circa

Circa 2. docet falſam eſſe ſententiam Democriti, quod corpus intermedium quantumcunque diaphanum impediat viſum, ita vt ſi vacuum eſſet, multò melius res aliqua videretur, etiam formica in cælo. Sed hoc refellit, quia viſio requirit immutationem factam ab obiecto in oculo, hæc autem immutatio non poteſt fieri niſi ſpecies tranſeant per medium, ſenſibile enim ſupra ſenſū poſitū, non ſentitur.

In cap. 8. agit Ariſt. de auditu, eiuſque obiecto. Et facit quatuor. Primum agit de ſono, diuidendo illum in directum, & reflexum agitque de directo, ſecundò, tractat ſpecialiter de ſono reflexo qui eſt echo, tertiò, de organo in quo reſidet auditiua potentia, quartò, de alijs diuerſis ſonis, præſertim de perfectiſſimo, qui eſt vox.

Circa primum, ſupponit ſonum, alium eſſe in potentia, alium in actu. In potentia, quando conſiderantur corpora quæ ſunt ſonatiua, ſeu effectiua ſoni. In actu verò quando actu percutiunt. Supponit ſecundò ſonum fieri, vel reflexè, vel directè. Explicat autem quid concurrat ad ſonum directum efficiendum, ſcilicet, duo corpora ſe collidentia, & medium ipſum percuſſum, eo quod ſonus reſultat ex percuſſione, idem autem non percutit ſe, ſed alterum, & ſic corpora percutientia debeat eſſe diuerſa; explicat autem conditiones corporum ſonantium, ſcilicet, quod ſint dura, vt medium diuidant læuia, id eſt aliquo modo perpolita, quod alterum ſaltem ſit concauum, quod percuſſio ſit velox, ne tarditate dilabatur aer ſine ſono:

Circa ſecundam partem dicit ſonum reflexum,

xiim, ſeu Echo fieri cum ſonus per aliquam diſtantiam delatus occurrit corpori ſolido à quo retrocedit verſus audientem, ſicut proiecto lapide in aqua fiunt circuli, quouſque occurrat corpus ſolidum impediens, ne vlterius tranſeant, ſed retrocedant.

Circa tertiam partem docet aerem externum ſono percuſſum continuari vſque ad aerem internum qui eſt intra aures ſub quadam tunica incluſus, quæ vocatur miringa, & multiplicatæ ſpecies ſoni in interno aere recipiuntur; ſicque fit auditio. Eſt autem aer iſte internus conſiſtens, nec fluens ſicut aer externus, immò ſi moueatur internus aer, & facit ſonum, non audimus ſonos externos.

Circa 4. partem, diuidit ſonum in grauem, & acutum, acutus eſt qui breui tempore auditum acriter mouet, grauis qui mouet parum, ideoque tardus dicitur. Deinde agit de voce, quæ eſt perfectiſſimus ſonus, definitque illam (quod eſt ſonus animalis factus ab aere à pulmone per reſpirationem ad guttur vſque emiſſo, cum intentione ſignificandi aliquid.) Vbi etiam explicat inſtrumenta quibus iſta vox efficitur. Ex quo colligit duo, alterum quod aer reſpiratione attractus duo habet officia, ſcilicet refrigerare cor, & formare vocem accommodatam ad explicandum affectus inter nos, alterum eſt quod piſces, & animalia non reſpirantia vocem non edunt, licèt alijs inſtrumentis ſonum aliquem efficere poſſint.

Agit in capitul. 9. de odore, & odoratu. Et facit tria. Primò, explicat naturam odoris, & ſpecies eius. Secundò, medium per quod immutatur. Tertiò, organum in quo reſidet olfactus.

Cir-

Circa primum ſupponit difficile nobis eſſe iudicare perfectè de odoribus, eo quod homo imperfectiſſimi odoratus eſt inter animalia, ideoque minus diſcernit odorum ſpecies,& naturam, de illiſque agit per analogiam ad ſapores, quorum optimum guſtum habet homo, quia guſtus quidam tactus eſt, tactus autem habet optimum temperamentum in homine ſicut requiritur ad prudentiam, & acumen ingenij, vndè,& molles carne ingenioſiores ſunt. Sic ergo explicat ſpecies odoris ad ſimilitudinem ſaporum,dicens quod ſunt duæ ſpecies extremæ ad modum ſaporis dulcis, & amari,quæ poſsunt dici grauis odor, & bonus odor, ſub quibus aliæ mediæ ſpecies continentur. Odoramus enim non ſolum odorabile ſed etiam inodorabile. Dicitur autem inodorabile tripliciter, aut quia nullum habet odorem, aut quia valdè parum, & tenuiter, aut quia peſſimum habet odorem.

Circa ſecundum, oſtendit quod medium, per quod tranſit odor eſt non ſolum aer, ſed etiam aqua. De aere ſatis conſtat experientia; de aqua probat, quia piſces ſub aquis accurrunt ad cibos qui ſibi proijciuntur, quod eſſe non poſſet, niſi odorem ſentirent. Ex quo infert omnia ferè animalia odorari: tam aquatilia, quam terreſtria, tam exanguia, quam ſanguine prædita, tam reſpirantia, quam non reſpirantia. Ne tamen videretur alicui, quod odorari reſpirando, vel non reſpirando, diuerſitatem faceret odoratus, aduertit potentiam olfaciendi in omnibus eſſe eiuſdem rationis, quia reſpicit idem obiectum, ſcilicet odorabile, quod verò fiat cum reſpiratione, vel ſine illa,

per-

pertinet ad modum accidentalem ex parte potentiæ, non ad modum diuerſum obiecti.

Circa 3. docet, quod quia ſapores humiditate conſtant, & odores ſiccitate prædominante, opportet organum carere illa qualitate, ſeu temperamendo odoris, & oppoſitam habere quod eſt humidum.

In capit. 10. agit de guſtu, & guſtabili quod eſt ſapor. Et breuiter agit quatuor. Primò, oſtendit guſtabile debere eſſe tangibile. Secundò, ſenſum guſtus attingere guſtabile, & inguſtabile. Tertio, quale ſit organum guſtus. Quartò, quot ſpecies ſaporis.

Primum probat, tùm quia ſapor non ſentitur niſi tangatur ſine medio, tum quia non percipitur niſi humectetur ſaliua, humidum autem eſt qualitas tangibilis. Secundum oſtendit, quia guſtus etiam percipit inguſtabile. Sed inguſtabile dicitur tripliciter. Primo, per negationem, quia non habet ſaporem, aut parum, ita vt non ſit perceptibilis. Secundò, quia habet illum vehementem, & exceſſiuum. Tertiò, quia prauum. Et non ſumitur hic inguſtabile pro priuatiuo, quod ſcilicet, eſt capax ſaporis. Sub guſtabili autem dicit etiam includi potabile, quod aliquid ſaporis participat.

Circa 3. docet organum guſtus debere eſſe humidum in potentia, quia carere debet ſapore, qui humido conſtat, vnde illo humido quo redditur res ſaporoſa carere debet ſi autem infecta eſt lingua prauo humore, non ſentit alium ſaporem externum.

Circa 4. docet eſſe duas ſpecies ſaporis extremas, ſcilicet dulce, & amarum, ſicut in coloribus

loribus album, & nigrum. Alias duas ſpecies eſſe propè illas, ſcilicet pingue, & ſalſum, quæ iam non ſunt ita ſimplices. Alias quatuor medias inter iſtas, ſcilicet ſapor acer, auſterus, acerbus, & acidus, & ita omnes ſpecies ſunt octo.

Agit in cap. 11. de 5. ſenſu qui eſt tactus. Et proponit quatuor dubia, in quæ totum caput diuiditur. Primum eſt an ſint plures ſenſus tactus, vel vnus tantum. Quod dubium non plenè ſoluit, licèt inclinet in eam partem, quod ſint plures, eo quod vnus ſenſus eſt vnius contrarietatis ad quam cæteræ illius ſenſus reducuntur, ſicut viſus eſt albi, & nigri, guſtus amari, & dulcis; in tactu autem ſunt plures contrarietates primæ non reducibiles in vnam, vt calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, voluptas, & dolor, &c. Ex alia verò parte, cum ſit in toto corpore vna caro per quam ſentimus tangibilia, videtur nobis eſſe vnum ſenſum, quod tamen non ſufficit, quia caro eſt medium ſenſus tactus, quod licèt ſit vnus ſenſus poſſunt eſſe diſtincti ſicut auditus, & viſus ſunt diſtincti, licèt medium, quod eſt aer ſit vnus.

Secundum dubium. An ſit aliquod medium externum in tactu, ſicut in viſu, & auditu, ideſt aliquod corpus non continuum ipſi tangenti, ſed contiguum, per quod ſentiatur. Ad quod diſputatiue reſpondet, non reſolutiuè, nam ſi duo corpora ſe tangant in aqua, mediat aqua inter tangibile, & tactum, ſiquidem ſentitur manus humectata ab alia, ergo etiam erit medius aer inter tangibilia, licèt ob ſui raritatem non diſcernatur.

Tertium

Tertium dubium. An omnes ſenſus externi conueniant in hoc, quod ſentiant per medium externum.

Reſpond. conuenire, cum duplici tamen diſcrimine. Primò quod in prioribus tribus ſcilicet, viſu, auditu, & odoratu, obiectum percipitur per medium externum magnum, & notabile; guſtus, autem, & tactus per modicum. Secundò, quia in tribus prioribus obiecta prius immutant medium, quam potentiam, in tactu verò ſimul patitur potentia ab obiecto, & medio, ſicut ſi quis percutitur ſuper arma, ſimul patitur ab armis, & à percutiente.

Quartum Dubium, an ſenſorium tactus ſit ipſa caro, vel aliquid ſub ea latens, vt neruus? Reſpond. carnem non eſſe ipſam ſenſorium tactus, ſed medium, non externum, & diſcontinuum ab organo. Numerant deinde obiecta tangibilia, ſcilicet calidum, & frigidum, ſiccum, & humidum, durum, & molle, aſperum, & lene dolor, & voluptas, &c. debet ergo ſenſorium tactus eſſe liberum ab his qualitatibus, non quidem omninò, alias non eſſet mixtum, ſed habet illas temperatas, ſentit verò ſolum exceſſiuas.

In capitul. 12. comparat Ariſt. ſenſus externos inter ſe, & facit tria. Primum, proponit duo in quibus conueniunt. 2. Soluit duo problemata. 3. Proponit vnum dubium, & ſoluit.

Circa primum dicit conuenire omnes ſenſus in duobus. Primò, quod omnes ſenſus ſuſcipiunt formas ſine materia hoc eſt ſpecies intentionales, ſicut cera ſuſcipit figuram ſigilli, & non materialitatem ferri. Secundo, quod

omnes ſenſus ſunt in aliquo materiali ſubiecto, v.g. in ſenſorio ſeu organo, poteſtque diuidi organum in proximum, ſeu particulare, in quo potentia reſidet, & in commune, ſeu mediatum, ſcilicet illud in quo primum, ſeu immediatum continetur.

Circa 2. primum problema eſt, quare ſenſibile vehemens, vt nimia lux offendit ſenſum. Reſpond. quia fit vehemens alteratio in organo, quod certam requirit menſuram temperamenti, & ſi illa exceditur offenditur ſenſus. Secundum problema, quare non ſentiant plantæ cum habeant animam. Reſpond. quia carent illis ſenſoris, ſeu organis tali temperamento diſpoſitis, ſicut requiritur ad ſentiendum.

Circa 3. proponit hoc dubium an plantæ, & aliæ res non ſentientes patiantur ab obiectis ſenſuum, vt à colore, ſono, &c. Videtur enim ſolum potentias ſenſitiuas ab illis pati poſſe, quia relatiuè ſe habent potentiæ, & obiectum; deinde quia carent ſenſu, ergo non patiuntur à ſenſibili, denique quia ſpecies albi non imprimit albedinem in ligno, vel in alio inſenſibili.

Reſpondet. Philoſoph. non pati ab obiectis ſenſuum omnia inſenſibilia, ſed ſolùm illa quæ deſeruiunt tanquam medium ad deferendum ſpecies, ſicut fere ſunt corpora diaphana, recipiuntque illas ſpecies non vt effectus permanentes, ſed per modum tranſeuntis.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A

ACCIDENS ſpirituale per modum motionis, poteſt communicari corpori non vt tale formaliter eſt, ſed vt obedientiale. quæſt. 1. art. 2. pag. 38
Accidens eſt ſimul forma informans, & operans immediatè q.2. ar.2. 131
Ad cauſandum emanatiuè requiritur exiſtentia in generante, non in eſſentia. q.2.ar.2. pag. 127
Ad diuiſibilitatem formæ non ſufficit informatio ſubiecti diuiſibilis, ſed etiam modus informandi diuiſibilis.q.2.ar.1. 97 & 98
Ad indiuiduationem formarum ſufficit, idem corpus, identitate formali, non materiali. quæſt.2. ar. 1. 105
Ad operationes contrarias, non requiruntur diuerſæ formæ, ſed ſufficiunt diuerſæ potentiæ eiuſdem formæ. q.1.ar.3. 85
Ad hoc vt anima ſit actus primus, ſufficit quod quantum eſt ex ſe ſit informatiua, non verò actu informans. q.1. ar.1. 8
Ad formandum Echo reale requiritur reflexio ſoni realis, ad repræſentationem verò illius ſufficit reflexio ſpecierum.q.7.ar.4.61 & 62
Actus vitalis petit elici à principio vitali. q.5. art.2. 284

Actus ſecundus ſecundum quid eſt perfectior actu primo, ſimpliciter tamen illo imperfectior. quæſt. 1. art. 1. 19
Actus tam immanentes quam tranſeuntes ſpecificantur immediatè ab obiectis formaliter ſumptis. quæſt. 2. ar. 3. 150
Actus ſunt poſteriores potentijs in exiſtendo, priores tamen illis in intentione. q. 2. art. 3. pag. 155
Actus, & potentiæ ſunt entia abſoluta, quatenus abſolutum condiſtinguitur à relatiuo ſecundum eſſe. q. 2. ar. 3. 156
Actio productiua eſſentiæ, & paſſionum, eſt virtualiter multiplex. q. 2. art: 2 135
Aer ad organum auditus ſpectans debet eſſe animalis, non purè elementalis. quæſt. 5. art. 3. pag. 292
Aliud eſt potentia capax actus, & aliud potentia quæ dicitur ad actum. q. 2. art. 2. 117
Anima per hoc quod eſt actus primus; diſtinguitur ab operatione, à forma accidentali, & à formis elementorum. q. 1. ar. 1. 8
Anima per hoc quod eſt ſeparabilis ab actu ſecundo, diſtinguitur à formis inanimatis. q. 1. artic. 1. 10 & 11
Anima poteſt ceſſare ab omnibus operationibus ſuis diuiſiuè ſumptis, non collectiuè. quæſt. 1. ar. 1. 20 & 21
Anima dicitur eſſe actus corporis animati, hoc eſt corporis per eam in eſſe talis conſtituti. q. 1. a. 1. 22 & ar. 3. 59
Anima vt informans, reſpicit ſolam materiam, vt graduans ſeu ſpecificans totum corpus adequatè. q. 1. a. 1. 32
Anima ſub conceptu animæ non dat eſſe diſtin-

ſtinctum à gradu corporeitatis, ſed ſolum maiorem explicationem eius. q.1.a.1. 33
Anima intellectiua vt talis formaliter, eſt vera forma corporis organici Inſtrumentaliter vtens illo ad ſuas operationes. q.1.a.2. 38
Anima intellectiua eminenter eſt corporea, conferens eminenter effectus corporeos. q.1. art.3. 53
Anima rationalis vt ſubſiſtens eſt terminus creationis, vt verò informans, terminus generationis. q.1.a.3. 54
Anima vegetatiua participat vitam Dei, quoad hoc quod eſt ſe mouere, & non purè moueri. q.1.a.4. 67
Anima ſecundùm gradum corporeitatis quem includit, eſt principium, quò diuiſibilitatis, & extenſionis. q.2.a.2. 89
Anima eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, modo ſubſtantiali, non verò locali, q.2.a.1. 103
Animalia inſecta, & annuloſa deciſa viuunt. quæſt.2. a.1. 109
Animales ſpiritus, non ſunt ſubiectum ſpecierum intentionalium, ſed quoddam vehiculum illarum. q.8.a.1. 507
Appetitus mouetur à Phantaſia mediante æſtimatiua. q.8.a.1. 517
Appetitus attingit præſentia, & abſentia; Neque diuerſificatur per illa. q.8.a.3. 540
A priuatione ad habitum non datur regreſſus in toto benè tamen aliquando in parte. q.2. art.1. 110
Aqua, cur non cauſet ſonum: Vide. q.2.art.3. pag. 456
Aquatilia quale habeant organum potentiæ audi-

auditiuæ. q.5.a.3. 299
Aſſignatur cauſa, quare præter calorem naturalem, debeat dari potentia nutritiua in homine. q.3. a.2. 185
Actio immanens, non eſt actio de prædicamento actionis, ſed de prædicamento, qualitatis. quæſt.6.art.3. 399.

C

CAro eſt medium intrinſecum tactus. q.5. art.6. pag. 339
Calor directè cauſat calorem, diſpoſitiuè verò ſiccitatem. q.5.a.5. 472
Cauſatur gradus vegetatiuus inſignitur nomine vitæ, ab Ariſtot. in ſecunda definitione animæ. q.1. a.2. 27
Cauſa quare accidens ſpirituale non poſſit eſſe actus corporeus, benè tamen ſubſtantia incompleta ſpiritualis. q.1.a.2. 38
Calor duplicem habet effectum Principalem ſcilicet, & inſtrumentalem, vndè ratione primi eſt eiuſdem ſpeciei in homine, & in igne, ratione verò ſecundi diuerſæ.q.1.a.5. pag. 80
Calor naturalis, & temperamentum primarùm qualitatum ſunt inſtrumenta vitę vegetatiuæ, & operationes eius. q.3.a.2. 170
Calor vitalis cæleſtis, & elementalis ſunt eiuſdem ſpeciei. q.3.a.2. 180
Ceſſante augmentatione, non ceſſat potentia augmentatiua per ſe, ſed tantùm per accidens, ratione ſtatus. q.3.a.2. 181
Contra rationem formæ ſubſtantialis eſt, dare eſſe incompletum, & habens potentiam ad vlte-

vlterius eſſe. q.1.a.3. 45
Conuenientius anima deffinitur ab Ariſtotele per actum primum, quam per actum ſecundum.q.1.a.1. 19 & 30
Cogitatiuæ, & reminiſcentiæ munia explicantur. q.8.a.1. 500
Cognitio Imaginatiuæ, differt ſpecie à cognitione ſenſus communis, & æſtimatiuæ. q.8. a.2. 525
Cæra quando benè retinet, & difficilè recipit. q.7.art.1. 508
Cognitio verſatur circa obiecta, trahendo illa ad ſe ac vniendo potentias.q.4.a.1. 200
Conuenientius potentia ſenſitiua appellatur paſſiua quam actiua, & quare? q. 4. art. 1. pag. 218
Conuenientia, & differentia ſenſibilis proprij, & communis. q.4. a.2. 121
Conditiones ſenſibilis per accidens numerantur. q.4.a.2. 227
Cerebrum eſt principium radicale omnium ſenſuum externorum. q.5.a.1. 270
Cerebrum læditur odore reali, recreatur intentionali. q.5.a.4. 318
Conditiones corporum ſonantium quatuor. q.7.a.3. 441
Cor eſt principium radicale guſtus. q.5. art.5. pag. 325
Cor in corporetrunco, aliquando aliquantulum viuit.q.2.a.1. 110
Corpus organicum conſiſtit in diuerſitate partium, & operationum hæterogenearum. q.1. a.1. 11
Corpus Chriſti in triduo idem erat numero ſuppoſitaliter, non formaliter.q.1.a.3. 52

Corpora Echo cauſantia. q.7.a.4. 459
Colores participant lucem mediante perſpicuo. q.7.a.2. 439
Colores indigent luce tanquam complemento ſuæ virtutis ad intentionaliter mouendum. q.7.a.2. 430
Colores non participant viſibilitatem intrinſecam à luce, ſed per ſe antecdenter ad illam ſunt viſibiles. q.7. a.2. 428
Colores ſpecie diſtinguuntur à luce. q.7. a.2. pag. 425
Cur loco motiuum numeretur inter gradus viuendi, & non appetitiuum. quæſt.1. art. 4. pag. 69 & 72
Cur caput abſciſſum hominis videatur aliquando ſaltare, & moueri, & aliquando ipſum corpus palpitare. q.2.a.1. 109
Cur non repugnet ſubſtantiam eſſe radicaliter operatiuam, ſecus autem proximè, & immediatè. q.2.a.2. 130

D

DAntur ſpecies impræſſæ prò potentijs cognoſcitiuis gerentes vices obiectorum, quæſt.6.a.3. pag. 367. & ſequentibus.
De eſſentia formæ ſubſtantialis eſt, dare eſſe ſimpliciter compoſito, hoc eſt abſolutè, & ſine addito ponere illud extra cauſas. quæſt. 1.art.3. 41
Deffinitur anima vegetatiua, ſimulque deffinitio eius explicatur. q.3.a.1. 163
Deffinitio lucis adfertur ex Ariſtotele. quæſt. 7. art.2. 425
Deffinitio ſoni traditur, & explicatur. quæſt. 7.ar.3. 440 & 441
Deffi-

Deffinitur ſapor, & deffinitio expenditur. q.7.a.6. 474
Denſitas corporum, non impepit traiectionem ſpecierum intentionalium auditus. quæſt.5. art.3. 296
Deciditur controuerſia de primo principio radicali ſenſuum externorum. quæſt.5. art. 6. pag. 342 & 343
De viſione rerum in ſpeculo diſſeritur. q.6. art.1. 354. & ſequentibus.
Deſcribitur natura, & compoſitio pupillæ, quæſt.5. art.1. 278
Declaratur vnio potentiæ cum obiecto in eſſe intentionali mediantê ſpecie intelligibili. q.4.a.1. 206
Determinata potentia per ſpeciem intelligibilem actiuè elicit actum cognitionis, vnica elicientia ſimul cum ſpecie. quæſt.4. art. 1. pag. 208. & ſeq.
Denegatur potentijs ſenſitiuis ſenſus agens. quæſt.4.a.1. 217. & ſeq.
Diſcretio ſenſuum externorum, & eorum ſenſationum pertinet ad ſenſum communem. quæſt.8. art.1. 498
Diuerſa temperamenta organorum ſunt ſignum, & fundamentum diuerſarum potentiarum. q.8.a.1. 519
Diuerſimodè immutatur Phantaſia à ſenſibilibus, ac ſenſus communis. q.8.a.3. 543
Differentia inter ſenſibile commune, & per accidens. q.4.a.2. 231
Diffuſio ſpecierum odorabilium qualis eſſe debeat. q.5.a.4. 310
Diuiſio animæ vt ſic in vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam eſt vnica. q.1.a.4. 73

Dependentia quam habet anima ſenſitiua à vegetatiua, in ratione animandi, eſt quantum ad exercitium informandi. q.1. a.4. 74

Diſtinctio formalis obiectorum, ſufficiens eſt, ad cauſandam realem diſtinctionem potentiarum. q.2.a.2. 148

Demonſtratio qua demonſtratur prima deffinitio animæ per ſecundam reducitur ad genus cauſæ formalis. q.1.a.2. 36

Demonſtratio primę deffinitionis per ſecundam fundatur in ratione primi principij radicalis operationum. q.1. a.2. 37

Deffinitio ſecunda animæ demonſtrat primam à poſteriori ſi ſumatur quantum ad ea quæ dicit in obliquo, ſi autem ſumatur quantum ad ea quæ dicit in recto à priori. quæſt. 1. art.2. 34

Diuerſæ operationes non demonſtrant diuerſitatem formarum, ſed tantum eminentiam eiuſdem ad plura. q.1.a.3. 61

Dolor quando ſentitur,& quales qualitates tangibiles petit. q.7.a.7. 490

Duæ conuenientiæ, vel diſconuenientiæ, in ſpeciebus inſentatis repræſentantur. quæſt.8. art. 1. 516

Duplex phantaſiæ acceptio. q.8,a.2. 522

Duplex receptio paſſiua ſpecierum, in eſſe entitatiuo, & in eſſe intentionali. quæſt.4. art.1. 202

Dupliciter quies accipi poteſt, quæſt.4. ar.2. pag. 289

Edu-

E

EDuctio formarum animalium perfectorum ex materia, & dependentia ab illa, non conuincit illas eſſe externas. quæſt.2. art.1. pag. 102
Emanatio, ſeu naturalis reſultantia reſpectu agentis eſt vera actio, reſpectu verò eſſentiæ ſola naturalis connexio. q.2.a.2. 123
Exiſtentia animæ ex effectibus, & experientia oſtenditur. q.1.a.1. 7
Exiſtentia ſenſuum externorum, & numerus eorum. q.8.a.1. 497
Æſtimatiuæ organum, in media parte cerebri. quæſt.8. art.2. 536
Æſtimatiuæ officium, & munia. quæſt.8.art.1. pag. 499
Externi ſenſus cognoſcunt actus ſuos per modum exercititij, & experientiæ actualis. q. 8. art. 1. 616
Extremæ ſpecies ſaporis, ſicut dulce, & amarum. q.7. a.6. 477
Experientialis cognitio petit obiectum præſens, & nullo modo abſens. quæſt. 6. art.1. pag. 331
Externi ſenſus petunt cognitionem experimentalem. q.6. art.1. 350
Exiſtens intus prohibet exrraneum. quæſt. 5. art. 3. 302
Expediuntur difficultates, circa formationem Echo. q.7.a.4. 464
Externi ſenſus non reflectuntur ſupra ſe ipſos, neque ſupra ſuos actus. q.4. a.4. 256
Expenduntur duæ experientiæ de odoratu, & de ſono

de ſono immediatè ſuis ſenſibus applicatis, quæſt. 4. art. 3. 249
Expenditur quare D. Thom. non dixit cognoſcentia apta nata eſſe habere formam rei alteram, ſed formam rei alterius. q. 4. a. 1. 203
Explicatur illud axioma vnumquodque eſt propter ſuam operationem. q. 1. a. 1. 20
Expenditur modus demonſtrandi primam definitionem animæ per ſecundum. quæſt. 1. art. 2. pag. 33 & 34
Eſſe primum principium radicale vitæ eſt eſſentiale animæ vtpotè ab intrinſeco illi conueniens. q. 1. a. 2. 30
Effectiuè ſpecies cauſant actus, ſimul cum potentijs. q. 6. a. 3. 387
Eſſe formam informantem prius conuenit animæ, quam eſſe primum principium radicale vitæ. q. 1. a. 2. 29
Explicatur ſecunda deffinitio animæ. quæſt. 1. a. 2. 25 & 26
Expenduntur rationes D. Thom. quibus probat in nullo compoſito ſubſtantiali poſſe dari duas formas ſubſtantiales. q. 1. a. 3. 41 & ſeq.
Ex eodem principio deducitur animam intellectiuam eſſe inextenſam, ex qua & ſpiritualem. q. 2. a. 1. 88
Ex diuiſibilitate potentiarum, & operationum, non benè infertur diuiſibilitas animarum. ibidem.
Eſſe actum primum denotat eſſe formam ſubſtantialem, à quocunque actu ſecundo ſeparabilem. quæſt. 1. art. 1. pag. 8.

F

Febricitantes qualem ſentiunt calorem, & in qua parte. q.7.a.7. pag.496
Fabrica oculorum in tres partes principales diſtribuitur. q.5. a.1. 266
Fabrica linguæ, & compoſitio deducitur. quæſt. 5. art.5. 323
Faſcinatrices quomodo inficiunt circumſtantes. q.5.a.2. 288
Forma cadaueris poteſt produci, à diuerſis agentibus, ſpecie diſtinctis ex eo, quia eſt vita, ad formas elementales. q.1.a.3. 53
Forma embrionis corrumpitur in aduentu formæ perfectioris, ſicut & omnes diſpoſitiones præcedentes formam.q.1.a.3. 57
Forma embrionis diſponit ad corruptionem ſui per accidens, diſponendo ſcilicet ad introductionem nouæ formæ. q.1.a.3. 57
Forma incompleta non poteſt deffiniri abſolutè, ſed tantum in ordine ad aliud ſibi eſſentiale, q.1. a.2. 29
Forma ſubſtantialis duplicem habet ordinem, vnum ad materiam, alium ad operationes, & hunc radicalem. q.1.a.2. 29
Forma ſuperior eminenter formaliter continet in ſe inferiores gradus, & non aliquid æquiualens illis. q.1.a.5. 76 & ſeq.
Formæ perfectæ non augentur per partes in nutritione, ſed tantum redduntur dependentes in conſeruari à ſuperaddita materia. q.2. art.1. 102
Formæ animalium perfectorum in nutritione, educuntur ex ſuperaddita materia formaliter ſumpta non materialiter, q.2,a.1. 106.

Gene-

G

Generatio dicitur opus naturaliſſimum, & quomodo. q.3.a.1. 165
Generatio ſubſtantialis attingit animam intellectiuam non vt productam, ſed vt communicatam materiæ. q.1.a.3. 54
Generationi ſoni tria deſeruiunt. Percutiens, corpus percuſſum, & medium. quæſt.7.ar.3. pag. 441
Guſtus realiter diſtinguitur à tactu. quæſt.5. art.5. 320
Guſtus organum quantum ad diſpoſitionem, debet eſſe ſiccum in actu, & humidum in potentia. q.5.a.5: 320
Guſtus quando, & quomodo aliquando dicitur tactus. q.5.a.5. 321
Guſtui nullum medium extrinſecum aſſignatur, ſed tantum intrinſecum. quæſt.5.ar.5. pag. 328
Guſtatiuæ potentiæ ſubiectum. quæſt.5.art.5. pag. 323 & 324
Gradus viuendi deſumuntur à priori ex principijs vitæ, vt fundant latitudinem diuerſo modo participandi vitam. q.1.a.4. 73
Gradus ſenſitiuus in animalibus perfectis, diſtinguitur ſpecie à gradu ſenſitiuo animalium imperfectorum. q.1.a.5. 81
Gradus ſuperiores contracti per inferiores, intrinſecè perficiuntur in proprijs lineis. q.1. art.5. 79
Generatiue potentia realiter diſtinguitur in ſua linea, à potentia nutritiua, quæſt.3.ar.3. pag. 191

Gene-

Generatiua habet pro termino, & effectu ipſum genitum. ibidem.
Generatiua reſpicit ſubſtantiam viuentis, vt propagandam in ſuo ſimili. quæſt. 3. ar. 3. pag. 196
Generatiua in elaborando ſemine duplicem actionem exercet. q.3.a.3. 197
Guſtus, & tactus maiorem petunt approximationem ſuorum obiectorum, ac alij ſenſus externi. q.4.a.3. 248
Generatiuam maſculi, & fœminæ eſſe eiuſdem ſpeciei, cum ſola differentia accidentali probabiliter ſuſtinetur. q.3.a.3. 194

H

HOmo inter omnia animalia eſt debilioris odoratus. q.5.ar.4. 308
Humectatio per modum condimenti, & temperamenti, requiritur ad ſenſum guſtus. q.5.a.5. 326
Humidum in temperamento ſaporis prædominari debet. q.7.a.6. 476
Humida facile recipiunt, ſed non benè retinent è contra ſicca benè retinent, ſed difficulter recipiunt. q.8.a.1. 506
Habitus, potentiæ, & actus ſpecificantur ab obiectis ſuis formaliter ſumptis. quæſt. 2. art.2. 148
Habitus ſub diuerſa ratione reſpicit obiectum, ac actus, & potentia. q.2.a.3. 156

Ignis

I

IGnis quomodo nutriatur, vide, quæſt.3. art.3. 196
Iudicium duplex,& tria requiſita ad illud.q.5. art.2. 281
Interni ſenſus participant veritatem, & falſitatem indicatiuam ſicut & diſcurſum. quæſt. 4. art.4. 254
In ſenſu externo non reperitur veritas, neque falſitas formalis, ſeu iudicatiua.quæſt.4.art. 4. pag. 253
Interni ſenſus brutorum non reflectuntur ſupra ſe ipſos, neque cognoſcunt actus ſuos. q.4,a.4. 264
In nullo animali poſſunt eſſe ſimul duæ potentiæ viſiuæ. q.5.a.1. 273
Interior ſabrica naſus tribus conſtat. quæſt.5. art.4. 305
Implicat rem aliquam in ſe Phyſicè abſentem, attingi in ſe à ſenſu exteriori.q.6.a.1. 348
Iudicium de ſenſibilibus externis, non poteſt fieri per omnes ſenſus externos ſimul.quæſt. 8. a.1. 510
Imaginatiua, & memoria: non in omnibus animalibus inueniuntur. q.8.a.2. 534
Imperfecta animalia carent æſtimatiua, à ſenſu communi diſtincta. q.8.a.2. 535
Imaginatiuæ organum, eſt coniunctum immediatè organo ſenſus communis.q.3.a.2. 536
Interni ſenſus omnes radicantur in corde. q.8. art.2. 537
Imaginatiua non concurrit per ſe, ad ſenſationes externas ſenſuum particularium.q.8.art. 3. pag. 544

In

In potentijs cognoſcitiuis obiectum ſpecificat actus, quatenus in ratione ſpeciei concurrit ad illos ſecundando potentiam. quæſt. 2. a. 3. pag. 153
Illæ animæ ſunt diuiſibiles, quæ in informando extenſionem, & diuiſibilitatem petunt. q.2.a.1. 90 & ſeq.
In animalibus imperfectis facta diuiſione reſultant in partibus diuiſis diuerſæ animæ. q.2.a.1. 109
Impugnatur ſententia afferens potentias organicas eſſe entitatiuè ſpirituales, & tantum connotatiuè materiales. q.2.a.2. 115
Inter potentias eiuſdem gradus, non eſt mutua reſultantia, & emanatio. q.2.a.2. 118
In quocunque obiecto reperitur entitas, & formalitas ſecundum quarum vltimam ſpecificat. q.2.a.3. 144
In nullo compoſito ſubſtantiali, quod eſt ens per ſe, poſſunt dari plures formæ ſubſtantiales. q.1.a.3. 40
Illam ſolum anima ſenſitiua educitur de potentia, ſubiecti, quæ formaliter non verò eminenter eſt talis, q.1.a.3. 56

L

Loco motiuum ſumptum pro potentia mouendi, dicit potentiam. Sumptum verò pro radice huius potentiæ ſignificat gradum. q.1.a.4. 72
Loco motiuum conſtituit diſtinctum gradum viuendi, à gradu ſenſitiuo. Non tamen diſtinctam animam ab anima ſenſitiua. quæſt. 1.a.4. 67 & 68

Licet

Licet exiſtentia animæ intellectiuæ ſit ſpiritualis, quia tamen eſt eminenter corporea, ob hoc poteſt communicari corpori. quæſt. 1. art.3. 54
Libri iſti de anima non ſunt integer tractatus, ſed pars quædam tractatus de corpore animato. Proœmio. 3
Libri iſti intitulantur de anima, ex eo quia anima eſt pars, & principium corporis animati. Proœmio. 4
Lingua eſt organum potentiæ guſtatiuę, in carentibus autem illa aliquid illi correſpondens. q.5.a.5. 323
Lux nequit eſſe corpus, neque aliqua forma corporea. q.7.a.2. 422
Lux eſt qualitas naturalis, non repræſentatiua ſeu intentionalis. q.7.a.2. 423
Lux ad hoc vt videatur vt quod, indiget propria ſpecie intentionali. q.7.a.2. 424
Lux actuat opacum actiuè non formaliter, q.7. art.2. 426
Lux perficit colorem in linea intentionali.q.7. art.2. 430
Lux ſumpta vt quod, eſt per ſe viſibilis, ſumpta autem vt quo, eſt ratio viſibilitatis aliorum. q.7.a.2. 434
Lux requiritur ex parte obiecti viſus, vt forma inhærens, & actuans illud.quæſt.7. art. 2. pag. 433
Lux eſt actus perſpicui ſimpliciter, coloris autem in opaco ſecundum quid.q.7.a.2. 436
Lux, & color conueniunt in viſibilitate, differunt tamen ſpecie in entitete.q.7.a.1. 439
Læſis neruis viſorijs, & pupilla, deſtruitur viſus. q.5.a.2. 179.
Me-

M

MEdium ſenſuum externorum duplex, internum, & externum.q.4.a.3. 240
Medium nihil conducit ad immaterializandas, & ſpiritualizandas ſpecies ſenſatas. q.4.a.3. pag. 343
Medium potentiæ viſiuæ debet eſſe perſpicuum, & diaphanum. q.5.a.1. 280
Modus immiſſionis ſpecierum ab obiecto ad potentiam viſiuam. q.5.a.2. 289
Medium internum potentiæ auditiuæ quale eſſe debeat. q.5.a.5. 328
Medium refractum eſt ſubiectum ſoni actuale, corpora autem colliſa cauſa effectiua. q. 7. a. 3. 443
Manus quonam modo ſentiat manum, & omnia alia, quæ ſunt eiuſdem temperamenti cum illa. q.7.a.7. 488
Memoriæ ſenſitiuæ officia. q. 8. a. 1. 500
Memoria realiter diſtinguitur ab æſtimatiua, & alijs ſenſibus internis. quæſt. 3. art. 2. pag. 528 & 529
Memoria non ſolum eſt conſeruatiua ſpecierum, ſed etiam aliqualiter cognoſcitiua. q.8.a.2. 532
Memoriæ ſedes, & organum in occipitio. q.8. art. 2. 536
Memoria, & phantaſia aliquando attingunt res præſentes. q.8.a.3. 542
Motu cordis non ſe mouet anima à ſe, ſed à generante, producente illum per modum paſſionis. q.1.a.1. 24
Motus cordis nunquam ceſſat, neque eſt ab

anima,

anima, ſed à generante illum communicante. q.1.a.1. 21
Motus cordis ſemel amiſſus reparari non poteſt. q.2.a.2. 135
Mens D. Thom. denegantis ſenſibus externis ſpeciem expreſſam. q.6.a.4. 395.

N

NVtritio ordinatur ad conſeruationem proprij indiuidui generatio verò ad conſequendam perpetuitatem in ſpecie. quæſt. 3. art. 1. 167
Nutritiua eſt ſpecialis animæ potentia, generatiua, & augmentatiua realiter diſtincta. q.3.a.2. 170 & 176
Nutritiua non conſiſtit in calore naturali, aut aliquo temperamento primarum qualitatum. q.3.a.2. 170
Non in quocumquè viuente reperiuntur omnes actus, & potentiæ animæ vegetatiuæ. quæſt. 3.a.1. 162
Nulla anima ſecundum præciſum gradum animæ eſt principium quò extenſionis, & diuiſibilitatis. q.2.a.1. 89
Nulla ſubſtantia eſt ſpecificabilis ab actu ſecundo. q.2.1.2. 117
Non repugnat paſſiones realiter à ſubiecto diſtinctas, diuinitus ab illo ſeparari. q.2.a.2. pag. 133
Non inconuenit vnam actionem à duobus principijs ſub diuerſa formalitate procedere. q. 2. a. 2. 137
Non datur ſenſus agens ſicut datur intellectus agens. q.6.a.3. 383
Non

Non eſt verum omnia cadauera eſſe eiuſdem ſpeciei. Probabilius tamen eſt illa diuerſificari, iuxta diuerſitatem elementorum magis, vel minus prædominantium: quæſt. 1. art.3. 53
Numerus qualitatum tangibilium recenſetur. q.7.a.7. 486
Naturaliter non poteſt dari notitia intuitiua rei abſentis. q.6.a.1. 345
Nullum ſenſibile immediatè poſitum ſupra ſenſum facit ſenſationem, quare neceſſariò petit medium. q.4. a.3. 241
Non poſſunt ſenſus decipi per ſe circa ſenſibilia propria, decipiuntur tamen aliquando per accidens. q.4. a.4. 254
Nerui optici ſunt ſubiectum potentiæ viſiuæ. q. 5.a.1. 270
Nerui viſorij originantur è cerebro,& continuantur cum pupillis. q.5.a.1. 277
Negatur ſenſibus externis iudicium perfectum, & conceditur aliquale, & imperfectum. q.5.a.2. 282
Nutritiua ob ſui eminentiam in diuerſis partibus hæterogeneis diuerſos effectus producit. q.3.a.2. 186
Nutritiua, & generatiua genericè tantum conueniunt. q.3.a.3. 196.

O

OBiecta petunt vniri potentijs ad hoc, vt poſſint concurrere ad eliciendos actus. q.4.a.1. 206
Obiectum dupliciter informat potentiam,& vt principium in ſpecie impræſſa, & vt terminus

nus in ſpecie expræſſa, quæſt. 4. a. 1. 208
Obiecta cum ſubordinatione ad influentias cæleſtes cauſant ſpecies ſenſibiles ſenſuum externorum. q. 6. a. 3. 384
Obiecta ſenſuum externorum, & actus eorum, perfectiori modo attinguntur à ſenſu communi, quam à proprijs ſenſibus externis. q. 4. a. 4. 264
Organum viſus eſt quid hæterogeneum. q. 5. art. 1. 276
Organum viſus tribus humoribus, & quinque tunicis conſtat, quæ omnia adintegrant ipſum. q. 5. a. 1. 266 & 267
Oſtenditur quinque eſſe ſenſibilia communia. q. 4 a. 2. 226
Oſtenditur ſenſum conſiſtere in commenſuratione, & proportione cum ſenſibilibus. q. 4. art. 3. 251
Organum auditus in quonam conſiſtat. quæſt. 5. art. 3. 291 & 292
Odoratus in tres partes, diſtribuitur. quæſt. 5. art. 4. 305
Odoratiuæ potentiæ ſubiectum. quæſt. 5. art. 4. pag. 306
Odor poteſt diffundi non ſolum per aerem, ſed etiam per aquam. q. 5. a. 4. 309
Organum cuiuſcunquè potentiæ debet proportionari obiecto in modo recipiendi. q. 5. a. 4. pag. 314
Obiectum guſtus, & tactus Phyſico contactu debent applicari ſuis potentijs. quæſt. 5. art. 5. 328
Organum tactus per totum corpus diffunditur. q. 5. a. 6. 336
Obiectum ſenſus externi, debet eſſe illi præſens

ſens præſentia phyſica, & non ſolum repræſentatiua. q.6.a.1. 349
Odor eſt accidens de prædicamento qualitatis. q.7.a.5. 458
Odor deffinitur, & deffinitio ſimul explicatur. q.7.a.5. 468
Odor non nutrit, ſed res odorifera. quæſt.7. art.5. 471
Odorifera plus petunt de ſiccitate quam humiditate. q.7.a.5. 469
Odoris deffinitio examinatur, & quædam obiectiones ſoluuntur. q.7. a.6. 479
Ordo intelligibilis identicè antùm, & præſuppoſitiuè eſt ens, non verò formaliter. q. 6. a. 3. 381
Omnes qualitates tangibiles per ſe ſunt tales. q.7.a.7. 484
Operationes ſenſuum externorum per eandem ſpeciem repræſentantur ſenſui communi per quam, & ipſa obiecta. q.8. a. 1. 514
Organum ſenſus communis, eſt in frontiſpicio. q.8.a.2. 536
Operationes adæquatæ: ſunt ſigna diuerſarum formarum, ſecus autem inadequatæ. quæſt. 1. art.3. 61
Obiectum adæquatum huius tractatus eſt ens animatum, inadæquatum autem ſeu quò eſt anima. Procœmiali. 4
Ordo huius tractatus tam de mente Ariſtotelis, quam, authoris ſtatuitur. Procemio. 5
Organizatio duplex, ſubſtantialis, & accidentalis. q.1.a.1. 12
Operatio eſt finis quò ſeu effectus, ipſius operantis. q.1.a.1. 20
Operatio animæ præcedit illam in genere cau-
ſæ

ſæ finalis ſubſequitur in genere cauſæ effi-
cientis. q.1.a.1. 24

Obiecta ſunt poſteriora actibus in exercitio attingentiæ paſſiuæ; priora verò illis in ratione ſpecificationis. q.2. a.3. 153

Obiectum potentiæ nutritiuæ eſt alimentum. q. 3. a. 2. 172.

P

PRincipium vitale ſpecificatiuum, & determinatiuum non petit fluere à principio intrinſeco radicali vitæ. q.6.a.3. 387

Potentia vt conſtituta in actu ſecundo, eſt finis ſui ipſius conſideratæ in actu primo. q.2. art.3. 155

Potentia viſiua hominis, & equi in ratione potentiarum ſolum ſpecie accidentali diſcriminantur. q.2.a.3. 158 & 159

Profuſiores in venerem, vt plurimum ſunt debilis naturæ. q.3.a.2. 174

Potentiæ animæ realiter ab illa diſtinguuntur, tanquam propria accidentia illius. quæſt. 2. art.2. 112

Potentiæ inorganicæ remanent in anima ſeparata. q.2. ar.2. 114

Potentiæ animæ naturali reſultantia producuntur ab illa. q.2.ar.2. 119

Potentiæ quæ emanant à ſubiecto abſquè dependentia ab extrinſeco, etiam impeditæ, ſublato impedimento ab ea naturaliter reſultant. q.2.a.2. 135

Potentiæ ſpecificantur ab obiectis, in genere cauſæ formalis extrinſecæ, quæſt.2. art. 3. pag. 140

Po-

Potentias diſtingui per obiecta quatuor modis intelligitur. q.2.art.3. pag 139.
Potentiæ animæ realiter diſtinguuntur ab inuicem. q.2.ar.2. 123
Partes organicæ differunt inter ſe ſubſtantialiter ob diuerſum modum informandi paſſionum ab anima. q.1.ar.1. 13
Prima deffinitio animæ explicat illam vt informantem ſecunda verò vt radicaliter operantem. q.1.ar.2. 32
Potentiæ inorganicæ dimanant ab anima abſolutè, organicæ verò vt à communicata corpori. q.1.art.3. 57
Partes hæterogeneæ differunt inter ſe ſecundum quid ſpecie quadam incompleta. q. 1. art.3. 60
Prædicata eſſentialia, ſicut nequè gradus non arguunt diuerſitatem formarum ſubſtantialium. quæſt.1.a.3. 40
Partes hæterogeneæ non multiplicant formas. quæſt.1.a.3. 40
Præſentia, & abſentia diſtinguunt ſpecie potentias ſenſitiuas. Non verò intellectiuas. q.8.a.2. 339
Præſentia apparens ſpectat ad ſenſum communem. q.8.art.3. 541
Potentia memoratiua eiſdem vtitur ſpeciebus, ac potentia apprehenſiua quamuis ſub diuerſa ratione formali. q.8.art.3. 548
Phantaſia communiter dicta definitur. q.8.a.2. pag. 521
Phantaſia ſpecialiter accepta non ſolum eſt retentiua, ſed etiam cognoſcitiua. q. 8. art.2. pag. 524
Potentiæ auditiuæ functiones. q.5.a.3. 292

Piſces quomodo cauſant ſonum in aqua. quæſt. 7. art. 3. 457
Pupillæ ſunt tantum inſtrumenta potentiæ viſiuæ. q. 5. art. 1. 277
Potentiæ cognoſcitiuæ ſunt ſimul actiuæ, & paſſiuæ reſpectu diuerſorum. quæſt. 4. art. 1. pag. 201
Potentiæ ſenſitiuæ paſſiuè ſe habent reſpectu ſpecierum quibus vicè obiectorum actuantur. q. 4. a. 1. 201
Paſſiuum, & actiuum non ſemper diuerſificant potentias. q. 4. ar. 1. 214.

Q

Quinque dantur ſenſibilia communia, quæ omnia ad quantitatem ſpectant. quæſt. 4. art. 2. pag. 225
Quando paſſiuum eſt imperfectius actiuo. q. 4. art. 1. 212
Qualis requiritur eminentia in ſpecie ad hoc, vt poſſit repræſentare plura. q. 4. a. 2. 235
Quid eſt, quod interdum oculis clauſis videmus. q. 4 art. 2. 237
Quidnam ſentitur dum alicui vulnus infligitur. q. 4. a. 2. 237
Quænam ſint odorifera, & quæ non? quæſt. 7. art. 5. 471
Qualitas realis quomodo contrariatur intentionali. q. 5 art. 3. 302
Qualitates remiſſæ dupliciter ſentiuntur. q. 7. a. 7. 489
Quatuor ſenſus interni, nec plures, nec pauciores. q. 8. a. 1. 503
Quænam animalia habent omnes ſenſus internos,

nos, & quæ non ? q.8. art.2. pag. 534
Quænam ſunt illa quæ non attinguntur à ſenſibus externis, & tamen percipiuntur ab internis. q 8.a.3. 548
Quare in deffinitione animæ ponitur actus primus. q.1. a.1. 8
Quid ſignificat ly potentia vitam habentis.q.1. art.1. 15
Quem ſenſum habeat ly corporis Phyſici organici. q.1.ar.1. 9 & 11
Quare anima per corpus deffinitur,& per operationes. q.1.ar.1. 9 & 16
Quam ob cauſam differentia inferior non contineat ſuperiores. Secus autem gradus inferior, ſuperiores. q.1. a.5. 33
Quid ſit obiectum materiale, quid formale, quid adequatum, q.2.a.3. 145
Quanam actione reproducerentur paſſiones in caſu quò non poſſent produci ſimul cum eſſentia, ob aliquod impedimentum occurrens. q.2.a.2. 135
Quomodo ab intellectu dimanet nutritiua, & vegetatiua, q.2.a.2. 126
Quando inter potentias aliquas reperitur ordo, & connexio, tunc vna emanat mediante alia. q.2.a.2. 125
Quomodo ſemen fiat ex ſuperfluo alimenti. q.3.a.2. 173
Quænam facultates miniſtrent nutritiuæ. q. 3. art.2. 174
Quantitas in prima generatione viuentis producitur per modum propriæ paſſionis,in nutritione verò per modum accidentis communis. q. 4. a.2. 183.

R

Ratio formalis ſub qua duplex, vna ex parte potentiæ ſe tenens, altera ex parte obiecti. q.2.a.3. 146
Repugnat dari ſubſtantiam, quæ eminenter in ſe contineat virtutem potentiæ accidentalis. q.2.a.2. 131
Ratio, quare vegetatiuum hominis, & plantæ ſint diuerſæ ſpeciei, ſicut autem ſenſitiuum bruti, & hominis. q.1.a.5. 80
Repugnat à diuerſis formis ſumi prædicata quidditatiua; quæ in primò modo dicendi per ſe de aliquo prædicentur. q.1.a.3. 50
Relationes exercitè cognoſcuntur à ſenſibus internis. q.8.ar.3. 545
Relationes quoad ſuum fundamentum cadunt ſub ſenſu. q.8.ar.3. 546
Reflexio ſupra actus ſenſuum externorum fit à ſenſu communi. q.8.a.1. 499
Reminiſcentia non eſt alia potentia à memoria, ſed eadem vt ſubordinata intellectui: q.8.a.1. 506 & 531
Reſpiratio quare ad odorandum iuuat. q.5.a.4. 318
Requiſita ad reſonantiorem ſonum cauſandum. q.7.a.3. 455
Receptio ſpecierum debet fieri modo immateriali. q.4.art.1. 204
Requiritur neceſſariò medium ad ſurſum viſus. q.5.a.1. 278
Ratio quare plures ſpecies intentionales poſſint recipi in vnica pupilla. q.5.a.1. 291

Sen-

S

Senſibile per accidens, per modum ſubiecti repræſentatur in ſpecie ſenſibilis proprij. quæſt.4. art. pag. 227
Senſus externi attingunt actus proprios exercitè. q.4.a.4. 258
Structura aurium explicatur, & expenditur. q.5. a.3. 292
Species nõ poteſt eſſe tota ratio agendi potentiæ. q.4.a.1. 212
Senſibile commnne eſt modus ſenſibilis proprij. q.4.a.2. 222
Senſibile commune non immutat ſenſum per condiſtinctam ſpeciem, à ſpecie ſenſibilis proprij. q.4.ar.2. 223
Senſibile externum triplex proprium, commune, & per accidens. q.4.ar.2. 226
Sufficientia huius diuiſionis aſſignatur. Ibid.
Subiectum potentiæ auditiuæ. q.5.a.3. 295
Senſatio auditiua fit per immutationem intentionalem. q.5.a.4. 311
Species odorabiles non traijciuntur in inſtanti. q 5.a.4. 319
Sonus ſecundum eſſe reale, defertur ad auditum. q.7.a.3. 444
Species audibiles ſucceſſiuè deferuntur ad auditum. q.7.a.3. 448
Sonus poteſt generari in aere, & in aqua. q.7. art. 3. 449
Sonus appellatur ab Ariſtotele motus. quæſt.7. art.3. 451
Sonus communiter qualitas tranſiens appellatur. q.7. art.3. 452

Sonus reflexus poteſt generari ex reditione ſoni realis. q.7.a.4. 460
Sapor conſtat ex ſicco terreſtri, & humido aqueo. q.7.ar.6. 474
Species ſaporum enumerantur. q.7.a.6. 476
Senſus externi non formant ſpeciem expreſſam. q.5.a.4. 397
Senſus externi, producunt, quandam qualitatem in internos. q.6.ar.4. 397
Species aliquando petunt exiſtentiam obiecti. q.6.a.3. 389
Species per accidens ſubordinantur potentijs. q. 6.a.3. 388
Species reſpectu potentiæ, & obiecti nullam efficientiam habet. q.6.a.3. 386
Senſus communis, & appetitus in animalibus inſectis per totum corpus diffunduntur. q.8. art.2. 336
Species ſecundum quid ſunt nobiliores obiectis. q.6.a.3. 386
Species ſenſuum internorum cauſantur à ſenſibus externis. q.6.ar.3. 382
Species intelligibilis, quæ in eſſe entis eſt accidens ex illo ſubiecto educitur, cui inhæret. q.6.a.3. 382
Subſiſtentia verbi quamuis ſit ſpiritualiſſima, ob ſui tamen eminentiam ſupplet ſubſiſtentiam creatam, vt quò corpoream. q.1.a.3. pag. 54
Subiectum proximum, & immediatum animæ vt talis, eſt materia informata gradu corporeitatis. quæſt.1.a.1. 10
Secunda deffinitio animæ diſtributiuè explicatur. q.1.a.1. 27
Senſitiuum in homine in ratione ſenſitiui, eſt

principium operationis diſtinctæ ſpeciei, ac in bruto. q.1. a.5. 86

T

TRiplex continentia vnius ab alio. Formalis tantum, virtualis tantum,& formalis, ac eminentialis ſimul. q.1. a. 5. 76
Tres operationes animæ vegetatiuæ, nutriri, augere, & generare aſſignantur. q.3.art.1. pag. 161
Tres animas eſſe, ex triplici modo ſe mouendi ab intrinſeco oſtenditur, & deducitur. q.1. art.4. 62 & 63
Tactus, & guſtus petunt vnionem cum ſuis obiectis ad hoc, vt eliciant ſuas ſenſationes. q. 6. ar.3. 390
Temperamentum odoris quale eſſe debeat.q.7. art.5. 469
Triplex medium potentiæ auditiuæ deſeruiens. q.5.art.3. 296
Tactus eſt vnus ſecundum ſpeciem athomam. quæſt. 5.ar.6. 333
Tria ſenſibilia externa, proprium ſcilicet commune, & per accidens, in vnica ſpecie repræſentantur. q.4.a.2 223
Tribus præcipuè partibus conſtat organum auditus. q.6.a.3. 291
Tota contextura oculi explicatur.q.6.a.1. 266
Tempus,ſitus,diſtantia,&c. reducuntur ad ſenſibile commune. q.4.a.2. 230
Tres cellulæ in cerebro pro ſenſibus internis dantur. q.8.a.2. 337
Tactus ſentit qualitatem obiecti tangibilis communicatam carni, & mediantè carne inten-

intentionaliter communicatam ipſi neruo ſentienti. q.7.a.7. 494
Tangendo ſolem, ſentiretur ne calor nec ne? quæſt.7.a.7. 495
Tactus ſolas qualitates exceſſiuas percipit. q.7. art.7. 436
Tam perfecta, quam imperfecta animalia, vniuerſaliter ſenſu communi gaudent. q. 8. art.2. pag. 532.

V

Voluntas qualia tangibilia expoſcat. q. 7. a. 7. pag. 490
Verbum, ſeu ſpecies expreſſa, perfectius, & actualius exprimit obiectum, quam ſpecies impreſſa. q.6.a.3. 375
Vnio dupplex intercedit inter ſpeciem impreſſam, & potentiam, vna in eſſe entitatiuo, altera in eſſe intentionali. q.6.a.3. 377
Vnio intentionalis ſpeciei impreſſæ cum potentia, præſupponit vnionem in eſſe entitatiuo. q.6.a.3. 380
Vocis deffinitio traditur, & explicatur. q.7. art.4. 458
Vocis cauſæ recenſentur. ibid.
Vocis efformandæ inſtrumenta. quæſt.7.art.4. pag. 458
Vnde proueniant ſonus in colliſione panni, papyri, in fractione caſtaneæ, & in exploſione bombardæ. q.7.a.3. 453
Viſio in ſpeculo non fit per ſolam reflexionem ſpecierum, ſed per nouam immiſſionem immaginum. q.6.a.1 456 & 457
Virtus quæ eſt in ſemine deciſo, non ſolum indiui-

diuidualiter, ſed etiam ſpecificè differt à nutritiua. q.3.a.3. 189
Viſio fit per intus receptionem ſpecierum, non verò per extra miſſionem quorundam radiorum. q.5.a.2. 284
Vehemens ſenſibile directè lædit organum ſenſus ratione actionis alteratiuæ, indirectè autem ratione actionis intentionalis, quam exercet circa illud. q.4.a.3. 245
Variata modificatione ſenſibilis communis variatur ſenſatio. q.4.a.2. 236
Verbum mentis per modum imaginis repræſentat obiectum, q.6.a.4. 392
Vltima diſpoſitio ad inducendam animam intellectiuam quamuis ſit proprietas conſequens illam, producitur tamen ab agente, vniente animam corpori. q.1.a.3. 58
Vita duplex aſſignatur ſubſtantialis, & accidentalis, illa in informatione, hæc in operatione conſiſtens. q.1.a.1. 15
Viuere dupliciter ſumitur, abſolutè,& in communi, & pro eo quod eſt primum in genere viuendi. q.1. art.2. 26
Vtraque animæ diffinitio eſt eſſentialis. quæſt. 1.art.2. 28
Viuentia generant ſibi ſimile ex propria ſubſtantia, non viuentia verò ex materia extranea. quæſt.3.a.1. 162
Vnumquodquè magis inclinatur in bonum commune, quam in bonum ſibi proprium. q.3. art. 1. 167
Vegetatiuum non conſtituitur in ſpecie ſua per aliquam differentiam diſtinctam à ſenſitiuo, ſed per eandem, quatenus habet eminentiam ad perficiendum ipſum vegetatiuum

uum intra lineam vegetatiui, quæſt. 1. ar. 5. pag. 85

Z

Zibettum, ambarum, muſcum cum ſint humida, quomodo exhalent odorem. q. 7. art. 5. 471

Zabories, & Lynces quomodo dicantur videre res abſentes, vt præſentes. q. 6. a. 1. 354.

Laus Deo, Beataq; Virgini Mariæ, & Angelico præceptori.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google